

جبرئیل بن علی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي هدانا لهذا

ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

والحمد لله رب العالمين

والصلاة والسلام على

سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
الذين هم خلائفنا في الأرض
وأوصيائنا في الدين
والمسلمون في كل زمان ومكان
والذين هم أئمتنا في كل عصر
والذين هم رؤسائنا في كل شأن
والذين هم صلوات الله عليهم
أجمعين

ترجمه الشارح مولانا محمد مکی افندی علی زوجه

سبحان غفران الملك المبدی نقلته بعینه

من ذیل ذیل ذیل دوحه المشایخ

لمن یب علیہ رجة

الملك المحیب

مولانا یشار الیه صب صیب الغفران علیہ حضرت تریک والد ماجد لری خلیل افندی سرای جدید هما یونده کیلار خاصه اغارندن ایکن اساتذہ حذاقندن اکساب فضائل ومعارف ایچون تشهیر ساعد وساقله چاشنی حلاوت علم وکالدن حلوا المذاق اولوب التحاق زمره علمایه کسب استحقاق اتمکله داخل سرایدن رؤس خارجه چراغ خاص ونجم یختی پرتواقبالله باهر الاختصاص قلمشیدی سابق الذکر خلیل افندی دورمراتب وضبط مناصب ایدرک مکة مکرمه مولوی بیلہ حائز قصب السبق احترام واحرام بند زیارت بیت الله الحرام اولوب بیکوز بکرمی التي سالتده حرم آمنده مجاورتله ساکن ایکن صاحب الترجه جناب لری (بلاد بها حل الشباب تمیمی) (واول ارض مس جلدی تراپها) مصداقی اوزره مولد مظهر اولاک اولان مقام پاک فیضنا کده مانند زمزم حیات افزود رشحه پاش ساحه وجود اولمقله اول ذات رفیع الاعلام نام مجله مکی ایله ممتاز وبنام قلمشیدی تاکه پدر معتبر لری اول جای معلا وفات ایله انتقال جنات عالیات ایلد کد نصکره بعض حاضر لری مباشرتیه بیت الله الحرامدن شد حرام ومائند در بیتیم کان جواهر کون ومکان اولان بندرگاه استانبوله خرام ایدوب چند ساله هنگام صباوتی اصرار و تمیز پیاض وسواده کسب اقتدار ایلد کده بر مة ضای (اطلبوا العلم من المهدالی الحد) ملازمت مجالس اساتذہ علوم ومواظبت مدارس جهابذہ فهوم ایدرک عنفوان شبانده تحصیل مایه عوارف ایله شیخ واصل وتکمیل وایه معارف ایله مرشد کامل اولوب بیکوز قرقیدی سنه سی ذی الحجه سنده رتبه خارج بیله صحن تدریس داخل ونیجه مدت امور خدمات شرعیده متصرف ومداخل اولمشیدی رفته رفته زردبان نه

پایه

پایه غری اتیدن ارتقا و برهان سلی ایله نهایت سلسله بعیده الشاهی به اثبات انقطاع وانها بزله (منع ایلر ایش مسئله عشق مدرس) ای خواجفانک وار ایسه یقلشیدی قضای (مقتضا سنجه بیکوزیتش طقوز سنه سی ربیع الاولنده سلاتیک مولوی بیلہ اول والی ولایت معالی لاحق فریق سعادت رفیق موالی قلندی قضای مر قومه اجرای احکام ایله نیکنام وکیل ساله سالما وغانما وطن اصلیرینه امانت لجام احترام ایدوب زاویه ازواده زهد وطاعت وعفت وقناعته اوقات گذار ومداو له کتب ورسائل ومناو له بحث ومنازل بزله ورقگردان لیل ونهار ایکن یوزسکسان بش سنه سی ربیع الاولنده شام عزات روز خلطت وصله تحویل وتوجه حکومت دمشق الشام ایله بیجیل اولنوب بیک طقسان محرمده دخی شمع اقبالی قضاء مدینه منوره ایله تنویر وزیارت روضه مطهره وکعبه مکرمه ایله دیدہ بصیر وبصیرتی قریر قلند قد نصکره تکمیل اسفار ایله بحر طالعی شعله تاب اسفار ووطن اصلیرینه عودتله مانند سفره کرام تحریر اسفار حسنات علمیه ایله ساحه زیب استقرار اولسیدی (فالق عصاه واستقرت به النوی) کما قرعنا بالایاب المسافر) بعده یوز طقسان سکر سنه سی رمضان شریفک بکرمی یدنجی کرنی برات قدر ورفعتی تجدیده ونیل قضاء دارالسلطنه ایله ایام روزه عید بر بالای عید ایدوب میزان شرع وقانونی تحکیم وسنة کامله حکومت طیبه ایله تطبیب خاطر اصناف انامی تنیم ایلسیدی بینه طقسان طقوز سالی رمضانک بکرمی التیسنده پایه اناطولی به وضع قدم اعتلاویک ایکوز سنه سی ربیع الاخر بیک اون برنجی کونی قوت اقبال الله بالفعل تصدر صدر اناطولیسنه پایه صدارت روم دخی علاو له استعمال قلنوب بینه سنه مر قومه جسادی الاخره سنک اون بشته صدارت رومه نقل ایله نائل مرسوم وجع ریاست علمیه ورسمیه ایله صدر الروم وقرم القروم اولمشدر بعده یوز درت سنه سی صفر اخیر بیک ایکنجی کونی سابق التفصیل فنی زاده احمد افندی حضرت لری حسب الاقتضا تبدیل واول فاضل بیضاوی عذیل تلبس فروه بیضا ایله مقام فتواده

جواب لا ونعم برآه مسائل سائلین جرح و تعدیل ایملردر لکن
اول وارث علوم الانبیاء ایام مشیختی عدد کتب سماویه به مساوی
یعنی مقام منصب افتاده انجق بوز درت کون مقداری منصب
و مستوی اولوب هنوز موجب عزل اوله جق بر سبب حادث یوغیکن
مجرد خیر الخلفری اولان ذات کامل الشرفه قصد اکرام اولمقی
باعث اولوب تلخی عزله لب بسته فراغ ولذت علم و عبادتله
شیرین ساز دماغ اولدیلر (قو بوعیش وعشرتی چونکیم فسادر
عاقبت یار باقی استرایسک اولیه طاعت کی) اولوجهله چند سال
کوشه وحدت کثر الطاف جناب احدیه وقف انظار و مضمون
(بعد نومیدی بسی امید هاست) (تحمل ما چون خشک شد تر
میشود) بشارت لرینه انتظار اوزره ایکن ایکوز بش سنه سی رجب
المرجینک یکریمی ایکنجی کونی اول عذیق مر جیب طرف پادشاهیدن
دعوت اجلاله مطلوب و مجدد ذروه ربوه مشیخت علیایه
منصوب بیورلدیلر بود دفعه لریده بی مانع و مزاحم ارباب استحقاقدن
نیجه محروم محو و الفوادی شاداب زلال مر احم ایلدیلر حتی
بوفقیبر جامع الحروف دخی بالدفعات انصاء نصاب همملرندن
حصه مند اولدیغدن بشقه حرکت التمشلی رتبه سنده ایکن
یکرمیدن زیاده اسکیلریمه تقدیمله موصله سلیمانیه دن حسره
المدرسین اولان مدرسه سلطان احمدی دفعه تو جیهله رتبه
وراتبه می سر بلند ایلدیلر و امتحان طالبان طریق تدریس ایچون
بر مجلس عالی ترتیب و تأسیس (وعند الامتحان یکرم الرجل اویهان)
مثلی اوزره قرقدن منفصلارک ممتازلرندن قرقدن زیاده سنی وصول
مطلب اعلالایله سرفراز ایلدیلر لکن (اذا امتحن الدنيا لیبیا
تکشف) (له عن عدو فی ثاب صدیق) مصداقجه بودار غرورک
نصب مناصبی عین نصب و پرواقبال سریع الانقلابی لمعه برق
خلب ایدو وکی مشهور و مجرب اولمغهله ایکوز الی سنه سی
ذی القعدة سنک یکریمی ایکسند عزله اقامت امور جاهدن
نقاعد و تقرب شاه دولت پناهدن تباعد ایلیوب بود دفعه لریده
مهر اقبالی اوج رفعتده دفعه اولارندن زیاده مر شیح اولمشیکن
ینه

ینه اون الی آی تمامه ذمه ماه اجلالی محق و محافله منسلخ اولدی (روی
در نقصان کذار دمه چون کرد تمام) (چون شود لبریز جامت
از چار اندیشه کن) و دفعه اولاری دولت حیده حیده ظاهر
وثایه لری سلطنت سعیده سلیمه ده متبر اولمشدر و بعد
العزل آمال پر آلام دنیویه دن دامنکش نیاز و دست تمناسی انجق
درگاه قاضی الحاجات باز اولوب ایکوز اون ایکی سنه سی جادی
الاولانک یکریمی ایکنجیسی یوم الانیذ روم ایلی حصارنده واقع
ساحلخانه لنده ایکن آرزوی لجه رحمت و زورق سوار تابوت
معفرت اولوب (قدیکی سنک مضلاده پیلوب ای باقی) طوروب ال
بغلیه لر قارشو که یاران صف صف) نشیده سی اوزره جامع ابی
الفتحده جماعت احباب و ازاب اداء صلاته شتاب ایله بهایی
ترتبه سنده اول کو هر کرانبهایی دفین تراب ایلدیلر (مرحوم
فضائل مر سوم عز و اعتبار و مکت و اقتدار ایله بالا پرواز
ارباب رسوم ایکن ینه هر کسه تواضع و مسکندن خفض جناح
و شفقت و مر جتدن عفو جناحله موسوم و ملبس و مسکنده مقدار
کفایه ایله کتفا و اسباب شهرتدن توقی و اختفا برله فضله
مالی وجوه حسنه مقسوم و هر وضع و شریفه طرح کلفله دفع
خشیت و بسط القتل اظهار وحدت ایلک عنندنه معناد و محسوم
ایدی (مر ا از صافی مشرب زخود داند هر جنسی) که هر ظرفی
برنک خود نما ید آب صافی را) بناء علیه سکسان یدی سنه مدت
طویه حیاتی شوق ولذت و امن و عافیتله کذار ایدرک امثال
کرامتک مبتلا اولدقلری نفی و تغریب و عزل بی تقریب ایله کدر
کورمیوب فصول عزل و انفصال لریده دخی ایام شتاده دو تخته لریده
کوشه کزین کریمیت و هنگام صبغه ساحلخانه لنده کاره نشین
سلامت اولمشلر ایدی (خانه هر که باندازه بود چون زنبور) همه
ایام حیاتش بخلات کذرد) و فضله مضافندن ادخار ایلدقلری
بعض نفود ایله اشتراء املاک و عقار و جله سن وقف و تسبیلله
تحصیل رضای کریم غفار ایدوب غله سندن جامع سلطان محمد
خانه بهر یوم ادا اولمقی اوزره پردر سید و روم ایلی حصارنده

برنگ علی جامعنده بهر سال قرائت مولد نبویه وینه حصار مر قومده
 بهر سال یوم معینده فقرایه تقسیم ایچون عاشورا و بلاورده
 طنجی و بهر سال فقرای حرمین محترمین صرّه معینه ارسالی
 شرط و تعیین و بهرینه دراهم معینه نص و تبیین ایملارد و ایام
 عطلتلرنده ضبط اواید فواید و ربط شوارد فراند ایله استنباس
 ایملریله کتب عدیده ده انار قلملری احساس اولند یغندن بشقه
 اوائل بیضاوی به برحاشیه و قصیده برده به لسان ترکی اوزره
 بر شرح مفصل و مباحث حمد و شکره متعلق بر رساله و مباحث
 صفات الالهیه بر رساله ترکیه و اصول الفقه دن اقسام نظمیه
 بیانده بر رساله ترکیه و توضیح دن مقدمات اربع اوزره بر رساله
 و محل نزاع سعدین اولان استعاره تبعیه تمثیلیه اوزره بر رساله ترکیه
 جمع و تصنیف و حسن سبک اوزره وضع و تصنیف ایملارد
 و طریقت نقش بندیه دن میان جنود اهل حاله جنید وقت
 اولان مولانا دولکر زاده الشیخ محمد صدیق افندی حضرت تارندن
 و سلسله اشرفیه دن شرف بخش زمره اشراف اولان مولانا
 عزالدین افندی جنابلرندن صدق بیعتله اکستاب شرف عزت
 ایملارد و الحاصل ظاهری فضائل عدیده ایله مجملی و باطنی
 خصائل حمیده ایله مجملی رموز آموز جهان و کتب اختفاده بر کتب
 نهان ایدیلر رجه الله علیه رجه واسعة و مرتب بمذهب دیوان
 اشعاری وارد که دفعه ثابته زنده یشکاه و الانکاه شهنشاهی به
 عرض و انصاف ایله مظهر تلطیفات شهریار عظیم الالطاف
 اولملارد و جالا موالی عظامدن غلطه دن معزول مصطفی
 عاصم افندی نام بر بخندوم معارف مر سوملری وارد که فضائل
 اخلاق و محمد اوصاف ایله اخلافتنه شرف و اسلافه خیر
 الخلفه در دینلکه سزا وارد عمره الله تعالی اطول الاعمار و عصمه
 عن الشرور و الاکدار (انتهی)

* يقول الضایع الفقیه شیخ زاده السید محمد اسعد *

سایه یزدان و مایه امن و امان پادشاه کشور لفظوه معنی و شهنشاه
 عرفان پناه جهان آرا (خداوند زمان محمود خان معادات عنوان
 اوله

اوله ظل افکن شان تا که دوران ایلیه دوران) افندی
 حضرت تارینک عهد همایون و قرن سعادت مقرر و نکرده اشبو
 شرح شریف شریعی پسند و بونالیف خفایق پیوندک زیور
 دستگاه طبع و تمیل اوله رق نشرینه عادی و هر قطره نسیم
 مطالعه سی کسایش زواهر خواطر اهل طبع و عرفانه بادی
 اولوب حقا که ذیل مذکورده ترجمه والد خالد المحامدلی
 باقلم استاد اسم ساهبسی تحریر اولته رق مسکی الختام و نام
 نامبرنی (الولد الحر یقندی بابانه العر) اقتضا سنجده ازهر جهت
 احبابله نوینو اعلام ایدن ذات عالی کعبه که الان شیخ الاسلام
 سامی مکاندر سروری مرحومک قبله المثنی امید واران اولان
 یشکاهلرینه تقدیم ایتمش اولدیغی (بلند اولدی کلوب عاصم افندی
 پاینه رتبه) شرفه قلدی مکی زاده مکه پایه سی احرار (تاریخی
 منظوم) بیکوز اون النی سنه سی شهر ربیع الاخرک یدنجی
 کونی مکه مکرمه پایه سی احسان وینه سرورینک (معنی جاه
 استانبوله مکی زاده در احراری) تاریخ بلاغت شمارنجی حسابنده یعنی
 بیکوز بیکرمی ذرت سنه سی صفر الحیرینک اوننجی کونی دار الخلافه
 العلیه حکومتیه ممتاز الاقران بیوریلوب برسنه بیکرمی کون کمال
 عفت و زاهدت و استیعاب خیر و برکت ایله حکومت شرعیه بی
 احرا و دره (وزن و بالقسطاس المستقیم) ایله بین الاصناف
 حقوق حسیه بی ایضا و (یازدی تاریخ پدرمانده سروری
 بنده سی) (رتبه اناطولی احراری مکی زاده در) تاریخ بنده یعنی
 بیکوز بیکرمی النی سال فیض اشتهالی شهر ربیع الاولینک بیکرمی یدنجی
 کونی قامت استنبها لارینه جامه پایه صدارت اناطولی اکسا
 و حق احقنده مضمرا اولان اتفاقات قوت سمات شاهانه بونو جیهله
 ایما بیورلد قدن صکره بیکرمی یدی سنه سی جهادی الاخره سی
 غره سنده بالفعل اول صدر عالیقدرده سرورینک (ذات منعم صدر
 اناطولی مکی زاده در) تاریخ مجوهری اشرا بنجه سنه کاله مستعدان
 قضاته انعام فرما و بیکرمی طقوز سنه سی شهر ربیع الثانیینک
 غره سنده صدر والای روم و مدت معتاده صدارتنده منصفه آرای

ظهور اولان رأفت وعقنی رشك فرمای قروم اولمشیدی اوقوز
 اوج سنه سی شهر ربیع الاولنک اون طقوزنجی کونی بالارث
 والاستحقاق خلعت بیضای فتوا ذات برکزیده صفاتلرینه سزا
 و بشارت توجیهی اطراف و انکافده انتشار آرا اولدقده لسان
 تحمین (الحمد لله علی فضله) (قد وصل الحق الی اهله) تبریکتی
 کویا اولمش و اول هنکامده اطه بازارنده نیابت شرعییه ابله
 مألوف بوانان راقم الحروف دخی سرشار اسبشار اولدیغنده (ایتدی
 مکی زاده بی یزدان مفتی زمان) تاریخنی تقدیم پیشگاه فتوتینا هلمری
 قلمش ایدی دفعه اولای مذکوره لرنده مداد زلال نهاد قلم حجبسته
 رقلرندن اغصان ابتهاج اریاب طریق قرین اروا و مشکاکسای
 امور پای و کدا اولدقلمری و فرق دعا کویا لرنده سایه
 توجه و رضای ظل باری بولندیغنی حالده اوتوز درت سالی ذی
 العقده الحرامک سکرنجی کونی الحاج خلیل افندی مرحومک
 قصبیلله حسب القدر معززا معزول و صیف و شتا ساحلخانه
 و سعادت اشیانه لرنده اقصای بالدن دعای بقای عمر و شوکت شاهانه یه
 مواظب و مشغول ایکن دفعه ثانیه ده اوتوز طقوز سنه سی محرم
 الحرامک اون طقوزنجی کونی براقنضای (التکرار حسن) جاه جلیل
 فتوای ابله دین و دولته مؤمن بیور یلوب بوکره ده ایام جاه لازم
 الاحتراملری لوح قدرده قرق بر سنه سی ربیع الاخرینک اون اوجنجی
 کونی تمام وینه مکرما و ملنفة صیفیه و شتایه لرنده قرین آرام
 اولوب صباح و مسامحه دردانه دعای دوام داورانه بی اداره
 و لازم ماهیتلری اولان خیر خواهی سلطنت سنه مصباحنی
 اناره ایتمکده ایکن زبان الهام خدا (فعرز نالینک) تعزینی
 ۱۲۱۸
 کویا اولوب یعنی پادشاه مقادیر شناس و شهید شاه مکارم
 استیاس (اسعدا کالای تاریخن کوزل نسج ایلدم) کیدی
 مکی زاده اوج کزئوب فتوایی ینه (منظر قبحه قرق سکر سنه سی
 رمضان فیض فیضانک اون یدنجی کونی دفعه ثالثه ده مستند عالی
 مستند صدر فتوایی احسان بله اهل طریق شادان بیور مشدر
 مشارالیه افاض الله تعالی فیضه الدائم علیه حالا کمال عفت
 و زاهت

و زاهت و غایت خلوص و حسن نیتله امضاتویس فتوی و متوسد
 و ساده مشیخت عظمادر همان جناب نسقا زکارگاه امکان
 الذی تقدست ذاته عن وصمة النقصان ظل ظلیل شانه بی
 اوزرنده الی الابد دائم و رضای صواب اقتضای باری
 و ارتضای فخر مضای شهر یاری مقارنیتله
 استجلاب دعوات خیریه یه
 ملازم ایلیم
 آمین
 (و ههنا دعاء لایرد لانه)
 (دعاء لاصناف البریه شامل)

قصيدة شريفة برأى فهرست

آمن تد كبر جبران بدي سلم ٧ مزجت دمعاً جرى من مقله بدم
 أم هبت الريح من تلقاء كاظمه ١٠ وأومض البرق في الظلام من اضم
 خال العينك ان قلت اكفها همتا ١٥ وما لعلك ان قلت استفيق به
 انجسب الصب ان الحب منكم ٢٠ ما بين منسجم منه ومضطرم
 لولا الهوى لم ترق دمعاً على طالم ٢٣ ولا ارقى لذ كبر البان والعلم
 فكيف تكرر حجاباً بعد ما شهدت ٢٥ به عليك عدو الدمع والعسقم
 وابت الوجد خطي عبرة وضى ٢٩ مثل البهائم على خدك والعنم
 نعم سرى طيف من الهوى فارقتي ٣٢ والحب يهترض الاذات بالالم
 يا لأمي في الهوى العذري معذرة ٣٦ مني اليك ولو انصفت لم نلم
 عدتك حالي لا سرى بمسكن ٤٠ عن الوشاة ولا داني بمحسبم
 محضتي النصح لكن لست اسمعه ٤٤ ان الحب عن العذال في صمم
 اني انجنت نصيح الشيب في عدلي ٤٩ والسبب ابعث في نصح عن التهم
 فان امارتي بالسوء ما اتعظت ٥١ من جهلها بنذر الشيب والهزم
 ولا اعدت من الفعل الجميل قري ٥٣ ضيف الم برأسي غير محشم
 لو كنت اعلم اني ما اوقره ٥٦ كنت سراً بذالي منه بالكنم
 من لي برد جاح من عوايتها ٥٨ كما برد جاح الطيل بالجم
 فلا ترم بالمعاصي كسر شهوتها ٦٢ ان الطعام يقوى شهوة النهم
 والنفس كالطفل ان تله شت على ٦٥ حب الرضاع وان تقطعه ينفطم
 فاصرف هواها وجاهذ ان توليه ٦٨ ان الهوى ما تولى يصم او يصم
 وراعيها وهي في الاعمال سائمة ٧٢ وان هي استحل المريع فلا نسيم
 كم حسنت لذة المرء قاتلة ٧٥ من حيث لم يدان السم في الدسم
 واخش الدسائس من جوع ومن شبع ٨١ قرب مخمصة شر من التهم
 واستفرغ الدمع من عين قد امتلئت ٨٤ من الحارم والزم حبة التدم
 وخالف النفس والشيطان واعصهما ٩٠ وان هما محضاك النصح فانهم

ولا تطع منهما خصماً ولا حكماً ٩٣ وانت تعرف كيد الخصم والحكم
 استغفر الله من قول بلا عمل ٩٥ لقد نسبت به نسلاً لذي عقم
 امرتك الخير لكن ما اعمرت به ١٠١ وما استنعمت فاقولي لك استقم
 ولا ترودت قبل الموت نافلة ١٠٤ ولم اصل سوى قرص ولم اصم
 ظلمت سنة من احبي الظلام الي ١٠٧ ان اشتكت قد ما الضمر من ورم
 وشد من سغب احشاء وطوي ١١١ تحت الحجارة كسحا مترق الادم
 ورا ودته الجبال الشم من ذهب ١١٤ عن نفسه فاراها ايماً شسم
 واكدت زهدة فيها ضرورة ١١٧ ان الضرورة لا تعدو على العصم
 وكيف تدعوني الدنيا ضرورة من ١٢٠ لولا لم تخرج الدنيا من العدم
 محمد سيد الكونين والبقين ١٢٣ والفريقين من عرب ومن عجم
 نبينا الامر الداهي فلا احد ١٢٧ ابر في قول لا منه ولا نعم
 هو الحبيب الذي ترجى شفاعته ١٣٠ لكل هول من الاهوال مقتسم
 دعا الى الله فالمستسكون به ١٣٣ مستسكون بحبل غير منقسم
 فاق النبيين في خالق وفي خلق ١٣٧ ولم يدا نوم في علم ولا كرم
 وكلهم من رسول الله ملجس ١٤٢ عرفا من البحر اوردفا من الدم
 ووافقون لديه عند حد هم ١٤٦ من نقطة العلم او من سكة الحكم
 فهو الذي تم معناه وصورته ١٥١ ثم اصطفاه حبيباً ياري التسم
 مزة عن شريك في محاسنه ١٥٥ بجوهر الحسن فيه غير منقسم
 دح ما ادعته الزناري في نبيهم ١٥٧ واحكم ما شئت مدحافيه واحكم
 وانسب الي ذاته ما شئت من شرف ١٦٠ وانسب الي قدر ما شئت من عظم
 فان فضل رسول الله ليس له ١٦٢ حد فيعرب عنه ناطق بضم
 لو ناسبت قدره اياته عظمتا ١٦٥ احبي اسمه حين يدعي دارس الزم
 لم يتحنا بما نعي المقبول به ١٧٢ حرصا علينا فلم ترتب ولم نهم
 اعني الورى فهم معناه فليس يري ١٧٥ في القرب والبعد فيه غير متقسم
 كالشمس تظهر للعين من بعد ١٧٩ صغيرة وسكل الطوف من اعم

وكيف يدرك في الدنيا حقيقة ١٨٢ قُوم نيام تسلوا عنه بالحلم
فبلغ العلم فيه انه بشر ١٨٤ وانه خير خلق الله كلهم
وكل آى اتى الرسل الكرام بها ١٨٦ فانما انصلت من نوره بهم
فانه شمس فضلهم كواكبها ١٨٨ يظهرن انوارها للناس في الظلم
أكرم بخلق نبى زانه خلق ١٩١ بالحسن مشتمل بالبشر متسم
كانه في رف والبدر في شرف ١٩٦ والبحر في كرم والدهر في هم
كانه وهو قرد في جلاله ٢٠٠ في عسكر حين تلقاه وفي حشم
كانما اللؤلؤ المكنون في صدف ٢٠٢ من معدني منطق منه ومبسم
لا طيب يعدل رباً ضم اعظمه ٢٠٧ طوبى لمن شق منه وملثم
ابان مولده عن طيب عنصر ٢١١٠ يا طيب مبدأ منه ومختم
يوم تفرس فيه الفرس انهم ٢١٥ قد انذروا بحلول البؤس والنقم
وبات ايوان كسرى وهو منصدع ٢١٧ كشميل اصحاب كسرى غير ملثم
والنار خامدة الانفاس من اسف ٢٢١ عليه والنهر ساهى العين من سد
وساء ساوة ان غاضت بحيرتها ٢٢٤ ورد واردها بالفظ حين ظم
كان بالنار ما بالماء من بلل ٢٢٦ حزناً وبالماء ما بالنار من صرم
والجن تهتف والانوار ساطعة ٢٢٨ والحق يظهر من معنى ومن كلم
عموا وصموا فاعلان البشار لم ٢٣٢ تسمع وبارقة الانذار لم تسم
من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم ٢٣٥ بان دينهم الموع لم يقم
وبعد ما عابوا في الافق من شهب ٢٣٧ منقضة وفق ما في الارض من صنم
حتى غدا عن طريق الوحي منهزم ٢٤٠ من الشياطين يقفوا ارمهمزم
كانهم هربا بطل ابرهة ٢٤٢ او عسكر بالحصى من راحيته رم
تبذابه بعد تسبيح بيطنهما ٢٤٦ نبذ المسبح من احشاء ملثم
جاءت لدعوه الامجاد ساجدة ٢٥١ تمشى اليه على ساق بلا قدم
كانما سطررت سطر الما كبت ٢٥٤ فروعها من بديع الخط في القم
مثل الغمامة اتى سار سايرة ٢٥٦ تقيه حر وطيس للبحر خم
اقسمت

اقسمت بالفقر المنشق ان له ٢٥٩ من قلبه نسبة مبرورة القسم
وما حوى الغار من خير ومن كرم ٢٦٢ وكل طرف من الكفار عنه عم
فالصدق في الغار والصدق لم برما ٢٦٦ وهم يقولون ما في الغار من ارم
ظنوا الجسام وظنوا العكوت على ٢٦٩ خير البرية لم تنسج ولم تحم
وقاية الله اغنت عن مضاعفة ٢٧٢ من الدروع وعن عال من الاط
ما سامنى الدهر صبا واستجرت به ٢٧٤ الا ونلت جواراً منه لم يضم
ولا التمت غنى الدارين من يده ٢٧٩ الا استلمت الندى من خير مستم
لا تنكروا الوحي من رؤياه ان له ٢٨٢ قلبا اذا نامت العيان لم ينم
فذاك حين يلوغ من نبوته ٢٨٥ فليس بكرفيه حال محتم
تبارك الله ما وحي بمكسب ٢٨٧ ولا نبى على غيب بمتهم
كم كبرأت وصبا باللس راحة ٣٨٩ واطلقت ارباً من ريقه المم
واجبت السنة الشهباء دعوة ٢٩٣ حتى حك غرة في العصر الدهم
بعارض جاد او خلت البطاح بها ٢٩٧ متيسا من اليم اوسلا من العرم
دعنى ووصنى آيات له ظهرت ٢٩٩ ظهورنا في القرى لبلا على علم
فالذر يزداد حسنا وهو منظم ٣٠٢ وليس بنقص قدرا غير منظم
فما قطبا ولآمال المدح الى ٣٠٤ ما فيد من كرم الاخلاق والشيم
آيات حق من الرحمن محرومة ٣٠٨ قديمة صفة المرصوف بالقدم
لم تقترن بزمان وهى تخبرنا ٣١٤ من المعاد وعن عاد وعن ارم
دامت لدينا ففاقت كل معجزة ٣٢٦ من النبى اذ جاءت ولم تدم
محكمات فابقين من شبه ٣٢٨ لذي شقاق ولا يغيث من حكم
ما حوريت فقط الا عاد من حرب ٣٣٣ أعدى الأعدا إليها ملقى السلم
ردت بلا عنها دعوى معارضها ٣٣٧ رد الغيور بد الجاني عن الحرم
لها معان كوج البحر في مدد ٣٤٠ وفوق جوهره في الحسن والقيم
ولا تعد ولا تحصى عجائبها ٣٤٤ ولا تسام على الاكثار بالشام
قرت بها عين قاريها فقلت له ٣٤٨ لقد طمرت بحبل الله فاعتصم

١٤٤
 ان تملأ خيفة من حر نار اظلي ٣٥٢ اطفأت حر اظلي من وردها الشيم
 كأنه الخوض تبيض الوجوه به ٣٥٦ من العصاة وقد جاؤة كالحمم
 وكالصراط وكالميزان معدلة ٣٥٨ فالقسط من غيرها للناس لم يعم
 لا تجبن خسو دراج يكرها ٣٦٢ نجاها وهو عين الخدق انهم
 قد تنكر العين ضوء الشمس من رمد ٣٦٣ ويكر الغم طعم الماء من سقم
 يا خير من يحمى العافون ساحة ٣٦٥ سبأ وفوق متون الا ينق الزم
 ومن هو الآية الكبرى لمصبر ٣٦٩ ومن هو النعمة العظمى لمغتم
 سررت من حرم ابلا اني حرم ٣٧٣ كما سرى البدر في داج من الظلم
 وبنت ترقى الى ان تلت منزلة ٣٧٦ من قات قوسين لم تذرك ولم ترم
 وقد منك جميع الانبياء بها ٣٨١ وان سل تقديم مخدوم على خدم
 وانت تخترق السبع الطباق بهم ٣٨٣ في موكب كنت في صاحب العلم
 حتى اذا لم تدع شأوا لمسبق ٣٨٧ من الدنو ولا مرفق لمسبق
 خفضت كل مقام بالاضافة اذ ٣٨٩ نوديت بالرسول مثل المفرد العلم
 كما تفوز بوصول اي مستر ٣٩٤ عن العيون وسراى مكنم
 فخرت كل فخار غير مشترك ٣٩٦ وجزت كل مقام غير مزدحم
 وجل مقدار ما وليت من رتب ٤٠١ وعزادراك ما اوليت من نعم
 بشرى لنا معشر الاسلام ان لنا ٤٠٦ من العناية ركا غير منهدم
 لما دعى الله داعينا لطاعته ٤٠٩ باكرم الرسل كما اكرم الامم
 راعت قلوب العدى انباء بعته ٤١٣ كنباء اجذات غفلا من الغم
 ما زال يلقيهم في كل معترك ٤١٦ حتى حكوا بالفتا الحما على وضهم
 ودوا الفرار فكادوا يغبطون به ٤٢٠ اشلاء شالت مع العقبان والرخم
 تمنى الليالى ولا يدرون عدتها ٤٢٤ ما لم تكن من اى الاشهر الحرم
 كما نما الدين ضيف حل ساحتهم ٤٢٦ بكل قرم الى لجم العدى قرم
 يجر بحر خيس فوق سابعة ٤٢٩ ترمى بموج من الابطال ملتطم
 من كل متدب لله بخلاب ٤٣٤ بسطو بمسما لالكفر مصطلم

حتى غدت ملة الاسلام وهى بهم ٤٣٧ من بعد غربتها موصول الزخم
 مكفوا ايدا منهم بخير اب ٤٤٠ وخير بعيل فلم تيم ولم تم
 هم الجبال فسل عنهم مصاد مهم ٤٤٥ ما ذاروا منهم فى كل مصطدم
 وسل حينا وسل بدرا وسل احدا ٤٤٩ فصول حنق بهم ادهى من الوخم
 المصدري البيض خرا بعد ما وردت ٤٥٣ من العدى كل مسود من اللام
 والكاتبين بسمر الخط ما تركت ٤٥٧ اقلامهم حرف جسم غير منجم
 شاكى السلاح لهم سيما تميزهم ٤٦٢ والورد يمتاز بالسما من السلم
 تهذى البك رياح النصر نشرهم ٤٦٤ فتحسب الزهر فى الاكام كل كم
 كانهم فى ظله والخيال ثبت ربي ٤٦٨ من شدة الحزم لا من شدة الحزم
 طارت قلوب العدى من بأسهم فرقا ٤٧١ فما تفرق بين البهم والبهم
 ومن تكن برسول الله نصرته ٤٧٤ ان تلقوا الاسد فى ايامها نجم
 وان ترى من ولي غير منتصر ٤٧٨ به ولا من عدو غير منقسم
 احل امنه فى حرز ملته ٤٨٢ كالليث حل مع الاشبال فى اجم
 كم جدلت كلمات الله من جدل ٤٨٠ فيه وكم خصم البرهان من خصم
 كفاك بالعلم فى الامى مجزة ٤٨٧ فى الجاهلية والتأديب فى الينم
 خدمته بمدح استقيل به ٤٩٠ ذنوب عمرى مضى فى الشعر والخدم
 اذ قلعدانى ما تخشى عواقبه ٤٩٣ ككاتبى بهما هدى من النعم
 اطعت غى الصبي فى الحالتين وما ٤٩٧ حصلت الاعلى الا ثام والنسدم
 فيا خسارة نفس فى تجاررتها ٥٠٠ لم تشر الدين بالدنيا ولم تسم
 ومن بيع آجلا منه بعاجله ٥٠٣ بين له الغيب فى بيع وفى سلم
 ان آت ذنبا فاعهدى بمقتض ٥٠٨ من النبي ولا حبل بمنصرم
 فان لى ذمة منه بنسبتي ٥١١ محمدا وهو اوفى الخلق بالذم
 ان لم يكن فى معاذى آخذا يبدى ٥١٣ فضلا والا فقل يا زلة القدم
 حاشاه ان يحرم الراجى مكانه ٥١٦ او يرجع الجار منه غير محزم
 ومنذ الزمت افكارى مدايحه ٥١٩ وجدته لخلاصى خير ملتزم

ولن يفوت الغنى منه إذا تربت ٥٢٣ ان الحيا يثبت الازهار في الاكرم
 ولم ارد زهرة الدنيا التي اقتطفت ٥٢٥ يدا زهير بما اثني على هرم
 يا اكرم الخلق مالى من الود به ٥٢٨ سواك عند حلول الحوادث العمم
 وان يضيق رسول الله جاهك بي ٥٣٠ اذ الكريم تجلى باسم مستقيم
 فان من جودك الدنيا وضرتها ٥٣٤ ومن علومك علم اللوح والقلم
 يا نفس لا تقنطى من ذلة عظمت ٥٣٨ ان الكبر اثر في الغفران كاللحم
 لعل رحمة ربي حين يقسمها ٥٤١ تأتي على حسب العصبان في القسم
 يارب واجعل رجائي غير منعكس ٥٤٥ لديك واجعل حسابي غير مخرم
 والطف بعيدك في الدارين ان له ٥٤٨ صبرا متى تدعه الاهوال ينهزم
 وأذن لسحب صلاة منك دائمة ٥٥١ على النبي بمنهل ومنسجم
 والاك والصحب ثم التابعين لهم ٥٥٥ اهل التقى والنقى والحلم والكرم
 ما رنجت حذبات البان ربح صبا ٥٥٨ واطرب العيس حادى العيس بالنغم

٢٥٦

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جد و شكر متعاقب الورود * اول واجب الوجود * وغاية كل مقصود * حضرت منم كريم بي علة كه بوهفت ورق رزافشان آسمانی پرداخته مهره مهر ابداع و ايجاد * و ترا كيب ساثره باهره الاستعارات مخلوقاتی قلم دست فدره كمله سيله مصدر كش اختراع و انشاء ايلدی * و صلاة و سلام بي انفصام اول مطلع ديوان نبوت * و شهيت قصيده رسالت * فريده منظومه خلقت سر نامه كتاب اصليفا * اعني به نبينا محمد المصطفى * عليه افضل الصلاة و من التحيات از كاها حضرت تليته تقديم و اهدا * و نجوم سماء اهتدا اولان ال و انتخاب سعادت اشتمال حضراتي ديا جند عنوان الشرف رضيه و تسليم قلند و دن صكر * ناودان قلم عاجزانه ايله بوكونه اسقاي كلستان آمال او انور كه بو عبد عاجز بابا سامان محمد مكي كمقدر و تانوان (كوكب المضيئه) اسمي ايله موسوم و بين الانام قصيده يريده ديمكلمه معروف قصيده مباركه بي شعرا در تحفي مر حومه افتنا و افتد ايله بوندن اقدم تركي لسان ايله تحمسه سا درت نكندم لكن ايات قصيده نك معناسي معاوم و منقو

او لمادجه تحمسه ر بطي و اطراف ثقف معناسي ظاهر اولماق ملاحظه سيله آثار مشاهير فضلاء اولان معني و معتبر شرواح قضبيده بي بعد المظالم اعه هر برنده بو لسان بيان صحت معني و تدقيقات استعارات و انواع مجاز و كاياني اخذ و قواعد كليده سيله مجلدن نقل و تسطير ايدوب خصوصاً هر بيتك اعرابنده يازد قلري احتمالاتدن مختار و ظاهر اولان انجق برقات اعراب تحويه سني بيان ايله اكثفا او لمشدر * لكن كتب تحويه دن و فنون سائرده دن سناستله بعضا قواعد كليده سي دخی نقل و اجرا اولند يغندن ماعدا ايتانك عبارته معناسي تركي تعبير ايله بعينه ادا ايتك ايجون لسان تركي ايله شرح ايتك منا سبب كورلدي خصوصاً هر بيتده بولنان صنايع بدعيه بعض شرايح تفصيل ايلديكي وجهله آخراياتده تحرير و هر بيتي وزن عربيده سي اوزره تقطيع ايله اكمل كابه * قدرة الغله بقدرها * مفاد نجه عاجزانه شمع ساق قدرت و اهتمام واسمي (توسل) تسميه سيله اتمام مرام اولمشدر * قطعه * اميدم خلدن مكي نه احساندر نه تحسندر * مجرد خدمت فخر رسليه شوق مطلقدر * بكاره عرض كالا ايله اتم نعمت زائل * حذر صد الحذر شرك خفي زيرا محقندر * حضرت غفور كنه بخشا بوسيله جزيه ايله جريده مسوده سيأتمه قلم عفو و غفران جكوب دائرة محبت علاقه محبيه دن برآن دور و محجور ايتمه امين (امدي) شراح ذوى الاحترام عليهم الرحمة اولان ناظم قصيده نور الله مضجعه بانوار الرحمة والغفران حضرت تليريك جاني تعريف و توصيف بعده قصيده مباركه بي انشا دينك سبب ظاهر رضى و وجه تسميه سني ذكر و بيان تقديم ايتلر ايله شارح معتبر (درة المضيئه) صاحبي كوردي عليه الرحمة نك اول بابده نقل و تحرير ايلديكي تفصيلات اختيار اولنوب بوكونه بعبارة نقل و تسطيره ابتدا و ابتدار اولندي و من الله العون والاحسان * كما قال رحمه الله ناظم القصيدة فهو الشيخ الامام المحقق شرف الدين ابو عبد الله محمد بن سعيد البوصيري وهو من اقليم الصعيد من اعمال مصر القاهرة واشتهر بالبوصيري وهو عالم محدث اخذ منه الحديث كثير من العلماء العظام

ولد سنة ثمان وستمائة وتوفي في سنة ست وتسعين وستمائة بمصر
 نور الله روحه ونور ضريحه وقبره مزار هنا الآن وراء قبر الامام
 الشافعي راحة الله عليه وكان رحمه الله من عجائب الدهر في النظم
 والنثر وناهيك بنظم البردة الشريفة التي لا مثل لها وصحب القطب
 الزباني ابا العباس المرسي من المشايخ الصوفية فعادت عليه بركته
 الى ان فاق اهل زمانه في العلوم وغيره كما في شرح الهمزية للسيد علي
 الازهري * واما سبب نظم حكي عنه انه قال اصابني خلط فالج
 فابطل نصفي الاسفل من الحركة ففكرت في نفسي ان اعمل قصيدة
 في مدح النبي عليه الصلاة والسلام فانشأتها ونمت فرأيت النبي
 صلى الله عليه وسلم في المنام فتوسلت اليه وتضرعت لديه وسألته
 كشف ضري فناداني ان قم فقد كشف الله عنك الضر وغفر لك
 ببركة قصيدتك فانتبهت معافا سليما ببركتها فصا دفتي في طريق
 بعض الفقراء فبداني بالسلام وقال لي اسمعني القصيدة التي القتها
 في مدح النبي عليه السلام فقلت له اي القصيدة تعني فقال التي
 اولها امن تذكر جيران بندي سلم فقلت من اين هذا فوالله
 لم يطلع عليها احد فقال سمعتها البارحة تشد بين يدي من صنعت
 فيه وهو يتمايل كالقضب وقد عاك الله وغفر لك ببركتها فلك
 البشرى هذا نص كلام المصنف رحمه الله (وكان الوزير بهاء الدين
 وزير ملك الطاهر فاستنسخها ونذران لا يسميها الا خافيا مكشوف
 الرأس وكان يحب سماعها ويتبرك بها هو واهله فرأوا من ببركتها
 خيرا كثيرا في دينهم ودنياهم ولقد اصاب الوزير المذكور
 زحمة واشرف منه على العمى فقبل له في المنام اطلب القصيدة البردة
 وضوءها على عينيك تشفي باذن الله تعالى ففعل وعوفي لوقته ببركتها
 عظيمة واسرارها جسيمة عند طلب الحاجة وتزول الملمات وامان
 مريض تليت عليه الاشفاء الله تعالى وكتبوا كثيرا في خواصها
 ومنافعها واما اسمها المشهور * قصيدة البردة * وذكرها
 في وجه التسمية بالبردة ان النبي صلى الله عليه وسلم التي على الناظم
 بردا حين رآه في المنام ومسح بيده الكريمة نصفه المؤف ووجد
 ذلك النبي على عاتقه فوجد التسمية ذلك * وقيل قصيدة البردة

في الحقيقة قصيدة بابت سعاد لكعب بن زهير رضى الله تعالى عنه
 (واسمها قصيدة البردة بالهمزة فحرفها العوام فقالوا البردة وهذا
 هو القريب الى القول لان الناظم يرى بها انتهى) ديوان تفصيل
 ايتشدر (بو قصيدة جليلة في ايراد صوفية واذكار موقنة طارق
 عليه كفي بعض كبار مشايخ عظام صبح ومسا فرائد ايلديكني قتي
 جوق ذوات كرام نقل وتحفة قدن ماعد اوقوع ورطة هولنا كده
 نجات وسلامته وصوله وتفرج هموم وصحت مرضى واجابت دعاده
 قرائت واشتغال مجرب ومشهور در (نته كيم شارح فخر الدين
 ازهرى بركانه مشهورة وتقرأ للتفرج ووقت الكرب والدماء
 بعده بيجاب ديوان تصريح ايدر) بوندن صكره معلوم اوله كه ناظم
 عليه الرحمة والافقران قصيدة مبار كه بي اوزن قسم اوزره انشاد
 ايتكله شارح مشار اليه صاحب الدرة كردي عليه الرحمة بكونه
 تفصيل ايدر كه (القصيدة مرتبة على عشرة ابواب (الباب الاول)
 في بيان العشق وابتلاء الناظم بالهوى وهذا يسمى تسبيبا وهو بيان
 حسن المحبوب وجاله وكاله وذلك يوجب رقة قلب السامع ويكون
 سببا الى سماع الشعر (الباب الثاني) في بيان اعادة افعه بالتقصيرات
 بمثابة النفس الامارة بالسوء والشيطان (الباب الثالث) في الاستغفار
 ولا يخفى حسن الانتقال منه الى مدح شفيق المذنبين وهادى المضلين
 (الباب الرابع) في كالات سيد الكائنات ومعجزاته (الباب الخامس)
 في الاستعانة والاتجاه (الباب السادس) في القرآن الكريم (الباب
 السابع) في المعراج والمعجزات (الباب الثامن) في مدح المجاهدين
 من المهاجرين والانصار (الباب التاسع) في عرض الحاجة
 على الممدوح والمناسبات من المولى (الباب العاشر) في الصلاة
 على النبي المختار ديوان ابواب قصيده ذك ترتيب وضعه سني دخی
 تعيين ايتشدر * في بيان وزن القصيدة * معلوم اوله كه نظم واشعار
 اصطلاحه كلام موزون بعبارة اولمغله انشاد اولنان شعرك
 وزتي بملك وتقطيع وزخافاتى معرفت اقدم اموردن اولديفته بناء
 (اولا قصيدة مبار كه نك فني بجر دن اولديفني شرح وتعيين
) وبعده كالنكه محلنده هر بيتي تقطيع وبيان مناسب كورلشدر

ایندی اشبو قصیده مبار که نک وزنی بحر بسیط بندر که بدی
 درت (مستفعلن) و درت (فاعلن) وزنیدن مر کبدر
 (بو تقدیر چه هر بیتک اجزاسی سکز اولور) علم عروضده مصرع
 اولک آخر جزئه عروض دیرلر (مصرع ثانیستک آخر جزئه ضرب
 دیرلر اشبو بحر بسیطک عروضی اوج و ضربی التیدر اول اوج
 عروضدن اولکبسی بریتک ایکی مصرعندن هر بر مصرعک
 آخر جزئی خبن علی ایله معلول کلشدر (تسه کیم ابن حاجب
 عروضنده وللبسیط ثلث اعار یض وستة اضرب) العروض الاولى
 تأتي بحسب الاستعمال مخبونه فیکون الوزن بعد الخبن فعلم ولهذا
 العروض ضربان (الاول مثل العروض فی الخبن دیمشدر) یعنی
 بحر بسیطک عروض اولک ضرب اولی شو وجهله کلور که
 بریتک مصرع اولک آخر جزئه (کذلک مصرع ثانیستک آخر
 جزئه خبن علی عارض اولوب اول مصرعینک آخر جزئی که
 انله عروض و ضرب دیرلر فاعلن وزنی اوزره ایکن فعلن وزنده
 کلور زیر اخبن اول ساکنی حذفه دیرلر (فاعلن وزنده اول ساکن
 اولان الف حذف اولوب یعنی مخبون اولدقده فعلن قالور) پس
 بحر بسیطک اوج عدد اعار یضندن ضرب اولی تفصیل اولدیغی
 اوزره در سائر اعار یضنک بو محله بیانی ایله تشو یشدن احتراز
 اولدی علم عروضده مفصلدر بو مقامده معرفتی لازم اولان اشبو
 عروض اولک ضرب اولی در که (قصیده مبار که اشبو عروض
 اولک ضرب اولنددر الی تمام القصیده هر بیتک مصرع اولک
 و مصرع ثانیستک آخر جزئه خبن علی عارض اولق بطریق
 اللزوم در انفکاک یوقدر) کذلک خبن علی بیتک حشونه (یعنی
 سائر جزائریندخی عارض اولور لکن عروضنه و ضربنه عارض
 اولدیغی کی لزوماد کادر بلکه حشونه یعنی سائر جزائر که عارض
 اولور و کا عارض اولوب سالم کلور مثلاً خبن علی بیتک عروض
 ضربندن ماعدا اولان (مستفعلن) وزنه کاهی عارض اولوب
 اول ساکنی اولان سین حذف اولمغله متفعلمن قالور اشبو متفعلمن
 عروضده مستفعل اولمغله متفعلمن و درت ثانیستک اولور کذلک

فاعلن جزئه دخی خبن علی عارض اولور فعلن کلوب و بیتک اجزاء
 سائر سنده دخی کاهی مفاعلن و کاهی فعلن کلور بو که قیاسا
 بیت اولدن * امن تذکر جیران بدی سلم * مصرعی بحر بسیطک
 وزنی مقتضاستجه جزء اولی اولان مستفعلن وزنه خبن کلکله
 مفاعلن وزنده کلدی و جزء ثانیسی اولان فاعلن وزنی کذلک
 مخبون اولمغله فعلن وزنده کلدی (اما جزء ثالثی مستفعلن وزنی
 اوزره سالم کلشدر جزء رابعی که عروضنده فاعلن وزنده کله چک
 ایکن وجوبا و لزوما فعلن وزنده مخبون کلوب امن تذک (مفاعلن)
 کرجی (فاعلن) ران بدی (مستفعلن) سلم (فعلن) وزنی اوزره
 مخبون کلشدر کذلک بیت مر قومک مصرع ثانیسی اولان * مزجت
 دم معاجری من مقلة بدم * مصرعنده جزء اولی بحر بسیطک وزنی
 مقتضاستجه مستفعلن ایکن خبن کلوب مفاعلن وزنده کلدی جزء
 ثانی فاعلن وزنده سالم کلدی (کذلک جزء ثالثی مستفعلن وزنده
 کلشدر اما جزء رابعی اولان ضربی فاعلن کله چک ایکن خبن لزوما
 عارض اولمغله فعلن کلوب (مصرع ثانی مزجت دم (مفاعلن)
 معاجری (فاعلن) من مقلة (مستفعلن) بدم (فعلن) وزنده
 کلشدر بو که قیاسا جمیع آیات قصیده تقطیع اولنور (خلاصه کلام
 قصیده جایله تفصیل اولدیغی اوزره بحر بسیطک عروض
 اولک ضرب اولنددر علل و زحافاتدن انبثق خبن علی عارض
 اولور عروض و ضربنه خبن من غیر انفکاک الی تمام القصیده عارض
 اولوب سائر اجزاسه خبن کاهی عارض اولور کاهی سالما کلور
 * * قال الشيخ نور الله مضجعه وقدس الله سره * *
 (امن تذکر جیران بدی سلم) (مزجت دم معاجری من مقلة بدم)
 قوله امن تذکر لفظنده اولان همزه استفهام تقریر یدر انکاری دکلدن
 مدخولنده شک ایچوندن یعنی متکلم همزه ن مدخولنده شک ایدر
 همزه ن مدخولی مشکوکی اولدیغی افاده موضعنده استعمال اولنور
 اول مدخول کاه اسم اولور ازیدا ضربت کی مضروب زیدنددر
 آخر کیمسه میدر متکلم مشکوکی اولمغله مفعول اولان زیددن
 سؤال ایدر که شک مفعولده اولش اولور و کاه اول مدخول فعلی

اولور (نخوا ضربت زیدا) کی ضربده شک ایدر ضرب واقع
اولدیمی اولادیمی دیووکاه مدخول فاعل اولور (ءانت ضربت)
کی (ایمدی بومقامده مشکوک اولان تذکر در یعنی قائل شک ایدر
سبب مزج دم تذکر مبدی یا غیر سببدر یقینا معلوم دکل مشکوکدر
دیمک معناسنی اراده و قصد ایدر صناع بدیعیه دندر که (وقد
ینزل العالم بمنزلة الجاهل لشکته) بومقامده دخی سبب مزج دم
تذکر جبران اولد یعنی یقینا بیلور ایکن شکته خفاء حب ایچون قائلک
کویامشکری اولغله تجاهلا سوال قبیلندندر (ایمدی قائلک بویجاها
سوالنه شکته) بومحلامده خفاء حیدر که بین العشاق اخفاء محبت غایت
معتبر و مقبولدر (من تذکر من حرف جر در تعلیل ایچون کلور لام
جازه کی بومقامده دخی من کله سنک مدخولی اولان تذکر علتدر
حرف علت اولان من کله سنک متعلق اولان مزجت فعلنه ناظمک
من کله سنک تقدیمی علیته اشارت ایچونددر (شرح موافقه) تقدم
بش قسم اولغله (بر قسمی دخی تقدم بالعلیه اولد یعنی مصر حد در تذکر
شیئی بعد النسیان ذکر در بومقامده مراد ذکر بالقلبدر که شیئی
خاطره کتوروب خطور و تفکر مقوله سیدر واقعه کریه عشاق
علت و سبب اکر یاند کر و قلبه خطور جانان اولغله اشک چشمی
خونله مزجک علی تذکر اولد یعنی و مزجک معلولیتی ظاهر در (تذکر
لفظی جبران کله سنه مضاف در مصدرک معنونه اضافتی قبیلندندر
جبران جاریک جیدر قو کشیلر دیمک در اصلی جوراندرواوک ماقبلی
مکسوز اولغله یا به قلب اولمشدر میزان کی جبرانده اولان تنوین
تعظیم ایچونددر (قوله بنی یا حرف جر در فی معناسند کقوله
تعالی (ان اول بیت وضع للناس للذی بیکه مبارک ا وهدی) ذی
صاحب معناسنه در اسماء سنه معتله مضافه دندر و لازم
الاضافه در دائماسم جنسه مضاف اولور ضمیر و علمه اضافتی
نادر در احوال ثلثه ده اعرابی بالحر و قدر (بومقامده حرف
جمله اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
کله سنه متعلق جبران لفظنک صفتیدر (قوله سلم بالفتحن
صاحب معناسند اولان ذی کله سنک مضاف الیه در سلم اسم

جنسدر اشجار در بر نوع شجرک اسمیدر (بوعتبار یله معنی اصل
وضعه نظر ادر) لیکن بومقامده ترکیب اضافی فیدر که بین الحرمین
بوموضع دلکشایه ذی سلم علم وضع اولمشدر سلم دیدکری اشجارک
بوموضع مرفوده کثرتی سبب تسمیه در (بلاد مرده بونک نظیری
چنارلی و کرازی قریه لری و خبیلی سیران کاهیدر بوقدیرجه
ذی سلم ترکیب اضافی مبنی محلا شجر و صفتیدر جبران کله سنک
دینور (قوله مزجت تاء خطا بدر فتح و کسر روایتدر بکسر التاء
اولور سه نفسه خطا بدر بالفتح اولور سه مذکره خطاب اولغله
نفسدن تجرید اولمش کنندونک عشق و افراط حزنشه مماثل
بر شخصه خطا بدر صنایع بدیعیه دن صنعت تجرید اعتبار یله در
قاعده تجرید خاتمه ده تفصیل اولمشدر مزجت مزج یمزج باب
اولی اولان نضر ینصردن قرشدر مق که خلط معناسنه در
(قوله دمعا مزجت فعلنک مفعولدر دمعا کوز یا شیدر خزنندن
اولور سه حار اولور فرح و سروردن اولور سه بارد اولور دیمشدر
(قوله جری فعل ماضی در یجری جر باسأل یعنی اقدی معناسنددر
تحتنده ضمیر مستتر فاعلیدر دمعا کله سنه راجعدر مزجت جمله سی
دمعا کله سنک صفتیدر دمعا لفظنک اولان تنوین تکثیر ایچونددر
(قوله من مقلة مترجم صحاح و آن قولی مزج حوم (المقلة) دیمک
ضمی و قافک سکونیه شول کوزده اولان یا غدر که کوزک اقلیه
قره سن جمع ایدر (شرح قصیده) المقلة الشخمة الجامعة للیاض
والسواد دیمشدر (و آن قولی شخم) شینک فتحی و حانک سکونیه اده
حاصل اولان یاغ که ایچ یاغنه دخی مت اولدر (الشخمة واحدیدر
ذکر اولنان یاغک بر پاره سی معناسنه (شخمة الاذن قولده کوبه
اصدق قری بومشاق یزدیو تفصیل ایدر ظاهر امر ادر کوز قیاغنک
محقوق و مستوری اولان بیاض و سواد عین مجموعیدر که دفع اندن
خروج و جریان ایدر (من مقلة جازع المجزور جری فعلنه متعلق
غیر صریح مفعولیدر که مفسرین ظر فیدر تعبیر ایدر لاقوله
بدم کله سنه (بامع معناسنددر جار مع المجزور مزجت فعلنه متعلقدر
(خلاصه معنای بیت) قاعده تجرید مر اعت ایچون مزجت بالفتح

قزانت ایدوب دیمکدر که ایها الشخص مجرد العاشق والمحب
الجرىق الصادق کوز کدن جاری اولان کوز یاشی قائله مزج
یعنی خون الود ایلدک اشبو مزجک سینی وعلتی ندر باککه
خبر ویردی سلم دید کلری موضعده اولان جیران واجبابی تفکر
وتد کر میدر آ یاسبب یعنی اطراف مدینه طاهره دن موضع
مرقوم یاردلر بانک کشت وکذار ایلدیکی اما کن متبرکه دن وسکان
قدیم الایامدن بروجیران واحباسندن اولمغله انلری تذکر سببیه
آنس عشق جانسوز اشتیاق آتشکده دلدی بقات دخی فروزان
اولمغله اشک جاری بی خون آلود ایلدک (یعنی قان اغلغده سن
دیمک اوله شراح قصیده مبارکه دن محشی بیضاوی شیخزاده علیه
الرحه شرح قصیده شریفه ماسبب اختلاط دمک جاری
من مقلتک بالدم اهوتد کر جیران ذی سلم ام هبوب الريح الى آخره
عبارتیه مأل معنای بدی بیان ایتشد (خلاصه مقال صاحب
سعادت واصل رب العزت محبوب خدا نور چشم انبیاء علیه الصلاة
والسلام افندیتمک عشق و محبتی ایله قان اغلغده اشارت خفیه ایله
مدایح اوصاف علیه بومصیری مرحوم کوزل شروع وابتدا ایتشد
رحمة الله رحمة واسعه واسکته بقرب جوارنبیه علیه افضل الصلاة
والتحية یوند نصکره کلشن طراز حدایق شرح و بیان اولان
یوعاجز کندر بر بیان مقال (مکی تاوان) قصیده مسرورده بی
شفیقانه و مستندانه ایلدیکی تخمبسد ر که سمعاط پر نعمای عام
الشمول فیوضات الهیه به جنس مبارک ایله ابتدا وانشاد ایتشد بیکه
تبرکات هرینک شرحی تمامیده ذکر و تفسیری اختیار اولندی

* تفسیر *

چقر مبوب در دلدن مسالک حرمی * همیشه یاد ایدوب احباب یار محترمی
عجب بو کر به حسرت بواشک دمبدمی * امن تذکر جیران بذی سلم
* مزجت دمعا جری من مقلة بدم *

والله اعلم بالصواب
والله اعلم بالصواب
والله اعلم بالصواب

(قوله ام هبت ام حرق عاطفه در هبت بیت سابقده کی امن تذکر
اوزرینه معطوفدز (اولا معلوم اوله که کلمه ام ایکی قسمدر) قسم
اول ام متصله در معنا سنی بعد الاول ناییدن استفهام ایچوند
وام متصله معادل و مساویکه مقابل استر (کما قال النحاة
ان المستفهم بالهمزة وام انما يطلب تعیین احد المحتملين لتحقيق
الوجود دیمشدر (اما ام منقطعه یا اولی ابطال ایچوند یا اولدن
انتقال ایچوند (معادل و مقابل ایستز) كذلك ام متصله احد
مساوینده استعمال اولنور و همزة استفهام مدن خالی اولماز
اول احد مساوی وینک بری همزه بی ولی ایدر و مساوی آخرام
کلمه سنی ولی ایدر (ان الطلب مع ام لاحد الامر بن اللذين علم ثبوت
احدهما من غير تعیین دیمشدر) یونک تفصیلی بو وجهله در که
متکلم احد امرینک وقوعی بیلور یعنی علم متکلمده امرین
مساویندر لیکن اول امریندن واقع اولان قنغسیدر شک ایدر
علی اتعیین اتی بیلز (ایمدی بو مقامده تفهیم ایچون بومثال فهمه
اقر بدر منسلا ضابط اوکنده زید و عمرو محاربه ایدوب ضابطه
قارشو قومشکر منسابط طایفه سی یونلردن بری ضرب ایلش
دیو متکلم ایشیدوب یقینا انلردن برینک ضرب اولندی یعنی بملکله
عندنده زید و عمرو دن برینک لاعلی اتعیین مضروب اولدیغی
مساوی لیکن مضروب احد مساوی ویندن زید میدر یوخمسه
عمرو میدر علی اتعیین بطیور مشکوک اشبو تعییندن سوال ایچون
ازید مضروب ام عمرو دیو تعییندن سوالی ام متصله ایله در که
قنغسیدر ضرب اولان تعیین طب ایدر قاعده مخویه بودر (ایمدی
بو مقامده ام متصله اولدقده مساوییندن بری همزه استفهامیدی
ولی ایدن تذکر کلمه سیدر آخر مساوی ام لفظی ولی ایدن هبت
فعل ایدر استفهاملردن مراد ذکر اولان مساوییندن بری مخاطبک
تعیینیدر مدخول حرف استفهام اولان اول مساوییندن هریری
سبب مزج دمصدر یعنی کوز یاشی قائله مزجک سببیدر مدخول
اول اولان تذکر سبب باطنیدر مدخول ثانی اولان هبت سبب
خارجیدر (ایمدی) ناظم اشک چشمی خونله الوده ایتدک بیت

اول سبب باطنیستدن سؤال ایشیدی (بعده اشو بیت ثانیه
سبب ظاهر یسندن سؤال ایدرزیرامزج دبعك هبوب ریح خارجده
موجود اولسنه سبب ظاهر یسیدرتد کرکی امر معنوی دکلدر ایدی
تریدین الامرین اولور بو مقامده امرک بری تذکر احباید
ویزی هبوب ریجدر که دمعی خونه مزجک سبی بویکی امر دن
بریدر (متکلم بالاده تفصیل اولندیغی اوزره اشو احدا مرینک
وقرعی بیلور لکن وقوع یولان قیفسیدر علی التعین بلامکاذ
احدا امر یتدن بو وجهله سؤال ایدر ام متصله اولور (شارح
شیخ زاده) ام متصله ذاهب اولغله پیورر (واولاعطف ام علی
حقیقتها فیکون التریدین الشیئین) ام کله سندن قسم ثانی
ام منقطعه دریکه بل کی کلام سابقدن باضراب یا انتقال یچوند
یوقفامده ام منقطعه اولق مر جو حدر (قوله هبت الریح
هبت هبا کلور ترکیده روز کار اسمک فارسیده وزان اولق هبوب
ریح معناسنه در (ریح مؤنث سماعی اولغله هبت دینور صیغه تأنث
ایله در (معلوم اوله که ام متصله ده قاعده بودر که اگر ام متصله بی
اسم ولی ایدرسه ام متصله ده لابد اولان همزه بی دخی اسم ولی
ایدر (وا اگر ام متصله بی فعل ولی ایدرسه همزه دخی فعل ولی ایدر
(ایمدی بو مقامده ام متصله بی هبت فعلی ولی ایلدی همزه بی اسم
اولان تذکر ولی ایتمکده قاعده مزبوره ید مخالف اولدی (بس)
هبت فعلنده تاویل محتاج اولغله بعض شراح ز محشر یدن نقل ایله
اشو هبت فعلنک جزء مفهومی اولان حدث که معنای مصدر یدر
اشو حدث معناسنه هبت کله سی من غیر تقدیر ان تجرید اولمشدر
(بس) ام عاطفه ایله معنای مصدری که هبوبد تذکر اوزرینه
معطوفدر (ام من هبوب الریح تقدیرنده در دیمشدر (ایمدی)
معطوف علیه اولان تذکر اسم مصدر در هبوب دخی اسم
اولغله قاعده ید موافق اولمش اولور (یعنی هبت فعلی مصدر
معناسنه مستعملدر قاعده الفعل مقام المصدر قیلمندرام متصله ایله
بیت سابقده اولان تذکر اوزرینه بی وجهله معطوفدر (نته کیم
مخرج مصدرک واصل الی المقام الزج امر معلوم لاسمه

فیه وانما الشبهة فی سببه اهوتد ذکر الخلال بذلک المكان
اوهبوب الریح من منزل الحینب فلفظة ام یحمل الاتصال علی
تقریر إقامة الفعل مقام المصدر علی طريقة قولهم (تسمع بالمعیدی
خیر من ان تراه) دیمشدر یعنی تسمع سماعک معناسنه در (ریح
ریاحک مفرد یدر اهل حکمت ریح هو آء متحر که در جو سماعده
تا کره ناره وارنجه خالی محل اولیوب هو ایله مملو اولغله متحرک
اولان هوایه ریح دیرلر (بعض شراح) جانب قبله دن بدأ ایدوب
طرف مقابلنه طوغر و حرکت ایدوب وزان اولان هوایه صبا سیده
ایتمکدر یدر دیدی (وبعض شراح) وقت استواء ایل ونهارده
وزان اولان هوا ایله تخصیص ایدر (جهان نما صاخی من جوم
کاتب چلبی بو وجهله تعین و تفصیل ایدر که شماله یدر جنوبه
قبله شرقه کون طوغر و سی غربه باطی شرق ایله شمال اراسنه
یوران شرق ایله جنوب اراسنه کشمله جنوب ایله غرب
اراسنه لودوس غرب ایله شمال اراسنه فره یل دیرلر دیمش
یعنی منهی اعتبار ایله اسم ریاخی بیان ایدر بولرک بانها سنده
شعبات ریاخ واردر هوانک هر برینک طبیعتلری مقتضا سنجه
حیوان و نباته منافعلری و تأثیرلری انکار اولماز (قوله تلقاء
بکسر التاء جانب معناسنه در حرف جرایله بحر و زهبت فعلنده
متعلقدر (قوله کاظمه) مدینه منوره شرفها الله تعالی الی
یوم الاخره نت اسمیدر تلقاء کله سنک مضاف الیه یدر اضافت
بمعنی اللامدر (قوله و اومض البرق فعل و فاعل بو محمله اولان
واو عاطفه او معناسنه عاطفه در مانعة الجمع دکلدر (نته کیم
تفصیلی کلور) اومض مقدم هبت فعلنده تفصیل اولندیغی
اوزره تاویل مصدرده ایماض البرق معناسنه در جمله سی ام هبت
اوزرینه معطوفدر (ایماض البرق لمعان برق دیمکدر یقال اومض
البرق یومض ایماضا ذالمع) برق اسمدر من برق السیف دیمشدر
برق تلاً السیف کی افقده کاهی سماعده ظاهر اولان شعانک اسمیدر
براق اولدیغی سبب نسیمه در (اما حقیقتی حکما شو وجهله
بیان ایشدر که قد تصاعد من الارض الی السماء مع البخار دخان

فیهبتس فی السحاب فیحصل من نریقه ومصاکنه صوت هوار عد
ونار لطیفه هی البرق اواناریه کثیفه هی الصاعقه دیمشدر (قوله
فی الظلماء جار مع المجرور اومض فاعلی اولان برق کله سندن
خالد کائنات فی الظلماء دیمکد ریاخود موصوف محذوف برق
کله سنک صفتیدر برق کائن فی ایلمه الظلماء تقدیر نده در ظلماء ضد نور
اولان ظلمتدن اظلمک مرتبیدر (قوله من اضم جار مع المجرور مقدر
کائن کله سنه متعلق محلا مرفوع اومض کله سنک فاعلی اولان برقی
صفتیدر (اضم بکسر الهمزة مدینه منوره یه قریب پروادینک
یاخود اول حوالیده بر جبهک اسمیدر (اعمدی) ناظمک ظاهر
عبارتی کوز یاشی خونله مزج ایلدک کوز کدن جاری اولدی
معنا سیدر لکن چونکه مجرد کوز یاشی خونله مزجک چندان
لیطف معناسی اولماغله قائله مخلوط کوز یاشیله بکا ایلدک دیمک
اولور (خلاصه معنای عبارت بیت بودر که) بیت سالفده تفصیل
اولدیغی اوزره ناظم کندودن تجرید اولمش منخصه خطاب
ایدن که خونله کوز یاشی آوده ایلدک چشمکدن ریزان اولدی
یعنی ای عاشق حسرت کسیده وشیدا بورجه قابلر اشغده سبب
ذی سلم نام موضعه اولان احباب یارقدمی یادایدوب تذکر میدر
یوخسه دارالهجرة العلیه مدینه منوره جانبندن ریح وزان
اولوب (مصرع) کل ای نسیم صبا کوی یاردنه خبر (منظوم فحید
روایح شمیم کوی جانانی سکا ایصال ایلدیکشد نمیدر قان اغلغنه
سبب اشبوایکی امردن بر بدر یونده یقینتم وار معلوم در لکن قنغیدر
سبب بعینه انی بیلم سوال ایدرم دیمک اولور (بوتقریر و اومض
کله سنده و اوماغنه اومعنا سنه اولدیغنه بناءدر که تردید بین الامرین
او اورمه کلام اشبو امریدن بری سبب اولدیغنی یلور لکن قنغیدر
سبب بعینه بیلامکاه سنیندن سوال ایتمش اولور (تنه کیم بیان
اولندی (معلوم اوله که یوم مقامده ام متصله ایله سوال مزبور سبب
بکادندر کاه و الظاهر یوخسه بکادن دکادر (سارح شیخ زاده
رحه الله) و اومض عبارتنده اولان و اوعاطفه کندو معناسی اولان
بیان معناسی اولان و اوعاطفه کندو معناسی اولان

ترك اولمشدرك (كافان الواو) لا عطف فيكون الترديد بين ثلثة اشياء
* * تخميس * *
ايدركن آهم ايله كوي يارمنقبك * ذلك تحسريه آتش الذي هزجهتك
صباحي ويردي ييامك اوجاي تسليتك * ام هنت الريح من تلقاء كاظمة
* واومض برق في الظلماء من اضم *
فالعي مفاعلين نيك ان فاعلين قلت اكففا مستفعلين همتا فعلن
وما نقل مفاعلين بك ان فاعلين قلت استفق مستفعلين يهم فعلن
(فالعينيك ان قلت اكففا همتا) (وما القلبيك ان قلت استفق يهم)
فاقولند، فاء فصيحجه در اشو فاء فصيحجه فاء عاطفه اقسا منددر
(شارح شيخ زاده دخی فصيحجه اولغه ذاهيدر) (ايمدی) معاني
فادن بو محامده مخنار اولان فصيحجه اولغه فاكلمه سنك جله اقسامي
بيان ايدمه لم (معلوم اوله كه فاء عاطفه تك مدخول اكر بر محذوف
معطوف عليه اوزرينه عطف اولورسه واول محذوف اولان
معطوف عليه معطوف اولان مدخول فانت سبي اولورسه اول
معطوفه داخل اولان فاء مزبوره فصيحجه ديرلر سبب تسميده
لافصاحه عن المحذوف ديمشدر (كنوله تعالى * وقلنا اضرب
بعصاك الحجر فانفجرت * اشبو فانفجرت كلمه مباركه سي محذوف
ضرب كلمه سي اوزرينه عطف اولمشدرك فاء اول سبب محذوف و
مفصيح ومخردر زيرا انفجارك سبي ضرب اولديغي ظاهر در و اكر
محذوف اولان معطوف عليه اول مدخول فاولان معطوفه سبب
دكل ايسه فاء تعقيب ديرلر واما اكر معطوف عليه محذوف اولوب
مذكور اولورسه ومعطوفه سبب ايسه اول معطوفه داخل اولورسه
فاه فاء تسينب ديرلر و اكر اول مذكور اولان معطوف عليه مدخول
فليه سبب دكل ايسه فاء تفر يه ديرلر فاما اكر اول مذكور اولان
معطوف عليه معطوفك شرطی اولورسه فاء جزائيه شرطيه ديرلر
ان كانت الشمس طالعه فالنهار موجود كي (نته كيم بو مقامده) فاء
لعبتيك عبارتي محذوف اولان ان كنت تنكر حيا شرطی اوزره عطف
اولنديغي صورتده فاء شرطيه در بعضيلر فاء فصيحجه شرطيه در ديمشدر
(قال الشيخ) فالقاء فصيحجه لافصاحه عن الشرط المحذوف يعني

ان كنت شكر الحبيبة والود فالعينيك ان اردت منهما الامساك
عن البكاء سالتسا والقلبك ان طليت منهما الافاقة بهم في اودية
التحير انتهى (بوتقير اوزره فالعينيك عبارة سنك اعرابي فاء
شرطية در كلة ما استفهامية تعجيبه سكوت اوزره مبنی محلا
مرفوع مبتدا لعينيك جار مع الجور محذوف حدث او حصل
فعلته متعلق محلا مرفوع مبتدا لك خبر يدرك كاف خطاب مضاف
اليهيدر مبتدا منع خبره جله سنی شرط محذوف اولان ان كنت
شكر حبا اوزرينه معطوف در (ایمدي) ديمك اولور كه سن عشق
انكار ايدر سن فالعينيك يا كوزل بكنه اولد بكنه يتراعله ديسك
طور ميوب كريان اولمقده (ودخی قلبك نه حادث اولد بكنه
ای قلب كند و كه كل ديسك متحیر اولوب خيران اولمقده
عشق وجد انيسادن در اثار ايله ظاهر ومعلوم اولور سنده
عشق اولديغي بو اثار ايله ثابت و ظاهر در ديمك اولور (قوله
فالعينيك كلة سنده ما استفهامية تعجيبه در) نته كيم قوله تعالى
(مالی لا اری الهدى) اية كريمه سنده اولديغي كبی (معلوم اوله كه
كلة ما اوله استفهامية تعجيبه اولور ثانيا موصولة اولور * كقوله
تعالى (والسماء وما بينهما) اما موصوفة اولور كاه جله ايله صفتلور
ر بما تكره النفوس من الامر كبی (وكاه مفرد ايله صفتلور مورت
ما يعجبك كبی ای بشی معجب (رابعا صفت اولور اضربه ضربا ما
كبی (خامسا مصدرية اولور كقوله تعالى (وضاقت عليهم الارض
بما رحبت) ای برحبها بضم الراء وهو السعة (سادسا شرطية اولور
ما تصنع اصنع كبی اشوا قسم سه اسم اولان مادر لكن حرف
اولان ما ايكي قسم در اولكي ماء كافه در شی معاسنه در لاحظ
لها من الاعراب والعمل وعلا متها ان تكسب متصلة بالكلمة
المذكورة قبلها نحو سماء ونعماه ای نعم شی كبی (قسم ثاني ماء
نافيه در كقوله تعالى (وما الله بغافل عما تعملون) (قوله عینی تشيه در
كاف خطابه اضافت ايله نون ساقط اولمدر تشيه نك اعرابي
حالت رفته الف ايله در كقوله تعالى (فيهما عينان تجريان) حالت
العينين تجريان

فالعينيك اعرابي بوضو زنده فاء عاطفه ما استفهامية تعجيبه سكوت
اوزره مبنی مبتدا در لعينيك لام جاره عینی تشيه حالت جرى يا ايله
حصل فعلته متعلق محلا مرفوع خبر يدرك مبتدا مع خبره جله سنی
محلا منصوب استفهام سابق اوزرينه معطوف در كاف خطاب
مبنی محلا مجرور عینی كلة سنك مضاف اليهيدر (قال مولانا
جای قدس سره (من وما اذا كانتا استفهاميين تأتي فيهما الوجوه
الثلاثة المذكورة في كلة كم الا انها لا تأتي فيهما الرفع على الخبرية
فانه لا يقع بعدهما الا الفعل ولا يصح الفعل للابتدائية (يعني
كلة ما مؤخر مبتداه مقدم خبر اوله من كلة كم ده اولديغي كبی باقي
وجوه اعرابيه كلة كم كيدر ديمكدر (ایمدي كم كلة سنك وجوه
اعرابيك بری مبتدا اولمقدا كابتاء بومحمله ما مرفوع مبتدا در ديور
اعرابي اختيار اولندي (قوله * ان حرف شرط (قلت فعل
ماضي مخاطب در مع فاعله جله سنی محلا مجزوم فعل شرط خطاب
يا نفسه يا سائل اندك شخص مجرد خطايدر (قوله * ا كقفا
امر حاضر تشيه در عينيه خطاب در كاف خطاب ايله ادغام
جا زدر كف دندر منع معاسنه در (يقال كفتت نفسي عن شرب
الخمر اي منعها (قوله * همته هي يهمي دن ا لي همته ایدی قلبيته
الياء الف التحر كها وانفتاح ما قبلها ثم حذف الف جلا
على المفرد (همته فعل ماضی تشيه فاعلي عينيه راجع يا ضمير در
مع فاعله جله سنی مجزوم المحل جزاء شرط فعل شرط جزاء
شرط جله سنی جله شرطية محلي يوق ما قبلني مفسر جله
تفسيريه در (ياخود جله استينافيه در * قال في المصباح الجملة
الابتدائية لا محل لها من الاعراب ثم الجملة المستتة نفعه نفعان
احدهما الجملة المفتحة بالنطق ابتداء نحو زيد قائم (ومنه الجملة
المفتحة بها السور) و الثاني الجملة المنقطعة قبلها نحو مات فلان
رحمه الله ويخص البيانون الاستيناف بما كان جوابا للسؤال
المقدر * معلوم اوله كه جله استينافيد كاه جله ابتداء يديه دير
وكاه سؤال مقدره جواب اولان جله يه دير بودخی اوج نعدر
حاشية يضا ويده (شيخ زاده عليه الرحه كوزل تفصيل ايدر

(كما قال ذكر في كتب المعاني ان الاستنباف ثلثة انواع الاول
ان يكون السؤال عن سبب الحكم مطلقا كما في قوله (قال لي كيف
انت قلت عليل) شهر دائم وحرن طويل (فقوله شهر دائم نجلة
مستثناة وقعت جوابا عن سؤال سبب علتها ماهو فانه لما قال عليل
توجه ان يقال ما سبب عللك فاجاب عنه شهر دائم وليس السؤال
عن سبب خاص لهذا الحكم كان يقال هل سبب عللك كذا وكذا
اي سبب عللك شهر او صراع ام خفقان وغيرهما من الاسباب
المخصوصة) والنوع الثاني ان يكون السؤال عن سبب خاص
الحكم السابق كما في قوله تعالى (وما يرى نفسى ان النفس لامارة
بالسوء) فالجملية المؤكدة بلفظة ان جواب عن السؤال الخاص
لعدم تبرئة نفسه كانه قيل هل النفس لامارة بالسوء (فقيل نعم
لامارة بالسوء والتاكيد دليل على ان السؤال عن السبب الخاص
(والنوع الثالث ان لا يكون السؤال عن سبب الحكم بل عن شيء
غير السبب كقوله تعالى (قالوا لبراهيم عليه السلام سلاما توجه ان يقال فاذا قال
ابراهيم في جواب المثلثة قال لهم سلام فهو جواب عن السؤال
غير السبب) ايمدى بو مقامه تقدير او لان سؤالنا تقريرى
شور وجهه اوله كه مخاطب اولان معهود شخص مجرد عاشق كريانه
سؤال ايذر كه اي ناظم تعجب ايلديك كه در عينيك نه سنه تعجب
ايلدك ديمش (يعنى قال عينيك عبارته ما استفهامية تعجيبيه اولغله
شخص مخاطب عينيك حانه تعجب ايتمش اولدى) پس متعجب منه
نه اوله ديوسؤال كله يو سؤال مقدره ناظمدن جواب (ان
قلت اكفنا جله سيدر) يعنى نالحم دير كه عينيك حاندن تعجب
واستغراب ايلديكم شودر كه سن انلره اكفنا يتر كاويدر بكادون
منوع اوليكز ديسك المردهني زاده بكايدر (پس ان قلت
المتحرف جواب وانما لك ان قلت انما لك ان قلت انما لك ان قلت
يتم كلامه دل مارى مدية دور رهى سان معاينند در ريشل
همى الماء اذا سال هجتاك عينيه نسبي مجاز عقليدر ماهوله سنك
...

اولان کوز یا سیدر سال المیزاب قیلتند در که آقن میراب دکلدن
حال اولان ماء مطردن فوله و ماله ملک ده ما اقسام سافند لذ کر دن
کذلک استنهامید تجیه در (لقبک جار مع المجزور و قدر حدث
او حصل فعلنه متعلق مرفوع المحل مبتدا اولان کلمه مائک
خبریدر مبتدا مع خبره جله سی قالعینک اوزرینه معطوف در (قلب
مبتدا حیات حیوانیه اولان اعضاء رئیسیه دن تحت ثدی ایسرده
سکل منوریده بر عضوک اسمیدر (قوله ان قلت عبار تنده کلمه
ان حرف شرط قامت فعل و فاعل اولمغه فعل شرط در (قوله
استفق استفاق یستفیق دن امر حاضر در استفاق افاق ایکبشی
بر معنایه در سکر و یا غیر حاندن صحوه دیرل (استفق کلمه سی کامر
مقول قوادر بهم هام بهیم همیا و مایانسیغه سندن فعل مضارع
مجزوم در حرف جازم اولان ان ایله یا ساقط اولمشدر لم یقبل کنی
تجته ضمیر فاعل قلبه را جعدر هام تحریر معنای سنده در (یقال هام
الرجل من عشقه ای صار کالجئون منه و قلبه هایم و مستهام
ای متخیر دیرل (بهم جله سی جزاء شرط در یعنی ان قلت
حرف شرط و فعل شرط بهم جزاء شرط جله سی جمله
شیردایه محلی یوق جله سی تفسیریه در (یا خود سؤال محذوفه
جواب اولان جمله استنایه در (نته کیم مصرع اولده تفصیلی
مرور ایلمدی (محصول معنای بیت) ای شخص عاشق پردرد و محب یکی
صانکیم انکار ایتمک امیدنده سن یاد و چشم کر یا نکه نه حال اولدیکه
اغلقدن ممنوع اولک یعنی پتر اغلدی یکک دیسک همتا یعنی سیلان
و جزیان ایدر و قلبیکه نه حال اولدیکه سکر و وجد غشقدن آیل
کندو که کل دیسک بهم یعنی متخیر اولور بو ایکی حالت ابتلائی
عشق و محبت تمام دبلدر یعنی دردمند در عشق کیم و اخفا
ایتمک امید ایدر سن دیمک اوله (قال حضرت الشیخ رحمه الله
ایها الصب الباک اسفا و لم تحرق فی نار الحیره نهفا کف تضمع
اخفاء حالک مع هذین الشاهدین ای مع کون قلبک هایما و عینک
باکیه) تفصیلی ایله شرح و بیان بیور مشر در صنایع علم بد یعن
بویبت مبار که ده شر اخک بولد قلمی صنعت بد یعیه بی بو گونه

تعداد ایشادر (کافالوا) فی البیت من البدیع المقابلة و یسمی
الطباق والتضاد وهو بین الکفا وهما و بین استغنی یهم وقید
مراعاة النظیر یجمعه بین العین والقلب لان الاول علامة ظاهرة
والثانی علامة باطنة ومجاز الحذف فی همتا

* * * تخیس * *

خیال یثرب و بطحا او کوی یا رخدا کیر نجه ذلک خیاله سر شک اولورد ریا
شور تیه ایتدی اثر یا که آتش سودا * فالعینک ان قلت اکففا همتا
* ومانقلبک ان قلت استغنی هم *

ایحسب الص مفاعیلن صب ان فاعیلن ان الحب من مستفعلان کتم فاعیلن
ما بین من مستفعلن سبجمن فاعیلن منه ومض مستفعلن طرم فاعیلن
(ایحسب الضب ان الحب منکتم) (ما بین منسجمن منه ومضضرم)
همزة استفهام تعجیه یاخود استفهام انکاری تو بیخیدر (شارح
شیخ زاده والاستفهام الانکاری التو بیخی بمعنی لایبغی ان ینکون
کقولک ان عصى ربک دیمش (قوله) * یحسب فعل مضارع در حسب
یحبس النجی بایدندر ظن ایچوندر یقال یحسب اذا ظن ایکی
مفعوله تعدی ایدن افعال قلوب بندر صب اصلنده صیب در با اولی
ثانیده اد غام اولمشدر من صب یصب صبابة کلور صبابة و
ورقة الهوى والمحبة و حزن العشق معنایه در صب کله سی ذات
مع الصفة الیه تعبیر اولنان صفة مشبهه در (کافالوا) الصفة المشبهة
ما اشتق ای صفة اشتق من فعل لازم کالحسن المشتق من فعل
حسن اللازم لمن قام ذلک الفعل به علی معنی الثبوت لایعنی الحدوث
احراز عن قائم و ذاهب وصیفتها مقصور علی حسب السماع
ولایض طه قیاس (یس) یومحله صب ذات محبدر که عاشق
معنایه در (قوله) ان حروف مشبهه دندر الحب کله سنده الف لام
عهد خار جیدر نالم الیه مخاطب یدنده مفهود ومعلوم اولان محب
یاخود جنس ایچوندر (حب محبدر اسم ان در خبری مکتم کله سیدر
جمله سی محلا منصوب ساد مسد المفعولین یحسب فعلک مفعولیدر
یحسب جمله سی ابتدایه در (انکام استنار و کتدر ما بین کله سنده
ما ترین کلام ایچون زانده در (بین ظروف مکانیه دندر مضاف

استعمال اولمغله معرب منصوب اولوب منکتم کله سنک مفعول
فیهیدر منسجمن کله سنه مضافدر (انسجام انصباب معنایه در
من سبجمن الدمع سبجوما اذا قطر سبجمت العین اذا سال دمعها (قوله)
منه جار مع ایچور منسجمن کله سنه متعلق مفعولیدر چونکه دمع
منسجمن عاشقک دمعیدر (یس) منه کله سنده ضمیر بارز صبه راجع
اولوز یاخود منه کله سنده جار ومخرو و ظرف مستقر در محذوف کائنا
کله سنه متعلق منسجمن کله سنک موصوفی اولان محذوف دمعدر
خالددر یاخود محذوف دمعدر راجع منسجمن ده مضمر ضمیردن خالددر
(قوله) و مضطرم منسجمن اوزرینه معطوفدر مضطرم منه
دیمکدر که منه کله سی بقرینه الاولى محذوفدر که قلب مضطرم
صبکدر یعنی عاشقکدر اضطرام اشتعال معنایه در من صرمت
النار اذا اشتعلت من باب فرح در مضطرمک موصوفی محذوف
قلیدر (سؤال ایشادر قلبک اضطرام واحتراق محسوس دکلدر
امر تحقیدر مشاهد ومحسوس اولیان شیئ نیجه علامات محبتدن
اولور (جواب ابن سینا قانونده یازمشدر که فاذا اشتعلت الاعضاء
الاضیئة و خصوصاً القلب کان من ذلک هذا المرض الذی هو
الدق ثم لا یفلح من بلغ اتهام الذیول وقل ما یقبل العلاج الا ماشاء
الله قوی اوزره آتش عشقه قلب مشتعل ومضطرم اولدقده
منع الخیرات الحیوانی اولدیفته بناء اسباب علت دقدر اولان
اشتعال وحرارت زانده قلبه تشبث ایتکله وجودده ضعف ودقت
و وجهده صفرت وهزال اضطرام قلبک خاصه لازمه سنندن
اولمغین مسیدن سببه انتقال طریق سببه احتراق قلبه استدلال
ارنوب اضطرام قلب ظاهر وآسکار اولور یعنی اضطراب
واشتعال قلب نه قدر محسوس دکل ایسه دخی اسباب وعلامات الیه
معلوم اولور (محصل معنای بیت) عاشق شیدر که عشق
ومحبتک اساعت و ظهورینه موجب اولوب کندودن پرو زایدن
اشک سیال وقلب پریانی یدنده محبتی مکتموم ومستوردر ظن
ایدر بو ایکی علامت که اشک جاری وقلب سوزان درد محبتک
علامات ظاهره سنندن ایکن دیمک اوله بو معنی همزه تعجیه تقدیری

اوزره در یا خود محبتك ظهور نه موجب اولان انه بحیام دمع
 واضطرارم قلب یبندده محبتی عاشق نیچون منکتم او اور ظن ایدر
 بویه ظن لایق دکلدر بویه ظن ایتمسون دیمك اوله انکار تو بیخی
 معناسنه (شیخ زاده علیه الرحمه لایبغی ان یكون معناسنی و یروب
 کقولك انعمنی ربك مثالی کتور مشدر) قال الشراح
 وفي البيت من البديع الجنس الا حق بين الصب والحب
 والمقابلة بين المنسجم الذي هو من اوصاف الدمع المشبه
 بالماء والمضطرم الذي هو من اوصاف النار المضاد للماء والمجاز
 بالحذف والانسجام والمماثلة الوزنية بين منکتم ومضطرم ومنسجم

* * تخمیس * *

دل پر آتش ایله دیده اشکریز در چون
 میان آتش و آب اولدی عشقه حکمت کن

نیچون دوشرب عجب بقید کتمه هر دون و کون

ایحسب انصب ان احب منکتم
 مابین منسجم منه ومضطرم

لولا الهوى مستفعل لم ترق فاعلم دمعاً على مستفعلان طلل فعلم
 ولا ارق مفاعلت لذلك فعلم رالبان وال مستفعلان علم فعلم
 (لولا الهوى لم ترق دمعاً على طلل) (ولا ارق تاند کر البان والعلم)
 قوله لولا شرطیه او اور یعنی شرطك وجودی ایله جوابك امتناعی
 اقتضا ایدر كذلك حرف تخصیض اولور ای لطایب از عاج نمو اولور
 تستغفرون الله (كذلك حرف عرض اولور ای لطلب برفق نحو
 (لولا اخرتی الى اجل قريب) حرف تو بیخ اولور (فلولا نصرهم
 الذين اتخذوا من دون الله قریباً الى الهة) ای فهلا نصرهم اشبو قسیم
 اخیرده لولا فعله داخل اولور البته بو محله لولا شرطیه در شرط
 ایچون اولان لولا مبتدایه داخل اولور مدخولی اولان مبتدایک
 خبری وجوباً مخذوف اولور بو محله دخی موجود کلمه سی خبر
 مخذوف و خبری لولا الهوى موجودیک دیمکدر (قوله الهوى
 محبتدر تقدیراً مرفوع مبتدأ در الف لام جنس ایچوندر مبتدایع
 خبریه سی ایله خبریه اولان ترقی الیه فاعلم مخذوف و خبریه خطابه

ایدر و غیبتدن خطابه التفات اولور (لم ترق فعل مضارع مجزومدر
 فاعلی غیر مستتر انت جمله سی لامل لها من الاعراب سادسند
 الخبر لولانك جواب ایدر اولو لا حرف شرط فعل شرط و جزای شرط
 جمله سی سؤال مقدره جواب اولان جمله استینافیه در ذکراتی
 محصول معنای بیت اشبو سؤال مقدره جوابدر نه کیم تفصیلی کاور قوله
 دمعاً لم ترق فعلنك مفعولدر دمع ماء العین که اشک چشمدر تنوین
 تکثیر ایچوندر کثرت دموعه اشارتدر (قوله علی طلل جار و مجرور
 ارق تعلقه متعلق مفعولدر (طلل دار خرابه دن بعد الانه دام بقیه
 قلان آثاردر تنوین تحقیر ایچوندر یا خود تنوین مضاف الیهدن
 عوضدر ای طلل بیت الحیث دیمکدر علی استعلایه در اراقت دمع
 اناردر ار اوزرینه اولدیغنی مفیددر (بو محله بعض شراح هذا
 جار علی عادة العشاق من المجيء الى منازل المحبوب فیسکون
 الدموع حزناً واحدة افا دیمشدر (قوله ولا ارق تاء الخطاب فعل
 ماضی مخاطبدر فاعلی تاء خطاب ضمیر بارزد در لم ترق اوزرینه
 معطوفدر ارق یرق ارقا کفرح بفرح فرحاً اذا سهر (قوله لذكر
 البان لام حرف جر در ارق تعلق فعلیه در بانی تذکر
 سهره علت اولدیغنی افاده ایچوندر (ذكر برشی قلبدن بعد الذهول
 ینه قلبه خطور در بان کلمه سنه اضافتی مصدرک مفعولنه اضافتی
 فیلندندر) بان ترکیده سکوت دیدکری موزون القدح حسن الهیئة
 برشجر مشهور و شعراء عرب قاست محبوبی استوا و لطافتده بانه
 تشبیه ایدر حتی بعض شعرا لفظه بین کفر اقدر فرقندن
 کال حذر و خستلرینی بیان ضمننده (بیت) ومن مخافة بین
 کنت احذره * ان اذکر القدی لا اذکر البان * دیمشدر رتبه کیم
 شعراء روم و عجم قد بیانانی سروه تشبیه ایدر (مصرع) سرو
 قدرت که از چن جان برآمده کبی (قوله العلم یحتمل ایله بان اوزرینه
 معطوفدر ترکیده طاغ فارسیده کوه دیدکریدر لکن بان مجازده
 شجر بان انده کثرت اوزره اولان مسیره کاه لطیفدر علم كذلك
 مجازده برجبل معروفدر که انر منازل محبوب و سیرانگاه خوبان
 عرب اولمق اوزره بعض شراح نقل ایدر (بان کلمتده بعض

فضلاً استعاره مصرحین تصریح ایستدر یعنی قامت محبوبه بی
استقامت و لطافت اندامه شجر یانه تشبیه ایدوب مشبیه به دال
اولان لفظ بانی ذکر ایدوب مشبیه اولان قامت جانانی مراد ایدر
مقام عشق و محبت و وصف جانان اولدیغی قرینه در که مراد
معنای مجاز ایدر یو بینه ارقیت لم ترق تحسنات بدیعیه دن صنعت
جناسدر (معلوم اوله که مقدمه وائل کلامه تقریر اولمش ایدیکه
جمله شرطیه استبناف اولغله یو بیت سؤال مقدره جوا ایدر
دیمش ایدک (ایمدی سؤال مقدره توجیهی یو وجه اوزره اوله که
ناظم بیت سابقه صب ایله تعیر ایلدیکی عاشقده کی انسجام
واضطراری چونیکه محبتنه دلیل قبلدی و عاشق کتم عشقه دائماً
مأمور اولغله عاشق طرفندن بر سؤال کلدیکه انسجام واضطرار
همان عشقندن اولغله محضرد کادر علت رمد و سائر غلل حاره
و عارضه امراض مقوله سندن اولسون یونکله وجود عشق
و محبت دلالت ثابت اولماز دیو توجیه ایدن سؤال مقدره یو بیت
جواب و برهان اولور یعنی ای عاشق شیدا سنده انسجام واضطرار
بروجه تحرر آخر سندن اولوق محتمل اولغله بیت سابقه سنده
محبتک شوق دیلم که پیکده ظاهرا و لاسون لکن اگر سنده عشق
و محبت اولماسه محبوبک دار و دیارتک خرابه سنی کورب حرکت
سوادی عشق ایله ~~کر~~ ریان اولوب اول اثار دار خرابه اوزرینه
اغلبوب بالفعل کوز یاشنی اراقه واساله ایتمز ایدک و سیرانکام دل باده
اولان شجره بانی و جبل سالف الذکری تذکر ایدوب خاطره
محبوبک خطور ایتکله کوز که او یخو کیر محبوبه سهره مبتلا اولماز
ایدک یونلردایل اقوای محبت دکلید دیو (محصول بیت تغییر دلیل
مثالو جواب اولوب جمله شرطیه استبنافیه اولدیغی ظاهر اولوب
اولایه جواب اولور واقعه محبوبک ترک ایدوب کیدوب خرابه زار
قلان دار خرابه سنک منهدم ابحار و جدران و اثار بقیه ساره سند
مخصوص واروب شومرتبه کر یان اولوق که کوز یاشنی اول اثار
خرابه یه اراقه و اجرا عشق و محبتدن غیریه نهی مقتضی اولور
تمام غنا طبعه وجود عشقه اماره در (قال السراج فی البیت

من البذیع الجنس المطلق بین ترق و ارقیت و فیه الانتفات من الغیبه
الی الخطاب و فیه الموازنه فی الاصل بین البان و العلم و فیه امراعات
لتطیر کانه قال الشجر و الجبال
* * * تخمیس * * *

خیال قدک ایدلدن او یار بیدلک * کوزنده سروسهی خارجشم بر علان
همیشه منزل جانان تخیل و املاک * لولا الهوی لم ترق دمعا علی طلال
* و ارقیت اند کر البان و العلم *

فکیف تن مفاعیلن کرحب فعلن با بعد ما مستفعلن شهدت فعلن
به علی مفاعیلن کعدو فعلن ل الذمغ والس مستفعلن سقم فعلن
(فکیف تنکر جابعد ما شهدت) (به علیک عدو الذمغ والسقم)
(شارح شیخ زاده النفاة لفصیحة والنتیجة دیمشدر) فانک ما سبقده
اقشامی فاعلیتیک بدنده مرور ایتشدر (ایمدی یو مقامده قافه
فصیحه در مدخولی اولان تنکر جمله سی محذوف اذا کان الامر
کاذکرا و زینه معطوف در دیمشدر) نته کیم تفصیل معناسی کلور
(قوله فکیف تنکر قال مولانا جامی رحمه الله کيف انكاشة الخال
استفهام حال یو وصفه فالمراد بالخال صفة السی لارمانه فان کان
بعد کيف اسم فهو فی محل الرفع بالخیریه نحو کيف زید ای علی ای
حان هو وان کان بعده فعل نحو کيف جئت فهو فی محل انصب علی
الحالیه ی علی ای حانه جئت یا کیا او ماشا و قد یستعمل للشرط نحو
کيف تجلس اجلس انتهى (یو مقامده کيف دن صکره فعل اولغله
اعرابی کيف فتح اوزره مبنی محلا منصوب تنکر کله سنک فاعلندن
حاضر کيف علی و حان تنجب استفهام اسکار ایدر کما قال صاحب
درة المضيء کيف اسم مبنی علی الفتح منصوب المحل علی الظرفیه
او علی الحالیه من فاعله دیمشدر) تنکر فعل مضارع مخاطبدر
انکار دندر فاعلی مستتر انت جمله سی محذوف سالف الذکر (فاذا
کان الامر کاذکرا و زینه معطوف در حیا مفعول ایدر) (قوله بعد
نلوف مکان مبهمن ظرفدر مکان مبهم جهات ست اولان قبل
بعد فوق تحت یمین یسار و ما معناها اولاندر یونلرده قاعده نحویه
یونلرا کر مضاف استعمال اولتور سه و مضاف مذکور اولور سه

فتح اوزره مبنی اولوب محله کوره فعل مذکورک و یا فعل مقدرک
 ظرفی اولور لاطائل تحت کبی واکر مضاف الیه محذوف اولورسه
 اشبو ظروف ضم اوزره مبنی اولوب محلا منصوب فعلک ظرفی
 اولور دیاجه لده اولان و بعد کبی واکر مضاف استعمال اولمیب
 و مضاف الیهی کلب امترک و منشی اولورسه بحسب العوامل
 مغربدر (رب بعد خیر من قبل کبی) (لکن معلوم اوله که بومذ کورات
 اگر جهات ست ظرف اولورسه در یعنی کندوده ظرفیت معناسی
 اولان فی معناسی که ترکیده ده دیدکریدر و فارسیده در کلمه سیدر
 بو ظرفیت معناسی قصد اولورسه در اما کاهی جهات ست
 ظرف اولوب اسم اولور که ظرفیت معناسیده استعمال اولماز
 کفوله تعالی (تجری من تحتها الانهار) و قوله تعالی (وهم
 من بعد غلبهم سیغلبون) آیت کریمه لرنده اسم اولق اوزره
 استعمال اولمشدر در جهات الست بو صورتلرده بحسب العوامل
 مغرب اوورننه کیم من تحتها من ایله مجرور در کافی کتاب الضوء
 الحاصل ان الظروف بعضها لازم الظرفية فيكون منصوبا ايدا
 نحو عند وسوا وسواء من الظروف المكان وذات ومرة من المكان
 وبعض الظروف يستعمل اسما وظرفا نحو الجهات الست من المكان
 نحو امامك خیر من ورائك (قوله ما شهدت به مامصديريه در یا خود
 ماء موصول یا خود زائده در دیمشدر) اولاماء مصدریه اولدیغی
 صورتده شهدت علم یعل یا بندن فعل ماضیدر شهادتندر حضور
 معناسنه اولان شهوددن دکلدر (العدول شهدت فعلک فاعلیدر
 مصرع ثانیده اولان به ضمیری حب کلمه سنه راجع اولوب بالیه
 محلا مجرور شهدت فعلنه متعلق مفعولیدر) علیک كذلك کاف
 علی ایله محلا مجرور شهدت فعلنه متعلق اولوب مفعولیدر بو محله
 شهدت فعلک ایکی عدد مفعولی اولان علیک و به کلمه لری
 شهدت فعلک فاعلی اولان عدول اوزرینه تقدیمی اول ایکی مفعولک
 ذکر نه اهتمامدر که بری ضمیر محبت و بری کاف خطاب ایله عاشقدر
 بولر تقدیم ایله اهتمامه البقدر دیمشدر (شهدت جله سی جله فعلیدر
 تاویل مصدرده بعد کلمه سنک مضاف الیهیدر بو مقامده بعد

کلمه سی ظرفدر مایه مضاف استعمال اولمغله منصوب اولوب
 شهدت فعلک ظرفیدر اعرابی بو وجهله در (فاما اکر ماء
 موصول اولورسه شهدت جله سی اعرابدن محلی یوق ماء موصولک
 ضله سیدر ماء موصول مع صلتبه محلا مجرور كذلك ظرفک
 مضاف الیهیدر بو صورتده به ضمیری ماء موضوله کییدر
 واکر ماء زائده اولورسه به ضمیری حیه راجع اولوب شهدت
 جله سی محلا مجرور كذلك ظرف اولان بعد کلمه سنک مضاف
 الیهیدر شهدت فعلنه استعاره تبعیه واردر دیمشدر (فائده قال
 فی البیان ان كان المستعار مشتقا فالاستعارة تبعية لجرى ان الاستعارة
 فی اللفظ المستعار بعد جریانها فی المصدر دیمشدر) ایمدی شهدت
 فعلک صدوری اولان شهدت دلالت معناسنده استعاره اولوب
 شهادت دلالت معناسنده اولدودن صکره اول مصدر اولان
 شهادتند که دلالت معناسنده ایمدی لفظ مستعار اولان شهدت
 فعلی مشتق قیادق شهدت دخی دلت معناسنده بطریق الاستعاره
 استعمال اولدی قرینه سی دمع وسقم شهادته ملایم اولوب بلکه
 اشک وسقم محبتک علامتی و محبت دلالت ایتکه قرینه در که شهادت
 معنای ماوضع له سنه استعمال اولماشدر بلکه استعاره طریقیله
 دلت معناسنده مستعملدر دینور (عدول عدلک جهیدر عدل
 بحق اوزرینه بر امری اقامه در یقال عدل فی الامر اذا اقامه علی الحق
 (بوکه بناء شاهد عدل و شاهد عادل دیرلحق اوزره اقامت شهادت
 ایتد کارینه بناء در عدول جمع صیغه سیله مافوق الواحد مزاد
 ایتک جائز اولماقه عدولک بو محله دمع وسقم اولان امرینه اضافتی
 قرینه سیله عدولدن مراد اتحق مافوق الواحد ایکی امردر
 دیمک ظاهر در اول ایکی امرک بری دمع و بری سقم در عدول
 محذوف موصوفک صفتیدر ای شهود عدول دیمکدر (بعض
 شراح والعدول جمع العدل مصدر عدل یقال عدل فی الامر اذا
 اقام علی الحق وعدل الیه ای مال الیه والعدل بمعنی العادل ولهذا
 جوه واراد بالجمع مافوق الواحد بقرینه لاضافه دیمشدر (دمعدن
 مراد قطرات الدمعدن کوز یا شی معناسنده در (نته کیم بیت سابقده

مغص اندر (عدولك دمعہ اضافتی بیانیه در که حل نمکنند رای عدول
 هي الدمع ديمك صحیحدر (الدمعده اولان الف لام جنس ایچوندر
 دیمش (فقیرك) ملاحظه مده حرف تعریف اولان لام عهد خارجی
 اولوب معهود بین المتكلم والمخاطب بیت مقدمه مذکور منزل
 محبوب اوزرینه ارافه اولان معهود دمعدر (بس معنای محضول
 بیت اوفق ظن ایدرم) ایدمی بو محبده اولان دمعله مراد بیت
 سابقه اولان معهود دمعدر که طلال منزل محبوب اوزرینه ارافه
 اولان دمع اولمش اوار (بس بو بیت ایله اول معهود دمعك شهود
 عد ولدن اوار یعنی بیان اولور وسقم دمع اوزرینه معطوفدر
 (سقم قحیتین ایله مرض وخسته لك معناسنده در) ایدمی الف لام
 بوجه محرر عهد خارجی اولق احتمالا مره نظر له سابق الذكر
 فكيف كلمه سنده اولان فانك فصیحه اولماسنه اوفق اولور (ایدمی
 فافصیحه اولدوقده بهر خان محذوف اوزرینه معطوف اولغله
) بعض شراح بو مقامده ملاحظه اولان محذوف معطوف
 علیهی در فاذا كان الامر كما ذكر عبارتیدر که محذوف كما ذكر ایله
 مراد بیت سابق وانكاه ثابت اولان مخاطبه کی وجود عشق و محبتدر
 دیمش بوتقدیرجه (فكيف تنكر حبا اول حذف و تقدیر اولان
 فاذا كان الخ اوزرینه عطف اولدیغی صورته فاذا كان الامر
 كما ذكر ديمك یعنی ای عاشق بیت مقدم ایله سنده محبت اولدیغی
 شهود عدول ایله ثابت اولدیسه فكيف تنكر مقام جوابده اولدوقده
 (محصول معنای بیت) فاذا كان الامر كذلك یعنی بیت سابق
 ما لنجحه سنده محبت اولدیغی ثابت اولدیسه فكيف تنكر الخ
 عجیبدر که حی یعنی عاشق اولدیغی نیجه انكار ایدرسن سنك
 اوزر یكه عدول دمع وسقم محبته بعد الشهاده یعنی شهود عدول اولان
 دمع وسقم یعنی کوز یاشی وخسته لك بویه شهادت ایتدک نصکره
 عشق و محبتی نیجه انكار ایدرسن استبعاد و تعجب اولنور دیمکدر
 (ایدمی بو خبرات و تفصیلات فكيف كلمه سنده اولان فافصیحه
 اولدیغی تقدیر اوزرینه در یعنی ما فصیحه عاطفه ایله شوبیت محذوف
 فان الامر كما ذكر اوزرینه در معطوف اولدیغی تقدیر اوزرینه در

* * تخفیس * *

کوز که جوکی جاری جداول حسرت
 یوز کده زردی رنج محبت و فرقت

ثبوت عشقه بو یوزدن و یرلدی چون صورت
 فكيف تنكر حبا بعد ما شهدت

* به عليك عدول الدمع والسقم *

واثبت ال مقاعلن وجد خط فاعلن طی عبرة مستفعلن وضی فعلن
 مثل الیها مستفعلن رعلی فعلن خدیك وال مستفعلن عنم فعلن
 (واثبت الوجد خطی عبرة وضی) (مثل الیها رعلی خدیك والغنم)
 (قواه واثبت و اوعا طفه در بو بیت سابق اوسته عطفدر اثبت
 اثباتیدر که اظهاردن اظهار معناسنده در) وجد حزن معناسنده در
 (شیخ زاده علیه الرحه وجدنا سه مستولی اولان حزنده مستعیدر
 دیمش بعض شراح) والوجد حرقه یجدها الناس عند وجدان
 مقارقه المحبوب او عند رؤية ما یذكره الیه تفسیر ایتشیر (خطی
 خطك ثنیه سیدر اضافتله تون ساقط اولمشدر ثنیه نك حالة نصبی
 یا ایله اولغله اثبت فعلنك مفعولیدر) قوله عبرة قطرة وزنده در
 عین مهملة مفتوحة وسكون یا ایله کوز یاشیدر عبرة خطی کلمه سنك
 مضاف الیهیدر اضافت بیانیه در عبره مطلقا کوز یاشیدر لکن
 ناظمك مرادی خورنله آلوده اولان کوز یاشیدر که اشبواشك خون
 آلودی مصرع نایده مذکور عنم اولان قرمزی اغاجه تشبیه
 ایدر کاسیمچی (ایدمی اقتضا ایدر که عبرة قوی ایله مرادی خون
 آلود اولان کوز یاشی اوله اشبو اراده سنی ایات سالفه دن مرجت
 دمعایدم پیتنده اولان کلامدن فهمه حواله ایدر که عبرة ایله مرادی
 خونله آلوده کوز یاشیدر) وضی صاری کادر و اوعا طفه در ضی تقدیرا
 مجرور اولوب خطی کلمه سنك مضاف الیهی اولان عبرة اوزرینه
 عطف اولمشدر معطوف معناده معطوف علیها محبته قائم
 اولدیغنه بناء ضنادخی عبرة کی خطینك تحتند داخل و خطی
 وضایه دخی شامل اولغله خطیندن مراد هم عبره وهم ضنا اولمش
 اولور زراضافت بیانیه محضه اولغله حل صحیح اولق شرطدر که

الخطین هما العبرة والضنی دیمکدر بو صورتده عاشقک وجهنده
ثابت اولان ایکی امر اولور بیری خط عبره و بیری خط ضنی یعنی درد
محبت وجه عاشقده ایکی خط اظهار ایلدی خط اول عاشقک
خونده یول یول اقلن قانلی کوز یاشی در تنه کیم تفصیلی کاور خط
ثانی مرض عشقه صراروب وجهنده کی صفر تدر که ذکر سبب
اراده مسبب قیلندن ضنی که مرضدر ذکر اولوب سببی اولان
صفرة وجه مراددر (کما قال الشارح یریدان الوجد اثبت خطین
علی خدیك هما العبرة وضنی کما قال بعضهم ولان تجمل الخطین
عبارة من الحالتین الحاصلتین من الوجد وهما العبرة والضنی فیکون
الضنی علی هذا معطوفا علی العبرة انتهى) قوله مثل کله سی فحقله
اولان خطیدن حاندر یا خود خطینک صفتیدر مثل کله سی دخی
بهاره مضاعفدر بهار صاری کولدر (علی خدیك علی حرف جر در
خدی تشبیهدر کاف خطایه اضافته تون ساقط اولمشدر حانه جری
یا الیه مجرور اولمله اثبت فعلنه متعلق مفعولیدر) والعنم جرایله بهار
اوزرینه معطوفدر (وان قولیده العنم شاعرک بمخضب رخص کان
بنانه عنم علی اغصانه دیدیکی قولی اشجار قسمندن اولدیغند
شاهددر دیمش بو شعرایله تفصیلندن مستفاد در که عنم
قنله بنان مجروریه تشبیه اولدیغی اوزره عنم قرمری شجر اوله
بو صورتده عاشقک قانلی کوز یاشی اول قرمری شجر عنمه
تشبیه اولور یا خود (شارح شیخ زاده ک عنم شجر لها ثمره جراء
تشبیه الاصابع الخضوبه دیدیکی اوزره نانظم علیه الزجه خون
آلود اولان اشک چشم عاشق ذکر محل اراده حال قیلندن
اولقی اعتباریله عنمه حال اولان قرمری اثماره تشبیه ایدر اثمار
مذکوره دیار مزده مشهور عناب مثلاً اولقی کرک حتی ندیم مرحوم
بنی) که لبیک کاهیمجه ده دست مختاسن او یوب (دانه عناب ایلدر وحده
غدا ویرمز مین) بنی دلالت ایدر (ایمدی عاشقک وجهنده
بر برینه متصنک اینک کی ممدودا جریان ایدن خونه الوده قطرات
اشکنی حظه تشبیه ایتشدن ایکی عدد خطینک بری بودر ایکنی
خط الوده ذکر اولدیغی اوزره نانظم صاری کله تشبیه ایلدیکی

ضنادن یعنی خسته لکدن عاشقک وجهنده ظهور ایدن صفر تدر
(ایمدی خطین ایله مراد ضنی و عنم اولوب اشبوا یکی شیدن عبارت
اولان خطی دن مثل لفظی حال اولدقده یعنی ای عاشق شید اوجد
محبت بیالف الذکر ایکی خط که بری خط عبرتی و بیری خط
صفرتی وجهکده صاری کل کی و شجر عنم کی یا خود ثمر عنم کی
اولدققری حانده اثبات و اظهار ایلدی لف ونشر مشوش اوزره
مألی مخاطب اولان عاشقک در د عشق ایله بکزی صاره روب
وجهنده ظاهر اولان صفرتی کمال اصفرارده صاری کلک مثل
وخونه الوده کوز یاشی حر تده عنک منلیدر دیمک استر) واثبت
الوجد واو عاقلنه ایله بیت سابقده اولان تنکر فعلنه معطوف
وکیف کله سی تعجب واستفهام ایچون اولوب ماینبغی ان یکون
معناسیله شیخ زاده علیه الزجه ک تفسیری بیت سابق شرحنده
کذر ایتددر (ایمدی بو بیتده اولان اثبت فعلی محل مر قومه
بر منوال محرر عطف اولندقده ایکی بیتک معناسی مزج ایله
(محصول معنای بیت) ای شخص محب شیدا مبتلا اولدینک
محبتی نیجه انکار ایدرسک عدول دمع وسقم سنک اوزر یکه شهادت
ایتدکن صکره ووجد و حزن و علامت کوز یاشنده قرمری شجر
مثلاً ودر د عشقه اصفرارده صاری کل کی وجهکده ایکی خط
اثبات و اظهار ایلدی نیجه انکار ایدرسن تعجب ایدرم انکار لایق
د کادر انصاف بودر که بو شهادات و علامات بینه دن صکره محبتی
انکار ایتوب اقرار ایدرسن دیمک اوله (نه کیم شیخ زاده کیف
تنکر المحبة بعد شهادة عدول الدمع والسقم علیک واثبات الوجد
خطین من العبرة علی خدیك ومن الضنی فان حرة دمعک مثل
العنم واصفرار لونک مثل بهار فلا بدک من الاقرار دیمش) كذلك
بعض شراح یریدان الوجد اثبت خطین علی خدیك هما العبرة
والضنی وهما مثل البهار والعنم فخط العبرة مثل العنم لانها ممرجة
بالدم فیکون احمر مثل العنم وخط الضنی مثل البهار لانه یکون اصفر
مثل البهار فقیه لف ونشر علی غیر الترتیب قولیله محصول معنای
افاده ایدر علیهم الزجه (بعض شراح بو بیتده بر معنای آخر

احتماله ذاهب اولوب بوجهره بسان وتفصيل ايدر (كما قال
واضافة الخطي الى العبرة من قبيل اضافة المشبه به الى المشبه اي
اثبت الوجد العبرة التي في الخطين في الاستطالة والاستواء على
عجيفة الوجنين وضني بالفتح عطف على الخطين (وقوله مثل
الهار بالنصب حال اوصفة من الخطين والضني معا ومعنى البنت
ايها الشخص المحب لا ينبغي لك انكار المحبة بعد شهادة الشاهدين
العدلين من الدمع والسقم وبعثات الوجد واطهاره على خديك
الخطين من العبرة التي كالغنم في الحجرة والضني الذي كالبهار
في الصفرة ومن انكر حبه واخفاه اظهر دمع عينه وضناه (وفيه
من البديع مراعاة النظر بجمعه بين العبرة والضني

* تخمس *

سرردی صولدی رحمت درد عسقه دوسلدن

دم سرشککی لعل ایتدی حسرتک دلدن

که سرخ وزرد ایله یازدی خطوطی عشق و محن

وانت الوجد خطی عبرة وضنی

* مثل الهار علی خدیك والغنم *

نعم سری مفاعیل طیف من فاعل ان اهوی فار مستفعلان رفی فعلان
والحب بع مستفعلان ترض ان فعلان لذات بال مستفعلان الم فعلان
(نعم سری طیف من اهوی فارقی) (والحب يعترض للذات بالالم)
(قوله * نعم قال مولانا جامی نعم حرف ايجاب مقرر لما سبقها اي
محققة لمضمونه استغما كان او خيرا وهي في جواب اقام زيد قام
زيد وفي جواب الم يقيم زيد بمعنى لم يقيم زيد وبلي في جواب الم يقيم
بمعنى قام زيد بمعنى بلي في جواب (الست بربکم) امت ويناو لوقيل
في موضع بلي ههنا نعم لكان كفرا (بلي مختصة بايجاب النفي يعني
ينقض النفي المقدم ويجعله ايجابا) صاحب دره سارح کردی
نته کیم دیمشدر که نعم لتقریر ما سبق نفيًا واثباتًا من غير تغیر وتبدیل
بخلاف بلي ويقال فيه حرف اعلام اذا وقع بعد الاستفهام نحو هل
قام زيد فم و دائما يقوم مقام الجملة الجوابية (قوله * نعم کله سی ما
سبقني مقرر حرف ايجاب در قوله * سری فعل ماضی در سری سری

سری کهدی اصلی سری در رمی کبی کیجه یوزیمک معنائه در فاعلی
لازمدر تعدیه سنده سری به واسری به واسراه دیرلر (قوله طیف
مرفوع فاعلیدر طیف لغته برشیک صورتیدر که اوشیدن خیر
ویرر (صاحب فاسوس الطیف الخیال الطائف فی المنام دیمشدر
بومعنی سری لفظنه مناسبدر که سری سیر فی الیلدر (شیخ زاده
علیه الرحمه مطلقا خیال معنا سنده در دیمش سری جمله سی محلی
یوق جمله استینافیه در که سوال مقدره جوایدر (من موصوله در
غالباً ذوی العقول ابد استعمال اولنور (اهوی هوی هویه دندر بالقصر
وبالکسر یهوی هوی اذا احب (اهوی فعل مضارع نفس
متکلم در جمله سی محلی یوق من موصول ضله سیدر لایدمنه
اولان ضمیر محذوف در من اهواه تقدیرند در من موصول جمله سی
محلا بحرور طیف کله سنک ضاف الیهیدر (فارقی اسهرنی وایقظنی
معنا سنده در تأریقدن فعل ماضی در تحتند ضمیر فاعلی طیفه
راجعدر و ضمیر بارز متصل اولان ضمیر متکلم تقدیرا منصوب
مفعولیدر مع فاعله جمله سی فاء عاطفه ایله سری جمله سی اوزلینه
معنوف در فارقی ده اولان باسیبیه در زیر معنوف علیه مذکوردر
وهم معطوفت سیدر طیفک سراسی یعنی کیجه کلمتی ووصول
سبب ذهاب نوم اولد یعنی افاده ایدر (قوله والحب يعترض
واو حایه در حب مبتدا در حرف تعریف جنس ایچوندی يعترض
فعل مضارع فاعلی حبه راجع ضمیر در جمله سی ارقنی کله سنک
تحتنده طیفه راجع فاعل ضمیردن حاندر (اعتراض شیخین متلازمین
پندنه شیشک دخولیدر بومحمله مراد دخوله لازم کان فصلدر
(للذات جمع مؤنث در نصی جرته محمولدر يعترض فعلنک مفعولیدر
لذات ادراک الملام الم ادر الک الما فردیمشدر بالالم قولیده باستبینه در
یعنی محبت صفا و راحت ایله الام پندنه کبروب لذت و راحت
وصولدن منع ایدر دیمک اولور (زیرا المحبة یلازمه المحنة
(بومقامده الم محبت ایله مراد عاشق بیچاره به توار دایدن شدائد
حسرت و اشتیاق ایله سهر واضطرار و اسکدار و افکار در
نعم کله سنده ایکی احتمال وارد در تنبیه کیم با کلاه نقل اولنان

قواعد نحو به منطوق بجه نعم کلمه سنک ماسبقی کاه استفهام
اولور نعم کلمه سی اول استفهام سابق تقریر ایچون اولور کاه
ماسبق خبر اولور استفهام خبری تقریر ایچون اولور بو بیتنه
کلمه نعم استفهام سابق تقریر ایچون اولوق مختار ایدیغی (شیخ
زاده علیه الرحمه نک کلامدن مستفاد در که پیورر نعم حرف ایجاب
ماسبق وهو الاستفهام عن تحقق الحب (فالحاصل انه استفهم
منه علی سبیل الانکار و نلیت علیه الایات الدالة علی انه عاشق
بحیث لم تجرد الی الانکار سیلا وهل تخفی مع العبرات سرا فقال
نعم علی ما ظنتم) ایدی بو افاده و بو تقدیر اوزره (محصول معنای
بیت) شویله تقریر اولور که ای شخص مجرد عاشق کوز یاشی
قائل مزج ایدوب اجرا ایلدک وعدول دمع و سقم سنده عشق
و محبت شهادت ایلدی و قائل کوز یاشی و دخی درد عشقندن
اصفرار و جهی ابکی خط کبی و جد و محبت رویکنده اظهار
ایلدی بومذ کورات عاشق اولدیغی که علامات و امارات داله در که
انکاره مجال یوقدر بوندن صکره یننه محبتی اقرار ایتمز مپسن دیو
اولان استفهامه اول شخص مجرد عاشق جوابده انجق نعم لفظی
نکلم ایلدکه نعم لفظی لسان ترکیده اوله در و بی مقامنده در
(نته کیم اقام زید مثالنده استفهامه جواب نعم اولدیغی کبی که
قام زید دیمکدر) بو مقامده دخی نعم کلمه سی اوله در دیمک مقامنده
اولور (زیرا نعم کلمه سی اقام زید جوابنده نعم دینلده کاه قام زید
دیمک اولدیغی اول تحریر اتده ملا جامیدن نقل اولمش ایدی
بو محله دخی نعم دیمک حالی علی ما قلت دیمکدر) پس اعرابی
نعم حرف ایجاب حالی علی ما قلت مبتدا خبر جله سنک محلی یوق
جمله استینافیه در (امکن نعم کلمه سی اول مقدر حالی علی ما قلت
جمله استینافیه نک محله قائم در) اشو بیتنه دخی نعم کلمه سی الحال
علی ما قلت جله سی مقامنه قائمدر و بو جله جوابیه نک محلی
یوق استفهامه جوابدر دیر (یا خود اعرابنده نعم جله سی اعرابدن
محلی یوق جله ایجابیه دیر) پس نعم کلمه سی استفهام سابق
ایچون اولور کاه استفهام اولور انک بومقامده سوال کلام

استفهام سابق نفی ذر نفی نعم ایجاب ایلدکه محبتی عدم تقریری
مفید اولور (پس محبتی اقرار ایتمز سن استفهامی تقریر اولدکه
نعم اقرار ایتم حال اوله دکلدر دیمک مقامنده اولور مقصود
ایسه اقرار ایدرم دیمک اولمالیدر دیمش (بوسؤالک دفعی نعم
کلمه سی ماسبقی تقریر ایچون اولوق لغه در یوخسه عرفا کاهی
خلاقی اولور دیمکدر) نته کیم متوسط صاحبی رحمه الله دیمش
فنعیم مصدقه ماسبقها من الکلام منبتا کان اومنفیا استفهاما کان
اوخبر بقول من قال قام زید و من قال ما قام زید و الم یقیم زید نعم (فنعیم
تصدیق لما قبله هذا بحسب اللغة دون العرف الا یری انه ان قبل لك
اليس ل عندك كذا مالا فقلت نعم لارمك القاضی به تغلیبا للعرف
دون اللغة دیمش در) ایدی نعم کلمه سنده احوال بو وجهله در که
تقریر اولور کاه سری کلمه سی (شیخ زاده سوال مقیده
جواب اولان جمله استینافیه اولوق صورتنده ذکر ایدر) نته کیم
پیورر (فالحاصل انه استفهم منه علی سبیل الانکار ثم کان سائلا
قال کیف كان الحال فاستأنف بقوله سری بو تقدیر چه معنی اول
شخص مجرد عاشق تفصیل اولدیغی اوزره نعم دیمکله بی اوله در
محبت مبلایم دیو استفهام سابق تصدیق ایلدکه بر سوال
استفساری کادیکه ای عاشق چونکه کسد کده اولان محبتی
اعتراف و تصدیق ایلدک اول در محبت ایله آینه حالده سن در دند
دیو توجه ایدن مقدر سوال استینافیه به جوابده سری مایف الخ
دید (یعنی کیچه محبوبم خیالی کلدی و بی نومدن بیدار ایلدی
خواب و راحتم کندی حال بو که محبت لذائذ و صفاتک بیتنه الم
واکدار ایله معترض اولوب و تحیلل ایدوب فاصل اولور) یعنی
محبت بر حانده در که کرک نوم و کرک سائر لذائذ دن عاشقی محروم
ایدر شمدی حال بو منوال اوزره در دیمک مآلنده اولور و مختار
اولان دخی بومعنادر (اما در المصیبه صاحبی علیه الرحمه نک
بو بیت عبیر المفسانک پیاننده تحریری بو وجهله در که دیمشدر
(نعم حرف تصدیق اذا وقع بعد الاخبار و يقال فيه حرف اعلام
اذا وقع بعد الاستفهام نحو هل قام زید فنعیم ههنا حرف اعلام

لوقوعه بعد الاستفهام السابق المراد به بيان اسباب المحبة فكانه
قال نعم سبب مزج الدمع بالدم احد هذه الاسباب المذكورة
وهو سرى طيف المحبوب الذي كالبرق الخاطف في السرعة
والغيب ديمندر بوقول اوزر استفهام سابق مزج دمعك احد
اسباب بدن سؤال واستفهام اوله يعني دمعك اوله كه مزج دمعك
احد اسباب بدن اولان خيال محبوبك سكا كله سيمندر مزج دمعك
سبي (ايمدى بويرسؤال واستفهام در بوسؤاله جواب اولان نعم
سرى طيف الخ مصر عنده كي نعم كله سى بلى اويله در دمعك
مقامنده در شه كيم هل زيد قائم استفهامك جوابنده نعم كله سى
زيد قائم دمعك مقامنده اولديغى كي (وقوله سرى من اهوى الخ
كلامى اول جوابى تفصيلدر) بعض شراح نعم كله سى خبر
سابق مقرر در ديمش لكن مختار اولان اول تفصيل اولنديغى
اوزره نعم كله سى بوييت مبار كه ده استفهام سابق مقرر اولقدر
وفيه من البدع رد العجز على الصدر

* * * نخمس * *

* فراق وحسرت آلوب خواب و راحت يدنى *

* دوشمده كور مكه ده قائم اكر چه سنى *

* اسير پسترم اماوايك خواب قنى *

* نعم سرى طيف من اهوى فارقى *

* والحب يعترض للذات بالالم *

بالا تسمى مستفعلن في الهوى ال فاعلن عذرى مع مستفعلن ذرة فعلم
منى الى مستفعلن ك ولو فعلن انصفت لم مستفعلن تسم فعلن
(بالا تسمى في الهوى العذرى معذرة) (منى اليك ولو انصفت لم تلم)
يا حرف ندا لا تلم لام يلوم لوما وملازمة اسم فاعلدر تقدير منصوب
من نادى حقيقته موصوف مخذوف شخصاً كله سنك صفتدر
مخذوفه اعتماداً اسم فاعل عامل اولور (يس فاعلى تجتهد مستر
مقدر اولان موصوفه راجع ضمير در مقعولى مضاف اولديغى ياء
متكلمدر كه تسم را خبر در لا تلم كله سنك مضاف اليه در فى الهوى
لا تلم كله سنه متعلقدر هوى محبت معاننده در (قوله العذرى بضم

العين المهملة والذال الموحدة بنى عذره منسوب بقبيله نك اسميدر
محبت معانسته اولان الهوى كله سنك صفتدر (هوى العذرى
حب شديد مقرط معانسته استعمال اولور سبي قبيله مز بوزه نك
نسوانى ملكه حسن وجمال وشبانى منتعد جريحه محبت اولقدر
صاحب كال اولفله حب مقرطه ابتلا ايله سنلرى اربغينه قبل
الوصول انتقال ايله كشاردر (بعض شراح العذرى عبارت نك
اعرابنده مخذوف تقديرى ايله فى الهوى المحبوب العذرى ديمكدر
ديوب شو وجهله بيان وتقرير ايدر كه قبائل عربدن بنى عذره
كال حسن وملاحتنه بين القبائل مسلم اولفله (مصرع) كيمدر
اظرك واردين سن حسنله برده سن) مفاد نجه ايجلنده نهايت
رتبه ملاحتنه حسن وجمال صاحبي نجه جانانه بولنديغنه بناء
محبوب عذرى كال حسنله متصفه اطلاق اونه كديكى اعتبار ايله
فى الهوى العذرى ديمت لفظ محبوب تقديرى ايله فى محبة المحبوب
العذرى ديمك اولور بوقول اوزره العذرى كله سى مخذوفك
صفتدر ديمش (حكاية قبيلة عذريه نك بالاده تحرير اولنديغى
اوزره ابتلال بنى بسان غمته اصمعيدين بويه لاغت وفصاحت
اوزره روايت اولمش كه) انه مر بقبيلة بنى العذرة فاضافه بعضهم
وجر محبة بالاضافة فكادت لمضيفه يذ رشيق القد صيح الحد
فصبح الكلام (يت) ولبس لها عيب سوى ان ضيفها (يغاب
يتسبان لاجبة والوطن) يقول الاصمعي (خرجت من بيت المضيف
لا تفرج باقى اهلهم فرأيت شاباً ضعيفاً كانهلال ومحبفاً كالحلال
تلوح اسرار المحبة من أسرته لا يسلط فى نيران قلبه بقذرات غيره
فسألت الحضر عن حاله قالوا الحبيبة التى اذنت فى بيتها وماراها
منذ سنين وله من فراقها آه وانين فضبت الى البيت طالباً للرام
وقلت باراحة جراحة كل جريح قد جئت اليك مثشعفاً فى امر
هذا الشاب فترجى اليه باسئلة قلبه المصاب وردى قررة غيبه
بتور الجمال قامت صلاحه فى فراقنا فبعد اليتا والتى قبلت الحاح
منيتى فذهت الى المحب وقلت استعد لمشاهدة المحبوب فبين ذلك
هاج الغبار من جانب الحبيب فغشى عليه ووقع فى الزاب فقالت

یا سلیم القلب انه لا یطیق مشاهدۀ غیار نعانسا فکیف یطیق
مطالعة جالنا انتهى (معلوم اوله که نعوذ بالله تعالی بومرتبه عشق
و محبت ماسوایه قلبک کمال تعلّقندن عبارت اولغله خطاء فاحش
اولدیغی ظاهر در (مصرع) خیال دیده دن نقشک دل بیکینه دن
چیمز) مفاد نجه خیال محبوبی بر آن قلبدن اخرج ایده ممکنه
جلوگاه انوار جلال الله اولان قلب کی نظرگاه الهیه می او مقوله
خیال باطل و فرط حب ماسوی ایلۀ دائما تلویث ایتک (حب الدنیا
رأس کل خلیئة) حدیث شریفی منطوق نجه حب دنیاتک کمال مرتبه
افراطی ایلۀ انصاف در بامر الله تعالی مبتلای عشق ماسوی
نیجه نیجه مهالک واضطرابه و زرائل و محزن لایطیاقه مبتلا اوله
کلدیکی مجرب کاشاندر (ناظم قصیده مرحوم شیخ حضرت تریبک
بالجمله ایراد ایلدیکی محبت و اشتیاق اول محبوب رب للعالمین مقفوز
موجودات افندیمز صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت تریبک وسیله
خبات ابدیه اولان علاقه محمدیه ایلۀ عشق و محبت ایلۀ که اول
حبیب اکرمه محبت اللهه محبتدر خلقت انسانیه یعنی دنیا به کلدن
دخی مراد بو طریقی ایلۀ و بو وسیله کلامه ایلۀ قرب و وصال خفیه
کسب و استعداد در (قوله) * معذرة کاهی مصدر میمی اولوق اوزره
استعماک اولور عذر عذر عذر او معذرة ذال معجزه کسری
و قفیه به با زرد و کاهی صرف اسم اولوب کلامدن مایعذریه
اسمی اولور یعنی اعتذار ایدن کیسه عذری افاده و ینسان ایچون
متکلم ایراد ایلدیکی کلامه معذره در (ایمیدی اگر مصدر میمی
اولور سه محذوف فعل امر اولان اقبل فعلتک مفعول ایلدر) (منی کلمه سی
جاریع المجزور سالف الذکر محذوف اقبل فعلتک مفعولی اولور
ایک کلمه سنده ~~کذلک~~ جار و مجرور معذرة لفظنه متعلق معذرة
کلمه سنک مفعولی اولوب تقدیری اقبل منی الیک معذرة ای عذری
دیمکدر یعنی اعتذار منی قبول ایلۀ مألئده اولور یا خود محذوف
اعتذار فعلتک مفعول مطلق اوانوب اعتذر معذرة تشدیدنده در
اما اگر معذرة مصدر میمی اولوب مایعذریه اولان کلامدن
اسمی اولور سه فعل محذوف مفعول منی اولور تقدیری اقوال

معذرة دیمکدر ای اقول کلاما بما یعذریه دیمک اولور لکن
بوا احتمال ده (مصرع ثانیده اولان منی الیک عبارتندۀ تکلفه
محتاج در مناسب اولان اولاق تقریر اولان معذرة مصدر میمی اولوق
اوزره اعراب اولنور (عصام رحمه الله نسبتدن تمیز در دیمش
بو مقام لریه شراح اعراب یابنده قتی حقوق احتمالات یازمشر آدمه
مدالعه دن قنور کتور مختاری ذکر ایلۀ اکتفا اولندی (قوله ولو
انصفت لو حرق شرط در انصفت عدالت معانسته در انصاف دن در
فعل مخاطبدر مع فاعله جمله سنک محلی یوق فعل شرط (لم حرف
جازم) (تم فعل مضارع مخاطبدر مع فاعله جمله سی جزاء شرط تم
لومدن طعن معانسته در فعل شرط مع جزائه جمله سی شرطیه
لا محمل اها من الاعراب جمله مستأنفه در که ماقبلنی تا کید و تقریر در
یعنی ماقبلنده مذکور اولان ایلانده ذکر اولنان عشق و محبت
عاشقده اختیاری اولوب خصوصاً بر محبت که هوای عذری
اوله نیجه تحمل اولنور بو مقوله اراده و اختیاردن خارج حالات
اضطراریه به انصاف ایدرسن یعنی انصاف بودر که اوم و طعن
ایتمز سن دیو بو وجهه ماسبقی ام تم جمله سی تا کید اولور (بوییت
حیار که ده لایم ولم تم عبارت لریله صنایع بدیعیه دن رد المعجز علی
الصدر اولدیغی کی فی العذری و معذرة عبارتندۀ تشبیه بالمشتق
ایلۀ جناس اولور (محصول معنای بیت) ای بی هوای عذریه ده
یعنی حب مفرطده لوم و طعن ایدن بندن سا که اولان اعتذاری
یعنی معذرت و عذری اگر انصاف ایدرسن قبول ایدرسن اوم
ایتمز سن یعنی آیار باب طعن و تشنیع سکا اعتذار ایلده رمکه نیم مبتلا
اولدیغی عشق و محبت شواهل قبیله عذریه بی از وقتیده هلا که
ایصال ایدن هوای محبت واره بنایشته اولیه محبت مبتلایم بویه
مبتلایه لوم و طعن انصاف دکدر مألئده اوله (پس دیمک اولور که
اصلنده محبت اضطراری در خصوصاً که هوای عذریه اوله
انصاف ایتیمز نیجه لوم ایدرسن (وفیه من البدیع جناس الاشتقاق
فی بالانمی ولم تم والسلب الصوری والايجاب والجناس المطرف
فی لم تم والجناس المطلق فی العذری و معذرة

*** تخمیس ***

اولور سه نال قوا ولسون هوای عشقه تن

بو یوانه فیض خدا در نه شبهه درد و محن

محبت از لی صانع اختیار ایله سن

یا لائی فی الهوی العذری معذرة

* منی الیک ولو انصفت لم تلم *

عدتک حافعا علن لی لا فعلن سری یمس مستفعلا تتر قعلن

عن الوشا مفاعلا نولا فعلن دانی یمس مستفعلا جسم فعلن

(عدتک حالی لاسری یمستر) (عن الوشا ولادانی یمخسم)

قبوله عدتک عذا یمدو عدوا وغبوانا فعل ماضی مؤنث در اصل

عدوت در و او حرف علت متحرک ماقبلی مفتوح الفه بعد القلب الف

حذف اولمندر (معلوم اوله که اشوعدتک کله سنده شراح اوج

وجهله معنایه ذاهب اولمندر) اولعدتک کله شی دلت معناسنده

استعاره تبعیه اولمندر (ایکنی حذف وایصال اوزره معنادر که

حذف معتبر اولان حرف جر حروف جاره دن عن کله شی اولمق وار

(اوجنی الی کله شی اولمق وار) (تبه کیم دره صاحبی عدتک کله شی

بنفسه بتبعیه در که جاوز معناسنده در و یومعنی الیه دلت معناسنده

استعاره تبعیه در یمس استعاره تبعیه فعلده اولان استعاره به یرل

تبعیه دید کلری استعاره اول اول فعلک مصدر رنده جر بان ایدوب

بعده اول استعاره اجرا اولان مصدر دن فعل مستعار مشتق قلنور

یوقاعده اوزره اول عاشقک حالنک دلالتی کمال ظهوره و استهاده

عدو که تجاوز تشبیه اولنوب عدو دلالت ایچون مستعار اولدقده

مصدر اولان عدوده دلالت معناسنده استعاره بی بعد الاجرا عدودن

دلت معناسنده عدوت فعلی مشتق قلنمقله عدوت فعلنده

دلالت معناسنده استعاره تبعیه اولمقله عدتک حالی دیمک دلتک حالی علی

سری دیمک اولوب نطق الحال کی استعاره تبعیه اولور یومعنای

شارح مزبور تقدیم ایدر) کما قال و حال الشی مایفهم من ذلك

الشی بانقران الخارجية من العوارض وعلى هذا يكون عدتک بمعنی

دلتک حالی علی سری فیکون العدو مستعار للدلالة استعاره تبعیه

کافی نطق الحال بعضی لر حذف وایصال قیلندن اولد یغنه

ذاهب اولد قلنی شارح مشار الیه نقل ایدر) ایدمی اولاحذف

وایصالی بیان ایده لم (معلوم اوله که فعل کندوده اولان معنای

مفعول بنفسه ایصال ایده ممکنه اول معنای حرف جر واسطه سببه

ایصاله محتاج اولور) بودقوله محذوف حرف جرایله عربک

استعمال ایده کلنیکي فعلا رده حذف وایصال واردر درل یوحذف

ایصال سماعیدر) ایدمی مصنف عدت کله سنده عربک (حذف

وایصال ایله استعمال لرینه مطلع اولمقله بودیتده حرف عن یا خود

حرف الی کلمه لر نی حذف وایصال ایله معنی مراد ایدوب عدتک حالی

عدتک الی غیرک ای تجاوز حالی عنک الی الغمازین معناسنده اولور

زیرا عدوک اصل معناسی تجاوز در لکن یومحمله حذف وایصال

اولمقله محذوف عن ایله استعمال اولدنی بقدر وجه بوجه محرر

تجاوز حالی عنک الی غیرک دیمک اولدقده حالدن شکایتدر که

کندونی تجاوز ایدوب غیر یلره واصل اولدی دیمک اولور) کما قال

فی الدرة قيل فی عدتک حذف وایصال لانه یقال عدا عنه جاوزه

وعدى الیه سری الیه ای عدت الحال عنک الی غیرک فهو شکایه

عن حال نفسه بان سره قد تجاوز عنه وفشى بین الناس (یعنی عالم

سکا واصل اولدی وسندن مثلا غمازله تجاوز ایلدی دیمک حال

عشقم سنک معلومک اولدی و غیر یلرنه دخی معلومی اولدی دیوب

بین الناس عالم افشا اولدی دیو کندونفسندن شکایتدر شو معنایه

شکایت که آیات سابقه ده ناظم ای شخص مجرد عاشق سنده محبت

واردر شهود عدول ایله وجهکده اولان خطی ایله کذا و کذا

ثابت ایکن فیکیف تنکر دیوب محبت نیجه انکار ایدرسن دیدکده

اولدخی علی ماسبق انکار دن خالی اولمیه رق آخر الامر نعم سری

بتی منظوفنجه هوی و ابتلا سنی اقرار ایدوب حتی خیال محبوبک

دخی کیجه رده کلوب خوابدن محروم ایتدیکنی دخی اعترافدن صکره

طعن ولوم ایدنلره اعتذار ایدوب درد محبتی و ابتلا بی کیم و اخفا

ایده حن حان قالمعه حان نفسندن شکایت نمینده (بوییت ایله

لا تمه خطاب ایدر که عدتک حالی عالم سکا بانغ وسنک معلومک اولدی

وسندن کچوب غیر یلرک دخی یعنی جله ناسک معلومی اولدی کتم
ایده جک حالم قالمی دیسک اولور بوصورتده عدتک کلمه سنده
حذف و ایصال عن کله سیله اولمش اولور بوتقریر اوزره معنی
طبعه ملایم و ظاهر اولق کرک (اما حذف و ایصال احتمال ثانی
اوزره الی کله سیله اولق اعتباریله اولور سه شویله تقریر اولور که
مقام عاشقک حزن و انکساری مقامی اولوب فعل ماضی اولان
عدتک کلمه سی دعاموضه منده استعمال اولمقله بدعا ایدر که عدتک
حالی الیک یعنی حالم سکا کچسون سندخی بنم کی عاشق و درده
مبتلا اوله سن دیسک اولور (ایمدی حذف و ایصال قاعده سی اوزره
اشبو حرف الی تقدیری ایله اولان معنی (شیخ زاه علیه الرجعتک
دخی مختاریدر ته کیم تفصیل ایدر (عدت الیه ای سری الیه
و علیه ای ظم و عنه ای تجاوز و بدون الصلة بمعنی سار ساریعا
والظاهر دعاء علی اللایم ای ابتلاک الله بمنل ابتلائی به (یعنی عدی
علی ایله استعمال اولور سه ظلم معنایه درالی و عن ایله استعمال
اولور سه تجاوز معنایه در بدون الصلة استعمال اولور سه سری
سریعا دیسک ر که عدول غتده قوشمقدیر بو مقامده الی محذوذر
عدت الیک بدعا در ته کیم تفصیل اولندی (قوله * حالی مؤنث
نما عیدرا کابناء عدت فعلی صیغه مؤنث ایله کلمشدر تقدیر امر فوع
عدت کله سنک فاعلیدریا متکلمه مضافدر حال الشیء مایفهم
من ذلک الشیء بالقرائن الخسار جیه من العوارض ایله تعریف ایدر
یعنی شیشک عوارضیدر عارض قائم بنفسه اولان جوهر ایله قائم
اولان شیدر حال عرضدن عامدر (بو مقامده مراد عاشقه عارض
اولان احوال عشق و محبتدر عدتک جله سی مع فاعله بیت سابقک
علتیدر دیسک (قوله لاسری بمستتر عبارتنده لکله سی بمعنی لیس در
ته کیم شارح مصنفک (ولاهذه بمعنی لیس و بهذا ادخل الباء
فی الخبر دیسدر سری تقدیرا مرفوع اسمیدر لانتک مستتر مخفی اولان
شیء دیرل بمستتر بازنده در مستتر لانتک خبریدر جله سی حال لفظندن
حاندر عدتک جله سی تا کید اولور یا خود بدلد (معلوم اوله که
حرف زانده قاعده در که زانده اولان حرف جرک مدخولی مجرور

اولور لکن بر محله متعلق اولماز بحسب العوالم معرب اولور (نته کیم
بمستتره بازنده لفظا مجرور در لانتک خبریدر (قوله عن الوشاة وشاة
لفظا مجرور بمستتر کله سنه متعلق در وشاة بضم الواو و آشیتک
جمعیدر و اشی غمازه دیرل الف لام جنس ایچوندر یا خود استغراق
ایچوندر (قوله ولادائی داء مرضدر الحسام انقطاعدر ولادائی بمحسم
لاسری بمستتر اوزرینه معطوفدر (کما قال فی الدرة ولا هذه زانده
او عامله و ما بعدها اما عطف المفرد علی المفرد او عطف الجملة علی
الجملة و کلمه لا بمعنی لیس وان المراد بالحال والسر داء واحد وهو
المالعشقی فعبیر عنه بالسر لخصائه و بالداء لما فيه من الالم للقلب
و الحال اعم منهما (یوندن صکره معلوم اوله که الی کله سی تقدیری
ایله حذف و ایصال عدتک فعلتک بدعا معنای ففید اولدیغک
تفصیلی کذار ایلدی اما عن کله سی تقدیری ایله حذف و ایصال
بیاننده (صاحب دره بالاده سبقت ایلین تفصیلدن صکره
دیسدر که فلما ذکر الاعتراف بالحجة و اراد الاعتذار والانصاف
لاجل المودة علاه بقوله عدتک حالی ای بلغک و وصل الیک
و تجاوز عنک الی غیرک دیو تقریرندن مستفاد اولان عن کلمه سیله
عدتک فعلده حذف ایصال اولنه (نته کیم تفصیلی یکمدر
بعده معنای یتنی بیانده (صاحب دره والمعنی یا ایها اللایم فاقبل
معذرتی و اترك لومتی و انصف فی حالتی فانه قد بلغک و علمت
ان سری قد فشی بین الواشین وان دائی غیر منقطع فانی الان محل
المرجة لا محل اللوم دیسدر (محصول معنای یتن) ایها اللایم بنم
حالم سنی تجاوز ایلدی یعنی سکا بالغ و سنک معلومک اولدی وسندن
غیری بی دخی تجاوز ایلدی بنم سرم غمازردن مستور دکلدر بین
الواشین افشا اولمشدر و بنم دردم کسار منقطع دکلدر یعنی درد
عشق بنندن کسلوب کتمزدر دمدم محل مرجتم بو خسه محل
لوم دکلم دیسک اوله كذلك (بعض شراح حذف و ایصال عن
کله سی اعتباریله اولدیغی تقدیرجه محصول معنای یتنی شوو جهله
تقریر ایدر که (تجاوزت عنک قصتی ایها اللایم و بلغت الی الوشاة
فلاسری بمستتر عنهم ولادائی وهو العشق بمحسم دیسدر و اختر

باشند من اتقریرات بودند صکره معلوم اوله که وجهه الیت
لا محل لها من الاعراب تعلیل الیت الاول دیمشدر یعنی عدتک حالی
فعل و فاعل در جمله سی بیت اولک علیدر (ایمدی علت اولدیغی
شو وجهه که بیت اول اولان لایمفی فی الهوی الخ نظمتک مضعوی
ای لایم بن مهلك اولان هوای عذریه مبتلا اولدم بن یو باده
معذورم انصاف بودر که بکاسن طعن ولوم ایتملی بن یحون زرا
بنم حال سنک و غیز یلرک معلومی اولدی مستور اوله جق شیتم قالمدی
ودردم هلا که مؤدی اولان هوای عذریه در که غیر منقطع یعنی
یتدن که اوب کتمنی محال مرض لاعلاج در یو یله درده مبتلایه
لوم اولانامق لازم کلور معناسیله بیت سابقک یو وجهه علیدر
دیمک بکندر زرا یومقوله تخیلاته مبنی محالدره ادنی ملا بسه ایله
لوم نصوری کفایت ایدر منطقده شعر تخیلاندن مرکب قضایادر
دیمشدر وفید من البدیع المقایله بین السر والستر والوشاة المظهرین
و حسن التقسیم بین وشاة لایمکنه معهم الکتمان ولایمکن انقطاعه
* * * تخمیس * * *

* محبتک نیجه اولور کتمی سرفشتههرن *
* چکر می عاشق اولان طعن دشمنک کدرن *

* باندی در دروتمنه لطیف وار حذر *

* عدتک حالی لاسری بمستتر *

* عن الوشاة ولادائی بمخمس *

مخضه فی الن دفاعان نصیح لافاعلین کن است اس مستفعلین معد فعلین
ان المحب مستفعلین ب عن ال فعلین عذال فی مستفعلین ضم فعلین
(مخضه فی النصیح لکن است اسمعه) (ان المحب عن العذال فی ضم)
مخض خاض معناسنه در یقال مخض الود بمخضه محضا خالفا
کذلک یقال عربی مخض ای خاض النسب دیمکدر (شیخ زاده
المخض من الشئ الصرف الخاض دیمشدر) مخضتی فعل مخاطبدر
فاعلی ناء مخاطبدر مفعولی یاء مکملدر (النضیح بضم النون نصیحت
معناسنه در مخضتی فعلتک مفعول ثانی سیدر یا که سن نصیحت
فعلتک مفعول ثانی سیدر یا که سن نصیحت

ایلدک دیمکدر نصیح نصیح تصحوا و تصاحه یقال اذا خلاصه (لکن
کلمه سی بلا تشدید در حروف مشبهه دن دکلدر بلکه مخففه در که
حرف عاطفه در بهر حال نفی ایله استعمال اولنور اگر عطف المفرد
علی المفرد اولور سه لکن نفیدن صکره ذکر اولنور و اگر عطف
الجمله علی الجمله اولور سه قبل النفی و بعد النفی کلمک جائزدر (کا قال
مولانا جامی رحمه الله لکن لازمه النفی و لایجاب فان کان لعطف المفرد
علی المفرد فمی تقیض لای لایجاب ما انتفی عن الاول نحو ما بانی
زید لکن عمرو قد جاء و بعد الاثبات انفی ما بعدها نحو جاءنی زید
لکن عمرو لم یجی فعلی کل تقدیر غیر مستعمل بدون النفی انتهى
یو محله لکن لعطف الجملة علی الجملة در واثبات صکره ذکر اولنور
ما بعدی منفی اولور (قوله است افعال ناقصه دن نفی در اسمی ضمیر
متکلم جمله سی مخضتی جمله سندن جمله مستأنفه در ما قبلندن
استدلال ایدر قواه اسمیه اقبله معناسنه در سمع الله لمن جده کبی در
یعنی نصیحت قبول ایتیم دیمک اولور اسمع فعل مضارع نفس
متکلم در مع فاعله جمله سی محلا منصوب است فملنسک خبریدر
(شارح مصنفک دیمشکه و اسمعه مجز عن القبول فلبس النفی
مجرد السماع بل المطلوب بالنفی هو ملزومه اعنی القبول انتهى یعنی
لکن کلمه سی کلام سابقدن نشئت ایدن و همی دفع ایچون موضوع
اولمفین یو محله دخی کلام سابق خاض نصیحت اولمغه بودند
یو وهم تولد ایدر که مخاطب بهر حال او نصیحتی دکلیوب قبول ایله
زرا نصیحت خالصة در (بس کلام سابق اشبو تو همدن خالی
اولمغه لکن کلمه سی اشبو کلام سابقدن تولد ایدن و همی دفع ایدر
یعنی لکن است اسمعه جمله سی او نصیحتی بن دکلم و قبول ایتیم معناسنه
جمله مستأنفه مستدر که اولور قوله ان المحب ان حروف مشبهه دن در
المحب باب افه لدن اسم فاعلدر ان کلمه سنک منصوب اسمیدر
(قوله فی ضم جار مع المجرور محذوف کائن کلمه سنه معنلق محلا
مرفوع خبریدر ان مع خبره جمله سی جمله تعلیلدر یعنی نصیحتی
دکلیوب قبول ایتیمه نک البتده بر سبی وعلتی اولمالی (پس عاشق
لوم و طعن ایدن لردن صمده اوله سی نصیحتی استماع ایتیمه نک

سبیدر واقعه صمم ایشتمه نك سبی اولدیغی ظاهر در کدک
بالواسطه عدم قبول نصیحتك دخی سبیدر (ایمدی عاشق صممه
اولدی عدم قبول نصیحتك کایه اولور) قوله عن العدل بضم العين
والذال المعجمه عاذلك جعیدر عدلندر عدل لوم وطعن ایدندر که
عدل لوم معناه سنده در جار مع الجور مؤخر صمم کله سنبه متعلق
مفعول ایدر زیر صمم مصدر در مصدرک معمولی ظرف اولسه مصدر
اوزینه تقدیمی جائز در صمم صمم یضم صمما و صما اذا انسد
وقل سمعه دیمش صمم صاعر لقدر طرفینی افاده ایدن فی ایله
استعمالی محبک مبالغه ایله صممه اولوب قطعا او نصیحتی استماع
ایتمه سنی افاده ایچوندر کویا عاشق صمم ایچنده محاط و صمم
ظرف کی محیط در دیمک اوله (محصول معنای بیت) حق بو کیم
سن بکا خاص نصیحت ایلدک لکن بن نصیحت دکلم زیرا عاشق
لوم وطعن ایدندر صاغر لقه در یعنی نصیحتن بر رتبه ده
کران کوشدر که کویا ایشتمک ظرف کند و منظر و قدر قطعا
عدالک طعن عاشقک قولاغنه کیرمن دیمک اوله یعنی عشق احوال
اضطرار به دندر بکا طعن ایده یورل دیومتاثر اولوب عاشق تخلص
جانده قادر میدر بر وجهله قادر دکدر خلقک تعیب و تشنجه
عاشقک قولاغنه دخی کیرمن مانده اوله (معلوم اوله که بعضیلر
عشق و محبت اختیار ایدر و بعضیلر اضطرار ایدر دیمش اختیار
دینر عشق دیدکری هوای نفسه تابع استحکام هوادر اضطرار
یوقدر حتی جناب حق جل شانہ اول هوادن نفسنی نهی ایدنلری
مدح ایلدی اگر اضطراری اولسه قبول نهیه قدرتلری اولماز ایدی
نته کیم پیور مشدر (وامان خاف مقام ربه ونهی النفس عن الهوی
فان الجنة هی المأوی) هوی اختیاری اولدیفه بناء نفسنی هوادن
نهی ایدنلری مدح ضمنده جنت ایله موعود اولدیلر عشق دخی
هوای نفسک اورادندن اولمغه آیت کریمه نك مشمولی اولور (ایمدی
اگر هوای عشق اضطراری اوایدی مدح توجه ایچوب اندن
کندوی منع ایدنر مدح اولماز ایدی دیدیلر اما عشق اضطرار ایدر
دینلر طشانک مایه جیمانک طعامه شوق و محبت و تمنا کی کبیر

صبر ایده من مضطر اولور (درة المضیئه صاحبی قوله تعالى ربنا
ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به) آیت کریمه سنی کثیر من السلف عشق
ایله تفسیر ایتدیلر دیو نقل ایدوب (نهی النفس عن الهوی) آیت
کریمه سنده اولان هوادن مراد هوای نفس اماره بالسوء در
یوخسه عشق و محبت معنایه اولان هوی دکدر دیوب بو صورته
عشق آیت کریمه ده اولان هوانک مشمولی اولما مغله اضطراره
ذاهب اولنلر طرفندن فریق اوله جواب نقل ایدوب بعده بعض
علامتک دخی طائفین پیننده محاکمه لینی شو وجهله بیان ایدر که
عشق و محبت مؤدی اولان مبادی و اسباب حق بودر که اختیار ایدر
مثلا محبوبه امعان تنظر و صورت جمال مستحسنه سنی دائما تخیل
و تسلیط فکر بونلر جله اسباب ابتلا دندر بو اسبابی رضا
و اختیار یله اتیان ایدنلر مسبب اولان عشق و محبت مبتلا اولور
(پس بو اسبابه مسبب اولان عشقک ترتبی اضطراری اولور دیوب
بو وجهله عشقک اضطراری اولدیغی ترجیح ایتمش (واقعا ابن
سینا قانونده العشق مرض سوداوی یجذب الی الانسان الی نفسه
یتسلط و کمرته علیه دیدیکی بونی مؤیدر ایسات سابقه دن بالائی
فی الهوی العذری بینی شرحنده بو مقامه دائر کلام سبقت ایتمش
ایدی فی الحقیقه عشق و محبت انجق غایه کل مقصود اولان محبوب
حقیقی واجب الوجود جناب کبریاه اولمقدر لایق اولان زیرا
عشق و حصول حقه ارباب سلوک پیننده اسهل طریق و اقدام
وسائل واعظم مسانیدر) نته کیم دیمش شعر (باغی که بهار
دوسراز بر اوست) (چو پی که چتر از بقا برک تراوست) (کنجی که
غنائی ابدی نقش تراوست) (عشقی که اکسیر فنا خال تراوست)
(از هر دو جهان سیر شدن ما حاضر اوست) بکار مشایخ صوفیه دن
بعض اهل کمال قصیده خریه شرحنده پیور مشکه الواصلون
الی الحق سبحانه و تعالی علی قلوبهم اهل الجذب بالسكر من شراب
الحبه المسلوبون عن انفسهم انقار قون فی البحر الجمع فاختلع عنهم
ریقة العلم والعقل وهم الذین قامت عنهم احکام الشریعة و آداب
الطریقه فهؤلاء سكان قباب العزة و قطان دیار الجبروت لبس لهم

خیر یوجودهم فكيف يشتغلون بالغير (والقسم الثاني سلبوا عن
انفسهم اولا بعد الوصول ثم اعادهم الحق تعالى الى ما كانوا عليه
فعادوا الى احكام الشريعة واداب الطريقة فاجمع مشايخ الصوفيه
ونس الله اسرارهم انه لا مقام للعبد تسقط عنه التكاليف الشريعه
من الحلال والحرام واجمعوا ايضا على انه لا يصح التهايات الا بصحة
البنایات وفيه من البدیع الاتهم والاستدراك والدلیل والاقتباس من
الحديث والطباق بين اسمه وصمم والمقابلة المحقة بين المحب والعدال

* * تخميس * *

* خجھانی شہرت عشقم چون ایلدی مملو *

* هجوم ایدنجہ عدولوم و طغله هر سو *

* صیانت ایلوب الحق بنی ایا حق کو *

* محضانی النصیح لکن لست اسمعہ *

* ان المحب عن العذل في صمم *

انی انهم مستفعلن تصی فعلن ح الشبب فی مستفعلن عذلی فعلن
والشبب اب مستفعلن عذلی فعلن نصیح من الت مستفعلن تهم فعلن
(انی اتهمت نصیح الشبب فی عذلی) (والشبب ابغذ فی نصیح من انهم
ناظم یومجملده نفسک اطاعتدن خارج اولوب نصیحت قبول ایتوب
کام غایبه وخبانتی بیانه ونفسدن شکایتہ مقدمہ انتقان ایتشدر
زیرا کلامده براسلو بدن آخره انتقال بلاغت و فصاحتدن اولدیغنی
(شارح شیخ زاده بووجه تقریر ایدر که ومن ههنا انتقال من بیان
حال المخاطب الى حال النفس والانتقال في الكلام من اسلوب لی
اسلوب یكون احسن تطرئة لانشاط السامع وما اعجاز کلام رب العزة
وهو قرأه الکرم ورفاهه العظیم الا لانصبايه في هذه الاسانيب
دیمشدر) قوله انی اتهمت ان حروف مشبهه بالفعلندریا متکلم
تقدیرا منصوب اسیدر) اتهمت انها مندر اوهمت ایدی واونایه
قلب اولتوب ادغام اولمشدر اتهمت فلانا بکذا ای نسبتہ الى التهمه
والکذب دیرلر) شیخ زاده انهمت فلانا بکذا ای نسبتہ الى ما یورثه
العار دیرلر دیمش اتهمت مع فاعله جمله سی خبران دران جمع خیده
بیت اولتوب من ویر ایمن عاصی مشبهه بکذا ای نسبتہ الى ما یورثه

تقدیری ایله بیت اوله معطوف در دیمشدر) قوله نصیح افظا منصوب
اتهمت فعلنک مفعول اب در نصیح فاعل بمعنی فاعل ناصح دیمشدر
شبهه اضافتی صفتک موصوفه اضافتی قیلندن اضافت بیانه در که
مضاف الیهی مضافه جل صیحدر شبب ناصح دیمش صیحدر شبب
بیاض شعر در وقد شاب رأسه یشبب شببا و مشببا اذا بیض شعره
دیرلر) بو مقامده لفظ شبیده استعاره بالکایه واردر دیمشدر اوله
خطیب مذهبی اوزره استعاره بالکایه تشبیه مضمر فی التفسیر کویا
ناظم نفسنده شبی ناصحه تشبیه ایلدی شووجهله که (بیت) موی
سفید اولدی عیان اچ کوزک کوکل) (ناکی بو خواب غفلت اغردی
سحر بری) مفهومیجه ای غافل عمرک منقضی اولدی مقدمات
انتقال کورندی نیچون توبه و انابت و اعمال صالحه ایله تدارک قیدنده
اولماز سن دیون نصیح و پند ایتکده (ناظم رحمه الله کند و نفسنده
شبب ناصحه تشبیه ایلدی بعده مشبهه اولان ناصحک لوازمندن
اولان نصیحی مشبه اولان شبیه اثبات ایتکده قرینه استعاره بالکایه
قیلادی) امدی شبیده استعاره بالکایه بووجهله ملاحظه اولتور
علی مذهب الخطیب) تنه کیم علم پسانده مفصلدر که) انشبت
المنیة اظفارها) کلامنده استعاره مکنیه بو صورت اوزره در که
متکلم کند و نفسنده منیه بی که موتد راسده تشبیه ایلدی بعده
اسدک ملایمی و لازمی اولان اظفاری منیه به اثبات ایلدی که
اظفارها دیدی) پس معلوم اولدی که متکلم کند و نفسنده
و ضمیرنده منیه بی اسده تشبیه ایلش که اظفاری منیه به اثبات ایلدی
زیرا منیه ده اظفار اولماز اظفار اسدک ملایمی و لازمی بو قدرینه در که
منیه بی اسده تشبیه ایلش) امدی منیه کلمه سنده استعاره بالکنايه
بووجهله متحقق اولور) معلوم اوله که استعاره بالکنايه ده خطیب
مذهبی فهم و اجرایه اسهل و قبوله او فقدر جمهور و سکاکی مذهبی
اوزره محلینده اجرا عسیر و غانده زانده یوقدر کامر) قوله فی نصیح
کلمه سنده اولان حرف جر و قوله من التهمی کلمه سنده اولان حرف جر
ابعد کلمه سنه متعلق در) ابعد فعل تفضیلدر مفضل علیه محتاج
اولانه مفضل علیه محذوف من کل ناصح اولمق مناسبدر تقدیری

ابعدہ من کل ناصح فی نصیحتہ من التهمة والكذب دیکدر دیمشدر
 بو محله مفضل علیہی ناظم ذکر ایوب حذف ایلدیکی تموم
 افاده سی ایچونددر (نته کیم الله اکبرده اکبر من کل شیء دیکدر
) علم نحوه بوقاعده مبینہ در که کاهی فعلک منغولی حذف اولور که
 لید هب ذهن السامع الی کل ما یصلح للمغولیہ و یفید العموم
 دید کلرینه قیاسادر (التهم بضم التاء و فتح الهماء جمع هتدر) لغتده
 تهمت شبئی خلاف مقصوده حل در مثلاً باید حقہ عبادت ایچون
 نماز قیلار سفهاء ناس مقصودی عبادت دکلدر ریافصد ایدر
 دیوب اوادمک نماز قلمسی مقصودک خلافتہ حل کیددر (والشبه
 ابعد جله سی حالیه در مصراع اولده مذکور اولان شبیدن حالدر
 به مقادده شبیه راجع ضمیر مقامی ایکن ناظم شبیه اعاده ایدوب مکرر
 ذکر ایلدیکی شان شبیه تفخیم و تعظیم ایچونددر خصوصاً اعاده
 ذکر ایلہ نفسه ناصحی و خبر موتی تذکیر ایدوب ایفاظ ایچونددر دیمشدر
) (محصول معنای بیت) ناظم علیہ الرحمة ناصحه بوجهله خطاب
 ایدر که ماسبقدن بروجوف لود و طعن الیماک و خالص نصیحتت ایتدک
 لیکن تحقیقا بن ناصح شبیه با که ایلدیکی اوم و طعنه کذبہ اتهام
 ایلدم حال بو که سبب نصیحتده اتهام کذبدن و بالجملة تهمتردن
 ابعددر یعنی ناصح شبیه که بر آن بدن منفک اولیبوب ینش نظر مده
 لسان حال ایلہ ای غافل مقدمات فتا و علامات وهن وجود وضعف
 قوی ظهوره کلدی بودار امتحاندر سفر و انتقال و قتلری کورندی
 توبه و انابت ایلہ اولدقجه تلافی مافات قیندنه نیچون دوشمن سن
 دیو لیل و نهار لوم ایلہ نصیحت ایدرکن تحقیق بن اول ناصحی کذبہ
 اتهام ایلدک نصیحت قبولی زده قالدی مع هذا که ناصح شبیه دائماً
 کوزم اوکنده طوروب تمام جای عبرت و نصیحتده اتهامدن جله دن
 ابعددر دیمک اولور (اما اگر ایات سابقه به بویتی بطله معنی مراد
 اولور ماله معنی بوجهله شریر اولور که ی ناصح سن با که خاص
 نصیحت ایلدک لیکن بن ناصح شبیه د کلیموب کذبہ اتهام و کلامی
 کذبہ حل ایدرکن ماسبقدن بروسنک مبتلای عشق اولدقجه طعن
 و اومنی اجتماع و قبول ایدریم بوندن فهم ایلہ که ناصح شبیه نصیحتی

قبول ایتین کیمسه غذالاک طعن ولومنه اعتبار ایدر می ایتز مالنده
 اوله (وفیه من البديع التصدير و جناس الاشتقاق فی التهمة و التهم
 و نصیح و نصیح و التکریر فی الشبیه والاستعارة والتذییل
 * * * تخبیس * * *
 * اساس جسم ضعیفه هرم و یروب خللی *
 * بنای طاقتی یقدی زلازل زالی *
 * کتور میوب بو خسارتله یادمه اجلی *
 * انی التهم نصیح الشبیه فی عدلی *
 * والشبیه ابعد فی نصیح عن التهم *
 فان ام مفاعیلن مارتی فاعلن بالسوء مالت مستفعلن تعظت فعلمن
 من جهلها مستفعلن بنذی فعلن والشبیه وال مستفعلن هرم فعلن
 (فان امارتی بالسوء ما تعظت) (من جهلها بنذیر الشبیه والهرم)
 قصیده مبار که نک ابتدا سندن بو محله کلنجه احوال عشق و محبت
 اولق اوزره شراح باب اول اعتبار ایتشدر (بوندن صکره باب
 تانیدر) اماره بالسوء اولان نفسه متابعته تقصیراته اعتراف
 بیاننده در (قوله فان امارتی فاعلملیه در ان حرف مشبه دندر
 امارتی مبالغه ایلہ اسم فاعلدر نصارة و علامة وزنی اوزره معنایی
 ز یاده امر ایدیمی دیمکدر نصارة مبالغه ایلہ نصرت ایدیمی مفرد و تندر
 امارتی ضد نهی اولان امر دندر مقعولی اولان بیه متکلمه مضاف
 اولغله تقصیرا منصوب اسم ان در فاعلی تحتده مضمر محذوف
 موصوفه راجع ضمیر در موصوف محذوف نفی در بو محله ناظم
 نفسدن اماره بالسوء ایلہ تعبیر ایتدیکی قرآن کریمده (ان النفس
 لامارة بالسوء) وارد اولدقجه اتباعا در مصنف موصوف مزبور
 نفسی ذکر ایوب صفتی ذکر ایلدیکی نفسک بوصفت ایلہ اوصافک
 کائن و شهرته اشارت ایچونددر کویا اماره بالسوء نفسه اسم و علم
 اولشدر بررتبه که ذکره حاجت یوقدر دیمک استر (شارح شبح زاده
 علیه الرحه نفس اماره یی بیانده بیورر) اعلم ان النفس هی معدن
 الاخلاق الذمیه مودعة بین جنی الانسان ای جیع جسده وهی
 اماره بالسوء مجبولة علی ضد الروحانیات المخلوقة عن المکروت الاعلی

فانهم يأمرون بالخير وينهون عن الشر وهي مخلوقة من المذكورات
السفلى كاشياطين وهم لا يأمرون الا بالشر ومن طبعهم التردد
والاستكبار ولهذا تأبى النفس عن قبول الموعظة (ولها سبع
صفات الكبر والحرص والشهوة والحسد والغضب والبخل
والخفة من زكى عن نفسه هذه الصفات فقد وصل الى درجات
الجنان كما قال الله تعالى (قد افلح من تزكى) ومن لم يزكى نفسه عن
هذه الصفات بقى في درجات جهنم كما قال الله تعالى (وقد خاب
من دسها) (قوله بالسوء جار مع المجرور اماره كلمه سنه متعلقه
(ساء بسوء سوء دیر فحين رفاده فعل ايمنه) (قوله ما تعظت ما نافع دیر
تعظت فعل ماضى مؤنثه انما تعظت انما تعظت نصيحت معانسه
اولان موعظه دندر ضميره متصل بارز فاعلها اماره كلمه سنه راجعه
تعظت جمله سى ان كلمه سنك خبر يدان مع خبرها جمله سى فاء
تعليقيه به بناء محضتى النصح مصرعته اولان عدم سماعتن
ياخود بيت سابقه اولان اني اتهمت فعلندن جمله تعليليه در ديمش
(بعض شراح فاعطفه در ان مع خبرها جمله سى سالف الذكر
اني اتهمت جمله سى اوزرينه معطوفه در ديمش (قوله من جهلها من
نعمانيه در جهل من ايله مجرور اولوب اعظيه متعلقه در (جهل
مصدره در فاعلى اولان ضميره مضافه ضمير اماره كلمه سنه راجعه
(قوله بنذير جار مع المجرور تعظت كلمه سنه متعلقه شبيهه مضافه
صنعتك موصوفه اضافتي قبيلندندر بلكه مشبه بهك مشبهه
اضافتي در الشيب المنذر ديمكدر كالبديع بمعنى المبدع در كه نذر
منذر معانسه در ياخود نذر مصدر در انداز معانسه نكير انكار
معانسه اوادى كى بو تقديره اضافت بمعنى اللام اولوب شيب
كلمه سنه استعاره مكنيه بوانور (كويا ناظم شيبى منذره تشبيه
ايدوب مشبهه اولان رجل منذرك ملايمى اولان اندازى قرينه
استعاره اولوب اوزره شيبه اثبات ايلدى انداز تخويف معانسه در
هرم وانقلايده فتحتين ايله ياش زياده اولوب پير اولوب معانسه در
صورتده فان امارتى جمله سى بعض شراح بيت اسبق اولان

نحوه نى دن علتدرو بعضيليت سابق اولان اني اتهمت نك
علتدرد ديمش لرافاده معانده بويله تقرير ايدركه (ايم الشيخ الناصح
اني لا قدر على سماع نصيحتك لان نفسى اماره بالسوء ما تعظت
من فرط جهلها بوعظ الواعظين فلا تبنى من لطفك لاني معذور
تقيرنده در ديمش (و بعض شراح هذا تعليل (لقوله اني اتهمت
نصيح الشيب والمعنى ان نفسى التي هي اماره بالسوء لم تأخذ
الواعظ بسبب جهلها بتخويف الشيب اياها ديمش (شيخ زاده
فالمعنى ان نفسى الامارة بالسوء ما قبلت الواعظ من نذير الشيب
فتمادت في غوايه الجهل والهوى يومعنى ويرر (لكن فقير كمقدر
تصورمده فان امارتى مخذوف معلولك على اولوب ربط معانده
غايه ملايم او اورظن او انور مثلا مخذوف اولان معلول لا تلونى
ياخود لا تعينى مثلا واوله (ايمدى اشبو مخذوف ملاحظه سيله
(محمول معنای بيت) ايا شيخ ناعى سنك نصيحت محض وخالصكى
استماع وقبول اقدم واتها مدن دورو بعيد اولان ناصح شيبى بن
كذيله اتهام ايلدم بنى تعيب ايتهمز را تحقيق بنم نفس اماره بالسوء
كالم جهلندن اخافه شيب وهرم ايله متعظ اولماز يعنى نصيحت
قبول ايتهمز بويله برخيندر ديمك اوله (وفيه من البديع مراعات النظير
والمقابلة مع حسن الانتقال الى ذكر معاقب النفس بعد ان كان
في حال المحبة والمحاطبة اللام السمي بالاقنان وهو اسلوب من احسن
اساليب البلاغ في كلامهم

* * * شمس * *

مواخذة نيجه يرتاح او رر ديمش بوسن وسالده معاصى يترى كانجلت
علامت ايمه بنى ايله حالمه شفقت (فان امارتى بالسوء ما تعظت
* من جهلها بتذير الشيب والهزم *

ولا اعد دفاعا بن دت من ال فاعلان فعل الجهمى مستفعلن لقرى فعلن
ضيف الم مستفعلن م برأ فعلن سى غير مخ مستفعلن تشم فعلن
(ولا اعدت من الفعل الجميل قرى) (ضيف الم برأسى غير محشم)
ولا اعدت واوعظف ايجوندرا تعظت اوزرينه معطوفه لازائده در
لا زائده نى سابقى تا كيد ايدرز برا معطوف عليه اولان لا كلمه سى

معطوف اولان اعدت کله سنی دخی ننی ایدر لاء نانی به حاجت یو قدر
مجرد تا کیدا ولور اعدت فعل ماضی مؤنث در حاضر لقی معنایسته اولان
اعداد دندر اعدت فعلتک فاعلی ضمیر بار زتنس اماره به راجع در
(قوله من الفعل اعدت کله سنه متعلق ظرف لغو در کله من
ایتر ایشه در الفعل بکسر الف اولور سه اسم در افعال عبادت اولوب
عبادت صادر اولان عملدر فتحله اولور سه مصدر در اشک معنایسته
اولور فعل ینعل فعلا کلور بود معناده فانک فتحله و کسر یله استعمال
اولور بونک تفصیلی توضیحده تفصیل اولور بشدر که فعل عبد
حاصل بالمصدر معنایسته اولوق وار یا خود مصدر معنایسته اولوق
وار اولکی خارجده موجود در مثلا قیامدن حاصل اولان هیئتدر
ایکجی اول هبنتی ایقاعدر که اول ایقاع لاموجود و لامعدوم
قیلندن حاندر قصد قلب و اراده جزیه ایله تفسیر ایدر مقدمات
اربعده اولان مباحثک مناسبی بودر (بو مقامده فعل ایله مراد
عبادات و سیئاتی قصد و اراده و ایقاعدر که عبادت مدار مؤاخذه سی
و اثابه و عقابی عند الماتریده اول حال قیلندن اولان قصد قلب
و اراده جزیه در (الجلیل حسن معنایسته در قری بکسر القاف تقدیرا
منضوبدر غصی کبی اعدت فعلتک مفعول ایدر قری کله سی مصدر
معنایسته اولور ضیافت ایتک معنایسته در واکر حاصل بالمعنی المصدر
اولور سه ماقری به الضیف من الطعام معنایسته در یعنی مسافره
حاضر لنان طعامک اسمدر (ضیف بالجر مضاف ایه در لا اعدت قری
ضیف دیمک مسافرک طعامنی حاضر لامدم دیمکدر (ضیف مسافره
دیول جمع ضیاف کلور ضیافده استعاره مصرحه واردر (ناظم
کنندونک صاج و صقال اغارمه سندن عبارت اولان شبی بر تحله نزولده
مسافره تشبیه ایلدی بعده مشبیه اولان ضیفی ذکر ایلدی کندو
رأسه نازل و عارض اولان شبی مراد ایلدی باشه نزول مشبیه اولان
شیک لوازمنددر ضیفه اثباتی قرینة استعاره در که مسافردن
مراد شب ایش یوخسه مسافر باشه اینز خانه اینه ایزر آیت اسدا
فی الحمام قیلندن اولور لفظ قری که طعام و ضیافتدر مشبیه اولان
ضیفک ملایمی اولغله ترشح اولور (الم فعل ماضی در المامدن نزول

معنایسته در تحننه فاعل ضمیری ضیفه راجع در جمله سی ضیفک
صفیدر (قوله برأسی باقی معنایسته حرف جر در رأسی تقدیرا مجرور
الم فعلتک متعلقدر قوله غیر لفظا منصوب الم فعلتک فاعلندن حاندر
یا خود لفظا مجرور ضیفک صفت بعد صفیدر محشم کله سنه
مضافدر (شیخ زاده علیه الرحه الاحشام الاستحیاء بالاحترام
ذعنائه ان نفسی ماهیئت شیاً من الاعمال الصالحات لضيافة ضیف
کریم نزل برأسی ای مانابت النفس عن ضلالتها القديم ولم تعد
من الرجوع الى الله تعالى قری الضیف الکریم دیمش (بعض
شرح محشم بصیغه الفاعل الاستحیاء مع الاحترام ای غیر مستح
منی فی نزوله برأسی وعدم استحیاء الضیف فی نزوله دلیل علی کریمه
فی عادة العرب دیمش (لکن دره مضبئه صاحبی فاضل علیه
الرحه تک اختیار و تقریری بو وجهله در کما قال الاحشام يستعمل فی
عرف العام بمعنی العظمة والاحترام ای غیر متعظم فی نزوله و هذا المعنی
المنسب والمعنی ان النفس الامارة بالسوء ضیعت خلاصة الاعمار
فی الملامی و المناهی و ماهیات شیئا من الافعال المستحسنة الجمیلة
ولا اعدت عملا من الاعمال المرغوبة الجمیلة مما تلح لقری ضیف
غیر متعظم ولا تکبر بل هو متواضع نزل برأسی من تواضعه و اطفاه
بلا تکبر (وحاصله انأسف عل عدم استحیاءه من الشیب النازل
بالرأس و التحسر علی عدم توقیره و تقویة زاد السفر (ظاهر معنای
عبادت یدت) نفس اماره کبر و تعظمی یوق (یعنی کبر ایتیموب
کمال تواضعندن نزل ایدوب باشه نزول ایدن مسافر شیک حسن
عملندن عیافتنی حاضر ایلدی یعنی نفس اماره بالسوء و عظم و نصیحت
ایله متعظ اولماز و دخی کبر ایتیموب هر یره نزل ایدن یعنی جمله تک
باشه کلن صاج صقال اغرمه سی مسافری باشه نزول ایتیدی
اول مسافره فعل جیلندن یعنی نعم اعمال صالحه دن ضیافتنی
حاضر ایلدی دیمک مراد اوله بو معنی غیر محشم عبارتندده اولان
احشام تعظم و تکبر معنایسته اولدیغی اوزره در لکن عربده
برعادت وار بر کیمسه تک خانه سنه او طیموب بقیلیموب بی تکلف
نزول ایدن مسافر عندلنده معتبر اولغله اویله مسافره کریم اطلاق

ایدر لر ایتمش (پس مختم استخیا معناسنه اولان احشامدن
اولورسه معنی تحقیق نفس اماره م باشمه نازل اولوب قونان مسافر
کریمک اعمال جیهله دن ضیافتنی حاضر بلدی دیمک اولور (ایمدی
احشام اغظنده تعظم یا خود استخیا معناری اعتبار یله بلاد نقریر
اوانسان ایکی وجهله (محصول معنای یتک مال خلاصه سی)
صائبک (چون گذشته از باطن ذکر عموره نیست) (زاد راهی
بر نمیداری ازین منزل جرا) (بتی مفاد نجه پیر اولدم اختیار اولدم
صباح و صقال انجودی ایام اتقال دار بقا و سفر آخرت کورندی نفس
امارم بووقت ایچون عبادات و طاعتدن پیشی حاضر ایتمدی یعنی
اختیار اولدم پیر لاک کلدی چو کدی بر عمل صالحم یوق دیو ناسنی منید
اولور (فیه من البدیع مراعات النظیر والاستعارة والتذیل والتضمین

* مختمس *

بو نفس ظالم ایدر هرا هاتی اجرا) (اگر چه عزت ایله باشه قوندیر راما
مسافرک نه ایدر حق لایقن اجرا) (ولا اعدت من الفعل الجبل قری
* ضیف الم براسی غیر مختم *

لو کنت اع مستفعلن لم ان فعلن فی ما اوق مستفعلن قره فعلن
کنت سر مفعلان رابدا فاعلن لی منه بال مستفعلن کتم فعلان
(لو کنت اعلم انی ما اوقره) (کنت سر ایدالی منه بالکتم)
ذکر فی الجامی کلمه لولا انتفاء الثاني لا انتفاء الاول وهذا لازم معناه فانها
موضوعة لتعلیق حصول امر فی الماضي بحصول امر آخر مقدر فیه
فاذا قلت لو جئتني لا کرمتک فقد علق حصول الاکرام فی الماضي
بحصول محیی مقدر فیه فیلزم انتفاء هما معا (بو محله لو حرف
شرطدر (قوله کنت مع فاعله جمله سی اعرابدن محلی یوق فعل
شرطدر (قوله اعلم افعال قلویدن ایکی مفعوله تعدی ایدر که اول
مفعولین اصلدن مبتدا و خبر ایدی (کما ذکر فی النحو و افعال القلوب
ظننت علمت حسبت الی آخره تدخل علی الجملة الاسمية اعنی المبتدا
والخبر لیان ما یكون تلك الجملة عبارة عنه من نون او علم (وقال
البعض تدخل تلك الافعال علی الجملة الاسمية لیسان الشیء الذی
تكون تلك الافعال مشتقة عنه یعنی علمت تدخل فی الجملة لاجل

بیان العلم وظننت لیان الظن ولعل هذا حسن من الاول وتصح
هذه الافعال جزئی الجملة الاسمية المستند والمستند الیه علی اتهم
مفعولان لها ومن خصایصها ابطال عملها اذا توسطت بین
مفعولیهما او تأخرت لاستقلال الجزئین الصالحین لان یكونا مبتدأ
وخبر انتهى (قوله * انی همزة تن فتح یله حروف مشبهه دندر
ایامینی تقدیرا منصوب ان کلمه سنک اسمیدر مانا فیدر (قوله اوقره
فعل مضارع نفس متکلمه در توقیردن تعظیم معناسنه در تحتندده ضمیر
ضمیر فاعلیدر ضمیر بارز متصل مبنی محلا منصوب مفعولیدر اوقره
جمله سی جمله فعلیه محلا مرفوع ان کلمه سنک خبریدر ان مع خبرها
جمله سی علمت فعلنک ساد مسدود المفعولین محلا منصوب مفعولیدر
علمت جمله سی محلا مرفوع کنت فعلنک خبریدر (قوله کنت فعل
و فاعل در کتم ستر واخفا معناسنه در کتمت الشیء کتما و کتمان ستره
دیمکدر (سر کلمه سی کتمت نک مفعولیدر سر امر مخفی به دیرل
بو مجزیه امر مخفی صباح وصفا لده ظهور ایدن بعض بیاض شعر
لدر که اختیار اراق مقدماتنددر (شراح سر استوزامعناسنه در
دیمش بیه و عنا و زره دخی مرادینه ظهور ایدن بیاض شعر لدر که انلر
پرده سوادده مستور ایدی کنت جمله سی اعرابدن محلی یوق جواب
شرطدر جمله سی شرطیه لا محلا لها من الاعراب جمله مستأنسنددر قوله
یدالی ظهیر لی دیمکدر بدا فعل ما ضیدر فاعلی ضمیر تحتندده مستتر
سیرا کلمه سنه راجعدر جمله سی سیرا کلمه سنک صفتیدر (قوله منه من
حرف جر در هاء ضمیر متصل مبنی محلا مجرور بدا کلمه سنه متعلقدر
ضمیر بیت سابقده اولان ضیفه یا خود شبیه راجعدر (قوله بالکتم
فتحین ایله نباتادن براونددر که بعض شی ایله قارشدرو ب خضاب
دید کمری صقال بویاسی بیار لراق صقال سیاه اولور (بالکتم
کلمه سنه با حرف جر در مع المجرور کتمت فعلنه متعلقدر (محصول
معنای عبارت بیت) (اگر بن باشمه نزول ایدن او مسافره توقیر و احترام
یاید حکمی بلیدم یعنی شبیک حق و لایقی اولان توبه و عباداته
مراعات انجیه حکمی بلیدم اندن بکاظا هرا اولان سری یعنی امر
مستوری که بیاض شعر لیه در خضاب ایله کتم و اخفا ایدر دم

لكن بادم ایتدم یعنی توقیر ایتدی چکنی بلدیکم ایچون مستور ایکن
ظهوره کن بیاضلری بویایوب سیاه ایتدم بویله ناسک طعن و عتاب
ولومنه مبتلا اولدم که ع (اوغلا یچق ایتز ایتدیکنی آق صفالله)
منطوقیجه خلقک لسان حال ایله بره اق صفالندن او طاعنر باق هله
ارتکاب ایتدیکنک ایشله دیو عتاب و تحقیر لرینه مستحق اولدم دیمک
اوله (وفیه من البدیع الطباقی فی کتبت سرایدالی والجناس المطلق

فی کتبت بالکتم

* * تخمیس * *

* بیاضه چیقدی ایشی عمرک عاقبت هر سو *

* آغردی لویه ولی عبرت المدم سرمو *

* عتاب ایتمه بکا غافلا ایاحق کو *

* لوصکت اعلم انی ما او قره *

* کتبت سرایدالی منه بالکتم *

من لی برد مستفعلن دجا فعلن ح من غوا مستفعلن یتها فعلن
کایرد مفاعلن دجا فعلن ح الخیل بال مستفعلن نجم فعلن
(من لی برد جاح من غوا یتها) (کایرد جاح الخیل بالجیم)

یو بیت نفسدن شکایتدر که وعظ و نصیحت د کلز ندیر موتدن
خوف ایتز غوا یت وضلاتنده قانیدی (بیت) یارب زه برار بولنور همت
ایدرمی (یوخسه کونمز بویله ضلالتله کچرمی) دأ لجه انقیاد امر حقه
وطاعانه اقدام ایدرم ددرس ظهوری امبدیله (ناظم علیه الرجه نضرع
وتمنی واستعطانی مفید حرف استفهام کتوروب بیورر که قوله من لی برد
من حرف استفهام سکون اوزره مبنی محلا مرفوع مبتدا لی کلمه سنده
لام حرف جر بقاء کلام تقدیرا مجرور مقدر یضمن یا خود تکفل یا خود
یعنی و قوله سنده منه مقدر جار مع المجرور محلا مرفوع مرفوع مبتدا
خبریدر (برد با حرف جر در فی معنای سنده رد کلمه سی یا ایله مجرور سالف
الذکر تحذوف یضمن و یعاون فعلنه متعلق در رد جار جاع و اعاده
معنا سنده در جاح کلمه سنده مضاف در (جاح مصدر در جن فرس
صاحبیه انقیاد ایتز سرکش اولوب کم الماز بلام اور دور مز حرون
اولدقده عرب جمع الفرس را که جوحا و جاحا دیرل اذابی منه

وغلبه دیمشله بومعنی جوح فرسده اولور سده در (اما جوح
انسانده اولور سده جمع الرجل اذار کب هواه و عسر رده فهو جاح
دیرل (بو مقامده ناظم اسم فاعلی صیغه شبیه کتوروب جاح
لفظی ایله کتوروب نفسی مصدر صیغه شبیه تو صیف ایدوب
نفسدن مصدر صیغه شبیه تعبیری نفسک کمال مرتبه جاحیت ایله
اتصافنه اشارت ایچوندر کویا نفس عین جاح اولمش رجل عدل
کبی اولور (پس جاح جاح معنایست اولوب جاح حرون و انقیاددن
خارج فرس معنایست اولان لفظ جاحده استعاره مصرحه و ازدر
دیمشله را بویبتده مشبه ذکر اولنما مشدر که ذکر اولنسان انجق
مشبه بهدر یعنی جاح دیمک اولان جوح لفظی ناظم ذکر
ایدوب تشبیه علاقه سی شبیه نفس اماره بی مراد ایتمکله جاح
لفظنده استعاره مصرحه بولنور کویا نفس اماره بی جانحه که
یعنی فرس سرکش و حرونه تشبیه ایلدی مشبه اولان جاح که
جاح معنا سنده در که ذکر ایلدی مشبه اولان نفسی مراد ایلدی
مشبه اولان نفسک ملائمندن لازمی اولان غوا یت جاحه اثبات
ایلدی قرینه استعاره در که جاح ایله مراد نفسدر یوخسه فرس
حرون مراد دکلدر ز را غوا یت وضلات نفسک لواز مندندر
فرس ایله ضلالتک مناسبتی یو قدر (نته کیم فی الحمام قوی قرینه
استعاره در که رأیت اسدا فی الحمام منالنده اسد ایله مراد رجل شجاع
ایمش زیر احامده اولمق رجلك ملائمدر ولوازندندر یوخسه
احامده اولمق ایله اسدک مناسبتی یو قدر (بو مقامده نفسی فرسه
تشبیه و خیل ایله تعبیردن ناظمک مرادی (نفسک مطهنتک فار ذق
بها) حدیث سعادتده نفسدن مطیه ایله تعبیر بیوراد یغنه تبرکادر
دیمشله (قوله من غوا یتها من حرف جر در ابتداء غایت ایچوندر رد
کلمه سنده متعلقدر غوا یت ضمیره مضافدر ضمیر مبنی تقدیرا مجرور
مضاف الیه در غوا یت ترکیبده از غونلق در که فحله مصدر در
ضلالت معنایست در غوی یغوی غوا یت و غیا اذا غوی و طغی دیرل
غوا یت کلمه سنک مضاف الیه بی اولان ها ضمیری جاح کلمه سنده
راجده در ضمیر تأنیث کتوراد یکی جاح ایله مراد مؤنث سماعی اولان

نفس اماره نك تأنيته بناء در نفسی غوايتندن ردك معناسی غوايت
وضلا تندن سمت صلاحه صرف و تحویدلدر (قوله كما ترد كاف
مثل معناسنه محلا مجرور سالف الذ كررد كلمه سنك صفتيدر
يا خود محلا مرفوع مبتداء محذوف هو كله سنك خبريدر تقديری هو
مثل رد الخيل ديمكدر مبتداء مع خبره كذا لك مصرع اولده
اولان رد كله سنك صفتيدر ما مصدریه در (برد فعل مضارع مجهول
جاء قائم مقام فاعليدر (قوله بالجيم ضمتين ايله در حرف جر رد
كلمه سنه متعلقدر حرف جر اولان بالاستعانت ايجونددر الجيم لجامك
جمعيدر لجام تركيده كم ديدك لری تصور در كه ضبط ايجون خيلك
اغزیه وضع ايدرل معروفدر لجام لفظ معربدر فارسيده لكامدن
تعريب اولمشدر (تعريب اولدر كه لفظ عجمی نك بعض حروفی
مخرجه اول حرفه قریب اولان آخر حرف مناسبه تبديل ايدوب
عربی قلمقدر عرب تعریی كندوله تكلمده تسهيل ايجون ايدرل
(نه كيم لكام عجميدر حرف كاف مخرجه كندويه قریب جيمه
تبديل اولمشدر تلاق و تكلمده سهوات هر قومك تركيده سليقه
والفت طبعنه منوطدر (ظاهر معنای عبارت یت) اه كيمدر اولكيم بنم
ايجون التزام ايدوب ضامن اوله بنم جاجی یعنی خرون و سرکش
اولان انقياد دن خارج نفس اماره می غوايتندن رد ايليه یعنی
غوايت وضلا تندن دوندروب وطريق هدايت وسلامته رد وارجاع
ايليه (نه كيم خيلك انقياد دن خارج خرون و سرکش اوچوروم
ويارباشی كی مواضع مهلكه دن شاهراه مقصد وسلامته لجام
ايله رد وارجاع اولنديقی كی) یعنی اه كيمدر او ذات عاليقدر
صاحب همت معدن كرامت با كه غالب مطلق انقياد دن خارج
خرون و سرکش جاجی (یعنی نفسي سلوك غيا و عصيت
وضلا تندن سمت طريق مستقيم هدايت وطاعت وسلامته رد
واعاده يد ضامن اولوب همت و التزام ايله ديمكدر (نه كيم
درة المضيه تلفظ من للاستفهام فيه معنى الاستعطاف والتضرع
والتأسف على حاله وماعات منه من العبادة ديمشدر (تركي تعبيره
نه كيم اولدر (بوصورته من لي برد كلمه سنده لام حرف جر در مقدر

آه لفظ ايله تعبير اولندي (معلوم اوله كه بو بيت غرايه اشارت وازدر كه
تركيه نفس بالكز عقل ايله اوليه (زیرا نفس اماره بالسوء ديكه
حان ايله سمت صلاحه واثباته كتمز) بهر حال بر مرشد كامل
عز يزك همت وعنايته احتياج مقرر در ديوب اويله بر صاحب همت
تحسره وانی تمنی به اشارت وتضرع ايله اظهار حزن وكندو حاله
تأسف اولدوب معنارده ثابت مرحوم كززل اظهار حزن وتأسف ايدر
يا الهی شكسته و زارم * كافر تفسده كرتارم
بنی قول كی نفس اماره * قوللور معصيته همواره
چك كری عوسده منقهده يم * دل مجرمله بر پرا نقهده يم
نه بلادريوانكرك قهری * نه وكتمز خزنه در زهری
لكن (شارح شيخ زاده عليه الرحه تمام شيخانه واديانه قتي اعلا
بينان حقيقت ايدر حيث قال) یعنی من يضمن لي برد الجراح عن
طريق الغواية الى ستن الصلاح كما يرد جراح الخيل عن الغيا
في المهلكه الى طريق المقصد بلجامها وفي هذا البيت اشاره الى ان
رياضة النفوس المعبر عنها بالتركيبه اصل جميع الفلاح كما قال
الله تعالى (قد افلح من زكياها) وهي لا يتيسر الا برائض عالم
يقواين الرياضة فائض على الطالب سبحانه الا فاضة ولا نظن
ان تركيه النفس يتيسر بطريق العقل كما ظنت الفلاسفة وغيرهم
من الجهال وشرعوا في تركيه نفوسهم بالرياضيات والمجاهدات
على العمياء وقعوا في الشبهات والضلالات فان تركيه النفوس
كعلاج الايدان فكما لا يجوز للمريض استعمال الادوية الا بنظر
حاذق كذلك تركيه النفوس لا يتيسر الا بنظر نبي او ولي وهذا احد
اسرار بعنة الانبياء عليهم السلام واهذا بعنهم الله تعالى ليركوا
بعلاج الشرايع نفس كل قنوط ويؤس (فالناظم رحمه الله تعالى
يتمنى من يضمن له بهذا الشأن ويرد جراحه عن غواية الطغيان
(فالاستفهام للتمني والاستعطاف واظهار التأسف والاستعانة بكل
احد انتهى) بعض شراح من كلمه سي استفهام استبعاد ايجونددر
ديمش (نحو دة اضر ب زيدا وهو اخوك قبيلندن استفهام انكاري
اولور (بوصورته من لي برد كلمه سنده لام حرف جر در مقدر

يضمن لي او يكفل لي فعلته متعلقدر من يضمن لي ديمك او اودقه
معنى بنم ايچون جاجي يعنى حرون وسركش بكانقياددن خارج
نفس اماره مي غوايت وعملاندن سميت صلاح وهدايت صرف
ورده كيم ضامن اولور (يعنى كيم تكفل والتزام ايدر كيمك نه حاجتي
بويله تكفل ايدر يوقدر ديمك در) مصراع اول (مصراع ثاني مالى
اوزره تنه كيم جاج خيل سركش وحرون لجام ايله صوب سلامت زرد
وصرف اولنديغي كيمي بنم دخی جاجي ضلالتدن سميت صلاحه
صرف ورده كيم تكفل ايدر كيمسه تكفل ايتز تكفل ايدر ضامن
اولور كيمسه يوقدر ديمك در) بعض شرع والغرض من الاستفهام
استبعاد زده الى الطريق القويم والمعنى ان رد النفوس عن المعاصي
ليس من طوق البشر وانما هو شان القوى ذو القدرة عبارة تيله تفضيل
ايدر (لكن بكارش احك مختاري مقدما تفصيل اولنان معاني لطيفه
اولنديغي ظاهر در وفيه من البديع التكرير والاستعارة وحسن التعليل

* * * تخميس * *

قني اورياض خيل طريق فوز هدا * كه اوردی خاك ضلالت بني سمند هوا
رجای تريده نفس ايدوب ديدم آيا * من لي برد ججاج من غوايتها
* كما برد ججاج الخيل بالجم *

فلا ترم مفاعلتن بالمعا فاعلتن صي كسر شه مستفعلن وتها فعلن
ان الطعام مستفعلن ميقو فعلن وي شهوة ال مستفعلن نهم فعلن
(فلا ترم بالمعاصي كسر شهوتها) (ان الطعام يقوى شهوة النهم)
فلا ترم فاشرطيه در شه كيم ماسبقده شرحنده فانك اقسامي تفصيل
اولنمش ايندي كه معطوف عليه مخذوف اولوب وشرط اولور شه
فاء فصيحه شرطيه ديرلر بو محله دخی فلا ترم شرط اولان مخذوف
معطوف عليه اوزرينه عطف اولنمشدر تقديرى اذا عرفت احوال
النفس من الغواية وعدم الاتعانت فلا ترم اي فلا تطلب ديمك در
تنه كيم (شارح شيخ زاده ولفاء يفضح عن شرط مخذوف يفهم
مما سبق اي ان كنت عرفت ان النفس الامارة حريصة على الشرور
والقبائح فلا تطلب باستعانة المعاصي كسر شهوتها ديمشدر) لا ترم
فعل مضارعدر نهى حاضر در رام بروم روما ديرلر روم طلبدر

يقال رام اذا طالب قوله بالمعاصي بالاستعانت ايچون حرف جر در
لا ترم فعلته متعلقدر لا ترم جملته سي مخذوف اولان سابق الذكر
شرطك جوايددر معاصي معصيتك جعيدر طاعتك خلافتدر (درة
المضئنه صاحبي كردى بو محله شهوتها قريشه سبيله معاصيدن مراد
بطريق الكناية طعامدر ديمش ومعناي يتي بوجه آتي ذكر ايتش
تنه كيم) كلور قوله كسر لفظا منصوب لا ترم فعلتك مفعوليدر
كسر شيئي قطع واجزاسك بعضي سني تفريق ايتكدر امور
محسوسه اولور اما شهوت امور عقليه دن اولغله بو محله كسر
كلمه سي شهوتي ازاله وابطال معناسنده استعمال اولغله كسر
لفظنده استعاره مصرحه واردر (كوياناظم شهوت نفسي ابطال
ايتكي شي محسوسى قطع واجزاسني تفريقه تشبيه ايلدي بعده
تفرقه اجزايه موضوع اولان كسر لفظي ذكر ايلدي ابطال
شهوت مراد ايلدي شهوت لفظي نفسك ضمير نه اضافت قريشه
استعاره در شهوتها ده اولان ضمير نفسه كيدر شهوت ضميره مضافدر
ضمير مبني محلا مجرور شهوت كلمه سنك مضاف اليهيدر (ايمدي
شارح مشار اليهك معاصي لفظندن بطريق الكناية مرادى
طعامدر ديديكنه كوره شويله تقرير ايتش كه) والمعنى فلا تطلب
بالطعام اسكدر كسر شهوت النفس الامارة بالسوء لان الطعام
يقوى شهوة الاكول فيتقوى على المعاصي ويعرض عن الاخلاص
ديو معنى ويرمشدر (قوله كسر لفظا منصوب لا ترم فعلتك
مفعوليدر كسردن مراد ماسبقده تفصيل اولنديغي اوزره بطريق
الاستعارة ابطال وازاله در شهوتها كسرك مضاف اليهيدر شهوت
نفسك برشيئي كمال شوقله طلبنه ديرلر ضمير نفسه راجعدر شهوتك
مضاف اليهيدر (قوله ان الطعام ان بالكسر حروف مشبه دندر
(الطعام الفلام عهد ذهيدر طعام ان كلمه سنك اسيدر يقوى
تقويتندر قوي ايدر وزياده ايدر ديمكدر) يقوى فعل مضارع
فاعلى تحتده ضمير طعامدر راجعدر شهوت مفعوليدر جمله سي ان
كلمه سنك خبريدر ان مع خبره جمله سي جمله تعليلية در) يعنى
مصراع ثاني مفهومي مصراع اولده اولان ولا ترم نهيك علتيكدر كه

گویا ارسال مثل قبیلندندر (زیرا مصرع ثانیه اولان طعام
لفظنده کنایه یوقدر بلکه طعام کند و معنای مستعمل اولغله
ارسال منادر) النهم شهوت کله سنک مضاف الیهیدر (نهم فتح نون
و کسر ها ایله ذات مع الصنعة ایله تعیر اوانان صفة مشبهة در نهم
اکول اولان کسنه در) معلوم اوله که بومصر عده مذکور اولان
کرك طعام و كرك نهم لفظی معنای حقیقتارنده مستعملدر
ظاهر اکایه واستعاره وتشبیه در نسته یوقدر لکن ارسال مثل
طریقه سیله مصرع ثانیه مذکور طامی اذات نفسانیه دن اولان
عیش وعشرت وصفا و غیرها من مشتهیات النفس ضمنا تشبیه
چیقدیغی کبی نفسی دخی نهم اولان ا کوله تشبیه ضمنی ومعنوی
حقیقار بوارسال مثل بین الشعر اذات مقبول ومشهور در حتی
صائبك اکثر اشعار بی ارسال مثل ایله در (محصول معنای بیت)
نفسك شدت واشتهایله ایسته دیکی عیش وعشرت واقبال وذوق
وصفا و مال و غیرها من امسائها جمع مستهباتی کسودن در اغ
ایتمیم و یریم اوله که نفس اماره یه شبع تام کلوب منهایدن اولان
لذا نذ مذ کوره دن تبری واستنکاف ایده دیوب بومعنای طلب
وامید ایتمه که اکول اولان ذاتک طعام اشتهاستی ارتروب اشتهاسته
قوت و یرور کسر و ابطال زده قانیدیتمک اوله بو بیت دلارادن
منفهم اولان فائده بودر که (نظم نابی) کیمی کوردیم اینسته
حکومتکده جاه اوزره (دولندن کورینور اولدخی اکراه اوزره)
بوام الحانة عالمده کورلمشیمی عجب (کیمسه نائل کام اولدیغی دلخواه
اوزره) ما انجمنه مرتبه ده جاه و دولت و عیش و صفال له عرک و زسه
ینه کشی دنیا ده کام الوب و دفع ارز و ایده مز و ایتدم دیه مز دیدنلر
دخی ریاء سویلر بلکه شوق و امال یوما فیوما زیاده اولدیغی چوق
آمده مشاهددر لذا نذ دنیا و مز خرافات ماسوایه نفس اماره اکول
آدم کبی طویمور و بر حال ایله المردن غنا و شبع حاصل اولمبوب
مکر سر توحید و سیر و سلوک ایله و همت مرشد کامل ایله تصفیه قلب
مبسر اولوب حب ماسوادن همما ممکن تخلیص کر بیان جان نانو ان
مبسر اوله (وفيه من البدیع المقابلة فی کسر شهواتها و حسن التعلیل

* * * تخمیس * *

* طور می نفس حریص ایتسه نعمتک احیا *
* ضیافت اولسه اگر مطلبیله صبح و مسا *
* ند کلو چکسک اکا صد سباط پر نعمها *
* فلا ترم بالمعاصی کسر شهواتها *

* ان الطعام يقوى شهوة النهم *
و النفس كالطعام مستفعلن طغل ان فاعلن تهمله شب مستفعلن ب علی فعلن
حب الرضا مستفعلن ع وان فعلن تفضيحه ين مستفعلن فطم فعلن
(والنفس كالطعام ان تهمله شب على حب الرضا ع وان تفضيحه ين فطم)
والنفس واوعاطنه در النفس مبتدا كالطعام تخذوفه متعلق خبر یتدر
بجاه سی بیت سابقده اولان الطعام اوزرینه معطوف قدر الف لام عهد
خارجیدر بو جمله نفسدن مراد بیت سابقده واقع شهواتها ضمیزنک
مرجعی اولان معه و نفس اماره در (فلا ترم بالمعاصی کسر شهواتها
وان النفس كالطعام ان تهمله الخ تقدیرنده اولوب بیت سابقده اولان
مصرع اوله تذیل و اتمام مقوله سی احوال نفسی بیان اولور بلکه
مصرع اولک بودخی علنی اولور (بعض سراح و او استیاقیدر
النفس کله سنده اولان الف لام جنس ایچوندر النفس مبتدا در
كالطعام خبریدر مبتدا مع خبره جمله استیثنا فیه در که نفسك حال
و حتی بر کونه دخی بیانه شروع و ابتدا در دیمس معلوم اوله که
بو محالدره مجحوظ عنه اولان قنخی نفسدر بلك موقوف علیه
مقوله سی اولغله بیانی بو وجهله در که نفس انسانیه نك ارتقای
اعتبار یله درت مقامی واردر (مقام اماره كما قال الله سبحانه
(ان النفس لامارة بالسوء) مقام لوازمه کفوله تعالی (ولا اقسم
بالنفس الا بالوامه) مقام ملهمه قوله تعالی (ونفس وما سواها
فالهمها جورها ونقاها) مقام مطمئنه کفوله تعالی (یا ایتها
النفس المطمئنة ارجعی الی ربك) اتمدی مانقدیدن پروذکر اولنان
نفسدن مراد امارتیده فلان نفس اماره بالسوء در (قوله ان تهمله
ان حرف شرط تهمل فعل مضارع مخاطب فاعلی مخاطبه راجع
عبرسته رانت در ضمیر بارز متصل که هادر تقدیر منصوب مفعولیدر

ضمیر طفل را جعفر تمله جله سی فعل شرط در (ایمدی فعل شرط
جزاء شرط جله سی جله شرطیه اعرابدن محلی منصوب طفل
کلمه سندن حالدر یا خود سوال مقدره جواب اولان جله استثنافیه در
(یعنی نفس طفل کبیر دید کده سوال کلدیکه وجه شبه نه در
نه شیده طفل بکتر جواب ان تمله الخ جله استثنافیه اولوب وجه
شبهی بیان اولور (تمل اهل الدندر اهل ترک معناسنه در) قوله
شب کبره معناسنه در فعل ماضیدر تحننه فاعل ضمیری طفل را جعفر
جله سی جزاء شرط در (بعض شراح شب یعنی کبر) فقال شب الغلام
یشب بالکسر شب و شبوا کبر لازم و متعد دیمش (و آن قولیده
الشباب شینک فتحیله شایک جمعیدر) یکتلک معناسنه ده
کلور الشاب یکت دیمکدر (الشبیه شینک فتحی و یانک کسر یله
یکتلک معناسنه در شاب کی) یقال شب الغلام یشب من الباب اتانی
شبابا و شبیه دیمش (ایمدی بومعنا له نظرا قصیده ده شب مجهول
صیغه سیله اولغله شب علی حب الرضاع عبارتک معناسی رضاعک
محبته یکتلنور) یعنی یکت اولور کیدر رضاعدن ایرلمز دیمک
اولور اصل شب کلمه سنک معناسی بودر لکن (شارح مشارالیه شب
معناسنه لازم کلن کبر معناسنه در دیدیکی اصل شب کلمه سنک لازم
معناسیله تفسیر اولور) زیرا طفل سن شبیه و صوانده بهر حال بیومکدن
خالی اولغله بیومک لازم کلور (علی حب حرف جر شب فعلنه متعلقدر
مفعولیدر یا خود مقدره متعلق اولوب شب فعلنک فاعلندن حالدر
نقدیری حال کونه حر یصا علی حب الرضاع دیمک اولور) حب
شیء میل و محبتدر (رضاع رضع رضع رضاعا سمع یسمع سمعا کی
مصدر در رضاع تدیدن یعنی ممدن شرب لبه دیرل الرضاع
والرضیع الولد الذی یرضع امه ای یص تدیدر لکن تغطیه فطمدن
در فطام الصبی فصاله عن امه یقال فضت الام ولدها فصلته
عن الرضاع دیرل (بویقامده فطم جوجو غنی ممدن کسکدر فطیم
صیدرجعی فطم در سریر ایل سرر کی ان حرف شرطدر فطمه
فعل مضارع مخاطبدر فاعلی ات ضمیریدر مفعولی متصل اولان
ضمیر بارز در جله سی فعل شرط (قوله ینفطم فعل مضارع فاعلی

ضمیر تحتنه مستتر طفل را جعفر جله سی جزاء شرطدر فعل
شرط جزاء شرط جله سی جله شرطیه ان تمله اوزرینه
معطوفدر (محصول معنای بیت) بومالده در که برشی اعتبارایدوب
میل ایله محبت و مواظبت ایتکه واندن ینه منقطع اولوب تبریده
نفس طفل کبیر رانی سن اعتبار و میل و محبت ایتدیکی شیده ترک
واهمال ایتد (زیرا طفل اگر طانه ترک واهمال ایدرسک محبت
رضاع اوزره کبر اولور یعنی کبیر ایکن دخی م امر یا خود
رضاعک محبتنده یکتلنور یعنی یکت اولور کیدرینه ممددر) واکر
رضاعدن فطم و قطع ایدرسک منقطع اولور یعنی کسرسک ممدن
کسیلور (خلاصه معنی ایا طالب حق یو نفس اماره بالسوء
معاصی واذات وشتهیاتنه مساعد ایله شهوتی کسر و ابطال ایده رم
طلبنده و امیدنده اوله بلکه ترکیه و مجاهده ایله اتی سن
مشتهیاتدن فطم و قطع سعی ایله که نفس طفل کیدر اکر طفلی
اهمال ایدوب رضاعده ترک ایدرسک علی محبة الرضاع شاب اولور
یعنی شاب اولور کیدر ممدنک اوسته دوشن جوجوق کبر رضاعه
محبت اوزره اولور ایرلماز (یا خود علی محبة الرضاع کبر اولور
یعنی بیور کیدر رضاعی شوب ایرلماز اما رضاعده ترک ایتیوب طفلی
ممدن کس سن کسیلور نفس بویله در مالوفات طبیعیه سی اولان
اذات کاذبات منهیه دن صرف ایدرسک منصرف اولور تفوز
بانسعادات واکر اهمال ایدوب حائنه قیوب نه پارسه یابسون دیوب
قطع و منع ایترسک فسادات و ضلالتده انهما کده قانور
نجات منصور اولماز (و فیه من البدیع التشبیه و المزايله بین
تمله و تقطمه و الرضاع و الفطام و الجاس المضارغ بین شب
و حب و المشتق بین تقطمه و فطم و مراعات التظیر بین الطفل
و الرضاع و ینفطم و حسن البیان و التعلیل و السهولة و یمكن
العافیة و التقسیم) فان الطفل لبس له غیر هذین القسمین
اما الاهمال و اما الفطام و الانسجام و لا بداع

* * تخمیس * *

* تلذ ذایله رأس خمیسه دن اصلا *

* همیشه نیشی نوش ایچره کیرلمش دنیا *

* کوکل لذاذ ایچنده قوقالمسون ذیرا *

* والنفس كالطفل ان تهمله شب علی *

* حب الرضاع وان تقطعه يتفطم *

فاصر فوا مستفعلن هاوفا فاعلن ذران تول مستفعلن لیه فعلن
ان الهوا مستفعلن مانول فاعلن لی یصم او مستفعلن یصم فعلن
(فاصرف هواها و حاذران تولیه) (ان الهوی ماتولی یصم او یصم)
فاصرف فاشرطیه در اصراف صرفدن منع معناسند در فعل و فاعل
جمله بی شرط محذوفه جواب در تقدیری نفس اماره نك حال و شانی
بیلد کسه ونه کونه اولدیغنی اکلد کسه انک هواسنی صرف ایله دیمکدر
(یا خود فاصرف جمله سنی بیت مقدمه مذکور اولان لاترم اوزرینه
عطف ایچوندر قوله هوی تقدیرا منصوب فاصرف فعلنک مفعولایدر
(ها ضمیر متصل مبنی محلا مجرور هوانک مضاف الیه در جمله سنی
لازم اوزرینه معطوف در هوا میل النفس الی خلاف الشرع
الشریف دیمش (شیخزاده هوا عرفده مصلحتدن خارج عاقبتی
محمود اولوب وخیم اولان امره اطلاق ایدر دیمش) (قوله حاذرا حذر
معنا سنه در حذر ایله دیمکدر یحاذر دن امر در قاعده در که امر
حاضر فعل مضارع مجزوم لفظی اوزره باریدر) (اصرف فعل
مضارعک حرف مضارعندن صکره کلن حرفی متحرک اولور سنه
امر حاضرند حرف مضارعت ساقط اولوب باقی مجزوم اولدیغنی
حاده امر حاضر او اور یفرح فعلندن حرف مضارعت ساقط فرح
مجزوما امر حاضر اولور کذاک یحاذر دن قاعده مزبوره ایله حاذر
کلوروا کر حرف مضارعند صکره کلن حرف ساکن اولسه حرف
مضارعت حذف اولوب یرینه الف وصل کنور یلوب آخری
اسکات اولور یضرب دن اضرب علم یعلم دن اعلم کلور بو محله
حاذر فعل و فاعل در حذر معناسند امر حاضر در مبالغه بایندن
اولان فاعله دن اولمله ریاده حذر و مبالغه ایله احتر از ایله دیمک

اولور (ان المفاعلة اذا لم یکن المشاركة تكون المبالغة حاذر جمله سنی
جمله سابقه اولان اصرف اوزرینه معطوف در قوله ان تولیه
ان مصدریه در تولیه فعل مضارع مخاطبدر ان ایله منصوب در
فاعل انت ضمیردر تولی قبول ولایت معناسند در زرا تفعل بایی
مطاوعت ایچون کلور (شارح دره المضیئه فهو یعنی قبول الولاية
لانه لمطاوغة التولية دیمش لر تولی کله سنی ایکی مفعوله تعدی ایتمکله
مفعول اولی ضمیر بارز متصل مبنیدر محلا منصوب مفعولایدر
تواینک مفعول ثانیه محذوف علیک در تقدیری (ان تولیه علیک
دیمک اولور یعنی نفسک هواسنی کندو اوزریکه والی قلقدن حذر
ایله دیمک اولور) (قال الصر فیون ان باب التفعیل یبی لانه لالة علی
اصل الفعل مجرور توسدته ای اتخذته وسادة تولی کله سنی قبول ولایت
معناسند کلور زرا تفعل بایی کاهی مطاوعت ایچون استعما اولور
(شارح دره فهو یعنی قبول الولاية لانه لمطاوغة الولاية دیمشدر
(نته کیم بعن شراح حاذران یجعل الهوی والیا و سلطانا علیک
دیمشدر یا خود انک ولایتی قبول ایتمکدن حذر ایله دیمکدر ان تولیه
جمله سنی حاذرک مفعولایدر (تولیه کله سنی نك شرخنده) (شیخزاده
عایه الرحه یبورر که ولاء العمل ای قلده حذف المفعول لقصد
التعمیم مع الاختصار او من قبیل تنزیل المتعدی منزلة اللازم ای
یحوله ذا الولاية و ضمیر تولیه للهوی و تولی الامر تقلده والتزمه وصار
والیا علیه دیمشدر (وان قولیده الولاية کسرله برنسنه نك صاحبی
اولق التولية بوزون التریه برکسنه بی برایشه والی قللق یقال ولاء
الامیر عملا کذا یعنی فلان عمله انی والی قیلدی اتولی فیحتمله
ولامک کسرله و تشدیدله بر عملی عهدسنه المق یقال تولی العمل
ای قلده سیبویه ایتدی ولایه فتحله مصدر کسرله اسمدر اماره
وتقابه کی دیمش (ایمدی ان تولیه تولیه دن مأخوذدر که تولیه
اعطاه الولاية والامارة در ملا طرف سلطانیدن برکسنه
بر ملکته والی یا خود حاکم الشرع نصب اولنسه اول کسنه
ولایت و برلمش دیرلنکن عرفده اگر حاکم الشرع نصب اولندی
ایسه مولی تعیین اولمش دیرل اگر اول بلدییه امیر یعنی پاشا و امثالی

نصب اولندی ایسه والی نصب ایلمشلدیر و اگر اول مولی تعیین
اولان ملا کند و طر فندن اول مملکتیده برینی استخلاف ایدوب
یعنی نائب نصب ایدر سه ارپه نقلده اولدیغی کی اول نائبه خلافة
مولی دیرلر حتی نایب الامصارنده المولی خلافة یازدقلرینک معناسی
بودر (شارح حنفی بو کونه تفصیل ایدر که والتولیه قدیستعمل بمعنی
وهی حیثیذ بمعنی الاعراض و الفرار و جاء بمعنی الاستقبال و منه
(قوله * و لكل وجهه هو مولیها ای مستقبلها و بهذا المعنی
یتعدی بآی و بمعنی تقلیده الامر یقال و لاه العمل ای قلده اياه
و بهذا المعنی یتعدی بنفسه الی مفعولین و قد یستعمل بعلی بمعنی
الحکومة یقال تولى علیه بمعنی حکم علیه و منه الولی و الوالی
(قال الله تعالى انما ولیکم الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون
الصلوة و یؤتون الزکوة و هم را کعون و هو ح لازم و اغله یكون
متضمنا معنی الاستیلا فانه متعد بعلی (قال الشاعر ان هو مستولیا
علی احد الاعلی حزبه المفاته لبس (قوله ان الهوی ان یالکسر
حروف مشبهه دندر الهوی الفلام عهد خارجدر هوی تقدیرا
منصوب اسم ان در (قوله ماتولی ما اسمدر شرطیه در ان شرطیه
معناسنه در ان تولى دیمکدر کند و دن صکره ایکی فعلی جزم ایدر
(تولی فعل مضارعدر تحننه فاعل ضمیری هوایه راجعدر جمله سی
محلا مجزوم فعل شرطدر تولى فعلک مفعولی محذوف ضمیردر ای
مانولاه دیمکدر (قوله یصم رفع یا و کسر صاد و سکون میم ایله فعل
مضارعدر افعال بایندن اصما دندر اصلنده یصمی ایدی علامه
جزم ایچون یادوشمدر آخریک سقوطلی ایله مجزومدر داعلی قننده
ضمیرکنک هوایه راجعدر مفعولی حرف شرط اولان ما کله سیدر
(یصم جمله سی محلا مجزوم جزاء شرطدر فعل شرط جزاء شرط
جمله سی جمله شرطیه محلا مرفوع ان کله سنک خبریدر (ان ع
خبرها جمله سی مصرع اولده اولان اصرف و حاذر دن جمله
تعلیلیه در واقعده هلاک و رسوای اولق تمام نفسدن موجب
احتراز و علت صرفدر بواعراب (رة المضیئه صاحبک تحقیقدر
لکن (شیخ زاده علیه الرحه ما اسم موصولدر مایه راجع ضمیر

تعدو فدر مانولاه تقدیرنده در یاخود دائمه در مادام تولاه دیمکدر
دیمش (شارح مصنفک ماتولیه ماهذه اما شرطیه ای الهوی
ان تولى ای صار و الیا یصم او بمعنی مادام دیمش شرطیه اولور سه
معناسی اگر هوای نفس اوزر یکه حاکم اولور سه یصم هلاک ایدر
دیمک اولور وجه ثانی اوزر معنی هوای نفس ماداسکه اوزر یکه
حاکم اوله یصم دیمک اولور یصم یقتل و یهلاک معناسنه در (یقال
اصمى الصيد اذا قتلته فی مکانه دن ماخوذ در دیمشدر (یصم یا تک
ضمی و صادق کسر یله در صحاحده یقال اصمت الصيد اذا رميته
و قتلته و انت تراه قید ایتمشدر (قوله او یصم یعد و زننده بفتح الیاء
و کسر الصاد و المیم سابق یصم اوزرینه معطوفدر معطوف علیه
اعرابده مطابقت ایچون یصم فعلک آخری مجزوم اولق لازم
ایکن مکسور کلاویکی ضرورت وزن ایچون در یصم کله سی عیب
کتورر دیمکدر و صمه یصمه صمه و صما اذا عابه و کسر و قطع
دیمشدر ترکی تعبیرده کسوب یجملک یعنی تعیب و فصل ایتک اما
(بعض شراح یصم بفتح الیاء من الوصم وهو الاستقام السقم فان
الهوی اذا تولى علی النفس تقتلها او یسقمها معنا سنه ذاهب
اولمش (محصول معنای عبارت بیت) نفس اماره بی هوا سندن
صرف و منع ایله و اوزر یکه انی والی قلمقدن حذر ایله تحقیق اول
هوای نفس اکر تولى ایدر سه یعنی والی و آمر اولور سه سکا یصم
اهلاک ایدر (او یصم بامعیب و رسوای عالم ایدر دیمک اوله
(خلاصه معنای بیت طفل و رضاع و قطع و فصامه نه کونه مستعد
ایسه نفس دخی عبادت و طاعات حق و كذلك فسق و فجور
و غلاته اوله مستعددر (ایمدی سن ننسک هوا سنی صرف ایله
هوای نفسی کندو که والی و آمر ایتکدن مبالغه ایله حذر ایله زیرا
هوای نفس سکا تولى ایدر سه یعنی اکر اوزر یکه والی و آمر اولور سه
یا اهلاک ایدر بامعیب و رسوای عالم ورزیل ایدر (بوا یکبسندن
رندن البتده خلویوقدر جمنده منافات اولمغله هم اهلاک و هم
معیب ورزیل ایتکدن دخی مانع یوق سالف الذکر ایکی مصیبتک
ایکبسی دخی اصابت ایتک ممکندر (وفیه من البیدیم التکریر من هواها

والهوى وجناس الاشتقاق في توليه وتولى وجناس التحريف بين
يصم ويصم والمقابلة بين صرف الهوى وتوليه

* * * تخميس * *

ويرخرابه سني حكم ظالم بدخو * كه اوله حاكم ملك ذلك براسكي عدو
نه در يونس خينه بورتبه ده تكيو * فاصرف هواها وحاذر ان توليه
* ان الهوى مانولى يصم او يصم *

وراعها مفاعلين وهي في ال مستفعلين اعمال سا مستفعلين ثمة فعلن
وان هي اس مفاعلين تحولت ال فاعلين مرعي فلا مستفعلين تسم فعلن
(وراعها وهي في الاعمال سائمة) (وان هي استحولت المرعي فلا تسم)
واو عطفه در (راعها جله سي بيت سابقه حاذر فعلته معطوف در
راعي راغي دن راعها امر حاضر در مراعات و حفظه نذر ديمش
فاعل ضمير تحتند ده انت مخاطب عامه راجع در رها ضمير تقدير
منسوب نفسه راجع مفعول ايدر قال الجوهري يقال الجمار راغي
الجمراي يرعى معها (وان قوليه از عايه والي ولايتي ضبط ايتك
يقال رعي ال ايد رعيته رعايته رعيته كحرف من صاقله در رديش
(ايدى راعها از عايت دن امر حاضر در رعيه خسر عيادن امر دكلدر
زير عيادن امر راع كلور راع كلز كذلك) (وان قوليه الرعي رانك
فتحيه وعينك سكر نيه مصدر در اوتلق معانسه در يقال رعبت
الابل ارعاها رعا ورعي اوتلقه دخي ديرل (يقال رعي العير الكلاء
بمعنى رعيه رعيه در رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه
مبنى محلا مرفوع مبتدأ در قوله في الاعمال جار مع الجور سائمة
مبتدأ در رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه
مبتدأ در رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه رعيه
ضمير دن حاذر رها ضمير تقدير منصوب راع كده سك مفعول ايدر
نفسه راجع در (وان قوليه السائمة يانك كسريه يسانده اوتليان
طوار (المسومة يانك يانك وارك فتحي وتشد يديه كرد يان آلمومنه
(قوله تعالى والخيال المسومة ديمش (بمعنى شراح بويديك
معانسه ديمش در راعها من المراعات بمعنى الحفظ شبه الاعمال
بالهيب في النفع استعارة مكنية واثبات الرعي والسوم انها تخيل

وفي ضمير النفس استعارة مكنية واثبات الاستحلاء تخيل والمعنى الزم
محا فظة نفسك وراعها في حال استغالها بالاعمال الصالحة
وامنعها حين وجدت المرعي حلوا لذبا فان رعبتها في صالحات
الاعمال ومهذبات الاخلاق فراعها وارفق بها واحفظها
بالاعمال الصالحات وعليك بواطن الامور وياك وظواهرها فان
العسل المسموم حلوا لذبا ظاهرا وسم قاتل باطنا (شارح فاضل
شيخ زاده عليه الرحمة فعني البيت راع النفس في اشتغالها بالاعمال
عامه مفسد من الرياء والعجب والغفلة والضلالة وان عدت
النفس بعض التطوعات حلوا واعتادت به والفت فاجتهد في ان تقطع
نفسك عنها واشتغل بما هو اشق عليها لان اعتبار العباداة اتمامه
بامتيازها عن العادة ولان البلوغ الى قاعينة الكمال في ارتكاب
مشقة النفس ديو معنى ويرر (فاما برمعناي لطيف ملاحظه سي
ممكندر كه ناظم عليه الرحمة مصراع اوله سائمة كله سنده حرف
تشبيه حذف ايدوب كاسائمة ديمك دراد ايدر ياخود رجل عدل
قيلتت نفس سائمة در مراد ايدر يعني نفسي يسانده بلا راغي
اوتليان طواره تشبيه ايتشدر بوندين مقصودي ديمك استر كه يسانده
بلا محاذ وراعي اوتليان طوار يعني سائمة سقوط وهلاك منظنون
اولان يوكسك يرلده اوتلقدر ومضر بلكه مسمومه اولان اعشاب
وكلا دن تناول ايتك دن وبوه قوله مهالك دن حفظ وحراست
ومرعاي قديمه سلامت سوق ايدر راغي اولمديغي صورتده قضا دن
خالي اولوب كيده رك تلف وهلاك اولمق مقرر در نفس دخي بوسائمة
كيدر حفظ وحراسته محتاج در سندخي اعمال صالحه بي
مفسد ايدن وريادن حفظ ايله رعايت ايله معناسي اوله (قوله وان هي
واو عطفه در ان شرط ايجوند رهي ضمير منفصل مبنى محلا مرفوع
مبتدأ دن ضمير نفسه راجع در (قوله استحولت فعل ماضي مؤنث
غايه در تحتند فاعل ضمير نفسه راجع در جله سي فعل شرط در
(استحولت اصلندن استحولت ايدى واو حرف علت الفه بعد
القلب انتقاء سا كني بني دفع ايجون الف حذف اوتشدر استفعال
بابي وجدان ايجون كلور (كافانوا ولاضابة الشيء على صفة نحو

استعملته ای و جریته عظیمه کیم بعض شراح وان وجدت
النفس المرعى حلوا فلا ترعها كما يقال استحل الشيء وجده حلوا
دیمش قوله المرعى تقدیرا منصوب استعملت فعلتك منعولیدر مرعى
ترکیده دخی مستعملدر که فلان قریه نك مرعاسیدر دیرل حیوانات
رعى اولیان برل در بعضیلر مرعادن مراد علف و کلامقوله سی
اوتلدر که ذکر محل اراده حال قیلندندر دیمش (قوله فلا تسم
فاجزاییدر ز بر قاعده در که جزاء شرط نهی اولسه یا خود امر یا
جمله اسمیه یا فعل ماضی اولسه جزایه فانت دخول واجب او اور
فلا تسم نهی حاضر در رعیدن نهی در رعى ایتمددیمکدر بومقامده
نهیه لازم کن منع معنایسته کایه مستعملدر که منع ایله دیمکدر مع
فعله جمله سی جزاء شرط در شراح (من سامت الماشية سام یسوم
سوما ای رعیت واسمها اذا خرجتها للرعى دیمش (ایمدی بالاده
تفصیل اولندیغی اوزره حرف تشبیهی حذفله نفسی بیانده کزوب
رکند و کندویه اوتلیان حیوانه تشبیه و مرعادن مراد بطریق
الاستعارة المصرحة اعمال اولندیغی اعتبارایله ولانسم کله سی لازم
اولان منع معنایستن کایه اولق اوزره مصرع اولک ابتدا عبارت
معنایسته بعده خلاصه مفهومی تقریری بوجهله در سن نفسی
رعایت و حفظ و حراست ایله نفس اعمالده سائمه اولدیغی حانده
دیمکدر معنای عبارت بودر لکن مأل مقصود بوجهله تقریر
اولنور که اولاعمال ایله مراد اعمال صالحه اولدیغی (شارح
شیخ زاده نك بالاعمال مفسد من الریا الخ قولی بالاده سبقت ایلدی
(ایمدی دیمکدر که نفس اعمال صالحه صورتنده ایلدیکی اعمالده
سائمه در یعنی بیانده کند و کندویه بلاراع ولا حافظ اوتلیان
طوارکیدر که مثلا اعمال صالحه دیوایلدیکی اعمالدن نمازنده سهو
و خطا ونیجه مفسدات ایله افساد صلاة ایدر کذلک مثلا خلقک
ظلمنا مالن آلوب وقف و خیرات ایتک مراد ایدر وریایله نیجه
عبادت و لحن و خطایله قرآن کریمی تلاوت کذا و کذا بومثلا
کیم اعمال صالحه و مفسدات و مفسدات و مفسدات و مفسدات و مفسدات
و مفسدات و مفسدات و مفسدات و مفسدات و مفسدات و مفسدات و مفسدات

اعمالدن حفظ ایله واک رعایت ایله که (قویل المصلین الذین هم
عن صلاحاتهم ساهون) تهیدر بایندر (و رب نال یلعنه القرآن حدیث
شریف بویدر ریاضیه خنی و ظلم عباددن موقف او قافدن نه خیر
اولور دیو بومقوله عملاردن سن ای حفظ و حراست و ضبط واکاه
ایتمک ایله محافظه ایله (مصرع ثانی واکر نفس مرغانی حلوق
بولورسه یعنی اومقوله اعمال کندویه طنلو کلو رسه اوتلمه دن منع
ایله دیمک اوله چونکه مرعادن مراد بطریق الاستعارة اعمال ایلدی
یعنی اومقوله ضرورتا عبادت اما حقیقه جهل و معصیت بلکه شرک
خنی اولان اعماله اکر نفس خلاوت ولدت بولورسه سن اتی منع
ایله که عبادت دیوب نفث و مداومت ایتمه سببه غریقی سیئات
و معصیت اولیه (ناظمک فی الاعمال قولندن مرادی ذکر اولندیغی
اوزره ظاهر اعمال صالح حقیقه معصیت اولان اعمال اولدیغی
راعها کلمه سببه رعایت و محافظه ایله دیو امر ایلدیکنندن ظاهر
و مستفاد در زیر نفسی اعمال صالحه ده حفظ و ضبط و حراستک
معنایسته اولدیغی حکم مصرع ثانیده دلالتسم عبارتیه اعمال
صالحه دن نهی هیچ جائز دکادر (ایمدی فی الاعمال قولنده اولان
اعمال ایله مراد ضبط و حراست و رعایت و احتیاطه محتاج اولان
اعمال ایمش که راعها قولیه ناظم امر ایلدی بومقوله اعمال بهر حال
اعمال سیئه اولور دیمک ظاهر عبارتدر بویست صعب المناسک
شرحنده بعضیلر دخی یعنی علیک بمراعات النفس فاتها مطیتک
وارفق بها اذا كانت راغبه فی ریاض الاعمال الصالحات وان
وجدت النفس المرعى حلوا فلا ترعها وعالجها بانکالیف الشاقة
ثلا تعبد بالانتم المفضی الی الکسالة و المؤدی الی البطالة
دیمش در فاخر ماشئت من المعانی (وفید من البديع جناس الاشتقاق
بین سائمه و تسم و راعها والمرعى وزد العجز علی الصدر فیها
واذا لم یأت برأیه مکان سائمه و مراعاة النظیر بین سائمه و المرعى
کم حسنت مستفعلن لذة فاعلن المرء قاستفعلن تلة فعلن
من حیث لم مستفعلن یدران فاعلن السم فی اند مستفعلن دسم فعلن
(کم حسنت لذة المرء قالة) (من حیث لم یدران السم فی الدسم)

ثم حسنت ولا كم كانه سنك استفهامية وخبرية ايكي قسم اولديغني
تحقيق وهر برينك معناني اخردن تفريق وكركي كي معناني
واعرابي ذكر وتفصيله محتاج اولمقله (شيخ زاده عليه الرحمه) تك
تفسير يضاوي حاشيه سنده سورة بقره دن بالمنا سبه تحريري نقل
وبوكونه ذكر اولنوركه (حيث قال لفظه كم استفهامية واخبارية
تدلان على عدد معلوم فالاستفهامية كناية عن عدد مبهم عند المتكلم
معلوم في ظنه عند المخاطب والخبرية لعدد مبهم عند المخاطب ربما
يعرفه المتكلم ومعناه التكثير واما المعداد فهو مجهول عند المخاطب
في الاستفهامية والخبرية فلهذا احتاج كل منهما الى مميزات
المعداد بميز الاستفهامية منصوب مفرد لانه العدد ومميز الخبرية
بمحروور باضافتها اليه ويجوز ان يكون مميز المحرور مفردا للتكثير
ويجوز ان يكون جمعا لانها كناية عن العدد الكثير انتهى (معلوم
اوله كه كم كله سي ايكي قسمدر) اولكي استفهامية در كه انكله
عدد دن سوال اولنور ميري منصوب اولور مثلا كم رجلا عندك ديمك
عدد در جلدن سوالدر (ايكنجي كم خبريه در كه جامي مزحوم كثير ايله
تعبير ايدر ميري محروور اولور نحو كم رجل يذهب الى الجهاد يعني
بحرق آدم سفره كيدر غزاليدر كلور ونحو) قوله تعالى كم من فئة قليلة
غلبت فئة كثيرة (يونلرده عدد دن سوالك اصلا ملايمني يوقدر
ايعدى معناري معلوم اولديسه كله لم اعرابيه (قال ملا جامي فكم
الاستفهامية المتضمنة معنى الاستفهام بميزها الذي يدفع الابهام
عن جنس المسؤل عنه منصوب على التمييز مفرد وكم الخبرية بميزها
محروور بالاضافة يكون مفردا تارة نحو كم رجل عندك ومجموع اخرى
تقول كم رجال عندك وتدخل من في ميز كم الاستفهامية والخبرية
تقول كم من رجل ضربت (وقوله تعالى كم من قرية اهلكناها
وكل من كم الاستفهامية والخبرية يقع منصوبا ومحروورا ومر فوما
ديتدر بونك قاعده من بودر كه اكر كم كله سنده نسكره كندويه كه
ميزينه راجع ضميري مشتمل اوليان فعل ياخود شبه فعل مذكور
اولور سنده من كندود نسكره فعل مذكور اوله ليكن ضمير
مذكور دن عاري اوله (كافال رحمه الله كل واحد من كم الاستفهامية

والخبرية يكون بعده فعل او شبه فعل غير مشغول عنه بضميره يكون
منصوبا معمولا على حسب هذا الفعل وعمله لا يكون الا بحسب
المميز وذلك انك تقول كم يوما ضربت فكم منصوب على الظرفية
مع اقتضاء الفعل ان يكون كم مفعولا به او مفعولا مطلقا وغير ذلك
من المنصوبات فتعينه لاحد المنصوبات انما هو بحسب المميز يعني
كم سكودن اوزر ميني محلا منصوب اولوب كندودن صكره مذكور
فعل معهود على حسب هذا الفعل معمولي اولور بونك معناني
يودر كه كك ميري اول فعلك نه كونه معمولي اولمق اقتضاء ايدر سه كم
اول فعلك او كونه معمولي اولور مثلا فعل معهود كك ميري معنانه
كندويه مفعول به ايتك اقتضاء ايلسه كم او فعلك مفعول بهي اولور
(نحو كم رجلا ضربت مثانده فعل غير مشغول بضميره كه ضربت
كله سيدر كم لفظ سنك ميري اولان رجل كله سي معنانه كندويه
مفعول به اولمق اقتضاء ايدر (پس كم سكودن اوزر ميني محلا منصوب
ضربت فعلك مفعول اولور رجلا لفظا منصوب كك ميري در
دينور واكر فعل مذكور اول ميري كندويه ظرف اولمق اقتضاء
ايلسه نحو كم يوما ضربت مثانده كم محلا منصوب ضربت فعلك
ظرف ايدر يوما كك ميري در واكر مفعول مطلق اولمق بحسب
المعنى اقتضاء ايدر سه كم ضربة ضربت كي كه كم منصوب المحل
ضربت فعلك مفعول مطلق اولور ضربة كك ميري در (زيرا
فعل معهود بومثانده كم كله سنك ميري اولان ضربة لفظك
كندويه بحسب المعنى مفعول مطلق اولمق اقتضاء ايتك كله كم كله سي
ضربت فعلك مفعول مطلق ايدر دينلدي (ايعدى بومثالر كم
استفهامية نك مثالر ايدر) اما كم خبريه به مثال كم رجل ملكت قولنده
ملكك فعلي رجل كله سي بحسب المعنى مفعول به اولمق اقتضاء ايدر
(پس كم سكودن اوزر ميني ملكك مفعول بهي در رجل لفظا محروور
كم خبريه نك ميري در (ونحو كم يوم ضربت كم ضربت نك ظرفي
اولور يوم لفظا محروور كم خبريه نك ميري در) ونحو كم ضربة ضربت
في المفعول المطلق (ايعدى كم كله سنك تقديرا منصوب اولمق سنك
صورتى بودر) اما كم كله سنك صورت وقوع جري كم مطلقا حرف

جرك مدخول اولورسه يا خود مضاف اليه اولورسه كم تقدير
مجرور اولور (كافال رحمه الله كل واحد من كم الاستفهامية
والخبرية وقع قبله حرف جر نحو بكم درهما اشريت في الاستفهامية
او بكم رجل مررت في الخبرية او مضاف نحو غلام كم رجلا ضربت
وعبد كم رجل اشريت مجرور بحرف الجر او الاضافة مثال اولده كم
حرف جرائله محلا مجرور اشريت فعلته متعلق بربا مع المجرور
محلا منصوب مفعول بهدر درهما كم ميزدر مثال ثانى اولان
صورت اضافته علام ضربت فعلتك مفعول بهدر مضافا
كلمة سنه كم تقدير مجرور غلام كلمة سنك مضاف اليه يدر رجلا
ميزدر (اي مدي بو مذ كورات كم كلمة سنك منصوب ومجرور
اولده سنك صورت يدر فاما مرفوع اولده سنك صورتى سالف الذكر
ايكى صورتك رفعى عندئذ در كما قال رحمه الله (والا مرفوع اى
ان لم يكن بعد كم فعل غير مشتغل عنه بضميره ولا ما قبله حرف جر
او مضاف مرفوع) قال المتوسط قوله والا مرفوع اشارة الى
مواضع كونها مرفوعين ومعناه ان لم يكن بعده فعل غير مشتغل عنه
بشيء آخر ولا قبله حرف جر ولا اسم مضاف فكم مرفوع فى ذلك
الموضع بانه مبتدأ ان لم يكن ظرفا نحو كم رجلا اخوتك وكم رجل
قام وخبر مبتدأ ان كان ظرفا نحو كم يوما سيرك ويعلم كونه ظرفا
بالميز فان كان الميز ظرفا كان كم ظرفا والا فلا انتهى (اي مدي
خلاصة ما ذكر بودر كه صورت اولاده كم منصوب او اب ميزى
كاه مذكور وكاه مخذوف اولوب كنديدن صكره ذكر اولان
فعلك معبولىدر كما ذكرنا صورت ثانية كم حرف جر يا خود اضافت
اليه مجرور اولسيدر صورت ثالثة كم كلمة سى مبتدأ وما بعده خبر يا خود
بالعكس مقدم خبر مؤخر مبتدأ او اب مرفوع اولسيدر (مصنف
ابن حاجب عليه الرحمة كل واحد من كم الاستفهامية والخبرية
يقع منصوبا ومجرورا مرفوعا يديكى اشو صور ثلاثة در (اي مدي
بو محله كم خبريه در كثير اما معنائه در ميزى مخذوف مرة
كلمة سيدر (قوله حسنت تفعل بابتدئ فعل ماضى مؤنث غائبة در
تحت يد فاعل ضميرى نفسه راجع در كرجه حسنت كرجه

صكره مذكور فعل در لكن بك ميزى اولان مرة كلمة سنه
راجع ضمير اولمغله ان كان بعده فعل غير مشتغل عنه بضميره
صادق اولوب و ميزى اولان مخذوف مرة كندودن صكره
مذكور سالف الذكر حسنت فعلتك مفعولى اولوب اقتضا اتمكاه
كم سكون اوزره مبنى محلا منصوب ما بعدئذ مذكور غير مشتغل
بضميره اولان حسنت فعلتك مفعول بهدر واكر مخذوف يديكى
ميز تحتنا تقدير اولورسه اول ميز فعل مذكور مفعول
مطلق اولوب اقتضا اتمكاه كم كلمة سى بوصورته محلا منصوب
حسنت فعلتك مفعول مطلق اولور شينخ زاده مخذوف اولان ميزى
حرف جرائله تقدير ايدوب و كم منصوب المحل بالظرفية اى كثيرا
من المرات حسنت ديمدر (حسنت ديمك كوزل كوستر ديمكدر
ديمدر) قوله لذت الملك مقابله در كذلك ما قبله اولان شينه
دخى اطلاق ايدرل طعام لذت معنائه اولور قوله للمره حسنت فعلته
متعلق بمررت تركيده اركشى به تعبير ايدرل (فارسيده مر در قوله قائله
كاه مى اذة كلمة سنك نه ميزدر) من حيث من حرف جر در حيث ظرف
مكان در جهت معنائه استعمال اولور من جهة العلم ديمك او اور
وكاهى تعليل ايچون استعمال اولور من اجل عدم العلم معنائه
مفيد اولور) قوله لم يدر فعل مضارع مجرور مدر درى يدرى دراية
ودر يادرل اذا علم ديمدر اصلى درى يدرى روى يرمى كى واما
المضارع فى الناقص فيسكن اللام فى الرفع ويسقط فى الجزم
قاعده سيله يدرى ياسا كن قلدى بعده حرف جازم اليه يا حذف
اولندى لم يدر اولدى قوله يدر فعل مضارع فاعلى تحتئذ ضمير مر
كاه سنه راجع در لم يدر جمله سى حيث كلمة سنك مضاف اليه يدر
(ان السهم ان خروف مشبهة دندر السهم اسم يدر سم زهر در قوله
فى السهم حرف جر كائن مخذوفه متعلق ان كلمة سنك خبر يدران مع
خبره جمله سى لم يدر فعلتك مفعول بهدر اكر لم يدر لم يعرف معنائه
اولورسه اما اكر لم يدر ايكى مفعوله تعديه ايدن افعال قلوبدن
لم يعلم معنائه اولورسه جمله مذكور يعنى ان مع خبره جمله سى
ساد مفعولان لم يدر فعلتك مفعول بهدر (زيرا لم يدر كلمة سى

فان قلوبدن ايكي مفعوله تعديه ايدن لم يعلم معناسته در (دسم وان قولیده الدسم فتحین ايله چرویش یاغیدر دیو تصریح ایدر چرویش ترکیدهات یاغیدر) بعضی شراحك دسم مایله ذبه النفس ویتشوق الیه دن مجازدر دیدیکی تأیید ایدر که ات یاغی بین العرب اطعمه لذیذه دن اوله (ایمدی محصول معنای یدتی بیانده شراحك تقریری بوججهله در که بعضی شارح زینت النفس لذة المرء وهی ابست بلذة وانما یصیر سببا لهلا کها فی الدارين من جهة ان المرء لا یدری ان السم فی الدسم فیأ کله فاذا هی سم دیمشدر) درة المضیئه صاحبی بویله تقریر ایدر که والمعنی ان النفس الامارة بالسوء لغایة رغبتها فی استیفاء اللذات وفرط محبتها لنیل الشهوات لم تلقت الی حقيقة الحسالم ولم یتوجه الی المال فکثیرا من المرات حسنت وزینت لذة بحسب الظاهر وهو سم قاتل فی الباطن لعدم درايتها ان فی الدسم سما قاتلا دیدی شارح فاضل شیخ زاده علیه الرحمة یو بیت یدت سابقک مصراع ثانیدندن استفهامدر) یعنی مصراع ثانیدندن نشأت ایدن سؤاله جوابدر کویا ناظم مصراع ثانیده اگر نفس مرعاند لذت آ لورسه سن اتی رعیدن منع ايله دیدکده برسؤال کلور که چونکه رعیدن لذت المش قورعی ایلمسون نیچون فلا تسم دیوب رعیدن منع ایدرسن دید کلرنده جواب نفس لذت آلوب حلاوت یولدیغندن منع شو ملا حظنه ايله در که نفس چوق کره انسانه لذت قائله بی استحسان ایدر کوزل کوستر حال یو که انسانک تحسینی سم طعام لذیذ ایچنده اولدیغنی بلدیکی جهتدندر یاخود بلدیکی ایچوندی دیمک اوله (نته کیم شارح حنفی علیه الرحمة بیورد من حیث اما یتعلق لمخدوف اوبقائله او حسنت والمعنی حال کون ذلک التحسین او القتل حاصلا من جهة عدم ادراک کذا لاجل کذا) وقال الشارح المصنفک فکم هذه اما استفهامیة والاستفهام للتجهيل ای انت لا تعرف کبد النفس ناناها تحسن ما یملاک ایاک ویمیزها لمخدوف ای کم مرة او خبریة ای کثیر من المرات المعنی کم زینت النفس لذة المرء بحسب الصورة وهی ابست بلذة فی المآل ان فی تصیر سببا لهلا کها فی الدارين من جهة ان المرء لا یدری ان السم فی الدسم فیأ کله فاذا هی سم دیمشدر

فی الدسم فیأ کله فیه لکله) فیه من البدیع الجناس المطرف بین السم والدسم وهو ما زاد احد رکنه علی الآخر بخرف فی اوله کما ان المزیل ما زاد علی الآخر بخرف فی الآخر وتسمیته بالمطرف هو ما علیه القوم وهو حسن من تسمیته بالنساعص ومرعات النذر بین الدسم وقالة و بین لذة والدسم وحسن التعلیل فی قوله من حیث لم یدر واخش الدسا مستغفلن بس من فعلن جوع ومن مستغفلن شبع فعلن قرب مخ مفاعلان مصیة فعلن شر من الت مستغفلن تخم فعلن (واخش الدسا بس من جوع ومن شبع) (قرب مخ مصیة شر من التخم) (واخش قولی راعها اوزرینه معطوفدر خشی یخشی دن واخش اسر حاضره در خوف ايله دیمکدر دسا بس مفعولیدر) (بعضیلر نزاع خاضعت اوزره منصوبیدر من دسا بس ها دیمکدر دیمش) (دسا بس دسبسه نک بخه یدر دسبسه خدعه و مکر و کز او فتنه معناسنه در حقیقه مرادات غسدر بعضی شراح وهی الفتنة الخفية فی لا یطاع علیه کل احد من دسبسته الشی فی التراب اخفیه قال الله تعالی وقد خاب من دسبه) ای اخذ الخافی الصدور دیو تفصیل ایش (ایف لام جنبس ایچوندی عمل واعتقاده شامل مطلقا جنبس دسبسه مراد اولور) (قوله من جوع جار مجرور دسا بسه متعلقدر یاخود مقدر کائی کله سنه متعلق اولوب دسا بسک صفتیدر) (جاع یجوع جوعا فهو جاع کلور اخلق معناسنه در) (قوله ومن شبع من جوع اوزرینه معطوفدر بکسر الشین وفتحها شبع بشبع شبعها علم بایندن مصدر در شبع جوعک ضدیدر من شبع کله شنده اولان حرف جز اعاده اولدیغنی جوع وشبع دن هر بری مستغلا منشأ آفات اولوب هر برندن احتراز وخشیت ایتکه تنبیه ایچوندی منشأ آفات اولقده ایکیسنک جمعنه حاجت یوقدر دیمک اولور) (دسا بس جوع یعنی جوعده اولان دسا بس سوء خلق وحدث وغضب وسوء الاعتقاد بالله تعالی وحدوث الکلال فی العبادات والملاک وعلة الدق والزبول والامراض والخیالات الباطلة افساسیة وغیر هادر) (بعضیلر آفات الناسیة من الجوع تضرر

بالقلب والروح والدين ديمشدر (اما دسايس الشيع قسوت قلب
وغفلت وكسل وكراى وثقلت وضيق قلب وغلبة شهوت
ومغلوبيت نفس الاماره واطفاء نور قلب وارتفاع يقين وسوء ظن
وسوء اعتقاد وغير ذلك ديمشدر) بولر جمله آفات جوع وشبه عدندر
(قوله قرب فانه ايليه در جوعدن خوف وخشيت ايتك ايله
ايلديكي امرك علتيدر) رب كلمه سى عند البصريين نكرية داخل
اولور واول مدخولى اولان نكره يامفرد ايله ياجع ايله صفتلور
(واول نكره موصوفه ده عامل اولان فعل غالباً مخذوف فعل
ماضيدر كه حرف جر اولان رب اول فعل مخذوفه متعلق اولور
اول فعله جواب رب ديرلر) قرب خمسة وجدتها تقديره در
(بعض شراح رب زائده در خمسة لفظاً مرفوع مبتدادر شر
خبريدر) بحسبك درهم قيلندندر ديمشدر (اما كوفيون عندده
رب اسمدر كم كلمه سى كى تقدير مرفوع مبتدادر شر خبريدر
خمس مضاف اليهيدر) اى كثير من الخمسة شر من التخم
تقديره در بوقواده كلمت اولمغله مختار بودر ديمشدر (خمسة
مصدر در مسغبة وزنده شده جوعدر يقال حتى حص بطنه
اذا التصق على ظميره) بعض شراح خمسة نهاية الجوع الذى
بعده الموت) ولهذا اباح الله تعالى المحرمات فى تلك الحالة ديمش (ناظم
جوعى شدت ايله قيد و توصيف ايلديكي شرسدت جوعده در
(زيرا جوع قليله شربوقدر و آفات الناشئة من الجوع المفرط
هو يضر بالقلب والروح والدين ديمشدر) معلوم اوله كه ناظم
جوعك بيانته قرب خمسة ايله مبادرت ايلدى اما شيعك بيانته
تعرض ايتدى) يعنى جوعدن خوف واحتراز ايله امر ايلديكنك
علتنى بيان ايلدى شيعك دسايسك واندى احترازك علتنى بيان
ايتدى كه شيعك دسايس ومضرتى ظاهر در اما جوعك مضرتى
ودسايسى خفيدر (زيرا جوع شعار صالحيندندر وفى الجوع الحكمة
والعلم ديمشدر) الجوع نور والشيع نار بيورلمش وبالجملة كار
اوليا اللهك جوعله اتصافلى مشهور در كذا وكذا ظاهر اولان
جوعك آثار حسنه سيدر (اما دسايسى مخفى اولمغله جوع مطلقاً

مقبول ومؤمن اولوب محل خوف وحذر اولمق مظنه سنى دفعه
محتاج اولمغله (ناظم قرب خمسة قول ايله جوعك علت احتراز
وخشيتى بيانته مبادرت ايلدى) زيرا جوعك آفات ودسايسى
مخفيدر اما شيعك آفات ودسايسى اكثر من ان يحصى ظاهر وآشكار
اولمغله اندى خوف واحترازه علت بيانته حاجت يوقدر فى الحقيقة
دسايس وافات ومخاطرات ومهالك مبدائى اكر يا شيع اوله كمشدر
(حتى بعض شراح افراط يدوب قيل لوسئل اهل القبور ما سبب
اجاسكم لقالوا جميعاً التخم ديمش بطنك عدوك بنروب امثالندندر
(قوله شر افعول تفضيل در شراح يقال فلان شر الناس ولا يقال اشر
الناس ديمشدر يعنى افعول تفضيل البتده انصر وزنده اولور
اعتراضنه جوابدر شر لفظاً مرفوع مبتدادر مخذوفك خبريدر
اى همى شر ديمك اولور مبتدأ مع خبره جمله سى خمسة كلمه سنى
صغيدر) من التخم من حرف جر التخم مجرور بهادر (شر كلمه سته
متعلقدر التخم كلمه سنده ايكى احتمال واردر) اوليكى كلمه ك جمعى
اولان كلم كى تخمه ك جمعى اولمق (ايكى تخم اصلندن تخمه در
كلمه كى مفرد در ضرورت وزن ايجون تا حذف اولمشدر تخم اولك
ضمى تاينك فتى ايله در كذلك مفردى اولان تخمه دنى اولك
ضمى تاينك فتحيله در تخم ونجندن مأخوذ در تانك اصلى واودر
تلكم كى وخم هواده اولان تعفن سوء مزاجدر ديمشدر واقعده
هواى وخيم مشهور در تخمه كثره اكل وفرط امتلا دن حاصل
علل معديه دن بر مخاطره لى علت مهلكه ك اسميدر) بوناظم يدعده
بين الجوع واسبع والخمسة والتخم مطابقة اولمغله صنایع
يدعده دن صنعت تطبيق بولمق ممكندر (بيتك خلاصه معنا سنده
(بعض شراح ديمشكه) والمعنى ككن خائف من الافات الناشئة
من الجوع ومن الشيع ولا تكن زاعماً ان الجوع على الاطلاق جيد
حسن فان كثيراً من الجماعات بمراتب شر من الشيع التام المفضى
الى المرض والموت) دره مضبته صاحبى خلاصه معنائى
بوصورته تقرير ايدر كه والمعنى ايها الطالب اجترز عن حيوانية
نفسك فى جميع الاحوال ولا تغتر با لجوع والشيع فان للنفس

فیهما مکرا و کیدا خفیا لا تطلع علیه فتزل قدمک بعد ثبوتها
(وقل اللهم ثبت قدمی علی الصراط المستقیم) (معنای عبارت
ثبت) جوع و شبعیدن حاصل اولان حیله دن یعنی نفسک جوع
و شبعیدن حاصله اولان حیله و فتنه سندن خوف و خسبت ایله
زیرا جوق جوع مفراط وارد که تخمه دن زیاده شر در یعنی
فیج بولور سک یعنی همان جوع در دیوب محسنات ظاهره سنه
نظر ایدوب دسایس و آفات خفیه سندن امین اوله شبعدن
خوف ابتدیک کبی جوعدن دخی زیاده خوف و احترازا یله زیر
نیجه جوع مفراط وارد که امراض مهلک کردن اولان تخمه دن
زیاده شر و فیج در دیمک مانده اوله (وفیه من البدیع الطباق
بین الجوع والشبع والمخصة والتخم ومیراعات النظر
واستفرغ الدم مستفعلا دمع من فاعلن عین قد ادم مستفعلا ثلثت فاعلن
من المحام فاعلن رم وال فاعلن زم حیه الن مستفعلا ندم فاعلن
(واستفرغ الدمع من عین قد ادم ثلثت)
(من المحارم والزم حیه الندم)

(قوله واستفرغ واوعاطفه واخش اوزرینه معطوف در) (استفرغ
استفعل ایندن امر حاضر در تنبیه و فریاد افروغ و اسند در البیع
فعل امرک معطوف ایدر کوز یا شیدر من عین جار مع البحر و استفرغ فعلیه
متعلق در یا خور و محذوفه متعلق اولوب دمعک صفتیدر تنوین تحفیر
ایچوندر محارمه نظر ایله مملو اولان عین تحفیره شایسته در دیمکه
اشارتدر (قوله قد استثنت قد تحقیق ایچوندر) (استثنت فعل ماضی
مؤنث در افتعال بایدندر فاعلی هی ضمیری عینه را جعدر عین مؤنث
سماعیدر امتلا فراغک ضدیدر طولدی مملو اولدی دیمکدر قوله من
المحارم من ابتدایه در لام جنس ایچوندر) (محارم حرام معنای اولان
محرمک جمیدر حتی نکاحی صحیح اولوب حرام اولان اقربایه
ذی رحم محرم در لرقاعنی عضدا متلاء دمعدن مراد کثرت ذنوبدر
دیمش یعنی عینک حرام ایله ممثلی اولما سنک تکثیر ذنوب و معصیت
لازمیدر زیرا عین یا اخر ماته نظر ایدر معصیته مملو او اور یا خور
ساز موجب معصیت اولان علایق و ما سوایه و مشتهیات نفسه

نظر ایدر بیت) (هوای نفعیه بادی نکاحم اولمشدر) (بوتیرینه بکا
کند و ترکشمدندر) (منطوق نیجه اولنظر عین جهتدن ارتکاب
معصیت سببیه عین نه قدر محارم ایله مملو اولور سه معصیت و کاه
دخی اولقدر کثیر اولنق لازم کلور بوزوم ایله مراد امتناع انفکاک
معنای لزوم منطقی دکلدر بلکه مجازاتده اولان لزوم عربیدر
(ایمدی ملزوم اولان امتلاء عینی ذکر ایدوب لازمی اولان ذنوب
و معصیتی لزوم علاقه سببه اراده مجاز مرسل اولور دیمش کایه یه
ذاهب اولدیغک سببی کایه ده معنای حقیقی بی اراده ایتک ممکن
اولنق شرطدر بو محله ایسه عینک حقیقت محارم ایله مملو اوله سی
متصور دخی دکلدر) (نته کیم کثیر از ماد کثرت مسافردن اقتضا
ایتمکه مضیف دیمکدن کایه در لکن اول مضیف اولان شخصک
حقیقتده مضیفده مراد کثیر اولنق محال دکلدر) (اما مجازده
قرینه مانعه وارد معنای حقیقی بی اراده ممکن دکلدر) (ایمدی کایه
ایله مجاز بو جهتدن فرق اولور) (قوله والزم در دخی بایدندر ثبوت
و عدم انفصام معنای اولان لزومدن امر حاضر در ملازمت ایله ایرمه
دیمکدر) (واو عطفه ایله واستقرغ اوزرینه معطوف در الزمت
النشی الزمه لزوما ذالم یفارقه دیمش قوله حیه الندم بکسرة الحاء
المهملة و سکون المیم احتما و احتراز در رمی یرمی کبی حی یحیی
حیا و حیات و حی المریض مما یضره منه دیمش قوله الندم بکسرة الحاء
الذال اندامه من ندم علی فعل ندما من باب انانی و آن قوایده
اندم سببان اولنق دیمش حیه لفظی ندم کلمه سنه مضاف در اضافت
بیانیه در) (زیرا مضاف الیهی مضانه حمل صحیح در) (الاحتماء الذی
هو الندم دیمک صحیحدر کذلک اضافت یعنی من در دیمش یعنی
ندامتدن اقتضا البدن احتما و احتراز در یوخسه لمصلحة اولان
احتمد کل دیمک اولمغه معنای الخوف او اور ملاسرب خور کندونک
علته مضر اولان کیمسه علتک ترایدندن خوف لمصلحة ایچون
شرایدن حیه و احتراز ایتمه سی لمصلحة حیه در یوخسه توبه
وندامتدن نانی حیه دکلدر) (نته کیم سبب زاده علیه الرحمه و الحیة
الاحتماء و اضافتها الی الندم اما بیانیه ذای الاحتماء الذی هو الندم

وان يكون بمعنى من اى الاحتماء الحاصل من الندم والناسى منه
 لا الناسى من مصلحة ديمشدر (بوقوله شارح مصنفك اعتراض ايلش
 بقوله وذهب بعض الشارحين الى ان هذه الاضافة اما يانية (واما
 بمعنى من اى الاحتماء الناسى من الندم وهو الندم لا الناسى من مصلحة
 دنسوية وهو غلط فاحش لان المستطووز فى النحوان الاضافة
 البيانية هي التى بمعنى من وكلاهما غلط من جهة انه زعم ان الاضافة
 البيانية قسمة للذى بمعنى من ديوب (شارح نحريره بوجهه
 اعتراض ايدر لكن جواب بوجهه ممكنه كندر كه (شيخ زاده عليه
 رحمه الله تصوير معناه الاحتماء الذى هو الندم ديوب بلا واسطه
 كلمة من جل او اند يعنى بيان ايدر كذلك من واسطه سبيله دخی
 حل ممكنه ديوب (بومقامه ايكى طريق ايله تعبير ممكن اولديغنى
 الاحتماء الحاصل من الندم ديمكله افاده مراد ايدر بومنا سبيله
 قواعد اضافتى ذكر وبيانه عاجزانه بوجهه ابتدا اولوز كه (قال
 مولانا جامى عليه الرحمة البارى والمضاف اليه كل اسم حقيقة
 او حكما يشتمل الجمل التى يضاف اليها نسب اليه شئ بواسطه
 حرف جر لفظا او تقديرا كما فى مررت بزيد او تقديرا حال كون ذلك
 المقدر مراد من حيث العمل بابقاء اثره وهو الجر نحو غلام زيد وخاتم
 فضة وضرب اليوم بخلاف وقت يوم الجمعة وانه وان نسب اليه القيام
 بالحرف المقدر وهو فى لكنه غير مراد اذ لو اريد لانجر والاضافة
 (اما معنوية اى منسوبة الى المعنى لانه تفيد معنى فى المضاف تعريفها
 او تخصيصها ولفظية اى منسوبة الى اللفظ فقط دون المعنى لعدم
 سرايتها اليها (قال فى المتوسط الاضافة المعنوية على ثلاثة اقسام
 لان المضاف اليه ان لم يكن جنس المضاف ولا طرف المضاف كانت
 الاضافة بمعنى اللام وان كان المضاف اليه جنس المضاف بمعنى انه
 يصدق عليه انه مأخوذ منه (قال السيد اى المضاف اليه صادق
 على المضاف كانت الاضافة بمعنى من وان كان المضاف اليه طرف
 المضاف نحو ضرب اليوم كانت الاضافة بمعنى فى والحاصل
 ان المضاف اليه اما مبين المضاف وح ان كان ظرفه (فالاضافة
 بمعنى فى والافهى معنى اللام (واما ما واللام مصلحة والاضافة

ممنوعة (واما اخص من وجهه فان كان المضاف اليه اصلا المضاف
 فالاضافة بمعنى من والافهى ايضا بمعنى اللام (واعلم انه لا يلزم فيما
 هو بمعنى اللام ان يصح التصريح بها بل يكفى افادة الاختصاص
 الذى هو مدلول اللفظ قولك يوم الاحد وعلم الفقه وشجرة الاراك
 بمعنى اللام ولا يصلح اظهار اللام فيه وبهذا الاصل رفع الاشكال
 من كثير من مواد الاضافة اللامية والاضافة بمعنى فى قليل
 فى استعمالاتهم (وتفيد الاضافة المعنوية تعريف المضاف مع
 المضاف اليه المعرفة وتفيد تخصيص المضاف مع المضاف اليه
 النكرة نحو غلام رجل فان التخصيص تقييد للشركاء ولا شك
 ان الغلام قبل اضافته الى رجل كان شريكا بين غلام رجل
 وغلام امرأة فلاضافة بخصص (بوندن صكره اضافة معنوية اليه
 لفظية نك وتعريف واقسامك حفظ وضبطي ايجون خلاصه سى
 بوجهه در كه مضاف صفت اولورسه ومعنونه مضاف
 اولورسه ضارب زيد حسن الوجه كى اضافت لفظية اولور بويله
 اولمازسه اضافت معنوية اولور (بمعنى مضاف صفت اولمازسه
 خاتم فضة غلام زيد كى ياخود صفت اولمش لكن معنونه مضاف
 اولمش (مصارغ مصر وكريم البلد وفريد العصر كى بوايكى
 صورته اضافت معنوية اولور بواضافت معنوية مضاف اليه
 مضافك ظرفي اولورسه بينهما تبيان اولوب اضافت بمعنى فى
 اولور ضرب اليوم كى اى ضربى واقع فى اليوم واكر مضاف اليه
 مضافه مبين اولورسه ياخود مضافدن اخص مطلق اولورسه
 ياخود اعم من وجهه اولورسه لكن مضافك اصلي اولمازسه بواج
 صورته اضافت بمعنى لام اولور غلام زيد علم الفقه كى فضة
 خاتم كى واكر مضاف اليه مضافدن اعم من وجهه اولورسه لكن
 مضاف اليه مضافك اصلي اولورسه اضافت بمعنى من اولوب اضافت
 بيانية او اورا كى بوضوئيه اصلي اولمازسه اضافت لامية اولور
 (تد كيم بيان اولندى اما مضاف اليه مضافه مساوى اولورسه
 ياخود اعم مطلق اولسه اضافت ممنوعة در ليش اسد احد اليوم كى
 (ايمدى بومقامه حبة الندم اضافت معنوية در (زيرا صفت اولان

حیه که مصدر در موانه مضافدر و اضافت بینا میسر (ریا
مضاف الیهی مضافه حل ایکی وجهله صحیحدر اولکی حل
(شیخ زاده علیه الرحمه والحمیه الاحتماء و اضافتیه الی الندم بیانیه
ای الاحتماء الذی هو الندم تعیری الیه صحت حلی تقریر ایدر ایکنی
من واسطه سیه دخی حل صحیح اولدیغنی افاده ایدر) نه کیم
شیخ زاده علیه الرحمه ای الاحتماء الحاصل من الندم الیه صحت حلی
بیان ایتشدر (قاضی عضد حیه کله سنده استعاره مصرحه
وارد در دیمش بوجمله که) ناظم علیه الرحمه مبتلای معصبتک
مهاتک ضلالتدن خلاص اولقی ایچون ترک معصبت ایلدیکنی
مراضک خوف غلامک ایله مضر اولان طعامدن برهیز واحترازینه
تشبیه ایلدی بعده مراضک مضر اتدن اجتنابنه موضوع اولان
حیه لفظنی ذکر ایلدی مبتلای معصبتک ترک معصبت ایلدیکنی
مراد ایلدی (پس حیه کله سنده بوجمله استعاره مصرحه
اولوب الندم کله سی قرینه مصرحه اولور) بوجمله سوال
ایتشدر بعض کاه مجزدر کرم عفو الیهی ایله مغفور اولور وبعض
کاه و در ده ذکر نه امت الیه سقط اولان نایب اولوب صریحا
توبه ایتمکه توقف ایدر) ناظم توبه ایله تصریح ایتکد کرک ایدی
(جواب توبه اشیاء ثلثه دن مر کیدر) نه کیم اتوبه هو الندم
علی الفعل فیما مضی وترك الذلّة فی الحال والعزم علی عدم العود
فی الاستقبال دیمشدر) ایلدی ندیم توبه نیت اعظم اجزاسندن
اولاده ذکر جز و اراده کل طریقه سبیله ندیم ایله مجازا توبه بی
افاده ایلدی (نه کیم حدیث شریفده (الحج عرفة) پیورلمش
حج شریفک اعظم ارکاتندن اولان عرفه ایله حج شریف مراد
اولدیغنی کبی یاخورد حدیث شریفده (الندم توبه) پیورلدیغنه
بناء ترک ناظم علیه الرحمه ندیم دخی توبه اولدیغنه حدیث شریف
نبوی ایله نازکانه اشارت قصد ایدر (بویست بلا غتمانی عنیر
الماتک) خلاصه معضمانی تقریرده (شیخ زاده علیه الرحمه
دیمشدر که یعنی یا من فی عینہ امتلاء المحرمات و فی قلبه مرض الغفلة
فهل یک باستفراغ المذموم والبكاء لان الاستفراغ هو العلاج الامتلاء

کذلک) شارح قصیده مصنفک رحمه الله ومعنی البیت (کن
ساعیا فی افراغ الدمع من عین صارت ممثلة من الحرام والتزم
طریق التوبه التي هي الندم ولا تفارق الاحتماء الحاصل من الندم
وامتلاء العين من المحرمات عبارة عن كثرة الذنوب الحاصلة بنسبها
و كثرة العوائق والعلايق الناشئة بنسبها فلا تنظر بعد ذلك
الی المحرمات اصلا والزم طریق الرجوع عما صدر منك فی الازمنة
الماضية من النظر الی المحرمات دیمش (وبعض شراح یعنی ایها
العبد المقید بقید المعاصی اسكب الدمع من عین مملوءة من الحرام
والزم توبه الاستغفار کی تخلص نفسك من العذاب الیه تعیر ایلش
(ظاهر معنای عبارت بیت) محارم و سیئات ایله تحقیق مملو اولان
چشمکدن کوز یاشی دوک افراغ ایله و برهیز و حیه ندامتی التزام
ایله بوندن قطعا منفک اوله یعنی (الغیان تریمان) و سائر احادیث
شریفه مفادینجه تعلق نظر واسطه سبیله التجذاب دز و بوندن ناشی
تلذذات منهیه و سائر ماسوایه اولان میل قلب و تعلقات سننیه
ار تکاب ایلدینکک محارم و سیئاتی در کاه مغفرت پناه الهیده
کوز یاشی دوکوب استفراغ اشک نیاز ایله کریان اولوب عفو
وازاله سعی ایله و حیه ندامته ملازمت و مداومت ایله دیمک اوله
لکن محارمی ضما من یضک سبب هلاکی اولان اخلاط زبیهیه
تشبیه ایدر که استفراغ لفظی اصطلاح حکماءه موجب علت
اولان اخلاط زبیهیه ازاله ده مستعملدر) نه کیم استفراغ باعث
حیات و عافیت مریض اولدیغنی کبی در کاه حقه مضرع و ابتهاج
ایله کوز یاشی دوکک مبتلای علل معصيته سبب عفو و مغفرت
و باعث حیات ابدی اولدیغنه ایما و اشارت ایدر و التزام حیه ایله
امردن مرادی مراضک و اصل سرحد صحت و سلامت اولمرنده
برهیز و حیهیه ملازمت و مواظبت واجبه حالدن اولدیغنی کبی توبه
و ندامتی دخی التزام و قطعا منفک اولوب ملتزم اولقی اوزره تشبیه
ایچون (ناظم رحمه الله والزم حیه الندم دیوامر ایدر دیمک خلاصه
معنی اولقی ممکندر لکن اشعار ترکیه ده جمعیت تعیر اولان مناسباتدن
استفراغ امتلاء حیه مسلم شعرا اولان اطائفنددر) فیه من البدیع

الطابق بين الاستفراغ والامتلاء ومزاغة التظهير بينهما وبين الحجة
 * * * * * تخميس * * *
 * كثر دى جانه هزار سوء معصيت علت *
 * بودرده چاره نه در ديو استدم شفقت *
 * ديدى طبيب هدايت كركسه كرسخت *
 * واستفرغ الدمع من عين قدامت *
 * من المحارم والزم حجة الندم *
 وخالف الن مفاعلين نفس و الش فاعلين شيطان واع مستفعلن صما فاعلين
 وان هما مفاعلين محضا فاعلين ك النصح فاع مستفعلن تهم فاعلين
 وخالف النفس و الشيطان واعصهما (وان هما محضاك النصح فاعلهما
 قوله وخالف و اوعا طفه در خالف مفاعله بايستن امر حاضر در مخالفت
 موافقتك عن ديدن خطاب ناظمك نفسندن مجرد شخصه در (نه كيم
 ايات سابقه زده تفصيلي سبقت ايلدى يا خود توجه خطابه صالح
 اولان هر كس در قوله و النفس مفعوليد الف لام عهد خارجي در ايات
 سابقه ده مذكور تعدىستدن فریاد اولان نفس اماره بالسوء در او
 الشيطان نفس اوزرينه عطف قدر شيطان استكبارده حدى تجاوز ايدر
 متمرّد و طاعتدن خارج جباره دیرلانس و جان و دوايه اطلاق اولنور
 (عربك حيه به شيطان تسميه شى تمرد و اطاعتدن خروجنه بناء در
 شيطان من شطن يشطن اى بعد عن الطاعة ديمشربو اعتبار ايله
 منصرفدرا كرساطيشطدن او اورسه هلاك معنائه غير منصرف
 اولور (يو محله مراد در كاه حقندن مرود اولان شيطان عليه
 الاله در) واعصهما امر حاضر در ايكنجي بايدن عصياندن مستفدر
 امر سابق اوزرينه معطوف قدر عصيان امر و نهيه امثالي تركدر
 (وان هما ان خرف شرطدر بهر حال فعله داخل اولور هما ضمير
 منفصل محلا مرفوع فعل مفسر اولان محذوف محضاك كلمه سنك
 فاعليدر محذوف محضاك فعلنده اولان كاف مفعوليد محضاك
 مع فاعله فعل شرطدر مفسر اولان محضاك مع فاعله و مفعوله
 جمله سى اعرابدن محلى يوق محذوف محضاك فعلك منسريدن
 (فان فى المتوسط كلمه ان ولو يلزم دخولهما على الفعل لفظا و تقديرا

نحو ان ضربت او تقديرا نحو قوله تعالى (وان احد من المشركين
 استجارك) فاحد مرفوع بانه فاعل الفعل المحذوف وهو استجارك
 اى استجار يفسره الظاهر وليس بفاعل لفعل بعده و يؤيد ذلك
 انك لا تقول ان قومك يضرب زيدا بل تقول ان قومك يضربوا
 محض بخاص ديمكدر (قوله النصح مفعوليدرو نصيحت معنائه در
) يعنى انلرسا نصيحتى نه قدر خالص و صافى محض اخلاصدن
 ايدر لرسه سن المرى انهام ايله (فانهم جواب شرطدر اشبو جواب
 شرط دليلدر كه ان كلمه سى شرطيه در يوخسه ان و صليه دكلدر
 (زيرا ان و صليه نك جواب و جزاسى اولماز) قوله فانهم فاجزائه در
 انهام مدن امر حاضر در فاعلى ضمير مخاطبدر مفعولى ضرورت وزن
 ايجون محذوف بمما ضمير يدرفا هما ديمكدر انهام كذب و خيانت و جرمه
 نسبت در فاهم جمله سى جزاء شرطدر خرف شرط مع جزئه جمله شرطيه
 مقدر ان لم يحضاك اوزرينه معطوف قدر تقدير كلام ان لم يحضاك
 او يحضاك فاهما اى انسيهما على الكذب و الحيايه ديمكدر يا خود
 منصوب اولوب واعصماده اولان مفعول ضميرندن حالدر قاضى عضد
 عليه الرجه پورمش كه مطالب نفس حظوظ و صفا و شهوات
 عاجله و راحت دنيادر و مقاصد شيطان اعين معصيت و خذلانه انساني
 القادر (ايمنى مطالب نفسانيدك و شهوات عاجله نك جمله سى
 مطلقا شرعا منهى دكلدر تعدد اطعمه نفيسه خصوصا حلويات
 سكرية لباس فاخره و سير و صفاي كلزار و بساين جمله مشتبهات
 نفسدن بو مقواه زده و خالفهما ديوب نفسه محالفت ايله امر
 اقتضا ايتز زيرا بونلر منهيان دن دكلدر دينورسه جواب نفسه مطلقا
 مخالفت منهيان دن قورنلوب خلاصه سبب اولفله مطلقا مخالفت ايله
 امر ايلديكه دائم الاوقات هر اموره نفسه مخالفتى عادت ايدك حتى
 آماندن امين اوله سر معنائه در ديمش لكن فقير جوايده ملاحظه
 بودر كه چونكه بويييه مذكور نفسندن مراد تعريف عهد خارجي
 واسطه سبيله ايات سابقه دن (فان امارتى بالسوء ما تعظمت
 مصر اعنده اولان نفس اماره بالسوء در بلكه سارا پيائده اولان نفس
 قدر مذكور ايسه جمله سى نفس اماره بالسوء در سودن مراد مناهى

واعمال سيئه اولديغي ظاهر در (ايمدى سوء ايله امر ايلين خبيثه
مخالفت اولماز دهنه اولور صقين موافقت ايمه مخالفت ايله ذيو امر ك
تمام محليدر جواب صحيح بواولق كرك زيرا اماره بالسوء اولديغي
حيثبتدن نفسه مخالفت واجبدن نفس و شيطانك طور تا محضا
خلوص و محبتدن صادقانه نصيحتني (شيخ زاده عليه الرحمه بكونه
تصور ايدر كه فرمايد عوك الشيطان الى الطاعات ويحرضك
على العبادات وزين عبادتك في عينك حتى يجعلها لك معبودا
ويصيرك عن حضرة الحق مردودا حتى تكون ممن قيل فيهم
(افرايت من اتخذ الهه هواه) واعرض عن الله واعبد سواه وهذا
حالك مع عدوك الحاضر عندك حينا والغائب عنك احيانا فكيف
يكون حالك مع اعدى عدوك الذي بين جنبيك وهو اقرب اليك
فلا تعتمد على نصايحه لان الفوز في مخالفة النفس ديمش در (معلوم
اوله كه ناظم رحمه الله وان محضاك ديوب شكده استعمال اولنان
ان كلمه سي كه تور مكنين مرادى نفس و شيطان دن محضا خالص
حقيقت اولمق اوزره نصيحت امر مشكو كدر انلر سكا نصيحت
محضه و اظهار خلوص ايدرسه اعتماد ايمه انلري سن كذيه نسبت
وحيله به جل ايدوب كذيله متهم ايله نصيحتلريني قيون ايمه ديمكدر
(بو بيتك بعض شراح خلاصه معناسني بو وجهله تقرير ايدر كه
ان شرطية وجواب الشرط في قوله فانهم اي وان اخلاصك
النصيحة عن محض الاخلاص فاجعلها منيها بالغرض ولا تقبل
قوالهما انما ذلك عن غرض وكيد وهذا اعني جعل ان شرطية
انصب لان المعنى ان مخالفة النفس والشيطان ينبغي ان يكون
امرا لازما للانسان لا يفارق في حين واوان واما هما اذا اظهر
الاخلاص فانهما اياهما ولا تقبل ذلك منهما لا بانه على المكر
والخيلة على ما هو دأب الاعداء (خلاصه معنای عبارت بیت)
نفس و شیطانه مخالفت ايله وانلره اطاعت و انقياد ايتيوب عاصي اول
وعصيان ايله و اگر انلر سكا نصيحت محضه خالصه ايدرسه سن
انلري اتهام ايله كه كذب و حيله به نسبت ايله عداوته جل ايله يعنى
نفس و شيطانك سكا عد او تلى ايات بينات ايله ثابت او مقوله بين

العداوة اعداياه اعتمادى اولنور انلره اقتضا ايدن دائما مخالفت وعدم
انقياد در صقين كلام و نصيحتلرينه اينانوب انلره موافقت و اطاعت
ايمه ديمك مالنده اوله (فيه من البديع مراعات النظر بين المخالفة
والعصيان وبين النفس والشيطان والمقابلة بين النصيح والانهام
ولا تطع مفاعلين منها باعلان خصما ولا مستغفلين حكما فعلم
فانت تع مفاعلين رفكي فعلمن بالخصم وال مستغفلي حكم فعلمن
(ولا تطع منها خصما ولا حكما)

(فانت تعرف كيد الخصم والحكم)

(واو بيت سابقه مذكورا و امر ثنده دن برينه عطف ايجوندن
(لا تطع) بعض شراح الاطاعة الامثال والانقياد طوعا ديمشدر
لا تطع نهى حاضر در ضد عصيان اولان اطاعتدندر فاعلى ضمير
مستتر انت در (قوله خصما مفعول ايدر) قوله ولا حكما بالتحريك خصما
اوزرينه معطوف قدر حكم حاكم معناسنه در حكما نفسه نظر له در
خصما شيطانه نظر له در (نته كيم قوله تعالى) انه لكم عدوميين
يؤرلدى منهم اده من ابتداءيه در لا تطع كله سنه متعلق مفعول ايدر
لكن بعضيلر من بيانده در محذوفه متعلق در خصما و حكما كله لزندن
حاندر اشبو من بيانده ايله اولان منهما كله سني من ايله مبين اولان
خصما و حكما اوزرينه تقديم اولنديغي تخصيص ايجوندن يعنى
انجق نفس ايله شيطان طرفندن اولان خصمه و حاكه اطاعت ايمه
ديمك اولوب تقدير كلام (لا تطع خصما ولا حكما كاشين من جهتهما
ديمكدر يعنى نفس و شيطان دن اولان خصم و حكمه اطاعت ايمه
ديمك اولور) شارح قصيده شيخ زاده عليه الرحمه (ان في قوله تعالى
(ومن يمش عن ذكر الرحمن نفيس له شيطانافهوله قرين) ان في الاية
الكريمة اشارة الى ان كل من يكون سببا للاعراض عن ذكر الله
فهو المرء بمنزلة الشيطان وقس عليه حال جذب النفس وجنوده
ديمشدر (شيخك اسبو كلامك تفصيلي بو وجهله در كه مثلا دليل
فسق و فجور باب هوا خصوصا عباد الله بك بغير حق مالن المغه
ساعى اولان بي زجلره و سائر بو مقوله نفس و شيطان دن يعنى المر
طرفندن اولان خصم و حاكه اطاعت ايمه زيرا بونلر جنود نفس

و شیطان در پیکر مفادی بولره اطاعت ایتمه دن نهیدر لکن بو معنا مقصوده مغایر اولور زیرا مقصود نفس و شیطان اطاعت ایتمه معناسیدر یو خسه اینلر طرفندن اولنره اطاعت ایتمه دیمکه نفس و شیطان اطاعت ایتمه دیمک چیمز دیو اعتراض ایلملر بو مقامی بیانده (شارح در المصیبه نیور) قوله منهما متعلق بحذوف هو حال من خصما و حکما و من لایان قییم علیهما للاثم و التخصیص ای لا تطع خصما ولا حکما کائنین من جهتهما کالمبتدع و الفلسفة و الظلمة لان قوله مکر و تبلیس و فعله کید و تبلیس لان محب العدو و عدو و خصم (اما شارح مصنفک سؤال و جوابی بو وجهله تحریر ایتمش که فان قيل فالتهمی انما ورد علی اطاعة ما هو من جنودها لا علیها انفسها و هو المطلوب قلنا هذا لازم بالطریق الاولی کقوله من لا یجزل خائمه ده بو مقام مفصلدر (بودخی معلوم اوله که نالیم منهما قید یله خصم و حکمی انجیق نفس و شیطان دن اولغله قید ایلدی نفس و شیطان دن اولاندن خصم و حاکم اطاعت ایتمه دیمکدر یو خسه غیری دن اولان مطلقا خصم و حاکم اطاعت دن منع مرادیمز دکدر دیمک استر زیرا بعض خصم واردر که الحب لله والبغض لله مفا دنجه آدمک کمال ارتکابه بناء بغض ایدر و مناهیدن زجر و خصوصت ایله منع و حکم ایدر یو مقوله دن اطاعت دن منع اولماز (کذلک حکما و لا تطع نفینده داخل ایکن صراحة لاء نافیة کتوره په نه حاجت دینورسه جواب خصم و حکم دن ایکسسه بردن معا اطاعت ایتمه علی حدة علی حدة بلامیة اطاعت ایدرسک مانع دکدر و همنی دفع ایچوندن زیرا اولاحکما قوانده صراحة لاء نافیة کلمه یو معنی توهم اولور منهما قولنده اولان من کله سی تجریدی در دیمشدر یعنی نفس و شیطان دن خصم و حکم ایکی شخص تجرید و انتزاع اولور انره اطاعت ایتمک اوزره امر ایدر (استعاره تجریدی به نک تفصیلی خائمه ده محرد در) قوله * فانت کله سنده فاعلیله در انت تسمیر منفصل مبنی محلا مرفوع مبتدادر (تعرف فعل مضارع مخاطب فاعلی ضمیر مجتبه انت در معناسی سن یلور سن دیمکدر

(قوله کید مفعول ایدر کید حیله دیمکدر) بعض شراح کید مکر ذرو مکر خنیة یکسمه مکره ایصالنه دیرلر دیمشدر تعرف جله سی محلا مرفوع مبتدات خبر ایدر مبتدا مع خبره جله سی جله تعلیلیه در که لا تطع جله سنک علیدر (الخصم مضاف الیه در) قوله و الحکم فغ حار و کاف و کسر میم ایله کید اوسته معطوفدر کید کله سنک اخی منصوبدر و الحکم دخی آخری منصوب اولمق اقتضا ایدردی زیرا کید اوزرینه معطوفدر (رعایت قافیة ایچون میم مکسور اولمشدر حکم بفتح الکاف حاکم معنانه در الف لام عهد خارجیدر که (مصراع اولده مذکور اولان خصم و حکمدر مراد) محصول معنای بیت) ایها الشخص المستمع نفس و شیطان دن اولان خصمه و حاکم اطاعت ایتمد زیرا اول نفس و شیطان طرفندن اولان خصم و حاکم کید و مکرنی سن یلور سن تعریفه حاجت یوق یعنی برخد عه و مکر که خصم و شیطان دن اوله آتی سن یلور سن هیچ اکا اطاعتی اولور صفین خطا ایدوب انره اطاعت ایتمه یو خسه دردمندبغی وضلا تنده قالب عذاب ابدی به مستحق اولور سک دیمک اوله استغفرال مستغفرین لاه من فاعلن قول بلا مستغفرین عمل فعلن لقد نسب مفاعلن تبه فعلن نسلا لذلک مستغفرین عقم فعلن (استغفر الله من قول بلا عمل) (لقد نسبت به نسلا لذلک عقم)

(قصیده مبار که دن باب ثانی اعتبار اولان متابعت نفس و هوا و کید و مکر شیطان ایله صدور ایدن جرم و تقصیراته متعلق ایات بدیعه یو محله رسیده اتمام اولوب (باب ثانیه ناظم علیه الرحه بو بیت ایله شروع ایدر که اعتراف ایلدیکی تقصیرات دن عفو و استغفار ی متضمندر) قوله * استغفر الله استغفر بفتح الهمزة فعل مضارع تنس متکلمدر غمردن مأخوذ در غفر ستر معنانه در ستر عفو در استغفار طالب مغفر تدر استغفر الله لذنبه و من ذنبه همزه نک که سربله در بمعنی واحد در ستر ذنوب عفو معنانه در استغفر الله دیمک الاهدن عفو طلب ایده رم دیمکدر (نته کیم دره المضنبه صاحی استغفر مأخوذ من الاستغفار و بمعنی طلب المغفرة دیمشدر

الله لفظ شریفی لفظاً منصوب استغفر فعلتک مفعولیدر جمله سی
جمله ابتدائی در (معلوم اوله که الله لفظ کریمتک معناسنی فهم
وتحقیق واجب واقدم امور دندر که ارکان دیندن اولان کلمه
شهادتده مدار تصدیق وایمان درو توجیه ودعا واستمداد زده
مطمح نظر قلوب اولدوغندن ماعدا کبار صوفیه قدس الله
اسرارهم حضرتلرینک اخذ دست اراده وتصفیه وسلو کلرنده
ذکر الله اقدم وسائل وبالخصوص خواجکان قدس الله اسرارهم
حضراتنک طریقت علیه لری دوام حضورایله ولفظه جلالی ذکر
قلیدن عبارت اولمله بواسطه جلیلیک معنای شریفی واصل
وضعی علی وجه التحقیق امکان مرتبه علم ومعرفت ایله ذکر
وفکر وتوجهده نیجه اسرار الهیه واثار انوار مکاشفات معنویه
ظهوراتی محققدر بیضاوی وکشاف وکتب حواشیدن نقل
وعاجزانه تحریر وبیانه متوسلاً باسمه الشریف ومبتداً باسم الله الرحمن
الرحیم مبادرت اولمشدر (ومن الله التوفیق معلوم اوله که لفظه
جلالتک اصلی اولان اله کلمه سی مشتقدر بالا اتفاق لیکن کشاف
اسمدن مشتقدر ایل ابلاکی دیمش بیضاوی وصفدن مشتقدر
دیمکله اختلافلری بونده در) بعضیلر مشتق منه الهه بفتح اللام
یا اله الهادیمش اشتقاقی بیلکه محتاج اولدقده (قاعده ان اشتقاق
شیء من آخر عبارة عن کونهما مختلفین بالصیغة دون المادة مع
کون معنی الشیء الاخر غیر خارج عن الاول کعالم وعلم فان العلم
جزء من العالم وکذا فی سائر المشتقات نقل من کازرونی) ائیدی
مشتق منه اولان اله عبد معاً سنده در و بوندن مشتق اولان اله
فعال وزنده در وفعال بمعنی مفعولدر بویه اولنجه آله مأ لوه
معنا بنیه او ابوب معبود دیمک اولوردیه شلر) کما قال البیضاوی
رحمه الله اشتقاقه من اله الالهة واولوهیه بمعنی عبد (قال الشيخ
الحشی اشتقاقه من اله بفتح اللام من باب فتح الالهة بکسر الهمزة
ومد اللام فاله بمعنی المألوه ای المعبود کالکتاب بمعنی المکتوب
والله بالضم ای الهه بالضم ای الهه بالضم ای الهه بالضم ای الهه بالضم
بالباطله اطلاق اولنور) نده کیم کفره معبودلری اولان اصنامه آله

اطلاق ایدرلر (قوله تعالى ومن يدع مع الله الها آخر) بیورلیدی ویدی
والهکم اله واحد) ایله معبود بالحق مراددر (خلاصة مقال بومقامده
اوج امر که آله الا آله الله بونلری اولافرق ومعنای شی معرفة
وتیمیزه محتاجدر ائیدی آله لفظی منکر ابغیر لام التعریف معبود
بالحق ومعبود بالباطله ده اطلاق اولنور عامدر مفهوم کلیدر مطلقاً
ده بودیمکدر عند البیضاوی وصفدر اسم دکدر حتی کلد توحیدده
لا اله لفظندن مراد مطلقاً معبود مفهوم کلیدر (اما لام ایله اولان
الا آله کلمه سی معبود بالحقده غلبه استعمال ایله معبود بالحقه علم
اولمشدر) قال شیخ زاده قدیکون بعض الاعلام اتفاقاً ای یصیر
علماً لا یوضع واضح معین بل لاجل الغلبة وکثرة استعماله فی فردمن
افراد جنبه دیمشدر (ائیدی الف لام ایله اولان اله لفظی تفصیل
اولندیغی اوزره غلبه استعمال ایله واجب الوجود جلت عظمته
احضرتلرینه علم اولدودن صکره تخصیصی تا کید قصد اولنمله
الا اله کلمه سنک همزه سی حذف ایدوب ایکبسی برچسندن اولان
لاملر ادغام اولنمله (الله لفظ کریمی ذات حقه مؤکدا
مخصوص اولبق اوزره علم اولمشدر ذات حقدن غیریده
استعمال اولندیغی بوقدر واولماز (الا اله لفظی اصلنده معبود
بالحق وغیریده استعمال اولندیغی شراحت غلبه استعمال
عبارتندن منقهمدر) پس انف لام ایله الا اله لفظنک بعد الاعلال
تخصیص و تا کید قصد اولنان لفظه جلال ایله فرقی بوجمله
اولور له الله لفظ شریفی غیریده قطعاً استعمال اولتماز
واولندی لیکن الا اله کلمه سی غیریده استعمال اولمشدر بومعنای
صدرالدین زاده کوزل تحقیق ایدر حیث قال (قوله والا اله فی اصله
یقع لکل معبود ثم غلب علی المعبود بالحق ای غلبه هکذا معرفاً
باللام علی الذات المخصوصة الذی یعبد علی الحق لاعلی هذا
المفهوم الکلی فصار المعرف باللام ای الا اله علی الذات المخصوصة
بالغلبة ثم ارید أن کید الاختصاص بالتغییر فحذف همزة الا اله وادغم
اللام فصار الله وجعل بحذف الهمزة تخصیصاً بالمعبود بالحق فهنا ثلثة
اسماء (اله والا اله والله) فاله باقی علی عمومه یتبع علی کل معبود

وقال عز وجل (ومن يدع مع الله الها آخر) وقال (لو كان فيها
 آية) (ولاله بالانف واللام يطلق على غيره اطلاق النجم على غير الثريا
 ثم غاب على المعبود بالحق فصار علماله بالغلبة فيصرف اليه عند
 الاطلاق كسائر الاعلام الغالبة واما الله فلم يطلق على غيره اصلا
 هكذا حقق المقام انتهى (قال مولى خسرو ان لفظة الله بحذف
 الهمزة يختص بالمعبود بالحق لم يطلق على غيره في الجاهلية
 والاسلام وله في الاصل هو المبكر يطلق لكل معبود ثم غلب
 الاله معرفا باللام على المعبود بالحق اي الذات المخصوصة فصار
 علما بالغلبة وسمي الله مختصا بالمعبود بالحق قالاله قبل الهمزة
 وبعده علم ذات المقدس لكن قبل الحذف اطلق على غيره اطلاق
 النجم على غير الثريا وبعده لم يطلق على غيره اصلا محشى بضاوي
 كازروني رحمه الله محاكه وكوزل تحقيق ايدر حيث قال
 (حاصل الكلام انه كان المعنى المراد من لفظة الله هو المفهوم الكلي
 لم يصح الحكم للتوحيد بمجرد الكلمة المذكورة) والحال ان النبي
 صلى الله عليه وسلم والخلفاء وسائر السلف رضي الله عنهم حكموا
 بالتوحيد بل القول لو كان الاسم الشريف موضوعا للمعنى الكلي
 هو المعبود بالحق لزم ان يكون معنى (لا اله الا الله) لا معبود الا هذا
 المفهوم الكلي وليس كذلك واذا قيل ان المراد ما صدق عليه هذا
 المفهوم وهو ذاته المخصوصة يرد عليه انه اذا كان كذلك
 لم لم يحكم بانه موضوع اولا لذاته تعالى لانه يختص به بغلبة
 الاستعمال وهذا يؤيد بان الاسم الشريف موضوع لموضوع ذاته
 (ثم ان الشريف العلامة قال الاستفراء دال على ان كل حقيقة
 متوجه اليها الاذهان قد وضع فيها اسم تجري عليها احكامها وصفاتها
 (واليه اشار من قال من العلماء اذا كان الله صفة وسائر صفات
 يلزم ان العرب لم يبق شيئا من الاشياء المقترنة الاسمية ولم يسم
 حلق الاسم ومبدعها وهذا محال وهذا دال على وجوب ان يكون
 لفظة الله اسما في الاصل ولا يكفي ان يكون وصفا صار في حكم
 الاعلام بغلبة الاستعمال كما ذكر المصنف انتهى (يعني بضاوي نك
 اصله صفت در اسم دكلدر ديديكسه كوره عرب ذات حقه علم

وضع انتمش اولور بعده غلبة استعمال ايله علم وضعي استعمالدن
 حاصلدر يوخسه غلبة استعمالدن اول علم وضع اولتمش اقتضا ايدر
 بوايسه عز به نسبتله محالدر ديوب بضاوينك اله كلمه سي صفتدر
 اسم دكلدر ديديكسه كازروني اعتراض انتمش اولور (ايمندي
 خلاصه مثال لفظة جلال ذات حقه علم تختص اوأوب قبل
 تا كيدالاختصاص من اله كلمه سي مشتقاندن اولديغنده (كشاف
 ويضاوي اتفاق ايتشدر لكن كشاف اله اسم در اسمه اشتقاق
 جاريدر (عرب ابل بفتح الباء ايلة اذا احسن القيام بمصالح الابل در
 ديواسمدن اشتقاقه استدلال ايدر) بضاوي وصفدر وله بالهدن
 مشتقدر ديوب التي عدد احتمالات ايله مشتق منه هي كلب بضاويده
 تفصيل ايتشدر (بعض شراح) امام اعظم (وامام محمد) وامام غزالي
 اسم اوأوب ذات واجب الوجوده علم اولديغنده اتفاقا قلرني نقل
 ويبس ايتشدر كما قال (الله) اسم ذات مستجمع لجميع الصفات
 دبرلر (يعني سائر صفاتي انزاما لا مطابقة جامع در ديمش مستجمع
 لجميع الصفات ديمك يعني جوله صفات ذاتله صفت ناعت معناسند
 قيايى وجيع صفات مظاهر ذات اولمسي اعتباريله اولق كرك
 (معلوم اوله كه كتب كلاميه ده قيامك ايكي معناسي واردر اولكي
 معناسي تبعيت في التخير در كه عرضك جوهر ايله قيايى كي بوقيام
 صفات حقه ضرور اولماز بر التخير اقتضا ايدر ايكني معناسي
 صفت ناعت معناسه قيامدر كه صفات باري ذات حقه بومعناجه
 قائمدر (صاحب دره بواسم عالیشان بياني ذيلنده ديمش كه روي
 محمد بن الحسن عن ابي حنيفة قال اسم الاعظم الذي اذا دعى به اجاب
 هو الله وقال بكر ابن العلاء سئل سهل ابن عبد الله انيسري
 عن اسم الاعظم فقال هو الله قلت قيل اذا سئل به اعطى ونحن
 نسئله ولا يعطينا فقال لو سئلته وقيلك فارغ عن كل شيء الا من
 مناجاته لاجابك في الوقت انتهى المقال في لفظة الجلالة (قوله من
 قول جار مع الجزور استغفر فعليه متعلق مفعول ايدر قول كلام
 معناسه در من تبعيضي در ياخود اجله در (قوله بلا عمل لا نظي غير
 معناسه در مذهب مختارده عامل دكلدر عامل بادر قول لفظة

متعلقدر یاخود محذوف کائن کلمه سنه متعلق قولك سنه فیدر معنای
 اولیه قول که غیر مقارن بعمل دیمك اولوز (لقد نسبت لام قسم
 محذوفه جوابدر ای والله لقد نسبت دیمكدر افضاحده توطاة
 للقسم كتوریلان لامك مدخولی اولان جمله نك محلی یوقدر قسم
 محذوفه لام علامتدر دیدی قد حرف تحقیقدر نسبت سبب
 ینسب دن فعل وفاعل در عز وایتم دیمكدر نسبت جمله سی قسم
 محذوفك جوابدر (بعض شراح نسبت جمله سی سؤال مقدره
 جواب اولان جمله استینا فیه در کویا سؤال کاد کده قول بلا عمل
 منهی وکریه میدر که استغفار ایدر سن دید کلامه جواب نیجه
 کریه دکادر کلام عقیقه ولد نسبت ایتم طلب محال عقلدن
 خارجدر عقلدن خارج اولان شیئی طلبدن عاقل استغفار ایتمك
 لازمدر دیمك اولوز یاخود جمله فعلیه استغفر الله جمله سنك
 تعلیلی اولوز اشبوا احتمال نانی مختاردر جمله تعلیلیه اولمق مناسبدر
 (شراح دره المضیئة استینا فی بیانده والجملة استیناف کانه قيل
 مالك تستغفر من الامر بالخیر وهو مندوب اليه فاجاب بان القول
 العاری عن العمل تستجلب الذم وينسب قائله الى شيء يستكرهه
 لايب دیمك قوا به جار مع المجرور نسبت فعلنه متعلقدر ضمیر قول
 کلمه سنه راجعدر ای بالقول الخالی عن العمل دیمك در (قوا نسلا
 نسبت فعلنك مفعول ایدر نسل لغتده سقوط معنای سنه در ولد دخی
 بطن آمدن ساقط اولمغه اصطلاحده نسل ولد معنا سنه در
 دیمكدر (بعض شراح ذریت معنای ناهب اولدی (ذی اسماء
 سنه مقله مضافه دندر حالت جری یا ایلده در لام ایلده مجروردر نسبت
 فعلنه متعلقدر لام اختصاص ایچوند (بعض شراح واللام بمعنی
 الى لان حرف الجزینوب بعضها عن بعض دیمك ذی کلمه سنك
 مذکری موصوف مقدر شخص اعتباریله در زراذی کلمه سنك
 مؤنثی ذاندر صاحب معنای اولان (ذی لفظی عقم کلمه سنه
 مضافدر) وآنقوله عقم عینك ضمی وقافك سکونیه رجم
 مقدر اولوب طوغر مامغه دیرلر و عقم طوغر ماین عورنلر دخی دیرلر
 عقم شول کیمه در کدالك ولدی اولمده دیمك قاضی عضد (العدم

بالضمتین جمع عقم بسكون القاف وسبب العقم انسداد في المشقة
 بسبب نبات لحم في فمها فلا يقبل المتني دیمكدر (یعنی عقم بضم العين
 وسكون القاف عقمك مقدر دیدر که جمعی ضمتین ایلده در (بعض
 شراح بومقامده تشبیه ضمتی واردر دیمك) كما قال جعل المصنف
 القول بلا عمل كولد ذی عقم فی عدم وجود كل واحد منهما فان
 القول بلا عمل كالمردوم فی عدم الاعتداده فكانه لم يقله فنسبته اليه
 كنسبة الولد امرأة عقيمة وهو كاذب فاستغفر الله منه فيكون التشبيه
 غميا لا صريحا في عدم الامكان (معنای عبارت) الله عظيم
 الشان دن ستر و مغفرت استرم قول بلا عملدن یعنی کندیده عمل
 صالح یوق ایکن آخره قول و نصیحتدن استغفار ایدر رم زیر اخدا
 حقیقون بوقول ایلده بن عقم صاحبیه تحقیق ولد عذو ایتم (یعنی
 یویله نیجه وتأثيری محال قوله تعالى (كبرمقا عند الله ان تقولوا
 ما لا فعلون) منطوق نیجه مقت که بغض حقه لیاقت کی امر منکر ونهی
 ارتکاب ایتم عفو و مغفرت طلب ایدرم دیمك اوله (مصراع ثانیده
 لقد نسبت کلمه سنده اولان لام قسم محذوفه جواب اولوب قسم
 محذوف جمله سی استغفاره جمله تعلیلیه اولدوغی تقدیر اوزره معنی
 تقریر اولمشدر که لفظ زیر ترکیده لانه مقامنده در (وفیه من البديع
 الاستمارة التنبيلية والطباق بين النسل والعقم

امرتك ال مفاعلن خیر لا فاعلن كن مأمرا مستفعلن تبه فعلن
 وما استقم مفاعلن ت فا فعلن قول لك اس مستفعلن نعم فعلن
 (امرتك الخیر لكن مأمرت به)
 (وما استقمت فا قول لك استقم)

بوییت سابق الذکر جمله اولی اولان نسبت فعلنه مریبطدر
 واو عاطفه ترك اولمده یعنی ایکی جمله بیننده کال اتصال اولسه
 عطف اولمیبوب فصل اولنور (كما قال فان كان بين الجملتين كمال
 الاتصال لكون الثانية بيانا للاولى فالفصل) قاعدة سنه بناء در
 بومقامده دخی امرتك جمله سی جمله اولی اولان لقد نسبت جمله سی
 بیان و تفسیر اولمغه بینلرنده کال اتصال اولدیغی نه بناء واورك
 اولنوب جمله ثانیه جمله اولی دن فصل اولمشدر (قوله امرتك نفس

متكلمدر (تاخيمري فاعلیدر جمله سی بیت سابقه اولان نسبت
جمله سنی بیاندرد امرتک فعلی ایکی مفعوله تعدی ایدر مفعول اولی
کافدر مفعول ثانینی الخیر کله سیدر یاخود الخیر ترع خافضیت
اوزره منصوبدر امرتک بالخیر دیمکدر خیر عاقبتی محمود اولان سیدر
ایات سابقه قرینه سینه امر ایلدی کی خیردن مراد مخالفه نفس
و شیطان اولق ظاهر عبارته در که مسفورانه مخالفت محمود العاقبدر
نه شبهه لکن تشدید ایلده اولور سه یعنی ثقیله اولور سه حروف مشبهه
بالفعلدر استدراک ایچوندر یعنی کلام سابقدن نشأت ایدن وهمی
دفع ایچوندر (بومقامده دخی) کلام سابق امرتک بالخیر در چونکه
(ناظم خیر ایلده امر و نصیحت ایلدی توهم اولندی که ناظم کند و دخی
خیر ایلده متصف اوله (پس نه توهمی لکن ما ائمرت به قولیه دفع
ایلدی یعنی او امر ایلدی که خیر ایلده بن مؤمر اولدم یعنی امثال امر
خیر ایتدم دیمک اولور قوله ما ائمرت ما نافیته در ائمرت افعال ایتدن فعل
و ناعلدر ائتمار امره امثال معنایه در (لکن کله سنک اسمی محذوف
ضمیر شاندر لکنه دیمکدر ائمرت جمله سی محلا مرفوع حرف
استدراک خبریدر لکن مع اسمها و خبرها کلام سابقدن نشأت
ایدن توهمی دفع ایچون جمله استینا فیه در) قوله به کله سنده با حرف
جر در ائمرت فعلانه متعلقدر ضمیر امرتک بالخیر جمله سنک مضمونه
راجعدر یاخود الخیر کله سنه راجع اولور لکن بی محله بلا تشدید
خفیه اولوب حروف عاطفه در و لقی دخی احتمالدر (معنوم اوله که
لکن کله می تشدینه ایلده اولور سه رکیک اولور بلا تشدید بیت
سلبس اوور حرف عاطفه اولدقده لازمه نانی در و عملدن ملخی در
(ایندی بومقامده عاطفه اولدقده امرتک الخیر و ما ائمرت به دیمک
اولور) قوله و ما استقیمت و او عاطفه در امرتک الخیر اوزرینه معطوفدر
یوخسه ما ائمرت اوزرینه معطوف دکادر ما نافیته در استقیمت بمعنی
النبات اولان استقامتنددر فعل و فاعلدر استقامت برافظدر که
امثال او امر و اجتناب نواهی بی جامع اعمال حسنه و اخلاق
حمیده و عقاید حقهیه شاملدر (شیخ زاده علیه الرحمه الاستقامة
عن النبات علی مقتضیات الاوامر و النواهی التي جاء بها محمد

المصنفی (صلی الله علیه وسلم و مر اعات هذا المقام فی غایه
الصعوبة دیمکدر (بعض شراح وصفنده اطرا ایدوب والاستقامة
عبارة عن النبات علی فعل الخیرات وترك المنهيات (واستقیم امر
یسکب منه العبرات ولذا (قال فخر الکائنات صلی الله علیه وسلم
شیئینی سورة هود و ذلك لان فیه قول الله تعالی (فاستقیم كما امرت)
بیورلش دیو اعظام ایدر استقیمت فعلنک مفعولی محذوف علی
الامر کله سی یاخود علی الخیر لفظلدر بعضیلر فعل لازم معنایه
تزیل اولوب مفعولانه انتفات او انماشدر زیرا مقصود مجرد
استقامتدر دیمش (قوله فاقولی فاشرط محذوفه جوابدر که شرط
محذوف (اذالم استقیم در ما استقیها انکاریدر توییح واستبعاد
ایچوندر محلا مرفوع مبتدأ در قول یا متکلمه مضاف تقدیر مرفوع
خیریدر مصدر فاعلانه مضافدر قوله لك لام حرف جر کاف خطاب
محلا مرفوعی کله سنه متعلقدر (قوله استقیم فعل امر در لفظی مراد
محلا مرفوع قولک مقولدر مبتدا مع خبره جمله سی اعرایدن محلی
یوق شرط محذوفک جزاسیدر (بواستفهام توییح ایچون اولوب
انکار واستبعاد و غیرها جوق معنایه ایدر دیمش (مثلا کندمده
استقامت اولما یخجه سکا مستقیم اول دیو قولمده نه فائده اصلا
فائده سی یوقدر لایق اولان بی یله قولی سو یلمکدر زیرا بلا
اتصاف سن مستقیم اول دیمک قی مستقیمدر دیو بومقوله معانی
تصور اولور بونده اشارت واردر که وعظ و نصیحتی ایلده کندو
معظ اولیان کیمسه تک وعظ و نصیحتده نه تأثیر اولور و نه بر فائده بی
منتج اولور (حدیث سعادتده وارد اولمش که ان الله تعالی قال
لداود عظم نفسك فان اتعظت فعض الناس (معنای عبارت بیت)
سکا بن خیر ایلده امر ایتدم یعنی محمود العاقبه اولان شی ایلده متصف اول
دیو امر ایتدم که اوشی مخالفت نفس و شیطاندر (لکن بن او امر خیره
امثال ایدوب مؤمره اولدم یعنی موجب نصیحتله اوصاف ایتدم
و ائتمار یوق کذلک مستقیم اولدم سکا مستقیم اول سوزم غریب
و مستقیمدر بی یله سوز سوزیلور می لایق بودر که سو یلمیه دیو
استفهام انکاری توییح و استبعاد بومعانی ایلده تقریر اولمق میکننددر

(وفيه من البديع فيه جناس الاشتقاق بين اخرت واثمرت واستقمت واستقم والنبي والايجاب فيهما والاستدراك

ولا تز وفاعلين وذاق فاعلن الموتنا مستعملن فلة فعلن ولم اصل مفاعلن سوى فعلن فرض ولم مستعملن اصم فعلن (ولا تزودت قبل الموت نافله)

(ولم اصل سوى فرض ولم اصم)

قوله ولا واوعاطفه در لا حرف نفيدر (تزودت بيت سابقه اولان ما استقمت جهه سنة معطوفه تزودت فعل وفاعل زادن اولان تزودت تدور الزود هو الاشتغال بتهيئة الزاد ديمشلي (ايمدي زادن مراد اهل سفره اخضار ايلديكي زاد راه ديدكلى طعمادر (ناظم عليه الرحه مسافر خانه عالمدين زادن واد طريق هولناك آخرته بر كون دفعة ظهورايد جك عزيمته اشارت ايدر نه كيم صائب بومعناي كوزل ادا ايتشدر (بيت چون كذشتي از رباط تن ديكر معمر نيست (زاد راهي برتمى داري از اين منزل چرا) كذلك كامي عليه الرحه عجب نصيحت ايدر (بيت كور زاد راه عاقبه لامري كاميا يو كار كاهه پردخي كلك محال اولور) قوله قبل ظروف مكان ميهندن قبل وبعد وتحت وامام ويمين وشمال اولان جهات ست قبيلندند (قاعده بودر كه نلرف مكان مبهم ظرفيت اوزر استعمال اولاند قد مضاف اليه اولان كاهه كور اولور سه نلرف فتح اوزره مبنى اولوب فهاك يا معنای فهاك ظرفي اولور يعنى مفعول فيهي اولور اول فعل كاهه محذوف اولور و كاهي صراحة مذكور اولور (رأيت طاراً فوق حصن كبي نلرف فعل مذكور اولان رأيت فهاك ظرفيدر (فوق كل ذي علم عليم) فعل محذوفك ظرفيدر (واكر ظرفك مضاف اليه محذوف اولور سه ضم اوزره مبنى اولوب محذوف منصوب كذلك فهاك و يا معنای فهاك ظرفي اولور دياحة انيفانده اولان او بعد كى كه مضاف اليه الحمد كاهه سيدر خذوندر اقول بعد الحمد ديمكدر (واكر مضاف اليه سيا منسيا متروك اولور سه نلرف بحسب العوامل معرب اولور (رب بعد خير من قبل) كى لكن كاهه اشوجهاات ست اسم اولق اوزر استعمال اولور

يعنى بوجهات ست فعل مذكور ظرفي اولق اوزره استعمال اولماز كه مفعول فيه اولماز قوله تعالى (تجري من تحتها الانهار) (من بعد غلبهم سيفليون) حرف جاره ايله معريدر (ايمدي بومحله قبل كاهه سنك مضاف اليه مذكور اولغله فتح اوزره مبنى اولوب تزودت فعلنك ظرفي اولور (قوله الموت مضاف اليه دره موت ضد حيات ديدكلى نه كوره وجودي اولور قال الله تعالى (خلق الموت والحياة) آيت كريمه سى منظور قبحه خلق تعلق ايتكله موجود اولوب وجودي اولور اكر الموت عدم الحيات ديدكلى نه نظرا عدمي اولور كه عدمي مايدخل في مفهومه العدم ديرل بومقامده الموت كاهه سنده استعاره مكنيه واردر ديمشلي (بواستعاره تك قاعده وتفصيلي ظلمات سنة من احبي الظلام بيتي شرحنده مفصلدر بومحله تقريرى بوجهله در كه (ناظم عليه الرحه موتى مخاطره ومهاك عظيمة بي حاوى اولمقد كند و نفسندن طريق بعينه تشبيه ايدوب لفظ مشبه اولان موتى ذكر ايلوب تشبيه مضمير في النفس علامت وقرينه اولق ايجون مشبه به اولان طريقك ملايمي اولان تزودى ذكر ايلدى كه مشبه به اولان طريق سفره لازميدر زير زاد راه بهر حال طريق لوازمندندر (پس موت كاهه سنى ذكر واطلاق ايدوب طريق بعينه ومهاك راد ايتكله موت كاهه سنده استعاره بالكنايه محقق اولور (قوله نافله تزع خافضت اوزره منصوبدر (بنافله ديمكدر تزودت فعلنك مفعوليدر (بعض شراح محذوف طاعت كاهه سنك صفتيدر يا خود تزودت فعلنه اتخاذ معناسنى تخمين ايله مفعول اولق جائز اولغله بوطريق ايله نافله تزودت فعلنك مفعوليدر ديمشلي اولان تضمين نه در تعريف ايدى لم (قال شيخ زاده في حاشية البيضاوى التضمن ان يقصد بلفظ فعل معناه الحقيق ويلاحظ معه معنى فعل اخر فهو مستعمل في معناه الحقيق مع حذف حان مأخوذ من الفعل الاخر اعتمادا على قيام القرينة اللفظية الدالة على المحذوف كقوله تعالى (التكبر والله حلى ما هدبكم) آيت كريمه سنده كبروا فعلى على ايله صلة نماز بوقرينه فقط ايله اقتضا ايدر كه فعل اخر ضمن فعل كبر واده ادراج

و تضمین اولمش که اول فعل مضمین حدث فعلی در علی ایله
صلاه لنور و اول فعل آخردن بر محذوف حال اخذ اولمشدر که
اول حال مأخوذ حامدین کلمه سیدر تقدیری فیکبر و الله حامدین
علی ما عهد یکم دیمکدر بومثال مضمین فیه اصل اولوب مضمین
حال اول یغنه سکوره در (اما بعض اوقات مضمین اصل
اولوب مضمین فیه حال اولور) کما قال وقد یعکس و یجمل المتروک
اصلا والمذکور حالا و تبعاً کقوله تعالی (الذین یؤمنون بالغیب) ای
یعترفون به من المؤمنین ای حال کونهم مؤمنین (قال السید قدس
سره اندلوا لم یقدر لکان محـ اذا عن الاعتراف لا تضمینا) ایدی
بومقامده نافله کلمه سنه تزودت فعلنک بنفسه عدم تعدیه سی قرینه
لفظیه در که تزودت فعلنکه آخر فعل تضمین اولمشدر اول فعل
اتخذت کلمه سیدر مضمین اولان (اتخذت اصل قلوب مضمین فیه
اولان تزودت فعلنکدن حال اخذ اولمشدری قاعده اوزره تقدیری
(ما اتخذت نافله تزودا قبل الموت دیمک اولور) نافله کلمه سنه
تتوین وحدت ایچوندیر یعنی بر نافله دخی تهیته و تزود ایتقدم نوافل
بکثیره زه ده قالدی دیمک اوله نافله لغتده زیاده معناسنه در شرعده
ما زاد علی الواجبدر لافرض ولا سنه مؤكده دیمکدر لکن عبیدی
مقام محبتیه موصول بر قربتدر که حقیقده مفخر موجودات علیه الصلاة
والسلام حضرت تبارینک یسور دقلری مصایحیدن نقل اولمش که
قال رسول الله صلی الله علیه وسلم حاکما عن الله سبحانه (ما یقرب
المقربون الی الله ما ذرعت علیهم ولا یزال العبد یتقرب الی الله نوافل
حتی احبته فاذا احبته کنت سمعه الذی یرسم به و بصره الذی
یرصر به الحديث) قوله ولم اصل فعل مضارع متکلمدر اصلنکه
اصلی ایدی حرف جازم ایله اساقلا اولمشدر مراد صلاة شرعیه در که
از کان معلوم و افعال مخصوصه دن مرکب عبادت مخصوصه صدر
یوخده لغتده دعا معناسنه اولان صلاة مراد دکلدر (سوی بکسر
الذین غیر معناسنه در اعرابی عصی کبی تقدیر یذرا کر فتح سین ایله
مکمل . . . اولوب فتح اوزر دین . . . صوب اولوب طرف اوورسه
جاء المقوم سوی زبدا ی مکان زید دیمکدر و کاه سوی مستوی معناسنه

ینه طرف اولوب جلست سوی زید دیمک زیدک برابر نده یعنی
مستوا سنده او تور دم دیمکدر قنخی معناده اولدیغی استعالات
قرینه سیله معلوم اولور بر مقامده سوی تقدیراً منصوب اصلی
فعلنک مفعولیدر غیر معناسنه در فرض کلمه سنه مضافدر فرض
لغتده تقدیر معناسنه در شرعده ماثبت بدلیل قطعی لاشبهه فیه
و یکفر منکره در مراد صلوات خسته مفروضه در (قوله ولم اصم
صومدن مأخوذ در صوم لغتده مطلقاً امسا کدر شرعده امساک
مخصوصه در که اکل و شرب و جماعدن امساک مع النیه در و او
عاطفه در اصم فعل مضارع مجزوم و متکلمدر فعل و فاعل جمله سی
اصلی اوزر ینه معطوفدر بومقامده ماقبلی قرینه سیله لم اصل
فعلنک مفعولی اولان سوی فرض صوم عبارتی اعتماد علی القرینه
المعینه حذف اولمشدر مفهومی بیت ظاهر اخیردر (لکن حدیث
شریف منطوقیجه موجب قرینت و موصول حق اوله حق نوافل
و طاعتدن غفلت ایله ضایع اولان اوقات عمر نازینه تأسف
و تحسر در دیمکدر (معنای عبارت بیت) قبل الموت طاعات
نافله بی زاد راه اتخاذ و تهیته و تدارک ایتقدم صلوات و ضیام
مفروضه دن غیری نه نماز قلدم و نه عمام اولدم دیمکدر ظاهر معنی
بووجهله در لکن حقیقده چونکد بونیشه دن غایت کل مقصود
تقرب و وصول الی الله اولمقله حدیث سعادتده لایزال یتقرب عبیدی
الی الله نوافل حتی احبته و اذا احبته) کما مر الی اخره منطوقیجه عبیدی
مقام محبتیه موصول و موجب قربت و وصول اولان عبادات نوافلادن
تزود ایتسوب غفلت و تقصیرات ایله عمر کرانمایه بی هدر و تلف
واضاحت ایلدیکنه و اصل مقصود اولان سعادت ابدیه دن محروم
قاندیغنه ناطمک تأسف و اظهار حزن و نفسنه ملا متنی اعلاند
وفیه من البدیع مراعات النظیر بین النافله و الفرض و الصلاة و الصوم

* الباب الرابع هو المصوم من انشاد القصيدة *

ظلمت سن مفاعله تنه من فعلن احی الظلام مستفعلن م الی فعلن
ان اشتکت مفاعله قدما فعلن الضمر من مستفعلن ورم فعلن
(ظلمت سنه من احی الظلام الی) (ان اشتکت قدما الضمر من ورم

ضررتك ضديدر بوخلده مراد اضطراب حالدر (بعض شراح
 ضررتك محترق ومنه قوله تعالى (رب اني مسني الضر وانت
 ارحم الراحمين) ايوب عليه السلام ديمش درة المضيقه صاحبي كردي
 رحمه الله استكت فعلت قد ما به نسبندن ديمش كه واسناد
 الشكاية الى القدم باعتبار لسان الحال كما قيل لسان الحال انطق
 من المقال او تجازع على بمعنى ظهور الورم فيها انتهى شارح مشار
 البهك مرادى قدما كلكه سنده استعاره بالشكاية او لمقدر نطق الحال
 قيل لاندن اولور (قوله من ورم جاربع المجرور محذوف كائن كلكه سنده
 متعلق ضرردن حال درياضقتدر ورم مقتضاي طبيعت او لميوب
 زجت وثقلت واضطراب دن اعضاء انسانيه ده ظهور ايدن
 نفخه در كه تركيده شيش ديرلر جوق شيدن اولور (شارح مصنفك
 ديمشكه في هذا البيت اشارة الى المذكور في الرواية ان رسول الله
 صلى الله عليه وسلم لما نزل عليه القرآن كان يتعب في الطاعة والعبادة
 قائما على القدمين حتى تورمت قدماه) (وقال الشارح زوى عن
 عائشة رضي الله عنها قالت قام رسول الله صلى الله عليه وسلم بآية
 من القرآن ليلة فان قلت كيف يصح منه الشكاية صلى الله عليه
 وسلم لاسيما في العبادة قلت المراد بيان شدة الوجد والالم العائدين
 الى قدميه الشريفين من كثرة القيام في الظلام وصورة بصورة
 الاشتكاك مبالغة في تلك الشدة ولذلك اسند الاشتكاك الى انقدمين
 تحاشيا عن اسناده اليه صلى الله عليه وسلم بوبيت بعناده بيت سابقه
 مر بوط اولديغى لطف معنادن ظاهر در بيان شو وجهله تفصيل
 اولور كه سنت رسول عليه الصلاة والسلام جوقدر بوبيتده
 مذكور اولان سندن مراد بيت سابقه كذرا ايدن نافله در اودخى
 سنت سنيه دندر (ايمدى خلاصة كلام بودر كه ايواه مطلوب اصلى
 اولان وصول الى الله بعبث ومقرب اولان عبادت نافله در زيود
 ايميوپ سنتى ترك ايتدم برذات معالى بناهك سنتى ترك ايتدمكه مبارك
 قدم شريفلى ضرر و زجندن تورم ايدن نوافل عباداته قيام
 ايدوب احياى ليل ايدردى بمعنى عبادات حقه تا بصباح بيدار
 اولوردي ديك اوله درة المضيقه صاحبي ديمشكه ومعناه في ركعت

سنة النبي الذي تورمت قدماه من كثرة قيام الليل في طاعة الله
 ولفظ البيت اخبار ومعناه انشاء للتأسف على ما فات منذ من العبادة
 القربة (يس اظهار حزن وتأسف اولور (معناى عبارت) ايواه
 ايواه ترك ايلدم سنتى برذات عاليقدر كه احياى ليل ايدرايدى
 مبارك قدم شريفلى تورمدن اولان اضطراب حالدر شكايه
 ايدنيجه دكين يعنى عبادات حقه طول الليل قائم و بيدار اولوردي
 احياى ليل لاندن مراد بودر (وفيه من البديع حسن التخلص فانه
 قد يتخلص فيه باسلوب لطيف الى مدايح ومدوحه عليه الصلاة
 والسلام على الوجه الاكمل والا سلوب الاجل حيث كان في ذكر
 بلاء النفس ومكاييد الشيطان وخدعه فيبين ان ذلك انما هو بسبب
 مخالفة سنته عليه السلام وان الطريق الى التخلص من تلك
 المكاييد والبلايا يكون باتباع سنته والاهتداء بطريقته وحسن
 التخلص ان يستطرد الشاعر المتمكن من معنى الى معنى آخر يتعلق
 بمدوحه بتخلص سهل يختلسه اختلاسا شيقا دقيق المعنى بحيث
 لا يشعر السامع بالتغافل من المعنى الاول الا وقد وقع في الثاني
 لشدة الممازجة بينهما حتى كأنه افرغا في القالب الواحد فان الشاعر
 قد يتخلص من نسبب او غزل او وصف روض او وصف بلبل او معنى
 من المعاني او وصف حرب والاحسن ان يتخلص الشاعر من الغزل
 الى المدح وفيه المبالغة الملتصقة بالطباق بين ثلث واحى وبين السنة
 والظلام وفيه جناس الاستقاق بين ظلمت وظلام فان الظلم مشتق
 من الظلام (قال عليه الصلاة والسلام انظلم ظلمات يوم القيام

* * * تخميس * *

* جهاني بستر راحت صانوب بو نفس وهوى *

* كران خوابي غفلته كجدي صبح و مناس *

* نيجه تأسف ايدوب ايتيمى واويلا *

* ظلمت سنة من اجبي الظلام الى *

* ان اشتكت ودماء الضر من ورم *

وشد من مفاعيل سغب فعلى احشائه مستفعلى وطوى فعلى
 تحت الحجاب مستفعلى رة كش فولى حاتمرفال مستفعلى ادم فعلى

(و شد من سغب احشائه وطوی) (تحت الحجارة كشحا مترف الادم)
 قوله وشد و او عاطفه در (شد فعل ماضی در شد بطقوی معنایست در
 (من حرف جر لام معنایست در) سغب جارایله مجرور شد کلمه سنبه
 متعلق مفعولیدر (شد فعلک فاعلی تحتند ضمیر بیت سابقه اولان
 من موصوله راجع در جمله سی احیی اوزرینه معطوف قدر سغب فتح
 سبن و غین مجع ایلله جوعدر کقوله تعالی (واطعام فی يوم ذی
 مسغبة) ای جوع (قوله احشاء و آن قولیده الحشی حائک فتی والفک
 قصر بله ا که کظربک التند اولان نسدلر که اعضاء داخله در که
 الاحشاء همزه نک فتی والفک مدیله جمعی ذکر اولسان عضور
 معنایست در دیمش (بعض شراح احشا جمع حشی وهو ما کان داخل
 الجوف من الامعاء و غیرها ایلله تفسیر ایتش و بعض اخر هو الامعاء
 دیوب امعاءه قصر ایتش و طوی و او عاطفه در طوی فعل ماضی در طوی
 یطوی طیا کاور طی ورمک و دوشورمک معنایست در تحتند اولان
 فاعل ضمیری کد لک من موصوله کیدر جمله سی شد اوزرینه معطوف قدر
 تحت الحجارة تحت ظروف مکان میهدندر ظرف استعمال او انشدندر
 اسم مذکور مضاعف اولغله فتح اوزره مبنی محلا منصوب طوی فعلک
 ظرفیدر (یعنی مفعول فیهیدر الحجارة کلمه سنبه مضافدر) و آن قولیده
 الحجر فتحین ایلله طاش الاحجار همزه نک فتی ایلله جمع قلنی الاحجار
 حاک کسربله و الحجارة کذلک حاک کسربله بونلرک ایکبسی دخی
 جمع کدندر (بعض شراح و انشاء فیه لتانیث الجمع و تأکید و اراد
 بالجمع ما فوق الواحد او الجنس لا ضمحلل معنی الجمع باللام دیمشدر
 قوله کحشا مفعول طوی در (و آن قولیده کشح کافک فتی و شینک
 سکونیه بو کور ایلله قصه ایکونک مایینی و بعضیلم مطلقا بو کورله
 تفسیر ایتش لرییدی (بعض شراح هو الحشب دیمشدر فواء مترف الادم
 اترف یترف اترافا فیهو مترف و ذاک مترف و زننده اسم مفعولدر ترف
 نعومت معنایست در یعنی یوموشق و نرم دیمکدر شارح مصنفک یتال
 رجل متنعم لطیف البدن دیمشدر مترف کشحک صفتیدر یا خود
 که خودن حاندن زرا مترفک ادم لفظنه اضافتی اضافت لفظیه در
 نخوده مبین اولمشدر که اگر مضاف معمولنه صفت اولور سنبه

یعنی اسم فاعل یا اسم مفعول یا صفت مشبیه او اور سنبه اضافت لفظیه
 او اور ضارب زید مجروح القواد حسن الوجه کبی یواضافت لفظیه
 نه تعریف افاده ایدرونه تخصیص الحق تخفیف افاده ایدردیمشدر
 اشبو مجلد دخی مترف اسم مفعول اولغله مفعولنه مضافدر قوله ادم
 همزه نک و ذاک فتحه لریله ادمه جمعیدر جلد معنایست در ترکیده
 بوش بو کور تعریف ایدر کوری کشحک مترف الادم صفتیدر یعنی
 اویله بو کور که جلدی نرم و لطیف ایدی دیمک اولور (قال بعض
 الشراح و فیه اشاره الی ماروی عن النبی صلی الله علیه و سلم) (و باشد
 احشائه بالحجارة و یطوی کشحه الناعم الادم لاجل الجوع
 و الخمة) علی ماهو المشهور کذلک قاضی عضددر دره المضئنه
 صاحبی نقل و بوجهله تفصیل ایدر که (قال عضد الدین مترف الادم
 صفة کشحالان الاضافة لفظیه بمعنی الحال حکایة عن الحال
 الماضية و فی عطف طوی علی شد ایدان بانه علیه السلام کان لم یفنع
 بشد الاحشاء طوی الناعم الجلد تحت الحجارة ایضا و الکشح
 الناعم الجلد انا طوی تحت الحجارة یتألم صاحبه غایة الالم فیهلم منه
 انه علیه الصلاة والسلام قد اصابه من الم الجوع ما یكون اشد
 من هذا الالم لانه علیه السلام رام دفع هذا الالم بذلك الالم وهذا
 غایة الرياضة قبل الحکمة فی شد الحجارة یسکن بعض الم الجوع
 لان حرارة المعدة تندفع بالطعام فاذا فرغت المعدة من الطعام
 واشتعلت برطوبات الجسم یحصل التألم و یشتد الحرارة فاذا انضم
 الاحشاء علی المعدة یوضع الحجر تحت نارها بعض الخمود فیهل
 الالم (ایمدی بو بیت دلارا سابق الذکر حرین و تأسف اولان
 یتده مذکور احیی اوزرینه معطوف اولغله (خلاصة معنای
 بیت ابواه دخی بن سبت شریفه سنی ترل ایدم بذات کریم الناک
 که نیل قرب الهی شوقیله جوعدن یعنی اختیار جوع یور مغسله
 الم وزجت جوعی تخفیف ایچون امعاء شریفه لرینی شد و بند
 یوردر ایدی و نرم و لطیف الجلد مبارک کشح لرینی حجارة نک التند
 دوشوردر ایدی دفعا لالم المجاعة و لنیل القرب الیه سبحانه و تعالی
 دیمک اوله (و فیه مراعات النظیر بین شد و طوی و الکشح و الاحشاء

الادم وفيه الجناس المعنوي وهو القسم الثاني منه وهو جناس الاشارة

*** تخميس ***

شهر بر رسالت او مقصد اقصى * نه رتبه اولدي رضاي خداداده پابرجا
عطا اولمش ايكن اكه نعمت دوسرا * وشدم من سغب احشائه وطوى
* تحت الحجاره كشما متزف الادم *

وراودت مفاعلن الجبال فاعلن ل الشمن من مستفعلن ذهب فعلمن
من نفسه مستفعلن فارا فعلمن هائما مستفعلن شمن فعلمن
(وراودته الجبال الشمن من ذهب) (من نفسه فاراها ايماشمن)

(قوله وراودته واو عا طفه در شد اوزر ينه عطف ايجوند ر راودته ده
راود فعل باغى مؤنث در مر او ده دن مشتق در مفاعله با بدن مر او ده
رود دند ز طلب معناسنه در (يقال راده يرو ده رود اذا طلب ديمش
راودته جـ سى شد اوزر ينه يا خود طوى اوزر ينه معطوف در
(الجبال راودت فاعل در جـ لـك جمعي در الف لام عهد خارج در
مكة مكرمه اطرافنده واقع معهود ومعلوم جبال در) نه كيم حديث
شريفده كلور قوله الشمن بالضم جبالك صفت در اشمنك جمعي در جر
احرك جمعي اواد يغي كى اشمن على ومرتفع ديمكدر قوله من ذهب
جار مع الجور محذوف كائن كنه سنه متعلق جبالك صفت بعد
صفت در يا خود كائن كنه سنه متعلق حال اولور قوله عن نفسه جار
مع الجور مر او ده كنه سنه متعلق در غير حضرت ممدوح كائنات
افند يميزه راجع در راوده عن نفسه ديمك جبال ذهب پيغمبر
افند يميز عليه الصلاة والسلام دن طلب ايلديز كه انك اوله ل
وانك مرادى اوزر اوله ل (يعنى جبال من ذهب رسول اكرم
افند يميز ايجون اولغى كندودن طلب ايتديلر لكن تركيده مستعمل
اولان جان وكوكلان طلب ايتدى ديمك حق تعبير اولقى كرك زيرا
نفس جان وكوكلان عبارت در) شارح قصيده شيخ زاده يقال راوده
عن نفسه طلب منه ان يكون له وعلى مراده من راودته التى
هو فى بيتها عن نفسه ديمشدر كركل شارح سابق الذكر مرحوم
شيخ زاده حاشيه يضاويستنده تفصيل ايدر قوله تعالى (وراودته التى
هو فى بيتها) يعنى امرأة العزيز التى كان يوسف فى بيتها طلبت

منه ان يوافقها والمرادة المطالبة الواقعة بين اثنين بحيث يريد
احدهما ان يحمل الآخر على شئ لا يريد الاخر والمرادة
وان كان بين اثنين الا ان المراد بها الطلب الواقع من واحد اخوذة
من الرود وهو الطلب ومعنى عن نفسه اى من اجل نفسه يقال
فلان تخاصم عن فلان اى من اجله (كذلك شارح قصيده
مرحوم مصفك ديمش والمعنى حازعت الجبال الشاهقة العالية
الكائنات من ذهب حضرة النبي صلى الله عليه وسلم عن نفس
تلك الحضرة حيث تريد الوصول الى ذاته وتغنى ان تجدد انقبول
اى جنبه لكن النبي عليه السلام يحل الى الاعراض عنها وتكبر
وارتفع معها تكبر من استحقاقه بشئ (قوله فاراها فاء عاطفه ايله
مر او ده اوزر ينه معطوف در فاء تعيبيه كتور ديكي پيغمبر افند يميز
عليه الصلاة والسلامك مطا اية جبالدن بلا توقف در عقب
اعراض واستكافى اراثت واطهار ايلديكى افاده ايجوند ر (اى
اراشدن فعل ماضيدر كوستردى ديمكدر ايكي مفعوله تعدى ايدر
مفعول اولى ضمير بارزد در كه جباله راجع در) قوله ايماشمن ايماده
مازنده در اى مصدر محذوف شما كنه سنك صفت در فاراها شما
اى شمن تقديرده در حقيقته ارايك مفعول تاني سالف الذكر
محذوف شما كنه سيدر كتب نحو دن متوسطه ميندر كه اى واية
استفهام ايجون اولور ايهم عندك وايتهم عندك كى وشرط ايجون
اولور ايهم بكر منى اكرمه كى موصوفه اولور يا ايها الرجل كى
موصوفه اولور (ايهم اشد على الرحمن عنيا) كى صفت واقع اولور
مرت برجل اى رجل اى كامل فى الرجولة كى بو مقامده دى
اى لفظا مرفوع محذوف شما كنه سنك صفت در) قال فى القاموس
الشمن متحركة القرب والارتفاع فى الجبال مصدر شمن شمن
كفرح يفرح فرحا (وانقوليد شمن فتحتين ايله يو كسك ارلان
طاغه ديزلر) ايتدى تركيده بر شيه تنزل ايتيوب صورت استغناءه رفع
ايتك معناسيله تعبير او لطفه تقدير كلام اري النبي صلى الله عليه
وسلم ارتفاعا وبعدا كاملا ديمكدر كاملا معناسى تقريرى كنه سندن
اقتضا ايدر (معلوم اوله كه بويديت پرا طافت اشبو احاديث شريفه به

عدوانه ندر كه ظلم معانسته در عدا عليه عدوا وعدوانا ديمك ظلمه
وتعداه ديمك را معانسته تعدو و يحركة الواو در غير اعز و كي آخرينك
ما قبله فتمحرك اولمغله واوسا كن فلمتشدر لا تعدو فعل مضارع عدو
فاعل محتمله مسند ضمير ضرورية راجع در جملة سى ان كاه سنك
خبر يد ران مع خبره جملة سى مصراع اولك تعليل يد ريعنى
صاحب سعادت عليه الصلاة والسلام افنديمك زهدنى ضرورتى
تأ كيد وثبتت ايديك على اواور بعضيلر جملة استنبيا فيه در
يعنى سؤال مقدرة جواب يد ديمش كو يا قائل شدت احتياج وارايكن
دنيادن نيجه اعراض اول نور ضرورت واحتياج آدمى دنيادن
اعراضه قورى ديمش جوابنده ان الضرورة لا تعدو على العصم
ديمش اولور (بعض شراح ان الضرورة لا تعدو على العصم بيان
ان الضرورة لا تؤثر فيمن عصمه الله تعالى عن الانتفات الى الدنيا
التي هي اعدا عدو الله ديمش قوله على العصم جار مع المجرور لا تعدو
كلمة سنه متعلق در العصم عصمتك جويد ر عصمة اغنيده لايق
اوليان شيدن منعدر ديمش اصرطلاحه ملكة تمنع المتصرف بها
عن الفجوز ايله تعريف او انمش بعضيلر العصم جمع عصمة وهو
لطف يفعل الله تعالى بعبده يوفقه به لفعل الخيرات طراو يحفظه
به عن ركوب المحرمات قطعاً وقيل العصم بمعنى المعصوم بإرادة
اسم المفعول من المصدر شر احدن مصنفك (وصاحب ديرة المضمة
عليها الرحمة بويت دلالاتك معناستى تحقيقه حق بودر كه
موفق اولمش در اندن اعلا فاده وياندن براعة تحرير اظهار بحر
ايكاه بعبارته نقل وتفصيل اختيار اولندى (كما قالوا يريد النظم
ان من خصا يسه عليه السلام انه كلما اشتد احتياجه الى الدنيا
اشتد قلبه رغبته على عكس ما يتعارفه الناس لان الناس اذا اشتد
احتياجهم الى شئ القوا شر اشترهم عليه وسعوا في تحصيله سعياً
كاملاً وحضرة النبي عليه السلام كلما كان احتياجه اشد كان اجتنابه
عنهما اكثر واحرازه عن الميل اقوى روى عن ابن عباس
رضي الله عنهما انه قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يبيت
هو واهله اثني عشر ليلة يطوي لا يبيدون عياله مصر حذر كه

شمائل شريفه وكان فراش النبي صلى الله عليه وسلم الذي ينساج
عليه من ادم حشوه من ليف وكان وسادته الذي يتكأ عليه كذلك
وعن عائشة رضي الله عنها انما كان فراشه الذي ينساج عليه ادما
حشوه من ليف وكان عليه السلام ينساج احيانا على سرير مرمول
ومصنوع بشريط حتى يؤثر في جنبه وكانت الفاقة احب اليه
من الغنى ولم يبت شكواه الى احد وكان ينظر جايها وهذا الفقر
والاحتياج منه عليه السلام لكمال زهده فيها وعدم رغبته لها
لا يعجزه اتفاق العلماء على ان من قال النبي عليه السلام فقير محتاج
يكفر فظهر ان ضرورة ذاك الحضرة يؤكد اجتنابه عنها ولما كان
هذا اعنى كون شدة الاحتياج سبباً للقوة الاجتناب امر اغريباً حاول
اثباته بالبرهان فقال ان الضرورة لا تعدو على العصم اي
لا يستبعد هذا فان من عصمه الله من التلوث بالدنيا كيف ضره
ضرورته واحتياجه فقد جف القلب بما هو كائن (والعصم جمع
عصمة وهي حفظ الرب تعالى للعبد على الوقوع فيما يضره ويحرم
لانفع الفقه وفي قوله ان الضرورة لا تعدو على العصم (تنبيه على ان ترك
الدنيا لا يتيسر الا بفضل من الله ومحض توفيقه بل قلة الرغبة وترك
الارادة القلبية لا يتيسر الا بتوفيقه فان ذلك امر يتعلق بالقلب
ولا مقلب للقلوب الا هو نعم على البشر ان يجتهد في اسبابه باكتساب
مقدماته وماهي تمهيد وتوطئة لوجوده (وان لبس الانسان
الاماسعى) ولذا قال العلماء ان العبد اذا اتى بالاشياء الثلاثة المذكورة
في النوع الاول من الزهد اي اذا اتى بخلوص النية وصفاء الطوية
اورشته هذه برودة الدنيا على قلبه انتهى شرحهما كذلك (بعض
شراح خلاصة معنای بيتي غايت اعلى المعاني تقرير ايدر حيث
قال المعنى انه كان مع شدة احشائه من الجوع تحت الحجارة واضطراره
الى ما يضطر اليه البشر لا يلتفت الى الجبال الشم من الذهب كان
ذلك مؤكدا زهده صلى الله عليه وسلم فان الاعراض عن الشئ
مع شدة الاحتياج اليه دليل جلي على الزهد في ذلك الشئ ثم بين
عدم الانتفات مع شدة الاحتياج بان الضرورة والاحتياج لا يقلبان
العصمة ولا يستوليان عليها الا سيما من هو مؤيد بقوله (والاخيرة خير لك

من الاولى واسوف يعطيك ربك فترضى) عن ابن عباس رضى الله
عنه انه لما قبض النبي صلى الله عليه وسلم كانت درعه مدهونة عند
يهودى على ثلثين صاعا من شعير ففكها على رضى الله عنه بعد وفاته
ومن ثمة قال صلى الله عليه وسلم في ايام حياته (انت قاضى ديني)
وعن عائشة رضى الله عنها انه قال لياقنى على ال محمد شهر لا يخبرون
فيه خبرا ولا يطبخون فيه بزيمة (عن عائشة رضى الله عنها قال
يا عائشة رضى الله عنها ما الى الدنيا انما انا والدنيا بمنزلة رجل
نزل تحت شجرة يستقي بها فلما انتهى الى ارنخل ولم يرجع اليه
(خلاصة معنای عبارت بیت) جبال ذهب بن عدم رغبت وترك
واجتنأى تأكيد ايلادي يعنى ضرورت واحتياجي مشتد اولدجه
ماسوى اللهى ترك ودينيه عدم رغبتى دخی مؤكد وزياده اولدي
سؤال كاتيكه ضرورت واحتياج كشيئك زروسيمه رغبتى تأكيد
ايدريوخسه اتوندن اعراض واجتنأى تأكيد ايتزبونه غريب
برعكس كلام دردينورسه جواننده ان الضرورة لا تعدو على
العصم يعنى بوسنك ديديكك بزلده نسبتله دريوخسه من طرف الله
معصوم وركون محرماتدن محفوظ اولوب مجورله اتصافدن منع
ايدر ملكه صاحبه ضرورت تعدى وعدوان ايدى من بلكه اوليله
ذالك احتياج وضرورت جبال ذهب بن بلكه دنيا دن اعراض
وعدم رغبتى دخی زياده ايدوب تأكيد ايدرديمك اولد (وفي البيت
من البديع رد العجز على الصدر والتكرير في الدنيا

* تخميس *

* نه دكلو قلبه ضرورت ايتسه غلوه *

* اولورمؤكدا اعراض ماسوى همه سو *

* قومادى صون خداميل دنيوى سرمو *

* وانك دت زهده فيها ضرورته *

* ان الضرورة لا تعدو على العصم *

و ايت تدعو الى الد فاعلن دنيا ضرورت مستفعلن ردمن فعلن
لولاهم مستفعلن فخرج الد فاعلن دنيا من ان مستفعلن عدم فعلن
(وكيف تدعو الى الدنيا ضرورية من) (اولاهم فخرج الدنيا من عدم)

(واو ييت سابقده اكدت اوزرينه عطف ايجوندرد معطوف و
معطوف عليه خبرا وانشاء اختلافى مانع عطف دكلدر كه استفهام
اخبار معناسنده درديمشلك كيف استفهام انكار يدراستبعاد وانكار
ايجوندرد معناسى لاتدعوديمك او اور) الاعراب كيف فتح اوزره مبنى محلا
منصوب مؤخر تدعو بلكه سنك ظرفيدر (وقال مولانا جامى كيف الحال
والمراد بالحال صفة السى نزمان الحال كما توهمة بعض السارحين اقال
في المفصل وكيف جار مجرى الظروف ومعناه السؤال عن الحال تقول
كيف زيد اى على اى حال هو ويستعمل للشرط نحو وكيف يجلس
اجلس فان كان بعده اسم فهو في محل الرفع بالخبريه عنه وان كان بعده
فعل مثل كيف جئت فهو في محل النصب على الخالية اى على اى حال
جئت را كما او ماشيا (قال في المتوسط وكيف من الظروف الزمانية لانه
سؤال عن حال المسؤل عنه في زمان الحال) (قال في الدرر المضيئه كيف
لا استفهام الانكارى في محل النصب ظرف لشدة عوقدم عليه
لنغمته معنى الاستفهام وكونه حالا من فاعله بعيد اى مائدعو
في حال من الاحوال الى الدنيا ضرورته عليه السلام انتهى قوله الى
الدنيا جار مع المجرور تدعو كلكه سنه متعلق در دنيا ادنى تك مؤثيدر
عليا اعلات مؤثى اولديغى كنى دنى يد نودنوا ديرل ادا قرب دنيا
دخی بزه نسبتله آخرتدن قريب اولديغى وجه تسميه در يا خود
اخس وادنى معناسنه اولان دناشدن مشتقد بعضيلر الدنيا ما يشغلك
عن التقرب الى المولى ديمش (ضرورة بالرفع تدعو كلكه سنك فاعل ايدر
ضرورت احتياج معناسنه در ضرورت كلكه سى من موصوله مضافدر
(فائده) اولانك اعراب تفصيلى بوجهله در كه (قال مولانا جامى
رحمه الله لولا لها صدر الكلام يلزمها الفعل لفظا نحو لولا ضررت
زيدا او تقديرا نحو لولا زيدا ضررتد واولان لا خلقت الافلاك فغناه
اذا دخلت على الماضى التويخ واللوم على ترك الفعل ومعناه في المضارع
الحث على الفعل والطلب له (قال النحويون ان اول حرف يقتضى
امتناع جوابه لوجود شرطه فيكون حرف شرط ويخص بالجملة
الاسمية المحذوفة الخبر غالبا نحو لولا زيدا لا كرمك ويكون نارة
حرف تخفيض وطلب بازعاج او يرفق فيخص المضارع او يماضى

تأويله نحو (لولا تستغفرون الله) ونحو قوله تعالى (لولا آخرتني الى
اجل قريب) وتارة حرف تخصيص فيخص بالماضي نحو قوله تعالى
(فلولا نصرهم الذين اتخذوا من دون الله قربانا آلهة) بوجه مقامده
لولا شرط المحذور نته كيم لولا زيد لهلاك عمرو من الله لولا حرف
شرط زيد مبتدا في خبري محذوف موجود كنه سبدر جمله سي
لا محل له من الاعراب فعل شرط در لهلاك عمرو جمله سي جزاء
شرط در بوقفه يدير وتمثيل ضميري ولي ايتديكي صورته اما اكر
لولا كنه سي ضميري ولي ايلسه اول ضمير بهر حال مرفوعه در كه
هو ضميري مقامه نائب ضمير مرفوع او اوب مبتدا او اور (قال الشارح
مصنفك اذا ولي لولا بضمير محقه ان يكون ضمير رفع نحو لولا انتم
لكنتم وذهب الجمهور وسيبويه الى ان لولا جار مجرى حرف الجر
الزائد غير متعلق بشئ وموضع المجرور بهما رفع بالابتداء والخبر
محذوف (ايتدي بضمير محله دخي لولا جاره در ضمير تقدير المجرور بهادر
جار مع المجرور غير متعلق بشئ مبتدا در خبري محذوف موجود
كنه سبدر لولا هو موجود ديمكر ضمير فخر كائنات عليه الصلاة
والسلامه راجع در (لم تخرج فعل مضارع معلوم ومجهول اولم
جا زدر (قوله الدنيا تقديرا مرفوع فاعل بدر من العدم جار مع المجرور
تخرج فعله متعلق در (عدم وجوده سابق اولان حال در وجودك
ضديد وجود عدم من خروج وتكون وثبتن عبارت در (شارح
درة المضبنة خلاصة معنای بيتده ديمش والمعنى ما يرغب ضرورته
عليه السلام الى الدنيا الدينية لانها خلقت لاجله وخرجت من العدم
الى الوجود بسببه فالاحتياح اليها غير معقول (وبعض شراح والمعنى
انه لا تدعو الى الميسل الى الدنيا احتياح من لولا وجوده الشريف
لم تخرج الدنيا وما فيها من العدم الى الوجود فان ما هو من طفيل
منفصل على شئ تابعه مترتب عليه تمنع عليه تلجأ الحاجة والاضطرار
اليه لاسيما اذا كان ذلك الاصل منجلا على الاستغناء والرفع وكان
ذلك الامر حقيرا قليلا بالنسبة الى علوه منه وبلاضافة الى علو
قدره ديمشدر (معنای عبارت بيت) نيجه رغبت وميل ايتديرو
ضمير بديت كنه بديت وادبها جيكه اكر اول دايه جلد

القدرك وجودي ثابت وموجود اولسه يعني موجود اوله جق
اولسه دنيا عدم من جيمشدر (يعني عدمه فانوردي وجوده
كلزدي (خلاصه بذات كرمك كه وجوده كلسي اراده اولميه
ايتدي دنيا خلق اولوب وجوده كلز ايتدي يعني مقصود ازلي انك
وجودي ايتدي وجود دنيا بويله ذاتك موجود اولسته متوقف ومحتاج
ايكن ضرورت حال واحتياح دنيا بويله ذاتي نيجه رغبت وميل ايتديرو
وايتدوره من غايت بعيد درنه احتمال ديمك اوله

* تخميس *

* توقف ايتدي اكا خلقت جهان كهن *

* بل احتياح نه طرفه تحقق ايتدي سن *

* ضرورت علت غائية اولد يفتدن ايكن *

* فكيف تدعو الى الدنيا ضرورة من *

* اولاه لم تخرج الدنيا من العدم *

محمد مناعلن سيدال فاعلن كوين والث مستفعلن ثقلن فعان
ن والفرى مفاعلن قين من فاعلن عرب ومن مستفعلن نجم فعان
(محمد سيد الكوين وانقل) (ن والفرى قين من عرب ومن نجم)

(قوله محمد باز رفع مبتداء محذوف خبر بدر تقديرى هو محمد ديمك اولور
مبتدا مع خبره جمله سي سؤال مقدره جواب اولان جمله استينافيه در
ياخود محمد بالجر بيت سا بقده اولان من موصول دن بدل در مبدل منه
توطئه اولوب مقصود بالذات بدل اولديغى قاعده سي تعريفن
مستغني در (بعض شراح بومقامده ولايشفي ما في هذا الانتقال الى اسم
المذوق بلفظ محمد من اللطافة بعد ذكر الاوصاف الكريمة ديمشدر
يعنى اسم محمد خصال حبيبه سي كثير اولان ذات ديمك معنائه
اولد يفته نظر ادر (معلوم اوله كه لفظ محمد بغير آخر الزمان سيد الانبيا
افنديم صلى الله عليه وسلم حضر تليزك علم بدر كنه باسمه الشريف
غيره دني علم ايد كمشدر (فان في الدررة معناه المحمود المشكور مرة
بعد اخرى لانه اسم مفعول من المضاعف من انتفيعل الذي
بناؤه لكثير كالمكرم الذي اكرم مرة بعد اخرى فهو المحمود
في الدنيا بما نفع به الخلق من الهداية والعلم والحكمة والمحمود

واقف اولمشدر يا خود حال اولور (من بحجم عبارتند کلمه من کتبوردی
فریقینک عرب برینک مستقلا سیدی اولدیغنی بیان ایچوندی یا وزن
ایچوندی دیمشدر (دره صاحبی العرب والعجم بفتحین وبالضم
والسکون اسم جنس لهذه الطائفتین والاعراب منهما سكان البادية
دیمشدر) و انقوالیده العرب فتحین ایله ناسدن برطاشه در که اکا
نسبت اولندقدیه عربی دیرلر (العرب عینک ضمی ورائک سکونیه
والعرب واحد کالجیم والجیم دیمشدر عجمدن مراد فایق عربدن
ماعداد جمع فرق انسانیه بی شامل وصادق در) قال بعض السراح
العرب هو الذي استوطنوا المدن والقرى العربية والاعراب من
استوطن البادية ويقال لهم البدوي ايضا (قال صاحب المغرب
الاصح انهم نسبوا الى عربيه بفتحین وهی موضع من تهامة لان ابائهم
امعبل علیه السلام نشاء بهادیمشارفریقین که عرب و عجمدر ثقلیده
داخل ایکن تخصیص بعد التعمیم ایله دیکی شرف وتعظیم ایچوندی
واقعه نوع انسان اشرف اولدیغنی مسلدی که عرب و عجم نوع
انساندر بلکه اصنافنددر (قال الشيخ زاده عایه الرحمة والدلیل
علی انه صلی الله علیه وسلم سیدهما قوله علیه الصلاة والسلام
(انا سید ولد آدم ولا فخر) وقوله تعالی (کنتم خیرامة اخرجت للناس)
وفضله علی الثقلین یستفاد من قوله علیه الصلاة والسلام (لی مع الله
وقت لا یسعی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل) وفضله علی الکونین
یمعرف مما اشیر به وهو قوله عز وجل (وما رمیت اذ رمیت واکن الله
رمی) (ان الذین یشاءونک انما یشاءون الله) ایددی چونکه (بو بیت)
دل اراده هو تحذوف مبتدا لفظه محمد خبر مبتدا جمله سی سؤال
مقدزه جواب جمله مستأنفه دیوتقریر سؤال وجواب ایله خلاصه
معنی بیت (عز وجل) اولان قوله (ما یفخر) من العدم
منطوقه علی غایه خلقت موجودات وباعث ایجاد کائنات
دیو وصف ابتدیکان اول صاحب سعادت کیمدر دیو سؤال ورجاء
الاعلام ایله کلرنده (جواب بیت) نبی افضل واکمل محمد مرسل
(نجم سینه ذات میجل خلاصه هو جود) صلی الله علیه وسلم
افنددین در که ذلک ما یفخر و ما یفخر و ما یفخر و ما یفخر

عرب و عجمک سید ذی شانی و امیر جلیل العنوانیدر دیمک اولور
* * تخمبس * *
* ایرن قدومی اولوب تاج عرشه مایه زین *
* مقام قربه که یوق آنده هیچ متی ایله این *
* ضرور رسک عشقه کیمدر او قرة العینین *
* محمد سید الکونین والثقلی *
* ن والفریقین من عرب ومن عجم *

نبینا ال مفاعلن امر الن فاعلن ناهی فلا مستفعلن احد فعلن
ایز فی مفاعلن قول لا فاعلن منه ولا مستفعلن نعم فعلن
(نبینا الامر الناهی فلا احد) (ایز فی قول لامنه ولانعم)
دره المضبته صاحبی بیت سابقه بو بیت ربط و مناسبتی بیاننده
بو وجهه تفصیل ایدر که لما ذکرناظم انه علیه السلام سید الکونین
علی الاطلاق اخذ فی عدة لوازم السیادة من الصفات العظام
تقریر المعنی السیادة و لهذا اختار الامر والنهی لانهما لا یتأتیان
الامن سید یطاع امره ویسمع کلامه و اضافه الی نون الجمع فقال
نبینا نبی خبر معنائه اولان نبأ دندر فعیل بمعنى مفعول بکسر العین
مخبر دیمکدر بشر بمعنى المنذر اولدیغنی کیمدر نبینک اصلی نبی در
قلبت الهمزة یاء وادغمت دیمشدر هو المخبر دیمکدر اصطلاح اهل
شرعه کندویه وحی الاهی اولان ذات مکرمدر سواء انزل الیه
الکتاب اولم یزل اما رسول کندویه وحی الاهی اولوب وهم کتاب
انزال اولساندر (رسول رسالتدن اسم مفعولدر ارسل دن لغتده
مرسل دیمکدر نبی ایله ینلرنده معنای اصطلاحی اعتباریه
عموم وخصوص مطلق وارددر که رسول خاصدر نبی عامدر
هر رسول نبی در اما بعضی نبی رسول دکلدر (قوله نبینا لفظا مرفوع
محمد لفظ جلیلک معنی دیر نبی جمع متکلم ضمیرنه مضافدر) (قوله الامر
اسم فاعل در امر ایددی دیمکدر) (قوله الناهی کذلک اسم فاعلدر نهی
ایدی دیمکدر ایکیسی دخی نبی کلمه سنک صفتیدر امرک ونهیک
مأمور بها ومنهی عنهار نبی ذکر ایتدیکی هر امر بالمعروف ونهی
منکره تعمیم وشامل اولسون ایچوندی) (الامر بکل معروف والناهی

عن كل منكر تقديره او اور حقيقة امر وناهي جناب كبريادر
 لكن او امر وناهي الهيدي مبلغ يغير عليه الصلاة والسلام
 اقتديز اوله ملاسته اسناد قبيلندن مجاز اولور قوله فلا احد
 عبارتند لابس به مشابه اولان لادر (قال في نحو خبر ما ولا
 المشبهتين بلبس في النفي والدخول على الجملة الاسمية هو المستند
 بعد دخولهما عليه وخبرية ما ولا وكذا اسميتهما لغة حجازيه
 واما بنوعيم لا يذهبون الى اعمالهما فلا يجعلون الخبر خبر الهمما
 ولا الاسم اسم الهمما بل هما مبتدأ وخبر على ما كانا عليه قبل دخولهما
 وعلى لغة الحجاز جاء التنزيل قال الله تعالى (ما هذا بشرا) (ما هن
 امهاتهم) انتهى كذلك (لا ريب فيه آيت كريمه سنده بعض قرآئته
 ريب زعمه قرأت اولوب لابس به مشابه اولان لادر ريب اسميدر
 فيه خبريدر ديمش لكن اصل قرأت نصبه در كه لانفي ايجون
 اولان لادر ريب فتح اوزره مبنى محلا منصوب اسميدر (ايمدى
 بومحله لابس به مشابه اولان لادر احد بلاتنوين لفظا مرفوع
 لاك اسميدر زير الا كلمه سى اسم فعل اولان لابس لفظنه مشابه اولان
 لادر اسمى مرفوع اولور (قوله ابر نصبه خبريدر جمله سى جمله اسميه در
 لغة حجازيه اوزره اجراي بى وجه اوزره در اما بنوعيم لغتي اوزره لا عامل
 دكل در مجرد حرف نفيدر احد مبتدأ در ابر مبتدأ خبريدر
 (نته كيم دره المضئ ديمش الفاء للعطف على الجملة ما قبلها ولا بمعنى
 لبس واحد بالرفع اسمها وقد افاد العموم واما بالنصب خبر لاى
 اصدق وان قرأت بالرفع فقد ابطلت عمل لا فيكون خبر المبتداء
 (معلوم اوله كه) (فلا احد كلمه سنده اولان فاعليه در فاك اقسامى
 تفسير كشافه ميبندر كه فاء الفصيحه هي التي حذف عنها المعطوف
 عليه مع كونه سيبا للمعطوف من غير تقدير حرف شرط وان لم يحذف
 مع كونه سيبا لاسمى فاء التسيب وان لم يكن محذوفا ولا المعطوف
 عليه سيبا لاسمى فاء التعقيب وان كان المعطوف عليه محذوفا لكن
 المعطوف سيبا لاسمى فاء التسيب وان كان المعطوف عليه سيبا
 لاسمى فاء التسيب وان كان المعطوف عليه محذوفا او مبتدأ ايمدى
 معلوم اوله كه بومحله فانك مدخولى سابق الذكر لغة حجازيه

وياخود لغت بنوعيم مذهبي اوزره جمله اولدقده يعنى احد كلمه سى
 فانك اسمى ابر خبري اولوب جمله اولق واز على لغة حجازيه ياخود
 لا كلمه سى عامل اولوب احد مبتدأ ابر خبري اولق اوزره على لغة
 بنوعيم جمله اولق وار (پس بهر تقدير ايشوايكى صورته اولان
 جمله بيوت سابقه دن (سيد الكونين) وياخود نبينا الامر الناهي
 جمله سنده معطوف اولدقده فلا احد جمله سنده اولان فاء
 تعقيبيه در كه معطوف عليه مذكور در وهم معطوفه سبب دكل در
 حاشية يضاويد (شيخ زاده عليه الرحه سورة نساذه ديمش كه
 الفاء قد يكون للتعقيب والتعقيب على وجهين الاول ان يكون مضمون
 ما به الفاء عقيب مضمون الجملة التي بعدها كلاما مرتبا على ما قبلها
 في الزمان نحو قام زيد والثاني ان يكون المذكور بعدها كلاما مرتبا
 على ما قبلها في الذكر كقوله تعالى (ادخلوا ابواب جهنم خالدين
 فيها فبئس مثوى المتكبرين) قال المصنفك فان قيل لم آثر هذا اعني
 كونه عليه الصلاة والسلام باراقول لا ولا نعم وما وجه الاختصاص
 قلنا انما آثر ذلك تا كيد المعنى السيادة وتقرير الكونه امرنا هيا
 وثبينا لذلك لان من كان سيدا امرنا هيا كان بقيه تقيا واثباته اثباتا
 اذ لو انقلب احدهما على الاخر لكان ذلك يضعف في السيادة
 والهمة لان ذلك يوهم انه لا يقدر على امضاء قوله واثباته على حاله
 كما شاهد من رؤساء زماننا انتهى (احد كلمه سنى بعض شراح اصلنده
 وحد ايدى وارهمزه به قلب اولندى (نته كيم اقتت اصلنده وقتت
 ايدى ديمشدر (ابر اسم تفضيل در اصدق معانسته در غير منصرف در
 علت منع صرف وزن فعل ايله وصف در (بر كلمه سى بر قاج معنائه كاور
 اول اصدق معانسته يقال بر فلان في يمينه اى صدق فيما حلف اى
 ايس يحانث (ايكجي احسان معانسته كقوله تعالى (براى الديه) اى
 محسنا لهما (او چنى خير معانسته قواه تعالى (لن تناوا البرحتى
 تنفقوا) در دنجى قبول معانسته قواهم حجة مبرورة اى مقبولة وبمعنى
 الصلاح يقال بر الرجل اى صالح دواى قول بلاتنوين جار مع المجرور
 ابر كلمه سنده متعلق در (قوله لا حرف نفيدر لفظي مراد قولك مضاف
 اليه در مصدره مفعوله اضافتي قبيلنددر (قولك فاعلى ضمير

مترو کدر قوله دیکدر قولان طرفی محذوفدر که عند نفی الاشياء
تقدیرنده در (قوله منه جار مع المجرور ابر فعله متعلقدر منه ضمیری
سرور کائنات علیه الصلاة والسلام حضرت تریته راجعدر قوله ولا نعم
کلمه سی قول لفظنک مضاف الیهی اولان کذا لا اوزرینه معطوفدر
ای فی قول لانعم فی اثبات الاشياء والایجاب تقدیرنده در (بعضی
لاء زائده در لا احد کلمه سنده اولان نفی تا کید ایچوندر دیمش (ایندی
قوله نیتنا یدت سابقه اولان محمد سیدالکونین عبارتنده محمد لفظ
شریفندن صفت اولدیغی صورتنده یاخود نیتنا قولی مبتدای محذوف
اولان هوضمیرنک خبری اولورسه (معنای عبارت نیت) اول سید
الکونین محمد علیه الصلاة والسلام آمر وناهی پیغمبریمزدر (یعنی
طرف حقندن خبر ویره نمزدر لا قولنده یعنی من طرف الله نفی ونهی
ایلدیکی قوانده ولانعم من طرف الله ایجاب وامر ایلدیکی قوانده
اندن صادق یعنی اصدق بر احد یوقدر خلاصه حق طرفندن
کرك اوامر وکرك نواهی هر نه خبر ویردیه اندن ابر وصدق
بر احد یوقدر یعنی سائر پیغمبرلر دخی خبر لرنده صادقدر لکن اول
سیدالکونین اولان بزم پیغمبریمز کی اصدق وابر بر احد یوقدر
دیمک اوله یاخود معنی اول سیدالکونین آمر وناهی اولان پیغمبر
افندیمز نفی ایلدیکی شیده (یعنی بر کره لا اولماز دیوتنی ونهی
ایلدیکی قولنده کذلک نعم ذیوب قبول ایلدیکی قولنده اندن بار
واندن اصدق بر احد یوقدر انکیچون تخلف وتلون محالدر دیمک
دخی ممکندر (وفی الیت من البدیع الطباق بین الامر والناهی و بین
لا ونعم ومراعات التظیر بین نبیاً و بین الامر والناهی والتکریر فی لا
* تخمیس *

نله وشرع شریفک محلی خیرمدن امان استه اولدر اوخیر حصن بدن
کلام مجزی آثار صدق علمدن) (نبینا الامر الناهی فلا احد
* ابر فی قول لانعم ولا نعم *

هو الحی مفاعیلن ب الذی فاعیلن ترجی شفا مستفعیلن عنه فعلان
نکل هو مفاعیلن ل من ال فاعیلن احوال مق مستفعیلن تحم فعلان
هو الحی ب الذی ترجی شفا فعلان (الکل موال من ال احوال مق مستفعیلن)

قوله هو ضمیر منفصل منی محالدر فوع مبتدادر الحیب خیریدر (حبيب
محبیدن مستفیدر فویل یعنی مفعول اولغه محبوب دیمکدر الف لام
عهد خار جیدر ضمیر ادات قصر دن اولغه ضمیر مرجعی اولان
پیغمبر علیه الصلاة والسلام افندیمزه حیثیت مقصور اولمش
اولور صفتک موصوفه قصری قیلندیدر وقصر حقیقیدر ای
هو الحیب او هو حیب الله لا غیره من الانبیاء علیهم السلام دیمک
او اور (معلوم اوله که بو یتده اولان قصر حیثیت صفتی پیغمبریمز
علیه الصلاة والسلامه قصر در وقصر افرادی ایله قصر در که
کویا مخاطب اول صفت حیثیتی انبیای سائر ده دخی بوانوز
اعتقادنده ایمش (پس بونقریر اوزره هو الحیب عبارتقی قصر
افرادی اولور یعنی مخاطبده اوله اعتقاد اولغه نظرله قصر
افرادی اولوب قصر الصفة علی الموصوف بقصر الافراد
قیلندن او اور (ایندی بو محله هو الحیب دیمک ای لا حیب
الاهو دیمکدر) (کقوانا الله هو الرزاق ای لا رازق الاهو دیمک
اولور بو محله اولان قصرک تعریف ومباحثی خانمده مذکوردر
(الذی اسم موصولدر ترجی صیغه مجهول اوزره فعل مضارعدر
رجادندر امل امید معانسته در) قوله شفاعته قائم مقام فاعلیدر ضمیره
مضافدر جملة ترجی اسم موصولک صله سیدر اسم موصول مع
صلته جملة سی حیب کاه سنک صفتیدر ساعت غیریدن غیری
ایچون طلب عفو یاخود طلب فضل وعنایتدر شفاعته ضمیری
اسم موصوله راجعدر (شراح شفاعت حقنده دیمش که ولانی
صلی الله علیه وسلم شفاعات کثیره قال الله تعالی) (واسوف یعطیک
ربک فترضی) فیل هی ارجی آیه فی القرآن ولا یرضیه الا دخول
جميع امته الجنة (قال المصنفک ان الشفاعة نوعان شفاعته نعم
الخلایق طرا وشفاعة مخصوصة نعم قوم دون قوم وجمع دون
جمع فالتنوع الاول مرتبة حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
وهو منفرد به لا مجال لغيره ان یحوم حواها (والنوع الثاني لسا
الحباب الشفاعة) قوله لکل کلمه سنده لام ترجی فعله متعلقدر لام
عند معانسته کلدیکی کبی فی معانسته دخی مستعملدر کل کلمه سی

كل افراديدر كل مجموعی دكادر (زیرا مراد بر فرد قالمق اوزر
هر بر هواده ديمكدر) قالوا القطة كل قديكون افراديا اي كل
واحد وقديكون مجموعيا اي كلهم) نته كيم توضيحه كل رمان
ما كول عبارتنده كل افضلي كل افراديدر جمع افراد رمان ما كولدر
ديك صحيح اولور اما كل الرمان ما كول كلامي كل مجموعيدر صادق
دكادر زیرا رمانك مجموعی ما كول دكادر كه قشري دخی مجموعده
داخلدر نارك قبوغی بمن هول مصدر در (وانقوايه هول بفتح الهاء
وسكون الواو قورق يقال هاله الشئ يهوله هول اذا افرعه ديمش
بوحلده هول هائل معانسه اسم فاعل در هول عظيم ديمكدر
زیرا تون تعظيم ايچوندر تعظيمي مفيد اولديغنه دليل من الاهوال
جمی ذكر اولد يغيدر كه مصدر اولان هولك جمعيدر ديمشدر
زیرا مصدر جمع اولمق نوع قصد اولدوده در نه كونه ونه نوعه
مصیبت اولسه شفاعتی ما مولدر ديمك اولور (شيارح مصنفك
كوزك تفصيل ايدر) كما قال قوله لكل هول اي داهية عظيمة
وبلية قوية وفي توصيف الهول بكون من الاهوال تنبيه على زيادة
التعظيم ورمز خفي الى عظم الهول وفخامته حيث استحق ان يعد
فردا من الاهوال (قوله مقتحم بفتح التاء اسم مفعول در هول كله سنك
صفت در مقتحم فيه ديمكدر كه حذف وا بصال قيلنددر
كقوله تعالى (ذلك وعد غير مكذوب) وقول العرب المال مشترك
اي مشترك فيه ديمكدر (قال المصنفك الاقتحام الدخول في وسط الشئ
يقال اقتحم النهر اي ادخل نفسه فيه) كما قال شيخ زاده عليه الرحمة
يقال مقتحم فيه اي مدخول فيه يعني لكل خطب يقع الانسان
(بعض شراح الاقتحام الدخول ولما يستعمل في الدخول في موضع
من شان انداخذل ان يدخل فيه انما يستعمل في الدخول في المداخل
الضيقة والمواضع الجرجة (خلاصه معنای بيتي) بعض شراح
بوجوهه تقريرايمش كه المعنى ان مجدا عليه الصلاة والسلام
هو الحبيب المتصف بكونه مرجوا للشفاعة عند كل شدة من الشدائد
في الآخرة قد دخل فيها الانسان بفرست يده ورجت
عليه نفعه (كذلك دره صاحبي ديمشدر كه والمعنى ان النبي صلى الله

عليه وسلم حبيب الله تعالى الذي يرجى شفاعته عند الشدائد
الواردة على الانسان يوم القيمة في الحشر (قال عليه الصلاة
والسلام شفاعتي لاهل الذنوب من امتي وانزني وان سرق علي
رغم انف ابى الدرداء (معنای عبارت بيت) اول سيد الكونين
ونبينا المحترم حبيبت كند ويه مقصور اويله بر محبوب الهيدر كه
انك شفاعتي اهو الدن هر مخاوف و بليات مدخول فيهاده رجا و اميد
اولور (خلاصه شفاعت و امدادی هر حالت مخصوصه واضطرار
و وقوع مصائب و بلياته مرجو و ما مولدر و در يغ دكادر كرك احوال
و مصائب دينويه و كرك اخرويه جمله سنده محبوبيت الهی حسيه
شفاعتي مقبول و بيدر يغدر ديمك اوله

دعي الى ال مفاعلين لاه وال فاعلين مستمسكون مستفعلن ن به فعلن
مستمسكون مستفعلن زجت فعلن ل غيرون مستفعلن فصم فعلن
(دعي الى الله والمستمسكون به)

(مستمسكون بحبل غير منقصم)

قوله دعي يدعو دعاء و دعوة اذا طلب دعي فعل ماضى در دعوت ايتدي
ديمكدر تحتده فاعل ضميرى حبيب اكرم و بنى محترم عليه الصلاة
والسلام راجعدر مفعولى تعميم ايچون محذوف در دعي كل احديا خود
دعي الخلق تقديرنده در (قوله الى الله جار مجرور دعي كله سنه مضاف
تقديريله متعلقدر اى دعي الى معرفة الله اوالى طريق اطاعة الله
بومنا و تقدير اوانور (نته كيم بيمبر حق رسول مجتبي عليه الصلاة
والسلام افنديمن نص شريف قطعي اولان (ادع الى سبيل ربك
بالحكمة والموعظة الحسنة و جادلهم بالتي هي احسن) آية كريمه سى
مفاد نجه دعوت الى الحق حكمة اليه و وعظ و جدل ايله مأمورا و لمشدر
حتى بعض كبار محققين بآية كريمه ده ادلة قويه دن اولان برهان
و خطابت و جدل اوج عدد ادلة عقليه به اشارت وارد در بالحكمة
قول شريفى برهانه و الموعظة الحسنة خطابته و جادلهم جدله
ايمادر ديمش بومقامك تفصيل و بيانته بوجهير برتقصير شو وجهله
اهتمام ايمشدر اولان برهان قضايای يقينيه دن مركب اولان قياسدر
قضايای يقينيه دن تعريفيلى و تفصيلانى منطقده ميبندر محلندن

استحضار اول نور تطویل مانحن فيه مخدر بومحمد تعدادی
 کانیدر که قضایای یقینیه اولیات مشاهدات متواترات حدسیات
 تجربات قضایا قیاساتهما معهادر (بولردن مرکب اولان قیاسه
 برهان دیرلر یقین محض افاده ایدر شائبه شبهه و ظندن مبرادر
) ثانیاً خطا بتدر که مشهورات و مظنونات اولان قضایادن مرکبدر
 مشهورات اول قضایادن که خلیق بیننده مشهور و مسلم اولوب هر کس
 مضموتی اقرار و اعتراف ایدر مثلاً قتل نفس بغير حق قبیح و اله بدل
 حسن کبی و کشف العورة عند الناس قبیح و مذموم کبی قضیه لک
 مضموتی هر کس اقرار و تصدیق ایدر مشهورات بودر کدک مظنونات
 اول قضایادن که بحکم بها العقل مع تجویز نقیضها تجویز امر جوحا ایل
 تعریف ایدر خطبا و واعظ لک اقول لری اکثر بومقوله دندر که
 خلیق واعظ حسن ظن اوزره اولوب کذب اختیار ایتمز داموا بدهر نه
 وعظ و نصیحت ایدر سه تسلیم و قبول ایدر رد و انکار ایتمز اول
 واعظک وعظ و کلامی حق اولق طرفی ترجیح ایدر لکن حق
 اولق طرفی دخی تجویز ایدر یعنی حق اولق احتمالدر دیرلر
 مظنونات اولور حتی اکثر مسائل شرعیه دخی مظنوناتنددر مثلاً
 امام اعظم رحمه الله علیه ذاهب اولدیغی مسائل عملیه برحق
 اولدیغی اعتقاد و قبول ایلدک انکله امور دینی مزده عمل ایتمکده بوز
 مع هذا امامک اول مسائلده قوی حق اولدیغی مظنوناتنددر لکن
 امام اعظم تابعینددر و علوم عقلیه ده و نقلیه ده کال و زهد و انقاسنه
 بناء جیه تک حسن ظنی اولغله کلامی و مذهبی قبول و حق بودر دیو
 اعتقاد و امام اعظمه تقلید ایلدک لکن خطا اولق احتمالی واردر
 دیدیکمز مظنوناتدن اولدیغنه بناءدر (تمه کیم مذهب شافعیه بی
 خطا در حق اولق احتمالی واریدیکمز کبی شافعیه دخی بونک عکسی
 اوزره در که شافعی اولالرمذهب شافعی حق خطا اولق احتمالی واردر
 دیرلر (ایمدی منطقه بیان و تفصیل اولدیغی اوزره بویکی نوع
 قضایادن که مشهوراتدن و دخی مظنوناتدن مرکب اولان قیاسه
 خطابت تسمیه ایدر کبری مرحوم سحاقی بشرط و العنده یازمستدر
 که (اما مقدمات الخطابة فيها الفنیات وهي مقدمات یحکم بها

العقل مع تجویز نقیضها تجویز امر جوحا ومنها المشهورات وهي
 قضایا اعترف بها الجمهور لمصلحة عامة متعلق بنظام احوالهم
 مثل العدل حسن او بسبب رقة مثل مواسات الضعفاء مجوده
 او بسبب حجة مثل كشف العورة عند الناس مذموم والغرض
 من الخطابة ترغيب السامع فيما ينفعه من تهذيب الاخلاق او من
 امر الدين (او جینی جدلدر که خصم عندنده مسلم و مقبول اولان
 قضایادن مرکب اولان قیاسدر الزام خصم افاده ایدر خصمک
 عندنده دخی حق و مسلم اولغله ملزم اولوب قبول ایدر محقق
 مشارالیه کرمده جدل کلمه سی معنای لغوی اعتبار یله متازعه
 وجدال وجه حسن ایلد معناسنه اولق اوزره مراد ایتمش دیمک
 دخی ممکن در بومذکوراته متعلق (قال فی الاصول مواد الحجج هی
 قضایا التي ینألف منها الحجة اعلم ان النقضیه باعتبار کونها جزء
 من الحجة یسمى مقدمة ومبتدأ فالحجة العقلية اما ان یکون مقد ماتها
 قطعية یسمى برهاناً عند الفلاسفة ودلیل عند المتکلمین لکن بمعنی
 الاخص لان الدلیل بالمعنی الاعم یطلق علی البرهان والخطابة
 وغيرها واما مقدماتها ثانیة او مشهورة یسمى خطابة عند
 الفلاسفة وامارة عند المتکلمین (ایمدی سید الانبیاء علیه الصلاة
 والسلام افندی عباد الالهی طریق حق اولان ایمان و اطاعته
 دعوت ایلد مأمور اولدقلرینی معین اولان سالف الذکر آیه کرمده
 مسطور) بالحکمة قول شریعی برهان (والموعظة الحسنة
 خطابه) و جاد لهم جدله اشارت اولق احتمالدر دید کلرینک
 تفصیلی اشبومذکورات اوله واقعه قرآن کریم سالف بیان
 ادله عقلیه دن دخی خالی اولدیغی جهتدن نه کونه معجزه کبری
 اولدیغی بوندن قیاس اولنه قرآن کریمده سالف الذکر خطابی
 (شرح مقاصدده سعد العلامة بوصورته تصریح ایدر که) حیث
 قال ان قوله تعالى (لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا حجة اقناعية
 والملازمة عادية علی ما هو الايق بالخطابیات ای الاقبيسة المنسوبة
 الى الخطابة وهي الادلة المؤلفة من مقدمات مقبولة او مظنونة
 او منها فان العادة جارية بوجود التامع والتغالب عند تعدد الحاکم

(ایمدی بوی تحریر اتدن مراد حقیرانه من ناظم علیه الرحمة نك دعي
الى الله الخ يتي ايله نبي آخر الزمان خاتم الانبياء بغير ذیشان عليه
الصلاة والسلام افندیمرك سالف الذکر (ادع الى سبيل ربك
بالحكمة الخ) آية كريمه سی منطوقه آية ادلة عقلیه مذکور ايله
دخی دعوتیه مأ مور اولدیغنی ایما و اشارت اراده ایتدیکنی شرح
و بیان اولور (قوله فالمستسکون فاء شرط محذوفه فيه جواب ایدر
مستسکون اسم فاعل جومیدر مبتدا در حالة رفعی و او ايله در قوله به
جار مع المجرور مستسکون به متعلق در ضمیر صاحب سعادت علیه
السلام جومیدر تمسک یا تمسک در تشبیه معنی سانه دخی کلور دیمشله
(مصرع ثانیده) اولان مستسکون كذلك اسم فاعل در مبتدایک
خبریدر مبتدا مع خبره شرط محذوفه جوابدر سؤال ایتیشله مبتدا
مستسکون كذلك خبر دخی (مستسکون اولدوقده مبتدا خبرک
غنی او اوب مفید اولملار جواب متعلق بری اعتبار ايله احدهما
آخره مغایر در یعنی اولکی تمسک صاحب سعادت افندیمزه در
ایکینکی تمسک حبله تمسک در متعلق اعتبار ايله بینهما ده مغایرت
ظاهر در دیمشله شرط محذوفک تقریر و جزاسی (اذا دعی حضرة
الرسول الى الله فالمستسکون به مستسکون بحبل غیر منقسم دیمک
تقدیرنده در (بحبل جار مجرور مستسکون ثانیه متعلق در حبل ایدر
(بعض شراح حبل لفظنده استعاره مصرحه وار در دیمش
تقریری بوجهله در که (ناظم علیه الرحمة کرداب مهالك
ضالانده قالمش عباد الاهی ساحل فلاح ایمان و هدایت دعوت اتمک
ایله مأمور اولان داعی الى الحق رحمة للعالمین علیه الصلاة والسلام
الشیخ بنی نجه و سلامته و عهده باده عهده دوشمیشله در سلامته
اخراج ایدن حبل متبینه تشبیه ایدوب مشبه به اولان حبل لفظنی
ذکر و مشبه اولان سرور کائنات علیه الصلاة والسلام افندیمزی
مراد ایتدکله (ناظم علیه الرحمة استعاره مصرحه ایتددر (مصرع
اول سابق کلام قرینه استعاره اولور لکن ظاهر اولان بومحله
تشبیه بلیع اولقدننه کیم ادره المضبته صاحبی بوجهله تحریر
ایدر (حیث قال وفيه تشبیه بلیع حیث شبه المستسکون بالنبي بالمتعلق

بحل وثیق کامل فی الوثوق وحصول الاعتماد ورجاء الخلاص به
تسمیها الماعتول بالبحسوس و بحمل الکلام الاستعارة المصروفة
بان شبه الداعی بحل وثیق یترصل به الى المقصود (وقوله غیر منقسم
و تشبیه الاستعارة دیمشدر (قوله غیر منقسم غیر کله سی حبلک
صغیر در منقسمه مضامین غیر منقسم غیر منقطع دیمکدر حبلی
بوصفت ايله یعنی غیر منقسم صفتی ايله توصیفدن مرادی دین
محمیدیک الى يوم القيام منقطع اولیوب دوام و متانتیه اشارتدر
(شارح مصنفک محصور معنای یتنی بوجهله تقریر ایتدکله
(قوله فالمستسکون ای اذا كان داعیا الى الله و مرشدا للخلايق
اجمعین کان المنشئون بذيله والمؤمنون بطريقه یتشبثون بحبل
غیر منقطع و عقب الصفات السابقة بحديث الدعوة الى سبيل الله
لان هذه الدعوة مؤكدة مقررة لها يريد من كان داعيا الى الحق
فهو المستحق لان يكون سيدا على الاطلاق فيجب ان ينقادوا له
و یتذلوا امره (معنای عبارت یتنی) اول بغير ذیشان نبي محترم خلق
ایمان و اطاعت حقه دعوت ایلدی (ایمدی دعوتیه اجابت ایدوب اول
نبي محترمه یا بشوب دامننه تشبیه ایدنلر بر حبل متبینه یا بشدیلر که غیر
منقطع در تمسک ایدنلر مهالكده قالماز ابدی نجات و سلامت یولور
دیمک اوله و فی الیوم من البديع التکریر و الاقتباس والاستعارة و التقسیم

* تخفیس *

* سوندی قدده ایتله نیجه کاسه تهی *

* غریق بحر کنه اهل حیرت و ولهی *

* چه ضلالتیه دوشمش بود کور و سیهی *

* دعی الى الله و المستسکون به *

* مستسکون بحبل غیر منقسم *

فاق النبي مستفعلن بين في فاعلن خلق وفي مستفعلن خلق فعلمن
ولم يدا مقفا علمن نوه في فاعلن علم ولا مستفعلن كرم فعلمن
(فاق النبي في خلق وفي خلق) (ولم يدا نوه في علم ولا كرم)

قوله فاق فوق قدر اعلال قال کیدر یقال فاقه وفاق علیه اذ اذاع علیه
من شیء دیمشله (بعض شراح لغتده فائق عالی دیمکدر دیدی (فاق

فعل ماضيدر تحته فاعل ضمير بيغمبر عليه الصلاة والسلام
 راجعدر (قوله النبيين نبينك جعيدر لام استغراق ايچوندر يقال
 فاق الرجل اقرانه اذا علاه بالفضائل والشرف ديمشدر النبيين
 فاق نك مفعوليدر فعل مع فاعله جملة سي استينافيدر (قوله في خلق
 فاق به متعلقدر خلق بفتح الخا خلقت ظاهره در ما بعدى قرينه در كه
 مراد خلقت ظاهره اوله زير اخلقت عامدر خلقت ظاهره وباطنه
 عام وشاملدر خلق ثاني ايله مراد خلقت باطنه در (شرح الخلق
 بالفتح الصورة وبالضم السيرة كما يقال من فبح خلقه ساء خلقه ديمشدر
 (بعض شراح المراد بالخلق حسن الصورة من تناسب الاعضاء
 والالوان والاشكال وبالخلق حسن السيرة من العلم والعمل والحكمة
 والشفقة وغيرها من محاسن الاخلاق وقيل المراد من الاول الكمالات
 الظاهرة المحسوسة وبالثاني الكمالات الباطنة الغير المحسوسة
 بيغمبر عليه الصلاة والسلام افنديم خلقت وهيئته واعتدال
 وتناسب اعضا وسائر محسناته اكل الناس اولديغنيك تفصيلي
 شمائل شريفه در (روي عن جابر بن سمرة انه قال رأيت رسول الله
 صلى الله عليه وسلم في ليلة اضحيان وعليه حلة حراء فجعلت النظر الى
 وجهه والى القصر فهو احسن في عيني من القمر (عن عايشه رضي الله
 عنها قالت وقعت الابر من يدي ذات ليلة فدخل النبي عليه السلام
 فوجدتها من ضوء وجهه الكريم (قوله وفي خلق بضم الخاء بارمع
 المجرور كذلك فاق فعلته متعلقدر (في خلق كله سي في خلق
 اوزرينه معطوف اولوب محاسن ظاهره محاسن باطنه نك آيات و
 علاماخذن اولديغني بناء بيغمبر عليه الصلاة والسلام افنديم كمالات
 ظاهره وكمالات باطنه در جميع انبياء عظامه فائق اولديغني بيان
 اولور (نه كيم روايت اولمشكه (ان رجلا سئل عاليا رضي الله عنه
 عن خلق رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال كيف اقدر ان اصف لك
 ما استعظمه الله تعالى من خلقه حيث يقول (وانك لعلى خلق عظيم)
 كذلك اخلاق كريمه فخر كائنات عليه الصلاة والسلامه (بعض
 شراح يازمشركه (عن انس رضي الله عنه انه قال لما قدم رسول الله
 عليه الصلاة والسلام المدينة اخذ ابو طلحة رضي الله عنه بيدي

فانطلق بي الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله ان
 انسا غلام كبس فليخدمك فخدمته في الحضر والسفر فوالله
 ما قال لي شيء صنعته لم صنعت هذا هكذا ولا شيء لم اصنعه
 لم لم تصنع هذا هكذا فعلم ان بجنة وبركته عليه الصلاة والسلام
 وصرف همته الى انس وهو صبي حين سلم اليه حفظ الله انسا
 ان يصدر عنه شيء يكره رسول الله صلى الله عليه وسلم (وكذا روى
 عن انس كان رسول الله صلى الله عليه وسلم احسن خلقا (وعن
 عايشة رضي الله عنها قالت ما كان احسن خلقا من رسول الله
 صلى الله عليه وسلم مادعا احد من اصحابه ولا من اهل الا قال
 لييك فلذلك ازل الله تعالى (وانك لعلى خلق عظيم) وكذلك
 روايت اولمشكه كان صلى الله عليه وسلم لا يغضب لنفسه بل
 يغضب اذا انتهكت حرمة الله وكان اكثر الناس تواضعا يقضي
 حاجة اهله ويخفف جناحا للضعفة ويجالس الفقرا ويواكل
 المساكين وكان اكر دعاءه (اللهم احبني مسكينا وامتنى مسكينا
 واحسرنى في زمرة المساكين) وما سئل شيء قط قال لا وكان
 اشد حياء من العذراء في خدرها انتهى (قوله ولم يدانوه فعل
 مضارع جمع مذ كرر لم يقر بوه ديمكدر مفساعله يابندن مدانية
 مصدرندن مشتقدر مدانية مقاربه معناسنه در (تته كيم
 آيت كريمه ده (دنا فتدلى) اي قرب ايله مفسردر يدانوه فعلتك
 فاعلى تحته نبين كله سند راجع ضميردر يدانوه ده اولان ضمير
 بارز فعلايك مفعوليدر ضمير صاحب سعادت افنديم راجعدر
 (درة المصنئه صاحبي ديمشكه ولما كان فيه توهم قرب مرتبتهم
 الى مرتبته عليه الصلاة والسلام كما يوههم (قوله فاق رفته بقوله
 ولم يدانوه في علم ولا كرم اي لم يشار بوه في شيء من الاخلاق الفاضلة
 والباطنة التي من جملتها العلم والكرم (قوله في علم جرايله في خلق
 اوزرينه معطوفدر كذلك في كرم دخي بويله در تنوين ايكبسنده
 دخي تعظيم ايچوندر حقيقت حال خواجه كائنات عليه الصلاة
 وافضل النخبات افنديم علوم اولين وآخرين عالم خصوصاً
 علم الدن سلاطاني ديد كلري وصف شريفارنده مسيلدر (ناظم عليه

الرجاء (بغير بر عز عليه السلام اشرف الانبياء اولاد بغنه دليل
مقامنده ولم يدانوه في علم ديمشدر (زيرا غير يلرده اولان صفاتك
اشرفي ايله متصف اولان ذات (بهر حال اول غير يلردن اشرف
اولور صفت علمدن اشرف صفت اولاد بغنه علما اتفاق ايتدسلر
بوصفت اشرفده اكا تقر به دخي قادر اولينلر اوزرينه اشرفيني
نه رتبه ده اولور بوندن قياس اولور (نته كيم مصنفك ديمش
ولما كان ههنا مظنة ان يقال اذا كان مرتبه اعلى من مراتبهم
فرتبهم هل هي قريبة بدرجته ام لا اجاب بنفي القرب بقوله
ولم يدانوه تذييل اعلى عظم التفاوت وتباين الدرجات (علمك اشرف
اشيا اولديغني امام رازي شويله بيان ايتش كه (ان العلم اشرف شئ
من الاشياء التي يصير سببا للفضل على الغير ولو كان اشرف منه
لفضل الله تعالى بذلك آدم عليه السلام على الملائكة حين قالوا
(اتجمل فيها من يفسد فيها ويبسك الدماء) انتهى (معلوم اوله كه
كرم دخي اشرفيت ده علمه قريب اولمغله صفت كرمك ذكرى
اختيار اولندي (شراح قصيده دن حسن الحنفى رحمه الله بوجهله
تحقيق مقام مدحده سؤال وجواب ايدر كه (فان قلت لم خص
الناس علم صفتي العلم والكرم من بين سائر الصفات (قلت لما كان
المقام مقام تفوق على سائر الانبياء وذلك انتفوق تمامه في النبوة
والنبوة انما تتم وتكمل بكمال الاستقامة والايضاة والاهما تمامتم
ويكمل بكمال صفتي العلم والكرم اقتضى المقام نفي قرب النبيين منه
في تلك الصفتين فضلا عن ان يساويه احد منهم فيما اذا فاقهم
فيها ففقد فاقهم في سائر الصفات لتكونها اي الصفات الحميدة
واساسي السموات الكمالية انتهى (خلاصة مآل مدايمده شيخ زاده
عليه الرحمه بوجهله حسن ختامه موفق اولمشدر كه كما قال
(واما بيان خلقه وخلقه وعلمه وكرمه فدشير اليه في بعض الايات
وورد في الاخبار الثابتة من النقات والاصل في جميع ذلك قوله تعالى
(وعلمك ما لم تكن تعلم وكان فضل الله عليك عظيما) وتوضيحه
(ان الله تعالى فضل الانبياء بعضهم على بعض فاعطى لكل نبي
فضلا ثم جمع الفضل كله وزاد عليه حتى صار فضلا عظيما فاعطاه

نبينا وقال (وكان فضل الله عليك عظيما) ثم اقفى الى حسن خلقه
وجمال طاعته بقوله تعالى (والضحى واللبل اذا سجي) حيث
اشعر الضحى من وجهه صلى الله عليه وسلم (واللبل من صدغه
الزكي) واقسم بها (وكفاك شاهدا قوله عليه السلام (انا املح)
وحسبك في عظمة خلقه قوله تعالى (وانك اعلى خلق عظيم) ودليل
على انه من الجميع اعلم قوله تعالى (وعلمك ما لم تكن تعلم) وزيادة
شرفه (الم نشرح لك صدرك) وناهيك في كونه اكرم من ارباب
الجرود والكرم قوله (انا اكرم ولد آدم) صلى الله تعالى عليه وسلم
في كل وقت وحين انتهى (معناى عبارت يبت) اول سيد الانبياء
اولان بغير بر عايشان جميع انبيايه خلقت جليله سنده كه حسن
صورت وتناسب اعضاء واحسن اشكال وتمام ملاحات اوزره
خلق اولمغله كذلك حسن خلق وطيب عرق ومحاسن اخلاقه
وحسن سيرته فائق وعالى اولدى وانلر (يعنى انبياء عظام اول
عالى حضرته علم وكرمه ياقله شئ مديلمساوى اولمق نرده قاندى
چونكه شرف ذات اشرف صفات ايله رتبة اتصافه تابع اولمغله
اشرف جميع صفات اولان علم وكرم ايله اتصافى بررتبه ده كه انبياء
عظام عليهم السلام اول رتبة اتصافه تقرب دخي ايده مدكارى
صورتده سائر انبيايه نسبت شرف ذات عليه سنك اشرفيني بررتبه ده
اولمش اولور كه ساررى اول رتبه شرف ذاته تقرب دخي ايده منزل
(خلاصه انبياء عظامه ايكي وجهله فائق وعالى در برى خلقا وخلقها
وبرى اشرف صفات ايله اتصافا لكن بررتبه اتصافكه سائر انبياء
كرام اول رتبه به نائل اولمق دكل تقرب دخي ايده منزل مألنده اوله
(وفي البيت من البديع الجاس المحرف ومراعاة المظير والتقسيم والمقابلة

* * * تخميس * *

* طوغوب او شمس هدى اچدى معرفت افقن *

* آلوب تسابق ايله هر فضائلك طرفن *

* رداى عزت حق زين تور ايدوب عنقن *

* فاق النبيسين في خلق وفي خلق *

* ولم يدانوه في علم ولا كرم *

وكلهم مفاعلين من رسوا فاعلن ل الله مل مستفعلن تمس فعلن
 عرفا من ال مستفعلن بحر او فاعلن رشفا من ال مستفعلن ديم فعلن
 (وكلهم من رسول الله ملتمس) (عرفا من البحر اورشفا من الهم)
 واو عا طند در كل كل افراد يندر دينور سه كل واحد من الانبياء ديمكدر
 واكر كل مجموعي اولور سه مجموع الانبياء من حيث المجموع ديمك
 اولور (كل لفظا مرفوع مبتدا در جمع ضميرنه مضاف در ضمير بيت
 سابقه ندين كنه سنه راجع در ملتمس مبتدا نك خبر يندر مبتدا مع خبره
 جايه سي استينافيه در يا خود كان محذوفنه متعلق اولوب فاق
 فعلنك فاعلندن يا خود مفعولندن حالدر يا جله سابقه اوزر ينده
 معطوفدر (من رسول الله مؤخر ملتمس كنه سنه متعلق در قصر ايچون
 تقديم اولمشدر اي منه عليه السلام لامن غيره ديمكدر) رسول
 فاعول يعني مفعولدر مرسل معنائه ارسل دندر رسول ازان كتاب ايله
 بعث اولنان ذات عاليقدر در لفظه جلال رسولك مضاف اليهيدر
 عرفا وقوله رشفا ملتمس كنه سنك مفعولندن ملتمس كنه سي مبتدا
 اولان كلهم لفظنك خبري اولديغنه بناء مبتداه اسم فاعل خبر
 اولغله استاد اينديكنه بناء عامل اولمشدر التماس بو محله لغت
 معنسي اولان مطلقا طلب معنسانددر معنای اصطلاحی مراد
 دكلدر (زیرا اصطلاحده التماس منساوي الرتب اولان ذوات
 بيننده كي طلبدر يغمير يمز عليه الصلاة والسلام سلطان المرسلين
 اولديغني بي ارتيادر) عرفا بالفتح مصدر در غرف الماء يغرفه اذا
 اخذ يده (قرأ ابو عمر وقوله تعالى (الامن اغترف غرفة) بالفتح
 (والباقون من القراء قرؤا بالضم نقل اولمشدر) يوتخذده عرفا
 من البحر غایت قلندن و جزئي اولمقدن كايه در) ننه كيم تركيده
 در يادن قطره ديرلر (شارح شيخ زاده يقال غرف الماء يده واغترف
 منه اي اخذه ملاء كفه عرفا ديمش) قوله من البحر كنه سي عرفا نكظنه
 متعلقدر (لكن مصرع اولده مذكور اولان رسول كنه سندن بدل
 اولق مرجعدر ملتمس كنه سنك مفعولي اولق دخی محملدر) قوله
 اورشفا رشف مصدر در رشف الماء يرشفه بالضم اذا مصه ديمشدر
 (يعني تركيده املك معنائه اولان مصدر در) بعضيلر اغزايه

صوامغه ديرلر ديمش غرف اوزر ينده معطوفدر) او كنه مانعة
 الخلود جفتده عناد يوقدر منع بوايكبستندن خالي اولمقددر
 (من الهم بكسر الدال كل نعم دائم ديمشدر جار مع المجرور رشفا كنه سنه
 متعلقدر ديم نعم وزنده در ديم بكسر الدال الممدوده ديمه نك جمعدر
 ديمه كيجه وكوندز اتصال اوزره بارنده اولان مضر در) خلاصه
 شيخ زاده عليه الرحه محصول معنای بيتي افاده ده ديمشكه قوله
 عرفا اورشفا اما مفعول ملتمس والالف واللام في البحر والديم بدل
 من المضاف اليه اي من بحره وموسره وقلبه وباطنه ومن ديمه اي
 افاضته فيكون معناه انهم ملتمسون في كل امر واما حالان بمعنى اسم
 الفاعل اي غارقان اورا سفان اي ملتمسين منه المطالب والمقاصد
 في كل حال حال كونهم الملمين او كالملمين (وقوله من البحر يجوز
 ان يكون بدلا من قوله من رسول الله فيكون هو البحر للعلوم والديم
 البياضة ومن شأنه الافاضة ومن الانبياء الاستفاضة عنه عليه السلام
 (وبعض شراح بووجهله معني ويرمشكه) حيث قال ان جميع النبيين
 غار فون من بحر علمه الزاخر راشفون من ثدي سحاب فضله الماطر
 سي. قليلا بالنسبة الى كماله ومقاماته وان كان ذلك بالنسبة اليهم امرا
 عظيما وخيرا كثيرا فان غرف الغارف ورشف الراشف بالنسبة الى
 البحر والديم شيء قليل وان كان ما يرشف ويغرف في حد ذاته او
 بالنظر الى الغارف والراشف كثيرا عظيما هذا ان جعلت البحر والديم
 عبارة عنه صلى الله عليه وسلم ويكون التعبير عن اخذ بعض بالغرف
 من البحر وعن اخذ بعض بالرشف من الهم (امارة المضية صاحبي
 بووجهله تفصيل معني ايدركه لما اراد الله تعالى خلق العالم خلق
 روح محمد صلى الله عليه وسلم اولامن نور جاله الاحدي كما قال
 عليه السلام اول ما خلق الله روي وقال انامن الله والمؤمنون مني ثم
 نظر اليه نظر المحبة فمرق ذلك النور حياء من الله تعالى فقطرت
 منه قطرات فتخلق منها ارواح الانبياء ثم خلق من نور ارواح
 الانبياء ارواح الاولياء ثم منها ارواح المؤمنين ثم منها ارواح عصاة
 المؤمنين الخ فاذا عرفت هذا فنقول معني قوله وكلهم من رسول الله
 ملتمس انهم ملتمسون من بحر وجوده الموجود ومن فيض جوده

الكمال والجود لانه عليه السلام اصل الوجود الظاهر والباطن
والجود باسمه محتاج اليه عليه السلام في الوجود والكمال فوجود
الاشياء وكما لا نهسا عند وجوده وكما له كالغرفة من البحر او قطرة
من المطر كما قال (غرفا من البحر اورشفا من الديم انتهى فقير ضعيف
(بو بيت لطيف معجزه پيرانك معاني غامضة سنده ملاحظه
عاجزانه م بودر كه اولان من البحر ومن الديم عبارت لرده اولان الف
لام مضاعف اليه دن عوض اولغله من بحره ومن كرمه ديمكدر
ضمير ل بغير افنديمزه راجع در بحر لفظنده استعاره مصرحه واردر
تفصيلي بو وجهله در كه (ناظم عليه الرحمه صاحب سعادت
عليه الصلاة والتحيه افنديمزه معرفه اللهده اولان علم وكاني
ظاهر از خار عظيم وبي پاين اولمقده بحره تشبيه ايلدي مشبهه
اولان بحري ذكر ايلدي مشبه اولان علم ومعارف الهيتر رسول الهي
مراد ايلدي كذلك ديم لفظنده دخی استعاره مصرحه واردر
(يعني ناظم ذات سلطان كائنات عليه الصلاة والسلام افنديمزه
هادي است وعالمه عين رحمت اولغله فيض كرمي جله به دائما
ساري وواصل اولمقده اول كرم رسول الهي روي ارضه وما فيه ايه
باعث قوام وحيات اولان امطار متصله به تشبيه ايلدي مشبهه
اولان ديم لفظي كه امطار در ذكر ايدوب مشبه اولان كرم رسول الهي
مراد ايمكله ديم لفظنده دخی استعاره مصرحه متحقق او اور
بيت اولده ذكر وتصريح اولانان في علم وفي كرم ايله مراد بحر كي
اولان علم رسول الله وامطار متصله كي اولان كرم رسول الله
اولديني بو استعاره مصرحه لضمنا تفسير وبيان مقامنده در
تفصيلي بو وجهله در كه بيت اولده ولمايد انوه في علم ديمش ايدى
يعني انبياء كرام علامه انكاه مساوي اولمق دكل اكه مساواته يقين
دخی اونه مديلر ديدى بو كلامي بيان وتفسيره محتاج اولغله انبو
بيت جليل معجز اداده (وكاهم من رسول الله الخ) ايله (ناظم عليه
الرحمه بو وجهله بيان ايدركه انبياء كرامده اولان علم ومعرفه الله
جمله سى علوم ومعارف محمدية دن طلبلى ايله كندوزه واصل
اولمدر لكن علم محمدية نسبت اول علوم محمدية دن كندوزه

واصل اولوب نائل اولدقلى بحردن قطره در مع هذا اول قطره
ديديكمزه علم ومعرفت انبياءك ذاتلى مقتضا سجنده مرتبه كلى
وعظيم وكثير اولديني ظاهر در (ايمدى علوم انبيا علم محمدى به
نسبت بو مرتبه لرده بحردن قطره اولمقده بغير عليه الصلاة
والسلامه سائر انبياء علمه نيجه قريب اولور (ولمايد انوه في علم) كلامي
حق وصحيح اولديني ظاهر اولور (كذلك ولمايد انوه في كرم
كلامك) (اورشفا من الديم) قولى بيان وتفسير او انديني تفصيل
مذكوره قياس اولنه بوايكى كلمه اولان استعاره لك قرينه سى
انبياء عظامك حقيقه بحردن غرف وديمكدر رشف طلب ايتديلر
ديك مراد اولديني قرينه ظاهره در كه بحردن مراد علم ومعرفت
رسول الله وديم ايله مراد كرم وفيض محمديدر بو خسه حقيقه
معهود بحر ومعهود امطار مراد اولديني ظاهر در (غرف رشف
كلمه اري شى جزئيدن كايه در زيرا براوج صوي مص ورشفه امر
جزئي اولمق لازم كلور (الكناية لفظ اريد به لازم معناه تعريف
هر برينه صادق اولور (ايمدى بيت سابقه ربط معنى مناسبته
(معناى بيت) ديمك اولور كه انبياء عظام رسالت پناه عليه الصلاة
والسلام افنديمزه (ولمايد انوه في العلم والكرم يعنى علم ومعرفه اللهده
وكرمده متساوي اولمق دكل تشرب دخی ايدى مديلر (بس طلب
معرفه الله مطلب اصلى اولغله وكاهم من رسول الله يعنى
جمله انبياء كرام رسول الله دن يعنى بحر علم ومعرفه الهيتر سندن
براوج صو وديم كرم وفيض دن مص طلب ايدر لر يعنى انبياء عظامك
معارف الهيتره علم وكاتلى ذاتلى كي عظيم وكلى اولديني
ظاهر كذلك ترقى طلبلى دخی استعداد لرينه نظرا او فروا كتر در
لكن بغير عليه الصلاة والسلامك معرفه اللهده اولان علم وكالنه
نسبت بحردن براوج صو يعنى امر جزئي وباران متداديدن مص
ورشف مرتبه سى امر قليل وجزئيدر (ايمدى صاحب سعادت
عليه الصلاة والسلام افنديمزه مقصود اصلى اولان معرفه اللهده كي
علم وكال ومعارف الهيتره سنى وار قياس ايله نه رتبه لرده اولمق
اقتضا ايدر (وفي البيت من البديع المصروع الثاني اما على الاستعاره

والنشيبه بخذف ادائه فتأمل (محصول معنای عبارت بیت)
كل النبیین يطلبون من بحر علمه غرقا من البحر وملتمسون
من كرمه رشفا من الديم ديمكدر

* * * تخميس * *

* محيط معرفة الله اولوب او مجزه كو *

* ملائك ايله نبيلر ايدنجه غوصه غلو *

* عجمي آقسه لاول صويه سبل وش هرسو *

* و ك لهم من رسول الله ملتمس *

* غرقا من البحر اورشفا من الديم *

وواقفوا مناعلن نلدي فعلن ه عند حد مفاعلن دهم فعلن
من نقطة ال مستفعلن علم اوقاعلن من شكلة ال مستفعلن حكم فعلن
(وواقفون لديه عند حدهم) (من نقطة العلم او من شكلة الحكم)
(يويذك زحاف حشونه عارض اولمشدر يعني خبن على مصراع
اواده وعند حده عبارتته عارض اولمغه مستفعلن ايكن مفاعلن
اولمشدر تفصيلي مقدمه مذ كوردر وواقفون وواعطفه در وواقفون
اسم فاعل جمع مذ كوردر قرار في المكان معناسنه در لازم و متعدي
استعمال اولور وقت الدابة ديرل تحتده ضمير ندين كله سنه راجعدر
(واقفون ملتمس اوزر ينه معطوف در معطوف عليه باعتبار المعنى
جمع اولمغه عطف صحيح اولور) ياخود واقفون محذوف مبتدئك
خبريدرهم واقفون ديمكدر مبتداع خبره جمله سى سائق الذكر
ملتمس كله سنك تحتده ندين لفظنه راجع ضمير دن حالدر (بوا احتمال
مرجدر كه يويقتي بيت سابق ايله مزج ايتكله معنى ثابت لطيف
اولور كاسيبي) واقفون كله سى اطلاع معناسنه اولان وقوفدن
دخى كلور (قوله لديه لذي ظرف در ظروف مكانيه دن عند معناسنه در
لازم الاضافه در) كما قال مولانا جامي ومن الظروف المنبئة لذي بالالف
المقصورة وهو معنى عند والفرق انه يقال المال عند زيد فيما يحضر
عنده وفيما في خزائنه وان كان غائبا عنه ولا يقال المال لذي زيد الا فيما
يحضره عنده وحكه هاته تيمر اها بالاضافة (بومقامه لذي سكون
الذي يويقتي بيت سابق وواقفون ملتمس كله سنك ظرف در ظرف معنى محذوف)

مجرور مضاف اليه در لكن بومحله بومضاف اليه محذوف در لذي
حقيقته اول محذوفه مضاف در تقديرى واقفون لذي حضرته
او مرتبه او حضوره ديمكدر ديمشدر (بومحله شارح مصنفك
تحقيق ايدركه) فان قلت كل من عند ومن لذي مشترك في كونهما
ظرفا فليزمن ههنا كون الفعل الواحد وهو الوقوف مضر ووا لمكانين
فهو محال فاوجهه قلنا ممنوع فان الثاني بين الاول (كقولهم
زيد يصلي حول المحراب عند الاسطوانة على ان الكلام مجاز
عن عدم وصول سائر الانبياء الى مرابه صلى الله عليه وسلم كنى
يجلس ويحوم حومة جماعة لا يستطيعون ان يقربوا منه بجلا لته
كالسلاطين ومن حوالهم من الامراء والخدمة والحاصل ان مبنى
الكلام على تشبيه هذه الحالة بتلك الحالة ديمشدر (كذلك بعض
شراح ديمش) فان قلت قد منع الحياة عمل عامل واحد في الطرفين
من جنس واحد بغير عاطف فاوجهه ههنا (قلت وجهه ان يكون
المتاني بدلا من الاول او ياتاه كايقال صليت حول المنبر عند
الاسطوانة والعمل في البدل والمبدل منه جائز تأمل) قوله عند
ظرف در ظروف مكانيه دن لذي كله سندن بدادر ديمشدر لكن حقيقته
ينه واقفون كله سنك ظرف در عند ما بعدنده اولان حد كله سنه
مضافدر (قوله حدهم حد لغته منع معناسنه ومجرمله ايجاب ايدن
جزا معناسنه در مثلا ضرب صكبي وقطع يد وقصاص وغيرها
من حدود الله كذلك حد سيف وسكين كسكين اوله سى كذلك
حد الشئ غايته معناسنه كذلك مقام ورتبه ومرتبه معناسنه در
(ايدي بومحله مقام ورتبه معناسنه در يعني ندين كند ورتبه
واعبارلري حدنده حضور سلطان انبيا عليه الصلاة والسلامه
طوروب توقف وقرار ايدرل ديمكدر) قال درة المضئيه وحد الشئ
نهايته وغايته وطرفه وحد الدار ما سمت به عن غيرها ويقال فلان
تجاوز عن حده اي عن مرتبه ومرتبه وهذا المعنى مراده ههنا لان
الحد كما يكون في الاعيان يكون في المعاني والمراد به ههنا حد الكمال
كما يدل عليه ما بعده والظرف مجاز عن المرتبة والكسال والفضل
انتهى (تم كيم لسان تركيده فلان كيمه هيج حدنى باز ديرل ينى)

کند و نکت رتبه و مقداری نه در بلوب او و بلجه حرکت ایتزرتبه عالی
صاحبک وضع و حرکتی کبی وضع و حرکت ایدر دیر لحد کله سی ندین
لفظنه راجع جمع ضمیر نه مضافدر (قوله من نقطة جار مجرور کائن
کله سنه متعلق اولوب من بیانیه اولغله حد کله سنی بیان اولور
(کما قال مولانا جامی من یحیی للندین ای لاطهار المقصود من امر
مبهم و علامته صحة وضع الموصول فی موضعه کقوله تعالی
(فاجتنبوا الرجس من الاوثان) فانک اوقلت فاجتنبوا الرجس الذی
هو الوثن لاستقام المعنی (یا خرد جار مجرور کائنات مخذ و فنه متعلق
حددن حالدر صفت دخی اولق جائزدر من نقطة کائنه کله سنه
متعلقدر حدی بیاندر نقطه کله سی من نقط الکتاب اذا وضع
نقطه علی حروفه دیمش (بعض شراح نقطه حاصل معناسیدر که
همان نقطه دیمکدر دیمش نقطه علم حکمتده اعراضدن اولان
جسم تعلیمینک اجزاسدن اولان خطک نهانقیدر لکن بومحمله
مراد حروفاته وضع اولنان مشهور و معروف نقطه در (قوله و شکله
الحکم شکله حروفات کابه وضع اولنان اعراب و حر که اولدیغه
(شارح شیخ زاده تصریح ایدر که الشکله بالفتح فعلة من شکله
الکتاب قیده بالاعراب دیمش (بومحمله بر آخر معنی بوججهه خاطر
کلور که من نقطة العلم عبارتند اولان علم کله سنه علمدن مراد
کایدر که کتاب سبب تحصیل علم اولدیغه نظر اسبیت و مسبیت
علاقه سیله مجاز اولور (نه کیم شراح النقطة نقط الکتاب اذا وضع
دیمشدر کذلک شراح من حددهم عبارتند حرف جر اولان من
کله سی کائن مخذ و فنه متعلق حد کله سنی بیاندر دید کلری اوزره
دیمک اولور که انبیاء عظامک رتبه جایله لری رتبه رسول الله
نسبت کابدن نقطه در یعنی کابدن نقطه دیمک خلقک در یادن
قطره دید کلری کبی امر جزیدر دیمک مراد اولور واقعا کتاب که
بوقدر حروف و حرکات و نقاطدن مجموع بر محمل کل مجموعیدر اکا
نسبت نقطه نه قدر شی جزئی و قلیل المقدار اولدیغی ظاهر در
(ناظم علی لفظی ذکر ایدوب سببیت و مسبیت علاقہ سیله مجازا کتاب
مراد ایدوب کابه نسبت نقطه نک حد و مقداری نه رتبه ده اولدیغی

وار قیاس ایلدیمک مراد ایدر رجه الله (قوله من شکله الحکم دخی
بو که قیاس اولنه یعنی حرکه حروف معناسنه اولان شکله لفظی
ناظمک حکم کله سنه اضافتی قرینه در که حکم لفظنده کتب
الحکم دیمک مراد اولدیجهاز حدی اولوب (پس خدا انبیاء عظام
رتبه رسول الله صلی الله علیه وسلم نسبت کتب حکمدن
حر که در یعنی کتب حکمیاته نسبت حر که نک قدر و حد و مقداری
نه مرتبه جزیدر استه قدر و حد انبیاء عظام دخی رتبه رسول الله
علیه الصلاة والسلامه نسبت ایله اولیله در دیمک اوله (ایمدی محصول
معنای عبارت بیت) انبیاء عظام حضور سلطان کائنه کند و حد
ورتبه و مقام لرند طوری انلر حدی کابدن نقطه و کتب حکمدن
اعرابدر (یعنی انلر رتبه و مقام و حد لری رتبه والای رسول الله
نسبتله اشکال کابدن مجموع و عبارت اولان کابدن نقطه و کتب
حکمدن حر که قدر در دیمک معناسنی مراد ایدر (پس انبیاء عظام
صلوات الله علی نبینا وعلیهم خضر اتک رتبه و مقام لری ذاتلری
حسبیه عالی ایکن رتبه رسول الله انلر نسبتله نه رتبه لرده عالی
و اعلی الاعالی اولق اقتضا ایدر (خصوصا ناظمک العلم عبارتند
اولان الفلام استغراق ایچون اولدقده جمیع کتبه صادق اولور
لکن استغراق عرفی مراد اولغله کتب اسلامییه اراد سیله کال
کثرت و و فرقی مفید اولور (ایمدی بوقدر کتاب ایله نقطه و حر که دخی
تصور و نسبتدن قوت قوت اعلا ی مر اتیده نه رتبه لر ظاهر اولور
(کتاب مکتوب معناسنه اولدیغی محملده مصر حدر (اشیو شرح
و تقریر و واقفون بیت سابقه عطف اولدیغی صورتده در اما
و واقفون بیت سابقده اولان ملتسون کله سنک نبینه راجع
صمیرندن حال اولق احتمالیله معنی دیمک اولور که انبیاء عظام جمله سی
رسول اکرمدن استعداد لری مقداری علم و معرفه الیهدن غر فا
من البحر امر جزئی طلب ایدر رسول اکرمک حضور معنویستده
هر بری علی حددهم و رتبههم طور و بواقفون اولدقلری حالده که
رتبه مقام سلطان انبیایه نسبت انلر رتبه لری کابدن نقطه
و کتب حکمدن حر که در یعنی غایت امر جزیدر رتبه صاحب

سعادته افنديمة كورة ديمك اولوب مقصود انبياء كرامك رسالت
بناء عليه الصلاة والسلام افنديمزدن جمله سي نياز وطلبه
اولد قلري نى وطلب والتجما ايلد كلز نى وحضور سعادتده حد
ورته لري مقام سيد الانبياءه نسبت نه رتبه رده اولديغنى افاده و بيان
ايله مدح سلطان انبياده بوجده له دخى ناظم عليه الرحمة بشير ساق
اهتمام ايلشدر (لكن بوجده برواهمه بعينه بي شارح صاحب درة
المضيئة دفع ايجون ديمشدر واياك ان تنوهم النقض بالانبياء عليهم
السلام فانهم اكل خلق الله والكمال انما هو في نسبة كمالهم وعلمهم
وربتهم بالنسبة الى كمال علم نبينا عليه الصلاة والسلام ورتبه (اي مدى
يوندن صكره فضلاء شرا حك بوجده ذاهب اولد قلري شرح و
دقايق دخى بروجده آتى تماماد كرونقل اولندي) قال شيخ زاده رجه الله
ولما كان يحصل بالشكل من يتفهم لا يحصل بمجرد النقطة بالعلم ضم
الشكلة بالحكمة (فالخاصل ان علوم الكائنات وان كثرت قليلة
بالنسبة الى علم الله تعالى بمنزلة نقطة وشكلة ومشر بها ببحر روحانية
محمد صلى الله عليه وسلم فكل رسول ونبي وولي آخذون بقدر القابلية
والاستعداد مما لديه وليس لاحد ان يعدوه او يتقدم عليه انتهى (شارح
صاحب درة المضيئة ولما كان يحصل بذلك الشيء من يد علم وادراك
لا يحصل بذلك النقطة خمس النقطة بالعلم والشكلة بالحكم وافراد
العلم لكونه مضدرا شامل الجميع بخلاف الحكمة واللام بينهما عوض
من المضاف اليه اي علمهم وحكمهم) والمعنى كل من الانبياء عليهم
السلام واقفون عند حدهم ومرتبته من العلم والحكمة وحدهم
بالنسبة الى حده عليه السلام شئ قليل كالنقطة والشكلة (والخاصل
ان علمهم وحكمهم قليل بالنظر الى علمه وحكمه عليه السلام لان
علمه عليه السلام مستفاض من علم الحق بلا واسطة) قال حسن
الحق من الشراح المعنى ان كل واحد من النبيين او مجموع النبيين
ملتزمون من رسول الله صلى الله عليه وسلم خرفا من البحر اور شفا
من الديم حال كونهم واقفين ادى سدة العلية وحضرته السنية
وقوف السلطان عند السلطان في مقامهم الذين استحقوه بحسب
الاستعدادات لا يستطيعون من تجاوزه نقيرا وهو صلى الله عليه وسلم

يعرج في عالم الملكوت وانظر الى حسن المعنى حيث جعلنا الواو
للحال التي صار الوقوف قيد الالتامهم وهل يحسن في مقام المدح
الامثل هذا المعنى وان جلت الواو على العطف كان المعنى ان جميعهم
ملتزمس وواقف انتهى (قال مصنفك ومعنى البيت سائر الانبياء
واقفون لدى حضرة رسول الله صلى الله عليه وسلم حيث يقتضيه
مراتبهم حال كونهم نقطة العلم او شكلة الحكم) اي اعراب الكلم
وتشبيه ذلك الحضرة باصل الكلمة وجوهر الحروف ووجه التشبيه
هو كونه اصلا بجوهر الحروف وكون هولاء دورته في الرتبة وبمنزلة
انفرع كالنقطة والاعراب الحائمين حول الكلمة فوجه التشبيه
على هذا هو الاصال والفرعية انتهى (وفي البيت من البديع مراعاة
النظير بين الوقوف والحدولي وعند النقطة والشكلة والعلم والحكم

* * * تخميس * *

* كريدى مكتب عرفان وفضلنه قدى *

* كايم ايدر كوده جك اول عصاي محزى *

* نيلر اندن اولور مستفيد هر نعمى *

* وواقفون لديه عند حدهم *

* من نقشة العلم اودن شكلة الحكم *

فهو الذى متفاعلين تم مع فاعلين تاه وصو مستفعلن رته فعان
ثم اصطفا مستفعلن ه جبي فعلى يابارى الن مستفعلن نسف فعان
(فهو الذى تم معناه وصورته) (ثم اصطفاه حبيب يابارى النسم)

(قوله فهو فاعل بمقامه فاء تيجده هو ضمير منفصل مبنى محلا مرفوع
مبتدا) الذى اسم موصول قوله تم فعل ماضى بمراد من كمال معانسه در
قوله معناه تقدير امر فروع فعلك فاعلى در ضميره مضاف در فعل مع فاعله
جمله سي اسم موصول صله سيدر اسم موصول مع صلته جمله سنك
محلى مرفوع مبتدأ ك خبر يدر مبتدأ مع خبره جمله سي اعرابى
محلى يوق شرط محذوف جوابى ونتيجة سيدر بوجه آتى تفصيلي
ذكر اوتور قوله صورته معناه اوزد به معطوف قدر ضمير مضاف در (معنى
عنى يعنى دن مصدر در اسم مفعول معانسه در حتى معنى انشى هو
المقصود ديمشدر كذلك محل قصد معانسه اسم مكان دخى اولور

اصطلاحاً حاده معنى ما يستفيد من اللفظ وقد يطلق على مدلول كل شئ اعم من ان يكون لفظاً او غيره در) كذلك شيخ زاده ديمش كه معنى الرجل كماله الخاضع به واريده ماهيته الكلية وبالصورة مشخصاته ويجوز ان يكون المراد من الصورة والمعنى ظاهره وباطنه او حسيته وروحانيته الى غير ذلك من الكمالات المناسبة انتهى (قال صاحب الدرة معنى الرجل فضله وكماله من العلم والحلم واللطف والمرحمة وغيرها بما يمدح به الانسان من الاخلاق الحميدة والخصال المرضية وتتام معناه عليه السلام شق صدره وتربية الله له بالعلم والحكمة والتصفية حتى اتته بالارهاصات والانهايات الى ان تم صورته الباطنة شيئاً فشيئاً وتتام صورته عليه السلام ظهور اعضائه تاماً حسناً بلا قصور واستكمالها وزايتها في الجسامة المعتدلة وكمال القوة وغيرها (شارح حنفى بووجهله بيان ايدركه (كما قال الصورة ما يحدث بعد التركيب من الهيئة والمعنى في الانسان يطلق على افعاله واخلاقه والصورة يطلق على قابله وفي بيت القصيدة قد يراد بالمعنى الهوية المحمدية الجامعة لجميع الكمالات الانسانية وبالصورة مشخصات تلك الهوية المحضة بها التي لا يليق الا ان يكون صورة لها بحسب الحسن والجمال والتناسب والقوة والاعتدال انتهى (قوله ثم عاطفه در كنند ومعنسى اولان تراخى ايجوند ر يعنى فخر كائنات عليه الصلاة والسلام اقد يميزك سعادته بعث اولادى بى صورة ومعنى تمام احراز مرتبة كان يور دقلند نصكره اولديغنى مفيد در ومرتبة اصطفا مرتبة كاندن اعلى اولديغه دىنى ثم كله سى تزيهد در ديمش (قاضى عضد بوشهرى تراخى ايجوند ر لكن تراخى فى زمان دى سر مرد المكة تراخى بى الرتبة در ديمش (كما قال نان قلت يلزم من اتيان كلمة ثم ان يكون اصطفاؤه واتخاذها ندينا بعد تمام المعنى والصورة بزمان متراخ وليس كذلك (قلت ثم هذا ليس لا تراخى فى الزمان بل فى الرتبة والترقى من الادنى الى الاعلى فى وصفه فان الاصطفاء اعلى الرتبة من تمام المعنى والصورة ويجوز ان يراد بتمام المعنى والصورة فى علم الله تعالى وتديره وبلا اصطفاؤه حصوله بالفعل فى العلم الناهر فيكون

ثم على معناه انتهى لكن شيخ زاده عاينه ارجحه كلام عضدى بووجهله منع ودفع ايدركه (كما قال رحمه الله اذا جلت كلمة ثم على اصلها يجوز ان يكون اصطفاؤه سبحانه وتعالى اياه اتخاذه حبيب الله فى اوان التشريف فى المعراج والاسرى وتكريمه بديساج العزة وتاج العلى كما يحكى ان الله تعالى قاله (يا محمد ان الملوك اذا آثروا عبداً ابائنا الملك اياه وجعلوه ملكاً ذا اعتبار بادر والاظهار شرفه على النشار فافى شئ تريد ان تجعل لك نشار فقال عليه السلام (احنفتى اليك بالعبودية ياربى) فارسل اليه سبحانه الذى اسرى بعبده ايلان وقال هذا ما طلبت والى احسن من هذا وهو اضافتك الينا بالحبيبية فانك حبيب الله (ايمدى شيخ زاده تك بووجهله جوابى بيت مذكوره اولان اصطفاؤه حبيباً كلاً منى دىنى تمام شرح ومؤيد اولور (قوله اصطفاؤه كدورتدن خلوص وصفوت معنائه اولان اصطفاؤن اصطفى فعل ماضيد اختاره معنائه در تركيده او كوتلدى ديرلر سجدى واتخاب واختيار ايتدى معنائه مستعملدر اصطفاؤه كله سنده اولان ضمير منفصل صاحب سعادت عليه الصلاة والسلامه راجعدر اصطفى فعلتك مفعوليدر (حبيباً اشبو مفعول ضميرندن حالدر لكن اصطفاؤه فعلته جعله معنسى تضمين ايله حبيباً اصطفاؤه فعلته مفعول ثانى اولمق جا زدر ديمش (قوله بارى تقديرا مرفوع اصطفاؤناك فاعليدز بارى خالق معنائه در حتى بربه خلق معنائه در رب البريه خالق المخلوقات ديمكدر (قوله النسم والنسمه روح معنائه وريح ضعيف معنائه در (بعض شراح نسم بالتحريك نسمه كله سنك جعيدر نسمه نفسدر بالتحريك ديمش نسم تركيده خفيف روز كرده مستعملدر (ايمدى محصول معنای بيتى تقريرده مرحوم ومفقور شارح حسن الحنفى موفق اولوب اندن اعلا ودليدز معنى ودميردن طبع فقير بر تقصير پشت دست مجزى زمين معذرتة نهاده ايتكله مرحوم مشار اليه بك تحريرى نقل ويان اولندقد نصكره ابيات سابقه تك بيت مزبور نتيجة سى اولمق اوزره تقرير ايله اكتفا بووجهله نقل واسطير واهلا اولنور كه (قال رحمه الله المعنى انه صلى الله عليه وسلم لما كانت ذاته

بحسب القطرة والاستعداد الذاتي مستحقة لفيض لا يصلح الاتك
الذات ولكن لا يليق الابهاس ثم انه ترقى في مقام التكليف بحسب
الرياضات والاجتهادات في العبادات والطاعات بحسب الفرائض
والنوافل والواجبات كما اشير بعضها في الايات السابقة الى مقام
قصرت عنه همم الرجال وكانت الحكمة الالهية مقتضية ان يلبس
هذا المعنى التام الاكل خلقه صورة من الجمال تناسبه في الكمال
لاجرم كانت صورته اتم الصور ومعناه اكل المعنى فتعين لمحجوبة
خائق الصور وواهب العقول لما فيه من الجامعة باعتبار الفروع
والاصول فهو ظل الله تعالى في السموات والارضين وخليفته
بالخلافة العظمى على الملائكة والمرسلين فهو الذي تم في السماء
الحسن بدر جاله وكل في المعاني ديوان كاله فاصطفاه رب العالمين
حييا من بين الانبياء والمرسلين (معلوم اوله كه خلاصة معنای بيتي
بيان وتحريره (شرح عليهم الرحمة كه مختاری نقل وتسطير
اولندي جله سي مسلدركن بر معنای آخر دخی بوانق لطائفدن
خالی اولمغه بوعبد ضعيفك فكر وتصورم بويت ايات سابقه كه
نتيجه سي حكمنده اولقدر تفصيلي شويلدركه ايات سابقه دن
(محمد سيد الكونين والنقلين الخ بيتندن اشبويته كنجه اولان يدي
عند اياتك بويت كويا نتيجه سي واوصاف عليه كه مسبي
حكمنده اولديغني (ناظم عليه الرحمة بويتك ابتداسنده ذكر
ايلديكي فاء جزائيه ايله اشارت ايتشدركه ايمدي بر حرف شرط تقدير
ايدوب ايات سابقه مذكوره كه معاني سنك خلاصه سي بومجلده
نعل شرط محذوف تقدير ايلدكدن صكره وبيت مذكوره كه فهو
الذي تم معناه وصورته در نتيجه سي اولق اوزره خصوصافاء جزائيه
اولق اعتبار ايله بوجهله بر معنای لطيف ملاحظه اولنور كه
تقدير كلام لما كان محمد صلى الله عليه وسلم سيد الكونين والنقلين
(ونينا الامر الناهي لا اصدق ولا ابر منه احد) والحيب الذي ترجى
شفاعته لكل هول من الاهوال (والداعي الى الله فهو الحبل المتين
(فاق النبيين خلقا وخلقنا) والنبيين كلهم ملتمس منه (وواقفون
لدى حضرته عند حدهم ورتبتهم) فهو الذي تم معناه وصورته

يتنده اولان فافاء جزائيه اولديغنه اعتبار ايله اشبويته مشروح
ايات سابقه كه نتيجه سي اولق اوزره بوجهله بر معنای لطيف
تقدير وتحرير اولنور كه ولما كان محمد صلى الله عليه وسلم سيد الكونين
والنقلين ونينا الامر الناهي لا اصدق ولا ابر منه احد والحيب الذي
ترجى شفاعته لكل هول من الاهوال (والداعي الى الله فهو الحبل
المتين وفاق النبيين خلقا وخلقنا) والنبيين كلهم ملتمس منه وواقفون
لدى حضرته عند حدهم ورتبتهم (فهو الذي تم معناه وصورته
ثم اصطفاه الله تعالى حييا تقديرته در يدي عدد هر بيتك اولنده
لما كلمه سني ملاحظه وتقدير ايله در واقعه او صاف مذكوره ملاحظه
اولنور سه صورته ومعنى بغير عزم از تقديرته تام اولوب احراز رتبة جليلة
محبوبيتك اسباب بدن ومقد ما تندن اولمغه فهو الذي تم معناه
وصورته الخ بيت غرابي اسباب مذكوره كه مسبي ونتيجه سي
حكمنده اولمش اولور (خلاصة كلام فهو الذي تم معناه
وصورته الخ بيتي يدي عدد ايات سابقه مذكوره كه نتيجه سي
ونسبي اولديغني (ناظم عليه الرحمة بيت مرقومده اولان سالف
البيان فاكلمه سنك سبب محذوف اوزره معظوفه داخل اولديغني
حيث تندن فاء فصيح وشرط محذوفك جزاسنه داخل اولديغني
حيث تندن فاء شرطيه اولديغنه اعتبار ايله بالاده تقرير اوانان معاني
لطيفه اشارت ايدر (وفي البيت من البديع مراعات النظر بين معناه
وضورته واصطفاه حييا وبين تم وتم جناس التحريف

* تخميس *

محببت ازلى قلدى ذاتى هر سو * تمام نسخه كبراي معرفت مملو
تجليات خدا قرب لامكاند بوي * فهو الذي تم معناه وصورته
* ثم اصطفاه حييا باري انسيم *

متره مفاعلين عن شري فاعلين لفي محاسن مستفعلن سنه فعلن
جواهر ال مفاعلين حسن في فاعلين غير من مفاعلين قسم فعلن
(متره عن شريك في محاسنه) (جواهر الحسن فيه غير منقسم)
متره لفظا مرفوع محذوف مبتدئك خير يدر هو متره تقديرته در
(شارح مصنفك متره تز يهدن اسم مفعول در مبعده ومبرا

معنا سنده در تقایصدن تبریه دیمکدر (بعض شراح تنزیه و تقدیس
ایکبسی بر معنایه در دیمش بعضی بر منزله یا کدر دیمک ایله تفسیر ایتش
قوله عن شريك جار مجرور منزله کله سنه متعلقدر شريك مشارک
معنا سنده در (قوله في محاسنه جار مع المجرور شريك لفظنه متعلقدر
محاسن حسنك جمعیدر حسن ضد قبح اولان جمال معنا سنده در
بو محله مراد بیت سابقه مذکور اولان صورت و معنادر محاسن
ضمیر مضافدر ضمیر مبنی محلا مجرور مضاف الیهدر (جوهر الحسن
فا فصیحه و نتیجه در تقدیری ای اذا كان منزها عن شريك جوهر
الحسن فيه الخ جوهر ایله الماس و یاقوت و زمرد کی نفیس معادن
معتبره مراد در یو خسه ارباب حکمتک شیء اذا وجد وجدلا في موضع
دیو تعریف ایتدکری عرض مقابلی اولان جوهر مراد کدر
جوهر مبتدادر الحسن کله سنه مضافدر اضافت مشبه بهک
مشبهه اضافتی قیلندندر که لجین الماء کی در (قوله فيه جار مع المجرور
کاں کله سنه متعلق حسنك صفتیدر یا خود جوهر لفظی مبتدا
اولمغاله اول مبتدات خبریدر ضمیر سید کائنات علیه الصلاة
والسلامه راجعدر (قوله غير کله سی مبتدا اولان جوهر لفظک خبر
بعد خبریدر (فيه غير عبارته خبن علنی کله مستفعلن کله جک
ایکن مفاعله و زننده کاشدر (منقسم کله سنه مضافدر مبتدا مع
خبره جمله سی شرط مقدرك جوابی او اور تقدیر کلام (کما كان النبي
صلى الله عليه وسلم منزها عن شريك في محاسنه الظاهرة والباطنة
جوهر الحسن فیه غیر منقسم دیمکدر (نه کیم شراح الخفی تفصیل
ایدرند (قوله جوهر الحسن بالفاء منبئ علی انه لما كان منزها عن
الشريك في المحاسن كان الحسن مختصا به غير منقسم اذ لو كان
منقسم لكان سادلا على سائر الانبياء لكانوا شركاء فيه و اذا كان
شركاء له فيكون جوهر الحسن منقسما والمقدر خلافه دیمشدر
(قوله منقسم انقسامدن اسم فاعلدر افتراق معنا سنده در (یا خود
منقسم بفتح السين قرائت اولندوده اسم مفعول اولور (فيه کله سی
غير منقسم کله سنك قائم مقام فاعلیدر معنی جوهر الحسن غیر
منقسم فيه اولور کقولهم المال مشترك فيه یعنی حسن محل اشتراك

دکدر دیمک اولور فیه کله سنی منقسم او زرنه تقدیمی جائزدر
دیمشدر (کما قال المصنفك و تقدیم الظرف مع اسناد قوله المنقسم
ایله جائز نص علیه الکشاف یقال فی قوله تعالى (او انك كان عنه
مسؤلا) ان عنه فاعل مسؤلا قدم لا ظرفا للحسن للفساد (شیخ زاده
علیه الرحمه پیورر (قوله غير منقسم خبر بعد خبر و معناه غیر مشترک
فیه بل هو المنفرد بذلك الجوهر الفائض من معدن الکمال و منبع
الخبر و وصفه بالفردیة فی الحسن و ذکر الجوهر و حدیث عدم الانقسام
من الحسن و اللطافة ما لا یخفی یعنی اصطلاحات حکمتده جوهر فرد که
جزء لا یتجزی و عدم قبول الانتظام جمعیت و متناسبات لطیفه در
دیمک مراد ایتش اوله (محصول معنای عبارت بیت) (اول پیغمبر ایشان
علیه الصلاة والسلام محاسن ذاتیه سنده شریکدن مبعده و میرادر
(پس جوهر حسن اول پیغمبر عالیشان علیه السلامده غیر منقسم در
یعنی مصراع اول مصراع ثانی به کویادلیل حکمتده در زیر اگر محاسن
ذاتیه سنده شریک اولسه جوهر حسن منقسم اولق لازم کلور
شریعتدنکه اول جوهر حسنک بر مقداری دخی اول شریکده اولق
اقتضای کله بوضوئورده جوهر حسنک بعضیسی آخرده و بعضیسی
پیغمبر برافندیمن علیه السلامده اولوب جوهر حسنه انقسام لازم کلور
تقدیر ایسه منقسم اولمقدرا یمدی ایات سابقه ده اولان مدح و اوصاف
علیه نک مجموعی من حیث المجموع لایشده عنها فرد مصداق فیه
صاحب سعادت علیه الصلاة والسلامده مخصوص اولدیغنه بناء
محاسن ذاتیه سنده شریکدن مبعده و میرا متصف اولوب جوهر
حسن کندوده غیر منقسم اولدیغنی ظاهر اولور و فی البیت من البدیع
المقابلة بین شريك و غیر منقسم و جناس الاشتقاق بین محاسنه والحسن
* * * تخمیس * * *

کمال حسن و ملاحات و جوهله اومهی منور ایلدی انوار معرفتله زهی
کورن اونور حقیقتله دیر او پادشهی * منزله عن شريك في محاسنه
* و جوهر الحسن فیه غیر منقسم *

دع ما دعوت مستعملن النصا فاعلن ری فی فی مستعملن بهم فاعلن
واحکم بما مستعملن شئت مد فاعلن حانید و اح مستعملن تکم فاعلن

دع ما ادعته النصاری فی نبيهم) (واحکم بما شئت مدحافیه واحتکم
 دع ودع يدع دن امر حاضر در ثلاثین ماضیسی استعمال اولم یوب
 متروک اولان افعال دن در فاعلی وجوبا مستتر است در خطاب عام در
 ادعا اکثر یا دعوی کاذبه ده استعمال اول نور فلان آدم پاك مدعیدر
 دیرل یعنی کندوده اولیان اوصاف جلیله وارد در دیو ادعا ایدر دیمک
 مراد ایدرل (ما ادعته افعال دن فعل ماضی در ادعا در ضمیر متصل
 مبنی محلا منصوب مفعولیدر ضمیر ماء موصولک صله سبیدر ماء
 تقیدرا مرفوع فاعلیدر جمله سی ماء موصولک صله سبیدر ماء
 موصول مع صله جلیله سی محلا منصوب دع فعلک مفعولیدر
 نصاری نصیرانک جمعیدر یقال رجل نصیران وامرأة نصیرانية
 والجمع نصاری (ته کیم سکاری سکرانک جمعیدر قوم تعبسی علیه
 السلامه نصیرانی اطلاق حضرت عباسیه نصیرت دعوی ایتدکریدر
 کما قالوا (نحن انصار الله) قال الشيخ ما ادعاه النصاری همرایفرضی
 الی التولید والخلول والاتحاد والانقسام فی حق واجب الوجود تعالی
 وتقديس والیاء فی نصیرانی المبایغة کافی اجمری (قال فی شرح
 المقاصد ان الکافر اسم لمن لا ایمان له فان اظهر الایمان فهو المنافق
 وان طرأ کفره بعد الایمان فهو المرتد وان قال با کھین او اکثر فهو
 المشرك وان متعبدا ببعض الادیان والکتاب المنسوخة فهو الکاتبی
 کالیهود والنصیرانی وان کان یقول بقدم الدهر واسناد الحوادث
 الیه فهو الدهری وان کان لا یتب الباری تعالی فهو المعطل
 وان کان یعترف بنبوة النبی علیه السلام ویظهر شعار الاسلام
 ویبطن العقاید الی الیهی الکفر فهو الذندیق انتهى (قوله فی نبيهم
 حرف جر ادعت فعلته متعلقدر ومضاف محذوفدر فی حق نبيهم
 دیمک رهم ضمیری نصیرایه راجعدر مضاف الیهدر (قوله واحکم
 حکم دن امر در وهو ان یقضی بانه کذا اولیس کذا سواء الزمت
 غیرک اولادیمشدر (بوجه قامده مراد ایقاع النسبة الحکمیة وانتراعها
 مناسبه در که اوصاف جلیله ومدایحی نسبت و حکمدر بوخلده
 حکم لفظی بالیله تعذی ایتشدر (بما شئت قولنده ما موصوله در
 دع ما ادعته النصاری فی نبيهم) (واحکم بما شئت مدحافیه واحتکم

صله سیدر موصوله عامد ومحتاج الیه اولان ضمیر محذوفدر شئت
 تقدیرنده در کقوله تعالی (یسطر لوزق لمن یشاء) ای یشاء تقدیر
 ایتشدر در ماء موصول مع صله جلیله سی محلا منصوب دع کله سنک
 مفعولیدر دع فعلی جلیله سی استیافیه در قوله مدحاشئت فعلی فاعله
 نسبتدن یا خود مفعولنه نسبتدن تمیز در که ماء موصولدن دخی
 تمیز او اور نسبتدن تمیز مثلا الحوض ممتلی ماء مشانده امتلائی
 حوضه نسبتده ابهام وارد در حوض معلوم امتلاء معلومکه طولمقدر
 بونلرده ابهام یوق لکن حوضه ممتلی اولان نه در بونده ابهام
 ولعنه ماء کله سی بونستده اولان ابهامی رفع الیلسدر یا خود
 مدحا ما شئت فعلک فاعلندن حالدر ای واحکم مادحا تقدیرنده در
 مدح ثناء بالجملدر مدحک متعلق کاه فعل اولور (مثلا بر شخصک
 حسن خط یازویازد یعنی مدح کبی و کاه اخلاق وصفات اولور
 (مثلا زیدک شجاعتی وعلمی مدح و ثنا ومحبوبک حسنی واینجونک
 افاضتی ثناء کبی بمان در تحت التلوی وعلی صفاتها دیرل اقوله فی جاز
 مع المجرور واحکم کله سنه متعلقدر مدحا لفظنه دخی تعلق جائز
 دیمشدر فی کله سنه اولان ضمیر صاحب سعادت علیه الصلاة
 والسلام افندیمزه راجعدر ای فی شأنه وخاله ووصفه دیمکدر
 واحتکم حکم معناسنه در اولکی واحکم لفظی تأکیدر (قال الشيخ
 واحتکم اما یعنی احکم فیکون تأکید اول اوامر من احتکم القوم
 الی الحاکم ای تحاکموا الیه والحکم ایقاع النسبة المقیده اثباتا او نفیا
 انتهى (قال الحنفی والحکم یعنی المعان یعنی الامر یقال نزل علی حکمه
 علی امره منه الحاکم لمن یأمر وینهی فیمثل امره ونهیه ومنها
 ایقاع النسبة وانتراعها ومنها خطاب الله تعالی المتعلق بافعال
 المتکلفین وبعض علما تفصیل ایتشدر که الحکم هو الاثار النابتة به
 کالملك والحل وغيرها وحکم الشرع عبارة من حکم الله تعالی
 المتعلق بافعال المتکلفین) ثم قال الشارح والاحتکام المبایغة فی الحکم
 او من احتکم القوم اذ ارفعوا ما یتخاصمون فیہ الی الحاکم وقیل
 المبایغة فی القوة والشدة (یعنی قوله واحتکم وارفع ما حکمت به
 من المذبح الی الحاکم والسلطین ولا تحذر ان یعترض عليك معترض

منهم في ذلك فان مرتبة عظيمة ممدوحك قد اخضعت لها جباه
القيصرة والملوك والحكام (محصل معنى بيت) نالهم عليه الرحمة
اول ممدوح جليل الشأن صاحب سعادتي مدح فصد ايثاره
خطاب ايدر كه نصاراتك كندو بغير لري حقته ادعا ايتد كلري
دعواي كاذبه لري ترك ايله يعني ايلر بغير لري حضرت عيساي
مدح قصديله واجب الوجود جلت عظمته حضرت لري ايله حلول
وايجاد وتوليد ادعا ايتديلر او مقوله ادعاي ترك وتبعيد ايله صفات
كالدن ونعوت جلال وسمات جمالدين انك حقته مراد ايلديكك
مدايحي اكه نسبت وحكم ايله (يعني حكم ايله اصلا توقف اتمه
اذن سا كه نه مرتبه مدايحيته اطرا ايدر سا ايله ينه حق ادا قاصر در
ديك اوله (وفي البيت الجاس المطرف بين دع وما دعتة والمشتق
في احكم واحتكم والمقابلة بين دع واحكم

وانسب الى مستفعلن ذاته فاعلن ماسئت من مستفعلن شرف نعلن
وانسب الى مستفعلن قدره فاعلن ماسئت من مستفعلن عظم فعلن
(وانسب الى ذاته ماسئت من شرف)

(وانسب الى قدره ماسئت من عظم)

قوله وانسب واوعاطفه در انسب امر حاضر در مع فاعله جملة سي
بيت سابقه اولان دع اوزرينه معطوف در لكن واحكم اوزرينه
عطف تفسيرى اولق مر جدر (بعض شراح تفصيل ايدوب
تقديرى واذا عرفت من كمال شرفه ما عرفت ومن بحار معرفت
جماله ما علمت وترك مثل دعاوى النصارى فلك السعة والفرصة
في نسبت اى شرف شئت الى حقيقة اشرف الخفايق من تناسب
الاعضاء واطافة الجسم ووفور العقل وطيب العرق والبلاغة
والفصاحة وقوة الخواس وشرف النسب وانواع الشرف والمجد
والكرم واصف وانسب الى مرتبة ما قدرت من اعتبار العلو
والرفعة والعلم (نسبت تركيده عزو ايله استعمال ايدر مثلا فلان
كلامى فلان آدمه عزو ايتديلر ديرل يعني اول آدمه نسبت ايتديلر
اوسو ياشدر ديرل معنائه در عرب نسبة اليه ديرل اضافة اليه
معنائه در) الى ذاته جار مع المجرور انسب فعلته متعلق مفعول به در

ذات ده ضمير فخر كائنات عليه الصلاة والسلامه راجع در ذات
حقيقت كذلك هويت مخصوصه به اطلاق اول نور ذات كاهي صفت
مقابل ايدر و كاه عين شیده استعمال اول نور اوشي جوهر اولسون
عرض اولسون (ما شئت ما موصوله در فعل مخاطب در فعل و فاعل
جملة سي ماسئت صله سيدر ضمير عائذ محذوف در ماسئت ديكر قوله
من شرف محذوف كائنا كانه سنه متعلق در مادن حال در ماني بيان
اولور ماء موصول مع صلاته جملة سي محلا منصوب وانسب فعلك
مفعول ايدر من شرف جار مجرور شئت كانه سنه متعلق در شرف
ذاته وحقيقته متعلق كالدن (قال الشراح الشرف المجد والسعادة
ومنه الشريف ويجمع على الاشراف والمراد به النباهة وعلو الشأن
والقدر بمعنى المقدار وقد غلب استعماله في المقدار من الشرف والمجد
ومنه قول الشاعر (ان كان قدرى مارأيت لديكم) (فلقد اضعفت
بجكم اوقائي) (قوله من عظم بكسر العين وقبح الظاء بمعنى العظمة
وهي زيادة الرتبة في الوصف الجميل وقيل ان الشرف يختص
باوصاف الذاتية والعظم بع الذاتية وغيرها) بعض شراح عظم
عجب وزنده عظم يعظم عظما وعظامة مصدر در يقال اذا كبر
ديمش عظمت ايله شرفك فرقى بودر كه عظمت مرتبه ووصفه
متعلق كالدن شرافت حقيقت وذاته متعلق شرف در (نته كيم فلان
شريف الذات وعظيم القدر در ديرل (بعض المراد بشرف
الذات ههنا متعلقات الخلق والصورة وبعظم القدر محاسن خلقه
العظم ديمش شرف وعظم كمد سنده اولان تنوين بغير عظيم ايجوندن) قوله
وانسب الى قدره مصر اعناده (واوعاطفه در انسب جملة سي
مصر اع اولاده اولان انسب اوزرينه معطوف در باقى مصر اع ثاينك
اعرابى كيدر اكه قياس ايله ظاهر اولور (محصل معنى بيتي)
فضلاء شراحك تحريرات وافيه سندن اعلايه ارتقا فقيره نسبتله
متعذر اولمغله انلري تحريرو نقل ايله اكتفا اولى كور لمشدر (قال
صاحب الدرة والمعنى فاعرايها مخاطب الى ذاته الشريف وقدره
اللطيف ما اردت من العظمة والشرافة من الكمالات الظاهرة
والباطنة بعد ما لم يكن اطرا في حقه عليه السلام كاطراء النصارى

اعبسی علیه السلام (قال الشيخ فاصل المعنى أنك لا تخف من الغلو
والاغراق في وصف من اشرف ببلغ رسالته الافاق واصنف الى ذاته
ما شئت من الشرف والكمال وانسب الى قدره ما اردت من العظمة
والجلال فان سمات ذاته من المجد والكبرياء وسمات قدره لغاية
العزة والعلا خارجة عن طوق البشر (قال الحنفى المعنى انك اذا
عرفت بعض ماله من المزايا التي يقصر عنها باع البراعة فانسب
الى ذاته الشريف ما شئت واخبرته من الشرف البازخ والمجد
الشامخ وانسب الى قدره العالى ما اردته من المنزلة العلية والمرتبة
السنية ولا تقف عند حد وغاية الاعنى وصف مختص بواجب
الوجود جللت عظمته وفي جنبه للوصف الجميل اوسع مجال (يبت
(ان يبلغ المادح المطري مدايحه) (ولو اتى بمدح يعجز البشرى) (وقال
البعض المعنى وانسب الى ذاته ما اردته من شرف فانك تكون مصيبا
فيه وانسب الى قدره اى قدر ومقدار قصدت فانك لا تكون مخطئا
فيه بل يكون رسول الله صلى الله عليه وسلم فوق ذلك انتهى (وفي اليب
من البدع استعمال الشرف مع الذات والعظمة مع القدرة امر لا يخفى

* * * نخيبس * *

* نثاره خاك درنده او نور در صدق *

* سزا جيع مدايح جواهرى تحفن *

* قصور يعجز به باقى زبان بر اسفك *

* وانسب الى ذاته ما شئت من شرف *

* وانسب الى قدره ما شئت من عظم *

فان فعلن مفاعلة لرسول فعلن ل الله لى مستفعلن س له فعلن
حد فعلن مستفعلن رب عن فعلن فناطق مفاعلة بقم فعلن
(فان فضل رسول الله ليس له) (حد فعلن عنه ناطق بقم)

قوله فان فضل فا فصيح در (ان حروف مشبهة دندر) فضل اسميدر
لفظ جلاله مضاف اولان (رسول كنه منه مضاف اضافى بمعنى
اللامدر) فضل مصدر در (فضل فضولا دينورا كره على ايله استعمال
اول نور سه زياده معنائه اولور يقال فضل عليه اى زاد عليه در
(بعض شراح الفضيلة عبارة عن الصفة الجميلة الزائدة على ما يجب

من المحامد) قال الشاعر (ان زارنى فبفضله) (وان زرتة فبفضله)
فالفضل منسوب اليه) (لانه من اهله ديمشدر) (بعض شراح شرف
وكال معنائه در شرف نقصك ضديدر) فضيلت فضله در جده
رفيعه در (قوله رسول مخبر عن الحق در انفض رسولك ذكرى سبقت
ايتمككه ضمير مقامى ايدى مظهر كاديكي اسم رسول الله ايله التذاذ
ايچوندر ياخودز ياده تمكين وتظيم ايچوندر وصاحب سعادت عليه
السلام افنديم دن رسول وحيب ايله تعبير كمال فضله بناء مشهر
ومتعين اولوب ذهن سامع غره منساق اولوب غلبه استعمال ايله
افنديم عليه السلام رسول الله علم اولديغنه اشارت ايتيمس اولور (ليس
له ليس افعال ناقصه دندر اسم جامد اولمغه صيغه وتصرف جارى
اولماز معناسى نفي مطلقدر له كنه سنه لام حرف جر در ضمير مبنى محلا
ليس لك مجرور مقدر كائن كنه سنه متعلقدر ليس لك خبريدر اسمى اولان
حد او زرينه حصص ايچون تقسيم اولمدر حد سينك ناتي ونه ايتيدر
(نه كيم حدود نيت ودار اطراف ندين نهايت بولديغى غايات ونهاياتدر
ليس جله سنى محلا مرفوع ان كنه سنك خبريدر ان مع خبره جله سنى
محدود دن مفعول مفعول فاعله جله تعليله در تقديرى لا نطمع فى استيفاء
كماله واستقصاء شرف ذاته فان فضل رسول الله ليس له حد الخ
(ايدى فافاء فصيح اولديغى ظاهر اولور) (قوله فعلن فاعاطقه در
جواب نفي در فعلن ان مصدرية مقدره ايله منصوب فعل مضارعدر
اعرب يعرب اعرابا افعال بابندن در اظهاو بيان معنائه در) عنه
جار مجرور يعرب كنه سنه متعلقدر ضمير حد كنه سنه راجعدر (قوله
ناطق يعرب فعلنك فاعليدر فعل مع فاعله جله سنى تاويل مصدر در
حد كنه سنى او زرينه معطوفدر ليس له حد فعلن عنه ديمك اولور
ناطق نطقدر اسم فاعلدر سو يلجي ديمكدر نطق تكلم معنائه در
(بعض شراح اى المنطق الفصحى المعرب عما فى الضمير ديمشدر
بو محله ناطق لفظى بقم لفظيله تقييد اولنديغى نطقدر مراد
نطق ظاهرى اولوب كليتى ادراك معنائه نطق باطنى اولنديغنه
اشعار ايچوندر خلاق لم يزل جللت عظمته انسانى سائر حيواناتدن
نطق باطنى ايله ممتاز ايدوب آثار نطق باطنى اولان نطق ظاهرى

ايله دخی تزیین ایتشد (قوله بفهم جار مجرور ناطق لفظنه متعلقدر
یاخود یعرب فعلنه متعلق اولور) و انقولیده فم فانك فتحي و فمك
تحفیهله اغزدهن معناسنه در فم اصلنده فوه ایدی اندن های حذف
ایتد کلرنده و او اعرابه متحمل اولمغین و او دن عرض میم
کتور لیدی فم تصغیر ایتسك اصلنده ردایدوب القویه دیرسن
فانك ضمی و و او ك فتحي و يانك سکونیه در دیدی بومقامده فدن
مرادلساندرد کر محمل اراده حال قیلندن مجازدر یاخود مضاف
مخوذدر بلسان الفم دیمکدر (زیرا نطق و تکلم لسان ايله در فم ايله
دکادر) شارح حنفی معنای یتدی تقریرده دیمشدر که المعنی بیان
الاذن فی نسبة ما يشاء المادح لذاته الذاکي وقدره العالی من الشرف
والعظم بان فضائله المتواليه لم تبلغ فی مجرى الکمال ومسلک العز
والجلال الى نهایه یقف عندها الواصف ونهایه یتوقف لديها
المادح فانه صلی الله علیه وسلم مظهر لکمال من لا یحیط بکماله
حصرو ولاحد وانت خیر بانه لما کان الکمال المعتقدیه بین الرجال
انما هو کمال المعرفة وکمال المعرفة غیر متناه فکمال العارف غیر متناه
کذلک انتهى (محمصول معنای بیت) ای مدایح سلطان کائنات
علیه الصلاة والسلامه جان نثار اولان شعراء بلاغت نهاده اول
سلطان ذیشانک ذات کریمه مرادک قدر شرف و سعادتدن
وعظمت قدر و منزلتدن عز و ونسبت ايله صقین افراط و اطر ایده رم
ظن ایتد زیرا (شعر) مدحنده خایه م اولدی لال اظهار عجز ایتدی مقال
اوصافن ایلرکن خیال) هاتفدن ایردی برندا ناظم خورش اول بستم لب
حدک دکل ايله ادب) (بووقته دکل اولمندی هب) شاعر لره بدن
صلا) منظوم فحیه تحقیق فضل رسول الله ایجون حد و غایت یوقدر که
اندن برناطق دهان ايله خبر ویره یعنی نطق و دهان و لسان تعداد
فضائل رسول الله دن عاجز و مدایحک حد و نهایتی بولوب خبر
ویرمکن قاصر در خلاصه فضائلک حد و غایتی بوله مز که حتی
اول حد و نهایتی مادح تجاوز ایلیده ده افراط و اطر ایتمش اوله مدایح
شعرايه نسبتله این الثریامن بد المتناول معناسنه اشارت اولور
وقتی نسبت من الی مدایح من الثریامن بد المتناول معناسنه اشارت اولور

* * * تخمیس * *

* تعونی لوحده طاق جنان ایکن هر سو *

* انک مدایحی تعدادین استه مک سردهو *

* اولور نهایت اعدادی بلکه تک و بو *

* فان فضل رسول الله لیس له *

* حذف یعرب عنه ناطق بفهم *

اوناسبت مستفعلن قدره فاعلن اياته مستفعلن عظميا فعلن
احی اسمه مستفعلن حین ید فاعلن عی دارس الر مستفعلن رم فعلن
(اوناسبت قدره اياته عظميا) (احی اسمه حین ید عی دارس الرم)
لو حرف شرطدر لو کله سنک تفصیل اقسامی سابق الذکر ایتدن
لو کنت اعلم انی ما اوقره یتدی شرحنده بیان اولمشدرد (بومقامده
مذکور اولان شرح بیت مزبوره کفایت ایده چک مقداردر) قال
مولانا جامی رحمه الله لولما ضی وان دخلت علی المضارع نحو
لو ضربت ضربت ولو تضرب اضرب بمعنی واحیدای لو وقع
منک ضرب فی الماضي فقد وقع منی ضربک ایضافیه وقد یستعمل
فی المستقبل نحو قوله تعالى (ولامة مؤمنة خیر من مشرکة ولو
انجبتکم) وان المشهور ان لولا انتفاء الثاني لا انتفاء الاول واستعمال
لولا بهذا المعنی هو الکثیر المتعارف وقد یستعمل علی قصید لزوم
الثانی الاول مع انتفاء اللازم لیستدل به علی انتفاء الملزوم کقوله
تعالى (لو کان فیهما آلهة الا الله لفسدتا) قال الشارح الحنفی
ان لویحی لاثبات الثاني علی تقدیر اثبات الاول وعدمه کقوله
صلی الله علیه وسلم (نعم العبد صهیب لولم یخف الله لم یعضه) یعنی
ان عدم العصیان منه ثابت سواء تحقق الخوف اولم یتحقق
وقد یحیی بمعنی ان کقوله تعالى (ولیخش الذین لوترکوا
من خلفهم ذریة) فیلزم الاستقبال بعدها ویحیی مصدریة
کقوله تعالى (یود احدهم لویعمر الف سنة) وعللها صحة
وقوع ان المصدریة موقوعها بومقامده لو معنای مشهوری اولان
لا انتفاء لثانی لا انتفاء الاول معناسنه در (قوله ناسبت مفاعله بایندن
فعل ماضی مؤنثدر المناسبة هی الاشتراک فی شیء او اکثر معناسنه در

قوله قدره بالنصب مفعول اندر قوله آياته ناسبت فعلك فاعل يدرد مفعول
 فاعل اوزرینه اهتماما تقديم اولمشد در قدر شيء مبلغة في الكمال
 وانقصه اندر لكن غلبة استعمال كمال معنائه در خصوصه عند
 الاطلاق مقصود كالندر يوم مقارنه مزاد قدره اي مبلغة ومقرانه
 من العلو والرفعة والكمال معنائه ناسبت فعلك فاعل يدرد
 آية تكملة سنك جمع يدرد آيت علامت معنائه در (نته كيم) بحجزة نبوي
 علامت نبوت اولمقله آيت ديرل معجزات مقام دعوايه اظهارة اولدان
 خوارق عاداند هر بری آيت نبوت در زمان سعادت نبوت برنده ظهور
 ايدن آياته معجزات ديرل قبل النبوت ظهور ايدنه ارهاضات
 ديمش در عظميا قدر او عظمة وجلالة ديمكدر يعني عظمت وجلالت
 بودند اكر قدره بمماثل اوليدى معنائه اولوب ناسبت فعلك
 فاعلنه نسبتدن تميزدو آياته بالرفع ناسبت فعلك فاعل يدرد ضمير
 مضيا قدر ناسبت مع فاعله حجة سنك اعرابدن محلي بوقر فعل
 شرط در بومحليده ناظمه تحتلله ايتشيلر كه آيات جعفر ضمير
 مضاف در جمع مضاف اولسه عموم اقتضا ايدر (نس جمع آيت قدر
 رسول الله عظميا وجلالة مماثل دكلدر قدر شريفى جمعى سندن
 عاليدر ديمك اولوز آيت عام ذكر اولمقله آيات قرآنيه به دخی شامل
 اولوز بوايشه خطادر ديمشيلر (شارح شيخ زاده) توجيه ايدر كما
 قال واراد بالآيات امارات نبوتة مثل خاتم النبوة وتظليل الغمامة
 او معجزاته سوى القرآن لانه صفة الله تعالى فلا يناسب شيئا لذاته
 (وكما قال الزركشي وهذا البيت مما كثر فيه لاشكال فان قوله آياته
 جمع مضاف وقد تقرر في محله ان الجمع المضاف يستغرق فيعم
 فكيف يضح ان يقال ان آيته غير متناسبة لقدره ومن جعلتها
 القرآن الذي هو صفات الله فيلزم ان يكون قدره عليه السلام
 اعلا واعينهم من القرآن العظيم وذلك خطأ بواشكالك خواينده
 قاضى عضد بيورر كه آياته ضميرى سيد كائنات عاية الصلاة
 والسلامه راجع در عموم سيد كائنات آيات ومعجزاته در يعنى
 نبوتيه علامات ظاهره وباطنه سنده در قرآن كريم انده داخل
 دكلدر كه اول آيات الله در (نته كيم) ناظم آيات حق الخ بيتنده

تصريح ايد جكدر (وكما قال صاحب الذرة في جوابه ان كلام
 الناطم على عمومه فان آياته مخلوقة والنبي عليه السلام افضل
 المخلوقين ولا يرد القرآن لانا نقول القرآن لفظ مشترك يطلق ويراد
 به الكلام القائم بالذات الواجبة الوجود كالحياة والعلم والقدرة
 وقد يطلق ويراد به النظم الذي وقع به الإعجاز في حق النبي عليه
 السلام وهو بهذا المعنى ليس بقديم فيصح افضليته عليه السلام
 بهذا المعنى (معلوم اوله كه بوجوابك فهم وتحققنده اولاه علم كلامه
 بيان اولنديغى اوزره كلام نفسى ايله كلام لفظي بي كر كي كيمي بلكه
 متوقف لازمة حالدين اولمقله نقل وتقرينه عاجزانه بكونه تشهير
 ساق قلم همت واهتمام اولنور كه كلام الله ايكي معنائه اطلاق
 اولنور بريسى كلام نفسى ايكي كلام لفظي (ايمدى كلام نفسى
 صفت قديمه در ذات حقه قائمدر سائر صفات ذاتيه كي از ايدر
 معترلى بوني انكار اينديلر ذات حقه بويلا صفت بوقدر كلام الله
 وادد انكار ايترز لكن بوصفت دكلدر بلكه حقيقتده كلام الله
 نديكمر كلام لفظي ديرل بين دفتي المصحف مذكور وقرائت
 اولنان نظم كر ييدر ديديلر اشاعره كلام نفسى بي اثبات ايدرل
 لكن كلام لفظي بي دخی انكار ايتزل اول دخی كلام الله در ديوب
 معترله نك كلام لفظي نك كلام الله در ديدكلر بي تسليم ايدرل واول
 كلام لفظي بين الدفين مصحف شريفده اشكال مسطور
 ومقر اولان نظم كر ييدر ديرل سابق الذكر كلام نفسى اول كلام
 لفظي نك مدلوليدر اشاعره اكا دخی كلام الله ديرل (نته كيم
 معترلى عندنده كلام الله انجق اول كلام لفظي در) قال العلامة
 في شرح المواقف قالت المعتزلة كلام الله تعالى اصوات وحروف
 ليست قائمة بذات الله تعالى بل يخلقه الله تعالى في غيره كاللوح
 المحفوظ او حبر بل اوفى النبي عليه السلام وهذا الذي قاله المعتزلة
 لانكره بل نقول به ونسميه كلاما لفظيا ونعترف بحدوثه وعدم قيامه
 بذات الله تعالى لسكانثت امرا وراء ذلك وهو المعنى القائم بذات الله تعالى
 يعبر عنه بالفاظ ونقول هو كلام الله حقيقة وهو قديم بذاته ونزعم
 انه غير العبارات اذ قد يختلف العبارات بالاقوام ولا يختلف ذلك

المعنى النفسى (قال العلامة السعدى فى شرح المقاصد فان قلت انه
علم بالضرورة من دين النبي صلى الله عليه وسلم حتى العوام والصبيان
ان القرآن هو هذا المؤلف المنتظم من الحروف المسموعة المفتحة
بالتحسين المختمة بالتعويذ وعليه انعقاد اجماع السلف وكذلك علم
ان ما اشتهر وثبت بالنص والانجماع والمجرب من خواص القرآن
والتحدي به انما يصدق على هذا المؤلف الحادث لا المعنى القديم
جوابه انه لا نزاع فى اطلاق اسم القرآن وكلام الله بطريق الاشتراك
على هذا المؤلف الحادث وهو المتعارف عند العامة والقرآء والفقهاء
واليه ترجع الخواص ثم اطلاق كلام الله على هذا المنتظم ليس
بمجرد انه دال على كلامه القديم بل لان له اختصاصا بآثاره
تعالى وهوانه انسيائه واوجده برقمه واشكاله فى اللوح المحفوظ
كقول تعالى (بل هو قرآن مجيد فى لوح محفوظ) وواجده بتسوية
واصواته فى لسان الملك كقوله تعالى (نزله الروح الامين) ايمدى
بوتفصيلات ظاهرا اولديكه قرآن كريم لفظ مشترك اولقى
اورده ايكى معناه اطلاق وانوردهس برى كلام نفسى قديم كه ذات
حققه قائم صفت ذاتيه وبرى كلام لفظى كه حروف مسموعة دن
مؤلف ومقرومصحف شريفده مسطور نظم كريمدر (پس ناظرك
بيت مزبورده اولان آياته كلكه سنك عمومى اعتباريله شامل اولديغى
آيات كلام لفظيسدر زيرا آيت ومعجزه ومتحد به اولان كلام
لفظيدر) پس بغير بديشان عليه الصلاة والسلام افنديرك قدرنه
كلام لفظى اولان آيات كريمه مماثل اولايوب قدر رسول الله اندن
اعلى واجلى اولقده قطعاً محذور متصور دكلدر زيرا كلام لفظى
مخترع بارع وحادث اولديغى كاسبق خول علماتصريح ايتديلر
افضل مخلوقات اولنديغى نصوص ايله ثابت اولان حبيب
رب العالمينك قدرى اندن افضل واعظم اولديغى ظاهردر) ايمدى
شارح درة المضئنه نك سبقت ايدن مقام جوابده اولان كلامى
بوتفصيلات ايله معلوم اولور لكن بواعراض وجوابك تفصيلي
بوجهله در كه بيت مزبورده اولان آيات قولى چونكه عامدر كلام

دخی شاملدر آیاته کلمه سنی کلام لفظی به تخصیص و تنقید بلا
مخصصدر بهر حال کلام نفسی به دخی شامل اولغله قدر رسول الله
من جهة العظم کلام نفسیدن اعلا اولمق لازم کلور بنه محذور
رتب ایدر دیمشردفع اعراض بووجهله اولمندر که بیت در قومه
اولان آیاته کلمه سندن مراد چونکه معجزاتدر معجزه اولان آیات
کلام نفسی دکلدردریرا کلام نفسی ذات حقه قائم صفت اکهیدر
متحدی به اولوب الزام خصما ایدر اعجاز ظاهره اندن ملحوظ دکلدرد
بلکه صفت اعجاز اولان بلاغت و اعجاز و سلاست الفاظ و دلالت
دقایق معنی ایله فصحاء علمانی عاجزایلین معجزه کبرا کلام لفظیدر که
بیمبر علیه السلام آتی معجزه سی اول کلام لفظیدر یوخته صفت
باری اولان کلام نفسی دکلدرد (زیرا کلام نفسی صفة الله در معجزه
رسول الله اولمق متصور دکلدرد) پس آیاته ضمیری بیمبر علیه السلامه
راجع اولغله آیه مقید اولمش اولور یعنی بیمبر یمز علیه السلام آتی
دیمک اولور بیمبر یمز آتی که معجزه سی تفصیل اولند یعنی اوزره کلام
لفظیدر (ایندی کلام نفسی بیت مز بورده اولان آیاته کلمه سنک مشمولی
اولم از دیو اعتراض دفع اولنور) بعض شراح بیت مز بورده ایراد
اولنن اصل سؤال آیاته اولان عموم سلب عمومدر یوخته عموم
ساب دکلدرد یو تفصیل ایلدکری اوزره تکلفات ایله ویردکری
جواب طی مقال مناسب کور اشدرد (قوله احیی افعال بابتدن
احیی یحیی احیاءدن مشتق در فعل ماضیدر حیات هی مبدأ
الحس والحر که ایله تعریف اولمندر) احبا احداث حیاتدر (قوله اسم
احباتک فاعلیدر ضمیره مضاف در ضمیر سید کائنات علیه الصلاة
والسلامه راجعدر احیا جمله سی جزاء شرطدر جمله شرطیه
استینافیه در اسم لفظی بو محله علمه مراد فی اسماء اعزله دن اسم
مراددر وکامی اسم فعل وحرف مقابلی معاده استعمال اولنور
(حین ظرف در ظرف زمانیه دن وقت معناسته در تقدیر فی ایله ظروف
زمان مبهم فاعلک مفعول فیهی اولور نحو ده مصر حدر که ان المبهم
من الزمان مالم یعتبره حید کالحین والوقت والمحدود من الزمان
مایه براه حد و نهایه کالایوم والشهر وعند دخول لفظه فی او عند

تقدیره بکون کل منهذا طرفا) یدعی جله سنه مضافدر (قوله یدعی دعوتدن مشتق فعل مضارع مجهول در نائب فاعلی اسمه کلمه سده راجع ضمیر در اصلی (یدعی به در لکن ضروره شعر ایچون به لفظی حذف اولنوب فاعل ضمیری یدعی تحشده اضمار اولمشدر به ضمیری اسمه کلمه سنه راجعدر دعی الله دیرلر ای سئله دیمکدر کذلک دعاه یزید ای سماع زید دعاه ای طلبه (شیخ زاده ضمیر یدعی راجع الی الله ای حین یدعی تعالی باسمه ویسئل دیمش دعی کلمه سنک جلاه سی محلا مجرور حین کلمه سنک مضاف الیهیدر فعل مضارع ایله تعبیر استمرار وتجددی افاده ایچوندر یعنی دائما علی وجه الاستمرار هرنه وقت دعا اولنسه حال بویه در تخلف یوقدر دیمک اولور (یدعی کلمه سنی اسم رسول الله اولان علم محمدیه به نسبتدن ناظمک مرادی رمم بالیه بی احیاده اسم کریمی یادو ذکر کفایت ایدر معناسی ایله عظم قدرنی اشعار در یعنی درگاه حقه تضرع وطلب ودعاده اسم شریف محمدی ایله دعا اولنسه مثلا بحق محمد دیمک کبی بهر حال مستجاب اولور استرسه دعا اولنسان شی خوارق عادات مقوله سندن اولسون مثلا چورومش موتا کککری حق تعالی تن احیاسنی دعا ایمک کبی که اسم شریفی انی احیا ایدر) ایمدی احیی اسمه حین یدعی دارس الرمم مصرعک مال ومعناسی بودر که عند الله اولان قدر رسول الاهی نه مرتبه ارده اولدیغنی یساندر (دارس احیا فعلک مقعوا ایدر احیا بی اسم شریفه نسبت بحجاز فی النسبه بحجاز عقیدر زیرا احیا ایدن حقیقتده باری تعالی در دارس در سندن بلی معناسنه در که ترکیده چورومش فارسیده فرسوده دیمکدر دارس الرمم چورومش کک پارچه سنی دیمک اولور (رمم جمع رمد در وهی القطعة البال من العظم دیمشدر) بو محمله موصوف تحذوفر ای شخصه دارس الرمم تقدیرده اولور دیمشدر (لکن بعض شراح موصوفک صفتها اضافتی قبیلندن جرد قلیفه مثلا ودر که دارس الرمم دیمک رمم دارس یعنی چورومش کککدر دیمکدر حتی شارح مصنفک الرمم محتمل ان یکون من قبل عاصی العروق ای الرمم الدارسة دیمشدر (تحصول معنای بیت) اگر

اول پیغمبر ذیشان علیه السلام آتات معجزاتی من جهة الجلالة والعظم قدرنه مماثل ومناسب اولیدی یعنی قدرنه کوزه اولیدی اسم شریفی ایله دعا اولنیدیغنی حینده یعنی علم کریمی یادو ذکر ایله دعا اولیدیغنی وقتده اول اسم شریف چورومش عظامی احیا ایدردی لکن بنیات معجزاتی من جهة العظم قدرنه مماثل اولیدی (یس اسم شریفی احیای دارس الرمم ایمک اولیدی یعنی بو احیا معجزه باهره سنی وقوع بو لمدی زیرا عظم قدرنه مماثل دکادر که عظم وقدر و شانی ایدن نیجه مرتبه برتر و اعلا در میبای و مناسب دکادر و هم مطلوب اولان ایمان بالغیب در بو خسه بعد المعاینه و الرؤیه ایمان نفع و برتر فائده سنی یوقدر (قال الله تعالی یوم یأتی بعض آیات ربک لا ینفع نفسا ایما بها لم تکن امنت من قبل) الی آخره کذلک محصول معنای پیشده کار دماء شراحک کلامی دخی زیاده ایضاح ایچون نقل و تحریر اولمشدر (قال صاحب الندره والمعنی لو کانت آیاته علیه السلام بمائله لقدره الشریف ومقامه الشیف احیی اسمه المبارک العظام الرممه البالیة اذ لقیل الایهم بحق محمد احیی هذا المیت فیحیی ویکون احیاء الاموات باسمه الشریف من آیاته علیه السلام لکن حیث لم یکن آیاته بمائله لقدره لم یجعل هذه الاحیا من معجزاته لتفشیه عن قدره الرفیع (قال شیخ زاده لحاصل المعنی انه لو کانت آیاته العظام مناسبة بمقدار کماله لاحیی الله ببرکة اسمه اموات العظام کما احیا بمیام ذاته اموات القلوب والازواح لکن اقتضت الحکم الالهیه سترغایات کماله و اخفاء نهایات عظیمة قدره وجلاله اما لیمتاز المصدق المؤمن بالغیب عن التادی فی غوایة الشک والریب اذ التصدیقات والعبادات عن ظهر الغیب یعتب بها و یغید بروز الایات وظهور الدلالات لا تنفع نفسا ایما بها (وقال بعضهم یعنی ان قدره اجل واعظم من معجزاته ولو کانت آیاته کقدره لاحیی اسمه العظام الدارسة (وفی البیت من البدیع المقایله بین ودراس فی احیی اسمه

* * * تخمیس * * *

* اوجده در شرقی عند خالق ذی المن *

* مقرنین کرام ابتدی در کهن مسکن *

* عدلونامه شانی اوربته اکیله که سن *

* لوناسبت قدره ایانه عظمت *

* احی اسمه حین یدعی دارس الرم *

لم یمتحن مستفعلاً بما فاعلن تعی العقول مستفعلاً ل به فعلن
حرصاعلی مستفعلاً ناعلم فاعلن ترتب ولم مستفعلاً بهم فعلن
(لم یمتحن بما تعی العقول به) (حرصاً علینا فلم ترتب ولم لهم)
لم یمتحن فعل مضارع در امتحانند در اختیار و تجزیه معنایست در
حرف جازم ایله مجزوم در اصلند امتحان ایدی حرف جازم کما کله نون
اعراب ون ضمیره اذغام اولمش در فاعلی تحتیده ضمیر مستتر بی غیر می
علیه الصلاة والسلامه زاجع در مفعولی بارز متصل اولان متکلم
مع الغیر ضمیر یدر جمله سی جمله استثنایه در (بما تعی ماموصوله در
با حرف جر یمتحنایه متعلق در تعی در دخی بایدن ماضی سی عی در
رضی کی انیف مقرون در یجز معنایست در فقهاک اذا عی المصلی
عن القيام ای عجز فی صلاته عن القيام دیمکدر (قوله العقول فاعلیدر
جمله سی ماء موصولک صله سیدر ماء موصول مع صلاته جمله سی محلا
مجرور با ایله یمتحنایه متعلق در (قوله به ده با حرف جر در ضمیر مبنی محلا
مجرور تعی فعلنه متعلق در ضمیر مایه را جعدر (عقول عقلک جعیدر
عقل جوق معنایه اطلاق اولنور اولاهر کسک اندن انا ایله تعبیر
ایلدیکی بدنده نه حال ونه محل کلیاتی مدرک اولان نفس ناطقه ده
ثانیاً امور حسنه و قبیحه بی میرز قوه درا کیه که شرعه مدار
تکلیف بودر ثانیاً کلیاتی بالذات جزئیاتی بواسطه الالات مهیاء
للادرک اولان قوه درا کیه اطلاق اولنور دیمشدر لکن بودخی
معنای اول اولان نفس ناطقه نک مفسریدر یومقامده مراد
معنای ثانی اوزره عقلدر (قوله حرصاً لفظاً منصوب لم یمتحنافملک
مفعول له سیدر) بعضی شراح لم یتخبرنا ولم یتکلفنا صلی الله علیه
وسلم بما یجز عن ادرا که العقول لاجل حرصه علی تحقیق الامر
علینا دیمشدر (حرص بر شیه افراط شوق و شهوت و شدت

رغبته در (قوله علینا جار مع المجرور حرصاً قولنه متعلق در) فلم ترتب
فاجزائیته در شرط محذوفه جواب مقامده در (ترتب اریبایدن
شک و شبهه معنایست در شک حکمک وقوعنده وعدم وقوعنده
تردد ایدوب بر طرفی ترجیح ایده میوب طرفین حکمی شک اولان
شخص عندنده مساوی اولوب یعنی شک ایدن کیمسته عندنده
طرفین حکمی مساوی اولوب بر طرف مجزوم اولدیغی صورتده
شک تحقیق ایدر (ترتب فعل و فاعلدر مفعولی محذوفدر ای فلم
نسک فیما ینابه علیه السلام من طرف الحق من الاعتقادات دیمکدر
ترتب جمله سی محذوف حرف شرطک جزاسی و نتیجه سی در تقدیر
کلام الم یمتحن بما تعی العقول به فلم ترتب فیما یتینا من الاعتقادات الحق
دیمکدر (زیرا عقولک متخیر اولدیغی شی ایله امکان شک و اریبایی
موجب اوله جفی ظاهر در (قوله لم لهم حرف لم زائده در تأکید
ایچوندر نهم ترتب اوزرینه معطوف در نفس متکلم مع الغیر در هام
یهم هیما و هیما نا اذا تخیر دیمشدر یعنی هیما خبرت معنایست در
یویدت شاهد در (هام قلبی فی حبه و هواه) (وابی القلب ان یحب
سواه) (محصول معنای عبارت یت) صاحب سعادت پیغمبر میز
علیه الصلاة والسلام افندی میز بزم هدایتی فرط شوق و رغبته
بشاء عقول قبولنده عاجز اولدیغی شی ایله بزی امتحان و تجزیه
ایندی (یعنی عقلز درک و اعتقاد و قبولنده عاجز اولدیغی شی ایله
بزی تصدیق و قبول ایدری دیو امتحان و ابتلا ایتدی (بس
اذا کان الامر کذلک بزخی شک و اریبایت ایتدک و تخیر اولدق بلا
شبهه و اریبایت اعتقاد و قبول ایلدک و واصل سرحد سلامت
هدایت اولدق) خلاصه طرف حقن پیغمبر میز علیه السلام
ایمان بیوردقلری معتقدات درک و اعتقادنده عقلز عاجز امور ایله
تکلیف و امتحان و ابتلا اولدی بزخی شک و اریبایت ایتوب و تخیر
اولیوب اعتقاد و قبول ایلدک بودخی حفا که پیغمبر میز علیه
الصلاة والسلام افندی میز برکات یمین و سعادتنددر دیمک مراد
اواه یا خود یت سابقده مذکور اولان عدم احیاء عظامک فائده
و ثمره سی وجه آخر ایله بیاندر یعنی اول سلطان المرسلین اولان

بغير يميز عليه السلام جلالته قدرته بمائل آيت ومعجزه اسم
شريفى حين دعاه عظام رميمه بي احيا ايتك ايدى لكن يوم مجزة
كبرى عظمت قدرته بمائل اولمغله وقوع يولدى بوندين ماعدا
اشيو احيا عقولك عاجز اولديغى شئ ايله ايجان ايدى بزي درك
وقبولنده عقولك عاجز اولديغى شئ ايله حرصا على هدايتنا
امتحان ايتدى يوخسه حضرت عيسى صلوات الله على نبينا
وعليه حضرت تلى بنفسه دعا ايدوب ميني احيا ايلدى عقول قومي
ادراك حكمتدن عاجز ومخير اولوب حلول واتحاده ذاهب واب
وابن وروح القدس تعبير ايتد كرى اقام ثلثه اثبات ايتديلر
حضرت عيسى عليه السلام احيايه كندود دعا ايلدى بغير يميز
عليه الصلاة والسلام افنديمك كندود كل اسم شريفى ايله دعا
اولندقد اسم شريفى عظام رميمه بي احيا ايتك قت قت زياده
مقام نجب وحيرت اولمغله بومغوله ابتلا وعقور عاجز اولديغى
شئ ايله بزي امتحان ايتدى (پس بزدخى طرف حقندن كتور ديكي
اعتقاد حقه بي اصلا شك وارتياح ايتيوب ومخير اوليوب تصديق
وقبول ايدوب حمد الله تعالى واصل ساجل نجات هدايت اولدق
ديك معناسنده بغير يميز عليه الصلاة والسلام بوامت مرحومه به
مجنس رحمت وهدايت اولديغى بيان ايله مدايح عليه به صورت
اخرايله منار عتدر بومغارى مؤيد بكار شراحت دخی تحريرا تلى
زياده تحقيق واطلاع ايجون تفصيل اولندى (قال صاحب الدرر
والماضى لم يجز بنا عليه السلام بشئ عجز العقول عنه مما يتعلق بباطن
الشرعية من الاسرار الالهية والحكم الربانية حرصا على هدايتنا
ثلاثا فضل بالشك والشبهة كما ضل قوم عيسى عليه السلام) قال
شيخ زادة وحاصل المعنى ما كلفنا بما يجز عن العمل به احجاب
العقول وما حملنا ما لا طاقة لنسائه ببركة الرسول بل وضع الله سبحانه
عنا الاصرار والاعلال ورفع التكليف الشاقة التى كانت على الامم
السابقة فلم نشك في العقائد الدينية اذ من المعلوم ان الانسان اذا وقع
في خبط معجز يرتاب ويغلط ويضعف جزمه (ثم قال الحنفى عليه
الرحمة المنى انهم الراسخين في الاعتقالات الخلقية والاحكام

الشرعية حيث لم يكلفنا التكليف الشاقة مثل ما كلفت به امم السابقة
من قبلنا حرصا على هدايتنا وهذا هو المعنى الظاهر من البيت
ولا يبعد ان يحمل على ان الناظم قصد من البيت تعليل عدم احيا
اسمه صلى الله عليه وسلم العظام الرميم مع ان مسماه احى القلوب
الميتة وتحقيق ذلك انه لو احى اسمه الموتى لتماهت العقول فيه
وتحيرت الافهام في معانيه ولربما ادى ذلك الى الغلو والوقوع
في الضلالة كما وقعت النصارى في التثليث في احيايه عليه السلام
اي لم يحى اسمه الموتى لئلا يمتحننا بما يكل عن دركه عقولنا ثلثا تقع
في الشك والارتياح حرصا علينا في ارتكاب طريق الصواب وذلك
من كرم واهب العطايا ورأفة الرسول بالبرايا ويؤيد هذا المعنى
معنى البيت الذى بعده حيث يقول اعبي الورى فهم معناه الخ انتهى

* * * تخميس * *

* قومادى ذره جه عجز عقول ايله شبيهى *

* سزاي ريبه هيج ارتكاب روسيهى *

* رواده كور مديكندن مخير وولهي *

* لم يمتحننا بما تعبى العقول به *

* حرصا علينا ولم يرتب ولم نهم *

اعبي الورى مستفعلان فهم مع فاعلن تاهلى مفتعلن س يرى فعلن
لاقرب وال مستفعلن بعد فى فاعلن ه غير من مفاعلن فم فعلن
(اعبي الورى فهم معناه فليس يرى) (للقرب وال بعد فيه غير منفهم)
اعبي فعل ماضيدرا عيا دن درا عجز معناسنه در عى عجزدر (قوله الورى
تقدير منصوب مفعوليد ورى خلق ديمكدر الفلام استغراق
اولمغله لايشد عنه فرد معناسنه جميع خلق عالمه شاملدر (قوله فهم
اعيانك فاعليدر معنا كلسنه مضافدر معنا دخی ضميره مضافدر
فهم لفظى ادراك معناسنه در معنى لفظندن مقصود ومنفهم اولان
شبهه ديرل معنى الرجل كاله وفضله المختص به ديمشلمعناوه اولان
ضمير فخر كائنات عليه الصلاة والسلامه راجعدر اعبي كلسنه
ورايه نسبتى اسناد عقلى اولان نسبتده مجازدر حقيقة عاجز
ايدن الله ذوالجلالدر بومقامده معنى ايله مراد صاحب سعادت

افندی علیهم السلامه اولان کالات الهیه وفضائل ذاتیه درو بعضیلر
حقیقت مجدیہ علیہ الصلوة والسلام در دیمش فلبس افعال
ناقصه دندر مبتدا و خبر اوزرینه داخل اولور مدخولی اولان مبتدا
لبس کلمه سنک مرفوع اسمی اولوب خبر لبس نک منصوب خبری اولور
(قال مولانا جامی ولبس لنی مضمون جمله الاولی حالا ای فی زمان
الحال مثل لبس زید قائما ای الان وهذا مذهب الجمهور وقیل لنی
مضمون جمله مطلقا ولذلك تقید بزمان الحال نحو لبس زید قائما
الآن وتارة بزمان الماضي نحو لبس خلق الله مثله وتارة بزمان
المستقبل نحو قوله تعالى (الا یوم یأتیهم لبس مصروفا عنهم)
ویجوز تقدیم خبرها علی اسمها (قوله فلبس یری فاجزائیة در
شرط محذوف علت و سببدر فلبس یری جزا و سببدر تقدیری
فلما اعی الوری فهم معناه فلبس یری للقرب الی اخره دیمکدر
(بو محمده شراح دیمش لک کلمه لبس اذا دخل علی الفعل یكون
فیه ضمیر الشان وجملة ذلك الفعل خبره المفسر) بوقاعده اوزره
لبس کلمه سنک اسمی تحتندہ مستتر ضمیر شاندر لبس کلمه سنک خبری
مدخولی اولان یری جمله سیدر که لبس تحتندہ اولان ضمیر شانی
مفسر در یونک مثالی قوله تعالى (ولستم بأخذیه الا ان تغضوا فیه)
کذلك میدان مدایح محمیه ده حائر قصب السبق تقدم واعتبار
اولان حسان رضی الله عنه یورمشدر (ولامثله فیهم ولو کان قبله)
ولبس یكون الدهر مادام یربل ای لبس مثله یكون (قوله مادام
یربل راء مهمله ایله اغا جری یرا قلوب نشو ونما بولمقدر) ایمدی
یری معلوم صیغه سیاه اولدیغی صورته معنی لبس ای الشان یری
یعنی کورد کلدر دیمک اولور یری فعلنک فاعلی تحتندہ مستتر
وری کلمه سنه راجعدر ووری خلق معناسنه در واکر یری مجهول
اولور سه معنی لبس ای الشان یری کورد کلدر دیمک اولور
(معلوم اوله که یری کلمه سنک والی اخر البیت مذکور اولان عباراتک
اعرابنده شراح اختلافات ایله تصعب واحتمالات یاز مشرعه سیاه
ملایم فهمده ظاهر اولان تحریر واختیار اولمشدر اولای یری
کلمه سنه ایکی احتمال وار اولکی فاء الفعلنک نصیله معلوم

صیغه سیاه اولوب ویری رؤیت بصر معناسنه اولمقدر قوله تعالى
(فانظر ماذا یری) کبی بو صورته اعراب بو وجهله در که یرانک
تحتندہ مستتر ضمیر وری کلمه سنه راجع فاعلیدر یری جمله سی
لبس کلمه سنک ضمیر شانی مفسر لبس نک خبریدر (قوله للقرب لام
فی معناسنه در جار مجرور یری کلمه سنه متعلقدر والبعد قرب اوزرینه
معطوفدر قربدن بعددن مراد رسول الله علیه السلامه فضائل
وکالات آتیهده کمال قربدر که اول کمال قرب انجیق قرب ابتداء
عظام علیهم السلامدر واول کالیدن دون اولوب ا که نسبت ایله
بعد اولان قرب قرب اولیاء اللهدر بعضیلر قرب و بعددن مراد
قرب و بعد زمانیدر که وقت سعادت لیرنک نه زمان قربنده ونه زمان
بعدنده دیمکدر دیمش لک (قوله فیه جار مع المجرور مؤخر منفعم کلمه سنه
متعلقدر مؤخره تعلقه اعراضک نهایتی جوازدر فیه ضمیری
فهم کلمه سنه راجعدر یا خود بیان لفظی تقدیری ایله معنایه راجعدر
غیر الامعناسنه در مستثنی منه محذوف اولمقله استثناء مفرغه اولور
فلبس یری الخلق فیه احدا لا منفعم تقدیرنده در (قوله منفعم
انفعامنددر انفعام ملزم وعاجز اولوب ساکت وصامت اولمقدر
قانون مناظره علم آدایده معلل اولان ذاتک مباحثهده عاجز اولوب
ساکت اولمسنه انفعام دیرل مانعک عاجز اولمسنه الزام دیرل) ایمدی
یونقدر یری رؤیت بصردن اولوب وصیغه معلوم اوزره اولدیغی
احتمالدر بو احتمال اوزره (محصول معنی) پیغمبر یمز صلی الله
علیه وسلم افندیمنک معناسنی یعنی کالات ذاتیه و حقیقت مجدیہ سنی
فهم وادراک خلق عالمی عاجز ایلندی فاذا کان الامر كذلك
فلبس یری (یعنی خلق قرب و بعدده اول کالات ذاتیه بی فهم
وادراکده یا خود اول کالات ذاتیه بی پیانده بر احدی کورمدی الا
عاجز وساکت کوردی دیمک اولور) فاما اکر یری کلمه سی كذلك
صیغه معلوم اوزره اولوب لکن یری افعال قلوبدن علم و معرفت
معناسنه اولور سه (محصول معنی) حقیقت مجدیہ بی فهم وادراک
خلق عاجز ایلدی فاذا کان كذلك قرب و بعدده حقیقت مجدیہ بی
فهمده یا خود حقیقت مجدیہ بی پیانده خلق عاجز وساکتدن

غير بر احد يلمدى يعنى خلق النجى عاجز وسا كنى يلمدى ديمك
اولور (نته كيم شارح فلبس يري الورى احدا غير متفهم ديمشدر
اشبورى كلمه سى صيغه معلوم اوزره اولديغى صورت اولى دركلك
صورت ثانيه يري به ضم يا ايله صيغه مجهول اوزره اولوب وبرى
رؤيت بصير معناسنه اولق احتماليه اعراب بو وجهله در كه
برى كلمه سنك نائب فاعلى غير كلمه سى اولوب ساثر اعراب تفصيل
اولنديغى اوزره اولمغله (محصول معنى) يغمبر يمز عليه الصلاة
والسلام لاهمه اولان كالات آلهيه وفضائل ذاتيه يي فهم
وادراك خلقى عاجز ايلدى بس قرب وبعده فهم وادراك كن
ياخود پياندن عاجز وسا كندن غيرى كور يلمدى ديمك
اولور فاما اكر يري كذلك صيغه مجهول اوزره اولوب وبرى
علم ومعرفة معنا سنه افعال قلوبدن اولور سه ايكي مفعوله تعدى
ايمكلاء مفعول اولى نائب فاعلى اولان غير كلمه سيدر مفعول ثانى
للقرب كلمه سيدر جار مجرورى يي به متعلق مفعول در بو احتمال ايله
(محصول معنى) عليه الصلاة والسلام افنديمك معناسنى يعنى كالات
ذاتيه وفضائل عليه سنى فهم وادراكده عاجز وسا كندن غيرى
يلىمى ديمكدر (ايمدى بويتك شر اح استصعاب ايتد كلى
اعراينده فهم وتسهيل ايچون ايكي صورت وهر صورته ايكي احتمال
ايله بيان اواندى اول تفصيلك فهم وضبطى ايچون خلاصه مقال
بو وجهله معلوم اوله كه صورت اولى يري صيغه معلوم اوزره اولوب
بو صورته يري رؤيت بصير معناسنه اولق احتمال اولدر كذلك
بو صورته يري علم ومعرفة معناسنه اولق احتمال ثانيه
برى صيغه مجهول اوزره اولق وبرى بلمه سى كذلك رؤيت بصير
معناسنه اولق احتمال اول علم ومعرفة معناسنه اولق احتمال ثانى
ياق اعراب عبارات لماهر در (قال صاحب الدرة اسم لبس ضمير الشأن
وبرى خبره وهى معنى الابصار والمعرفة فان كان مبنا للفاعل ففاعله
ضمير الورى وغير منصوب على الاستثناء المفرغ اى پس يري
الورى احدا غير متفهم وفيه متعلق بمنفهم وضميره للفهم او المعنى
منفهم لان متعلق معنى من وان كان متعلقا بالمفعول فمفعول نائب

الفاعل والقرب متعلق ببرى والمنفهم العا جز عن كاله القاصر
عن كنه فضائله ودرك معانى احواله (والمعنى اعجز الورى فهم
كالاته وفضائله من المعجزات الخارقة للعادات فلا يري للقرب
والبعد فى الكمال والفضل الا ساكنا مبهورا متحيرا فيها عاجزا
عن ادراكها لكونها امورا خارجة عن دائرة العقل انتهى
* * * تحبس * *

سلوك طالبا لبدء اقدم نتيجة عليا * ييله حقيقت ذات محمدية يي تا
وليك علم لدن مفهم انده هب علما * اعنى الورى فهم معناه فلبس يري
* للقرب والبعد فيه غير متفهم *

كالشمس تظ مستعلن هرلى فعلن عئين من مستعلن بعد فعلن
صغيرة مفاعله وتكمل فعلن ل الطرف من مستعلن ايم فعلن
(كالشمس تظهر لالعين من بعد) (صغيرة وتكمل الطرف من ايم)
سابق الذكرويت كالات وفضائل رسول الله فهم وادراكده
خلقك عجز وسكوته وتحييرنى بيان ايدوب بو بيت دلاراده دنى
كاف تشبيه بيت سابقده اولان اعنى كلمه سنه متعلق اولمغله بيت
سابقه نتيجة ومثال لضعف ايله تمثيل مقوله سيدر (قوله كالشمس
جارمع المجرور بيت سابقده اولان اعنى كلمه سنه متعلق مفعوليدر
(ياخود جارمع المجرور كائن محذوفه متعلق اولوب مبتداء محذوفك
خبريدر تقديرى هو كالشمس ديمك اولور (ياخود كاف بمعنى مثل
اولوب مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى مثله مثل الشمس ديمكدر
مبتداع خبره جمله سى بيت اوليه عطف بيان او اور تظهر فعل
مضارع مؤنثدر فاعلى تحتده ضمير شمسه راجعدر جمله سى
شمس كلمه سنك ضيفيدر كه وجهه شبهى بيان ايدر (نته كيم تفصيلى
كلور شمس فلك رابعده كوكب مضى للعالم ايله معرفدر (امام
رازى وغيره من المفسرين شمس كره ارضك كبرده يوز انتمش
درت دلى در ديمشدر (للعين تظهر به متعلق در (قوله من بعد
كذلك تظهرنك متعلقدر صغيرة تظهر كلمه سنك فاعل ضميرندن
حاندر (قوله تكل بضم التاء افعال دند فعل مضارع مؤنثدر تحتده
فاعل ضميرى شمسه راجعدر جمله يظهر اوزرينه معطوفدر

کلان عجز البصر عن النظر الى الشيء در ترکیده کوز قاشق ایله تعبیر
ایدلر تکل اصلی تکل در ایکی لام بر جسدن اولمغله ادغام
اولمشدر (قوله الطرف لفظاً منصوب تکل فعلتک مفعولیدر طرف
عین معناسنه در (قوله من امم بالفتحین قرب معناسنه در ومقابله
معنا سنه در یقال داری امم داره ای مقابلهها دیمکدر جار مع المجرور
تکل کلاه سنه متعلقدر (معنای بیت) بیوجهله تصور اولنور که
ناظم علیه الرحه اشبوییت عجز داده رسالت پناه علیه الصلاة
والسلام افندی می شمس تشبیه ایلدی ودخی وجه شبهی
(تظهر للعینین من بعد الخ عبا رتبته ذکر و بیان ایلدی بوندن
مراد چونکه بیت سابقده پیغمبر افندی مرک کالات و فضائل ذاتیه سنی
فهم و ادراک خلقی عاجز ایلدی ساکت و متحیر اولوب مفهم اولدیلر
بر احد حقیقت محمديه بی ادراک که قادر اولدی کلامی اثباته بر تشبیه
ظاهری ایله ارسال مثل مقامده یوبیتی انشاد ایلدی دخی بیت
من بورك مضموتی مثبت مثال اولدیغنه اشارت ایچون وجه شبهی
دخی (تظهر للعینین الخ عبارتله اشبوییتده ذکر ایلدی یعنی
پیغمبر علیه الصلاة والسلام افندی شمس کیدر) تنه کیم شمس
بعیددن باقلسه ایچق کوریتان بر صغیر کوب نورانیه مضیه در
لکن علم هیئتده تصریح اولندیغی اوزره کره ارضک یوز التمش
عدد مقدار نجه اولمغله کبر و عظمتی وضیا و انوارنی یقینا معاینه
و حرارت ذاتیه و ماتحت القمر اولان موالید ثلثه بی مربی اولدیغی
موجب اقتضایدن اوصاف و خواص لازمه سیله ادراک و مشاهده
ورؤیت ایچون تقرب ایله و قربدن نظر عینه کلان و خلل بلکه
مرتبه محالده اولمغله حقیقتدن استقصاده عجز متحقق اولدیغی
کی صاحب سعادت سرور کائنات علیه افضل الصلاة افندیغی
دخی سماء را بعده شمس مقامده در نلها را رؤیت ممکن کلی متواطی
اولان انسانیتده خلق ایله مشترک ذات من بنی آدم کورینور لکن
تقرب ایدوب حقیقت محمديه بی بصرو بصیرت ایله فهم و ادراک
ایدیم دیک شمس تقرب و نظر کیدر عجز مقرر در دیمک ایله
نالیم علیه الرحه بیت سابقه قی اعلی و دلشین دایل اقتضای

حکمنده مثال کتور مشدر رحه الله علیه لکن بومخلده (ناظمه
اعتراض ایتمشدر که وجه شبه ایله اوصافده ناقص اولان مشبه
قلنور اما زیاده اوصافی اولان مشبهه قلنور اما بویتنده عکسی
واقع اولمشدر مع هذا (بیت) صورتکرجال تو بنهاد نقطه (از بهر
امتحان قلم افتاب شد) مفاد نجه وجه شبه پیغمبر علیه الصلاة
السلامده شمسدن زیاده و نهایت کمال اوزره اولدیغی مسلم ایکن
مشبهه قلوب شمس تشبیه اولمش مشبه قلمش دیو وارد اولان
سؤالک جوابنده (شارح شیخ زاده دیمش که واک ان تجعل هذا
التشبيه من التشبيه المقلوب الذي يجعل فيه الناقص مشبهاً به
قصداً الى ادعاء انه زائد في وجه التشبيه كما في قول الشاعر (وبدا
الصباح كانه غرة) (وجه الخليفة حين يمتدح) قال صاحب المطول
الغرة بياض في جبهة الفرس فوق الدرهم ينال غرة لا عزة واکرمه
وغرة الصباح بياضه فان الشاعر قصد بها ان وجه الخليفة اتم
من الصباح في الرضوح والضيأ قال الحنفی تشبیهه صلی الله
عليه وسلم بالشمس حين يرمقها البشر من بعد فیر ونها صغيرة
ثم اودنوا اليها من قرب اکت ابصارهم من النظر اليها لعظم
حجمها وتشعشع ضیائها کذلك حضرت الرسول صلی الله علیه
وسلم اذا انصورت اذهام البشر من حيث انبشورية انه فرد من اذراده
یما زعت الواهمة انها قدیمکنها الاحاطة بصفاته الکمالیه و اذا
ظهر لها انه سید المرسلین و حبيب رب العالمین وله المعجزات
الباهرات والآيات الیقات ظهر لها ان ادراک کنه حقیقته والاحاطة
بفضله خارج عن طوق البشر (فقوله تظهر للعینین الخ بیان لوجه
التشبه وهو ان کلامهما قدیدرک من جهة وقد لایدرک من جهة
الحقیقة (وفي البيت من البديع التشبيه الذي هو اظهر من الشمس
والمقابلة بين بعد و اتم و مراعات النظیر بین العینین والطرف

* * * تشبیس * *

یلمور مشاهدهک اهل کشف اولان حدن ازاله ایلیمه من قرب معنوی بعدن
نقاب رفعله ایتمش نقاب پر سعدن) (کالشمس تظهر للعینین من بعد
* * * صغيرة وتکل الطرف من امم *

وكيف يد مفاعله في الد فعلن دنيا حتى مستفعلن قته فعلن
 قوم نيا مستفعلن م تسل فعلن لوعنه مال مستفعلن حلم فعلن
 (وكيف يدرك في الدنيا حقيقته) (قوم نيام تسلوا عنه بالحلم)
 فكيف فاشترط محذوفه جوابه فاذا كان الامر كذلك فكيف
 يدرك تدبيره در بعض نسخته واوليله بيت مقدمه عطفه واور
 لكن فاليه اولق ربط معناه النسب ومرجع اولو كيف استفهام
 انكار يد ر استبعاد ايجو ندر كيف ايله سؤال حاله ندر تفصيلي
 فكيف تنكر حبا الخ بدتته ذكر اولم ندر بو مقامه مبنى بخلا
 منصوب مؤخر يدرك فعله مفعول فيه در معنى ظرف يدرك كيف
 فعله ندر صكره يا اول ذكر اولم ندر فعلك ظرف اولو (يدرك باب افعال
 فعل مضارع در ادراكه ندر ادراك معرفته بعضه في صور الشئ
 والبلوغ الى اقصاه ديمش بو محاده مراد معرفته در بوحه
 مقاصده ذكر اول ان الادراك تصور و حضور و حصول الشئ عند
 العقل معنائه مطلقا ادراك عام وشامل اولان ادراك ذلك بل
 معرفت اول ادراك كليتك افراد ندر (في الدنيا يدرك فعله
 متعلقه در نودن مأخوذ در ادراكك مؤنث در وجه تشبيه آخره قريب
 اولد يغدر في الدنيا كلسيله تقييد اولد يغدر في آخره ادراكك
 اولد يغدر اشارت در (حقيقته بالنصب يدرك فعلك مفعول يدرك
 حقيقة الشئ ذاته) وبعضه لما به الشئ هو هو اي الماهية ديمش
 (قال الحنفى المراد بحقيقته هي مبدأ جميع اثار الكمالية المختصة به
 التي لم يمكن لاحد من البشر مشاركتها في مجموعها اولان في شئ
 من افرادها) قال الشيخ اراد بحقيقته كماله الخاص به ونهاية
 منزلته والقرب والقبول لا ماهيته فانها معلومة لكل احد من ذوى
 العقول (قوله قوم يدرك فعلك فاعل يدرك قوم جماعة من الرجال
 والنساء ديمش قوم لفظا مفرد در لكن معنى جمع اولم نيام
 قومه صفت وقوى يحيد در) نيام نائم جمع يدرك صائم صائم جمع
 اولد يغدر كى نوى تعريف ايمش انوم حالة تعرض للحيوان من
 استرخاء اعصاب الدماغ من رطوبات الاغذية المتصاعدة الى الدماغ
 بحيث يقف الحواس الظاهرة عن الاحساس بو محله غفلته

مجازدن (تسلوا تفعل ياتون فعل مضارع در تحتنه ضمير فاعلي
 قومه راجع در) تسلوا جله نى قومك صفت بعد صفت در تسلدن
 مستفعلن تسلوا ديمك راضى اولوب قناعت ايدرل ديمكدر (قوله عنه
 تسلوا كنه سنه متعلقه در ضمير سيد كائنات عليه الصلاة والسلام
 راجع در) بالحلم جار مجرور تسلويه متعلقه در (حلم بضم الحاء واللام رؤيا
 معنائه در جمعى احلامدر) (الحلم بضم الحاء واللام وسكون الميم
 مصدر در لكن احتلام رؤياه جماعة ديزل) (شارح حنفية والحلم
 النوم وقد يطلق على ما يرى في النوم ديمش رؤيا حقه واردة اولان
 الحديث شريفه دن) عن حذيفة بن سيد الساعد عن النبي
 صلى الله عليه وسلم انه قال ذهبت النبوة قلانية بعدى الا المبشرات
 الرؤيا الصالحة يراها الرجل او ترى له رواه الطبراني (وعن ابى سعيد
 الخدرى اذ ارى احداكم الرؤيا يحبها فانما هي من الله فليحمد الله
 عليها ولا يحدث بها واذا رأى غير ذلك مما يكره فانما هي من الشيطان
 فليستعذ بالله ولا يذكرها لاحد فانها لا تنضره رواه البخارى
 (وعن جابر اصدق الرؤيا من كان نها را لان الله تعالى خصني
 بالوحي نه اراد رواه الحاكم) (روى الامام احمد اصدق الرؤيا بالاسحار
 يورلش) (فكيف يدرك قوائمه فاجزائه در شرط محذوفه جواب
 اولم نيام) (محصول معنای بيت) كويا ناطم عليه الرجه ديمك مراد
 ايدركه ايسات سابقه دن يروى تحقيق ايلدك كه حقيقت محمدية بي
 فهم وادراك خلق عاجز ايلدى شرح و بيانده صامت وسا كتن
 غيرى براحد كورلدى بغير عليه الصلاة والسلام شمس كيدز
 حقيقتى رؤيت وادراك يقين دن كوشه باقى كيدز عينه وبصيرته
 كلال وخلال واضمحلال ويرر بوجهه نظر وادراك قابل دكلدر
 فاذا كان الامر كذلك يعنى حاز بويله ايكن فكيف يدرك حقيقته
 يعنى حقيقت محمدية بي ادراك بورتيله ايك رتبة استعداد لربى
 بلكه رؤياه كور مسكه راضى ويونكاه منسلى اولان قوم نيام
 غافلون اول بغير ذيشاتك دنياه حقيقتى نيجه ادراك ايدرل
 ايدم مزل بعيد و مستبعد در ديمك اولو (قال الشارح المصنفك
 توزيع على ما تقدم وتأكيده للكلال الذى حاصلها العجز عن معرفة

حقیقه النبویه والقصور عن ادراك الماهیه المصطفویه یعنی
اذا كان حاله شبهة بحال الشمس لا تبصر في الدنيا الا حاطة
بحقیقه علی الوجه الخصوص خصوصاً اذا كان من تصدی معرفته
قوماً یا ما احاط نوم وغفلة اذا كان هؤلاء قانعین عن معرفته بادی شیء
کما هو حال المحتلم یقنع بادی شیء فالاستفهام للاستبعاد وطلب الانتفاء
(وفی البيت حسن التعلیل ومراعات النظر بین نیام والحلم والمقابلة
بین یدرک و نیام والا حراس فی الدنیا والتلمیح الی الحدیث والاستعارة
فی قوله نیام حیث استعاره للغافین الجاهلین ورشحها بقوله بالحلم

* تخسب *

* یلن حقیقتی ایدی حقه اول همه سو *

* ولیک ترکله لازم جهاد نفس عدو *

* مقیم یستر غفلت اولان اوراحت جو *

* فکیف یدرک فی الدنیا حقیقه *

* قوم نیام تسلوا عنه بالحلم *

فبلغ ال مفاعیل علم فی فاعلین . انه مفاعیل بشر فعلن
وانه مفاعیل خبر خل فاعلین فی الله کل مستفعلن لهم فعلن
(فبلغ العلم فیہ انه بشر) (وانه خیر خلق الله کلهم)
بویبتک وزنده اوج محله خبر علی عارض اولغله مستفعلن
وزنی مفاعیل وزنده کلشدر (فبلغ العلم فاجزائه در شرط
مخدوفه جوابدر مبلغ اسم مکاندر بلوغ وصولدر به شرط اقصای
مقاصد وانتهاء مطالبه وصولدر دیمشدر) بومقامده مبلغ العلم
معنای مرتبه العلم فیہ صلی الله علیه وسلم دیمک او اور یا خود مصدر
میمدر (قال مصنفک هذا بیت تعیین محل وصول علم العلامه و منتهی
افهام الازکیا بعد التعرض للبحر فالبیغ اسم مکان ای محل بلوغ
علمهم هو انه بشر لایعلمون ولا یقدرون علی ازید من ذلك) قوله
مبلغ مبتدأ در العلم لغزله مضافدر الف لام مضاف الیه بدن
عوض در علم مخلوقات یا خود علم انسانی دیمکدر علمک تعریفدری
واقسانی ومعانیسی خاتمه در تفصیل اولشمشدر (ایدی بیت
قصیده ده اولان العلم لفظی الیه مراد علمک خاتمه در تفصیل اولنان

معانیسندن قفیس مناسبت الیه اول معنی مراد اوله لکن مناسب
اولان واقعه مطابقت الیه بوصف اولان تصدیق یعنی به اطلاق
اولان علمدر بعضیلر علمدر مراد لغت معناسیله بلمکدر (یعنی
حقیقت محمدیه بی بلمک نهائی انه بشر الخ دیمک او اور) کما قال الخنقی
والعلم قد یطلق ویرادیه المعنی المصدری وقد یرادیه المعلوم وقد یطلق
علی المعرفة (بعض علما یو کونه تقریر ایدر که علم بلمک یا خود بلمک
مبدائی اولان صفت که بر شیء تعلق الیه اول شیک انکشافی
افتضا ایدر) قوله فیہ جار مجرور کائن کله سنه متعلق اولوب علمک
صمغی اولور کائن فیہ دیمکدر (بعض شراح مضاف ماسبق
قرینه سیله محذوفدر کائن فی حقیقه صلی الله علیه وسلم دیمکدر
دیمش (قوله انه بشر ان حروف مشبهه دندر ضمیر مبنی محلا منصوب
اسمیدر ضمیر سرور کائنات علیه الصلاة والسلامه راجعدر بشر
ان کله سنک خبر یدر جمله سی مبتدأ اولان مبلغ کله سنک خبر یدر
(بشر بالتحریک ظاهر جمله دیرلر اما بشر بسکون الی اصطلاحه
لغظ انسان الیه مراد فانددر بشر دیمک انسان دیمکدر انسانه بشر
دید کمری جمله ظاهر اولند یعنی ایچوندر دیمشدر حتی انسانک
تعریفنده بادی البشره مستقیم القیامه دیمشدر وجهنده انسانک
شعر اولوب بشره سی ظاهر سائر حیوانک شعر و صوف الیه مملو
اولوب بشره سی ظاهر دکادر وجهه تسمیه بوذن دیمشدر) ناظمک
مرادی بشر کلی متواطی اولغله بشریت وانسانیتده جمیع ناس
مساوی اولوب معارف آلهیه و کالات معنویه واعمال جلیله الیه
متفاوت اولدیغنه اشارتدر انه بشر قولی معنای اوله اشارت
اولوز وانه خیر خلق الله قولی الیه معنای ثانی به اشارت ایشدر وانه
خیر خلق الله قولی انه بشر اوزرینه معطوفدر (خلق عرف
لغزده مخلوقه معنایسته در لفظ کل خلقی تأکیددر ضمیر جمعه مضافدر
هم ضمیری خلقه راجعدر خلق مفرد اللفظدر معنایسته جمعدر
بویبت سابق الذکر بیده نتیجه حکمنده در فبلغ الملهه فاشترط
محذوفه جواب اولغله بوجوهله تقریر اولنور که اول قوم نیام
حقیقت محمدیه بی نیجه ادراک ایده یلور فاذا کان كذلك فبلغ العلم

یعنی چونکه ادراك ایزه مرز انلرده حقیقة محمدیه بی نهایت ادراك
و غایت رتبه علم و معرفت انجق ظاهرده کور دکری انسان
و بشریت ایله ظاهرا و باهرا مشاهده ایلد کوری محاسن ذاتیه
و معجزات و فضائل بیانات حسیه مخلوقات خداتک جمله سندن
خیر لو اولدیغیدر (محصول معنای عبارت بیت) انلرک نهایت علم
و ادراک کوری یعنی یک چوق بله جکاری اول ذات عالی انسان و بشر در
کذلک اول ذات مخلوقات خداتک جمله سنک خیر لوسیدر (یعنی
اول قوم نیامک مشاهده و اطلاعی انجق بقدر دیمک مراد ایدر

* * * تخمیس * * *

دوشک اومبد انور غیبتی دون و کون * تفکر ایتکه ندر ذات شاه خیر مدن
بودر نهایت معنی کتاب عجزه بوتون * فیلغ العلم فیله انه بشر
* وانه خیر خلق الله کلهم *

وکل آ مفاعلتی ای اتی ال فاعلن رسل الکرام مستفعلن م بها فعلن
فانما ات مفاعلتی اتصلت فعلن من نوره مستفعلن بهم فعلن
(وکل ای اتی الرسل الکرام بها) (فانما اتصلت من نوره بهم)
(واو عطفه در بالرفع کل کله سی مبتدا در خبری مصراع آیتده
اولان) اتصلت جمله سیدر مبتدا مع خبره جمله سی عطف الجملة
علی الجملة قییلندندر کل افراد یدر نکرهیه مضاف اولغله احاطه
افراد ایچوندرا کلت کل رمان کیدر یوخسه احاطه اجزا ایچون
دکدر یعنی کل واحد من الایات دیمکدر (کل احاطه اجزا ایچون
اولن معرفهیه مضاف اولور سه دراکلت کل الرمان کی کهر مانک
قشری وجمع اجزاسی اکاده داخل اولور (ای بمد الهمزة آیتک
جمیدر و آیه بمد الهمزة اصلنده ای یه بسکون العین فعلة وزنده
ایدی یا سا کن الفه ابدال اولندی استثقالا للتضعیف دیمشلی یعنی
آیه اصلنده فعلة وزنده سکون یا ایله همزه نک فتی ویا نک سکونیه
ایدی یا الفه قلب اولندی آیه اولندی یعنی آیه کله سنده اولان همزهیه
الف مقلوبه کلکده مد الف ایله آیه اولدی (وآنقو ایلده الایه
همزه نک فتی ومدی ویا نک فتی و تخفی فی ایله علامه الای همزه نک
مد ایله جمیدر و آیه کتاب الاهدن اولان جماعت حروفه دخی

اطلاق اولنور دیمشلی بمحلده آیات الرسل ایله مراد رسل کرامک
ظلام شکر کردن امتسار بی طرف حقه هدایت ایچون کتور دکوری
آیات بیانات معجزاتکه علامات نبوتندندر (اتی فعل ماضیدر بمعنی
الهی اولان ایتاندندر کتورمک معناسنه (الرسل بضمین و سکون
سین ایله دخی لغندر الرسل اتی نک فاعلیدر رسولک جمیدر رسول
مرسل معناسنه در که انلر مرسل من الله الی الخلقدر الکرام بالکسر
کریمک جمیدر مکرم و معظم من عند الله دیمکدر رسالت صفة
ماده سی و کاشنه سیدر لام استغراق ایچوندر بها جار مجرور اتی
کله سنه متعلقدر (باتعدیه ایچوندر ضمیر ایاته راجعدر اتی جمله سی ای
کله سنک صفتیدر فاجزائیه در انما اداة حصر در اتصلت فعل ماضی
مؤشدر تحتند ضمیر ای کله سنه راجع فاعلیدر اتصلت جمله سی
مصراع اولده مبتدا اولان کل کله سنک خبریدر مبتدا اولان کل کله سی
معنای شرطی متضمن اولغله خبریه فا داخل اولمشدر زیر اقاعده در که
اذا کان المبتدا اسم موصول بفعل او بظرف نحو الذی فی الدار
فله درهم اونکره موصوفة باحد هما مثل کل رجل یاثنی ومثل کل
رجل فی الدار فله درهم یکون متضمنا لمعنی الشرط فیجوز دخول
الفاء فی الخبر ههنا والمراد من کونه متضمنا لمعنی الشرط سببیه
الاول للثانی اول الحکم به کذا فی الجامی (من نوره اتصلت فعلنیه
متعلقدر مضاف محذوفدر من ایصال نوره یا خود من میا من نوره
تقدیرنده در (بهم ده با اتصلت فعلنک صله سیدر که جار مجرور
اتصلت فعلنیه متعلقدر بالی معناسنه در نوره ضمیری سیدر الانبیاء
علیه الصلاة والسلامه راجعدر (بهم جمع ضمیری در (الرسل
کله سنه راجع اولور انما بومقامده قصر الصفة علی الموصوف اولغله
قصر ایچوندر وقصر افرادیدر (ننه کیم شیخ زاده قصره اشارت
ایدر (کما قال ای ما اتصلت تلك المعجزات بهم الامن میامن نوره
وکما فی الدرة فالمقصود علیه ههنا قوله من نوره ای ما اتصلت
تلك الآيات بهم الامن نوره علیه السلام لامن شیء آخر اولامن نور
غیره فیکون من قصر الصفة علی الموصوف افراد اولغله دیمشدر
(محصول معنای بیت) رسل کرامک کتور دیکی هر بر آیات و معجزاتک

انلره اتصالی ووصولی الحق ایصال نور محمدی در (یوخته اول
ایصال انلره آخردن دخی اولوب او ایصالده آخر ذات مشرک
اولق اوزره دکادر دیمک قصر افرادی معناسیجده در) یا خود او ایصال
نور محمدی در یوخته آخردن دکادر دیمک قصر قلب معناسیجده در
قصرک اقسامی و قواعدی خاتمه ده مفصلدر

*** تخمیس ***

اولوب ترشح نور یله قطره ل پیدا * او قطره ل اثر اصلک ایتمده ایدا
اودر او مأخذ کل فیض مایه اشیا * وکل آی اتی الرسل الکرام بها
* فانما اتصلت من نوره بهم *

فانه مفعول شمس فعل فاعلن لهم کوا مستفعلن کبها فعلن
یظهرن ان مستفعلن وارهها فاعلن للناس فی الظ مستفعلن ظلم فعلن
(فانه شمس فضل هم کوا کبها) (یظهرن انوارها للناس فی الظلم)

فانه فاتعلیه در ان حروف مشبهه دندر ضمیر مبنی محلا مجروران
کله سنک اسمیدر ضمیر سلطان الانبیاء علیه الصلاة والسلامه راجعدر
(قوله شمس خبریدر جمله سنک محلی یوق جمله تعلیلیه در بیت سابقه
اولان اتصلت من نوره الخ کلامک علتیدر زیر پیغمبر علیه الصلاة
والسلام شمس فضل الهی اولوب سائر انبیای کرام اول شمسک
کوا کبی یعنی اول شمسدن استفاضه فیض ایدر کوا کب اولدقده
بهر جان انبیای عظامه متصل اولان آیات و معجزات و کمالات
نور محمدی دن مقنن و مستفاد اولق اقتضا ایتکله علتی اولدیغی
آشکار او اور دخی زیاده بیانی کلور (فضل شمسک مضاف الیهیدر
فضل کمالات معناسنه در اضافتی بمعنی الاملدر) شیخ زاده شمس
اضافتی بمعنی من در تقدیری شمس من فضائل الله در دیمش (نانلم
بیت اسبقده کاشمس نظر للعینین مصر عنده پیغمبر عز علیه
الصلاة والسلامی شمس تشبیه ایتشیدی بویتده دخی ادات تشبیهی
حذف ایدوب رجل عدل زیبا سدکی تشبیه بلیغ الیه سرور انبیا
علیه الصلاة والسلامی شمس تشبیه بلیغ ایدوب سائف الذکر
نسیب سنی تا الله محمدی در شمس مفعول منی مفعول اولدقده
مبتدادر بیت سابقده اولان انبیاء فظنه راجعدر) کوا کب مبتداتک

خبریدر (ها کله سی مضاف الیهیدر یو دخی تشبیه بلیغ الیه انبیای
کرامی کوا کبه تشبیهیدر ها ضمیری شمس فضل اولان سلطان
انبیا افندیمره راجعدر تأیید ضمیری شمسک لنظی اعتبار یله در
اشبور ارجاع ضمیر الیه انبیای عظامی پیغمبر عز علیه الصلاة
والسلامه نسبتک صحت و مناسبتی یعنی انبیای عظام شمس فضلک
کوا کبی اولق اوزره تعبیرک مناسی یو وجهله در که قرو هلال
ویدر مراد اولوب قرک تغیر صورت الیه احوال ثلثه سی اعتبار یله
تعدد اعتبار یله قره تعدد کلوب اشبور اعتباره مبنی تعددی
ملا حظده سیله فیض و کما لاتی انبیای عظام نور محمدی دن
استفاضه لینه نظرله شمس ذات محمدی بی تشبیه بلیغ و انبیای کرام
و شمسک کوا کبی اولق نسبتی مناسبتی یو وجهله ظاهر او اور
و بیت سابقده اولان (من نوره بهم قوله یو علت مقامنده تأکید
اولدیغی آشکار او اور و اگر کوا کبدن مراد معنای حقیقی سی اولان
مطلقا انجم معناسنه کوا کب اولورسه یو تقدیر چه انبیاء عظامک
پیغمبر عز علیه الصلاة والسلام افندیمره نسبت و مصاحبتی
شمس سلطان الکوا کب اولوب باقی کوا کب شمسک توابعندن
اولد یفته نظرله در معنای اول نور القمر مستفاد من الشمس
ملاحظه سی اعتبار یله در (قوله یظهرن افعال بایندن فعل
مضارع مؤنث در اظهار دندر فاعل ضمیری کوا کبه راجعدر انوارها
یظهرن فعلک مفعولیدر ضمیره مضافدر ها ضمیری کوا کبدر راجعدر
یظهرن جمله سی محلا مرفوع کوا کبک صفتیدر اشبور یظهرن
انوارها الخ مصراع اواده اولان سابق الذکر ایکی عدد تشبیه
بلیغک وجه شبهی بیان مقامنده در یعنی پیغمبر عز علیه الصلاة
والسلامی خور سیده تشبیه و انبیاء کرامی کوا کبه تشبیهده وجه
شبهه بودر که) نته کیم انوار کوا کب عند عدم وجود الشمس ظاهر
اولوب طلوع آفتابده انوار کوا کب مستور اولدیغی کبی انبیای
عظامک دخی ایصال وحی و تعلیم شرایع و احکام دین یو در قلمری
صاحب الشریعة الباقیه پیغمبر عز علیه الصلاة والسلامک
بعث لرندن مقدمدر شویله که بعث اولدقده ادیان سابقه و شرایع

انديا محو و نسخ اولشدر طلوع شمس عالمسابده انوار کواکب
منطقی و مضجیل اولق وجه شبه اولديغی بوججهله میندر
قوله انوارها کله سنده استعاره مصرحه واردر بوججهله که ناظم انبیاء
عظامک ناسه تعلیم ایلد کبری شرایع واحکامی سمع سلامت
وصلاحه ایصالده ظلمت مهالکده قالان ذواتک محتاج اولدقاری انواره
تشبیه ایلدی بعده تشبیه به اولان انواری ذکر ایلدی تشبیه اولان
شرایع احکام انبیایی مراد ایتکه استعاره مصرحه متحقق اولدی
(قوله للناس جار مجرور یظهرن فعلنه متعلق للناس کله سنده لام
تخصیص ایچوندر دیمشال یعنی انبیای سائر نک بعثت لری جنس ناسه
مختصدر اما پیغمبر یمز علیه الصلاة والسلامک بعثت لری وارسال لری
انس و جن و جیع خلقه در معناسنه اشارت اولور (قوله فی
الظلم مقدر کائنات کله سته متعلق اولوب ناسدن حال واقع اولشدر
(الظلم ظلماتک جمیدر ظلم کله سنده دخی استعاره مصرحه واردر
یعنی ناسک کفر و طغیانلری تشبیه ایلدی وجه شبه ظلمتده قالان
کیمسه طریق خلاص جانی بوله میوب مهالکده قالدیغی كذلك
ناسک دخی کفر و طغیانده اوللریله مهالکده قالدیغی طرفین
تشبیهده امر مشترک وجه شهادر (معلوم اوله که بالاده تفصیل
اولنان انوارده اولان استعاره مصرحه بی دره المضیئه صاحبی
بوججهله تقریر ایتشدر شبه علوم الانبیاء علیهم السلام بالنور فی اهتداء
الناس الی الحق استعاره مصرحه دیمشدر (لکن وجه شهاده
طرفین تشبیه مشترک اولق شرط اولدیغنه نظرله تقریر مزبورده
امر مشترک وجه شبه بکده ظاهر دکادر (اما بوججهله نانوایک
استعاره انوارده اولان بالاده مفصل تفصیلاتدن وجه شبه مشترک
زیاده واضح اولق کرک (محصول معنای بیت) رسل کرامک
کتور دکبری معجزات و آیات بالجملة پیغمبر یمز علیه الصلاة
والسلامک نور نبوتلرندن انکره متصل اولشدر (زیرا پیغمبر
آخرا زمان علیه الصلاة والسلام افندیمن شمس فضل الکهدر
انبیای عنظام اوشمسک کواکیدر اویله کواکیدر که انوار لری
(یعنی شرایع واحکام الهیدی ناسه اظهار و تبلیغ و اهتدالری

حال کون الناس فی الظلم در (یعنی ناس کفر و ضلالت ایچنده
اولدقاری حالده در معلوم اوله که بومقامده اولان تشبیه ضعیف
بومعنی دخی مستفاد اولور که انبیاء عظامک تبلیغ شرایع
واحکام ایله ناسه هدایت و دلالت طریق حق ایلد کبری پیغمبر یمز
علیه الصلاة والسلامک بعثتدن مقدمدر بوججهله سعادته افندیمن
بعث اولندقدده انلرک انوار لری یعنی شرایع دین واحکام لری منطقی
و منسوخ اولدیغی بیاندر که انبیای کرامی بالاده تحریر اولندیغی
وزره کواکبه تشبیه حسیهله (نته کیم کواکبک انواری قبل طلوع
الشمس اولوب طلوع آفتابده انوار سائر دن اثر قالدیغی کبی
دیمک مراد ایدر (شارح شیخ زاده علیه الرحه خلاصه معنی اولق
اوزره بوججهله تقریر ایتش کما قال (فالمنی ان سیدنا صلی الله علیه
وسلم شمس من فضل الله طلعت علی العالمین والانبیاء علیهم السلام
اقارها یظهرن الانوار المستفادة منها فی عالم الشهادة عند غیبتها
عنها ویخفین عند ظهور سلطان الشمس فینسخ دینده صلی الله
علیه وسلم جمیع ادیانها (وفی البیت مراعاة النظیر بین الشمس
والکواکب والانوار والمقابلة بین الانوار والظلم و بین الظلم والشمس
و بین الظلم والانهار و بین صغيرة و بکل الطرف فانه فی معنی کبیره
* * * تخمیس * * *

ظلام شرکی کیدردی او اختران هدایک شاه رسل ایتدی بجهله دن اغنا
کلیجه قالدی مبع شرع انبیاده بقا (فانه شمس فضل هم کواکبها
(یظهرن انوارها للناس فی الظلم)

اکرم یخل مستفعلن قی نبی فعلن ی زانه مستفعلن خلق فعلن
بالحسن مش مستفعلن تمیل فعلن بالبشرمت مستفعلن تسم فعلن
(اکرم یخلق نبی زانه خلق) (بالحسن مشتمل بالبشر متسم)
اکرم یخلق انصر به وزنده فعل تعجیدر معنای نبی علیه السلامک
خلقی یعنی خلقتی نه کوزلدر تعجب پسند دیمکدر فارسیده زهی
تحسین و پسند ایله تعجیر ایدر فعل تعجبک اصلنی بیانده نوحه
اختلاف ایتشدر مختاری بودر که (قال مولانا جامی فعل التعجب
ماوضع لانشاء التعجب وله صیفتان ما فاعل واذل به ولا یتغیران

الى المضارع والمجهول والتأنيث وما مبتدأ نكرة بمعنى شيء
لان النكارة تناسب التعجب لان التعجب يكون فيما خفى سببه وما بعده
خبره مع نكارة نحو ما احسن زيد واحسن به ولفظة فاعل لهذا الفعل
فلا ضمير في افعول لان الفاعل واحد ليس الا والباء زائدة (ايدي
احسن زيد مثانته احسن امر حاضر در بازانده در امر حاضر
يونده وعل ماضى معنائه در احسن زيد معنائه در همزه تصدير
ايچون اولغله احسن زيد ديمك صار زيد ذا احسن ديمكدر) قال
صاحب الدر اكرم على صيغة امر الحاضر من الاكرام فعل تعجب
وله فعلان لان اسم التعجب ما اكرمه واكرم به غير متصرفين كنعم
وعسى واعرابها مانكرة بمعنى شيء مرفوعة محلا مبتدأ والجملة
من الفعل والفاعل والمفعول خبره واعراب الثاني اصل اكرم اكرم
زيد بصيغة الماضى من الاكرام والهمزة للصيرورة اى صار ذا اكرم
ثم نقل من صيغة الاخبار الى الانشاء زيدت الباء فى الفاعل فصارا اكرم
زيد وهذا هو المعنى الاصلى وهو غير مراد فى الاستعمال وانما المراد
التعجب من كرم زيد او من حسنه او غير ذلك فاذا عرفت هذا
فيقول اكرم بخلق نبى فعل تعجب وبخلاق بالفتح فاعله والباء زائدة
فى الفاعل عند سيويه والجملة مستأنسة لاحتلها من الاعراب
لان المراد بها التعجب من كرم خلقة عليه السلام مدحا وترغيبا
للامة فى الاقتداء به (ايدي بومخلده اكرم فعل ماخى در بخلق
كلمه سنده بازانده در خلق فاعل اكرم بخلق جله سى استنبافيه در
اكرم كلمه سنك همزه سى صيرورت ايچون اولغله معنى خلق نبى ذا اكرم
ديمك اولور اصل معنای فعل تعجب بودر لكن استعماله معنای
تعجبه مستعمل اوله كلمه در (نه كيم شارح مصنفك اكرم على
صيغة التعجب وفاعله بخلق ديمش بومقامده دخی ديمكدر كه نبى
عليه الصلاة والسلام خلق نه كيمدر تعجب وپستد زهى كريم
ديمك معنائه در كريم استعمالات مشهورة ده بخل مقابلده اولغله
صفة باعنة على بذل المال مع بشاشة من غير انقباض اليه تعريف
ايچون كاهى شرف حسب ونسبه دخی استعمال اولور كقوله
صلى الله عليه وسلم (الكريم ابن الكريم ابن الكريم يوسف ابن

يعقوب ابن اسحق ابن ابراهيم) قال الشيخ التكرم عبارة عن ايثار
الصفح عن الجاني بالا حسان الى المسى والتسبىق بالانعام) كذلك
كريم لثيم مقابلنده استعمال اولور (قال الشاعر) اذا انت اكرمت
الكريم ملكته (وان انت اكرمت اللثيم تمردا) خلق بفتح اللام
اصلنده مصدر در اسم مفعول معنائه استعمال اولور مكنونه
اطلاق اولور (بيت) قد ان لك الخلق فى كل رتبة (مقرين انك
فيها فريد) وكاهى خلقت وبنيه مراد اولور فلان سوى الحق ديزل
بومقامده خلقت معنائه ملايم اولور (قال صاحب الدر والمراد
بالخلقة وجوده الخاص به من الروح والجسد) قوله نبى خبر معنائه
اولان نباء دندر فعل بمعنى فاعل در مخبر عن الحق ديمكدر خلفك
مضاف اليه در صفتك موصوفه اضافى قيلندندر قوله زانه فعل
ماخى بوزان بزين ايننا كلور زينندندر تزيين وتحسين ايلدى
ديمكدر (شارح مصنفك قوله زانه اى جعله مزينا معناس وپرمشدر
(قال الامام الراغب الزينة ثلثة نفسية كالعلم والاعتقاد الحسنة
وبدنية كالقوة وطول القامة وتناسب الاعضاء وزينة خارجة كالمال
والباه (زانه كلمه سنده اولان ضمير محلا منصوب بزان فعلت مفعول ايدر
ضمير اينصب اللام اولان خلقة كيدر خلق بضم الحاء زان كلمه سنك
فاعل در جله سى خلق كلمه سنك صفت در نبى كلمه سنك صفتى
اولقى دخی ممكن در خلق بالضم بومقامده ذكر مفرد ارادة الجمع
قيلندندر كافي قوله تعالى (وانك اعلى خلق عظيم) وارد اولمشدر
(بسن خاق اليه مراد مكارم اخلاق واعراض جليله واوصاف
روحانية ومعاني مستحسنة عظيمة ديمكدر كه نبى محترم صلى الله عليه
وسلم افنديمرك خلقت شريف يركو تناسب اعضا وحسن صورت
وسار محسنات طاهره سى (قال المسادخ) خرسه تناسب
فى الاعضاء ثم جرى (ماء الملاحه فيها فاكتسبت الحسن) منظومة
تعجب كيمدر كه مكارم اخلاق حسنة وكال سيرت مستحسنة دخی
اول خلقت جليله بى تزيين ايلدى معنى حسن خلق عاليلرى برقت
دخی بپرايه حسن وجمال ولطافت ظاهريه لرى اولمشدر
ديمك اولور (قال الحنفى التعجب من كمال حسن صورة هذا لى

الکرم ومن تزیین ذلك الحسن التام بكونه على خلق عظیم
فان الحسن الصوری ما لم یزین بالکمال المعنوی لم یتم بوقریر
زانه کلمه سنده اولان ضمیر خلق لفظنه راجع اولدیغی صورته
اما اگر زانه ضمیری نبی کلمه سنده راجع او اورد معنی (کافان صاحب
الدرة والمعنی ما اکرم هذا النبی صورة وسيرة فانه مزین بالخلق
العظیم ومشمّل بالحسن العظیم) قوله بالحسن جار مجرور مؤخر
مشمّل کلمه سنده متعلق قدر قوله مشمّل بالجر نبی کلمه سنک صفتیدر
(ننه کیم شارح مصنفک والنظر فی اعنی بالحسن متعلق بقوله مشمّل
وهو مجرور علی انه صفة نبی وكذا منقسم مجرور علی انه صفة بعد
صفة دیمشدر) شارح شیخ زاده الاشتمال التلبس مع الاطاطة
دیمش (درة صاحبی قابلیجی واطاطه ایدیجی معنا سنده در یعنی اولیه
نبی محترم که حمله محاط در یعنی حسنی اباس کبی کیمشدر حسن
محیط اولشدر معنا سنده در لفظ مشتمله استعاره بالکنایه واردر
دیمش (ایمدی بوقریر اوزره معنی بوجهله تقریر اولنور که کویا
(ناظم کندر ونفسنده حسن وجمال شیء محیط اولان لباسه تشبیه
ایلمدی بعده مشبه بهذا مختص اولان اشتمالی مشبه اولان حسنه
اثبات ایتمکله قرینه تشبیه ایدوب استعاره مکنیه بتحقیق ایلمدی
(قال فی المطول قد یضمّر التشبیه فی نفس المتکلم فلا یصرح بشیء
من ارکان التشبیه سوى المشبه ویدل علی ذلك التشبیه بالضمربان
یثبت للمشبه امر مختص بالمشبه فیسمی هذا التشبیه بالضمیر استعاره
بالکنایه خطیب مذهبی اوزره استعاره مکنیه بودر استعاره مکنیه
مقدم کرده دخی تقریر اولشدری بالحسن کلمه سی متعلق اولدیغی
مشمّل لفظی اوزرینه تقدیمی حصرا فاده ایدر) ایمدی حسن
مشمّل اولق صفتی پیغمبریمز علیه السلامه مقصور در دیمک اولغله
قصر الصفة علی الموصوف قبیلندن قصر افرادی اولور یعنی
مخاطب اعتقاد ایش که حسن مشمّل اولق صفتسده پیغمبریمز
علیه الصلاة والسلامه آخر ذات مشترکدر یعنی آخر کیمسده دخی
اوصفت بولنور اعتقاد دنده ایش (خلاصه اول صفت پیغمبر
علیه الصلاة والسلامه مقصور در غیریده بوقریر دیو اشتراکی

دفع ایتمکله قصر افرادی اولور انواع قصر ماسبقده وخاتمده
تفصیل اولشدر خلاصه حسنی مشمّل اولق صفتی نبی محترم
افندیمزه مخصوص ومقصود در آخرده بوقریر دیمک اولور (بالشیر
مؤخر منقسم کلمه سنده متعلقدر بشر بشاشت جمال طلاقه الوجه
کشیاده رویی معناسنده در) قال فی الصحاح یقال بشرلی فلان بوجه
حسن ای لقیی وهو حسن الوجه ای طلق الوجه (منقسم
اتساعدن افتعالدر وسم علامت معناسنده در بعضیلر الا تسام
بالشیء الاتصاف به مع ظهور اثره علیه والاشتهاء به ای هو علیه
السلام معلم ومتصف بطلاقة الوجه وبشاشت دیمش جنیال
رسول الله طلاقه وبشاشت برتبه دده در که کویا بشاشت علامت
وجه مبارکدری اولوب هر نکاه ایدن اولاول علامت بشاشت ایل
تشخیص ومشاهده ایدر دیمک اولور (محصول معنای بیت) نبی محترم
صلی الله علیه وسلم حضرت لربنک خلق یعنی هیئت صوریه حسن
جمال وتناسب اعضا وسائر بصر ایل مبصر مشخصات ظاهریه
جليله سی تحجب کریمدر که اول خلق جليله بی (انک اعلی خلق
عظیم) آیه کریمه سنک مظهری اولان (اخلاق حسنه واوصاف
یالمنه وحسن سیرت تزیین ایشدر اول نبی کریم اولیه نیدر که
ذات عالیشاننده بالجملة حسن جمع اولوب ذاتی لباس کبی حسنی
تلبس ایدوب مشمّل اولشدر صباح الخیر انوارا الهی اولان وجه
شریفنده بشارت خیر وبشاشت وطلاقت وجه ایل علم یعنی بونلر
علم وعلامت اولغله جمله نک مشهودی وجله عندنده مشهود
ومسلم اولوب بو وصفله اتصافده علم اولشدر دیمک اولور (ننه کیم
فلان علم فی العلم وفلان علم فی الکرم دیرلر) وفي البيت الجنس المحرف
اولاستعاره ومراعات النظیر والتقسیم

* * تخمیس * *

* کریم خلقی عظیم ذاتی قره الاعین *

* اودر او مظهر نور جمال حق دون وکون *

* او وجهه ابتدی تجسم زهی کمال حسن *

* اکرم بخلق نبی زانه خلیق *

* الحسن مشتمل بالشر منقسم *

كالبدر في مستفعلن شريف فعلن والزهر في مستفعلن ترف فعلن
والبحر في مستفعلن كرم فعلن والذهرفي مستفعلن همم فعلن
(كالبدر في شرف والزهر في ترف) (والبحر في كرم والذهرفي همم)
قوله كالبدر كاف كائن كلمة متعلق اولوب جار مجرور ببيت اولده
اولان ني لفظنك صفتيدر (والزهر بفتح الزاء وسكون الهاء چيچك
معناسته در ضم زائيله بياض معناسته در) (وآنقولىده الزهر تزانك
فتحي وهانك سكوتيله زهرة النبات ديسه ل اوتك تازه لكى وچيچك كنمش
مراد اولور زهره زانك ضمى وسكوتيله بياض معناسته در ديدى
(قال في الدرة الزهر بالذسكين والتجريك جمع زهرة ويجمع الزهر
على ازهار وجمع الجمع ازاهر وهونور الشجر وزهرة الدنيا نضارتها
وبهجةها وحسنها) (قال الحنفى يقال رجل ازهرى ايض مشرق
اللون ذونضارة ومنه سميت سيدة النساء بالزهر الزهرتها صورة ومعنا
حسنا ونسبا) (في ترف كائن كلمة سنه متعلق اولوب زهر ك صفتى اولمق
مرجدر (ترف تركيده تازه لك تراك و نرم ونعومت معناسته در) (شرح
اى في نعومة وطرا وة ايله تفسير ايشلر) (قال انس رضى الله عنه
ماست حريرا ولا ديباجا لى من كف رسول الله صلى الله عليه
وسلم انتهى) (قوله في ترف بوجه مذكور سابقا كائن كلمة سنه متعلق زهر
كلمه سنك صفتى اولوب كذلك مشبه به اولان زهر ك قيد اولمق احتمال
اولدر بوضو رتده معنى تازه چيچك كيدر (بوخسه بيات قالوب
قورويوب صولمش زبيله ايرمش چيچك كبي دكلدر ديمك اولمغه
في ترف قيد احتراى اولور وجه شبه مقدر طراوت وتسنيم ولطافت
وحسن منظر وغيرهادر) (احتمال ثاني كالزهر قولنده اولان كاف
تشبيهه رايحة فعل اولمغه في ترف كافه متعلق اولمغه ظرف وجه
شبه اولور قيد اولمغى از يعنى تازه لكده وطراوتده زهر كيدر ديمك
اولور ديمشلر) (كافال ماضى عضد قوله في ترف اى في نعومة وطراوة
وهو معنى التشبيه المستفاد من الكاف والاولى ان يجعل قيد التشبيه
صفة له ادفعومة النور وطراوته انما يكون اذا لم يأخذ بالذبول
و...)

ذلك فيكون التشبيه على وجه مستغرب يتجيب منه (قوله والبدر
قر شمس ايله تمام مقابل اولوب قر ك شمسدن استفاضه نوري تمام
اولوب اجزاء قردن بنوره اولمق برجزء قالدقده بدر ديرلر ايله
رابعة العشر من الشهرده متحقق اولور (شرف لغتده علو ورفعت
معناسته در حديث ابن عباس رضى الله عنده امرنا ان نبني المداين
شرفا والمساجد جا اى بلاشرف بيورلشدر رجل شريف ديرلر
اى مالى القدر ديمكدر شرف قر غلبه نوري ونحو سدن سلامتى
اعتباريله در) (في شرف بالاده تفصيل اولنديغى اوزره كائن
كلمه سنه متعلق اولوب قر ك قيدى اولدقده برج شرفنده اولان
قره تشبيه اولوب وجه شبه مقدر اولور يعنى وجه شبه اعلادن
استفاضه وادنايه افاضه وحسن صورت ونورانيه وعلو مرتبه
ورفعت وغيرها در كه صاحب سعادت افتد يمزده بونلرر كانددر
(واكر في شرف كاف تشبيه متعلق اولوب في شرف قيد اولوبوب
وجه شبه اولور سه شرف ورفعتده قره تشبيه اولور لكن صورت
اولى زياده مدايغى حاويدر خصوصاً وجه شبه مذكور اولوبوب مقدر
علم اولمق بيانده وجه شبه مذكور اولان تشبيه مرجدر) (والبحر
في كرم والبدر اوزرينه معطوف در كرمك نعر يفنده الاحسان الى
الغير بلا عوض ولا غرض ديمشلر وجه شبه چونكه احساندر
بحر ك احسانى مجازدر سهوتله كندودن انتفاع عام ومنافع يكران
خلقه مجازا احسان قيلندندر كرجه منافع مقرر لكن (بيت)
بدر يادر منافع بيشمارست) (اكر خواهي سلامت در كدارست)
مشهور در وجه شبه ايصال واحساندر برشئ امر مخصوصده
آخر شيئه تشبيه اولمقدن هر جهتدن انك كبي اولمق اقتضايتن
وجه شبه اتحق ايصال منافع واحساندر (معلوم اوله كه صاحب
اليسد العالى ذوالقدر والانعام عليه الصلاة والسلامك كرم
واحسانى ماورآى حد تصور در حنى صاحب الدرة ديمش كه
روى انه جاء الى النبي عليه السلام امرأة يوم حنين انشدته شعرا
تدكر فيه ايام رضاعه عليه السلام في قبيلة هوازن فرد عليه ما قيمته
خمسمائة الف قال ابن دحية هذا نهاية الجود والكرم الذي لم يسمع

مثله (والدهر في هم والبحر اوزر زينه معطوف در دهر مطلقا زمان
معناسته در عرب مرور زمانه مجازا تصرف و يرد يكي مطولده شاعر
تأسف نيب مقامنده (بيت) مير عنه قزعا عن قزاع (جذب اليا الى
الباطي او اسرع) بيتنده مستفاد در (قال الحنفى وقيل ان العرب كانت
يضيف الحوادث الى الدهر قال ابو راثب) امن المنون و ربه يتوجع
والدهر ليس يعقب من يجزع بالوايب فالمعنى ان الله الذى يصيبكم
بالمصائب ويأتىكم بالنوائب (نته كيم شعراء روم فلك ايله
تعبير بدوب فلكن شكايه نموده انسا اولان اشعار لا يحوصل
از جمله (بيت) بوعالمده صفای خاطره نالمی فالمشدر) فلكن ذن داغ
يرداغ اولمق بر دلمی فالمشدر) وكاهي دهری تصریح ايدرلر (بيت
(تندر دهر ك ای عارف از لدن بويله در كاری) ستمرا شاناردن كرم
يكنه دندر هب) لكن حقیقه حكم وتصرف حقل اولمغه
حديث شريفده (لاتسوا الدهر فان الدهر هو الله) وارد اولمش
(ایمدي حرکات واتصالات اجرام علویه به تأثیرات اثباتی حکماء
ومفجمين مذهبيدر بودخی ایکی صنفدر اگر روی ارضده ظهور
ایدن حوادث انجق تأثیرات کواکبه مستند در اعتقاد ایدرسه
خلید دیرلر کافر باللهدر واکر بارادة الله وقدرته اسباب نمادیه
مقوله سیدر تأثیری دینورسه بأس اولمق کرک (فاضل مشهور
دارندلی محمد افندی رحمه الله دن ظهور حوادث کونیه ده کواکب
تأثیراتنده نه بیورر سیز دیو سؤالرنده فقیر حاضر ایدم بیورر دیرلر که
بوقدر اجرام عظیمه علویه عبث خلق اولمغه شدت تأثیراتی محققدر
لکن علی سبیل جری عادة اللهدر (نته کیم نازل مستنده عادة الله
شویله جاری اولمش که نه زمان آنشه مس اولنورسه احراق ایدر
جناب کبریا مس عقیده احراق خلق ایدر بعضا مس اولندقدده
احراق انجک خارق عاده اولور ایهیم علیه السلامده وافع
اولدیغی کی كذلك بعض کواکب اقتزاندن وانظار واتصالاتندن
صحیح احکام نجومیه ده تفصیل اولدیغی اوزره روی ارضده
بارادة الله تعالی وقدرته حوادث ظهور ایدر تخلف ایدوب ظهور
ایتمکده اولور لکن عدم ظهوری خارق عادتدر دعوی ظهوری

کذب اولور بیورر دیرلر (واقعا حرکات اجرام علویه ظهورات
حوادث سفلیه نك علی اولمبوب دوران مقوله سی اولدیغنه) نونیه
صاحبی خضر نك علیه الرحه اشارت ایتشدر (بيت) للعلو بالسفل
ربط لا یطویل) از قدید ورمدار بل مضافان (بوندن صکره معلوم
اوله که بعض علما علم نجومده توغلدن بلکه تعلمدن نهی ایتدکاری
استخراج ایلدیکی احکام بعضا مسترا اصابت ایتمکده اعتقادنه
بلکه خلل کلور کندودخی طویمز الطبیعة سارقه منطوقجه
حرکات علویه نك تأثیرده علیته اعتقاد ایتش اوله (زیرا ایمان
واعتماد اینانمقدن عبارت اولمغه علت مستقلة بمکات اولان
واجب الوجود جلت عظمته طرفندن ذهول ایتمکده کافر اولور
(لاکن بودیدیکیز زمانه اهل نجومده نظره دکلدن زیرا انلر اکثر
احکاملری تخلف ایتمکده علیته اعتقاد دکل بلکه عدم تأثیرنه
اعتقادلری دخی اقرب اولور (ایمدي بوتاثیرات ظاهریه نظرا
شعراء روم حوادثی فلکده وکاهي دهره وشعراء عرب دهره وزمانه
مجازا نسبت ایده کلکله ناظم علیه الرحه نك دهره نسبتی بوکه
بناء مساک شهر ایه اعتبارا در (قوله هم همتك جمیع رهم
لعمده قصد معناسته در استعمالده بعض ارباب همتدن اولان
کاره عالی الهیه دیرلر) یعنی امور عظامی قصد و مال وجاه ورتبه
عالیه ویرور بولر شاننددر دیمک مراد ایدرلر هم سلطان الانبیا
علیه الصلاة والسلام مشهور و مسلم کاشاندر (نته کیم حسان رضی
الله عنه بیورر مش (بيت) له هم لامنها الکبارها) و همته الصغری
اجل من الدهر) ومقامده سؤال ایتشدر که وجه شبه مشبه به ده
اقوی اولمق شرطدر بوتقدیر اوزره صاحب سعادت افندیمر
علیه السلام بویتمده مشبه به اولمی ایدی یوخسه مشبه اولمق
اقتضا ایتز ایدی: یو ایراد ایلد کلری سؤال وجواب تفصیلی ایات
سابقه دن (کانش تظهر للعینین من بعد) بیتنده مذکوردر که
تشبیه مقلوب تسمیه ایتشدر (خلاصة معنای بیت) اولمی محترم
افندیمر تازه وتر و نرم لطیف اولان شکوفه کبیر حسن منظر و رقت
و طراونده كذلك عالمی اضائه وفاضله فیض و زینت و سرانوار

انظار سعادته برج شرفنده اولان بدو كيدر كذلك بحر كيدر
 كال منافع واحسانه كذلك دهر كيدر اعظم جاه ومال ورتبة
 جايه بي بر كيمه حقنه قصد واعطاه ديمك اولور وفي البيت
 من البديع التشبيه والتنظير والمزاو جبه ومراعاة النظير
 * * * تخميس * *

محيط مدحى اودر مفاخرت مدفن (صغرى كاسه وسع كسيرة خلفن
 كوزت بو بيت ايله تشبيه قلبي سلفن) كال زهر في ترف والبدر في شرف
 (والبحر في كرم والدهر في همم)

كانه مفاعلن وهو فاعلن دفي جلا مستفعلن انه فعان
 في عسكر مستفعلن حين تل فاعلن فاه وفي مستفعلن حشم فعان
 (كانه وهو فرد في جلانته) (في عسكر حين تلقاه في حشم)
 قوله كان حروف مشبهه دندر ضمير مبنى محلا منصوب كان كله سنك
 اسميدر ضمير يغمز بمن عليه الصلاة والسلامه راجعدر (وهو واو
 خاليه در هو ضمير منفصل مبنى محلا مرفوع مبتدادر) (فرد خبريدر
 جله سى كان كله سنك اسمندن حاندر فرد مفرد ديمكدر يعنى بالكز
 معناسنده در) قال بعض الشراح وفي الصحاح الفرد الوتر والجمع
 افراد ويجوز ان يراد من الفرد واحد غير محذوب به احد ثمة كيم
 (الله وتر يحب الوتر) الله فرد يحب افراد ديمكدر في جلانته جار
 مجرور كان كله سنده كافدن مستفاد اولان تشبيهه متعلقدر وجه
 شبهه مقامنده در (جلالات عظمت معناسنه جليل اسماء الاله دندر
 هو جليل ديمك الله جلال صفى ايله متصفدر ديمكدر) قال
 الامام الغزالي رحمه الله الكبير يرجع الى الذات والجليل الى الصفات
 والعظيم يشملهما (في عسكر كان كله سنه متعلقدر كان كله سنك
 خبريدر) حين تقديره منصوب الف الذكر في عسكر كله سنك
 متعلق اولديغى كان لفظنه ظرفدر حين مابعدنه مضافدر (تلقاه
 تلقى فعل مفسارع مخاطبدر فاعلى انت ضميرى مخاطب عامه
 خطايدر ضمير مبنى محلا منصوب مفعوليدر ضمير سيد كائنات عليه
 الصلاة والسلامه راجعدر تلقاه جله سى فارفك مضاف اليهيدر
 قوله منى هو مفعول مستفاد من اولان اولور تلقاه من اكا

ملاقى اولور سن يعنى اكه اولشور سن انى اولور سن ديمك مثلاودر
 (قال الخنفي وفي عسكر متعلق بمقدر وهو خبر كان اى كانه كان
 في عسكر وهذا المقدر هو العامل في الظرف اعنى حين ويجوز
 ان يكون مبديا لاضافة الى الجملة الفعلية قوله وفي حشم في عسكر
 اوزرينه معطوفدر خدم واتباعدر سر عسكرك وملوكك خدم
 وحشم واتباع ومتعلقات ما زنده سندندر ايمدى معنى بديفدير
 اوزره حضرت سلطان منصور اللواء المؤيد بتأييدات ذى العظمة
 والكبرياء يغمز بمن عليه الصلاة والسلامه افسد يمز منفرد بالكرز
 تك وتها اولديغى حانده ملاقى اولديغك وقده جلالت وعظمتيله
 كانه في عسكر كويا عسكر ايجنده وخدم وحشم ايجنده كيدر
 ديمك اولور حين تلقاه كله سى ضرورة وزن ايجون ذكرده تاخير
 اولمشدر (قال صاحب النزه في بعض النسخ من جلانته فيكون
 كلمة من تعيلية لمضمون الجملة التي قبلها او متعلقة بماتعلق به الخبر
 وبالنشبيه المستفاد من الكاف وقيل كلمة في بمعنى مع اى مع جلانته
 وهذا هو وجه التشبيه قدم على المسببه والقصد تشبيهه منفردا
 بنفسه محذوبا بالجنس في النشبيه والعظمة والوقار وحل البيت
 هكذا كانه عليه الصلاة والسلامه في عسكر وحشم من جلانته
 وعظمتيه حين تلقاه منفردا وما فيه من التقديم والتأخير انما هو لاجل
 النظم والمعنى ان النبي عليه الصلاة والسلامه اغاية جلانته وعظمتيه
 بحيث دا ابصرنه حال افراده عن تابع كانه في عسكر يملأ عظمتيه
 وبهتة العيون والانظار انتهى) لكن فقير ناتوان معنای تشبيه ايله
 بوجوهه بيان مراد ايدرم كه كانه ده اولان ضمير رسالت شاه
 افسد يمز راجعدر حرف تشبيه اولان كان واستطد سيله يغمز بمن
 عليه الصلاة والسلامه منفردا اولمشندن حاصل اولان حال في
 عسكر قولى منطوقه عسكر ايجنده اولمشندن حاصل اولان حاله
 تشبيهدر كه في جلانته وجه شبهه در زيرا في جلانته كله سنده اولان
 في لفظى كانه كله سنده اولان كافدن مستفاد اولان تشبيهه متعلقدر
 معلوم اوله كه بوجه مقامده اولان تشبيه همان بر مشابها لغويه در كه
 بر حال آخره تشبيهدر بوجهه علمي يانده مذكور اولان تشبيهدر كيدر

دیمک مشکدر زیر تشبیه مرکبه طرفین تشبیه یعنی مشبه و مشبه به
امور متعدده دین منتر عه حال و هیئت اولی شریط در بر مقامه
طرفینده امور متعدده بولق متعذر در همان پیغمبر علیه الصلاة
والسلامک منفردا بنفسه بولندیغی حالی خدم و اتباع و مهابت
وجالات و عظمتله عسکر ایچنده بولندیغی حاله تشبیهدر (خلاصه
معنای بیت) سلطان ملائک خدم صلی الله علیه وسلم افندیغی
منفرد و تنه املاق اولدیغک وقتده اولان حالی و عظمت و مهابتده
عسکر و خدم و حشم ایچنده اولق حالی کیدر من طرف الله کندوده
بر مهابت و عظمت وارد که بالکرجه فرد و تنه ایکن یساره یته
مهابتی قلوبه مستولیدر بر رتبه ده که عسکر ایچنده خدم و حشم
و متعلقات ایله معنون اولان ذاتک حالی کی اولور دیمک اوله (سارح
حنفی رحمه الله اختیار ایلندیکی معنی سالف البیان تحریر اتمری
مؤیددر) کما قال المعنی بعدان بین المصنف جمال صورته و کمال معناه
شرع فی هذا البیت ان یبین کمال مهابتیه و وفور عظمتیه فشیبه
حالة ملائکاته و هو فرد غیر محفوف بالانصار و الاعوان بحالة کونه
قد احاطت به لبوس المعارك مشیرا الی ان اوصافه الکمالیه و نعوته
الجلالیة فی احداث المهابة فی قلوب الخصوم قائمة مقام عسکر
فردی فی وجه الارض (وفی البیت من البایع التشبیه و المقایبة بین
الفرد و العسکر و مراعات النظیر بین العسکر و الحشم و حسن التعلیل

* تخمیس *

* ایدوب احاطه جیوش سروش او پادشهی *

* الوردی غلغلہ آسمانیان رهنی *

* ویروردی هیبت غیبی کورنله و لهی *

* مکانه و هو فرد فی جلالته *

* فی عسکر حین تلقاه و فی حشم *

کامال معنی علی الالوال فاعلم ان مکنون فی مستعملان صدق و عان
من معنی مستعملان منطق فاعلم من معنی مستعملان تسم فاعلم
کامال معنی مکنون فی صدق (من معنی منطق منه و بیسم)
فیرید کامال کان حروف مشبهه دندر ماء کافه کلمه عملدن ساقطه

اولمشدر کائما اتحق تشبیهی مفید اولور (قوله التلوا لفظ ارفع
مخضوف مبتدأ اولان کلامه لفظتک خبر یدر کائما کلامه علیه السلام
للاول تقدیر نده در کائما زید الاسد کیدر تشبیهدر استعاره دکلدر (زیرا
ادات تشبیه ذکر اولمشدر (للاول مشهور اولان اینجا در جی لائی
دخی کارر بومقامده (للاول کلمه سی مشبه بهدر مقدر اولان کلامه لفظی
مشبه در قوله تعالی (صم بکم) کیدر که صم مشبه بهدر مقدر اولان هم
کلمه سی مشبه در (ایندی) پیغمبر علیه الصلاة والسلام افندیغی کلام
لفظی لرینی اینجا به تشبیهدر کمال لطافت و عالمک رغبت و اعتبارنده
یعنی وجه شبه بودر قوله المکنون مکنون مستور معناه سنده در (من
کنت السی ای شبهه دیر لاو لک کاسنک صفتدر موصوف اولان
لاو لک مکنون مکنون در صفت موصوفه مکنون اولق شریطدر
دیو سوال کلزیرا الاسم الجنس مجرد عن انتاء يجوز فیه التذکیر
والتانیث و الجمع یقال النخل باسق و باسقة و باسقات اقوال فی صدق
مکنون کلمه سنه متعلقدر (صدق معروفر در و نشدن اینجا
چیندیغی مشهوردر (من معدنی تشبیه در اصلی معدن در اضافت
ایله نون ساقط اولمشدر تشبیه نک حالت جری یا ایلدر (و آنقوالیده
المعدن میمک فحق و دالک کسر یله شول یدر که اندن التون و کش
وسائر نسبتدر اخراج اولور و مزبوره معدن دیدکری باز و قبش
مقیم اولدق لری اینجا در (ننه کیم عدن توطن معناسنده در) جنات
عدن) دیدکری ای جنات اقامه دیمکدر دیمش (بعض شراح
المعدن فی المعروف معنی النفس دیدیکی بر محله مناسبدر قوله منطق
معدن کلمه سنک مضاف الیه یدر طرفک مظهره اضافتی قبیلنددر
(قوله میسم بانفتح مصدر میمی در ابتسامندر ابتسام اول ضمکدر
یو بینک معناسنده ایکی احتمال واردر) احتمال اول لاول کلمه سی
نخوض و ف مبتدأ اولان کلامه لفظتک خبری اولور تشبیه کیم تنصیل
اولندی (احتمال ثانیهه لاول کلمه سی مبتدأ اولور مصراع ثانیهه
(من معدنی من ابتدائه در جار مجرور مقدر کائن یا خود ظاهر
و صادر مقوله سنه متعلق اولوب مبتدأ نک خبری اولور (فی صدق
جار مع الجرور کائن مخذوفه متعلق لاول کلمه سنک صفتدر و قیددر

لایله کند و بدنی منقصل اولور سه بو ایکی صورتک هر برنده
اول مسند البهک زقی ولانک تکراری واجب اولور نحو لا زید
فی الدار ولا عمرو ونحو لا فی الدار رجل ولا امرأه کر یویه اولور سه
یعنی بوا یکی صورتدن هر بری معانی اولور سه بس اگر بکره
اولور سه ولا یله کند و بدنی منقصل اولوب متصل اولور سه و بدنی
مضاف یا خورد شبه مضاف اولور سه علی مایه نصب به المفرد فتح
اوزره مبنی اولور نحو لا رجل فی الدار ونحو لا طیب یعدل اما اگر
بوصورتده مضاف یا خورد شبه مضاف اولور سه اسم مرقوم
مبنی اولوب منصوب و معرب اولور نحو لا غلام رجل فی الدار
ولا عشرین درهه لک کی عشرین حالت فصی یا یله منصوب و
اگر چه نکره در لکن شبه مضاف اولور سه معرب منصوب و
منادی بخشنده ملاجی شبه مضاف هو کل اسم لایتم معناه الا
بالضم آخر الیه تعریفی الیه تعریف ایدر (وفی المتوسط الفرق
بین لا الی لنی الجنس ولا الی یعنی لبس ان الاول لنی الجنس والناتی
لنی واحد من الجنس مثلا اذا قبل لرجل فی الدار کان معناه انه
لبس فی الدار هذا الجنس فاذا لا یكون فیها واحد واثان و غیرها
واذا قبل لرجل فی الدار کان معناه فی واحد من جنس الرجل
و یجوز ان یكون واحد آخر و اثین و ثمنه او اکثر (قرنه طیب
شیخ زاده مایطیب به دیمش حتی الطیب لایرد دیدگار تندن مراد
ریختن طیب به حاوی اولان سی هدیه و براسدرد اولور سه و
و غیر و سائر عطرها دهان کی دیمکدر (قوله یعدل فعل مضارع
من عدله اذا ساواه یقال یعدل ای یساوی و یماثل دیمش یعنی
انکله برابر اولماز و انکله مماثل اولماز یکر من دیمکدر (کما قال
بعض سراج یعدل من العدل بالکسر وهو المثل یقال یعدل
عدل عبدا اذا کان عبدا یعدل عبدا یعدل تخشده فاعل ضمیری
طیبه راجه در جمله سی محلا مرفوع لانک اسمیدر لامع اسمه و غیره
جمله سی استینا فیه در (قوله تراب بالضم و الکسر و التریبة بضم التاء
تراب معنایه در جمعی اتراب کلور که مراد ضم اعظمه جمله بی الیه
موصوف و مفسر اولان ترابدر (قوله ضم فعل مضارع جمع معنایه

اولان ضمندر تخشده فاعلی ضمیری تراب راجه در (قوله اعظمه ضم
فعلینک مفعول ایدر جمله سی ترابک صفتیدر اعظم عظمک جمعیدر
عظام دخی جمع کلور عظم کک معنایه در (بومحله اعظمدن
مراد معدن نور دخت الهی اولان جسد منور در که ذکر جزا راده
کل قبیلنددر اعظم کله سی عظیمک دخی جمعی اولغله کبیر و عالی
و معتبر اولان ذات اشیا ده استعمال اولور وزیر اعظم دیرلر (ناظم
علیه الرحه اعظمه لفظیه ظرافت ایشدر ضمیر سید کائنات
علیه الصلاة والسلامه راجع اولغله ضم اعظمه الیه موصوف
اولان تراب جسد پر نور پیغمبر ایشان علیه الصلاة والسلامی مراد
ابنوب کند و ده اول نور خوی بی جمع و مس ایدن تراب معادل طیب
بو قدر دیمک اولور مال مقصود قبر شریف نبویدر (قال الحنفی
الضم الجمع یقال ضمنی فلان الطريق ای جمعنا ومنه سمیت احادی
الحركات الثلاث بالضم لاجتماع الشفتین دیمشدر بو تراب مبارک کک
یویه طیب جان بخش اولدیغی جواربت حسیله اولدیغی ظاهر در
(ذکر فی البقرة عن انس رضی الله عنه ما شمت عنبر اولامسکا ولا شیئا
اطیب من ریح رسول الله صلی الله علیه وسلم وهذا منفق علیه و کان
الاخواب یعرفون مشی النبی علیه السلام فی الارقاء من طیب رایحه
(و کاروی ان فاطمة الزهراء بنت النبی رضی الله عنها اخذت تراب من
تراب قبره الشریف بعد ما دفنوه علیه السلام فشمته ثم انشأت
شعر * ماذا علی من شتم تراب احدی * ان لا یشم مدى الدهر غوالیا *
* صبت علی مصائب اوانها * صبت علی الايام صرنا لیالیا *
روئی جاء اعرابی الی قبر النبی صلی الله علیه وسلم * فزاره ثم بکی و انشد
شعر (یاخیر من دفنت بالقاع اعظمه * فطاب من طیبهن القاع و الا کم
* نفسی انقدا القبر انت سا کند * فیه العفاف و فیه الجود و الکرم *
(ثم قال الشارح ان لحوم الانبیاء علیهم الصلاة والسلام حرام علی
التراب و انه علیه السلام حی فی قبره یجسده کما رأی النبی علیه السلام
لیلة المعراج ان موسی علیه السلام یصلی فی قبره انتهى مشایخ
صوفیه دن و علمادن بر عزیر الذات که کذب و افترا انزه نسبت مسلوب
الاحتمال اولدیغندن غیر کذب موجب یوق و احتیاج یوق نقل

و یمن ایدر پیرم حضرت شیخ ایلده حج شریفه احرام بند عزیمت
اولش ایدم مدینه منوره یه وصول و حرم شریفه دخول کرده
مواجهه سعادتده پای ادا و محبت اوزره قیام و توجهمزده حضرت
شیخک مسلات و سلامتی رسالت پناه افندی طر فندن رد سلام
والتفاتی استماع ایدم و درویشا نمزدن معتمزده بذات دخی
استماع ایلدیکنی هم نقل و هم یمن ایتکله فقیری تصدیق ایلدی
دیو تحقیق ایلدی (تراب ارضک بعضی سندن بعضی سنک افضلینده
اختلاف ایشلر لکن اختلاف تراب قبر نبی علیه السلام سندن
ماعداده در یو خسه تراب قبر سید المرسلین علیه الصلاة والسلام
جمله سندن حتی تراب بیت خدادن دخی افضلدر یونده اختلاف
یو قدر دیشلر) قوله طوبی فعلی و زنده خیر و سعادت معنایه در اصلی
طوبی در یانت ماقبلی مضموم اولغله و اوه قلب اولمشدر طوبی تقدیرا
مرفوع مبتدایا قوا له منشق جار مجرور کائن کله سنه متعلق اولوب
خبریدر معنای خیر و سعادت عظیمه اول تراب مبارکده استنشاق
ایدن ایچوندر دیمک اولور (بوتک اعرابی سلام علیک ترکیبک
اعرابی کبیر دیشلر) قال فی الافصاح سلام علیک مثال لجواز
وقوع النکرة مبتدایا اذا تخصصت بوجه نحو شرا هر ذاناب ای شی
عظیم یوم مقصوده دخی مبتدایا اولان طوبی کله سی محذوف عظیم
صفتی ایلده مخصوصدر (قاضی عضد طوبی اخبار و انشاء استعمال
اولور دعایا موضعه استعمال اولغله اطیب المعیشه لک معنایه
اولور دیش (قال شیخ زاده فی حاشیه البیضاوی و السلام بمعنی
التسليم ای الدعایا بالسلامة فعنی سلام علیک سلمت علیک سلاما
ای دعوات ان یسلمکم الله من الافات) ایدم یوم مقابده دعا مراد
اولور شه معنی خیر و سعادت اندن استنشاق ایدن کیمسه یه اولسون
دیمک اولور جمله سی جمله استنباطیه دعایه اولور منشق انتشاقدندر
یقال انتشفقت الريح ای شممتها منشق اسم فاعلدر (قوله منه جار
مجرور منشق کله سنه متعلق در ضمیر ترابه راجعدر معنی اول ترابدن
شم ایدن کیمسه یه طوبی له دیمک اولور) قوله و ملتئم اسم فاعلدر تخییل
معنایه اولان التماسدندر مجرور اسالف الذکر منشق اوزرینه

معطوفدر یو محله منه کله سی محذوفدر مقدمنده منه ذکر
اولدیغی یو محذوفه قرینه در ملتئم منه تقدیرنده در (قال بعض
شراح معنی البیت ان تراب قبة النبی علیه الصلاة والسلام مما لا یعادل
له طیب فیما طوبی لمن استشفیه و یاطوبی لمن قبله دیمشدر) و فی البیت
مرعاة النظیر بین الطیب و الانتشاق و الالتیام و جناس الاستشاق
بین طیب و طوبی و الاستعارة بین ضم و اعظمه

* * * تخمیس * *

ملکرا ایتده زواری ایلده طورمه غلو * شمیم کلشن بخانی المغه همه سو
که یوس زار ایچوندر اوسده دلجو * لا طیب یعدل ترابا ضم اعظمه
* طوبی لمنسق منه و ملتئم *

ایان مؤمنان عن لیه فعلن عن طیب عن مستفعلن ضربه فعلن
یا طیب مت مستفعلن تداء فعلن منه ونح مضعلن تم فعلن
(ایان مولده عن طیب عنضربه) (یا طیب مبتدایه و تختم)
(ایان فعل ماضیدر اصلی ابون در اجاب کبی و اولو حر که سی ماقبلنده
ساکن اولان بایه و یردک و اوساکن ماقبلی مفتوح و اوی الفه قلب
ایندک ایان اوندی تحذوفه ماعل ضمیری دسترخدای متعاله راجعدر
ایان فعلی کاه بنفسته تعدیه ایدر) قال الشیخ یقال ابانه ای اظهره و کاه
یکشف معنای تضمین اوانوب عن ایلده تعدیه ایدر کایقال ابان عنه
ای کشف عنه دیمکدر مولده مصدر فیدر ابان فعلنک مقعولیدر
جمله سی ابتدایه در مولد ضمیره مضافدر ضمیر بیغیر آخر الزمان
علیه الصلاة والسلام راجعدر یو صورتده دیمک اولور که رسالت
پناه علیه الصلاة والسلام افندیمری جناب کبریایجل شأنه اصل
طیبدن اظهار ایلدی یعنی ولادت همایونی که اب ایلده جدیدن
طیبدن ظهور ایلدی اب ایلده جدیه فرائضده دخی اصل دیرلر
ایشو عنصر باله و اصل طیبدن ولادت سعادت اظهار ایلدی دیمک
ابا و امهات سلطان رسالت علیه الصلاة والسلامک طهارتده و نکاح
صحیح ایلده نسل و حسب طاهر دن صاحب سعادت علیه السلامک
ولادت ظهورینه اشارت اولور دره بصاحبی ایان فعل ماض من
لایانته بمعنی الاطهار و ناعاه راجع الی الله تعالی او فاعله الیوم الا

فی البیت الاثنی ومولده بالنصب مفعوله مضاف الی ضمیر النبی علیه الصلاة والسلام ای اظهر مولده يوم عظیم وقعت فیہ الوقایع العجیبة الاتیة فی الایات الاتیة فیکون علی هذا مجاز فی الاسناد (یعنی بعض شراح ابان فعلک فاعلی بیت آتیده مذکور اولان يوم کله سیدر دیمش یعنی ملوک کفره اطراف ویکاسره نک اضمحلال دولت وانطفاء چراغ اقبال لرخی تفرس وفهم ایلد کلری يوم معهود که او کونده یک سنه دن پرو منطقی اولیان آتش پرستان فرسک نیران لرینک دفعه سونوب کلیا منطقی اولمش قصر کسری منهدم واصنام ساقطه وسائر بر وجه آتی ناطمک ذکر ایلدیکی خوارق عاداتک وعلاماتک ظهوری کوتیدر ایشته اوکون یعنی اول يوم ولادت سعادتق ابانه واطهار ایلدی دیمک اولور واقعه مشرکین و قیاصره بر امر عظیمک حدوث وظهور ایده یکنی اول کونده تفرس وجزم ایشلر ایدی کویا اوکون تطق حال اولوب ولادت پیغمبر دیشان علیه السلامی اظهرا ایلدی دیمک مألنده در یوصورتده مولده ابان فعلک مفعولی اولور قوله عن طیب عن حرف جر ابان فعلنه متعلقدر طیب برقاج معنایه کلور یومقامده خوب و طاهر معناسنه در السنه ناسنه برشی مدح واستحسانده عنبرد بر مشهور در (قال الحنفی الطیب ما یطیب به وجاء بمعنی المصدر یقال طاب بطیب طیباً ویقال هذا شیئی طیب ای طاهر تطیف قال الله تعالی (فتیموا صعبدا طیباً) ای طاهر او قد یقال بمعنی مستلذ الطعم والرائحة قال الشاعر (من طیب نكهته هاوردور یقتها قند) ویطلق الخیث مقابلاً للمعینین قال الله تعالی (والبلد الطیب یتخرج نباته باذن ربه والذي خبث لا یتخرج الا نکدا) وقد یطلق علی الحل والصالح والجود قال الله تعالی (فانکعوا ما طاب لکم من النساء) ای ما حل لکم وقال الله تعالی (یا ایها الذین آمنوا انفقوا من طیبات ما کسبتم) ای من جیاد مکسوبکم اومن حلالها وفي ضده (ولا تيمموا الخیث) انتهى (بعض شراح طیب خوب وکوزل معناسنه در دیمش خیث ضدی اولدیخی اعتبار یله مضای مناسب اولور قوله عن نصره اصل وحسب معناسنه در ا که بناء اصل مرکبات اولان تراب ونار

وما وباده عناصر اربعه دیرلر فی القاموس الغنصر بالضم والفتح الاصل والحسب طیبک عنصره اضافتی صفتک موصوفه اضافتی قبیلندندر عنصره نک ضمیری صاحب رسالت علیه الصلاة والسلامه راجع اولوب طیب الاصل کله سی آبا وامهات لرینک طیب اولوب طاهر وحسب اولدقلرینه دلالت ایتکله بو بیت دلارا سیدالانیا علیه الصلاة والسلام من از کاهما افندیمرک والدين سعادت مند لرینک ایمان ایله اتصاف لرینه اشارت اولور زیرا مشرک خبیثدر طیب وطهارت ایله متصف اوله ماز (قال صاحب الدرة وقد ذهب کثیر من العلماء المتأخرین من الحنفیة والشافعية الی ایمانهم وقد صح اجماعه من الحفاظ کالقرطبی وابن ناصر الدین الشامی وغیرها حدیث ان ابویه علیه السلام احبهما الله له فامنا به اکراماله وخصوصیه ولبس احبهما بمجتمع شرعا ولا عقلا ومن الجائر ان یکون الایمان متأخرا عن الحدیث الدال علی الکفر بوندن ما عدا کذلک صاحب سعادت افندیمر علیه الصلاة والسلامک نکاح صحیح ایله اصلا ب طاهره وارحام طیبه دن طلوع ایله مضنی ومهذب اولدقلرینی دخی بیاندر کما قال صلی الله علیه وسلم (انا انفسکم نسبا وطهرا وحسبا لم یزل الله ینقلنی من الاصلا ب الطیبة الی الارحام الطاهرة مصفی مهذباً لا یتشعب شعبتان الا کنت فی خیرهما فانا خیرکم نفساً وخیرکم ایا) کذا ذکره السیوطی (قوله یا طیب مبتداً یا حرف نداء طیب مناداد بو محله فتح اوزره منیدر قاعده منادی مفرد ومعرفه اولسه ضم اوزره مبنی اولوب محلا منصوب مقدر ادعو کله سنک مفعولی اولور مفرد ایله مراد مضاف وشبه مضاف اولیاندر (شبه مضاف کل اسم لایتم معناه الا ینضمم امر آخر الیه ایله تعریف ایدزل مفرد معرفه یازید کی وا کر منادی به لام استغاثه مفتوحه داخل اولور سه بحرور اولور یازید کی وا کر منادی الف استغاثه کله منادی فتح اوزره مبنی اولور واخرنه ها الحاق اولور یازیداه کی (بو مذکور انک ما عدا سنده منادی منصوب اولور یعنی منادی نکره اولسه یار جلا کی یا خود منادی مضاف اولسه یا عبد الله کی یا خود

شبه مضاف اولسه یا طالعیا جیلا کی (ایمندی باطیب هم نکره
و هم مضاف در نصبتک ایکی شرطی بو انفصله بالا و یه یا طیب
کلمه شی متادای منصوبدر) بو محله ندا مجرد تعجب ایچوند (کما قال
صاحب الذرة النداء ههنا للتعجب اذ لا ينادى الا بالعقلاء والميزل
میزاته والعرب اذا استعظم امرانا داه علی سبیل التعجب وقيل
المنادى مخذوف ای یا اولی الالباب انظر واطیب ابتداء و انتباهه دیمش
(قال الشيخ رحمه الله والمقصود بالنداء مخذوف ای یا ایها العقلاء
انظروا الى طيب ابتداء وطيب انتباهه ای الى طيبه فيهما وقد كثر
طرقا الشيء ويراد مجموعته كافي قوله تعالى (وسبحوه بكرة
واصيلا) ای دائما یعنی ناظمك طيب ابتدا و طيب انتباه دن مرادی
صاحب سعادت علیه الصلاة والسلام افندیز بدایتدن نهایتنه
کلنجه دائما هر جائده مستمر ا طیبدر دیمکدر که تعجب اشبو طیب
مستمر و ملازم دن حاصل اولوب ایها العقلاء نظر ایدک بو طیب
و کمال حسنه بونه استمراردر که مبتدأ دن ختامه دک دائما بو طیب
ملازم دائمی بر آن کند و لردن زائل اولیه تمام جای تعجبدر مآلنده
اوله (کما قال الشيخ المراد من هذا النداء التعجب من الطيب
المستمر انتهى) بعض شراح المنادی فی امثال هذه المقام اما مجرد
التعجب او يقدر بعده منادی بحسب ما يناسب المقام دیمشدر این
ذلك قوله لا طيب معنى النداء فيه يا طيب تعالى فهذا اوانك يتعجب
منه المتعجبون دیمشدر (قوله مبتداء وختتم اسم زمان اولور سد
ابتداء زمان سعادتلری یعنی فاتح تلری که زمان ولادتلری و خاتم تلری که
حقیقه واصل الی الله اولد تلری زمان ختم وانتقاللری طیبدر
و حسندر دیمک اولور (قوله منه جار مجرور مقدر کائن کلمه منه متعلق
للولوب مبتداء لفظیک صفتیدر) وختتم ذکر اولنان مبتداء اوزرینه
معطوفدر (بو محله منه کلمه شی مخذوفدر مقدا مذکور اولان
منه لفظی مخذوفد قرینهدر) ختم منه دیمکدر (شراح المبتداء
والختتم اما مصدر مسمى او اسم زمان او اسم مکان ومبتداء الشيء
وختتمه اوله و آخره دیدیکی اوزره معنی ابتدا و ختم تلری یا خود
زمان ابتداء تلری و زمان اختتام تلری یا خود ابتداء مکان تلری یعنی مکة

مکره و مکان ختم تلری یعنی مدینه منوره جله شی طیبدر مآلنده
اولور (مخصول معنای بیت) الله سبحانه و تعالی پیغمبریز
علیه الصلاة والسلامک ولادت و ظهوری نی اصل طیب و طاهر
و حسن و حسدن ابانه و اظهار ایلدی یا اهل نظر نظر ایدک
افندیزده اولان طیب ابتدا و اختتام مستمر نه کونه طیب و نه کونه
حسندر باقک بر کره بویه طیب مستمر تمام جای تعجبدر دیمک اوله
(وفی البيت من البديع التكرير في طيب وطيب والمقابلة في متدأ وختتم

* * تخمیس * *

* بهار دوحه امکاندر اوسر و سهی *

* که بوی مقدمی کادی جهان عطر شهی *

* وجودی قلدی مطیب بو کهنه بار کهی *

* ابان مولده عن طیب عنصره *

* یا طیب مبتداء منه و ختم *

یوم تفر مستفعلن رس فی فعلن الفرس ان مستفعلن نهم فعلن
قد اندروا مستفعلن بحلو فعلن لالبوس والن مستفعلن نقم فعلن
(یوم تفرس فیهم الفرس انهم) (قد اندروا بحلول البوس والنقم)

ناظم علیه الرحمه مولد شریف نبوی علیه السلامی ذکر اید و ب
بعده ولادت شریفه د نصکره منشور و حی و رسالت ایل
اعظام و نکریملری وقتنه کلنجه مقدمات و حی و نبوت اولان
خوارق عاداتکه ارهاصات دیرلریا ننه بعده معجزات و بیناتک
تعداد و تفصیلنه شروع ایدر بعض علما بو نظم ایل معجزات
و کرامات و معونه و غیره ای قتی اعلا تعداد و تعریف ایتمشدر

* * شعر * *

اذا رايت امر ایخارق عادة * فجزة ان من نبی صدر

وان بان منه قبل وصف نبوة * فالارهاص سمع تتبع القوم فی الاثر

وان كان من بعض العوام صدوره * فكنوه حقا بالمعونة واشهر

وان جاء يوما من ولی فانه * اکرامه فی التحقق عند ذوی النظر

ومن فاسق ان اوفق مراده * یسمى بالاستدراج فیا قد استقر

والافید عی بالاهانة عندهم * فقد تمت الاقسام عند الذی اختر

(یوم ظرف زمان محدود بحسب العوائل معرب اولغله لغظام رفوع مبتداً مخذوفك خبر پدر هو یوم تفرس تقدیرنده در) هو ضمیری بیت اولده کی مولده کله سنه راجعدر مبتدا مع خبره جمله سی استیثافیه در تقدیری کانه قبل ای زمان ولادته فاجاب هو یوم فیه یاخودیوم بیت سابقه اولان ابان فعلنك فاعلیدر بیت مقدمك شرحنده الخ تفصیلی مرورایلدی یاخود یومدن بدلدرد یوم طلوع شمعدن غروب به دك اولان زماندر لکن بو محله مطلقاً وقت معناسنددر قوله تفرس تفعل بابتدن فراستدن مشتقدره معناسی فراستله یلدی دیمکدر نعر یقنده الفراسه بکسر الفاء هی الانتقال من ظواهر الاشياء الى بواطنها دیمشالر (التفرس بضم الفاء وسكون الراء اهالی بلاد فارس در قوم ورهط مثلی اسم جمعدر اشخاص محصوریه اطلاق اولنور اهالی فرس کی و قوم موسی و غیرها کی اهالی مزبوره به آتش پرست دیرل نوح علیه السلامك نسلندن اولان فارس ابن سامك اولادندن اوللریله وجه تسمیه در الفرس لفظاً مرفوع تفرس فعلنك فاعلیدر جمله سی یومك صفتیدر (قوله فیه جار مجرور تفرس فعلنك مفعول فیهیدر ضمیری یومه راجعدر (قوله انهم ان حروف مشبهة دندر هم ضمیری سکون اوزره مبنی محلاً منصوب ان لفظنك باسمیدر فرس کله سنه راجعدر قوله قد اندروا افعال بابتدن اتراردن مشتقدر خوف معناسنه در (بعض شراح الانذار ضد الابشار وهو اعلام بالامر بالخوف دیمش قد تحقیق ایچوندرا نذر و انك تخنده قائم مقام فاعلی ضمیر مستتر فرسه راجعدر فرس اسم جمع اولغله اندروا جمع صیغه سیله کلمشدر که اندروا فعل ماضی جمع مذکر در (بحلول جار مجرور انداره متعلقدر حلول نزول ودخول معناسنه مصدر در یوس لفظنه مضافدر مصدر نه فاعله اضافتیدر قوله البوس بالضم وبأس بالهمزة حزن وآلامی ایراث ایدن شدت معناسنه در والنقم بالجربوس اوزرینه معطوفدر نقم بکسر النون نقة کله سنك جمعیدر نعم نعمت کله سنك جمعی اولدیغی کبیدر نقم عقوبت معناسنه در (محصول معنای بیت) اول یوم ولادت سعادت اول کوندر که ذکر آتی علا مانك ظهوری ایله اهالی

فرس کندول نزول شدت الام مصائب وعقوبت ایله منذر ون اولد قاری اوکونده فراستله اکلدیلملدیلر یعنی ظهور ایدن بوعلامتار نزول مصائب وعقوبتجری منذر در دیوب اعلام امور مخوفه ایله منذر ون اولدیلمر یعنی خوف وخشیته دو شدیلر زرا انداز تبشیرك ضد یدر تبشیر خبر مسرقی اعلامدر که امور سارهی اعلام ایله مسرور اولمق مبشر اولمقدر (پس منذر ون اولمق امور مخوفه اعلامی ایله قور قوب خوف وخشیته دوشد کلمیدر) اندروا کله سنك صیغه مجهول اوزره معناسی بو وجهله مستفاددر (درة المضيئه والمعنی یوم مولد النبي علیه الصلاة والسلام یوم عظیم تفرس فی ذلك اليوم الفرس وسائر الکفرة بحلول الشدائد علیهم ونزول العقوبة الیههم لما روا من علامات مولده علیه السلام عبارتیله معنی ویرمش لکن عبارتنك معناسندن نا قصد رکه اندروا کله سنه تعرض اولنماش اولور (بعض شراح قوله یوم مرفوع بدل مولده ان جعل اسم زمان والمعنی یوم ولادته یوم غم فیه الفرس بالفراسه انهم منذر ون بحلول البوس والنقم فانه خدت نیر انهم ولم یخمد قبل ذلك الف سنه وهذا من معجزة دیمشدر (وفی البيت من البديع الجناس اللاحق فی تفرس الفرس ومراعات النظمین قد اندروا وبحلول والبوس والنقم

* * * تخمیس * * *

* طلوع شمس سعادتده حزنله همه سو *

* جهانی کورمندی خفاش طیتان عدو *

* نذیر خوف کلوب ایتدی سرلری فرو *

* یوم تفرس فیه الفرس انهم *

* قد اندروا بحلول البوس والنقم *

وبات ای مفاعیل وان کس فاعلن ری وهو من مستفعلن صدع فعلن کשמیل اص مفاعیلن حاب کس فاعلن ری غیردل مستفعلن تم فعلن و بات ایوان کسری وهو من صدع (کشمیل اصحاب کسری غیر ملتئم و بات واو عاطفه در بات افعال ناقصه دندر معلوم اوله که افعال ناقصه کثیر الاستعمال اولغله بو مناسبتله لزومی مقداری انتخاب اولنوب

بيانته شروع مناسب كورلمشدر (قال في النحو الافعال الناقصة ما وضعت لتقرير الفاعل على صفة مخصوصة نحو كان زيد عالما فكان جعل زيد على صفة كونه عالما في الماضي ويدخل هذه الافعال على الجملة الاسمية المركبة من المبتدأ والخبر فترفع هذه الافعال الجزء الاول لكونه فاعلا وتنصب الجزء الثاني تشبيها بالمفعول به في توقف الفعل عليه نحو كان زيد عالما فكان يكون ناقصة كائنة لثبوت خبرها لاسمها ثبوتا كائنا في الزمان الماضي دائما من غير انقطاع لاحق نحو كان زيد فاضلا او متعلما نحو كان زيد غنيا فافتقر ويكون بمعنى صار ويكون فيها ضمير الشأن ان كان يكون ناقصة ويكون فيها ضمير الشأن اسمائها والجملة الواقعة بعدها خبرا مفسرا للضمير (كقول الشاعر) اذامت كان الناس صنفا (سامت وما دح فكان للشان) وقد يكون كان تامة يتم بالرفوع من غير حاجة الى المنصوب بمعنى ثبت ووقع كقوله تعالى (كن فيكون) والمقدور كائن وقد يكون زائدة وهي التي وجودها وعدمها لا يخل بالمعنى الاصل كقوله تعالى (كيف تكلم من كان في المهد صبيا) فكان التحسين اللفظ واللفظة صار الانتقال اما من صفة الى صفة نحو صار زيد الى بلاد كذا او من حقيقة الى حقيقة او من بكرة الى عمرو (ايمدى بات كلمه سى اصل كند و معناسنه اولورسه نته كيم تفصيلي ذكر اولندى ديمك اولور كه بات ايوان كسرى يعنى انصداع ايوان كسرى جيع لبلده واقع اولدى ديمك اولوب اخشامدن صياحه ذك ايوان كسرايك شيئا فشيئا تدريج ايله انصداع وانهرامى متمادى اولمق اوزره منصدع ومنهزم اولدى ديمك اولور اكر بات صار معناسنه اولورسه ايوان كسرى انهدام ايله كيجهلدى يعنى همان منهدم اولدى ديمكدر (شارح صاحب الدرر بات فعل ماضى من اليتوتة وهو كون الشخص فى ايل ديمش (شارح حنى بات من الافعال الناقصة يعنى لاقتزان مضمون الجملة بالليل وقد يعنى بمعنى صار وقد يعنى تاما ديمشدر بات فعلتك اسمى ايوان كلمه سيدر ايوان فارسيدنه معربدر (شارح در المصنبة الايوان صفة عظيمة يجلس فيه الملوك ولا يكون لبعض جوانبسه جدار (شارح حنى

الايوان بالكسر ليت يكون سقفه محذبا لا يكون لاحد جانبيه جدار ديمش بوتعريفه كوره وزرا و ملوكك ديوانخانه لرى امانلندن اوله ايوان بات فعلتك اسميدر كسرايه مضافدر كسرى لفظى معربدر اسم جنسيدر مطلقا شاهان فارسه اطلاق اولنور فارسك اول ملوكلى دارادر آخر ملوكلى يزدر جردر مدت سلطنتلى بشيوز سنهيه متعريفدر بو بيتده مذكور اولان كسرايه شراح اختلاف ايتشدردر مختار اولان مصرع اولده كي كسرى ولادت سعادتده ملك فارس اولان نوشروان عادلدر كه حقهده (ولدت فى زمان عادل) حديث شريفى وارد اولمشدر مصرع ثابده اولان كسرادن مراد زمان نبوتده ملك فارس اولان هر مز بن قباددر كه دعوة اسلام ايجون كندويه ارسال اولنان فرمان واجب الامثال نامه سلطان كوينى عليه السلام عدم قبول ايله شق ايتكله حقهده (مزق الله ملكه) دعاء عليه صادر اولوب سهام قهر آلهى اولابلا تاخير كندويه بعده ملك وسلطنت ودولته اصابا ايدوب دولتلى منقرض و خاك اضمحلalde پريشان وقار مار اولمشدر (درة المضيئه بوكونه تفضيل ايدركه روى انه فى ايلة التى ولد فيها رسول الله صلى الله عليه وسلم اريج ايوان كسرى وسقط منه اربع عشرة شرفة وبقيت ثمانية شرفات على عدد ثمانية من الاسرة الذين ملكوا الفرس بعده الى خلافة عمر بن الخطاب رضى الله عنه (قوله وهوده واو حاله در هو ضمير بارز مبنى محلا مرفوع مبتدأ در منصدع خبريدر جمله سى ايواندن حالدر (بعض شراح مبتدا مع خبره جمله سى بات فعلتك خبريدر وهو قولنده اولان واو زانده در لصوق خبر ايجوندر ديمش (منصدع انصداع در كه انشقاق معناسنه در (شارح حنى ومنه انصداع الناس اى تفرقوا والصداع اذا يلحق الرأس كانه تفككت اجزائها بعضها عن بعض ومن ذلك المرهقات الصوارم ديمشدر قوله كشملى كاف بمعنى يثلدره منصدع لفظتك صفتيدر اكن حقيقته منصدع لفظتك مفعول مطلق اولان محذوف انصداعا كلمه سنك صفتيدر فهو منصدع انصداعا مثل شمل الحجاب الخ تقديرده در (شمل

کلمه سی اضدادند در اجتماع معناسنده استعمال اولور فرقی الله
شملهم ای ما اجتمع من امرهم کبی كذلك افتراق معناسنده استعمالی
جمع الله شاملهم کبی ای افتراقها دیمکدر قوله اصحاب کلمه سینه مضافدر
اصحاب وکلاء دولت ورجال سلطنت واعوان وعسکر در وصحبك
جمعیدر (وصحب مصاحب معناسنه در که لغته مقارن دیمکدر
معنای اصطلاحی مراددر اصحاب دخی کسریه مضافدر کسری
تقدیرا بحرور مضاف الیهیدر غیر لفظی شمل کلمه سندن حالدر قوله
ملثم مجتمع معناسنه در غیر لفظنک مضاف الیهیدر ملثم التیامندر
غیر ملثم کلمه سی بات فعلنک خبریدر بات جمله سی مصرع اولده
اولان یوم تفرس اوزرینه معطوفدر یوم مقامده فیه لفظی محذوفدر
تقدیری مولده علیه السلام یوم بات فیه ایوان کسری غیر ملثم
دیمکدر یعنی یوم مولد سعادتق اولیه برکوندر که ایوان کسری
منصدع اولدیغی حالده بات غیر ملثم دیمک مالمنددر (بووقعه بی
شارح شیخ زاده یووجهله نقل ایدر که والمراد من کسری
فی المصر اع الشانی هو یزدجر وهو اخر الاکسرة وقد ملک
الفرس وجعل رستم بن فرخ صاحب الجیش وقال له هذه الخزائن
بین یدیک وا کفی امر العرب دخلا وافی بلادنا فذهب رستم من خراسان
فی ماتی الف رجل الی وادی العراق ونقضت الدهاقنة عهدهم
وهجموا وسبوا علی المسلمین من کل جانب فوجه عمر رضی الله عنه
العسا کسر المنصورة وجعل سعد بن ابی وقاص صاحب الجیش
اقبل علی رستم للمحاربة وهو کان منجما وکان یکره الخروج الی
قتال العرب ومع هذا رأى فی المنام کان ملکا یجمع سلاح اهل
فارس ویعطيها للنبي صلی الله علیه وسلم ویعطيها للنبي عمر
رضی الله عنه فازداد غم وجبن الا انه ما وجدیدا من اطاعة یزدجر
فلما اضطفت القریقان انهم مت الفرس ونهض سعد بن ابی وقاص
خلفهم یفرق شاملهم ویقتل حربهم وقل رستم ولم یجمع بعد ذلك
شمل اصحابه (و فیه من البدیع التکرر فی الکسری والنشیه فی کسمل
ومرعاة القریقان فی انما صدع وغیر ملثم والملمع واتخیر فی ملثم

* * * تخبیس * *

* کلجه همت معیار مقدمه بتون *

* یقادی کافری بنیاد کفر شرک مدن *

* بشارت اولدی هدایت عمارتینه اوکون *

* وبات ایوان کسری وهو منصدع *

* کسمل اصحاب کسری غیر ملثم *

والنار خامستفعلن مدة ال فعلن انفا من مستفعلن اسف فعلن
علیه والن مفاعلن نهر سا فاعلن هی العین من مستفعلن سدم فعلن
(والنار خامدة الانفا من اسف) علیه والنهر سا هی العین من سدم
والنار و او عا طغند در النار مرفوع مبتدأ نار مؤنث جماعیدر خامدة خبریدر
جمله سی بیت اولده اولان بات اوزرینه معطوفدر جمله فعلیه
اوزرینه جمله اسمیه بی عطف جائزدر خامدة خوددندر خودانار
انطفاها وسکون لهیاددر دیمشرا نفاسه مضافدر اسم فاعلک
مفعولانه اضافتی قبیلندن اضافت لفظیه در (قوله الانفا نفسک
جمیدر قلبده اولان حرارت غریزه بی ترویج و بخار نار ییدن تصفیه
ایچون بقدره الله تعالی خارجدن قلبه دخول و بخار نار یه ایله
مخروط اولوب بعده معاخرجه بخروج ایدن مابه الحیات الحیوانی
اولان هوا در (شیخ سعدینک هر نفسی که فرو میرود بمد حیاتست
و چون برمی آید مفرح ذات دیدیکدر انفا کلمه سنده استعاره
تخیلییه وارددر زیر نارده انسان کبی نفس متصور دکدر
کذلك عین دخی بویه در (ایمدی نارده اولان استعاره
بالکلیه انفا کلمه سی قرینه سیدر که امر تخیله مستعملدر
نار کلمه سنده استعاره مکنیه یووجهله در ککه (ناظم نار مجوسی
فری و پرتوی کتمش سو یونمکه قریب اولدیغی جهندن ثروتی
وقوت ظهیری کتمش ضعیف ملوک و محزون انسان متأسفه
نفسنده تشبیه ایدر انسانک ملایمی اولان انفا کلمه سنی نار اثبات
قرینه استعاره در (كذلك نهر کلمه سنده دخی یووجهله
استعاره بالکلیه وارددر (کما قال درة المضيئه وفي البيت استعارتان
بالکلیه فی النار والنهر وتخیلیتان فی الانفا والعین الذین من

لوازم الحيوان (قوله من اسف حرف جر خامدة كنه سنة متعلقدر
اسف حزن معنا سنة در) (نه كيم يعقوب عليه السلامك حال
بيانده قوله تعالى (يا اسفى على يوسف) آيت كريمه سنده ميبندر
(وفي الحديث ان ابا بكر رجل اسيف اى سريع الحزن بيور لمش قوله
عليه جار مجرور اسف كنه سنة متعلقدر ضمير ايوان يا خود كسرايه
راجعدر يا خود اهل فرسه راجعدر) قوله والنهر الف لام مضاف
اليه دن عوضدر نهر هم تقديرنده در كذلك والنار كنه سنة اولان
الف لام دخی بويله نار هم تقديرنده در اى نار المجوس اوتار اهل
الفرس ديمكدر نهر مجرای مادر) بعض شراح النهر بسكون
الهاء وقتحها مجرى الماء اذا كان عظيما واذا كان صغيرا يسمى
جيدا ولا ديمش (ساهى سهودن اسم فاعلدر سهو غفلت معنا سنده در
قال الله تعالى (قويل المصلين الذين هم عن صلاتهم ساهون)
الآية سجدة السهو بوندندر (قوله من سدم من تعليليه در) (ساهى
كنه سنة متعلقدر سدم حر كه ايله حزن وندم معنا سنده در) (شارح
شيخ زاده ساهى العين اى غافل العين من سدم اى من ندم يعنى
ضل الطريق من التخير لان التادم لا يخلوا عن خيرة ديمشدر
بو مقامده نهر دن مراد ذكر محل ارادة حال اربلى اوزر ماء
نهر در كه مجرای قديمندن چيقوب محل آخره جريان ايدن مادر
يوخسه نهر دكلدر آستادده مجاز اولان سيل مفعم وسال الميراب
قبيلندندر زير نهر مجرای مادر كما سبق يا خود (ناظم عليه الرحمه
ساهى العين تعبيرى ايله عيندن ماء نهر مراد ايدن زير عين لغتده
مادر) ايمدى ساهى لفظى عينه نسبت اولند قده يعنى ساهى
ديمك فاسى ساهى ومخطى وغافل ديمك اولمغين اهل فارسك
صوبى مجرای قديمندن چيقوبه ساهى وضال اولديغنى كذلك
يسان اولور يعنى كسرايك ايوانك انهدامنه يا خود كسرايك
دولتك قرب اضمحلالنه ديار فارسك عبنى حزن والام ايله ساهى
العين اولدى يعنى سهوايدوب مجرای قديمندن چيقوب ضال
اولدى ديمك مألده اولور بونده اظافت بودر كه حزن والمدن
خيره چشم اولوب ساهى وغافل اولان كيمه ياكلوب چيقوب

سحرا و يابانى كشت وكذار ايلديكنه نوعا تشبيه اولور) (نه كيم
نهر لفظنده استعاره بالكايه واردر كه) (ناظم نهرى حزن وحيرنه
والامله غافل بوندن چيقوب يابانه دوشن كيمهيه نفسنده تشبيه
ايدوب مشبه اولان انسانك ملايمى اولان عبنى نهره الباقى قرينه
استعاره در) (شارح شيخ زاده واراد بالنهر الفرات فانه روى
انه فى الليلة التى ولد فيها رسول الله صلى الله عليه وسلم خدت
النيران التى حفظوها من الف سنة وطغى الفرات وملاء سماوة
وهى بادية بين دمشق وعراق وصلى الله على حبيبه الذى اختص
بحسن الاخلاق ديمشدر) (شارح درة المضبته والمعنى ان نار المجوس
التي لم تسكن من الف عام خدت ليلة المولد صلى الله عليه وسلم
من الالم والحزن على اهلها ونهر الفرات انتقل من مجراه ووقع
فى البادية حزنا عليهم) (شارح الحنفى والمعنى ان نار المجوس وماء
نهر هم قد لحقا من الدهشة والخيرة والاضطراب ما يلحق
ذوى العقول عند الاحساس بحلول الحوادث والمصائب فقد خد
لهبها من شدة ما يلحقها من الاسف على زوال ملك مو قد يها
وماء الفرات قد ضل السبيل وهو كجنون قد ذلت سلاسله
ديمش (بمحصول معنای بيت) بيتك سنة دن پروانظفا
كورمين نار اهل فرس كندويه عبادت ايدن دارايه يا خود
ايوانك انهدامنه يا خود اهل فارسه تأسفدن منطنى اولدى
ونهرلى يا خود ماء نهرلى حزن وندامتن ساهى اولمشدر كه
سهو وغفلت ايدوب مجرای قديمندن يعنى بوندن چيقوب يابانه
دوشمشدر) (خلاصة مال بودر كه متأسف وحزن و تخير ونادم
وساهى اولان شخص كى بونلر كوي اهل فرسه تأسف واهل
فرسك باشلرينه كله جك مصائبه حزن وندامت وماتم اظهاريله
مولد فخر كائنات عليه الصلاة والسلامه ايماء اشارت
ايلد يلد ديمك اولور) (يا خود پيغمبر من آخر الزمان صلى الله
عليه وسلمك منجز اتندندر كه مولد سعاد تونده اهل
فارسك صولرى انلردن يوز جو يروب اسقا واروا دن نادم اولمشدر
ديمك اوله) (زير سدم ندامت معنا سنده اولديغنى بالاده يسان

اولندی (وفيه من البديع المقابلة المحقة بالطباق بين النار والنهر والاستعارة في خامدة الانفاس وساهرة العين والمرشحة في من اسف ومن سدم ومراعات النظير بين خامدة الانفاس وساهرة العين وبين الاسف والندم والتكميل في من اسف ومن سدم
* * * تخميس * * *

* كلنج سقینه ماء الحیات جود کفن *

* ایستدی عین حیاتک قدوم پرشرفن *

* سو یوندی خانه سی آتش پرست برتلفن *

* والنار خامدة الانفاس من اسف *

* علیه والنهر ساهی العین من سدم *

و شاء نسا مقاعلن وة ان فعلن غاضت بحی مستفعلن رتها فعلن
ور دوا ففعا علن ردها فعلن بالغیظ حی مستفعلن تضم فعلن
(و ساء ساوة ان غاضت بحیرتها) (ورد و اردها بالغیظ حین ضم)
(و او بیت سابقده کی جله اسمیه به یا خود بیت اسبقده اولان جله
فعلیه به عطف ایچون در) (ساء یسوء سوء بالفتح وسوء فعل
ماضیدر ساء احزنه معنایه در دیمش سوء بالضم اسمر مسرتک
ضدیدر) (تنه کیم بعض شراح ساء ای جعله محزوناً و غموماً
والاسم السوء دیمش) (شارح مصنفک ووجه الاساءة وهوانه
قد حصل لهم من هذه العلامة العلم بصيرورتهم مغلوبين لاهل
الاسلام و بان دينهم سينسخ بدين النبي صلى الله عليه وسلم دیمش
(ساوة ساء فعلنک مفعولیدر ساو و نواحی عراقدن بر بلده ک اسمیدر
علیه و عجمه علایله غیر منصرفدر) (قوله ان غاضت ان مصدریه در
غاضت فعل ماضی مؤنثدر) (شارح حنفی و غاضت من غاض الماء
اذا غار و ابتلعه الارض ومنه قوله تعالى (و غیض الماء) (شارح
مصنفک والمعنی ان انعدام ماء هذه البحيرة وصيرورة تلك البحيرة
بابساجعل اهل ساوة محزوناً و مهموماً دیمشدر) (قوله بحیرتها غاضت
فعلنک فاعلیدر جله سی تاویل مصدرده ساء فعلنک فاعلیدر
بحیره بحیرک تصغیریدر بحر صغیر دیمکدر) (بحیره ساو شهرینک
یانتده واقع و اهل ساو بی اروایدن بر کولدر) (تنه کیم ازین کولی

وصبانجه کولی المردخی بر بحیره در) (شارح البحیره اسم ماء مجتمع
واسع الطول والعرض بقرب ساوة بحیره طبریه غاض ليله المیلاد
بارادة الله تعالى وکانت حوالیهایع وکایس معتبره وکان غیضها
سیا لخراب ساوة دیمش بحیرتها ضمیری ساو ویه راجعدر ضمیر
محلا مجرور بحیره کلمه سنک مضاف الیهیدر) (قوله ورد فعل ماضی
مجهولدر رد و طرد معنایه در قوله و اردها قائم مقام فاعلیدر) (وارد
صوابیچمکه کان کیمیه به دیرلر ورد کلمه سی معلوم صیغه سبله اولمق
مختاردر) (بو صورتده ورد فعلنک تحتده مستتر فاعل ضمیری
مصرع اولده اولان بحیره کلمه سنه راجعدر) (یا خود غاضت
کلمه سن دن مستفاد اولان غیضه راجعدر) (و اردها مفعولیدر
ها ضمیری بحیره به راجع اولور ورد جله سی مصرع اولده اولان
غاضت اوزرینه یا خود ساء اوزرینه معطوفدر تقدیری) (ورد غیض
الماء الوارد الظمان دیمکدر) (قوله الغیظ بالظأ غضب معنایه در
جازایله مجرور اولوب رد فعلنک متعلقدر باء ملابسه مصاحبت
ایچوندر) (بعضی لر بالغیض ضاد مجیه ایله در دیمش بو صورتده
غار معنایه اولان غاض فعلنک مصدری اولوب باطریق ویره
بکلمه معنایه اولمقین یاسیبه اولمقده تقدیری رد الوارد بسبب
غیض الماء و ذهابه دیمک اولور) (حین رد کلمه سنک ظرفیدر) (ضمی
فعلنک جله سنه مضافدر قوله ضمی ضمناً دندر که ضمناً عطشدر ضمی
فعل ماضیدر اصلنده همزه یایه ابدال اولمشدر) (بو مقوله ابدال کلام
عربده کثیردر بعض نسخه ده یاسر ضم وارد اولمشدر) (شارح
سقطت الهمة للضرورة والباء الاشباع دیمش و حاصل المعنی و احزن
اهل ساو نقض ماء بحرهما و انقطاعه بالکلیه ليله ولادته صلى الله
عليه وسلم و رجع طالب الماء بالغیض حین عطش ولم یجد الماء
فی البحيرة دیمش) (ایددی رد معلوم صیغه سبله اولدیغی تقدیر اوزره
(محصول معنای بیت) (اهل ساو بی بحیره سنک غار اولوب بیر
باطمه سی محزون ایلدی زیرا اهل ساو به اول حالت علامت رديه
اولمشیدی که دین باطل لرینک و دولترینک موجب اضطرلالی اولان

بیمبر آخر الزمان علیه الصلاة والسلام ولادت سعادتلرینک
علامتی ایدی کذلک اول بحیره ک یه بحمه سی عطشان اولدیغی
وقتده صومالغه کلن واردی غضب ایله رد و طرد ایلدی دیمک اولور
واکر رد کله سی مجهول صیغه سیله اولورسه (معنای مصراع ثانی)
اول بحیره عطشان اولدیغی وقتده صومالغه کلن غضب ایله رد
اولندی دیمک درونی البیت من البدیع المقابلة بین الماء والنار والنشیه
والتبديل والمجاز

* * * تنجیس * *

* ایرنجیه مملکت عالمده اوشاه عدا * *

* حزن و مضطرب جرمی اولدی اهل شقا * *

* حجابله یه بحسه بحیره کبی سزا * *

* وساء ساوة ان غاضت بحیرتها * *

* ورد واردها بالغیظ حین ضمی *

کان بالن مفاعله نار ما فاعله بالماء من مستفعلن بلل فعلن
حزنا وبال مستفعلن ماء ما فاعله بالنار من مستفعلن ضمیم فعلن
(کان بالنار ما بالماء من بلل) (حزنا و بالماء ما بالنار من ضمیم)
ناظم علیه الرجاء سابق الذکر محسوس آتشک و ماء اهل کفرک
حزن و تغیر حالتی زبانه تحقیق ایچون و بیان ایچون جمع
اضداد ایله بوصورت غریبه ایله تعبییر آتش که (قوله کان حروف
مشبهه دندر بالنار محذوف کائن کلمه سنه متعلق ظرف مستفرد
جار مع المجرور محلا مرفوع کان لفظنک اسمی اوزرینه مقدم
خبریدر بالنارده اولان الف لام عهد خارجدر مراد بیت اسبقده
مذکور اولان نار محسوسدر با کلمه سی الصاق ایچوندر ماء موصولده
قوله بالماء محذوف حصل فعلنه متعلقدر جار مع المجرور ما موصولک
صله سیدر ماء موصول جله سی محلا منصوب کان کلمه سنک اسمیدر
(مای اهل حکمت جوهر لطیف یتلون بلون انا نه ایله تعریف
ایتملر) قوله من بلل کائن محذوفه متعلق اولوب مای بیانددر
تقدیری کان البلل الکائن بالماء حصل فی النار دیمک اولور (بلل
بحر ان لا یطوب و یسلق معنانه در قوله حزنا مصراع اولده

کان بالنار کلمه سنده حرف جرک متعلق اولان محذوف و حصل
فعلنک مفعول له سیدر دیمک اولور که ماده اولان یسلق رطوبت
کمال حزنندن حزنا ایچون ناردده حاصل اولدی یعنی نار محسوس
برتبده منطقی اولدی که حزنا کندوده یسلق حاصل اولدی کویا
محسوسک حانه کمال حزنندن اغلیدی و کریان اولدی اول رطوبت
کوزی یاشیدر دیمکه اشارت ایدر یاخود نار محسوسک کمال مرتبه
انطفاسنه اشارت اولور (شراح شیخ زاده قوله حزنا مفعول له
والعامل فیه متعلق الظرف وهو مقدر فی المعطوف علیه فان الحزن
یورث البكاء واجتماع الحرارة فی القلب دیمشدر و بالماء و اعطافه در
بالماء جار مع المجرور کذلک کائن کلمه سنه متعلق اولوب مصراع
اولده بالنار اوزرینه معطوفدر ما بالنار ما موصولده در بالنار محذوف
حاصل فعلنه متعلق اولوب مانک صله سیدر تقدیری کان بالماء
ما حصل بالنار دیمکدر ماء موصول مع صلتنه جله سی مصراع
اولده اولان ما بالماء اوزرینه معطوفدر (بعض شراح اختصار
ایندوب) قوله بالنار خبر کان ماء موصوله اسمها بالماء صله وقوله
من بلل صفة ماء حزنا مفعوله للظرف وقوله بالماء عطف علی النار
وقوله بالنار عطف علی بالماء دیمش (قوله من ضمیم جار مع المجرور
کائن محذوفه متعلق اولوب مانک صفتیدر که مای بیانددر ضمیم
نارک شعله سیدر ترکیده آتش بالکی دیرلر (مصراع ثانیده اولان
خلاصة اعراب و وجهله در که بالماء ما بالنار من ضمیم قول مصراع
اولده اولان بالنار ما بالماء من بلل اوزرینه معطوف اولمله کان
ما هو بالنار حصل بالماء من ضمیم دیمک اولور خلاصة معناده
(بعض شراح دیمشدر که و حاصل المعنی کان بلل الماء حصل
النار المعبود لهؤلاء الخوس کانهما تبکی و تجری دموعهما لاجل
زوالهم و کان التهاب النار و حرقها حصل الماء الذی کان بحیره
فی ساوة کانه بکی و یحرق حزنا علی مفارقة الکفار و خراب
آتشک ایس الی کانت حوالیهما) فان المصنفک یرید ان نارهم انی
عبد و عاصرت خادمة الی حین انها کانهما بدلت فاخذت صفة الماء
من جهة الحزن و مائهم ای بحیرتهم قد تبدلت فاخذت صفة النار

فاضطرمت من نايبة الغيظ (شارح شيخ زاده وكان ههنا بمعنى الظن والغرض من هذا البيت بيان تغير الزمان وانقطاع سلاك الفساد وانتظام البررة ببركة قدوم سيدنا عليه الصلاة والسلام ديدى (خلاصة معنى آتش وماء هر برى مستقلا طبعوا ولوب احدهما به لازمه اولان اعراض واوصاف ايله ظاهر الاخر كاتصافى محال ايكن حزن وغم و مدن حاللى بررتبه ده متغير اولديكه مجوسك معبود اتخاذا ايلد كبرى تارى كال حزن دن كانه اهل كفر كبحره اولان ماء لرينك رطوبت وياشلى صفتى ايله متصف اولدى كذلك اهل كفر كبحره اولان مازى آتش مجوسك صفت لازمه سى اولان حرارت واستعال ايله متصف اولدى يعنى انلرايچون محزون ومغموم اولان آتش وياه يومرتبه ده تغير وضديله اتصاف ايله اضطراب كلنجه وار قياس ايله اهل ضلالته نه مرتبه تغير واضطراب كلوب مشتت الاحوال اولق اقتضا ايدر ديمك اوله (خلاصه يك شنه مدت بنان آتش مجوسك منطى اولوب كليا سويته سى وبخيره نك كان مرتبه غار اولوب قرومى افراط اوزره اولديغنى بيان ايچون تاظم عليه الرحه بو تعبير دليذير ايله ادا مراد ايلشدر رحمه الله تعالى

* * * تخسيس * *

* الوب هزيمت عدوتك قلوب پر علان *

* نظام شرك وضلال اويله بولدى كيم خلان *

* وروب صفاتى نارالدى آبدن بدلن *

* كان بالنار ما بالماء من بلل *

* حزنا وبالماء ما بالنار من ضرر *

والجن ته مستفعلن تف وال فعلن انوار سا مستفعلن طعة فعلن والحق ين مستفعلن هر فى فعلن معنى وفى مستفعلن كلم فعلن والجن ته تف والانوار ساطعة (والحق يظ هر فى معنى وفى كلم) قوله والجن واوجله سابقه عطف ايچوندر الجن مبتدادر جن وجنه اسم جنسدر آتش دن مخلوق بر طائفه نك اسميدر جان ابو الجندر (نه كيم آدم عليه السلام ابو البشر در جنى ده اولان

تركيبى سترى مفيددر يعنى جيم ونون ايله تركيب ستر ايله متصف اولان شيدى استعمال اولور (بعض شراح الجن جمع جنى والياء للمبالغة (وفى القاموس الجنى منسوب الى الجن (شارح والجنى منسوب الى الجن يطلق على واحد منهم واما الجنة بالكسر فمعنى الجن قال الله تعالى (من الجنة والناس) ديمشدر وطائفة مزبوره دن مسلم اولثريته جن تسميه ايشلر كافر وانلرينه شيطان ديرلر ديمشدر بوطائفه بزر كى اوامرا كهيه ايله مكلفلر در اشكال مختلفه ايله ملائكه كى تشكىل ايدرلر انسان علم ومعرفة جهنن انلردن افضل واكملدر (نه كيم ملائكة عظام ابو البشره سجدده ايله امر اواندى معتزلى احقارى جنى كليا انكار ايشلر حق اولان قول اولدر آيت كريمه وحديث نبوى ايله مثبتدر (قوله تهتف فعل مضارعدر ومؤننر فاعل ضميرى جنه راجعدر جمله سى مبتدائك خبريدر جمله سى يوم تفرس بدنده اولان تفرس اوزرينه معطوفدر (تهتف تصوت معناسته در هتفت الحمامة تهتف اى صاحبت ديرلر (لقد هتفت فى جنح الليل حمامة شعرى مشهور در تهتف فعلنك مفعولى محذوفدر والجن تهتف بمايدل على صدق نبوته تقديرنده در (قوله والانوار مبتدادر قوله ساطعة خبريدر جمله سى تهتف فعلنك فاعلن دن حالدر (انوار نورك جمعيدر نور ظلمتك ضديدر النور جوهر ظاهر بنفسه مظهر لغيره ايله تعريف ايدرلر (ساطعة مرتفعة ظاهرة معناسته در حتى سطع الغبار وسطع النور اذا ارتفعا فى اطراف السماء ديرلر جنك چاغروب صوت وصيحه سندن مراد نبى آخر الزمان عليه الصلاة والسلامك قدومنى طائفة جن غابدن ند اوتيسير ايلديكيدر انوار ساطعه دن مقصود انشاء ولادت سعادتده مظهر ومن رفيع اولان انواردر (شارح مصنفك يريد التناظم نداء الجن فى الهوى وارجاء مكة بيشارة مولده وتكلم بمايدل على صدق نبوته ويشهد باصطفائه وتحقيق رسالته وهوعلامه اخرى من العلامات وكذا ارتفعا الاصوات كما ورد فى حديث عثمان ابن عاصم قال حدثنى ام فاطمة انها حضرت آمنة لما اخذها المخاض قالت فجعلت انظر الى الجحوم وهى تقرب منى حتى قلت فى نفسى

يقعن في الارض فلما وضعت مطع هائلة نوراضاء البيت والدار
حتى اضاءت قصور الشام فظهرت تلك القصور على جوارحه صلى الله
عليه وسلم وحين ولد خرسا جادا عسدر (والحق يظهر وواعاطفه در
الحق مبهم ادر يظهر فعل مضارع عدر فاعل ضميرى حقها جعد
جمله سى مبتدأ انك خبر يدر مبتدأ مع خبره بجمله سى اول بيت اولان
والجن اوزينه معطوف در بعضيله تهتف فعلتك فاعلنك
حاندر ديمش (حق واقعه مطابق اولان شيدر كرك قول وكرك
فعل باطلاك ضد يدرى كلام جقدر يعنى واقعه اولان امر حقه
ورضاي باري به مطابقدر معناسنده استعماز اول نور
بومذهب باطلدر ديرل يعنى خارجده امر حقه واعتقاد اهل سنته
مطابق دكل در معناسى مراد ايدرل (بومقامده حقه مراد بغير
افنديرك نبوتى جقدر واقعه مطابقدر يعنى واقعه ثابت وحق
اولان اودر ديمكدر اعتنده ثبت معناسنده اولان حق فعلند
(شراح شيخ زاده والحق ضد الباطل من حق الشئ ثبت
ديمش در قوله من معنى من ابتداء يدر معنى كلى تقدير انحرور يظهر
فعلنه متعلقدر معنا دن مراد امور عقليه در كه دهنده موجود
صورت عليه لفظله قصد اولند يعنى بناء معنى ديرل زير معنى لغته
قصد معناسنده در (ايمدى بغير يعنى عليه الصلاة والسلام افنديرك
حق بغير اولديغه دلالت ايلين سابق الذكر علامات مثل
ايوان كسر انك انصداع وانكسارى اليه استدلال كذلك يسك
سنة دن بر ومنطقى اوليان آتش مجوسك انطناسى اليه (وكذلك
ناظمك اشوبيتك مصرع نايسته والانوار ساطعة عبارته
وساثر ماسبقده ذكر اولنان علامات اليه استدلال ذهندن ترتيب
امور معلومه اليه حاصل اولور مقوله سندن اولمله معنى قيلندن
اولوب كذلك قرآن كريمك نيجه امور غيبه دن اخبار ونيجه حكم
وحقايقه متعلق معناسى دخی معنى قيلندن اولمله (ناظمك
والحق يظهر عبارتى اليه مرادى معنى قيلندن اولان اداة عقليه
مذكوره اليه حق يعنى بغير يعنى عليه الصلاة والسلام نبوتى
ظاهر اولدى ديمك اولور (پس نبوتك حق اولديغك معنى

جهتندن ظهورى بوجهله ايكنى درلومعنى اراده سى ايله در
فاما كلام جهتندن دخی ظهور ونبوتى بيان ايجون ناظم (ومن كلم
عبارتى كنور مشدر من حرف جر در كلم جار ايله مجرور اولوب
يظهر فعلنه متعلقدر (كلم كلامك جعيدر كلام اللهندن مراد
قرآن كريمدر كلام الله وقرآن لفظا مراد فاندرايات حق من الرحمن
محدثه پيشنده دخی تفصيل اولمشدر بومقامده لزومى مرتبه بيانى
بوجهله در كه كلام الله لفظ مشتركدر كاهى كلام الله ديرل كلام
لفظى مراد ايدرل كه قرآن كريمك نظم شريف تعبير ايتدكارى الفاظى
مراد در وكاهى كلام الله ايله مراد كلام نفسى اولان معنای جليله سيدر
كه كلام نفسى معناسنده كلام الله در قديم وصفات باري تعالى در
(ايمدى كلام الله ايله بعضا كلام لفظى اولان نظم شريف مراد
اولد يعنى شرح مقاصد ده سعد العلامة رجه الله بوجهله
بيان ايدر) كما قال فان قلت انه علم بالضرورة من دين النبي صلى الله
عليه وسلم ان القرآن هو هذا المؤلف المتظم من الحروف المسموعة
المفتمحة بالحمد جوايه انه لا نزاع فى اطلاق اسم القرآن وكلام الله
بطريق الاشتراك على هذا المؤلف الحادث وهو المتعارف بين
العامه والقراء والفقهاء لكناثبت امر اوراء ذلك وهو
القائم بذات الله تعالى يعبر عنه بالالفاظ ونقول انه هو كلام الله
وهو قديم وذلك هو المعنى النفسى (ايمدى بومقامده ناظم من كلام
قوليله قرآن كريمك كلام لفظى سنى مراد ايدر كه بغير يعنى عليه الصلاة
والسلامك حق نبوتى قرآن كريمك معجزه كبرا اولان نظم كريمى
ايله ظاهر اولمشدر زير مصافح قطان وفصحاء عدنان اقصر
سوره سنده نظير دن اظهار عجز ايدوب حقا كه بغير يعنى عليه
السلامك حق نبوته معجزه كبرادر ديد كلرى قرآن كريمك كلام
لفظى سيدر كه اسرار بلاغت ونهايت فصاحت ايله معجزه
كبراي نبوى اولديغى جمله اعتراف ايتكلا (پس ناظمك والحق
يظهر من كلم ديديكينك معناسى بغير يعنى عليه السلامك حق بغير
اولديغى قرآن كريمك كلام الله ديد كلرى كلام لفظى سندن
دخی ظاهر اولمشدر ديمكدر يعنى كلاك قرآنيه ونظم كريم ايله

حق كه صدق نبوت در ظاهر و متين اولمشدر زيرا اول كلام لفظي
جمله بي نظير دن عاجز ايدن معجزه كبرادر (كافال الشارح شيخ زاده
والمراد من المعاني امام معاني القرآن ومن الكلام والفاظه فان القرآن
عبارة عن النظم والمعنى جميعا وهو معجز بنظمه ومعناه دال على
صدق نبوته وحقية رسالته ديمشدر (ايمدى ناطمك يظهر من
معنى عبارته معنادن مراد ناطمك بالاده تفصيل ايلديكي
اوزره علامات ظاهريه ايله استدلال ودخى كذلك
قرآن كريمك ناطق اولديغى اوزره امور غيبه بي اخبارى ايله
استدلالدر كه اخبار عن الغيب معجزه كبرادر (بونلرمعنى قيلندندر
زيراد ايل امور معلومه فى الذهن ترتيب ايله اولور كه امور معلومه
فى الذهن معنى قيلندندر) ته كيم لغته معنى لفظى كاهى قصده
اطلاق اولند يغنه بناء حكيمته امور معلومه ذهنيه لفظله قصد
اولنديغى حيثندن معنى ديرلر ديو مصر حدر (وقال الحنفى يحتمل
ان يراد بالكلم الحوادث الكائنة المحسوسة الدالة على نبوته والمعنى
المدلول عليه اعنى نفاذ امره فى الخافقين ومضى حكمه فى العالمين
(وفى البيت من البديع المقابلة بين الجن والانوار ومراعاة النظير بين
الجن وتهنف والانوار ساطعة وبين المعنى والكلم وبين ساطعة ويظهر
* * * تخميس * * *

* طونما اولدى صفادن ولادته بتون *

* كه بولدى رونق سورجناني نهرومىدن *

* طوناندى نور ايله قنديل جهان ياپلدى بوكون *

* والجن تهنف والانوار ساطعة *

* والحق يظهر من معنى ومن كام *

عمواوصم مفاعلن مفاع فاعلن لان البشا مستفعلن ثلم فعلن

تسمع وبيا مستفعلن رقتال فعلن انذارلم مستفعلن تسمع فعان

(عمواوصم ووافاعلان البشارلم) (تسمع وبارقة الانذارلم تسمع)

بو بيت دلاراسابق الذكر بيت اولك مصراع ثابته سندن سؤال

ووهى دفع مقامنده اولديغى (شارح مصنفك بوجله تفصيل

ايدر كه هذا البيت تحققي المضمون المصرع الثانى من البيت السابق

وتبين لظهور الحق من جانب الظاهر والباطن ودفع لما صنى
يخطر ببال الفائر من انه اذا كان صدق نبوته امرا لا يحاكمشوقا
مؤيدا بجانب الظاهر والباطن لدى كل احد فبال الكفار انكروا
رسالته فليؤمنوا به وحاصل الجواب ان امر الانكشاف انما هو
بالنسبة الى العقلاء الموصوفين بالفراسة حتى يستدلوا بواطن على
شيء وسلم ابواب ظواهرهم كتاب البصر وباب السمع وهو لاء
لبسوا كذلك بل هم عنى فهم لا يعقلون ديمشدر (قوله عموا فعل ماضى
جمع مذكردر تحتند فاعل ضميرى كفاره راجعدر جمله سى مقدر
مبتدأ اولان هم كلبه سى تك خير يدر مبتدأ مع خبره جملة مستأنفه در كه
سؤال مقدره جوابدر (شارح مصنفك تقدير سؤالى بالاده تقرير ايدر
(عمى ذهاب البصر در بعضيلر عدم البصر عما من شأنه ان يكون
بصيرا ايله تعريف يتمشدر در عمى حاسة ظاهره اولان عينك ورؤيت
ظاهريه تك فقد انيدر (معلوم اوله حقيقت دين مبنى در آيت
ومعرفت بصيرته اولور كفار ظاهرا اعنى اولمقدن حتى يملك
لازم كلمه كاه عمى لفظنده استعارة تبعيه واردر ديمكه محتاجدر
ته كيم شارح مصنفك ان العمى والصمم انسداد باب الظاهر
وهذا الايتضى انسداد باب الباطن لجواز ان يكون مفتوحة مع
انسدادها كما نشاهد كثيرا من الناس قلنا نعم لانه استعارة العمى
لانسداد باب الباطن وهو البصيرة ديمشدر (بومقامده اولان
استعارة فعلده اولمغله استعارة تبعيه اولور يعنى عمى باطنى اولان
فقدان بصيرتى عمى ظاهري اولان فقدان عينه بعد التشبيه
فقدان بصيرت معناسى مراد اولان عما مصدرندن عموا فعل مشتق
قلمشدر (يس عموا فعلى ايله فقدان بصيرت معناسى كه انسداد
عين قلب مراد اولمشدر صموا فعلى دخى بو كه قياس اولنه كه استعارة
تبعيه اولمق اوزره ته كيم شارح مصنفك ان العمى والصمم
استعارة لانسداد اذن القلب ديمشدر (قوله وصموا فعل ماضى جمع
مذكردر صموا ايله كفارك انسداد سمع باطيلرى استعارة طريقيله
مراد اولمشدر لكن شارح شيخ زاده لم تسمع معناه لم تقبل كفاى
قوله سمع الله لمن حده اوانهم لما لم يعملوا بمقتضاه فكانهم

لم يسمعوا ديدى قوله فاعلان فاء عاطفة تفر يعينه در و صموا قولنه
نتيجة منزله سنده در اعلان افعال وزنى اوزره مصدر در اظهار
وانشا معنائه در اعلان مبتدأ در البشار مضاف اليه يدر بشار
بشارتك جمع يدر بشارت موجب فرح و سرور اولان خبر در
قوله لم يسمع فعل مضارع مجهول تحتد فاعلى مؤنث ضميرى
اعلان لفظنه راجع در هي ضميرى اعلان كنه سنه راجع اولى
اعلان لفظى بشارت كنه سنه اضافت اليه تأنيث كسب ايتديكنه
بناء در سقطت بعض انامله قبيلى ندر ديمش لم يسمع جمله سى
مبتدأ نك خبر يدر مبتدأ مع خبره جمله تفر يعينه در بارقه اسم فاعل در
(بعض شارح من برق السيف وغيره برق برق اى تلالاً ديمش
(وانقولى ده البرق بآك فحقى و رانك سكونيله شمشك كه بلوط ايجنده
ظاهر اولور و بر كيمسده قوز خو خبرين و بر مكه دختى ديرل (البارق
رانك كسز يله شول بلوط در كه انك شمشكى اوله البارقه مؤنثى يقال
سحاب برق و سحابة بارقه ديمش بوم مقامه بارقه ايله سراد كفارك
دين باطلرينك مضمحل و كندولرينك هلاك و خزانته دلالت ايلين
سابق الذكر انذارات در كه بيوت سابقه ده ذكر اولنشى دى (ناظم
عليه الرحمه اول انذارات و علاماتى شمشكى اولان سحابة تشبيه ايدر
شارح شيخ زاده و البارقه من برق بمعنى لمع او هدد و التاء للتأنيث
اولمبالغة الانذار الابلاغ على وجه التخويف اى الانذارات المهددة
واللامعة ديمش (قوله لم تشم فعل مضارع مجهول تحتد
فأثم مقام فاعلى اولان هي ضميرى بارقه كنه سنه راجع در لم تشم
نظر ايتديلىر ديمك مألنده در (شارح فخر الدين انشم من شمت
البرق اذا نظرت الى سحابه اين تمطر ديمش بويته لف ونشر
وارد اعلان كنه سى مضارع اولده اولان صموا فعلنه ناظر و اكا
متفرع در كذلك لم تشم فعلى صموا كنه سنه متفرع در يعنى كفارك
اذنى منسب اولدى اعلان بشارتى ايشتمديلىر و كوزلى كور اولدى
بارقه انذارى كوزره مديلىر و نظر ايتديلىر ديمكدر (بعض شارح
و حاسل المعنى ان كفار الفرس والعرب صموا فلم ينظروا الى انذاراتهم
الظاهرة من الضياء والامعان الشايع في جميع الاكوان ايلة ولادته

صلى الله عليه وسلم و صموا عن الاخبار فلم يسمعوا بشار النبوة الواقعة
على وجه الاعلان ديمش (محصل معنای عبارة بيت) كفار
اعنى واصم اولديلىر بس مسرت عظيمه و موجب فرح و سرور
اولان خبر بشارتك ظهور و اشاعنى ايشتمديلىر و شمشكلى اخافه
واهلاك سحابى نظر اولتمدى يعنى سالف الذكر ايات سابقه ده
تفصيل اولنديلىرى اوزره ليله ولادة سعادته جمله به مسرت و تبشير
اولان خبر مسرتلى كفار ايشتمدى كذلك دين باطلرينك مضمحل
اولوب كندولرك هلاك خذلانلى علاماتى اولان سحاب انذاره
نظر ايتديلىر اعنى واصم اولديلىر ديمك مألنده اوله (وفيه من البديع
الطبايق بين المعوج ويقم والجناس اللاحق بين الاقدم ويقم

* * * تخميس * *

* بوجهه نيجه بشارت اشارت محكم *

* ظهوره كاش ايكن بونجه منذرات ايله هم *

* كلوب غشاوه غفلته سد كوش حكيم *

* عوا و صموا و اعلان البشار لم يسمع *

* و بارقه الانذار لم تشم *

من بعدما مستفعلن اخبر ال فاعل ان اقوام كا مستفعلن هههم فعلم
بان دى مفا علم نهم ال فعلن معوج لم مستفعلن يتم فعلم
(من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم) (بان دينهم المعوج لم يتم)
قوله من بعد من حرف جر در بعد من ايله مجر و در عوا فعلنه
متعلق در يا خود صموا فعلنه متعلق در (شارح مصنفك فالظرف
اعنى من متعلق بالفعلين المذكورين ويجوز ان يكون متعلقا لم يسمع
ديمشدر قوله ما خبر ما مصدرية در اخبر فعل ماضى در قوله الاقوام
مفعول ايدر قوله كاهنهم اخبر فعلنك فاعل يدر جمع ضميرنه مضاف در
ضمير كفاره راجع در اخبر جمله سى تاويل مصدره بعد كنه سنك
مضاف اليه يدر من بعد اخبارهم ديمكدر (اقوام قومك جمع يدر
قوم رجاله اطلاق اولنور كاهى رجاله و تبعاً للرجال نسايه دختى
اطلاق اولنور قوم موسى و قوم عيسى عليهم السلام بومقوله ندر
بومقامده قوم كفار مراد در كاهن مجسدر و كاهى ساحره دختى

اطلاق ایدر لر قوله بان باحرف جر قرآن حروف مشبهة دندردینهم
 دین اسمی در جمع ضمیر یتنه مضاف در ضمیر اقوامه را جعفر ان کلمه سنک
 خبری ذکر می آتی لم یقیم جملة سیدر ان مع اسمه وخبره حرف جر
 اولان با الیه محلا مجرور در جار مع المجرور اخبر فعلته متعلق در که
 اخبر فعلتک مفعولیدر (دین لغته طریقه در اصطلاحه قانون سماوی
 حیث به بتوسط بشر لا تنظیم امور الانام بحسب المعاد والمعاش الیه
 تعریف ایدر لر لکن بومقامده مراد کفارک حق تعالی دن غیر
 معبود اتخاذ ایدوب کندولر یتنه وسیله فلاح وسلامت لری اولق
 اعتقاد الیه اختیار ایلد کاری طریقه باطله لریدر که (شارح مصنفک
 قوله بان دینهم متعلق با خبر ای بان طریقه یتنه التي اختاروها و یسلکون
 فیها من اتخاذ المعبود من دون الله دیمسدردین لفظی ضمیر جمعه
 مضاف در ضمیر جمع قومه را جعفر قوله المعوج دینک صفتیدر معوج
 ترکیده اکر می و فارسیده کج دید کاردیدر یعنی کفارک راه مستقیم
 اعتقاد الیه اکر می یوله کتد کاردینی بیاندرد (قوله لم یقیم فعل
 مضارع بر یانک ضمی و قافک فتحی الیه اولورسه صیغه مجهول اوزره
 دوام معناسند اولان قوامدن مستقدر تحثده قائم مقام ضمیری دین
 کلمه سنه را جعفر جملة سی ان کلمه سنک خبریدر ته کیم ذکر
 اواندی واکر لم یقیم فعلی یانک فتحی و قافک ضمیله مبنی للفاعل
 اولورسه قیامدن مشتق اولور (قال الشارح المصنفک لم یقیم علی
 لفظ المبنی للفاعل من القيام وهو الاستواء ویروی بضم الیاء وفتح
 القاف علی لفظ المبنی للمفعول من اقام الشئ ادامه (شارح فخر الدین
 فان قلت الاعوجاج انما یقال فی مقابلة الاستقامة واما القيام فیکون
 فی مقابلة القعود فامعنی مقابلة المعوج بقوله لم یقیم قلت القيام
 یستلزم الاستقامة فاذا قام الشئ استقام فاذا اراد بقوله لم یقیم
 لم یستقم (شارح شیخ زاده والاعوجاج فی المحسوسات عدم الاستقامة
 الحسبة و فی غیر المحسوسات عدم کونها علی ما یتبخی دیمش لردر
 (بعنی شرح خلاصة معناده دیمش که وحاصل المعنی ان الکفار
 لم یسموا بشائر الانوار من بعد اخبار کائنهم اقوامهم ان طریقه یتنه
 الباطلة لم یقیم عند ظهور نور انبی صلی الله علیه وسلم (شارح

شیخ زاده اشبو ایکی یتنک مال معناسند بویکونه تحقیق وتفصیل
 ایدر که یعنی ان الاقوام الذین اتخذوا غیر الاسلام دینا لم یلا حظوا
 باعینهم الی غرائب الاثار الدالة علی صدق نبی المختار علیه السلام
 ولم یصیحوا باذانهم بحجایب الملقاة الیه من قبل الکهان فعموا عن
 مشاهدة الايات وصموا عن سماع الیقات بعد ما اخبرهم الاحبار
 والکهان بان دینهم المعوج لا یقوم بعد هذا الزمان (وقال ابو اسحق
 حدثنی نافع الخرشنی عن اهل البین انه کان لهم کاهن فی الجاهلیة
 فلما ذکر والہ امر رسول الله صلی الله علیه وسلم وانه انتشر فی العرب
 قبل له انظر لنا امر هذا الرجل واجتمع الناس الیه فی اسفل جبله
 فنزل علیهم حین طلعت الشمس فوقف قائما متکا علی قوس له فرفع
 رأسه الی السماء طویلا ثم قال ایها الناس ان الله اکرم محمد علیه الصلاة
 والسلام واصطفاه وطهر قلبه وحشاه فلبس الکفر بعد ذلك رواج
 ولن یقوم بعد هذا دین له اعوجاج ولكن مکثه ایها الذین فیکم قلیل
 ثم اسند الی جبله را جعلا من حیث جاء وامثاله فی الکتب المعتمدة
 مسطور (محصل معنای عبارت بیت) کفارک معوج و باطل
 اولان دین لری متادی اولوب مضمحل اوله جفنی کاهن و خیم لری
 خیر و برید کد نصکره یتنه کور اولدیلر و صاغر اولدیلر مبشرات
 ومنذراتی نه ایشندیلر ونه کور دیلر

* تخمیس *

* دکل اوقوم ضلال چشم عبرته مردم *

* سیدر اولدی اخبار نقطه انجم *

* ضلالت اولدی زائل حاققت اولدی کم *

* و بعد ما اخبر الاقوام کاهنهم *

* بان دینهم المعوج لم یقیم *

و بعد ما مفاعلان عاینوا فاعلان فی الافق من مستفعلن شهب فعلن
 منقضة مستفعلن وفق ما فاعلان فی الارض من مستفعلن صنم فعلن
 و بعد ما عاینوا فی الافق من شهب (منقضة وفق ما فی الارض من صنم
 (بعد کلمه سی جرایله قرائت اولورسه) بعد ما عاینوا عبارتی بیت اولده
 اولان من بعد کلمه سنک لفظی اعتبار الیه من بعد اوزر یتنه معطوفدر

واكر فتحه قرائت اولنورسه بعد كلمه سي مابعدنده اولان
جمله به مضاف اولغله ياخود محذوف معاينة لفظنه مضاف اعتبار
اولغله فتح اوزره مبنی اولوب عاينوا فعلنك نلز فيدر (شارح
مصنفك وينبغي ان يقدر ههنا مضاف اي بعد معاينة ما عاينوا من
شهب و الفتح لا كنساب البنا من المضاف اليه كما قرر في النحو
ديمشدر كذلك شارح كورد ولفظ بعد مبنی على الفتح لا كنسابه
البنا من الاضافة الى الجملة فيكون في محل الجر والنصب معطوفا
بالواو على من بعد في البيت السابق اي عموا وصموا من بعد الاخبار
ومن بعد المعاينة ديمش قوله ما عاينوا ما موصوله در عاينوا فعل ماضی
جمع مذكر در مقامه يايتندرقا على تحتند ضمير كفاره راجعدر
جمله سي ماء موصولك صله سيدر موصوله عائد ضمير محذوفدر
عاينوا ديمكدر ماء موصول مع صلته كذلك بيت اولده اولان من
بعد اوزريته معطوفدر عاينوا معاينه دندرمعاينه كوردكر تقول
عينت الشيء اذا رأيته بعينك ديمش قوله في الافق جار مجرور
عاينوا فعلنه متعلقدر افق سماءك اطرافيدر افق وزن ايچون فانك
سكونيله انشاد اونمشدر (من شهب من بيانیه مای بياندر) شهب
من ايله مجرور كائن محذوفنه متعلق اولوب مای بياندر شهب شهايك
جميدر شهاب ناراء شعاعه سيدر (بعض شراح والشهب بضمتين
جمع شهاب وهو شعاع ساطعة منفصلة من نار الكواكب يرمى بها
الشياطين لانفس النجم لانها قار في الفلك ايله تحقيق وتفسير ايتشددر
قوله منقضة ساقطة معنانه در قوله وفق نزاع حافظت اوزريته
منصوبدر منقضة كلمه سنك ظرفيدر ومنقضة على وفق الاصنام
تقديرنده در (منقضة شهب لفظنك صفتيدر وفق فعل محذوفك
مفعول مطلقدر) وافقن وفق ما الخ تقديرند در (ياخود منقضة
كلمه سنك ظرفيدر) شارح كوردی وفق صفة مصدر محذوف
اي انقضاضا وفق انقضااض الصنم ديمشدر (قوله مای الارض
ما موصوله در في الارض جار مجرور مقدر كائن كلمه سنه متعلقدر
ماء موصولك صله سيدر ضمير عائد محذوفدر ماهو في الارض
تقديرنده در (بعض شراح موافقت ومطابقت معنانه در ديمشدر

اي موافقة مای الارض ديمشدر (قوله من صنم جار مجرور محذوف كائن
كلمه سنه متعلق مای بياندر ياخود كائنا محذوفنه متعلق اولوب
مادن حالدر) شارح حنفی ديمش ككه فان قلت ما فائدة قوله
ما في الارض من صنم قلت ما هو اشارة الى علامة ثانية واضحة
مشاهدة لهم اوضح من وضوح الاولى مع عدم التنبه لها
لم تنبهوا الاولى والحاصل ان انقضاء الشهب وتساقطها في اكاف
السماء كنسا قط الاصنام وانكبا بها على وجه الارض فكنا لم يروا
ذلك السقوط السماوي لم يروا ذلك السقوط الارضي مع وقوعه
بين يديهم وبمحضر منهم وحاصل المعنى ان الكفار عموا فلم يروا
يوارق الانذار من بعد معاينتهم في اطراف السماء من الشهب النازلة
من السماء على الشياطين المسترقين للسمع من الملائكة في السماء
ايلة ولادته صلى الله عليه وسلم على موافقة سقوط جنس الصنم
الذي كان في الارض فسقوط الشهاب من السماء على الشياطين
وسقوط الاصنام على الكواهن من اعظام آيات سيد المرسلين
وكانت الشياطين قبل ولادته صلى الله عليه وسلم يصعدون
الى السماء يسمعون كلام الملائكة يخبرون الكواهن ويضلونهم
ثم منعوا ايلة ولادته صلى الله عليه وسلم من الصعود الى السماء
(شارح كوردی والمعنى الكفار عموا وصموا بعد معاينة انقضااض
الشهب رجوا ما للشياطين وسقوط الاصنام على وجوهها
في ليلة مواده صلى الله عليه وسلم كرامة ومعجزة له ديمش) قال
الشيخ زاده ان ليلة الميلاد اسكبت الاوثان وسقطت وقذفت
الشياطين فهبطت قوافق الهبوط السقوط (محصل معنای
عبارت بيت) ودخی كفار اطراف سماءه بلذرا تشاريني روى ارضه
يوزي اوزرينه دوشن اصنا ملري وفتحه ساقط اولديغني رأي
العين معاينه ايلدكارندن صكره ينه اعمی اولديلر يعنى بوند نصكره
دخی برق انذاری كورديلر ديمك ما لنده بيت اسبقی متم ونتيجه
حكمنده در (وفيه من البديع الجناس المحرف بين الافق ووفق والمقابلة
بين الافق والارض ومراعاة النظير بين الافق والشهب ومنقضة

* * تخميس * *

* كويوندي شياطيني اختردين *

* كه مالدی پنجه آتش كذار ايدوب عجين *

* تامل ايتديلرينه اول شهيك قرين *

* و بعد ما عاينوا في الافق من شهب *

* منقضة وفق مافي الارض من صنم *

حتى غدي مستعلن عن طري فاعلن في الحق من مستعلن هزم فعلن
من الشيا مفععلن طين يق فاعلن ذوا اثر من مستعلن هزم فعلن
(حتى غدي عن طريق الحق منهزم) (من الشياطين يقفوا ازمنهم)
حتى غدي حتى قوله حرف جر در انتهاء غایت ايجوندر بيت اولده
اولان معاينه نك ياخود منقضة كله لرينك غايته بيا ندر (غدي
جمله سي جار ايله مجرور اولوب بيت اولده اولان عاينوا فعلنه
متعلقدر) شارح حنفى حتى متعلقة بمنقضة وهى لانتها الغاية
كالى سواء كانت عاطفة او جارة الا ان المجرور بها لا بد اما ان يكون
آخر جزء من الشئ كقوله اكلت السمكة حتى رأسها فان الرأس
ما كول كالسمكة واما ان يلا في آخره نحو نمت البارحة حتى الصباح
لان الصباح ليس جزء من البارحة لكنه بلاقيها ديمشدر) شارح
كوردي حتى حرف ابتداء وما قبلها سبب لما بعدها فيكون الجملة
بعدها مستأنسة او حرف جر بمعنى الى او معشكى باضممار ان المصدرية
بعدها متعلق بعائنها او بمنقضة غاية لاحدهما ولا يكون عاطفة
اذ شرطها كون معطوفها جزء ما قبلها ديمش (ملا جامى حتى مثل
نم في الترتيب بمهولة والمعطوف بحيث جزء قوى او ضعف
من المعطوف عليه حتى يميز الجزء بالقوة والضعف عن الكل نحو
قدم الخاج حتى المشاة) شارح شيخ زاده حتى اما عاطفة او ابتدائية
ديمشدر (غدي ايمان اقصد دندر صار معناسنه در) قوله عن طريق
الحق عبارتنده جار مجرور مؤخر منهزم كله سند متعلقدر طريق
ناتقى اما معناسنه در هم ام يوز اولوب وه كسر اولوب فرار
معناسنه در) شارح حنفى والانهزام الفرار بسبب الضعف
ولا كذا بسبب المتلويبة ديمش انهزام لفظي غدي كله سنك

فاعلى اولان محذوف شيطان لفظنك صفتيدر اى صار شيطان
منهزم يقفوا تقدير نده در قوله من الشيطان جار مجرور كائن محذوفند
متعلق ظرف مستقدر منهزم كله سنك يسانى وصفتيدر شيطان
لفظي بعد معناسنه اولان شطن فعلندندر) شارح مصنفك سمى به
ابنده عن الحق ديمشدر (قوله يقفوا فعل مضارع جمع مذ كدر تحتند
اولان جمع ضميرى منهزم لفظنه راجعدر زيرا منهزم اسم جنسدر
جمع ضميرى ارجاعى صيحيدر منهزم شياطيندن عبارتدر يقفوا
جمله سي عذا فعلنك خبريدر يقفوا ففودن مشتقدر قفوا اتباع
معناسنه در ديمشدر) بعض شارح يقفوا اى يتبعوا ايله تفسير ايتشدر
(شارح شيخ زاده قفاه اى تبعه ديدى) اثر تركيده ايزديد كلريد
(تبعه كيم وانقولى ده الاثرهمزه نك كسريله ونالك سكوييله ايز
معناسنه كلور يقال خرجت في اثره ديمش اثر لفظي يقفوا فعلنك
ظرفيدر قوله منهزم اثر لفظنك مضاف اليهيدر) شارح مصنفك يقال
يقفوا اثره اى يذهب على طريقته ويخى على عقبه والاثر بكسر
الهمزة عقيب الشئ ديمشدر) وانقولى ده عقب تركيده او كچه در كه
اياغك مؤخريدر ورنسنة نك اردنجه ديمك معناسنه دنى كلور ديدى
(بعض شارح خلاصة معناده ديمش كه وجاعل المعنى وبعض
مشاهد تهم شهبها سقطت من السماء ايلة ولادته صلى الله عليه وسلم
حتى ذهب الشياطين عن طريق الوحي المنهزمون التا بعون
بعضهم خلف بعض فى الانهزام) شارح مصنفك تأكيد لحديث
سقوط النجم وتحقيق له يعنى ان انقضا ضها متكرر بعد اوتكثيره
الى حيث يتصل المنهزمون بعضهم ببعض ويتعاقبون ولا يقطعون
بمعنى انه مامن منهزم الا وبعده منهزم (شارح الحنفى يعنى انقضت
الشهب على الشياطين عند استراق السمع طفت الشياطين
يتبع بعضهم بعضا فى الانهزام فلم يرمهم احد لم ينهزم من انقضا
تلك الشهب حتى خلت تلك المصبا عد التي كانوا يصعدونها
لاستراق السمع منهم ديمشدر) (محصول معنای عبارت بيت) آتش
كواكب بر رتبه ده ساقط اولديكه حتى شياطين منهزم جوسمادن
برى برينى تماقب ابدرك واردين بصرف منكسر اولوب فرار

ایلدیلمدیک اوله (وفیه من البدیع التکریرین منهزم ومنهزم)

* * تخمیس * *

* سورلدی چقدی شیاطین اودزد شهر ومدن *

* که استراق سمع منعی ظاهر اولدی بوتون *

* ویرلدی نفیله سارقلرک جزاسی بوکون *

* حتی عذا عن طریق الحق منهزم *

* من الشیاطین یقفوا اثر منهزم *

* الفصل الخامس من معجزاته صلی الله علیه وسلم *

کانهم مفاعلن هربا فعلن ابطال اب مستفعلن رهة فعلن

او عسکر مستفعلن بالخصی فاعلن من راحتی مستفعلن درم فعلن

(کانهم هربا ابطال ابرهه) (او عسکر بالخصی من راحتی درم)

ناظم علیه الرحمة قصیده مبارکه دن فصل خامس اعتبار اولنان

معجزات سلطان کائنات علیه افضل الصلواتی بو محله بیانه

مبادرت ایشدر (قوله کانهم کله سنده کان حروف مشبهه دندر)

ضمیر جمع در محلا منصوب کان کله سنک اسمیدر شیاطینه راجعدر

(قوله هربا هار بین معناسنه اولوب ضمیر جمعک مر جعدن حالدر

مشتق منه حال واقع اولسه مشتق معناسیله تأویل اولنق قاعدهدر

بعض شراح تمیز در دیمش (شارح جلال الدین ای فی حال

هربهم من الشهب ایله تقدیر ایش (شیخ زاده هربا حال من

الشیاطین یعنی هار بین لما فی کان من معنی الفعل نحو ده مسطوردر که

العامل فی الحال اما الفعل الملقوظ او المقدر نحو زید فی الدار قائما

لان متعلق الجار حصل المقدر او شبهه (وآ نقولی ده هرب فتحین

ایله تا چقی فرار معناسنه دیمشدر) (قوله ابطال کان کله سنک خبریدر

ابطال فتحین ایله اولان بطلک جمیدر بطل شجاع معناسنه در که

ترکیده یکت دیرلر (قوله ابرهه لفظی ابطالک مضاف الیهیدر) ابرهه

همزه نک ورائک فتحیله احجاب فیلک ریسی اولوب ذکر آتی

قصه منی تفصیل اولندیغی اورره مکة مکرمه کعبه معظمه بی

هدم قصه بیلکلی کافرک اسمیدر (قوله او عسکر رفعله مصراع اولده

اولان ابطال اوزرینه معطوفدر) (قوله بالخصی جار مجرور مؤخرم

فعله متعلقدر حصی حصاتک جمیدر حصاة اوفاجقی طاشله

دیرلر (قوله من راحتی من مباره در راحتی راحتی تشیه سیدر حالت

جری یا ایله در جار مع المجرور کذلک رمی فعلنه متعلقدر راحه ال

ایه سیدر ضمیره مضافدر ضمیر صاحب الید العلیا سلطان کائنات

علیه افضل الصلاة افندیزه راجعدر (رم فعل ماضی مجهولدر

اعلی رمی در وزن یحیون یا حذفی اولمشدر رمی فعلنک تحتیده

قائم مقام فاعلی ضمیر عسکر مر راجعدر جمله سی عسکرک صفتیدر

(ناظم فعل ماضی معلوم صیغه سیه کتور ربوب مجهول صیغه سیه

اختیارینک وجهنی شارح مصنفک بیان ایدر که کما قال وفی ترک

الفاعل وبناء الفعل علی المفعول محافظه علی ظاهر وقوله تعالی

(ومارمیت اندرمیت ولكن الله رمی) ثابتله رمی اولایمعی صدوره

عنه ظاهر او اکسایا ونفاه عنه ثانیاً حیث بلغ من التأثير حد لا یبلغه

رمی البشر واذ قال (والن الله رمی) وهذا الشارة الى قصة یدر وقصته

انه لما اتقی الجمعان يوم بدر اخذ رسول الله صلی الله علیه وسلم بقبضة

من الخصی فسمحت فی کفه علیه السلام فالقاها فی وجوه الکفار

فرخات فی اعینهم جمعا وقال شامت الوجوه فلم یبق کافر

الاشغل بعینه فانهزموا باذن الله تعالی فلما کان لهذا الفعل

من التأثير حد لا یبلغه رمی البشر کما ترى فی عنه الرمی واثبتله

لنفسه تعالی بقوله (والن الله رمی) معلوم اوله که سابق الذکر

حرف تشبیه ایله مشبه مصرع اولده اولان شیاطین در که

باشلرینه آتش کواکب القا اولوب جو سمدان فرار ومنهزم وهلاک

اولمشدر نته کم بدت سابقده تفصیل اولندی (ایمدی اشبو مشبه

اولان شیاطین ایکی شیء تشبیه اولمشدر اول ایکی شبیدن بری

بالادن طیورک القا ایلدیکی حصاة ایله منهزم وفرار وهلاک اولان

شجعان ابرهه در ایکنی مشبهه حصی ایله رمی اولسان عسکر

کفاردر یعنی معركة بدرده اوزرلرینه حصی رمی اولمغله منهزم

وفرار وهلاک اولان کفاردر وجه شبه برطرفدن اشیاء مهلاکه

نازل واصابت ایتکله رعب وهراس ایله پریشان وفرار وهلاکدن

حاصل اولان هیئتدر که اشبو وجه شبه ایکی عدد سابق الذکر

مشبه به ايله مشبه يبتذله قدر مشترك در يعنى مشبهه ده و مشبه بهده
يولمندر (تدعيم وجه شبه طرفين تشبيها قدر مشترك اولق
شمرطدر) يعنى اشبو وجه شبه طرفين تشبيه اولان شياطين سارقه
ايله ابطال ابرهه و عسكر كغار بدر يبتذله قدر مشترك كدر كه هر برنده
اول سابق الذكر وجه شبه موجود در و انجق وجه شبه مركبدر
طرفين تشبيها تركب يوقدر (بعض سراج طرفين تشبيها تركبه
ذاهب اولوب هيئت مترعده بي تشبيه ايله تشبيه تشبيه مركبدر
ديمش لكن حق اولان تقرير اولان منوال اوزره اولمقدر) كما قال
الشارح الحنفى ان التشبيه الاولين اعنى تشبيه الشياطين هارين
بشجعان ابرهه وتشبيهم ثانيا بعسكر مرمى بالحصا من كفه
صلى الله عليه وسلم مثل التشبيه فى قول اجنحة (شعر) وقد لاح
فى الصبح الثريا كازا (كعقود ملاحية حين نورا) فان وجه الشبه
فى كل من الشئين مركب حسى والطرفان مفردان حسيان لان
وجه الشبه ههنا هو الهيئة الحاصلة من تكوص كل من الشياطين
وشجعان كل من العسكرين و صدم بعضهم بعضا و امتلاء قلب
كل منهم رعبا وهبوط كل واحد منهم من عال الى اسفل و حصول
خلف كل واحد منهم باسقاط شئ عليه من جهة و المشبه هو
الشياطين المنهزمين و المشبه به الابطال و العسكر كما ان وجه الشبه
فى بيت اجنحة هو الهيئة الحاصلة من تقارن الصور البيض
المستديرة الصغار المقادير فى الراى على الكيفية المخصوصة
منظمة الى المقدار المخصوص و المشبه هو الثريا و المشبه به هو
العنقود حين يفتح نوره و تقييده المشبه ههنا بحالة الانهزام
و المشبه به بحال الرمى لا يخرج هما عن الافراد و كما ان تقييد العنقود
بحالة التفتح لا يخرج عنه (معلوم اوله كه سابق الذكر اصحاب قيل
قصه سنى شارح مصنفك بوجه اوزره تفصيل ايدركان فى الحبشة
بيت اسم سرجا و اهل حبشة يعظمون هذا البيت كتعظيم اهل
مكة بيت الكعبة و كانوا زينوا بالجوهر و البواقيت فذهب جمع
من قریش من مكة الى حبشة للتجارة فنزلوا احوال البيت و كان
الوقت وقت برد عظيم فاوقدوا نارا و قبل نحد النار بالكلية ذهبوا

فطلع الريح و اذهب بقية النار فالفقاها فى البيت فاحرقته و وصل
هذا الخبر الى ملك حبشة و ذكر عنده ان قریشا احرقوا بيتا هذا
ليكون العز و الشرف لهم باعتبار بيتهم و هو كعبة فاعضبه هذا
الامر فبعث اميرا و هو ابرهه و معه عشرون الفا من الفرسان
و الشجعان فامر ابرهه و ارسل لهدم الكعبة و اهل مكة لوزاخته
لقتلهم فلما وصلوا الى الحرم رؤا ان الفيل لا يذهب الى الكعبة و كلما
عربوا على رأسه لم يقم من موضعه اصلا فتحيروا و زلوا هناك
واشتغلوا بالغارة فاخذوا ابلا كثيرة من آبال عبد المطلب جد النبي
صلى الله عليه وسلم فجاء الى ابرهه فلما رآه ابرهه قام من موضعه
واستقبله فجاء به فاجلسه على سريره و جلس هو تحت السرير
و كان يظن انه جاء اليه ليشفع البيت ليترك ابرهه هدم
الكعبة فلما طلب الابل قال ابرهه سقطت من عيني كنت اظن
انك ترجو منى يتكلم الذى به شرف آباك و انت تطلب الابل
التي لا وقع لها فقال انارب الابل و للبيت رب قوى يمنعه
و يحفظه من اعدائه فاعطاه الابل فلما رجع قيل لابرهه قد ضيعت
عز الامراء اجلسه على سريرك و انت امير و قال ما شاهدت
من جبينه او شاهد تموه لصرت عبيدا و كان ذلك نور حضرة
النبي عليه الصلاة و السلام فلما ذهب عبد المطلب الى
مكة فهرب اهل مكة حتى خلا مكة و لم يبق فيها احد ديار فجاء
عبد المطلب الى البيت و اتى باب الكعبة فاخذ بحلقته و هو يقول

* * * شعر * *

يارب لا ارجو الهيم سواك * يارب فامنع منهم جاك

ان عدو البيت من عداك * امنعهم ان يصرعوا قراكا

وهو لم يفرغ من بعد هذا قرأى طيورا كثيرة نشأت من جانب
اليمين فاجتمعوا فوق ابرهه و جوشه فى الهوى و مع كل طير حصة
اسم من يرمى بها فالتى كل واحدة منها حضاتها وقعت على رأس
الرجل فخرج من دبره فهلكوا جميعا و ذكر القصة على هذه
الطريقة مبنى على رواية جمع من المفسرين (شارح جلال الدين
بووجهله نقل ايدركه ابرهه ملك اليمن بنى بسنعا كنيسة ليصرف

اليها الحاج فاخذ رجل من كنانة فيها واطخ قبلتها بالعذرة
خلف ابرهة ليهدم الكعبة فجاء بجيشه وافيا الى مكة فحين تهيئوا
للدخول والهدم غشي عليهم وواووا هاربين ورموا بحجارة
من سجيل قال تعالى (الم تركيف فعل ريك بالحاء البقل)
(بعض شراح خلاصة معناه ديمش حاصل المعنى كان الشياطين
هاربين من الشهب جيش شجعان ابرهة حيث هربوا منهم
الابايل بحجارة من سجيل او كانهم هاربين عسكر بدر او عسكر
حين حيث انهزموا حين رموا بالحصى من كفه صلى الله عليه وسلم
(شارح شيخ زاده فحاصله ان الشياطين لما رجوا بالشهب عن
مقاعد الاستراق كانهم ابطال ابرهة في الهرب من الابايل حيث
التفت ساقهم بالساق او عسكر قرش رمى بالحصى من كف النبي
صلى الله تعالى عليه وسلم ديمش (وفيه من البديع مراعاة التفسير
والنشيه والتذميج والاحتراس

* * * تخسيس * *

* يولوب فرأى اعدايله مناسبين *

* بيان ايدراوشياطينك اول مباعدين *

* ايدرافاده تشبيه بوييت منقبتين *

* كانهم هربا ابطال ابرهة *

* او عسكر بالحصى من راحته رم *

نيزابه مستفعلن بعد تس فاعلن بيج بيط مستفعلن نهما فعلان
نيزالمسب مستفعلن بيج من فعلن اخشاء مل مستفعلن تقم فعلن
(نيزابه بوم تسبيح بيطنهما) (نيزالمسب من اخشاء مل تقم)

قوله نيزا محذوف اولان نيزا فعلتك مفعول مطلق يدري يا خود بيت
اولده كي رمى فعلتك قعدت جلوسا قبيلندن من غير فعله مفعول
مطلق يدري (نيزا تركيده آتمقدر كرمي دخي بوم معناه در به جار مجرور رمي
فعله متعلق در به ضميري بيت اولده اولان حصاة لفظه راجع در
بوصورته حصاتي رمي مكرر ذكر اولنش او اور (شارح مصنفك
كلام فبحاده بوم قوله تكرير كذا الو قوعدر كه تا كيدي مفيد در
ديو بوم كونه تحقيق ايدركه نيزا من قبيل قعدت جلوسا من ان الرمي

معناه النبذ اي رمى رمياه الظرف اي به تكرير للظرف الاول اعني
بالحصى ونذكر كبريه ومتعلق بالفعل المذكور اعني رمى كقولهم
على الله توكلت عليه ونحو ذلك من العبارات المشتملة لقصد
التوكيد والتقرير واليه اشار صاحب الكشف في قوله تعالى
(ومن ثمرات الخيل والاعناب تتخذون منه) فقال انظر في الاول
متعلق بتخذون والثاني تكريره للتأكيده كقولهم زيد في الدار
فيها وما ذهب الشارحون بان يجعل الظرف اعني به وكذا بعد تسبيح
متعلقا بقوله نيزا اما ان يحول مصدر المحذوف او مصدر المذكور
كاهوا اظهروا غلط فاحش ديو تفصيل اليه بيان ايتشدر (قوله بعد
تسبيح نلر وف زمانيد نيدر تسبيح لفظه مضاف اولغله نيزا فعلك
مفعول في هيدر يعني ظر فيدر تسبيح تنزيه معناه سنه در بو مقامه
مضاف اليه محذوف ويدر بعد تسبيح الله ديمكدر يعني حصاة كف
سائبان رسالت عليه السلامه (سبحان الله ديوب حق سبحانه و
تعالى بن تنزيه وتقديس ايلد كد نصكره رمي ايتدي ديمكدر سبحان الله
تسبيح معناه سنه اولوب دائما فعلى محذوف استعمال اولنان كلاتدن
اولغله اسبح الله تسبيحا تقديريه در كه تسبيحك علميد در فعل
محذوفك مفعول مطلق در (ايتدي سبحان الله ديمه نك معناسي
جناب حقك شانه لابق اوليان شيلردن ذات حتى تبريه
وتنزيه ايتكله تنزيه ايدرم ديمك اولور سبحان الله كثير الاستعمال
اولغله بوم كونه تفصيل اولندي (وا نقولي ده سبحان الله تسبيح
معناه من مصويدر مصدر به اوزره كويا كه ابر الله من السؤ براءه
ديتلدر سبحان منون اولندي زيرا سبحان معرفه در كه تسبيحك
علميد ريددي (شارح حنفي التسبيح التقديس والتنزيه) سبحان الله
تنزه والسبوح المنزه عن كل سوء وسبحان علم للتسبيح لا يصرف
ولا ينصرف وهو منصوب على المصدرية ديمشدر (شارح كورددي
قواه) بعد تسبيح بعد منصوب بالمصدر او بفعله مضاف الى التسبيح
وعمو مصدر سبح الله تسبيحا اذا قال سبحان الله اي ازه الله تنزيها
وابريه من التقديس وعما لا يابق بجمابه اعلى العظيم وسبحان الله
علم للتسبيح منصوب بالفعل المقدر وسبح قدوس بالضم والفتح

من صفاته تعالى لانه يسبح ويفدس وسبحات وجه الله انوار
وسبحه الله بالفتح جلاله والسبحه بالضم المسبحه كذا في القاموس
(قوله يظنه ما في معنائه حرف جر در كقوله تعالى) ولقد نصركم الله
بندر) كيدر جار مجرور تسبيح كله سنة متعلق بطن ايله مراد
ظهراته مقابل بدر كه صاحب سعادت عاينه الصلاة والسلامك
مبارك راحة برانور ليدر ثنيه ضميرى راحتي كله سنة راجع در
(قوله نبذ المسيح نبذ القايمه كدر تركيده اتمق معنائه در) يومقاده
ادات تشبيه محذوف قدر نبذ مصدر در مفعولنه مضاف او ب فاعلى
محذوف قدر تقديرى كنيد الله المسيح ديمكر مسيح ايله مراد يونس
عليه السلام در كه بغير يميز عليه الصلاة والسلامك راحة
مبار كه زندن خصاقي رمى ونبذ ايلديكن بطن حوتن حضرت
يونسى جناب حقك خارجيه نبذ ورمى ايلديكنه تشبيه در برونه
منبوذ اولان حصاقي حضرت يونس بغيره تشبيه دكلدر
(قال الشارح المصنفك ونبذت الشئ القيت ونبذ المسيح محمول
على حذف اداة التشبيه اى نبذا كنيد المسيح والقصد الى تشبيه
النبذ بالنبذ لا تشبيه المنبوذ بالمنبوذ ونبذ المسيح من اضافة المصدر
الى المفعول والفاعل محذوف اى كنيد الله تعالى اياه واراد بالمسيح
يونس عليه السلام ديمكر (قوله من احشاء جار مجرور مضارع
تائيده اولان نبذ فعلنه متعاقدر احشاء حشائك جمع در بعض
شراح الحشى ما احاط به الجوف ديمش بعضه قلب در ديمش
(يومقاده معنى جوف حيوانن خارجيه رمى اولتان مسيح ديمك
اولور) شارح كوردى والحشا فاني داخل الجوف من الامعا واراد
بها بطن الحوت ديمش ملتقم اسم فاعلدر احشائك مضاف اليه بدر
بلغ ايدى معنى بود وحي ديمكر كه ملتقم ايله مراد حضرت يونس
عليه السلامى بلغ ايدن بالقدر (شارح كوردى بوكونه نقل وتقصيل
ايدر كه ان الله تعالى ارسل يونس عليه السلام الى قوم ليدعوهم
الى الايمان فدعاهم فلم يؤمنوا به فقال لهم ان الله تعالى قد ينزل
عليكم العذاب في يوم كذا ان لم يؤمنوا بالله فخرج من بينهم خروفا
من العذاب ولم يكن ذلك مرضيا لكونه غير لائق بمقامه لانه كان

اللايق به الصبر والتوكل على الله والانتظار الى امره تعالى (ولهذا
قبل حسنات الاراسيات المقربين وجاء الى ساحل البحر ليركب
السفينة ويرجع الى بلده الذى جاء منه لدعوة هذا القوم باذن الله
تعالى فوقع احدا يذنه في الماء فينبعديونس عليه السلام لا سنجلا صه
فلم يمكن فرجع خائبا فاذا المذنب ذهب يذنه لا يخرق فاقى اثره ولم يظفر
به فعداد مخير اولم يبد عياله وركب السفينة فلا طمت الامواج
واسنشرت السفينة على الفرق فقالوا انما طرأ هذا من شوم
مذنب فقال يونس عليه السلام انا ذلك المذنب فاقى نفسه في البم
فانقطة الحوت (فادى في الظلمات ان لا اله الا انت سبحانك انى كنت
من الظالمين) والظلمات بطن الحوت والبحر والليل فيركه التهميل
والتسبيح واعترافه بالخطاء نجاة الله سبحانه وتعالى كما قال الله تعالى
(فاسبحنا له ونحمده من الغم وكذلك تنجي المؤمنين) وباقي القصة
في التفسير انتهى (قال المصنفك اراد الناظم بالملتقم الحوت الذي
التقم يونس عليه السلام على ما اشار الله في قوله تعالى) فالتقم به
الحوت (اى ابتلعه) وهو ملهم (اى يونس واقع في الملامة او ملهم
نفسه ثم قال) فلو لا انه كان من المسيحين لبث في بطنه الى يوم
يهون (اى اولانه من المشغلين بالتسبيح مدة عمره اوفى بطن
الحوت ابقى في بطن الحوت الى يوم القيمة حيا اوميتا وكيفية النبذ
على ما ذكر ان الحوت كان رافعا رأسه يتنفس فيه يونس ويسبح حتى
انتهى الى البر فانقطة واختلف في مدة سكرته فقبل بعض يوم وقبل
ثلاثة ايام وقبل سبعة ايام وقبل اربعون يوما (معلوم اوله كه حضرت
يونس عليه السلامى بلغ ايدن حوت بلده مزده معروف يونس بالخي
ديمكره مسمى ومشهور اولان بالى نوعندن اولمق بعيد دكلدر كه
نسان مابه الحياتى اولان هواى خارجيه ايله تنفسه محتاج اولمغه
سالف الذكرك يونس بالخي روى در يادن باشنى خارجيه
رفع واخراج ايدوب جوفنه هوا ادخالى ايجون تنفس ايلديكي
محسوس ومنظور ومشاهد در اكر ممك مذكورك انسان بلغمه
قابل اوليان صغير جسمى احتمال من بوره منافى دكلدر دينورسه
ابو البشر حضرت آدم صلوات الله على نبينا وعليه - صرنا نرى

كبر جسم مبارك ربه نسبت اولادنده و بی نو عنده اولان صغر جسم
نوع واحد اولماغه منافی اولمادیغنه قیاس ایله جواب ممکندر
(خذ) صه معناده بعض شراح وحاصل المعنی مثل رمی النبی صلی
الله علیه وسلم الکفار فی غزوة بدر حین رمی بالحصى الذی سبج
تسبیحا عظیما فی بطن کفیه المکرمین کرمی الله تعالی یونس علیه
السلام الذی سبج فی بطن الملتقم ودلیل تسبیح الحصى (قال
انس رضی الله عنه اخذ النبی علیه السلام کفا من حصی فیسبحن
فی یده حتی سبغنا التسبیح دیمشدر) قال شارح شیخ زاده وحاصل المعنی
ان الشیاطین لما رجوا بالشهب کانهم عسکر قریش رمی بالحصى
من کف النبی صلی الله علیه وسلم بعد ما سبج الحصى ببطن
راخیه کما سبج یونس علیه السلام ببطن الحوت (ایمدی نبیذا
کله سی بیت مقدمه اولان رمی فعلنک قعدت عن الحرب جلوسا
مثلا و مفعول مطلق اولدیغی اوزره ایکی بیتک معناسی بربرینه
مزج ایله (معنای عبارت بیت) بووجهله در که شیاطین هاربه کانه
کند و ره را حتی رسول الله علیه السلام دن یعنی مبارک ایکی آوجلرندن
حصاة رمی اولنان عسکر در ایلره حصاة برنیز ایلهر رمی و نبذا اولمشدیکه
اول حصاتک بطن را حتی رسول الله علیه السلام ده بعد التسبیح
رمی اولماسی بطن ملتقم دن یعنی خونک بطندن مسبحک یعنی یونس
علیه السلام نبذور رمی اولماسیدر یعنی حصاتک کفی رسول الله علیه
السلام ده بعد التسبیح عسکر کفاره رمی اولماسی مسبحک یعنی
حضرت یونس علیه السلام بطن حوتدن کنار ساحل سلامته
رمی و نبذا اولندیغی کییدر مألنده اولور که رمی حصاتی حضرت
یونس علیه السلام بطن حوتدن خارجه رمی اولندیغنه تشبیه در
بو صورتده حصاتک بطن کفی رسول الله علیه السلام ده تسبیح
ایلدیکنی ناظم علیه الرحمه صریحا ذکر ایدوب یونس علیه السلام
بطن حوتده تسبیح ایلدیکنی مسبح کله سی ایله ضمنا اشارت ایدر
جاءت لدع مستفعلن و تهال فعلن اشجار سا مستفعلن جده فعلن
تمشی الی مستفعلن علی فعلن ساق بلا مستفعلن قدم فعلن

(جاءت لدعوة الاشجار ساجدة)

(تمشی الیه علی ساق بلا قدم)

ناظم علیه الرحمه آیات سابقه دن و بات ایوان کسری وهو
منصدع یدندن بو محله کانه کذران ایدن آیاتده صاحب سعادت
سرور عالم صلی الله علیه وسلم حضرت لرینک علامات نبوتلری
و آیات مولد سعادتلری اولان مبشرات و منذراتی ذکر و تعداد
ایندوب بو بدن صکره بعد البعثة ظهور ایدن خوارق عادات
و معجزات یدنالری ذکر و انشاده مبادرت ایتشدر (نته کیم شارح
منصفک سالف الذکر و بات ایوان کسری الخ یدنی شرحنده هذا
اشاره الی الامر الثاني من امور المنبأ عنها ای العلامة الثانية من
علامات نبوته التي انبأ عنها مولده صلی الله علیه وسلم دیوب
بعده اشبو بیتک شرحنده دخی لما انجز الکلام الی ذکر معجزاته
علیه السلام بعد الظهور والبعثة ذکر هذا متها و اشار الی بعض
آخر دیمشدر (قوله جاءت فعل ماضی مؤنث در کلدی دیمکدر قوله
لدعوته جار مجرور جاءت فعلنه متعلقدر دعوت مصیدردر فاعلنه
مضاف اولمشدر که ضمیردر سرور کائنات علیه الصلاة والسلام
راجعدر لدعوة الرسول دیمکدر (دعوت ترکیده کل دیمکدر اما
عزیده ندا و طلب معناسنده در الاشجار کله سی تنازع فعلین
بایندندر که جاءت فعلی اشجار کله سنک کندویه فاعل اولماسی
اقتضا ایدر دعوت کله سی کندویه مفعول اولماسی اقتضا ایدر
(ایمدی مذهب مختار اولان بصریون مذهبی اوزره عامل ثانی عمل
ایمکله اشجار لفظی دعوت کله سنک مفعولی اولوب جاءت فعلنده
اشجار لفظنه راجع فاعل ضمیری اضممار قلنور جاءت جملة سی
جملة استنباطیه در (قال مولانا جامی و اذا تنازع الفعلان بل العاملان
اذا التنازع یجری فی غیر الفعل ایضا نحو زید معط و مکرم عمرو
فی اسم ظاهر بعدهما فیختار البصریون اعمال انسانی لقربه
والکوفیون اعمال الفعل الاول اسبقه والاحتراز عن الاضممار قبل
لذکر فان عملت العامل الثاني اضممرت الفاعل فی الفعل الاول
اذا اقتضا الفاعل لجزایه لاضمار قبل الذکر بشرط التفسیر

على موافقة الاسم الظاهر الواقع بين الفعلين افرادا وتثنية وجعا
مثل ضربني وضربت زيدا (شارح كردى قوله الاشجار بالرفع
والنصب لانه تنازع فيها الفعل والمصدر والاول يقتضى رفعه
بالفاعلية والثاني يقتضى نصبه بالمفعولية فان عملت الثاني اخبرت
الفاعل في الاول ديمشدر والاشجار كلمة سنده حرف تعريف عهد
خارجيدر (بغير رمز عليه الصلاة والسلام كل ديوب دعوت
ايلديكي معهود شجر در كه تفصيلي بوجه آتى نقل وبيان اولنور
(اشجار شجر ك جويدر شجر اغا جدر نباتات ارضيه دن ساق
اولانه شجر ديرل ساق اولانه حشيش كذلك نجم دخی ديرل
ساجدة اشجار دن حالدرد (شارح كردى ساجدة اى خاضعة
منقادة له صلى الله عليه وسلم موصلة اغصانها الى الارض قال الله
تعالى (والنجم والشجر يسجدان) اى ينقادان له تعالى وهى حال
من الاشجار (شارح حنى السجود وضع الجبهة في الارض وفي
الاصطلاح وضع الاعضاء السبعة على الارض ومنه مجدة النخلة
اذ امالت من كربة جلها (والله يمد بكسر الجيم بيت الصلاة وقد
يطلق على موضع الجبهة ديمشدر) بعض شراح قوله ساجدة اى
خاضعة ومنه سجود الصلاة وهو وضع الجبهة على الارض ديمش
(تمشى فعل مضارع در تحتد فاعل ضميرى اشجاره راجع در
جمله سى اشجار دن حالدرد (تمشى تركيده يورومكدر عريده الانتقال
من مكان الى مكان آخر بالارادة ايله تفسير ايدرل (قوله ايله جار مجرور
تمشى كنه منه متعلقدر ضمير سرور كائنات عليه الصلاة والسلام
راجع در (قوله على ساق على مع معنائه در حرف جر در ساق
جار ايله مجروردر تمشى فله منه متعلقدر (ساق انسانده مافرق القدمدر كه
ديزدن قدمه وارنجه بينهما اولان موضعدر ديمشدر (بالدر
ديدكلى موضع دخی داخل اولور اشجار ده ساق كوكوندن
اغصانه منتهى اولنجه اولان موضعدر كه اغا جك ترابدن يوقارو
دالارينه وارنجه اولان محل اولور (قوله بلا قدم عبارتند قدم
و حالدرد (ركبده ايقدر (شارح كردى والقدم من الحيوان ما
يمشى به وهو الرجل ديمشدر بلا قدم ساقك صفتدر كه باحرف

جر در لا سندر غير معنائه در بوجهله اعراب شارح مصنفك
نختاريدر كما قال فان قيل كيف تدخل حرف الجر ههنا وهو الباء
على لا وهو حرف ومع ذلك كيف ظهر اثره في كلمة اخرى وهى القدم
(قلنا لان كلمة لا ههنا بمعنى غير الا انه ظهر اعرابها فيما بعدها
لكونها صورة الحرف على ان السخاوى قد نص على ان لا في امثال
هذه المقامات اسم لا حرف وعلى معنى مع وبلا قدم صفة ساق
اى تمشى الاشجار متوجهة اليه مع ساق كائين ملتبسين بانتفاء
القدم عنه (بعض شراح خلاصة معنائه ديمش حاصل المعنى
جاءت الاشجار لاجل دعوته صلى الله عليه وسلم حال كونها منقادة
خاضعة واقعة على رؤسها ماشية اليه على ساق خال عن القدم
(شارح مصنفك بومعجزتك بيانده بكونه تفصيل ايدر كه فقصه
بمضى الاشجار ان النبي صلى الله عليه وسلم عرض الاسلام على
اعرابى وامره بان يسلم فقال له الاعرابى هل لك من شاهد يشهد
على صدق مقالتك ونبوتك فاشار رسول الله صلى الله عليه وسلم
الى هذه الشجرة التى كانت بمرأى منهما فدعاها فاذا هى تقبل
وتؤثر على الارض وتسطر سطورا عليها من الخط الغريب وتمشى
على ساق بلا قدم حتى قامت بين يديه فاستشهد رسول الله
عليه الصلاة والسلام ثلثا فشهدت على صدق رسالته ثم
رجعت الى مقرها (ومنها ان اعرابا قال له انك تقول اشياء فهل لك
ان اراوك وكان يداوى ويعالج فقال له صلى الله عليه وسلم
هل لك ان اراك آية وعنده نخل فدعى رسول الله صلى الله عليه وسلم
بعد قائمتها فاقبل اليه وهو يسجد ويرفع رأسه حتى انتهى اليه فقام
بين يديه ثم قال له رسول الله صلى الله عليه وسلم ارجع الى مكانك فارجع
الى مكانه فقال العامرى والله لا اكذبك فى شئ تقول بعد هذا ابدا
(محصول معنای عبارت بیت) بغير رمز عليه الصلاة والسلام
كل ديو اشجارى دعوته وامر وفرمانه امثالا اشجار اغصان يزره
يسط يدوب يعنى يوزو اوستونه سورونه رك اتقياد وخضوع ايله مشيا
على الوجه حضور بغير رمز عليه السلامه ساقيله بغير قدم مشى ايدوب
كلدى ديمكدر بونه معجزه كبرى وقدرت الهيدر ديمك مألنده اولور

* * تخمیس * *

* بولوب وجودی قندن کل اولدی تاج سمن *

* او در یو باغ جهانہ نما و نشوی و یرن *

* عطای جاذبه فیض لکلوب روشن *

* بجاء لدعوتہ الاشجار ساجده *

* تمشی الیه علی ساق بلا قدم *

کائما مفعلا علین سطررت فعلین سطرالما مستفعلا کتبت فعلین
فروعها مفعلا علین من بدی فعلین ع الخط بال لقم مستفعلا لقم فعلین
(کائما سطررت سطرالما کتبت) (فروعها من بدی الخط بال لقم)

قوله کائما کلمه سی مجرد تشبیه ایچوندر کرجه کان حروف مشبه دندر
لیکن عملی یو قدر زیر اماماء کافه در کان کلمه سی عملدن ساقط
اولشدن نته کیم آیات سابقه دن (کائما الاولو المکتون من
صدف) بدی شرحنده مرحوم کردی کائما حرف مکفوف عن العمل
بما و ذکرها لجزء التشبیه دیمشدر سطررت فعل ماضی مفرد مؤنثدر
فاعل ضمیری اشجاره راجعدر سطررت کتبت معنای سنه در
جمله سی مستأنفه در (قوله سطررا مفعول مطلقیدر سطر صرف
معنای سنه در سطررا یله کائما صنفوف ظاهر در یو مقامده دخی
سطررا یله مراد سطر کائتدر (شارح کردی السطر بالسکون والحركة
الصف من الشی ومنه سطر الکتاب دیمشدر (قوله لک کتبت لقم
حرف جر در یامعنا سنه در اماماء مصدریه در کتبت فعل ماضی مفرد
مؤنثدر (قوله فروعها فاعلیدر کتبت جمله سی تاویل مصدرده
جارایله محلا مجرور سطررت فعلیه متعلقدر (شرح شیخزاده والمراد
من السطر آثار فروع الشجر بسبب الجی والدم فی لما کتبت
بمعنی الایدیمشدر فروع فروع جعیدر فروع اصولان فرعیدر که
شجره اصولی کوکلریدر فروع اغصانیدر که دالریدر واقعده
اضافه تشبیه اغصان فروع قیلندندر فروع کلمه سی ضمیره
مضافدر ضمیر اشجاره راجعدر (قوله من بدی الخط جار مجرور کائ
مقدومه متعلق اولوب کائتدن حالدر (بدی فعل بمعنی مفعولدر
عجیب معنا سنه در بدی لفظی خط کلمه سنه مضاف در اضافی

بیانیه در من الخط البدیع دیمشدر جل صمیدر صفتک موصوفه
اضافتی قیلندندر قوله فی اللقم جار مجرور کتبت کلمه سنه متعلقدر
لقم وسط طریقدر (ناظم علیه الرجه اشجارک حضور سلطان
انبیاء علیه الصلاة والسلامه ساجدا مشیاعلی الوجه یور یوب
کلمه سنده اغصانی ممری اولان یولره سور کلمه روی خاکده
اقتضا ایدن شرحدر و آثاری خط عجیدن کائت اولمش صف
کائت تشبیه ایتشددر واقعده بردالی اغاج ساجدا یعنی یوزی
اوزینه سورونه سورونه کلمه ممری اولان طریقده اغصانک
سورنمه سندن بهر حال روی خاکده شرحه لرو نیجه اثر پیدا
اواه جفی ظاهر در اشبور روی خاکده پیدا اولان آثار اول ممر اشجار
اولان یولرده خط عجیدن کایه اولمش سطر کائت کی مشاهده
اوا دینی اعتبار یله آثاری سطر خطه تشبیه اولغله ناظم
عالبه الرجه یوبله بر تشبیه عجیب الیه مرادی بیتده مجرد اظهار
ید طولای شاعریتدر که هم تشبیه لطیف و عجیدر وهم اشجارک
امر پیغمبری یه امثالاساجدا مشیاعلی الوجه کلیدی مجزیه
عجیب سنی نقل و بیان اولور (بعض شراح وحاصل المعنی حین
جاءت الاشجار لدعوتہ صلی الله علیه وسلم حصل خط عجیب
علی وسط الطريق من آثار مشیها وقت کائما هذا الخط فروع
الاشجار لیکون معجزة للنبی المختار صلی الله علیه وسلم دیمشدر
(شارح حنفی وکان من بدی مشیها الیه وغریب تشبیها بین بدیه
انها جاءت ماشیه علی ساق لبس له قدم بل علی الرأس ساجده
لا علی الساق کئی القلم (شارح مصنفک تأکید لجمی حدیث
الاشجار الی ذلک الحضرة وتشبیه آثار فروع الاشجار بسبب
نجیهها بخطوط غریبه مبتدعه (شارح کردی شبه آثار فروعها
فی الارض بالخط الدال علی اللفظ المفید للمعانی ووجه الشبه الهیئة
الحاصلة لهما دیمشدر (وفیهما من البدیع جناس الاشتقاق بین
سطرت و سطر مراعاة النظیر بین سطررا و سطررت و کتبت و الخط
والتشبه فی اماکن عديدة علی انه یمکن ادعاء الاستعارة فی بعضها

* * تخمیس * *

* اجابتی شجرک اولدی بریوک حکمت *

* بومعجزه بوسباق اوزره بولغه شهرت *

* یازر قالمی هب نطق حال اولوب قتقت *

* کما نما سطر سطر الماکتبت *

* فروعهها من بدیع الخط بالقلم *

مثل الغما مستفعلن مفعان فعلن فی سار سار مستفعلن ثرة فعلن
تقیه حر مفعان روطی فعلن فی للهجی مستفعلن رچی فعلن
(مثل الغمامة فی سار سار) (تقیه حر و طیس للهجیر رچی)

مثل لفظا مرفوع مبتدأ محذوف خبر یدر بیت متقدمه منوطدر
تقدیری و محیی الاشجار و سائر الخوارق المذكورة مثل الغمامة
دیمک اولور یا خود بیت امبقده اولان جاءت فعلنک محذوف
مفعول مطلقنک محذوف تقدیری جاءت الاشجار نجیثا مثل الغمامة
دیمک اولور مثل کلمه سی الغمامة قوائمه مضاف در غمامه بلوط
معنا سندر قوله (انی بومقامده این معنا سندر طرف مکاندر مؤخر سار
فعلنک مفعول فی هیدر) نته کیم شارح کردی انی بفتح الهیزة
والتون المشددة ظرف مکان بمعنى این مبنی علی السکون منصوب محلا
یسار او بتقیه مضاف الی جملة سار علی تقدیر کرنه منصوبا بتقیه
او بمعنی کیف فیکون حالا من فاعل سار وهو الضمیر الراجع الی
النبي صلی الله علیه وسلم ای فی ای حال سار ماشیا اورا کیا دیدی
(بعض شراح انی بمعنی این من ای موضع او بمعنی کیف ای ماشیا
اورا کیا) سار فعل ماضی فاعل ضمیر مستتر راجع الی النبي صلی الله
علیه وسلم والجملة شرط انی سارة بالرفع خبر مبتدأ محذوف ای فیهی
سارة وهذه الجملة جزاء انی و سارة بالصب حال من الغمامة یعنی
انی کلمه سی بومقامده استفهام ایچون اولوب شرط ایچون اولغه
مکان ایچون اولوب سار فعل شرطدر قونه و سارة مبتدأ محذوفنک
خبری اولوب جملة سی جزاء شرطدر (قوله تقیه فعل مضارع فاعل
ضمیر مستتر راجع الی الغمامة والجملة حال من الغمامة اوجزاء انی
علی تقدیر نصبها دیمسدر كذلك) ملا بائی ومن الظرف المبنیة

این وانی للمکان استفهاما وشرطا ای حال کونهما للاستفهام
والشرط وبناء هالضمینها حرف شرط والاستفهام نحو این زید
واین تکیکن اکن ونحو انی زید وانی تجلس اجلس وقد جاء انی بمعنی
کیف دیمسدر (قوله سار فعل ماضی در محذوفه فاعل ضمیری رسالت
یناه علیه الصلاة والسلامه راجعدر سار سیردن مستقدر جملة سی
انی کلمه سنک مضاف الی هیدر قوله سارة اسم فاعلدر ذهاب معنا سندر
اولان سیردندر الغمامة قولندن حاندر) نته کیم شارح مصنفنک
سارة علی انه حال من الغمامة انی جعل المحذوف المبتدأ دیدی
یعنی مثل الغمامة قولنده مثل کلمه سی محذوف مبتدأ خبری
اولدیغی تقدیرجه در که بالاده ذکر اولدی (بعضلر مثل الغمامة
مبتدأ و سارة خبره وانی ظرف اها و فاعل سار راجع رسول الله صلی الله
علیه وسلم دیدی تقیه فعل مضارع مؤنثدر محذوفه فاعل ضمیری
غمامة قوله راجعدر مفعولی اولان ضمیر بار زعفر عالم صلی الله
علیه وسلم حضرتلرینه راجعدر جملة سی غمامه کلمه سندن حاندر
تقیه وقایه دندر که حفظ معنا سندر (قوله حر کلمه سی ترع خافضت
اوزره متصرفدر ای تقیه و یحفظه من الحر دیمکدر تقیه بتظلیلها
تقدیرنده در حر افظی و طیس کلمه سندر مضاف فدو طیس تنوردر
(شارح کردی الوطیس وهو التنور یقال حتی الوطیس اذا اشتد حره
وکذا اذا صوب الامر دیمسدر قوله للهجیر لام وقیه در) شارح
مرقوم واللام بمعنی الوقت کافی قوله تعالی (اقم الصلوة لاداءک
الشمس) ای وقت دلوکها ای غروبها دیمس هجیر من الظهر
الی العصر اولان وقتدر که شمسنک ارتفاعی و کمال حرارتی و تقدیر
اشبو هجیر لفظی شمسنک ملائمی اولغه شارح مشار الیه کردی
وطیس لفظنده استعاره مصرحه واردر هجیر کلمه سی قرینه
استعاره در دیمس (یعنی نالیم شمسی کمال حرارت و شدت تأثیر
و تمخیزنده تنوره تشبیه ایلدی مشبه به اولان و طیس لفظی ذکر
ایلدی مشبه اولان شمسی مراد ایلدی هجیر کلمه سی قرینه استعاره در
حتی کلمه می ترشح اولور رأیت اسیدا له لیل فی الحمام قیلندن اولور
بعض شراح حر و طیس عبارتق موصوفنک صفتة اضافی

قبيلا ندر ديمش (قوله حي فعل ماضى در رضى كى وزن ايجون
 آخرى سا كن قلتم در تحته فاعل ضميرى وطيس لفظيه راجعدر
 جله سى وطيسك صفتيدر يا خود وطيسدن خالدر قد لفظى
 مقدر در شارح حنفى حى لازم بمعنى سخن يتعدى بالباء ويعلى
 وبالهمزة يقال حى الميسم واحى عليه واوقد النار عليه ديمش
 (تركبده حى قزدي ديمكدر شارح مصنفك حى فعل ماضى
 من قولهم حى النار وبالكسر اذا اشتد حره اى تسير الغمامة مع
 النبي صلى الله عليه وسلم اين سار لاجل حفظه عن الحرارة الشديدة
 الشبيهة بحرارة التور الذى اوقد فيه النار الشديدة وقت الهاجرة
 على ان اللام فى قوله للهجير مستعار للوقت كقوله تعالى (اقم الصلوة
 لبدلوك الشمس) ديمشدر خلاصة معناده بعض شراح وحاصل
 المعنى مجئ الاشجار لدعوة صلى الله عليه وسلم مثل تظليل
 السحاب النبي صلى الله عليه وسلم اذا سار من اى مكان الى اى مكان
 فهى سارية حافظة عن شدة حر نصف النهار ديمش (قال الشارح
 الكردي والمعنى ان اتيان الشجر لدعوة النبي صلى الله عليه وسلم
 مثل الغمامة السائرة معه فوق رأسه حيث سار تحفظه من الحر
) شارح شيخ زاده وتلك الغمامة كانت تسير معه عليه السلام من
 صفر سنة وبها عرفه بحيرة الراهب على ما يرويه الواقدي ان
 اياطالب اراد الخروج في قريش الى الشام وكان عمر النبي صلى
 الله عليه وسلم اذن اثني عشر سنة فاراد تركه فرأه يوما يبكي
 فقال له مالك يا ابن اخي تبكي فسكت رسول الله صلى الله عليه وسلم
 فقال له اعل بكاءك اني ان اخلفك فقال نعم فقال ابوطالب والله
 لا افارقك ابدا فخرج به فلما نزلوا بحيرة الشام وبها راهب يقال له
 بحيراء في صومعة وكان من علماء النصارى فصنع لهم طعاما فدعاهم
 اليه وانما حله على ذلك انه حين رأهم رأى غمامة تظل رسول الله
 صلى الله عليه وسلم فلما نزل ابوطالب تحت الشجرة الغمامة على
 الشجرة ثم قال لهم الراهب احب ان لا يتخلف منكم احدا فحضروا
 كلهم الا رسول الله صلى الله عليه وسلم فنظر الراهب الى الغمامة
 وهى واقفة عليه فقال الم اقل لكم لا يتخلف منكم احد فقال

لا يتخلف الا غلام حديث السن فساواة واجلسه على الطعام
 فنظر الراهب الى الغمامة جاءت معه ثم قال لابي طالب ما هذا الغلام
 منك فقال هو ابن اخي قال فما فعل ابوه قال مات وامه حلى قال
 صدقت قال فما فعلت امه قال ماتت قال صدقت فلما اكلوا قال
 رسول الله صلى الله عليه وسلم استلك بحق اللات والعزى الا اخبرني
 فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تستلني باللات والعزى
 فوالله ما بغضت شيئا بغضهما فقال فبالله الا اخبرني فقال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم سئلي فسأله عن اشياء من احواله فاخبر فوافق
 ذلك من عنده ثم جعل ينظر في عينيه فسئل هل يذهب حجرهما
 فقالوا لا يفارقه فقال اترع جبتك فابى عليه حتى قال له ابو طالب
 اترعها يا ابن اخي فترعها فنظر الى الخاتم بين كتفيه وجعل يتقبله
 وعيناه تهرقان بالدموع ثم قال لابي طالب ان ابن اخيك يكون
 نبى هذه الامة واتى اخاف عليه اليهود فارجع به سريرا الى مولده
 وقد اخذ علينا فيه المواثيق فقال من اخذه فقبس الراهب وقال
 اخذ الله علينا في كتابه الذى ازل بذلك على عيسى ابن مريم وقد
 ادبت اليك في امر النصيحة فاحفظها ولا تغفل منه ديو بوجهه
 تفصيل روايت صحيحه ايدر (وفيه من البذيع التشبيه وجناس
 الاشتقاق بين سار وسائرة ومراعاة الظير في الشطر الاخير

* * * تخيلس * *

* دخی بونک کبیدر معجزات خارقه دین *

* حبیبنی صادق وردی کونشدن اول ذوالمن *

* معین ایتدی اکاسایان مستحسن *

* مثل الغمامة اى سار سائرة *

* ثقیه جر وطیس للهجیر حم *

اقسمت بال مستفعلن قرال فعلن منشق ان مستفعلن ناله فعلن
 من قلبه مستفعلن نسبة فاعلن مبرورة ال مستفعلن قسم فعلن
 (اقسمت بالقمر المنشق ان له) (من قلبه نسبة مبرورة القسم)
 (نالهم عليه الرحمة بويت ايله قلب مطهرة سلطان كاشات عليه
 الصلاة والسلامى مدح ضمته مجزة انشقاق قرى بیاندن ماعدنا

بر معجزه اخرايه دخی ایما ایدر که اول معجزه آخری شق صدر نبوی
ایله وقوع بولان معجزه کبرادر هر برینک تفصیلی بوجه آتی ذکر
اولنور (قوله اقسمت قسمندر قسم سینک وقافک فتحی ایله یمن
معناستنددر یقال اقسم به ای حلف (شارح حتی القسم بفحتمین
الیمین والثلاثی منه غیر مستعمل فلا یقال قسم بمعنی حلف بل انما
یقال اقسم قال الله تعالى (اذ اقسموا لیصر منها مصبحین) والقسم
بفتح القاف وسکون الیمین مصدر قسم المال بین الشراکاء ای فرقه
بینهم وعین لكل نصیبه دیدی کذلک (شارح کردی اقسمت
ای حلفت من الاقسام بمعنی الحلف والیمین وهو فی الاصل اخبار
نقل الی انشاء القسم کبعت واشتریت دیمشدر اقسمت نفس
متکلم بر فعل وفاعلدر جمله ابتدائی در قوله بالقمر جار مجرور
اقسمت کلمه سنه متعلقدر (قر کو کب لیلی مضمی العالم ایله تعریف
ایتمشدر لیله غره شهر دن اوج کیمه تمامنه دکن هلال دیرل بعد
ثلاثة لیالی الی آخر الشهر قد دیرل (قر غلبه معناستنددر سائر کواکبه
نوری غالب اولدیغنه بناء قر دیمشدر قسم من نور ایله مقسم به معجزه
رسول الله اولان قر منقدر (بعض شارح مقسم به محذوفدر
اقسمت رب القمر تقدیرنده در زیر باری تعالی دن غیره قسم اولنار
دیمشدر) لکن شارح کردی بوجه تعریف ایدر ان القمر
مقسم به حقیقه بلا تقدیر شی (قال الامام الحصیری فی شرح
الحجای الکبیر والصحیح انه یمین لانه سجده وتعالی اقسم فی مواضع
من القرآن باشیاء کالشمس والقمر وغیرهما دلی ان عادة العرب
یقسمون بشیء له عظمة عندهم وفي العرف یمین یمینا وهو حجة
ایضا فقد ظهر بهذا جواز الحلف بغير الله تعالی دیمش شارح
مصدق فی اعلا بعد بیان ایدر به قوله فان قبل قد نهی السرع
الاقسام بغير الله تعالی لان فی القسم تعظیم المقسم به وقد نهینا
عن تعظیم غیر الله تعالی بطریق الاقسام فلما المقسم به محذوف
ای اقسمت رب القمر المبتدأ واولم فتعظیمه المستفاد من کونه
مقامه ايس منبیا علی ذاته وعلی اعتقاد استحقاقه ذلك بل هو
وسيلة لی تعظیم انبی علیها الصلاة والسلام بل تعظیم الحق سبحانه

تعالی لا غیره یرشدک الی هذا توصیف القمر بالانشقاق لقوله بقمر
المنشق فان تعلیق الحكم بالوصف یشعر بعلیته له فکانه قبل
اقسمت بالقمر المنشق من حیث انشقاقه الدال علی کمال القدرة
الا الهیة فیرجع القسم بالحقیقة الی رب القمر فیکون هو مقسم به
فی التحقیق قوله المنشق قمرک صفتیدر منشق انشقاق بانندن
اسم فاعلدر انشقاق ترکیده یار لمقدر (قوله ان له عبارتند ان
قحله حروف مشبهه مندر حرف جر محذوفدر قوله علی ان تقدیرنده در
(له لام حرف جر ضمیر منی محلا مجرور کائن مقدرنه متعلق
اولوب ان کلمه سنک مقدم خبریدر که ان کلمه سنک اسمی مصراع
ثانیته نسبة لفظیدر بوصورنده علی ان له قولی مقسم علیه اولور
(ننه کیم شارح کردی ان بالفتح علی حذف حرف الجر ای علی
ان له فیکون مقسم علیه دیمشدر) بعض شارح مقسم علیه که
جواب قسم ایبات آیه دن ماسامنی الدهر یدیدر دیمش لکن
مختار اولان مقسم علیه وجواب القسم ماسبقده تقریر اولندیخی
اوزره ان له عبارتدر اولمقدر قوله من قلبه جار مجرور وخر نسبة
قولنه متعلقدر حصر ایچون جار مجرور متعلقته تقدیم اولمقدر
له ضمیری قره راجعدر قلب کلمه سی ضمیره مضافدر ضمیر سرور
کائنات علیه الصلاة والسلام راجعدر (قلب معروف ومشهوردر
خبره وصا تعریف وتفصیلی ایبات سابقه ده کنار اتمشدر نسبة کلاسی
شبه ومناست معناستنددر (میرورة لفظی مصدر محذوفک صفتیدر
ای اقسامه میرورة صادقه دیمشدر) ننه کیم شارح کردی میرورة
القسم صفة مصدر محذوف ای اقسامه میرورة صادقه دیمش
بعضیلر میرورة لفظیک القسم کلمه سنه اضافتی اضافة لفظیدر
دیدی یعنی قاعیده در که مضاف ممولنه مضاف صفت اولسه
کاسم الفاعل واسم المفعول والصفة المشبهة بوصور تارده
اضافات اضافة لفظیه اولور (ایمدی بومعنا اوزره اونسبه میروز
القسم در دیمش اولور اونسبه قسم اولسه اول قسم میرورة در (یعنی
بر کیمسبه اونسبه قسم اولسه اول قسم ایدن کیمسبه قسمنده ویمشنده
باردر صادقه قدر دیمش اولور) شارح شیخ زاده والمیرورة القسم

صفة نسبة لان الاضافة لفظية او خال منه والمبرورة القسم اي
الصادقة بلا شك يعني لو اقسام احد ان للقمر المنشق نسبة اي
شبهها بقلبه المنشق يكون بارا صادقا ووجه الشبه والجامع اما
اللطيف والصفاء والتزاهة والانشقاق او فيض القلوب وتربية
الالباب والهداية عن الضلال او الاخيد من العالی والاضافة
الى السافل ديمش (بعضه لراو كونه اية من آيات الله ديوب وجد
شبهه بوجهه تفضل ايدرر) قال المصنفك يقال برفلان في عيتم
اي صادق ولم يحنث ومعنى البيت اقسمت بالقمر المنشق ان فؤاد
النبي صلى الله عليه وسلم منور من القمر حتى لو اقسام احد ان له
نسبة وشبهها الى قلبه يكون بارا صادقا في عيتم والحاصل ان كلا منهما
منور شديد في آثاره وهذا بالنظر الى ظاهر الاوهام والافاقسم بالله
انه لانسبة لقلبه بالقمر واين نور هذا من نور ذاك ديوب كذلك (شارح
حنفي والمعنى اقسمت بالقمر الذي شرفه تعالى بالانشقاق وجعل
انشقاقه معجزة للنبي الذي كانت منه الاغراق ديمشدر) قال الشارح
الكردي وجاية البيت مستأنفة اتي بها ليتوصل الى المدح بالملوك
اخر منه والمعنى اقسمت بالقمر المنشق معجزة له صلى الله عليه وسلم
ان لقلبه الشريف نسبة ومشا بهة تامة في الانشقاق والالتيام
من غير اختلال في النور والصفاء والعظمة والبهاء والنسبة مقلوب
للاهتمام لان المعهود والمتعارف تشبيه الغير بالقمر على عكس
ما فعله الناظم وفي البيت اشارة الى معجزتين الاولى انشقاق القمر
وقدمضى والثانية شق صدره صلى الله عليه وسلم كما روى انس
بن مالك رضي الله عنه ان اهل مكة سألوا رسول الله صلى الله عليه
وسلم ان يريهم اية فاراهم انشقاق القمر حتى رآه فقال صلى الله
عليه وسلم اشهدوا فقال الكفار هذا سحر مستمر فانزل الله تعالى
(ان تربت الساعة وانشق القمر وان يروا اية يعرضوا ويقولوا هذا
سحر مستمر) وروى مسلم عن انس ان جبريل عليه السلام اتاه
وهو يلعب مع الصبيان فاخذه فصرعه عن قلبه فاستخرج
القلب فاستخرج منه علقه فقال هذا حظ الشيطان منك ثم غسله
في طشت من ذهب بماء زمزم ثم اعاده في مكانه قال انس كنت اري

الخطيط في صدره (محول معنى عبارت بيت) بغير ذیشان
عليه الصلاة والسلامك امر وشارت عليه سيلة ياريلوب منشق
اولان قره قسم مبروره ايله قسم ويمين ايده ومكه اول قر منشقك
قلب مباركة سلطان كائنات نسبة ومشا بهتي واردز يعني (نته كيم
قر اشارت رسول الله عليه الصلاة والسلام ايله منشق اولدي
كذلك قلب سلطان انبيا جبريل عليه السلام واسطه سيلة منشق
اولدي بوجهندن قر منشقك قلب فخر كائنات نسبة يعني
مناسبتي اولمش اولدي (ايدي ايكى عدد معجزة كبرائك وقوع
بولديغه اشارت ايله بيان اولور ونسبتدن مراد التوار وانشقاق
وصفي ايكينسده دخی بولمغله بوجهله ينلرنده مناسب ومشا بهت
بولنديغيدر (معلوم اوله كه اشياء منورة معتبره عرفده قره تشبيه
اولنه كلوب قره مشبه به اوله كلك مشهور ايكى ناظم عليه الرجه
عكس ايدوب قرى مشبه وقلب سعادتي مشبه به قلمشدرز راغراق
مدح بوصورتنه دركه وجه شبه مشبه بهده اقوى اولق تشبيده
شرط اولمغله قلب سعادتي مشبه به قلمغله وجه شبيده اقوى
اولديغه بناء اولمش اولور (وفيه من البديع رد العجز على الصدر مع
جناس الانشقاق في اقسمت والقسم ومراعاة النظير بين مبرورة
القسم وبين المقسم عليه

*** تخميس ***

اودراونور محض عين شمسله تن شو* مثال آية شق القمر ولي همه سو
نظم ورجرك سوى ماء لادن الذي وضو* اقسمت بالقمر المنشق ان له
* من قلبه نسبة مبرورة القسم *

وما حوى ال مفاعلن غار من فاعلن خير ومن مستفعلن كرم فاعلن
وكل طرف مفاعلن ف من ال فاعلن كفار من مستفعلن هم فاعلن
(وما حوى الغار من خير ومن كرم) (وكل طرف من الكفار من هم)

يوييت والادخي معجزة حبيب خدادن معجزة اخراي يسان ايدر
(قوله وما حوى واوعاطفه در ماء موصول ذوى العقوله وغيره
شاملدر حوى رمى وزنى اوزره فعل ماضيدر حوى ذمك جمع ايدوب
اخاطه ايتدي ديمكدر انغار فاعلندر غار كهف معنا سنه در تركيده

مفاره دیر بر بعضی الغار النقب الذی فی الجان کالیت الیه بیان
ایتمش الغارده اولان الف لام عهد خارجی غار الیه مراد معهود
غار در که مکة مکرمه قریب جبل ثورده واقع غار در که جمع
احاطه سیله مراد پیغمبر عز علیه الصلاة والسلامی جمع واحاطه سنی
بیان اولغله ما دن مراد پیغمبر علیه الصلاة والسلام در بر صورتی
من خیر ومن کرم الیه من ادا کذلک صاحب سعادت افتدیم در
صلی الله علیه وسلم واکر غارک جمع واحاطه سیله مراد پیغمبر
علیه الصلاة والسلام الیه یار غاری صدیق اکبر رضی الله عنه
اولورده من خیر الیه مراد پیغمبر افتدیم من کرم الیه مراد حضرت
صدیق رضی الله عنه اولوق احتمالیدر که غار الیک مدخول فیہی
اولاد یعنی مفید اولور زیرا ما حواء اولان ما کلد سنک عومی اولغله
هر برینه شموله قابلیدر حوی جمله شی ماء موصولک صلہ سیدر
ماء موصوله عائد ضمیر محذوفدر (ما حواء تقدیرنده در ماء موصول
مع صلته خبری محذوف مبتدأ در تقدیری ومن معجزاته صلی الله
علیه وسلم ما حواء الغار تقدیرنده در مبتدأ مع خبره جمله می بیت
سابقه معطوف در یا خود ماء موصول مع صلته جمله سی بیت
سابقه مقسم علیه اولان قی اوزرینه معطوف در تقدیری اقسمت
بما حوی الغار دیمکدر (نته کیم شارح الحقی موصوله والواو
لام طغ والمطوف علیه الجمل السابقة المؤدیة للمعجزات المذكورة
ویموز عطفاً علی القمر فیکون فی حیر باء انقسم ای اقسمت بما
فی الغار ومن فی قواه من خیر یسانیه وعلی تقدیر الاول ما حوی
مبتدأ محذوف الخبرای ومن جمله معجزاته ما حوی الغار والمعنی
ان من جملة معجزاته الواضحات ما احتوی علیه الغار من الذات
الخبرية بالذات والصفات التي هي اكرم الجلائل والسمات وكيف
لا بعد معجزة وقدس الغار وعی عن ادرا که ابصار المشرکین
وعلی تقدیر ان یکون الموصول فی حیر القسم فالعنی اقسام بالذی
حواء الغار من ذات النبی المختار ان اقلیه نسبة بالقمر ذی الاضواء
والنور ان کون المقسم علیه فی هذا البيت محذوفاً لانه ذکره فی البيت
سابق دیمش قوله من خیر جار مجرور کائن مثلاً ومقدره متعلق در

مائک صفتیدر خیر اسم تفضیلدر که اخیر وزنده در کثرت استعماله
بناء همزه سنی علی غیر القیاس حذف اولمشدر کثیر الخیر دیمک
اولور ومن کرم عبارتی من خیر اوزرینه معطوف در من خیر ومن کرم
عبارتی من خیر اوزرینه معطوف در من خیر ومن کرم لفظی
تنوین تعظیم ایچوندن من کرم عبارتنده من لفظی تکرار اولمش
تا کید ایچوندن خیر وکرمیدن مراد خیر الخلق اجمعین الیه وصف
اولنان سرور کائنات علیه الصلاة والسلام در عین خیر ومحض
کرم اولغله رجل عدل قیلندندر (بعض شراح ناظم و ما حوی
دیوب من لفظی الیه انشاء ایتمیوب ذوی العقوله وغیره شامل
اولان ما کلد سیله تعبیردن غرضی پیغمبر علیه الصلاة والسلام
عین خیر ومحض کرم اولدیغنه من خیر ومن کرم الیه مانی یانه ملائم
ومناسب اولسون ایچوندن تخصیص بعد التعمیم قیلندندر (وکل
طرف را وحانیه در کل مبتدأ در طرف کلمه سنه مضافدر (طرف عین
معنایه در من الکنار جار مجرور کائن مقدرینه متعلقدر طرفک صفتی
اولور عنه جار مجرور مؤخر عی فعلنه متعلقدر ضمیر صاحب رسالت
علیه الصلاة والسلامه راجعدر اشبو ضمیری افراد کتورمک دلالت
ایدر که ناظم ما حوی عبارتنده اولان ما الیه ایچوق صاحب رسالت
علیه الصلاة والسلامی اراده ایتمش اوله (نته کیم بالاده احتمال
اول الیه تفصیل اولمش ایدی عی رضی وزنی اوزره فعل
ما عنیدر وزن ایچون یائک فتحه سی حذف اولغله یا ساکن فالمشدر
(شارح مصنفک عی فعل ماض من عی یعنی عی کررضی
فهو عم ویقال اعمی اذا ذهب بصره وسکون آخره للوزن
ویحتمل ان یکون صفة مشبهة والياء للاشباع دیمش عی فعلک
تحتنده فاعل ضمیری طرف کلمه سنه راجعدر عی جمله سی مبتدأ ان
خبریدر مبتدأ مع خبره ماء موصولدن جالدر (شارح مرقوم
مصنفک والجملة بالحقیقة صفة خیر وکرم دیمش (بعض شراح
خلاصة معناده بوجهه تقریر ایتمش وحاصل المعنی رب القمر الذی
کان انساقه آیه ان هذا القمر مشابه بقلبه صلی الله علیه وسلم
من جهة الانساق وكثرة الدور اقسمت یمنه صادق القسم (معلم

اوله که شراح بویست میار که بی اشاره الی هجرتی آخری من معجزاته
صلی الله علیه وسلم دیمشدر (ایمندی بیت من بویست معجزه
رسول اللهی بیان ضمنیه اولدیغی شو جهندندر که کتب
سیرده نقل الیه تفصیل اولدیغی اوزره تار توردی پیغمبر عرافندیمز
صلی الله علیه وسلم اعدادن اختفای بوردقلزنده چیل تورمکه
مکرهیه اقرب و کفره مکة نک کشت و کذا را بیلدکری اما کن
بلده لردن اولغله هر طرفی منظور و معلوملری ایکن کفار بد نهاد
شیر زنده کشته کمال غش و عداوت الیه جنت و جوده نشیر
ساق همت و اهتمام ایدوب مقدور لینی صرف ایتمش ایکن اول
توردیده اصقیا علیه الصلاة والسلامی کور میوب اندن دیده لری
اعنی اولدیغی حقا که معجزه باهره در

* * * تخمیس * * *

* عدوارر کوره من سمت جای محترم *

* که الدی نور نبوت او چشم بر علان *

* جای حق رصد ایتمش دینه حکمن *

* و ما حوی الغار من خیر من کرم *

* و کل طرف من الکفار عنه عی *

فالصدق قال مستغفلن غارواصل فاعلن صدیق لم مستغفلن ریافعلن

وهم يقومون عین لون ما فاعلن بالغار من مستغفلن ازم فعلن

(فالصدق فی الغار و صدیق لم ریاف) وهم يقولون ما بالغار من ارم

(قوله فالصدق فاشترط محذوفه جوابدر ای اذا عرفت کونها

فی الغار فالصدق دیمشدر لکن فالتفسیریه اولوب بیت اولک

مضمونی تفسیر و بیان اولق مختاردر (شارح شیخ زاده والصدق

فی الخبر مطابقتی للاقع مع الاعتقاد یقال صدق فی وعده ای اتی

بما التزم) شارح کردی والصدق ضد الکذب وصدق الکلام

مطابقتی للشارح و ارادیه الی صلی الله علیه وسلم فانه لشاهیه

فیه کانه عینه دیمشدر الصدق مبتدادر (قوله فی الغار طرق

مستقردر مبتداین حالدر) قوله والصدق و او عاطفه در صدق

اوزرینه معطوفدر (قوله لم ریافه سی مبتداتک خبر بیدر صدق الیه

مراد پیغمبر بمن علیه الصلاة والسلام در زجل عدل قیلندندر که
صدق له بررتبه ده متصف ایدیکه همان عین صدق اولمشدر
(نته کیم قرآن مبینک عین هادی اولدیغی و صفده (هدی المتقین)
وارد اولدی صدق له تعیرده صاحب سعادت علیه الصلاة
والسلامک هر قولی واقع مطابقی اولوب ضروری و معنوی صدق
و صداقت و استقامتله نهایت مرتبه ده متصف اولدیغی افاده در
(صدق مبالغه الیه اسم فاعلدر صدیقین مراد بار خاز سلطان انبیا
علیه السلام اولان ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرت بزرگوار که
معراج سعادت ایشیدیکه انده ابتدا تصدیق ایتکه صدیق لقبیه
بررتبه ده مشهور اولمشدر که علیه استعمال الیه اول ذات شریفه عم
اولمشدر ثریا کبی کثرت استعمال الیه علم اولوب اسماء غالبه دن اولور
(لم ریافه سی اوزره فعل مضارع تشبیه سیر در ویتدن
مستقدر انلر کور نمیدیلرنتد کیم شارح مصنفک لم ریاف من زویر العین
دیمش لکن (بعض شراح اصل نسخیه کسیر رالیه و میم بایه
لم ریاف در دیمشدر یعنی زائل اولمشدر بیلدیمک اولور) قال الشارح
الکوردی قوله لم ریاف یکسر الراء فعل مضارع من رام یریم ریاف
ولم ریاف ای لم یرح ای لم یزال و هو تشبیه یریم کسیر اصله یریماف
(به ضیلر لم ریاف مفرددر انتفاخ معنای اولان تور مدندر دیمش
کما قال الشارح الکوردی قیل انه من ورم یرم اذا تورم و انتفخ و هو
(مفرد مؤکد بالنون الحقیقه المبدله الفاعل عند الوقف علی انه خبر
الصدق دیمش) شارح جنسی قوله یرم يجوز ان یکون من الورم
من زباب ورم یرم کوعده بعد من ورم انقه اذا غضب فان الغضبان
یمتلی غیضا یمتفخ وان یکون من رام یریم یتسأل رام میکانه یریمه
اذا زال عنه و فارقه دیمشدر یعنی ورم انقه دیرل غضب ایتدی
معناینددر (ایمندی بومقامده ولم ریاف دیمک یعنی حکم خدا و تقدیر
و قضادن ممنون اولوب اول حاله راضی اولغله غضب و انتفعال
ایتمیدر دیمک اوله) نته کیم شارح شیخ زاده لم ریاف من ورم جلده
انتفخ یرم بالکسر کوعده بعد من ورم انقه اذا غضب لان الغضبان
یمتفخ فاعنی لم یغضب علی القضاء و القدر ولم یتغیر من حالهما

باستشعار والخوف لکن ال تمکینهما وصدق یقینهما وروئی بعض
لم یریا و ما ذلک من الناظم دیمشدر (قوله وهم واو حالیه در هم ضمیر
منفصل مبنی محلا مرفوع مبتدا در ضمیر کفارہ راجعدر) یقولون
فعل مضارع جمع مذکر در تحتندہ مستتر ضمیر فاعلیدر جمله سی
مبتدایک خبریدر مبتدا مع خبره جمله سی لم یرما فعلتک فاعلتدن
حاندر ما بالغار ما کلمه سی لبس به مشابہ اولان مادر مختار اولان لغت
بجایزیده ما کلمه سی مبتدا و خبره داخل اولور مانک عملی یوقدر
(ایمدی بو محله بالغار مقدم خبر من ارم مؤخر مبتدا در یعنی ما بالغار
عبارتندہ ما لبس کلمه سنه مشابہ اولغله نافیه در بانی معنای سنه حرف
جر در جار مجرور کائن مقدره متعلق محلا مرفوع مقدم خبر اولور
من ارم من زائده در ارم زائده اولان جارایله مجرور ارم لغتده احد
معنای سنه در (پس دیمک اولور که کفار غارده بر کیمسه یوقدر دیلر
(شارح شیخ زاده قوله ما بالغار من ارم ما زائده لتأکید النفی یقال
ما فی الدار اریم وارم ای احد دیمش (بعض شراح قوله من ارم
بفتح الهمزه والراء ای یقولون ما بالغار من احد ناظرین الی حوم
الحمام ونسج العنکبوت علی فم الغار کما اشار الیه الناظم بقوله) ظنوا
الحمام الخ یعنی کفار دوران حیامی و باب غارده نسج عنکبوتی
کور دکارندہ ما فی الغار من احد یعنی غارده بر کیمسد یوقدر دیدیلر
(شارح کردی لم یرما رام یروم دن اولق اوزره خلاصه معناده
دیمش که والمعنی فالصدق والصدیق لم یزالا ولم یرحامن الغار
فاعین فیہ قدام الکفار وهم یقولون لبس احد فی الغار وهذا
عنایت من الملک الستار) وفیها من البدیع جناس الاشتقاق بین الصدق
والصدیق ویرما وارم والتکریر فی الغار الغار

* * * تخمیس * *

* عزیزمندیه رفیق و صدیق اطف خدا *

* معین و یاورى عون و توکل مولی *

* ضرر ایزمى اکا عالم اولسه کرا عدا *

* فالصدق والصدیق فی الغار لم یرما *

* وهم یقولون ما بالغار من ارم *

ظنوا الحمام مستفعلن م وطن فعلن نوا العنکبوت مستفعلن علی فعلن
خبر البری مستفعلن بتم فعلن تنسج ولم مستفعلن تحم فعلن
(ظنوا الحمام وظنوا العنکبوت علی) (خبر البریه لم تنسج ولم تحم)
ظنوا فعل ماضی جمع مذکر در تحتندہ فاعل ضمیری کفارہ راجعدر
جمله سی استینا فیه در ظن مطلقا علمک انو اعتنددر (شارح کردی
ان الحکم بامر الی آخر ان کان جازما فهو علم وان لم یکن جازما فان لم
یترجم احد طرفیه فشک وان ترجع فالراجح ظن والمردجوح وهم
(معلوم اوله که آیات سابقه دن و مبلغ العلم انه بشریتندہ علمک
انواعی وظنک تعریف و بیانی سبقت ایتشدر بو محله دخی لزومی
مرتبه ذکر و بیانه محتاج اولغله بو وجهله تفصیله مبادرت
اولنور که معلوم اوله که مطلقا علم که حصول صورۃ الشیء فی العقل ایله
تعریف ایدر بو معنا ایله مطلقا علم اگر حکمه مقارن اولورسه
تصور دیرلر اگر حکمه مقارن اولوب و او حکمی جزم ایله اولورسه
تصدیق دیرلر اگر او حکمی جزم ایله اولیوب حکمک طرف
آخرینی تجویز ایله اولورسه بو مقوله تصدیقه ظن دیرلر ظن دخی
تصدیقک اقسامنددر یعنی تصدیقه اولان حکمک وقوع
ولا وقوع دیدکلمری ایکی طرفدن برطرفنی آخره ترجیح ایله حکم
اولنورسه لکن حکم جزم ایله اولمازسه بلکه طرف آخری دخی
تجویز ایله اولورسه ظن دیرلر طرف آخره وهم دیرلر کذلک اگر
حکمه جزم اولیوب و برطرفنی دخی ترجیح اولمازسه حکمک طرفینی
عند العقل مساوی اولورسه شک دیرلر شک تصور اقسامنددر شکده
برطرفنی حکم یوقدر لایجزم ولا بعدم الحزم (ایمدی بو مقامده ظنک
معنای کفار غارده سلطان انبیاک موجود اولماستنی موجود
اولماستی اوزره ترجیح ایدوب غارده اولماستنی ایله حکم ایلدیلر
لکن او حکمده جزم اولماغله ظن قبیلندن اولدی زیرا ظن دخی
تصدیق اقسامنددر که بناء سلطان انبیا علیه السلام غارده
اولماستیلہ ایلدکلمری حکمده جزم اولماغله ظن قبیلندن اولمشدر
(نته کیم ناظم وظنوا دیو تصریح ایدر بو صورتده ظنوا کلمه سی
کشدو معنایسنده اولور) لکن بعض شراح بو محله ظن جزئی

حاوی اولان علم معناسند در دیمش (شارح مصنفك قوله نظروا
علموا عبر الناطم عن العلم بالظن لانه لما كان عاريا عن دليل يعول
عليه وعن سبب يستند عليه جعله مضمونا وقد شاع ذلك اعني
التعير عن العلم بالظن كقافي قوله تعالى (وظنوا انهم مانعهم
حصولهم) جور مشددر دیدی بوصورتده یعنی بیت مزبوره
اولان ظن ایله مراد حکم جازم یقینی حاوی علم معناسی اولورسه
بوجوده تطبیق اولور که کفار بیغیر عن علیه الصلاة والسلام
غارده اولماق طرفی دوران حجام و باب غارده نسج عنکبوت ایله
کندوره استدلال ایلدیلر علم حاصل اولدی لکن دیلاری بلامسند
ضعیف و غیر معتبر اولمغه ناظم اول علمدن ظن ایله تعیر ایدوب
ظنوا کلمه سیله انشاد ایلدی دیوب ذکر اولتان شارح مصنفك
قولی بوجده تطبیق و بینان ممکندر ظنوا فعلی ایکی مفعوله
تعدی ایتکله الجسم مفعول اولددر حجام اسم جنسدر ترکیده
کو کر جین دیدکلریدر (شارح کردی وهو مائل لانشاء غایة
المیل تقطع لاجلها نحو عشرة ايام وهو طرفة ارك دعائها بانیرک
نیدنا محمد صلی الله تعالی علیه وسلم وسیدنا نوح علیه السلام والمراد
بالجمام همنا اتان کایحیی قصته و حجمات الحرم من نسلها دیمش
قوله وظنوا واو عاطفه در ظنوا فعل ماضی در فاعلی کذلک تحتده
مستتر کفاره راجعدر قوله العنکبوت ایکنی ظنوا کلمه سنک
مفعولیدر جمله سی اولکی ظنوا فعلی اوزرینه معطوفدر (شارح
وجه تکرار الظن الاستعارة بان کل واحد منهما امر مستقل فی افادة
ظن الکفار انه صلی الله علیه وسلم لبس فی الغار دیمشدر قوله
علی خیر البریة عبارتده جار مؤخر لم تنسج کلمه سنه متعلقدر
مضاف مخذوذدر علی مریا خود علی مدخل خیر البریة تقدیرنده در
میرایله مراد باب غاردر البریة خیر کلمه سنک مضاف الیهیدر بریه
خلق معناسنددر (بیغیر عن علیه الصلاة والسلام خیر المخلوقات
اولدیغی مسلم عالمدر قوله لم تنسج فعل مضارع مفرد مؤنثدر
تحتده فاعل ضمیری عنکبوت کلمه سنه راجعدر جمله سی ایکنی
ظنوا کلمه سنک مفعول اولددر انسج کلمه اولورکدر عکبر و کبر

نسجی کندویه اورمچك یوومسی دیمکله معروف خانه منی رایتدر که
بیت العنکبوت مشهوردر لکن امر عجیب بودر که سکت صید
ایمک ایچون عنکبوت برهوا صیادلر کی آغ کروب اجرا ایلدیکی
افعال لمتقه وصنعت غریبه دقت ایله نظر و مطالعه اوانسه محیر
عقولدر زیر کلماتی ادراک ایدن نفس ناطقه الحق نوع انسانه
تخصوص اولوب سائر حیوانات جزئیات محسوسه بی ادراک
ایدوب کلیاتی ادراک ایلر مبر اولدیغی اهل حکمت عندنده
مسلم ایکن عنکبوت ذباب صیدی ایچون شبکه صیاد منابه سنده
برهوا آغ کرر که انده ذباب دوشوب صید اوله یومعنی هر بار که
یو وجهله آغ کر رایسه ا که ذباب دوشر صید اولوردیو بر کبرای
کل ملاحظه سنه مبنی اولمغه خلاق عالم رب العالمینک
یوحیوان ضعیفه امر کلی بی ادراک صورتده الهامی حقا که قوت
قوت جای تعجب واستغرابدر (فیبجان من الهمها ذلک وهو علی
کل شیء قدير اسارح کردی وفي الحديث نهی رسول الله صلی الله
عليه وسلم عن قتل العنکبوت وقال انه جند من جنود الله الا ان
البيوت تطهر من نسيجها لما زوى عن علی رضی الله عنه (طهروا
بيوتکم من نسيج العنکبوت فان ترکها فی البيت یورث الفقر) دیو
نقل ایلمدر قوله ولم تنسج واو عاطفه در لم تنسج فعل مضارع مفرد
مؤنثدر تحتده فاعل ضمیری حجام لفظنه راجعدر جمله سی اولکی
ظنوا کلمه سنک مفعول ثانیدر بوصورتده اف و نشر مشوش واردر
لم تنسج کلمه سی دارید ور معناسنه یحوم دن مشتقدر اصلی حوم
یحومدر قال یقول کیدر دیمشدر لم تنسج فعلک مفعولی مخذوفدر
لم تنسج حول الغار تقدیرنده در که يقال حام حوله ای طاف و دار حوله
دیمک اولور (شارح مصنفك دیمش که ان الکفار لما رأوا باب الغار
منسوجا حاموا علیه الجمام زعموا علی مایقة ضیة العادة والنظر الظاهر
انه لو کان فی الغار احد لما نسج العنکبوت علیه ولا حام الجمام حوله
ووجه زعمهم ظاهر من انه مخالف للعادة ولما یقتضیه النظر الظاهر
فلذا زعموا وظنوا ما ظنوا لکن هؤلاء الکافرون عن اسرار الالهیة
غافلون ما علموا ان حراسة الله عز وعلانیها قوة ان تعطی نسج

العنكبوت وهو اوهن البيت رصانة سد اسكندر وان تهب حرم
الحمام قوة الدروع في دفع البلاء عن انبيائه ومنع الاعداء عن اوليائه
تبارك الله الذي بيده الملك والملكوت فاطنك يحوم الحمام او ينسج
العنكبوت (فيها من البديع التكرير في ظنوا واللف والنشر المشوش
وجناس اشتقاق مع رد الجز على الصدر في الحمام وتحم
* * تخميس * *

چکجه پرنه در غاره عنكبوت اعلا او چشم دشمنه بر آغ ايدي همان كويا
حمامه دار اولوب ظن دشمن اولدي مباظنوا الحمام وظنوا العنكبوت على
* خير البرية لم تنسج ولم تحم *

بالادن برو شرح وبيان اولنان معجزة غار ثورك تفصيل منقبه سي
بهر حال ذكر وبيان وظيفة شراح اولغله سلطان منبيان
روم ويسى مر حومك سيرمكي نام تاليف دليريزدن مطالعه
واندن معرفت ووقوفه حواله اولمشدر

وقاية ال مفاعيلن لاه اغ فاعلن نت عن مضا مستفعلن عفة فعلن
من الدروع مفاعيلن ع وعن فعلن عان من ال مستفعلن اطم فعلن
(وقاية الله اغنت عن مضاعفة) (من الدروع وعن عال من الاطم)
قوله وقاية الله لفظا مرفوع مبتدأ در لفظه جلاله مضاف
مصدر فاعله مضاف اولمشدر مفعولي محذوف وقاية الله النبي
تقديره در (شارح كردى ويمكن ان يكون من باب التثنية منزلة
اللازم فلا يكون المفعول ملحوظا اصلا اى شان وقاية الله وحالها
الاغناء عن مضاعفة الج ديمشدر وقاية وحفظ وعصمت جلله سي
بر معنابه در قوله اغنت فعل ملحق مفرد مؤنذر افعال بانشدن
مستغنى قبلوب انى محتاج ايتدى ديمكدر تأنيث ضميرى وقايه
راجد در مفعولى محذوف ضمير در كه فخر كائنات عليه الصلاة
والسلامه راجد در اغنته تقديره در ياخود فعل متعدى اولان
اغنت كلمه سي لازم منزله سنه تنزيل اولغله ضمير محذوف
ملاحظه سنه حاجت يوقدر (نته كيم شارح بالاده بيان ايتدى
قوله عن مضاعفة جار مجرور اغنت كلمه سنه متعلقدر مضاعفة
مفاعله بابتدن اسم مفعولدر موصوف محذوفدر عن درع مضاعفة

ديمكدر (شارح كردى والمضاعفة ان يلبس واحدة فوق واحدة
وقيل ان يكون منسوجة خلقتين خلقتين لان المضاعفة ان يراد
على اصل الشئ مثله او اكثر منه والذرع من الحديد يد كرويوث
ديمش (قوله من الذروع جار مجرور مقدره متعلقدر يوحده محذوف
الذرع كلمه سندن حالىدر ياخود صفتدر درع من الدروع ديمكدر
من الدروع قولنده اولان من بياندر ياخود تبعيظه در (شارح
مصنفك والذروع جمع الكرة واكثر جمع الكثرة ههنا بالذكر لان
نبي الاحتياج مع وصف الكرة ادخل في معنى الحفظ والحراسة
ديمشدر درع كسر دال ايله تيموردن كوتلكدر كه زره ديرلر عن عال
رام كى اسم فاعلدر مضاعفة اوزرينه معطوفدر موصوف مقدردر
عن حصن عال تقديره در (من الاطم من بياندر در جار مجرور كائن
مقدره متعلق اولوب عانيدن صفتدر اطم محب وزنده اطمت
كلمه سنك جوميدرا طمت حصن معنائه در يوكسك وعالى حصارلر
وقلعه لردن مستغنى ايدر ديمكدر (شارح كردى والمعنى ان وقاية الله
وحفظه سبحانه وتعالى للنبي صلى الله عليه وسلم اغناه عن الدروع
المضاعفة والاطوم العالیه لانه تعالى حافظ كل شئ وناظره وكان
صلى الله عليه وسلم يحرس اولا خوفا من الكفار فنزلت (والله
يعصمك من الناس) فاخرج برأيه من الثقب (محصول معنای عبارت
بيت) حق سبحانه وتعالى لك حفظ وحجاي قى قى قى قى قى قى قى قى
ويوكسك قلعه لردن مستغنى ايدر يعنى كئى بي جناب كبريانك وقايه
وخواهسته سي او انچه نه قى قى قى زره كيكه حاجت وارونه تعرضدن
مانع اولان يوكسك حصار وقلعه لره احتياج قالور انلردن مستغنى ايدر
ديمك اولور بومعنى وقايه كلمه سي تفصيل اولنديغى اوزره لازم منزله سنه
تنزيل اولنديغى صورته در (اما كى وقاية الله لازم منزله سنه
تنزيل اولنوب متعدى اولنديغى حاله ابقا اولنوب بر مفعول
تقديرى ايله وقاية الله النبي ديمك تقديره اولور سه معنای بيت
ديمك اولور كه (اول محبوب خدا سلطان انبيا عليه الصلاة
والسلامى صون خدا ووقايه باري اعدادن محاذفه ده قى قى
زره لرك كيمكدن وعالى حصار قلعه لردن مستغنى ايلدى يعنى اسباب

محافظة من بر شیشه محتاج ایتدی جله سندن مستغنی قلدی دیمک
اولور (خلاصه کفارت در غاره کلوب مایوس رجعتلری ظاهر
نسبح او من عنکوتدن ومقارنه ک متانت وممانعتدن صائمه وقایه
حفظ ربانی اول نبی محترمی ققت زرهدن وعالی حصار رازدن
مستغنی اتمشدر زرده قائدیکه زرخ کبی منسوج کورینان نسبح
عنکوت و دیوار غار سبب محافظه اوله

* * * تحسین * *

* ایدوب ظهور یا لکزی ایتدی حق معاونتن *

* یتر بو معجزه هر کیم او قور سه منقبتن *

* نه یایدی اولمش ایکن دشمنان هر جهتن *

* وقایه الله اغنت عن مضاعفة *

* من الدروع وعن عال من الاطم *

ماسامنی الدهر مستغنی فاعلن ما واستجیر مستغنی تبه فعلن
الاول مستغنی ت جوا فعلن راننه لم مستغنی یضم فعلن
(ماسامنی الدهر ضیا واستجیر تبه) (الاولت جوار راننه لم یضم)

قوله ماسامنی مانا فیه در سام فعل ماضی در سو مدن مستغنی سوم
تکلیف وتحمل معنا سنه در بو صورتده ایکی دفعوله تعدی ایدر
سوم ظلم معناسنده دخی استعمال او لنور بو صورتده بر مفعوله تعدی
ایدر قوله الدهر سام فعلنک فاعلیدر (ضیا ظلم معنا سنه در سامنی
دخی ظلمی معناسنه اولور سه ضیا سامنی فعلنک مفعول مطلق او اور
جاست قعود اقیلندن من غیر فعله مفعول مطلق واکر سامنی
فعلی تکلیف وتحمل معنا سنه اولان سومدن مشتق اولور سه
ضیا سامنی فعلنک مفعول ثانیهی اولور مفعول اولی ضمیر متکلمدر
سامنی فعلنک دهره اسنادی مجاز عقیدر که اسنادده مجاز در زیر
اشبو نظم قصیده موحددن صدور ایتشدر خیر و شر انجق حقندن
اولدیفنی معتقد اولان ذات کرامدندر معلوم اوله که حقیقه عقلیه
ومجاز عقلی قرآن کریمده و کلام شعر اواد باده کثیر الاستعمال
اولفله مطولدن نقل ایله بو کونه عاجزانه تفصیلنه مبادرت اولندی
(قال السعد العلامة علیه الرحه الاسناد مطلقا سواء کان خبریا

او اسنادی شانه حقیقه عقلیه وهی اسناد الفعل اومعناه من المصدر
واسم الفاعل واسم المفعول والصفة المشبهة واسم التفضیل
والظرف الی ما هو ای شیء هو ای الفعل اومعناه له ذلك الشيء
عند المتکلم ما یطابق الواقع والاعتقاد کقول المؤمن ائبت
الربیع البقل وما یطابق الواقع فقط کقول المعتزلی خلق الله
افعال العباد ومنه مجاز عقلی ویسمی مجاز احکما ومجاز فی الاشیات
واسناد انجاریا وهی اسناد الفعل اومعناه الی ملابس له خیر ما هو له
یعنی غیر الفاعل فیما یبنی للفاعل و غیر المفعول به فیما یبنی للمفعول
بتأول متعلق باسناده وهی ان ینصب قرینة صارفة فلا اسناد عن
ان یکون الی ما هو له ولا فعل ملاسبات سنی یلا بس اذا عل
والمفعول به والمصدر والزمان والمکان والسبب فاسناد الفعل الی
الفاعل اذا کان مبنیا له والمفعول اذا کان مبنیا له حقیقه کما من
واسناده الی غیر الفاعل فی المبنی لک عل واسناده الی غیر المفعول به
فی المبنی للمفعول مجاز (کفوله عبثه راضیه وسیل مقم وقید
اسناد الی الفاعل وجد جده فی المصدر ونهاره صائم فی الزمان
ونهر جار فی المکان وبنی الامیر المذینة فی السبب وضربه اتأدیب
فی السبب الغائی ولهذا ای ولان مثل قول الجاهل خارج عن
المجاز لا شرایط التأول فیه لم یحمل بخبر قوله (اشاب الصغیر وافنی
البکیر) کر الغداة و مر العشی علی المجاز ای ان اسناد اشاب وافنی
الی کر الغداة و مر العشی مجازا ما دام لم یعلم اولم یظن ان قاله
لم یرد ظاهره لعدم التأمل حیثئذ والمجاز العقلی فی القرآن کثیر
کفوله تعالی (واذا تلین علیهم آياته) ای آیات الله (زادتهم ایمانا)
(والمقصود ان اسناد زادتهم الی ضمیر الایات مجاز لانها فعل
الله تعالی وانما الایات سببها وهو غیر مختص بالخبر بل یجری
فی الانشاء نحو یا هامان ابن لی صرحا فان البنا فعل العیلة وهما مان
سبب آخر ولاید للمجاز العقلی من قرینة صارفة عن ارادة ظاهرة
لفظیه اومعنویة کاستحالة قیام المسند بالمسند الیه عقلا کفوله
محبتک جاءت بی الیک او عاده نحو هزم الامیر الجند وصدوره عطف
علی استحالة ای والکلام من الموحده مثل اشاب الصغیر وائبت

الربيع البقل ذيوافاده ذوائد جليله بنور مشلر (ايمندى بومقامده
دخى سامنى فعلى دهره اسناد مجاز عقلى اولديغى ظاهر در كه
بغير آخر الزمان عليه الصلاة والسلام افنديمك مدايح جليله سنده
بويله قصيده غرايه موفق اولان ذات شريف كبار موحدين
اولديغى بياندن مستغنى قريند صارقه در كه بيت مشروح مؤمن
موحدين صادر اولان انبت الربيع البقل قبيلندن اسناد مجاز
عقلى به مثال اولور (معلوم اوله كه فصحى وشعراء عرب اشعار زنده
اكثريا حوادث عالمى دهره وكاه زمانه اسناد ايدرلر موحدين
صدورى اعتباريله مجاز عقليدر دينور (كذلك شعراء روم وعجم
اثار زنده فلكه وسپهره ودهره وزمانه وسائر بومقوله به اسنادلى
كثير الوقوع در نته كيم (بيت) ذكر متاع عاريت عالم فنا * خلقك
نيازنه فللك امتناعه (مصراع) زمانه كوردك اويمدى اوى سن
زمانه به) وسائر بومثلوايات ديوان شعرا ده مسطور در لكن حكماء
تجيين حوادث عالمى وظهورات ارضيه فى افلاك وكواكب
واوضاع واتصالاته مربوط در ديوب حكم تصرف فى افلاك
تخصيص ايندكارينه بناء اجرام فلقيه به اولان اسناد حكماء
مرفومه به نسبت حقيقه عقليه اولور مجاز عقلى اولماز) نته كيم
حقيقه عقليه ك دخى تعريف وبيانى مطولدن نقل ايله ما تقدمده
سقت ايلدى (قوله واستجرت به واو عالنه در حاله دكلدر
استجرت فعلى استفعال بايندن نفس متكلم در نجاة و خلاص
وسلامت طالب ايدرم ديمكدر استجرت فعل و فاعلدر بهله سامنى
اوزينه معطوف اولغله نفيه داخل اولور (قال شارح كردى
(قوله واستجرت عطف على سامنى داخل تحت النفي السابق اى
وما استجرت به الا الخ وقيل الواو للحال والجملة حال من ضمير المتكلم
بتقدير قد والجار والمجرور متعلق به يتضمن معنى الاستعانة اى
ما سامنى اندهر مستجير به صلى الله عليه وسلم ولا يخفى فساد المعنى
على هذا فان الاشارة لا يتصور الا بعد الضيم فان فرض اتصال
الاشارة بحال الضيم حتى كأنهما وقعوا فى وقت واحد لا مقدمها
دعشدر (شارح شيخ زاده والمراد ههنا من الجوار الحماية

والرعاية لانه يستلزمها قال المصنفك (قوله واستجرت اى طلبت
الخلاص والنجاة منه من قولهم استجاره من فلان فاجاره
واجاره الله من العذاب انقذه وخلصه وفى التنزيل (وان احد
من المشركين استجارك فاجر) ديوبيان ايمشدر (شارح حنفى
الضيم الظلم ضامه اى ظلمه) والاستجارة طلب الاجارة والاجارة
الادخال فى الجوار وهو بان يمنع عما يلحقه من الاذى والمكره
ويصنع به ما يجب على جاره من المرافق وادناها دفع الضيم قال الشاعر
(اصبحت فى جارك ياسيدى) (والله قد اوصى بحفظ الجار)
ديمشدر (قوله الاولت واوحايه در نلت فعل فاعلدر وضول معنائه
اولان نيلدند قوله جوار نلت فعلك مفعولدر (شارح كردى الجوار
بانكسر الامان والرعاية والحماية ديمش قوله منه جار مجرور نلت فعله
متعلقدر ياخود محذوفه متعلق اولوب جوارك صفتيدر (نلت
جمله سى قد تقديرى ايله سامنى فعلك فاعلندن حالدر قوله ام يضم
بناء مجرول اوزره فعل مضارعدر لم ينظم معنائه در تحتده قائم مقام
فاعل ضميرى جوار لفظنه ر اجعدر (شارح كردى صاحبه
لفظنى تقدير ايدر كما قال لم يضم صفة جوار اى نلت جوارا
لم يضم صاحبه فحذف المضاف وانقلب الضمير المجرور مرفوعا
واستتر فيه ديمشدر الاولت عبارته اولان استثناء مفرغه در
قاعده بيدر كه استثناء مفرغه مستثنى منه محذوف اولور ومستثنى
بحسب العوامل معربدر واستثناء مفرغه كلام منفيدة او اورا كرمعنى
صحيح اولور سه كلام مثبتده دخى اولور واستثنايا اعم احوالندن
استثناءدر ياخود حالندن ويا اوقاتندن استثناءدر وبونلك غير يندن
استثناءدر ما ياء فى الازيد كى ككه مستثنى منه محذوف
احد كلمه سيدر اما بوبنده استثنا اعم احوالندن استثناءدر (نته كيم
شارح كردينك ذكرى آنى تقريرندن ظاهر اولور كذلك شارح
شيخ زاده والمستثنى منه محذوف اى فى حال من الاحوال او يوما
او وقتا من الاوقات ديمشدر پس بومقامده اولان استثنائك فهم
وتحقيقى اولوا اعم احوالندن استثنائك تفصيلى بيانه محتاجدر (قال
القاضى عليه الرحمة قوله تعالى (ضربت عليهم الذلة اين ما تقفوا

الاجمال من الله) استثناء من اعم الاحوال اي ضربت عليهم الذلة
في عامة الاحوال الا متممين او ملتبسين بذمة الله تعالى او يدين
الاسلام انتهى (فان الشيخ في حاشية البيضاوي قوله استثناء
من اعم الاحوال (اعلم ان الاستثناء المفرغ يصح الاستثناء من جميع
مقتضيات الفعل وهي اجناس مختلفة فاعلة او مفعولة وما انتصب
حالا من احدهما وما كان عرضا منه ومعنى قواهم مستثنى من اعم
الاحوال كونه مستثنى مما لا اعم منه في الجنس الذي وقع منه المستثنى
فقولك ما ضرب الازيد استثناء من اعم عام الجنس الفاعل اي ما
ضرب احد الازيد او كفولك ما رايت الازيد استثناء من اعم عام
الجنس المفعول به اي ما رايت شيئا الازيدا فان الشيء لا اعم منه في
جنس المرق اذا لو كان من عام الجنس لاحتمل ان يكون عاما فوقه
فصيغة افعال التفضيل افاد انه لا عام فوقه اعم منه وقولك ما لقيته
الازيد استثناء من اعم عام الاحوال اي ما لقيته في حال كوني او كونه
زايدا وكذا في الاضافة (واعلم ان المراد انه مستثنى مما هو عام يتناول
جميع ما يندرج تحت جنس الفاعل او المفعول به والمعنى ضربت
عليهم الذلة في عامة الاحوال اي في جميعها الا في حالة واحدة وهي
حال كونهم ملتبسين بذمة الله تعالى (شارح قصيده شيخ زاده ههنا
المستثنى منه محذوف اي في حال من الاحوال الا في حال نيل الجوار
او يوما لانه في معنى وقت من الاوقات والواو في ونلت حالية بمعنى
وجدت ديمش (شارح كردى المستثنى داخل في المستثنى منه والمعنى
ما عدا منى الدهر وما استجرت به في حال من الاحوال الا في حال نيل
الجوار حاصل منه صلى الله عليه وسلم والغرض منه افادة سرعة
حصول نيل الجوار منه صلى الله عليه وسلم بالاستجارة حتى كانه
حاصل ومقارن في حال الضيم ولولا هذا الاعتبار لما صح الاستثناء
فتأمل واعلم ان الفعل اذا وقع بعد الا لا يكون الاستثناء المفرغا ديو
سابق الذكر فحول كرام تحقيق مقام ايتشدر (ايمدى الا ونلت
محذوف في جميع حال من الاحوال دن استثناء من مستثنى منه محذوف
اولافه استثناء مفرغ در ومستثنى مستثنى منه در داخلدر يعني
في حال من الاحوال مستثنى من مستثنى منه في حال

قبيلندن اولافه مستثنى منه اولان محذوف اعم احوال ديديكمن
حالده داخل اولور بوتقديرجه استثناء ثلثه مذكوره بر حالده
وبر وقتده بولمش اولافه ناظمك بويته مرادى كندويه ظلم
وتحميل محنت وآلام اولنديغى حالده اولدخى كذلك اول حالده
واول وقتده طرف رسالت پناهدن استجاره واستمداد ابتدكه
بلا تاخيرينه اول حالده واول وقتده جوار وامداد ونجاة نائل
اولديغى افاده ايدر يعني نالتم كندويه اولان امداد ونيل نجاتك
سرعتنى اعم احوال دن استثنى وبوتعيرايه بيان ايدوب اول طرف
سعادتن استجاره واستمداد ايدن مظلومان ومحت كشان دهر
اولان درد مندان نيل نجات وسلامت بر كونه سريع الظهور در كه
كوياهمان ظلم ومحت واستجاره واستمداد ونيل نجات او چي دخي
بر حالده وبر آنده اولمش كي اولور ديوب كندو مجربى وكندو حالى
اولديغى سامنى واستجرت ونلت فعللرني كندو نفسنه اضافت ايله
تصريح ايدر بوندن مرادى مصائب كونيده وحالات ثقلت
واضطرابده اول شفيع امت سلطان رسالت عليه الصلاة
والسلام دن استمداده ودر وني اولطرفه توجهه امت مرحومه في
دلالت ومرتبه سرعت ظهورى ايله تبشردروني البيت من البديع جناس
الاشتقاق مع رد العجز على الصدر في ضامنى ويضم واستجرت وجوارا
* * تخميس * *

ناه ايدن اودر ساء مرحمت سبهن (بودرده بوادى مداو اذ قلب بر ولاهى
سلامتم كوزده سورمه در او خاك رهى ماسامنى الدهر ضما واستجرت به
(الا ونلت جوارا مند لم يضم)

ولا التمس مفاعلت غنى الد فعلن دارين من مستفعلن يده فعلن
الا استلم مستفعلن ت النداء فاعلن من خير مس مستفعلن تلم فعلن
(ولا التمس غنى الدارين من يده) (الا استلمت النداء من خير مستلم)
قوله ولا التمس واو عاطفه در لازمه در بيت اولده اولان لابي
مذكردر ديمش التمس فعل وفاعلدر سامنى اوزرينه معطوفدر
التمست التماسندر التماس لغته مطلقا طلب وسؤالدر بومحله
معناى لغوى مراددر التماس اصطلاحه كشي كند و اقرانندن

وهرتبه سندن طلب و سؤال در (بس مطلقا سؤال و طلبیده استعمال
معنای اصطلاحی به نظر مقتیدی مطلقه استعمال اولغله مجاز
مرسلدر مقام قرینه در که پیغمبر بمن علیه الصلاة والسلام قدر
ورته سی اعلی المعالیدر بس التماس ایله معنای اصطلاحی مراد
اولدیغی ظاهر در قوله غنی تقدیرا منصوب التمس فعلنک مفعولیدر
دارینه مضافدر اضافت بمعنی فی در (غنی یسار و وسعت حالدر
داریندن مراد دنیا و آخرتدر شراح غنی الدنیا بالمال الوافر و غنی
العقبای بالدين الكامل دیمشدر قوله من یده جار مجرور التمس فعلنه
متعلقدر ضمیر سرور کائنات علیه الصلاة والسلامه راجعدر (ید
افسانده عضو معلوم مخصوصدر یددن مراد ذات کریم سلطان
انبیاء علیه الصلاة والسلامدر ذکر جزء اراده کل قبیلندن مجازدر
دیدیلر بعضیلر کرم و احساندن کایه در یا خود وسع و اقتداردن
کایه اوله دیمشدر (شارح شیخ زاده و معنی من یده ای بشفاعته
و بر کته التوصل به دیمشدر من یده عبارتیه دنیا و آخرت
پیغمبر بمنك ائنده اولدیغنه اشارت وارددر قوله الا استلمت الا حرف
استثنا در استلمت فعل ماضی نفس متکلم و حده در افتعال بایندندر
استلامدن مشتقدر (استلام لمس معناسنه در ترکیده یا بشمقدر است
ال ایله اولسون استرا و بمعنی که تقبیل ایله اولسون (شارح کردی
استلام هو المس بالید او بالقبلة و منه استلام الحجر الاسود دیمشدر
استلمت جمله سی استثناء مفرغه در که محذوف مستثنا منه دن استثنادر
اشبو استثناء مفرغه ده مستثنی منه کاه حال اولور و کاه اعم احوال
وارقات اولور ته کیم تفصیلی بیت سابقده سبقت ایلدی و کاه
مستثنی منه بونلردن غیری امر آخر اولور نحو ماضی الازید
ترکیبده مستثنی منه محذوف احد لفظیدر (ایمندی محذوف اولان
مستثنی منه بو مقامده بیت سابقده اولدیغی کبی اعم احوالدر ته کیم
(شارح شیخ زاده و المستثنی منه محذوف کاف الیبت السابق و يجوز
ان یكون من احوال المقدر (شارح کردی و المستثناء مفرغ من اعم
الاحوال دیمشدر تقدیری و لا استلمت غنی الدارین من یده فی حال من
الاحوال الا فی حال الاستلام دیمکدر یعنی غنای دارینی طلب

والتماس ایلدیکم حانه یعنی اوآنده ندی و یساری خیر مستلادن
استلام و اخذ ایلدم دیمکدر قوله ندی تقدیرا منصوب استلمت فعلنک
مفعولیدر (ندی عطیه و غیر معناسنه در من خیر جار مجرور استلمت
فعلنه متعلقدر (مستلم لامک فتحله اسم مفعولدر تقبیل اولنانلرک
خیرلوسندن ندانی یعنی عطیه و احسانی اخذ ایلدم دیمک اولور
(شارح فخرالدين الاستلام التقبیل دیوب استلام کله سی یوس
و تقبیل معناسنه اولق اوزره تفسیر و تصریح بیان ایدر (وبعض
شراح اخذت معناسنه بطریق الکایه بو مقامده مستعمل اولدیغنه
ذاهب اولمش کما قال (شارح خنی و الاستلام ههنا کایه عن اخذ
العطا لان التقبیل من لوازمه غالباً دیمش حتی بعض شراح قوله
استلمت بمعنی اخذت دیو تصریح ایدر (لکن قوله خیر مستلم
عبارتنده اولان مستلم ایله مراد بالاده بیان اولنان یوس و تقبیل معناسنه
اولان استلامدن اولغله دیمک اولور که استلمت الندی یعنی غنی
و عطیه بی اخذ ایلدم من خیر مستلم تقبیل اولنانلرک خیرلوسیدن که
اول خیر مستلم سلطان المرسلین علیه الصلاة والسلام افندیمرک
مبارک اید سعادتلریدر که خیر اسوددن و سائر عادات تقبیل اولنان یاری
کرماندن جمله سندن خیرلوسی اولدیغی بیان اولور (ایمندی اشبو
تقریر اولنان معنی اولکی استلمت کله سی بطریق الکایه اخذت
معناسنه اولان استلامدن اولوب لکن خیر مستلم عبارتنده
اولان مستلم کله سی یوس و تقبیل معناسنه اولان استلامدن اولق
اوزره بیان و تقریردر که (ناظم رحمه الله استلمت کله سیله معنای کای
اولان اخذت معناسنی مراد ایدر اما مستلم کله سیله معنای حقیقی اولان
تقبیل معناسنی مراد ایدر بوندن ماعدا سابق الذکر ندی کله سی
غنی و یسار و عطیه معناسنده استعمال اولدیغی کبی (کذلك سمادن
روی ارضه نازل اولان نم مقوله سی ترکیده چی و فارسیده زاله
دیدکری رطوبت جزئی به دخی افتده ندی لفظی اطلاق اولغله
دیمک اولور که غنای دارین کبی عطیه کبرای برآدمه اعطا ایتک
ید کریم رسول الله علیه الصلاة والسلامه نسبت بر طوبت جزیه
و بر مک قدر امر جزیدر معناسنه اشا رتدر (بو مقامده شراح

مصنفك قوله غنى الدارين عبارة تده برمعناى لطيفه موفق اولمندر
كما قال فان اريد يغنى الدارين الغنى من الدارين اى الاستغنا
من الدارين وعدم الطلب وكونه غير طائب بهما بل هو متوجه
بجملته الى مولاه فذلك مرتبة المقربين والانباء لان الهمة
العلية اقتضت ان يتوجه العبد بجملته الى مولاه ويقطع الالتفات
الى ما سواه حتى لو طلب الجنة كان خارجا من زمرة اولى القبول داخل
في جملة اصحاب البلاء والحاقة على ما وقعت الاشارة النبوية
الى ذلك في قوله ان اكثر اهل الجنة البلاء يريدان اكثر اصحاب الجنة
هم الذين قد جعلوا مطمح نظرهم بمجرد الوصول الجنة وما ذاك
الا قصور عقولهم وقوة غفلتهم عن قوله تعالى (والله خير واثق)
يو معناه مرحوم راعب يا شانك بيتي عجب مجلده واقعدر (بيت) تجلى
نشه سن اهل شككم ادر الك عالمي * جنان اكد بجه زاهد اكل وشربك
كترن سويلر (بعضيلريد سلطان انبياء عليه الصلاة والسلام تقبيل
اولنا نلرك جله سندن خيرلى او ادقده حجر اسود دن دخی خير لو
اولمق لازم كلورد بوا اعتراض ايتشارلر) شارح كردى بوجوهله
جواب ويبان ايدر كما قال قبل خير المستمل الحجر الاسود لما ورد
في الحديث انه يمين الله في الارض فكيف التوفيق قيل ان في ذلك
في اقامة بعض اداب الحج الذي هو من فروع الدين واما يده
صلى الله عليه وسلم فقد اقيمت مقام يده تعالى في بيعة اليمانية التي
هي اصل الدين قال الله تعالى (ان الذين يباعدونك انما يباعدون الله
يد الله فوق ايديهم) والمعنى ما طلبت منه صلى الله عليه وسلم
ما تحصل به الغنى ويكمل به الدين الا وقد نلت على اتم وجه واكمله
بالتوسل اليه صلى الله عليه وسلم وهو المراد باخذ العطاء واستلام
النسب وفيه اشارة الى جواز الاستمداد منه عليه الصلاة
والسلام في حال البرزخ لكونه حيا في ذلك المقام المشرف
فيحصل للتوسل به صلى الله عليه وسلم جميع المأرب من دفع
المضار وجلب المنافع بالتمسك بجنابه الرفيع وقدره المنيع ومعدان
البيانان من رمضان بين السابق واللاحق من الايات انتهى كلامه
(شارح فخر الدين خلاصة معناه ديمشك الاستلام

التقيل والندى العطاء والمستلم بفتح اللام والمراد يده المباركة صلى الله
عليه وسلم اى ما طلبت غنى الدنيا والاخرة من يده المباركة لا وقبيلت
العطاء التام من يده المباركة صلى الله عليه وسلم (وفيه من البديع
جناس القلب بين التمسك واستلمت والاشتقاق بين استلمت ومستلم
* * * تحبب * * *

* درنده بولدى نيجه دردمند كاسه نهى *

* تجلى يد عليا عطاي تاج شهى *

* سلامتم كوزمه سورمه در او خال رهى *

* ولا استمسك غنا الدارين من يده *

* الا استلمت الندى من خير مستلم *

لا تنكر ال مستفعلن وحي من فاعلن رؤيا هان مستفعلن قله فعلن
قلبا اذا مستفعلن نامت ال فاعلن عيسان لم مستفعلن تتم فعلن
(لا تنكر الوحي من رؤيا هان له) (قلبا اذا نامت العيسان لم تتم)

لا تنكر خطاب عام فعل مضارع مخاطب نبي استقبال در فاعل
ضميرى تحببده انت بجه سى بجه مستأنفه در الوحي مفعول يدروحي
جناب خفك انبياء عظامته ملك واسطه سبيله خطاب عز يدروحي
يا خود بلا واسطه كلميدر (يا خود قلب انبياء كلامى القادر) قال الوحي
عند اهل الشرع الخطاب وخطاب الرسل الافهام بواسطة الملك
من رؤياه من حرف جر در (رؤيا تقديرا منصوب محذوف كائن
كلمه سته متعلق وخيك صفتيدر من بيانه در) رؤيا رأى فعلتك
مصدر يدرواى فى المنام يرى فيه رؤيا ديزر فعلى وزنه غير
منصرف در الف تأنيث علة منع صرف قدر بشرى كيدروا خود
رأى فى الظاهر فعلتك مصدر يدروا مطلقا رؤيت معانسته اولوز
(شارح مصنفك الرؤيا من رأى فى المنام رؤيا على فعلى بلاشوين
كدعوى ديمشدر رؤيا ضميره مضافدر ضمير سيد كاشانه عليه
الصلاة والسلام در اجمع در ان حروف مشبهه دندر كسراه وفتحله
جائز در له لام حرف جر در ها ضميرى انكله تقديرا مجرور محذوف
كا ثنه متعلق محلا مرفوع ان كلمه سنك مقدم خبر يدروا قوله قلبا
ان لفظك مؤخر اسميدر بجه سى لا تنكر بجه سته تعليليه در قلب

انساندن منع حیات حیوانی اعضا و ریشتمند بر عضو شیرین در
برجائده اولیوب دائما قلب اوزره اولدایغی قلب تسمیه سینه وجه
تسمیه در اد اشراط معانی متضمن وقت معناسنه ظرف فزماندر خافض
للشیرط جازم للحرز دیدکاری در نامت فعل ماضی مؤنث در نومدن
مستقدر نوم او یخود در فار سیده خواب دید کلریدر العینان عینک
نشیه سیدر حالت رفعی تنبیه نك الف ایله در نامت فعلک فاعلیدر
نامت جمله سی محلا مجرور اذانک مضاف الیه بدر لم تتم اصلی بنوم در
حرف جازم بلکه لم یقل کی اولمشدر تتم فعل مضارع عدد تحتده
فاعل ضمیری قلبه راجعدر جمله سی محلا مجرور جزاء شرطدر
جمله شرطیه محلا منصوب قلبک صفتیدر (شارح دره المضبته
نوم العین فترة یعزى الحيوان يتعطل بها حواسه الظاهرة وتوم
القلب تعطل القوى المدركة ديمش یعنی حالت نومده عینه فتور
و انغماض عارض اولدوغی کی قلبه دخی غفلت عارض اولوب
قوای مدرکه ظاهره و باطنه جمله معطل اولور اما صاحب
سعادت علیه الصلاة والسلامک نومله عینان میار که زنده فتور
مشاهده اولور سده قلب خدا بین لامکان مسیری نام اولیوب
قوای مدرکه باطنه علیه لی علی وجه الاكمل ادراک و یقندن
بر آن خالی اولماز ایدی (قال المصنفک النوم خلاف اليقظة من نام
ینام مثل علم یعلم فی الکلام سارة الى قوله صلى الله عليه وسلم
ان عینی بامان ولا ینام قلبی والحکمة فیہ ان نوم القلب غفلة وغفلة
الحبيب عن المحب محال وعن عائشة رضی الله عنها قالت اول ما یرى به
رسول الله من الوحي الرؤيا الصالحة في النوم وكان لا يرى رؤيا
الا جاءت مثل فلق الصبح ثم حجب اليه الخلا وكان يخلو بغار حراء
وقال عليه السلام الرؤيا الصادقة من النوم والذی من جزاء
من النبوة ثم فی الکلام تنبيه على معجزات آخر کرؤياه التي هی وحی
و ککون قلبه غرنا ثم اذانام عیناه اشو بیت دلشینی نظم اولدر لطله
محسوسه یعنی بیت هیو خطه در که یعنی اول ذات کریم الشان که
خزان نعم الهی بد سعادتده اولمله غنای دارین کی بر عطیة عظیمة
فی الحسنة قدری اوله اوله سلطان عالم معنائک صورت نومده

اولان الهامات وحالاتی سن رؤیا ساره کی ظن ایتم بلکه تمام وحی
الیه بدر چشم ظاهر لی تقدیر نومده مشاهده اولور سه دخی یتنه
قلب اکاه اکاه لری نام نکادر بران رابطه حقندن غافل اولما مغله ظاهر
اهیئت نومده کندورده ظهور ایدن حالات والهامات جمله وحی
قیلندندر دیمک مراد اوله لکن بو بیتک تفصیل معنای عبارتی ذکر
آتی بیت معافیک معناسیله تقریر و بیان اولور کاسیجی (وفیه من البدیع
مراعاة النظر بین الرؤيا والنوم والسلب ولا یجاب بین نامت و بین لم تتم
* * * تخفیس * * *

* اولدکه عشق ایده نور جمال ایله مملو *

* اولور تجلی حق انده وحیله همه سو *

* اودراوعین بصیرت اودراومعجزه کو *

* لاشکر الوحی من رؤیاه انله *

* قلبا اذانامت العینان لم تتم *

فذلك حی مفاعلان بلو فعلان غ من نبو مستفعلن و ته فعلن
قلبس ین مفاعلن کرفی فعلن ها حال مح مستفعلن لم فعلن
(فذلك حين بلوغ من نبوته) (قلبس ینکر فیها حال محتمل)

فذلك فاعلیه در ذاک اسماء اشارتنددر بیت اولده اولان الوحی
من رؤیاه مشار الیه در ذاک تقدیرا مبنی محلا مرفوع مبتدادر حین
ظرفدر وقت و زمان معناسنه در مبتدایک خبریدر جمله سی سابق
الذکر لاشکر الوحی من رؤیاه یتنده اولان تهنیک علنیدر که فاء
تعلیلیه داخل اولمشدر حین کله سی بلوغه مضافدر (بلوغ
مقصده انتها و وصولدر بلغت المكان ای وصلت الیه دیمشدر قوله
من نبوته جار مجرور بلوغه متعلقدر ضمیر مضاف الیه در مرجع
ضمیر میخیمه ینم علیه الصلاة والسلام افندیمزدر من ابتدایه اولمله
نبوته بلوغه لری نک ابتدا سنده دیمک اولور که ابتدای نبوت سن شر یقلری
حدار بعینه وارد قدده در یعنی ابتدا نبوته بلوغ و وصول لری زماننده
ایدی (بس اویله زمانده رؤیا وحیله اولمق انکار و تبغید اولماز
مألئده در قلبس قولنده فالتفسیر به در لبس افعال ناقصه دندراسینی
ضمیر الشاندر که حال و شان دیمکدر (ینکر بناء مجهول اوزره فعل

مضارع در انکار دندز فيه جار مجرور ینکر فعلنه متعلق در ضمیر
 حین کلمه سنده را بعد از حال ینکر فعلتک قائم مقام فاعلیدر حال الشی
 امره و شانه در ینکر جمله سی لبس تک خیر یدر حال لفظی محتمل
 کلمه سنده مضاف در محتمل لامک فتحیه مصدره یدر احتلام معنای سنده در
 (احتلام دوش کور مبدل در حلم دوشدر که رؤیادر) شارح مصنفک
 والحلم بالضم ما یراه النائم تقول منه حلم بالفتح واحتمل دیمشدر (شارح
 درة المصیئة والحلم والاحتلام وإن اختصا عرفا بما یكون من وساوس
 الشیطان لکن فی اللغة لا اختصا عن لهما بل فهما هنالك بمعنی
 الرؤیا الصالحة بقرينة المقام دیو تحقیق ایدر) معلوم اوله که شبه
 ینتد اولان فذالك اسم اشارتدر بو اسم اشارتک مشار الیهی بیت
 سابقده اولان لا ینکر الوخی من رؤیاه عبارتتک ما ایدر (شارح درة
 المصیئة ترتیب قیاسی بو وجهله تحریر و تقریر ایتشدر کما قال و جمله
 فلبس ینکر نتیجه لما قبلها ای لما کان الوخی الحاصل من رؤیاه
 علیه السلام فی زمن بلوغه مرتبة النبوة فلا ینکر فیه حال رؤیاه
 لانه محض الصدق وعین الحق فان تلك المرتبة مورد الفیوض
 القدسیة (ایمدی شارح شیخ زاده الفاء للنتیجه قولیه دلیل
 ومدعایه اشارت ایتشدر بو تقریر اوزره بیت سابقه مزج ایل
 (محصول معنای بیت پیغمبر یمز علیه الصلاة والسلام افتدیمزه
 وحی رؤیادن اولدیفنی یعنی رؤیا طریقیه اولدیفنی انکار اینه زیر
 اورویاری وحی ایل اولمق نبوة ابتداء وقت بلوغلنده ایدی (ایمدی
 او وقتده محتملک یعنی رانی رؤیانت حالی وحیه اولمق انکار اولمجاز
 دیمک اولور بعض شراح دیمش وحاصل المعنی کان النبی علیه السلام
 یوحی الیه فی النوم کما یوحی الیه فی اليقظة ورؤیاه الوخی فی النوم کان
 زمن وصوله الی ابتداء النبوة وذلك علی رأس اربعین سنة من مواده
 علیه الصلاة والسلام فلبس ینکر فی الزمان المذکور حال محتمل
 من رؤیاه الوخی فی النوم یعنی ان هذا الزمان لا ینکر فیه رؤیة محتمل
 الوخی من نومیه (وفی البیت مراعاة النظیر بین البلوغ ومحتمل

* * تخمیس * *

* قورادی مقدمه چرخ چتر یاد شهری *
 * بسیط ارضه سزادر دیورسه خیمه کهنی *
 * جلوس تحت نبوت کیدردی هب شهری *
 * وذاك حین بلوغ من نبوته *
 (فلبس ینکر فیه حال محتمل)

تبارک ال مفاعیلن لاه ما فاعیلن وحی بمک مستفعلن تسب فعلن
 ولا نبی مفاعیلن ی علی فعلن غیب بمک مستفعلن تهم فعلن
 (تبارک الله ما وحی بمک تسب) (ولا نبی علی غیب بمکهم)
 تبارک الله تفسیرنده قاموسده ای تقدس وتیزه وهو صفة خاصة لله
 تعالی دیمش بعض شراح قوله تعالی (تبارک الذی یدیه الملك)
 معناه تعالی وتعظم عن صفات المخلوقین دیمکدر یدی و بعضیلر
 تبارک الله ای بارک مثل قاتل یقاتل الا ان قاتل یتعدی ویقاتل
 غیر متعدد دیمشراصل معنای بو وجهله در لکن عرف عامده مقام
 استحسان و تعجبه استعمال او نور حتی اطبا کتب طیده وجود انسانی
 تشریح و بیان ایلد کلرنده تمامنده کان استحسان تعجب ایله فتبارک
 الله احسن الخالقین عبارتتی تصریح ایدر لکن کذلک محبوه امعان نظرده
 استحسان و تعجب ایله خلقتک تبارک الله دید کلری مشهور در
 تنه کیم (شارح درة المصیئة یقال فی العرف العام تبارک عند
 استحسان الشی ومنه قولهم (فتبارک الله احسن الخالقین) دیمش
 (بعض شراح تبارک لفظتک معنای دخی ملاحظه ایدوب تبارک الله
 فیه وتبارک علیک دیوب دعاء بالخیر ایتد کلری دخی عرف عامده
 کثیر در زیر تبارک تفاعل وزنده فعل ماضی اولمغه لفظا اخباردر
 معنائش اولمغه بارک الله فیک دیمک سکا اول استحسان ایلد یکمز
 امری الله زیاده ایلسون دیمک اولور زیر تبارک لفظی بر کندن
 مشتق در برکت لغتد غم و نما وزیاده و کثرت معنا سنده در یدی
 (بعض شراح تبارک الله کایه عن الثبات والبقا دیمش ایمدی
 یومعنا اوزره مثلا محبوه نظر ایدوب (تبارک الله احسن الخالقین)
 دیمک اول تعجب و استحسان ایلد یکمز حسن و لطافتی احسن
 الخالقین اولان الله ثابت ودائم ایلسون دیو دعا اولور اما اطباتک بیان

تشریح تمامنده فتبارك الله دید کلمی کمال قدرت خفه استخوان
و نجب مقامنده در (امدی تاظمک تبارك الله قولیه امرادی وحی
آلهی مکتسب اولیوب محضا فضل آلهی اولدیغنی استخوان
و کمال فضله نجب مقامی اولدوغنی افاذه و اعلامدر) شارح حنفی
قوله و تبارك الله و اماله مثل سبحان الله و جلت عظمة الله و عظمت
قدرة الله انما يستعمل في مثل هذه المواطن لبيان بلوغ ذلك
المذكور مرتبة الكمال و كونه خارجا عن حده البشرية متجاوزا
طوق البشر ديمشدر (ماوخی بمکتسب مالبس کله سه مشابه اولان
مادر اسمی رفع ایدر خبری نصب ایدر وحی مانتک اسمیدر) بمکتسب
پازانده در مکتسب اسم مفعولدر اکتسابدن مشتقدرا اکتساب
تحصیل ایچون سعيه دیرلر (شارح الکسب والا اکتساب طلب
الشيء مباشرة الاسباب ديمشدر در مکتسب بايله تقدير منصوب
مانک خبریدر جمله سی جمله مستأنفه در که متعجب منهی پاندر
ديمشدر) بعض شراح اراد الناظم بقوله تبارك الله التعجب والتعجب
قوله ماوخی بمکتسب ای الوحي بما لا يحصل باكتساب الانسان
وقدرته بل هو علية يعطيها الله تعالى لمن يشاء ديو متعجب منهی
بيان ایدر قوله ولا نبي مصراع اولده اولان مانک اسمی اوزرینه
معطوفدر لازانده در نفی سابق تا کیدا ایچوندر علی غیب جار مجرور
کله سنه متعلقدر اهتمام وزن ایچون تقدیم اولتمشدر مضاف
مخذوندر باخبار غیب تقدیرنده در غائب حاضرک ضدیدر عنهم
کله منده دخی پازانده در منهم مصراع اولده اولان مانک خبری
اولان بمکتسب اوزرینه معطوفدر منهم اسم مفعولدر کذب و بیهتان
معناسنده اولان اتهامدندر (محصول معنای عبارت بیت) بارک الله
عجب جای تحسین و امر عظیمدر وحی آلهی که کسب وسعی ايله
تحصیل اولتماز و نبي مکرم غیبدن خبر ویرمسی ايله منهم دکدر
یعنی اخبار عن الغیب پیوردقلری مغیبات وحی آلهیدر یوخسه
کندودن عقلی و جعلی اخبار در ديو نبي مکرم بهتان و حاشا کذبه
حل اولتماز خلاصه وحی بر فتنل آلهیدر که کسبه سعي ايله اولماز
و نبي مکرم غیبدن خبر ویرمسی

ووقوعی مقرردر یوخسه کندو لکنندن خبر ویرور دیو بر وجهله
اتهام اولتماز ديمک مآلنده در

* * * تخمیس * *

* مقام وحی نبوتدر ارفع رتبک *

* نه خوب خلعت تشریفدر اودوا الحسبک *

* عطای محض خدا در نه دخلی وار سبیک *

* تبارك الله ماوخی بمکتسب *

* ولا نبي علی غیب عنهم *

کم ابرأت مستفعلن وصبا فعلن باللمس را مستفعلن حته فعلن
واطلقت مفاعلن اربا فعلن من ربة ال مستفعلن لم فعلن
(کم ابرأت وصبا باللمس راحته) (واطلقت اربا من ربة اللمس)

اشو بیتده کم کله سنک تفصیلی بیت آتیده (کم جدلت بکلمات الله
من جدل) بیتده ذکر اولور بو بیتده کم کله سی خبریه در کفوله
تعلی کم من شة فلیله غلبت فنة کیر فیان ذلله) کبی اقتضا ایدن اعراب
بو وجهله در که ملاجای ديمشدر (فکل واحد من کم الاستفهامية
والخبرية یكون بعده فعلا او شبه فعل غیر مشتغل عنه بضمیره کان
منصوبا معمولا علی حسب عمل هذا الفعل وعمله لا یكون الا بحسب
المیزانک تقول کم بواضربت فکم منصوب علی الظرفية للفعل
المذكور مع اقتضاء الفعل للمفعول به والمفعول المطلق و غیر ذلك
فتمینه لاحد المنصوبات اعنی الظرف ههنا انما هو بحسب المیزان
وتحو کم رجل ضربت فی المفعول به و کم ضربت فی المفعول
المطلق ديمشدر یعنی بو مثالده کک میزنه راجع ضمیر دن خالی
اولان ضربت فعلی اول میز اولان رجل کله سنک کندویه مفعول
به اولما سی اقتضا ایه کله کم کله سی مبنی محلا منصوب ضربت فعانک
مفعول بهی در بو مثال میز مد کور اولدیغنی صورته در لکن
کاهی میز محذوف اولور بو بیتده اولدیغنی کبی (امدی بالاده
منظور ملا جامینک ذکر ایلدیکی قواعد نحویه اوزره بو مقامده
اعراب بو وجهله اوله که بو بیتده کد نصکره فعل غیر مشتغل عنه
بضمیره ذکر اولتمشدر یعنی کد نصکره ابرأت فعلی ذکر اولتمشدر

واول فعله که راجع ضمیر یوقدر (ودخی کم کله سی خبریه در میری
 محذوف مرة کله سیدر کم دنصکره فعل غیر مشتغل ابرأت فعلیدر
 میراولان مرة کله سنک اول ابرأت فعلی کندویه مفعول به اولماسنی
 اقتضا ای کله کم کله سی مبنی محلا منصوب ابرأت فعلنک مفعول
 بهیدر زیراکم لفظنک اعرابی میرته تابع در دیدکری قاعده بودر
 نته کیم شارح کردی دیمش که (کم خبریه منصوب المحل مفعول
 مطبق او مفعول به للفعل الذی بعده ای کم ابرأ ابرأت او کم مرة
 ابرأت) قوله ابرأت فعل ماضی مؤنث در افعال بابنددر بری قلمقدر
 شارح فخرالدین (قوله ابرأت من ابرأ وهو دفع السقم والوصب
 بالفتح المریض یقال وقد وصب الرجل فهو وصب بالکسر ای
 رجل ذو وصب دیمش قوله وصب ادا کسر یله مریضدر اما صادک
 فتح یله مرض لازم وعلت دائمی معنا سنه در فتح ایله اولور سید
 مضاف تقدیرنه محتاجدر ذو وصب دیمکدر (بالمس جار مجرور ابرأ
 فعلنه متعلقدر بایینه در لمس بدیله مسه دیرل راحتد لفظا مرفوع
 ابرأ کله سنک فاعلیدر ضمیره مضافدر ضمیر سرور کائنات
 علیه الصلاة والسلامه راجعدر (راحه بطن کف در که ترکیده
 آوج ایچی دیدکری محلددر) ابرأت جمله سی شارح کردی تختاری
 اوزره جمله مستأ نفه در که ماقبلندن منقطعه دیر زیر سلطان
 کائنات علیه الصلاة والتحيات افندیمرک معجزاتندن برنوع آخر
 معجزهیه ناظم ابتدا وشرع ایتشددر (ننه کیم شارح مرقوم و الجملة
 مستأ نفه عما قبلها لانه شروع فی صنف آخر من المعجزة وهی ابرأ
 المریض واطلاق المحتاجین و خلاص المؤمنین دیمشدر) ناظم
 راحه قولیه کویا مریضی راحت واستراحت مس ایده جکنه ایما
 و اشارت قصد ایدر دیمک ممکندر واطلقت وواعاطفه در اطلقت
 فعل ماضی مؤنثدر تحتند فاعل ضمیری راحه کله سنه راجعدر
 ابرأت جمله سی اوزرینه معطوفدر اطلقت اطلاق قدندر اطلاق
 نذایصدر ترکیده صالیویرمک معنا سنه در حتی محبوسی و منفی بی اطلاق
 مشهوردر اربا اطلقت فعلنک مفعولیدر ارب رانک فتح یله حاجت
 معنا سنه در قال الله تعالی (غیر اولی الاربعة) وارد اولمشدر ارب

حاجت معنا سنه اولور سنه صاحب تقدیرنه محتاجدر صاحب
 ارب دیمکدر واکر ارب بکسر الراء اوور سنه صفت مشبهه در مضاف
 تقدیرنه حاجت یوقدر (ننه کیم بعض شراح ارب بکسر الراء
 باغلو و مقید معنا سنه در صفت مشبهه در دیمش من ربة جار مجرور
 اطلقت فعلنه متعلقدر ربة قلاده وحلقه معنا سنه در که حیوانانک
 کردنه بندایددر حیوانات انکله مریوط و مقید او ب اضطر ایدن
 خالی اولماز و فی الحدیث (حلقه ربة الاسلام من عنقه) بیور لمس
 الربة بکسر الراء الحلقه المربوطة فی جبل مقلد فی عنق البهائم
 معروفة عند سكان البوادی واصحاب المواشی دیوب شارح قاضی
 عضو تفصیل ایتشددر الم فتح لام ومیم ایله جنون واختلال عقل
 معنا سنه در الم مضاف الیه در ربة کله سنک اضافتی بیانه اولمق
 ظاهر در ربة من جنون دیمک او اور یا خود اضافت لامیه در زیر اضافت
 لامیه در لام تقدیری ممکن اولمق شرط دکلدر یوم الاحد و شجرة الاراک
 اضافتی لامیه در مع هذا شجرة الاراک دیمک صحیح دکلدر دیمشدر
 (ناظم علیه الرحمة یو بیت دلارا ایله دخی صاحب رسالت علیه
 الصلاة والسلام افندیمرک معجزات سابقه لاندن باشقه نوع آخردن
 اولان معجزاتی و بعضا کندونک سرگذشت حائنه یو بیت ایله
 مراد ایلدیکی اشارت وایمائی کویا یو وجهله بیان و تشریر ایدر که
 (خلاصه معناسی یعنی مرض شدید ایله مریض وصاحب فراش
 اولان خسته بی چوق کره راحه مبار که لریله مس بیور مغله برأ
 و نحت تام اعطا ایلدی یعنی علتدن بری ایلدی) ننه کیم یو عبد
 ضعیفی فلج کبی برعلت مشکله دن خلاص ایلدی یونک تفصیلی
 ما سبقة ناظمک حالی بیانده تفصیل اولمشیدی و چوق کره مجنون
 لا یعقل ربة قید جنوندن اطلاق بیوردی واقعه نیجه امر اض
 مهملکه یه مبتلا اولان مرضیه بلا علاج و بلا تدبیر انجق راحه
 جان بخشار یله مسح بیور مغله برأ وعافیت کلمک ننه کیم اول کایده
 بیان اولسان ناظم رؤیاده مس ایله برأ وعافیت علی الخصوص (من
 جن ساعة لم یفق ابدا قولي اطبا عندند مسلمان ایکن مجنون ضر فی
 ولاده زنجیر جنوندن مرآت کثیره ایله اطلاق و تخلیص بیور دقلری

معجزات سائر کی آخر مجزة کبری اولدیغی ظاهر در خصوص اول
 مجزة باهره نافعہ الی یومنا هذا باقی اولوب امتده نیجه انفاس
 قدسیه صاحبی مشایخ و صلواتن مشاهده اولمقیده در (نته کیم
 سلاطین مانعیه علیهم الرحمہ سرای همایونه موظف طیب روحانی
 تعیین ایلد کبری بعد التجربه وضع قدیم در حضرت عبسی صلوة
 الله علی نبینا وعلیه حضرت تیرینک ابراء برض و احیاء موتی مقوله سی
 مجزة سی کند و زمان سعادت لرنده و بذاته مباشرت لریله اولمش ایدی
 (لکن بزم پیغمبریمز علیہ الصلاوة والسلام افندیملک مجزاتی
 کند و زمان دولت لرنده اولدیغندن ماعدان نبوتی تصدیق و قبول
 ایتمکله کند و نک اتباع و متعلقاتی مقوله سندن اولان امتده دخی
 الی یوم القیام ظهور و وقوعی حق بوکیم بر مجزة کبرادر مشایخ
 عظام و بکار صوفیه دن منقول اولان کرامات و خوارق عادات
 تواتر ایله ثابت اولدیغندن غیری طریقت رفاعیه مشایخنده بلکه
 درویشانده بوفیقیرک بلکه چوق کیمسه نک الیوم رأی العین مشاهده
 ایلدیکی حالات عجیبه که سکین طویل و محدودی بطینک بر طرفندن
 ادخال و طرف آخردن اوجنی اخراج ایلد کد نصبره ینه عافیت
 و حیاته قالمق میتک حیات بولم سیله نه فرقی وارد سیف و سنانی
 وجود لرینه ضربات شدید ایله ادخال و آتشی مس و سائر کتب
 معتبره ناطق اولدیغی اوزره بومقوله خوارق عادات امتده ظهوری
 قدر و منزلت سلطان انبیانک نیجه مرتبه و علو شرفنه دالدر شعراء
 ینامدن ثابت افندی مرحوم ادهم نامه سی دیباچه سنده معجزات
 رسول اللهی بعضا تعداد و بوجمله قتی ناز کانه ادا و ایراد
 (بیور مشرک کما قال)

منت الاله کیم طوغوب اول ماه * کافرنه روزین ایتدی شام سیاه
 نوله اولسه نکا هبانی محاسب * پنبه ایچنده صاقل نور در ناب
 بر آوج سو ایدوب اوشه در مشت * اولدی بر ماصره آب هرا نکشت
 آق دی اون چشمه ایچدیله عشره * عافیتلر اوسید البشره
 آتدی بر شوره جاهه قیله ریق * اوالدی لعلی کبی لذیذ و بریق
 ینشوب عصر مر نضایه مدد * شمسی بعد الغروب ایلدی رد

کلدی کفتاره بره بر بیان * ایلدی یانه یانه حالی بیان
 بر فقیرک مثال نیل و فرات * ایکی فرزندی بردن ایتدی وفات
 دمبدم اغلرایدی اول محزون * بر کوزی نیل ایدی بری جیحون
 رحم ایدوب ایلدی مسیح اسما * بردعا ایله ایکسین احیا
 کلدی بر درد مند افکنده * دل پراکنده دیده برکنده
 دیدی ای نور حسنی شمع افکن * شجر اغم دوشور دیلر کوزدن
 اغلزدنم جهان کوزمه دکل * بلکه کون و مکان کوزمه دکل
 دردم اولدر جالکی کوره م * یوزیمی خاک یکسه سوره م
 مر حمت ایلوب سیکته سنده * ذلک لاولدردی جسم خسته سنده
 زخنه بر آتام اولوب حاصل * آچه دوشدی کوزین اوشیفند دل
 اول ایکی نو چشمی صاغ واسن * هر کورن دیدی دیده لر و شن
 یوق بر بینات عبرت بین * کوزی چفسون اینسانین بی دین
 ثابتا معجزاته حدیو قدر * حصرنه خامه دن مدد یوقدر
 یوندن ماعدان (شارح شیخ زاده دخی بعض معجزات نبویه بیان
 ایدر بقوله و روی انه صلی الله علیه وسلم مسح ضرع شاة حامل
 قدره فکان ذلک سبب اسلام ابی مسعود رضی الله عنه و صب
 علی جابر ابن عبد الله وضوءه فبرأ من البرص والاعماء و من جلته
 ما یفعل من راحة النائم من صب الفلج بلمس راحة النبی صلی الله علیه
 وسلم حدین ناداه فبرأه و کم له من مثل هذه الامور فلیطلب من المطولات
 * * * تخمیس * *

* ایدر رحمت ایه ایتدی اهل درد غلو *

* عجبی دار شفا ایتسه لر درن هر سو *

* بحر بی دیدی بعد البره اونا دره کو *

* کم ابرأت و سبب بالمس راحته *

* و اطلقت اربا من ربة المم *

وا حیت الیس مناعلن سنة لش فعلن شهباء دع تفعلن و نه فعلن
 حتی حکمت مستفعلن غرة فاعلن فی الاعصر الد مستفعلن دهم فلن
 (وا حیت السنة الشهباء دعوته) (حتی حکمت غرة فی الاعصر الدهم)
 و ا حیت و اوعاطفه در ابرأت اوزرینه معطوف در ا حیت فعل ماضی

مؤثّر اذعال بابتدن احيادن مشتقد تركيده ديري قلندي ديمكدر كه
 ايجاد حيات معناسند در حياتك زمر ينده (صنعة يقضى الحسن والحركة
 الارادية ديمشدر) شرح مقاصدده الحياه هي مبداء قوة الحسن
 والحركة ديمش لكن نباتانده اولان قوة ناميه به دخی مجاز احيات
 اطلاق اولمغله بو محمله احياء كله سي مزدومات و نباتانده قوة ناميه
 ايجاد واعطاسند و استعمال اولمغله در (سنة وعام تركيده بيل معناسند در
) شارح كردى غلبه استعمال ايله السنه في الحول الذي يكون فيه شده
 وجذب ومنه قوله تعالى (ولقد اخذنا ال فرعون بالسنين) والعام
 فيما فيه رخاء وخصب) ديمش اول سنه كه سنة شهباءيدى اول سنه ده
 نباتانده قوة ناميه ونشو ونما وخصرت ونضارت ايجاد واعطاسند
 مجازا احياء اطلاق اولمغله در (ياخود احياء كله سي اول سنه ده بولاق
 وبركت وسعت ورخا وولق معناسند كذلك مجاز استعمال در الشهباء
 سنة لك صفتيدر واشهيك مؤثّر بيبضاء بيبضاء مؤثي اولديغى
 كى) شارح مصنفات الشهباء اي البيضاء تأنيث الاسهب بمعنى
 الابيض ديوتصريح يمشدر بعضيلر سياه ايله بياننى مخلوط
 اولان لوندر ديمش سنة بيبضادن مراد خط سنة سيدر كه حيوات
 و نباتات قبول يربوز قالوب منظره ده روى ارض بياض كورنديكنه
 بناء سنة بيبض سنة القحط ديمكدر (دعوة رفعه احيات فعلتك فاعليدر
 دعوة ايله مراد دعا در بغير رمز عليه الصلاة والسلامه راجع
 ضميره دعوة كله سي مضافدر مصدره فاعله اضافى قيلندندر
 احيائي دعاء فخر كائنات عليه الصلاة والسلامه اسناد مجاز عقليدر
 حقيقته احياء ايدن فياض مطلق رب العالمين در انبت الربيع
 البقل قيلندندر اشبو احيائك اصل وقوعى بيانده (شارح كردى
 بوجهله تفصيل ايدر ككه روى الشيخان عن انس رضى الله
 عنهم ان رجلا دخل يوم الجمعة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم
 يخطب فقال يا رسول الله هلك الاموال وانقطعت النسل فادع الله
 يغيثا فرفع يده وقال اللهم اغثنا ثلاثا ولا تزي في السماء من سحاب
 ولا فرقة اى قطعة من السحاب فطلعت سحابا ثم امطرت والله
 بارانا الشمس قطعة من الزمان ثم دخل رجل من الجمعة المقبلة

ورسول الله قائم يخطب فقال يا رسول الله هلك الاموال وانقطعت
 السبل فادع الله بمسكها عنه فرفع يده ثم قال (اللهم حوالينا
 ولا علينا) فاقولت وخرجنا نمشي في الشمس ديوتحرير ايمشدر
 (قوله حتى حرف جر در احيات فعلنه متعلقدر كه احيات فعلتك
 غايته بياندر حتى كله سنى بعض شراح ابتدائه ديمش لكن معلوم
 اواه كه حتى حرف جر اولدقده قاعده در كه مابعدنده ذكر اولنان
 فعلده ان مصدر به محذوف اولور والى معناسند اولوب غايته مغيايه
 داخل اولور حتى كله سنك معناسى وسائر تفصيلاتى ايات سابقه درن
 حتى غدى عن طريق الحق منهنم) بيبشك شرحنده بيان اولمغله در
 قوله حكمت رمت وزنده فعل ماضى مؤثّر مشابيهت معناسند اولان
 محاسن كاتدن مشتقد حكمت تحننه فاعل ضميرى سنهيه راجعدر
 حكمت جمله سى تأويل مصدرده جار مجرور اولوب احيات فعلنه
 متعلقدر غرة نصبه حكمت فعلتك مفعوليدر تنوين تعظيم ايجوندر
 غره عينك غميلة فرسك الننده اولان درهم مقدارى وبعضادخى
 زياده جه اولان بياضه درلر (شارح حنى والغرة بياض فى جهة
 الفرس مقدار الدرهم وهى علامة محبودة ولذلك تستعمل فى التجابة
 والخير ومنه غرة المال لحيازة كالفرس والبعر والحب والعبد والامة
 انقار هه) شارح كردى الغرة بالضم البياض فى جهة الفرس
 فى الاصل ثم اطلقت على كل حال حسن واضح ديمشدر در
 فى الاعصار جاز مجرور مقدره متعلق اولوب غرة كله سنك صفتيدر
 اعصار عصر ك جمعيدر احرف حرفك جمعى اولديغى كى عصر
 زمان وكاه وقت معيندر قبل الغروب اولان وقت عصر كى وكاه
 زمان معيندر كه بر سنه ك اولندن آخرته واربعه اولان زمان مراد
 ايدرل قوله الدهم ضممتين ايله ادهمك جمعيدر (بعض شراح الادهم
 هو الاسود ديمش و بعضلر سواده مائل اولان لوندر ديدى عصر
 اسوددن مراد سندر خاوير كاتدر كه روى ارض خضروات وانواع
 مزدومات و نباتات ايله قره روب اول سنه ده ارض لون سواده
 كورنه كله اعصار الدهم تعبير ايمشدر در نته كيم (شارح كردى المراد
 بالا عصر الدهم السنة الكثرة الخصب والنبات الشديدة الخضرة

بحيث مان الى السواد ديمش (شارح حنفى والادهم الفرس الخالص
السواد والادهم القيد ومنه قول الخجاج للقبصري لاجلنك على
الادهم وقال القبصري في جوابه مثل الامير يحمل على الاشهب
والادهم والعرب يقول لكل اخضر اسود وللارض المحفوفة
بالاشجار المملوءة بالازهار ارض ديمش بمقامه ناطقك مرادى
اول بولاق واول جوزلق ورخاوخير وبركات سنه لى ايجنده اول سنة
شهبا كه دعاء سلطان كاشات عليه الصلاة والسلام ايله حيات بولان
سنه در غره مابه سنه ايدى يعنى اعصار خير وبركت ايجنده زياده
نجابت وخير وحسن حاله غره به مشابه ايدى ديمك اوله (بعض
شراح بوجمله مختصر ومفيد قى اعلا شرح وبيان ايمش
(كما قال قوله واحيت السنة الشهباء يعنى قليلة المطر لغلبة بياض
الارض فيها لعدم النبات على سوادها فهى بالنسبة الى البياض
ميتة احيتها دعوتها المباركة بالسقى حتى حكمت اى شابهت تلك
السنة غرة اى بياضا فى الاعصر وهو الزمن الدهم (الدهم جمع ادهم
اى السواد لشدة خضرة الزرع حتى يرى انه اسود من اخضاها
وتلك السنة اخصب منها حتى كانها غرة فيها وغرة كل شئ
احسنه (شارح كردى خلاصة معناده والمعنى احيت دعوتها
صلى الله عليه وسلم السنة الشهباء بياضا حسنة بين الازمنة السود
بكثرة النباتات الخضر فى الشهرة ببركة دعائه صلى الله عليه وسلم
(شارح شيخ زاده معنای بيتده ديمش كه شبه الناطم الاعصر الدهم
كلها وهى السنون المنقطة بفرس ادهم وجعل تلك السنة الشهباء
التي حيت بدعائه عليه السلام كالغرة فى ذلك الدهم (وبعض
شراح وحاصل المعنى احيت دعوتها المباركة بالاستسقاء السنة
التي كانت ميتة اقلت المطر وغلبة بياضها على سوادها لعدم
النبات فيها الى ان شابهت تلك السنة الشهباء بياضها فى ما بين
الازمنة السود الكثيرة والزرع فيها الغرة بسب دعائه صلى الله
عليه وسلم ديمش (معلوم اوله كه ناطم سائر اعصار بركاتى معناده
فرس ادهم تشبيه ايدى ودعاء سلطان انبىا ايله حيات بولان سنة
شهبا فى اول سنين بركات ايجنده فرس ادهم اولان غره به تشبيه

ايدر زيرا غره كند وذاتنده عزيز وقرسده مابه الاعتبار
وعزت وحسن وسعادته (ايمدى محصول معنای بيت) اول
روح جسد الكونين وعين حياة الدارين صلى الله عليه وسلم
حضر تلرينك دعائى سنة فطى احيا ايلدى يعنى سنة فط
واضطراب ايكى بولاق ورخاوخير وبركات عظيمة اودى شو
رتبه به دك كه سائر بولاق واجوزلق وبركات سنه لى ايجنده اول سنة
شهبا دعاء سيد المرسلين عليه الصلاة والسلام سيديله غره به مشابه
اودى يعنى اعصار بركاتى نسبت اول سنة بياض زياده نجابت
وخير وبركاتده وحسن حاله غره كى اودى ديمك اوله

* * * تخميس * *

* سحاب رحله كلى شرعى روى برو *

* جهاني ايمش ايكى ارض ميتة شرك عدو *

* كه فيض مزرع عالم كلاميدر همه سو *

* واحيت السنة الشهباء دعوتها *

* حتى حكمت غرة فى اعصر الدهم *

بعارض مفاعلى جادا وفاقلى خلت البطا مستفعلن ح بها فعلى
سيما من ال مستفعلن يم اوافعلن سيلا من ال مستفعلن عرم فعلى
(بعارض بادا وملت البطاح بها) (سيما من اليم اوسىلا من العرم)
قوله بعارض باحرف جر در احيت كلمه سنه متعلقدر باسيدييه در
عارض افقه معترض اولان سحابه ديرل يعنى كارسمايه عارض
اولان سحابدر تنوين تعظيم ايجوندر قوله جاد قال وزنده فعل ماضيدر
جود دندر (جود عطا معناسنه در تحته فاعل ضميرى عارض
كلمه سنه راجعدر عرب مطره دنى جود اطلاق ايدرل (ايمدى
جود عطا معناسنه اولديغى اعتبار ايله عارض جاد ديمك سحاب
اعطا ايلدى يعنى جود كرم واحسان ايلدى ديمك اولور واكر
جاد امطر معناسنه اولورسه سحاب امطار ايلدى معناسنه در
(نته كيم شارح فخر الدين جاد من الجود وهو المطر اى امطر
(شارح كردى جاد من الجود بمعنى العطا اى جاد بالمطر الكبير
الغزير او من الجود بمعنى المطر يقال جاد السحاب اى اتي بالجود

ای بالمطر شارح مصنفك قواه جاد امطر صفة لقوله عارض
 دیمشدر قوله او خلت او كله سی الى ان معنا سنه در ته کیم شارح
 مصنفك او بمعنى الى ان او بمعنى حتی دیمشدر ته کیم بعض شارح
 ای الى ان نزلت ايله تفسیر ایش (خلت فعل ماضی مخاطبدر ظننت
 معنای سنه در افعال قلوبنددر افعال قلوب مبتدا وخیردن مرکب
 جملة اسمیه داخل اولور اول مبتدا وخیر خلت فعلنك ایکی
 مفعولی اولور البطاح مفعول اویدر بطاح بطحانك جمعیدر بطحا
 شول سبل کلجك یولدر که انده او فاجق طاشلر جوق اولور
 (ته کیم طاغلرده سبلر اینء جك دردل و وادیلر اکثر یا بویله در
 شارح وهو الوادی المخصب ومنه بطحاء مكة دیمشدر شارح
 مصنفك البطاح بکسر الباء جمع ابطح وهو سبل فيه دقاق الحضي
 دیمش قوله بها با حرف جر سیبیه ذرها ضمیر مبنی محلا بحرور خلت
 کله سنه متعلق اولوب ضمیر عارض لفظنه راجعدر عارض سخایه
 ايله تأویل اولمغله مؤنث ضمیری ارجاع اولنقی صحیح اولور) کما قال
 الشارح الکردي الضمير للعارض باعتبار المعنى الجنسي الجمعي
 او بتأويله بالسحاب لقوله سیبیا خلت فعلنك مفعول ثانی سیدر
 (شارح کردی والسبب مصدر ساب الماء یسبب سیبا ای جرى
 ثم استعمل فی الماء الكثير وشارحدن بعضیلر السبب العطا او الماء
 جاری دیمش قوله من الیم جار بحر وركائز مقدره متعلق اولوب
 سبب لفظنك صفتیدر یونقیدرده معنا اول سحاب سیبیه وادیلری
 سن انکین دریادن ماء کثیر جاری ظن ایدر دلک دیمك اولور لکن
 بطاح که دره و وادیلر معنای سنه در (بس دردل و وادیلر بحر ای
 مادر یو خسه ماء جاری دکلدر دیو توجه ایدن سؤاله سال المیزاب
 قیلندن مجاز در دیوب شارح شیخ زاده یو کونه جواب مقامده
 وحل السبب علی البطاح مجاز مبالغه کافی قوله وسالت باعناق
 الملی الا بطح دیمشدر قوله اوسیلر سیبا اوزرینه معطوف قدر (سبل
 معروفدر که یغور صوتندن کثرتا وزره جمع اولوب جریان ایدن
 سوبه دیرر طاغلرک سبلری مشهوردر (شارح کردی قوله اوسیلر
 بفتح السین فی الاصل مصدر سال الماء بسبل سیلا و سیلانا اذا جرى

ثم استعمل فی الماء المجمع جاری الحاصل من المطر دیمش قوله العرم
 ظرف مستقر در سیلا کله سنك صفتیدر عرم مطر شدید معنای سنه در
 شارح مشار الیه العرم بکسر الراء المهملة المطر الشدید او الوادی
 فسیر بهما (قوله سبل العرم وحاصل معنی الیت ان الاودية صارت
 کالبحار من الماء الحاصل من المطر ببركة دعائه صلی الله علیه وسلم
 بالمطر فی الجملة دیمش بعض شارح قوله سبب من الیم ای جرى
 من البحر اوسیل من العرم ومنه قوله تعالی (فارسلنا علیهم سبل
 العرم) وهو واد وجملة بها سبب فی موضع المفعول النیاتی لقوله
 خلت واوللتخیر دیمشدر (وفی الیت من البدیع مراعاة النظیر بین
 العارض والسحاب والسبل والسبب والیم والعرم والجناس
 اللاحق بین السبل والسبب

دعنی ووص مستفعلن فی آ فعلن یاتله مستفعلن ظهرت فعلن
 ظهورنا مفاعلن رالقری فاعلن ایلا علی مستفعلن علم فعلن
 (دعنی ووصفی آیات له ظهرت)
 (ظهورنا رالقری ایلا علی علم)

مصنفك یو بیت مبارک که نك مناسبندن ور بط معنویه سنه دیمش که
 لما ساق الکلام التمدح ذاك الحضرة وذكر مناقبه قصدا لان ینبه
 علی ان الاشتغال بتمدحه لا یزید لمناقبه حسنا ولولتک لا ینقص عنه قيمة
 وبهاء ايله بیان لطائف ایدر قوله دعنی دع امر حاضر در یدع دن در که
 ما غیبی استعمال اولمیان افعالنددر فاعلی ضمیر مخاطبدر مفعولی
 ضمیر متکلمدر جمله سی ابتداءیه در (دعنی اتر کنی معنای سنه در ووصفی
 فتح یا ايله در اومع معنای سنه در وصف دع کله سنك مفعول معه سیدر
 یا مشکلمه مضافدر قاضی کبی حالت نصبی فتحه ايله در مصدر اولان
 وصفت کله می فاعلنه مضافدر مقصود معنای مصدریدر که اول
 معنای مصدری ناظمك وصف اتمک کیدر زیر اترك ايله امر اولان
 اشبو معنای مصدریدر یو خسه حاصل بالمعنی المصدر مراد
 دکادر که وصف ايله حاصل اولان مدایح و بیان معجزات ترکله امر
 او اتماز لکن ناظمك وصفی ومدحی کند و ايله معا ترک ايله امرده
 بأس یو قدر زیر ناظمك مرادی مدح ووصفده اظهار معجز ايله

اتصاف وعدم قدرتی اعتراف در شو معنایه که وصف معجزات
و محاسن سلطان کائنات علیه الصلاة والسلام کاشمخس فی وسط
النهار والنار فی العلم ظاهر و آشکار در وصفه بنی ترک ایل نه با که
احتیاج وارونه بنم مدح و وصفه حاجت وار دیمک مآلنده اولور
(فاضل شارح شیخ زاده والمراد من الوصف المعنی المصدري
لا الحاصل بالمصدر فهو مصدر مضاف الى الفاعل وآیات مفعوله
واراد بها معجزاته وبراهین رسالته والآیات القرآنیة وهو الظاهر
دیمشدر قوله آیات آیتك جمعیدر آیت علامت معنایه در جمع مؤنثك
حالت نصبی جرینه محمول اولغله وصف کله سنك آیات مفعولیدر
بومقامده آیاتدن مراد علامات نبوت اولان ذات محمدیه علیه
السلامده کی حالات واسرار آلهیه ومحاسن عظمیه ونیجه معجزات
باهره در که آیات قرآنیه دخی آنده داخلدر دیمک ممکندر (شارح
کردی والمراد بالآیات الکرامات الباهرة والمعجزات الظاهرة له
صلی الله علیه وسلم وقيل المراد بها آیات القرآن دیمشدر (بومحلك
اعرابنده شارح مصنفك قوله ووصفی مضاف الى الفاعل وآیات
مفعوله وكأنه علی الحذف والایصال ای وصفی اياه بالآیات والا
فالمستعمل وصفه بكذا دیوب عبارتک استعماله مخالف اولدیغی
حذف وایصاله قرینه در دیمک مرادیدر قوله له جار مجرور نلرف
مستقر در آیاتك صفتیدر ضمیر سرور کائنات علیه الصلاة
والسلامه راجع در قوله ظهرت فعل ماضی مفرد مؤنثدر تحتند فاعل
ضمیری آیاته راجع در جمله سی آیاتك صفتیدر ظاهر و آشکار اولدی
دیمک در قوله ظهور ظهرت فعلنك محذوف مفعول مطلقنك صفتیدر
ظهرت ظهورا کظهور نار القری تقدیرنده در (شارح کردی قوله
ظهور نار القری مفعول مطلق نوعی لظهرت ای ظهرت ظهورا
مثل ظهور نار القری محذوف الموصوف والصفة واقیم المضاف الیه
مقامهما روما الاختصار مضاف الى نار القری دیمشدر
(قوله نار القری نار مضاف الیهیدر یعنی ظهور کله سی
ناره مضافدر نار لفظی دخی قرایه مضافدر قری ضیافت
معنایه در ضیافت نار ی یعنی ضیافت آتشی دیمکدر که

تفصیلی کلور (قوله لایلا ظهور کله سنك یاخود ظهرت کله سنك
مفعول فیهیدر (قوله علی علم جار مجرور ظهور و یاظهرت قوللرینه
متعلقدر علم عینك و لامك فتحیله طا غدر طا غده ایقناد اولنان
آتش اطراف واکافه ظاهر و آشکار اولدیغنه بناء بومصراع
تائیده اولان تشبیه ضمنی ایل ناظمك مرادی بودر که اول دلائل
نبوت اولان آیات ومعجزات خلق عالمه طا غده کی نار کی
ظاهر و باهر اولوب جمله بی دار الضیافة نعمت ایمان و هدایت
وجای سلامته دعوت ایلد یکنی افاده و بیاندر عربده قاعده
ایمش اطراف واکافدن مسافرین وکرك کم کرده راه اولان بناء
سبیلی اکرام و ضیافته دعوت وسمت سلامتی اراشت ایچون فراز
جبلده آتش ایقنادیدر ایمش که هر طرفدن ظاهر و آشکار
ومنظور اولغله مشاهده ایدنلر اول طرفه توجه وعزم ایدر کدلك
اشبو آیات ومعجزات سابق البیان دخی بیوجهله ظاهر و آشکاردر
دیمک مراددر (نته کیم شارح کردی القری بکسر القاف الضیافة
وكان من عادة العرب فی الجاهلیة انهم یوقدون النار علی رؤس
الجبال باللیل لیهندوا بها الضیقان وفیه اشارة الى غایة ظهور
الآیات من جمیع الجهات بحیث یراها القریب والبعید وفی ذکر
نار القری اشارة ایضا الى ان من توجه الیهها ظفر بالمطلوب ونهاییة
المقصود وفی ذکر اللیل ايماء الى ان آیه اشرقت فی ظلام الکفر
کاشراق النار ایلا والمعنی دعنی مع وصی له صلی الله علیه وسلم
آیات طاهرات باهرات ظهور الایحی علی احد کالنار فی اللیل المظلم
فی البیت اشارة الى اشتها رنبوته وشریفته شرقا وغربا ظهورا تاما
لکافة الخلق دیمش (شارح مصنفك والمعنی اترکنی ووصفی لذلك
الحضرة بالآیات الظاهرة التي هی بمنابة ظهور نار الضیافة فی اللیل
علی علم والمقصود المبالغة فی اظهور وائنا کید لامر الوضوح
دیمشدر (وقال بعض شراح وحاصل المعنی اترکنی ایها المخاطب
الناصح لی بالاختصار فی الکلام مع وصفی بالنظم له علیه السلام
آیات ظهرت له ظهورا بینا فی الکائنات مثل ظهور نار الضیافة
فی اللیل المظلمة علی کونهما علی الجبال المرتفعات (وفی البیت

من البديع المجاز والمقابلة المحفة بالظبايق بين الشهباء والذهب

* * * تخميس * *

* عيان معجزه سی ظلمت ایجره نور صفت *

* رواق مدحنه نارسته سلم قدرت *

* عجز کسوب سرینی دیدی کلک بی طاقت *

* دعنی ووصفی آیات له ظهرت *

* ظهور نار انقري لایلا علی علم *

قالدر یز مستفعیلن دادحس فاعلن نا وهومن مستفعیلن نظم فعلن

ولیس ین مفاعلن قص قد فعلن را غیر من مستفعیلن نظم فعلن
(قالدر یز دادحسنا وهومن نظم) (ولیس ینقص قدر را غیر منتظم)

قالدر فاتعلیلیه در الدر مبتدا در ترکیده انجودر یز داد فعل مضارع

افتعال یازند در از دیادن کلور تخمیده فاعل ضمیری مبتدا یه راجع در

یز داد جمله سی مبتدا انک خبریدر مبتدا مع خبره جمله سی جمله

تعلیلیه در که بیت اولده اولان دعنی فعلنک علیدر یعنی ای مخاطب

بویله نظمیه معجزات رسول الاهی وصفیه بنی ترک ایله دینو امرک

سبی بودر که اول سالف الذکر آیات ومعجزات ومحاسن سلطان

کائناتک وصفی کرک منظوم اولسون وکرک اولسون هر حالده حسن

ذاتی ایله متصف در اول وصف ومدح نظمیه اولورسه حسنیه زیاده

اولور واکر نظم اولنسه ینه حسن ذاتیسی نقصان اولماز) نته کیم

انجو ایلمکه دیزیلوب نظم اولنسه وکرک اولنماسه انک قدر و قیمتی

ناقص اولماز دیمک مآلنده در حسنا یز داد فعلنک فاعلندن تمیز در

طابزید نفعا قیلندندر وهومن نظم و احوالیه در هو ضمیر منفصل

مبنی محلا مرفوع مبتدا انک خبریدر جمله سی کذلک یز داد فعلنک

داعلندن حالدر منتظم دیمک دیزلمش دیمکدر نجویه نسبه اینجوی

ایلمکه دیزمکدر که انجو ایلمکه نظم اولنده منه منظره ده دخی احسن

کوزینور) بعضی شراح انتظام الدر جعلها فی السلك وانتظام غیره

بحسب حاله دیمش لر در اصصلاح فقها ومفسرینده نظم لفظی

اینجوی ایلمکه دیزمکه دیرلر حتی قرآن کریمه نظم شریف

در طایفه بودیه در وایس و اوجا مندر ایس افعال ناقصه دندر

تختنده

تختنده اسمی اولان ضمیر دره راجع در (ینقص فعل مضارع در

تختنده فاعل ضمیری کذلک دره راجع در ینقص نقصاندر که

نقصان زیاده نك مقابله در قدر ینقص فعلنک فاعلندن تمیز در

ینقص جمله سی لیس فعلنک خبریدر لیس جمله سی یز داد اوزر ینه

معطوف در قوله غیر منتظم غیر لفظا منصوب ینقص فعلنک فاعلندن

حالدر منتظم اسم دفعوا در غیر کلمه سنک مضاف الیه در غیر منتظم

اینجویه نظریه رشته یه دیزلمش دیمکدر یعنی رشته یه دیزلمش

اینجونک قدر و قیمتی نقصان اولماز اینجودن اولان حسن ذاتی

هر حالده کندوده باقیدر منتظم اولسه ده اولسه ده حسن اضافتی

کندودن منفک اولماز کذلک آیات معجزات رسول الاهی مدح

ووصفک حسن واطافتی نظم واوزان وسبک اشعار کرجه زیاده

ایدرا لکن من غیر نظم اولورسه دخی ینه حسن واطافتی ناقص

اولاز دیمک اولور کذلک بیت سابق که دعنی ووصفی یتنی بو محمله

ملاحظه ایله بر معنای آخره اشارت وارد دیمک خاطره کاور که

یعنی اول سلطان ذیشان بنم مدح ووصفم کرکی کبی نظامنده

اولیوب منتظم اولماز سه نه اوور آنک آیات کمال اوصافی اینجو

کیدر منتظم اولسون اولماسون حسنی فوق الحد زیاده و قدر

واطافتی مقرر در معنایه ایما دخی ممکندر) بعضیلر بیت سابقده

اولان آیات ایله مراد معجزه کبری اولان آیات قرانیه در که اعظم

معجزات سلطان ایداعلیه الصلاة والسلام در دیمش) خلاصه معنای

بیت وصف ومدح رسول الاهی اینجویه تشبیه در که اول وصف

ومدایح نظمیه اولورسه حسن واطافت موجود و بر کمال دروا کر

نظمیه اولماز سه آنده اولان اول حسن واطافت ذاتیه نقصان

کلزنته کیم اینجو نظم اولنسه یعنی ایلمکه دیزلمسه حسنی زیاده اولور

واکر دیزلمسه قدر و قیمتی ینه ناقص اولماز دیمک مآلنده در) کما قال

شیخ زاده شبه الناظم تعداد الايات ووصفها بكلام موزون مقفی

بنظم اللألی الکبار فی سلك العقد فاصل المعنی ان الايات الدالة

علی نبوته والمعجزات الباهرة الشاهدة لرسالته وان خبئت عن الذکر

بالاستهسان فان السمس لا یحتاج الی التعریف فی ظهور انوارها

لكنها يزاد حسنا اذا وصف بكلام منظوم كما يزاد الدر حسنا
اذا نظمت (قال الشارح الكردي والمعنى اتركت ايهما السائل مع
وصفي لا ياله صلى الله عليه وسلم فانها وان كانت ظاهرة لاخفاء فيها
الا انها كالدر وهو في النظم يزاد حسنه واطافته وبترك وعدم
النظم في السالك لا ينقص قدره وشرفه للشرارة الذاتية

* * * تخسيس * *

* كروه اهل محبت ايدرسه مدحه غلو *

* اولورسه كيمي نظم كيمي نثرله پركو *

* نه كونه اولسه كهرد درمدايحي همه سو *

* فالدر يزاد حسنا وهو منتظم *

* وليس ينقص قدرا غير منتظم *

فانظرا مفاعلين ولأ فعلن مال المدى مستفعلن ح الى فعلن
ما فيه من مستفعلن كرم ال فعلن اخلاق والش مستفعلن شيم فعلن
(فا تاول اما المديح الى) (ما فيه من كرم الاخلاق والشيم)

قوله فافانعليله در درة المضيه صاحب فهو بعيد جدا ديوب كلام
مستأنفه ده استعمال اولنان فادر ديمش عاطفه اولمق احتمالدر ما
استفهام تعجيد در ما كنه سنك انواعي فالعينيك ان قلت الخ بيتي شر حنده
سبقت ايتشدر قال المحشي عصام قوله واستفهامية باقية على معنى
الاستفهام او مستمار لمعنى من معان الاستفهام كالخسر والتعظيم
والتعجب والانكار (ايمدى بومقامده ما استفهامية تعجيبه در تقدير
مرفوع مبتدادر قوله تاول فتح لام ايله تفاعل بابتددر فعل ماضيدر
امال بازفع فاعليدر تاول جله سى مبتداتك خبريدر مبتداع خبره
جمله سى استبنا فيه در تاول كله سنك معنا سنى يسائده شارح
مصنفك ومعناه بالفارسيه چه در دست امال المديح يقال تاول
البسه اذا اراد البلوغ اليه ومدعنه ينظر الى الشئ البعيد ديمش
(شارح حنى وتعديت تاول بالى قرينة جله على معنى النوصول
والبلوغ) قال عضد تاول الشئ امتد تاول اليه اراد البلوغ اليه
مدعنه ينظر الى الشئ البعيد (پس فانظاول نك معناسى عجيدر كه
اوز انور ديمك اوله قوله امال امالك جمعيدر اذراس فرس جى

اولديغى

اولديغى كى امل مصدر امل يا امل املا اذارجا وطمع ديمشدرته كيم
حريص دنيا اولوب اعتناق رجا وطمعنى زخارف فانيه اوزا تمقدن
خالى اوليان شخصه طول املى وارديرل قال صلى الله عليه وسلم
(يشيب ابن آدم ويشب فيه خصلتان الحرص وطول الامل) قوله
المديح امال لفظنك مضاف اليه بدر مديح مدحدر ندر فاعل بمعنى
فاعل اولغله مديح ديمكدر الف لام عهد خارجى اولمق ممكنكدر كه
ناظم كند وى مراد ايتشدر ايات سابقه ده بام متكلم ايله وبعضا
نون نفس متكلم ايله ناظم مذكور اولمق عهد خارجى مراد اولغله
كفايت ايدر يا خود الف لام استغراق ايجوندر جميع افراد جنس
مادح مراد اولوب سلطان كائنات عليه الصلاة والسلامك مادحى
اولان هر بر ذوانه شامل اولور (شارح مستفك المديح هو الثناء
الحسن على قصد التعظيم ايله تعريف ايتش و مدح جددن اخص
مطلقدر ديمشدر (ايمدى مدحك فهم وتحقيقى جدايله مدحك
حقيقى بلكه محتاج اولغله بومقامده افتضاسى قدر هر بر ينك
تعريف وبيانه عاجزانه مبادرت اولمشدر معلوم اوله كه جددك
تعريفده اكثر علما الحمد هو الرصف بالجميل على جهة التعظيم
قصدا مطلقا ايله تعريف ايتشدر (اما يضاوى عليه ازجه الحمد
هو الثناء بالجميل الاختيارى من نعمة او غيرها ديمش حواش
بيضا ويده تفصيل اولمشدر كه تعريفده اولان ثنا ذكر بالخبر
معناسه در بالجميل قولنده بامقايلا ذر بالجميلدن مراد كندويه جد
اولنان كيمشه دن صدور ايدن فعل جيلدر بومعنايه قرينه الاختيارى
قولى ايله نقييدر كه اختياري اولمق فعلك صفتيدر من نعمة
او غيرها قولى جددك متعلق ايكى قسم اولديغه اشارت ايجوندر
ديمشدر معنى جددك متعلق ايلديكى محمود عليه كاه حقيقة فعل اولور
انعام كى كه حامد اول انعامه جدايدر جددك متعلق فعل انعام
اولور جددت على انعامه كى وكاه متعلق جددت صفت اولور علم كى كه
مدح وحده اولان صفت علمى ثناء بالجميل ايله ثنا اولور جددت على
علمه كى لكن سؤال توجه ايدر كه متعلق جددت فعل جيلدر
ديوبالاده تفصيل اولندى صفت علم متعلق جددت اولدقه علم فعل

اولی لازم کلور نیجه فعل اولور جواب ویر مشرمة ملق جد اولان صفاته فعل اطلاق اول صفات افعال جبله به دلالت ایلدیکنه بناء در که بواعث ارایله اوصافه فعل دیمک صحیحدر دیمش (ایمدی بالاده سابق الذکر بیضاوینک تعریفنده اولان بالجیل الاختیاری قولندن مراد فعل جیل اولدیغی ظاهر در (قال البضاوی المدح هو التثناء علی الجیل مطلقا سواء کان الجیل اختیاریا واضطراریا تقول حدث زید اعلی علمه وکرمه وانعامه ولا تقول حدث زید اعلی حسنه بل مدحته لان الحسن اضطراری لا اختیاری انتهى (قال السعد فالمدح عام مطلقا من الحمد لان المدح یصدق علی کل ما صدق علیه الحمد لا عکس اذ یصدق المدح ولا یصدق الحمد کما فی المسال المذکور لان الحسن لبس من الاوصاف الاختیاریه الحاصلة بالکسب ولا انصاف المحبوب به بالاختیار بل اضطراری یخلفه سبحانه (ایمدی بیضاوینک تعریف جده اولان بالاختیار قولی افراد جدی افراد مدحدث امتیاز ایچون فصل ممیز اوور نته کیم ناطق قولی تعریف انسانده فصل ممیز اولدیغی کبی (قال البضاوی ان الحمد لا یكون الا علی الجیل الاختیاری بخلاف المدح تقول مدحته علی صباحه خده ورشاقه فده ولا تقول حدثه (ایمدی وتفصیل وتحریرات ایلده مدحک معناسنک حدثک معناسندن امتیازی ظاهر او لمشدر که مدحک متعلق عام اولوب بمدوحده اولان اوصاف عرضیه اضطراریه به واوصاف کسبه اختیاریه به شامل اولمغله بومقامده ناظم علیه الرجعتک آمال المدیح قولنده اولان مدحدث مشتق مادح من مرادی اول پیغمبر ذیشان علیه الصلاة والسلامده اولان کرک کسبی اولوب خلقت اصلیه لنده کی محاسن اخلاق وکرام صفات اصلیه غریزه وحسن وملاحت ونظافت سنیه خلقیه وکرک کسبی اولان اوصاف علیه لینک مدایحی ایلده احراز شرف وسعادت ایدن مادحک آمالی اول اوصاف خلقیه وکسبه به نیجه متناول اولور یعنی مادح المری مدح ووصفه نیجه امید وار اولور دیمک اولمغله بومعناک ظهوری بالاده تفصیل اولدیغی اوزره مدحک تعلق اخلاق اضطراریه

واخلاق کسبه به شموانه بناء در حتی فضلاء شراح مصراع ثانی شرحنده والشیم جمع شیمه وهی الخلق الحسن وکانه یرید بالشیم الغریزات وبالاخلاق الکسبیات دیمشدر غریزه ذاتیه وخلقیه واصلیه دیمکدر روح حیوانی مثابه سنده اولان حرارته حکما حرارت غریزه دیرل یعنی اصلیه دیمک معنا سنه در (ننه کیم خاواده تفصیلی کلور) قوله الی مافیه قولنده الی حرف جر در ما غرضوله ذرفی حرف جر در ها ضمیر متصل مبنی در محلا الی ایلده بحرور در مقدر کائن کلمه سنه متعلق اولوب مانک صله سیدر ماء موصول مع جمله الی ایلده محلا بحرور نطاول فعلنه متعلق اولوب نطاولک مفعولیدر فیه کلمه سنده اولان ضمیر فخر عالم صلی الله علیه وسلم را جعدر من کرم الاخلاق جار بحرور کائن کلمه سنه متعلق اولوب مادن حاندر که مای بیاندزیر اما الفاظ عمومندرای کل مافیه دیمک اولمغله مافیه ده عمومی تخصیصه محتاج اولمغین من بیانیه ایلده کرم اخلاقه تخصیص او لمشدر (شارح شیخ زاده فیه قولنده مبالغه واردر دیمش (کما قال) حیث جعلها الناظم اخلاقه الکریمه متمکنه فیه صلی الله علیه وسلم تمکن المظروف فی الظرف (وقال درة المضیئة فی قوله فیه اشارة الی انها یستقران فی ذاته وطبیعته علیه الصلاة والسلام استقرار المنزوف فی الظرف ککرم لفظی اخلاقه مضافدر اضافتی صفتک موصوفه اضافتی قیلنددر من اخلاقه الکریم دیمکدر اخلاق خلقک جمعیدر والشیم خلق اوزرینه معطوفدر الاخلاق والشیم ده اولان الف لام مضاف الیه دن عوضدر اخلاق وشیمه دیمکدر بو ایکی لفظک معناسی بیانده (شارح شیخ زاده والشیم جمع شیمه وهی الخلق الحسن وکانه یرید بالشیم الغریزات وبالاخلاق الکسبیات التخلقیات او بکل کلاهما والتکرار للتأکید دیمش (شارح درة المضیئة الشیم بکسر الشین وفتح الباء جمع شیمه بالکسر وسکون الباء بمعنی الخلق ایضا فکانه اراد الاخلاق البکسیة وبالشیم الجلیة او عطف تفسیری تأکید لها وتفنن بالعبارة دیمشدر بو بیت عسر المألک خلاصة معناسنده (شارح شیخ زاده وحاصل المعنی ان آمال المدیح لم تبلغ

الى ما فيه محسن الشيم ومكارم الاخلاق صلى الله عليه وسلم مادام
السبع الطبايق ديمش اما شارح درة المضئنة والمعنى فاما طول آمال
المديح الى اخلاقه الكريمة وصفاته العظيمة التي قال الله تعالى في حقها
(وانك لعلى خلق عظيم) (بعض شراح وما الاولى للاستفهام
بمعنى النفي ولا بد من تقدير والمعنى ان تطاول امالي بالمديح الى صفاته
لا يصل اليها جميعا ديمشدر لكن الى ما فيه عبارته مضاف مقدر
اولد يغنه سباق بيت دلالت ايدر يعنى الى وصف ما فيه تقديرته
اولغله (محصول معنای عبارت بيت) اول مدوح كبريا وحيث
خدا بغير ذيشانده اولان اخلاق كريمه وشيعة عظيمة في وصفه
مادحك امالي تجيدركه في چون متطاول اولور يعنى تجيدركه نيجه
بلوغ ووصول اميد ايدر ايتسون اول امالي تمننا محالدر ديمكدر
(خلاصة بيت) آنى چون مدح ايدى بالذات خدا اوند كريم مدحنه
قنده بولور نوع بشر استعداد) منظوم قبحه (انك لعلى خلق
عظيم) تشرى في ايله مشرف اولان سلطان كائنات عليه الصلاة
والسلام افنديم زده اولان اخلاق كريمه في مدح ووصفه مادحك
دست رس بولوب بلوغ ووصول امالته واول اميدده اولديغنه ناظم
تعجب واستغراب ايله اوبايده كمال عجز بني انظهار واعتراف ايتش
اولور في البيت من البديع الاستعارة في تطاول آمال المديح ومراعات

النظير بين كرم الاخلاق والشيم

* تخميس *

* محسنات ايله خلق عظيمي خلق خدا *

* انك چون ايلدي مدحن كلام جل علي *

* سياه دست رس اولقمي ايسته مش مجبا *

* فاطاول آمال المديح الى *

* ما فيه من كرم الاخلاق والشيم *

آيات حق مستفعلن في من الرناعلن رجن مح مستفعلن دشتعلن
قديمه مفاعلن صفت ال فعلن موصوف بال مستفعلن قدم فعلن
(آيات حق من الرجن محدثة) (قديمه صفة الموصوف بالقدم)
(نايام عليه الرحمه بو ابيات ايله كلام رباني وآيات قرآنيه في وصف

ودايجده شروع ومبادرت ايتشدر (قوله آيات آيتك جميعدر آيت
لغته علامت معناسنده در لكن اصطلاحده آيت كلمه سي سـور
قرآنيهك اجزاسندن اولوب آيت اعتباريله ايلد كبرى طائفة
معينه اطلاق اولور) شارح الحنفى آية القرآن طائفة منه لها
ابتداء معين وانتهاء معين وهى اقل ما يطلق عليه اسم القرآن
ديمش (كما قال درة المضئنة وهى جملة دالة على حكم من القرآن
ديمشدر لكن ناظمك آيات حق عبارته اولان آيات لفظا مرفوع
مبتداء محذوف اولان هى كلمه سي نك خبريدر) ايمدى اشبو هى
كلمه سي كلام نفسى وكلام لفظي به شامل محذوف مطلقا ايته
راجع اولورسه ياخود بعض شراحك ذاهب اولديغى اوزره دعنى
ووصفي الخ بيتشده اولان آياته راجع اولوب واول محذوف هى
ضمير نك مرجعي اولان آيات ايله كلام نفسى وكلام نفسى به شامل
مطلقا آيات مراد اولورسه اشبو بيتشده مذكور اولان محدثة قولى
كذلك مصراع ثابته اولان قديمه صفة انقديم قولى صحيح
اولور واكر سالف الذ كر دعنى ووصفي بيتشده اولان اول آيات
ايله مراد قرآن كريمدن ماعدا اولان رضى حصى وشق قرمة وله سي
آيات ومعجزات اولورسه اشبو بيتك مصراع اولنده اولان محدثة
قولى اكر چه صحيح اولور لكن مصراع ثابته اولان قديمه صفة
القديم عبارتي صحيح اولماز زيرا قرآن كريمدن ماعدا خارق عادت
مقوله سي سالف الذ كر آيات ومعجزات قديمه دكلدر خصوصاً
صفت بارى اولمق احتمالي يوقدر فساد معنى تحقيق ايدر (ايمدى
مناسب اولان بالاده ذكر اولديغى اوزره محذوف اعتبار ايتديكمر
ضمير مرقوم كلام نفسى وكلام لفظي به شامل مطلقا آياته راجع
اولدوده ياخود سالف الذ كر بعض شراحك ذاهب اولديغى
اوزره بيت مقدمه مذكور دعنى ووصفي بيتشده اولوب مطلقا
آيات مراد اولان آياته راجع اولورسه اشبو بيتشده اولان آيات ايله
دخى مطلقا آيات مراد اولغله مصراع اولده اولان محدثة قولى
كذلك مصراع ثابته اولان قديمه صفة انقديم قولى صحيح
اولور شارحك ولفظ الآيات ينظم هما جميعا ديديكى اوزره لفظ

قرآن کلام نفسی و کلام لفظی به شامل اولمله کلام نفسی اولدیغی
جهتدن بو بیتک مصراع اولنده مذکور اولان قدیمه صفة
الموصوف بالنقدم ايله توصیف صحیح اولور کذلک نظم کرم ايله
تعبیر ایلد کلمی کلام لفظی اولدیغی جهتدن مصراع ثانیه
مذکور اولان محذوفه قولی ايله توصیف دخی صحیح اولور (نته کیم
شارح مصنفک قرآن کریمک جهة قدیم و جهت حدوتی بیان
ضمنده تقریریدر) کما قال يجوز ان يكون للشيء جهتان احدهما
يقضى الحدوث و ثانيهما يقتضى القدم و ههنا كذلك فان لايات
القرآن جهة هي الالفاظ و الحروف التي هو اصوات قد عبر بها
عن المعاني و هي حادثة بلا شبهة و جهة هي المعاني انفسه من
حيث انها صفة قدیمه له تعالى و لفظ الايات ينظمهما جميعا
شارح شیخ زاده سابق الذکر متدا هي تقدیرندن عدول ایدوب
بعض مجزاته عبارتتی تقدیر ایتشد و واقعه کلام قدیم و قرآن کریم
دخی بعض مجزات اولمله ایشو بیتده مذکور اولان آیات قولی
ایله بالاده تقریر ایلدیکن معنای مطلوب اوزره کلام قدیم مراد
اولمق صحیح اولور (پس بالاده مذکور آیات کلمه سنده تقریر اولنان
ایکی احتمال ايله تفصیله حاجت قالماز قرآن کریم کلام نفسی و کلام
لفظی اولدیغی معنایه محتاج اولمله ایتده ذکر اولور (قوله حق
کلمه سی اسماء الالهیه دندر آیاتک مضایف الیهیدر اضافتی بمعنی
من در تقدیری هی آیات من الله در باخود بعض مجزاته آیات من
الله دیمکدر) بعض شارح حق کلمه سی صفت مشبهه در ثابت
معنایه در من حق الشیء بحق بالسکسر حقا اذا ثبت دیمش حق
باطل مقابل اولمله قرآن کریمک حق اولدیغی ظاهر در من الرحمن
جار مجرور محذوف کائن کلمه سنه متعلق قدر محلا مرفوع آیاتک
صفتیدر) شارح شیخ زاده فان الوارد الینسا من الرحمن هو النظم
المنزل منجما علی حسب المصالح دیمش الرحمن اسماء الالهیه دندر
رحمن الدنيا و رحیم الاخرة ايله علما معنا و یررر (ناظم علیه الرحه
بو تعبیر دلپذیر ايله قوله تعالى) و ما یاتیه من ذکر من الرحمن محدث
آیت کریمه سنده اقتباس معنایه اشارت ایدر قوله محدث در فعله کذلک

آیاتک صفتیدر علم کلامده الحادث ما یسبقه العدم و القدیم
ما لا یسبقه العدم ايله تعریف ایدر لر بعضیلر الحدوث وجود الشیء
بعد ان لم یکن و قدیم الشیء خلاف الحدوث دیمشدر بعض شارح
بو مقامده مضایف الیه تقدیر ایدوب محدثه نزولها دیمش آیات
کلمه سنی حادثة ايله توصیف جائز اولماز ظن ایلش لکن آیات ايله
مراد علما من کلام لفظی تعبیر ایتد کلمی قرآن کریم اولدقد
حدوث ايله توصیفندن علماء کرام علیه الرحه اصلا کلام و تحاشی
ایتمشدر لکن بو محلاک فهم و تحقیق کلام الاهی کرکی کبی همما
امکن بیان و تعریف و کلام نفسی اولدیغی حالتلری شرح و بیان
محتاج و متوقف اولمله بو وجهله تفصیل اولندی (معلوم اوله که
قرآن و کلام الله لفظ مشترکدر کلام لفظی به و کلام نفسی به
اطلاق اولور دیدیلر کلام لفظی حروف و اصواتدن مؤلف ایشو
مشاهده و مقرومز اولان الفاظ قرآنیه در که نظم شریف ايله
تعبیر ایدر لر به الفاظ داله در مدلول اولان معنای قدیمه کلام نفسی
دیر لر ایشو کلام نفسی ذات حقله قائم مبدأ در بسیطدر سائریدی
عدد صفات حقیقه ذاتیه کبی قدیمدر اکا حادثدر دین کافر اولور
اما کلام لفظیه حادث دیمکدر علماء کزین توقف ایتمشدر کلام
لفظی به کلام الله اطلاق ایلد کلمی مخترع باری اولدیغندندر
یو خسه کلام نفسی کبی صفت حق اولمله ناظم علیه الرحه حدوث
ایله توصیفندن احتراز ایتدی بلکه کلام لفظینک حدوتی موافق
و مقاصده تصریح اولمشدر (قال السعدی رحمه الله فی المقاصد
لا نزاع فی اطلاق اسم القرآن و کلام الله بطریق الاشتراك و المجاز
المشهور کشفرة الحقایق علی هذا المؤلف الحادث و هو المتعارف
عند العامة و القراء و الاصولین و الفقهاء و الیه ترجع الخواص
رحمهم الله التي هی من صفات الحروف و سماته و ذلك مثل کونه
مترلا علی النبی صلی الله علیه و سلم بشهادة النص بقوله تعالى
(انا انزلناه قرآنا عربیا) و لا خفاء فی امتناع نزول المعنی القدیم القائم
بذات الله تعالى بخلاف اللفظ کذلک شرح موافقندن خلاصه مقام
بو وجهله در المعنی القدیم قائم بذاته تعالى و یسمع باللفظ و النظم

الدال عليه ويحفظ بالنظم الخيل ويكتب بنقوش وصور الاشكال
بوضوحه للحروف الدالة عليه ليس حال في المصاحف ولا في
القلوب والالسنه والاذان وتحقيقه انه يكون للشيء وجودا في الاعيان
ووجودا في الازهان ووجودا في العبارة ووجودا في الكتابة يعني
كلام الله مقرودر ديمك وجود كلام لفظي سبيله تلفظ اولنور
ديمك در صدورده محفوظ در ديمك اكه دال اولان صورت كلام
لفظي خزانه حافظه ده مستقر در ديمك در مسموع در يعني اكه دال
اولان صوت كلام لفظي صماخه واصل اولور معنا سنه در مصاحفه
مكتوب در ديمك اكه دال اولان حروفات صور اشكال معهوده
ايه كابت اولمشدر هر اوراقه يازلمشدر ديمك در يوخسه كلام
نفسى ديد كلرى معنای قديم قائم بذاته تعالى در انى كتب و تحرير
تصور دخی اولنماز بلکه كابت اولان تفصيل اولديغى اوزره
نظم كريم كه كلام لفظيدر (كما قال العلامة بوند نصكره معلوم
اوله كه كلام لفظينك علم و معرفتى آساندر رته كيم ماسبقده الى
ههنا تحرير اولندي لكن كلام نفسى بيان وتفصيله محتاج اولمغه
تهذيبك قسم ثاني شرحنده شارح عبد الله يزدي بوجهمه شرح
و بيان ايدر كه انه يبعد كل احد في نفسه عند ايراده صيغة الامر
اولتهى اولنماء والاخبار معنى لا يختلف باختلاف الاوضاع
واللغات ثم يعبر عنه بالالفاظ وهو الكلام اللفظي ويختلف باختلاف
اللغات والاصطلاح وقد يدل عليها بالكتابة وذلك المعنى الذى
تسمية الكلام النفسى وهو غير العلم فان الرجل قد يخبر عما لا يعلم بل
يعلم خلافه وغير الارادة فان السيد قديما امر العبد بالفعل ولا يريد
ان يفعل العبد ذلك ثم شاع فيما اهل اللسان اطلاق اسم الكلام
على هذا المعنى كما يقولون في نفسى كلاما قال الاحنطلى (ان الكلام
لنى القواد وانما جعل اللسان على القواد دليلا) فاذا ثبت ان البارى
تعالى متكلم ويمتنع قيام اللفظي به تعين ان يكون كلامه هو النفسى
(قال العلامة في المقاصد استدلال على قدم كلام الله تعالى وكونه
نفسيا لاحيانا ان من يورد صفة امر او نهى او نداء او اخبار او غير
ذلك يجرى في نفسه معناتى ثم يعبر عنها بالكلام والى قصد الاشارة

حصواتها في نفس السامع ليخبر على موجبها هو الذى تسميه كلام
النفس وحديث النفس ثم شاع بين اهل اللسان اطلاق اسم الكلام
واسم القول على المعنى القاسم بالنفس انتهى (من لاسن برخطابه
برمعاني افاده مراد ايلسك او معناني اولا بركره خاطر كده ملاحظه
وترتيب ايدر سن بعده استر سرياني استر فارسي استر تركى در قنغى
لغت ايله اولور سه بحسب الوضع اول معنياه دال اولان الفاظي تكلم
ايدر سك ايشته خاطر كده كى اول مدلول اولان معنى كلام نفسيدر
ديمك مراد در (يقول علماء متأخرين خضر بك عليه الرحمه
جناب كبريانك صفات ذاتيه سنى قصيده نونيه سننده (نظم) حى
سميع بصير عالم شاء) (ذوقدره و كلام غير الحان) بيتى ايله تعداد
ايلد كده كلام صفتي دخی معا تعداد ايدوب حق تعالى بك صفت
كلام ايله اتصافنى ذكر ايدوب بعده فاضل مشار اليه حقيقت
كلام اللهى ظاهرا كركى كى بيان لازم ايكن علماء اهل سنتك
حقيقت كلام الله ديد كلرى كلام نفسينك تفسير و بياننه كلكده
(بيت) (كلامنا صفة نفسية فيها) (نمة زعن اخر سن او عجم حيوان)
لفظي ايله اول كلام نفسى بى انجق انسانه نسبتله بيان ايدوب
مقصود اصلى اولان جناب حقه نسبتله كلام نفسى بى تعريف
و بياندن توقف وسكوت ايلدى مقصودى جناب حقه نسبتله
كلام نفسى بى تعريف و بيانده يحجز مقرر در و بوجهله قدرت
اولديغنه اشارت در رحمه الله كما في نشر الفضوالع) والاطباب في ذلك
اى في الكلام كما اطلب فيه المتأخرون قبل الجدوى فان كنه
ذاته وصفاته محجوب عن نظر العقول (قوله قديمه اول بيتده اولان
آياتك صفتيدر) (قوله صفة) ~~من ذلك~~ آياته صفت واقع اولمشدر
الموصوفى لغضا مجرور صفة كلسك مضاف اليهيدر) (قوله بانقدم
جار مجرور اسم مفعول اولان موصوف كده سنه متملقدر الموصوف
بانقدم ايله مراد جناب كبريادر صفة الموصوف بانقدم ديمك اول
آيات قديم ايله موصوف جناب حقه صفتيدر ديمك در بوعبارت
ايله ناطم عليه الرحمه آياتك قديم اولديغنه تنبيه بلکه دليل ايراد
بشهر زيرا قديمك صفتي دخی البتده قديم اولور ذات قديمه

صفت حدوث طاری اولیاز (شارح مصنفك وقد نبه علی جهة
القدم بقوله صفة الموصوف بالقدم یرید ان اتصافها بصفة
القدم انما هو باعتبار انها صفت لذات موصوفة بالقدم وصفة
القديم یمتنع ان یکون حادثة دیمش (محصول معنای عبارت بیت)
سابقه ذکرى سبقت ایدن اول آیات یعنی مطلقا قرآن کریم
آیات حقدر یعنی آیات الهی در یا خود حقدر یعنی شایسته بطلان
واشتباهدن معرادر اولیه آیات که طرف رجاندندر اولیه آیات که
محدثدر یعنی کلام لفظی اولدیغی جهتدن محدثدر اولیه آیات که
کلام نفسی اولدیغی جهتدن قدیمدر اولیه آیات که صفت قدم
ایله متصفك صفتیدر یعنی صفات ذاتیه قدیمه ایله موصوف اولان
جناب کبریائك صفتی در دیمك اولور مال بیت مدایح ووصف
قرآن کریمدر (وفی البیت من البدیع الطباق بین محدثة وجناس
الاشتقاق بین الموصوف وقديمة والقدم

* * * تخمیس * *

* نظیره حیرت اولوب اولدیگر کیران السن *

* مصافع خطباء وجوه اهل مدن *

* جمیع معجزه نك اعظمی اونور حسن *

* آیات حق من الرحمن محدثة *

* قدیمه صفة الموصوف بالقدم *

لم تقترن مستفعلين بزما فعلمين وهى تخ مستفعلين بزما فعلمين
عن المعامفعلن دو عن فعلمين عاد وعن مستفعلين ارم فعلمين
(لم تقترن بزما وهى تخبرنا) (عن المعاد وعن عاد وعن ارم)
قوله لم تقترن اقتراندندر فعل مضارع لم ایله مجزومدر مقارنت
واجتماع معناسندهدر تحتنده فاعل ضمیری بیت سابقه کی آیاته
راجعدر جمله سی آیاتك صفتیدر (قوله بزما باحرف جردر زمان
ظروف زمان مبهمدندر بحسب العوامل معربدر جار مع المجرور
لم تقترن کلمه سنه متعلقدر زمان عند العرب وقتك قليل وكثيره
اطلاق اولنور دیمش لکن حقیقت زمان اسرع جمیع حرکات
اولان فلك اعظمك حرکه سنك مقداریدر که مثلا فلك تاسعك

برنقطه مفروضه دن بدأ ایله اون بش درجه حر که سنه بر ساعت
او تون درجه حر که سنه ایکی ساعت دیرلر که حر که سنك
برمقداری زماندر كذلك او چیوز الشمس دفعة شرقدن غربه تمام
حر که سنه بر سنه تقبیر واعتبار ایتشلردر سکسان سنه بر قرن
اطلاق ایدرلر كذلك اول سکسان سنه نك رجائه دخی قرن اطلاق
کشدردر زمان بخنده کلام قتی چوقدر بو مقامی فهمه بو قدر جد
کانیدر اقتران بو جمله اختصا صاع معناسندهدر (صاحب درة المضیئه
قاضی عضدودن نقل ایدر که اقتران الشی بزما هو اختصاصه
بالزمان وعدم قران الا آیات بالزمان هو عدم اختصاصها بزما
دون غیرها مثل سائر الکتب السابقة) وقال شیخ زاده لم تقترن
ای لم تختص ولم تتوقت بزما دون زمان واهل زمان کسائر الکتب
فانها کانت تتوقت بزما ویقوم علی وفق الانبیاء علیهم السلام
واما نبینا صلی الله علیه وسلم فهو مبعوث الی الناس كافة ولا نبی
بعده فیکون کلامه الی الناس كافة ولا کتاب بعده فیکون قوله دامت
بعده هذا البیت بیاناله والا فکل حادث مقترن بزما والقديم مع کل
زمان یعنی بیت سابقك شرحنده تفصیل اولدیغی اوزره اشبو بیتده
کشدودن کلام لفظی مراد اولان آیاتك (متلومز اولان
قرآن کریم ونظم شریف بزما نه مختص ونخصوص اولدی یعنی
زمان معین ایله توقیت اولدی سائر کتب الهیه کی مثلا تورات
شریف واحکامی زمان موسی علیه السلامه تخصیص اولمش که
حضرت عیسی علیه السلام بعث اولندوده احکام توریة نسخ
اولدی اکر زمان امت موسی علیه السلامه مخصوص اولیوب
اول زمان ایله مقید اولیه ایدی نسخ اولماز ایدی اما اول زمان
ایله مقید اولدیغی ایچون قابل نسخ اولدی كذلك انجیل شریفك
احکامی دخی زمان امت عیسی علیه السلامه مخصوص واول زمان
ایله مقید اولدیغنه بناء (بیمیز آخر زمان سید الانبیاء ولا نبی بعده
محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم افندیمز بعث اولندوده نظم کریم
انجیلک وسائر بییه عنهم السلامه سافه نك احکامی نسخ یلدیگدن
ماعد ازمان ایله تخصیص وتوقیت اولدیغنه بناء نظم کریم زمان

نبوته مخصوص اوليوب الى يوم اقيام زمان آتية نك جله سنده
نظم كرمك احكامي جاري اولوب برحد وزمان ايله تخصيص
وتوقيت اولندي (قوله وهي واو حاليه درهي ضمير منفصل مبنى
محملا مرفوع مبتدأ در آياته راجع در) قوله تخبرنا فعل مضارع در
اخبار دندر جله سي مبتدأ نك خبر يدرب مبتدأ مع خبره جله سي تقرن
فعلتن فاعلندن حاندر اخباري احداث العلم في الخطاب ايله تعريف
ايشلر بعض شراح لم تقرن كله سي مقارنت واجتماع معنائه در
زماندن مراد زمان ماضى وزمان مستقبلى در ديمشلىر بوصورته
معنى ديمكدر كه اول كلام لفظي مراد اولان قرآن كريم زمان
ماضى به وزمان مستقبلى مقارن اولدى حال بو كه معاددن وعاد
وارمدن بزه خبر ويردى يعنى مع هذا يوم قيامت مستقبلى وعاد
وارم زمان ماضيه در (ايمدى بومعنا تخبرنا كله سنك حال
وقوعه مناسب واحرار لكن بالاده ابتدا تفصيل ايلديكمز معنى
اصل مطلوب اولان معنى اولديغى ظاهر ومرجح در) قوله عن المعاد
جار مجرور تخبر فعلته متعلق در معاد مرجع معنائه در يقال عاداليه
عودا رجع ديمشلىر (معلوم اوله كه حشر اجساد ومعاد اجسام عقايد
دينه دن اولوب حتى ايمان دعا سنده دخى امت وباليوم الاخر واقع
اولش در ايمدى انكارى كفر او لمغله معرفت وتحقيق الزم اولديغى
بناء همان ذاتى علم ومعرفت وتحقيق حاصل اوله جق مقدارى
بيان وكلام خولدن نقل ايله تفصيل وتأيد مقاله كثرانه وعاجزانه
مبادرت اولندي (شارح دره المضيقه اوله اشتقاقى بيان ايدر كه
والمعاد بفتح الميم مصدر ميمى من العود بمعنى الرجوع او اسم مكان
ومعاد الخلق بعد انعدامهم فى الآخرة) حشر اقلده مطلقا جعدر
اصطلاحا حله عود ورجوع مخصوص ديرل رجوع مخصوص
ايله درت معنى مراد ايدوب استعمال ايدر (قال السعد فى شرح
المقاصد المعاد مصدر او مكان وحقيقة العود توجه الشئ الى ما كان
عليه والمراد ههنا هو الرجوع الى الوجود بعد الفناء ورجوع
اجزاء البدن الى الاجتماع بعد التفرق والى الحياة بعد الموت والارواح
الى الابدان بعد المفارقة واما المعاد الروحاني المحض على ما يراد

الفلاسفة فعنه رجوع الارواح الى ما كانت عليه من التجرد عن
علاقة البدن واستعمال الالات والتبدي عما ابتليت به من الظلمات
(قال السعد اتفق المحققون من الفلاسفة والملايكة على حقيقة
المعاد واختلاف في كيفية فذهب الجمهور من المسلمين الى انه
جسماني فقط لان الروح عندهم جسم ساري في البدن سريان النار
في الفحم والماء في الورد وذهب الفلاسفة الى انه روحاني فقط وبعض
كبار العلماء والصوفية الى انه بهما (في بيان الحشر الجسماني فقط)
معلوم اوله كه ذكر اولان مذهب جمهور اولان انبو حشر
اجسادده ايكي قول وارد در اول اجزاء معدومى يعينه اعاده ايلدر
ديديلىر قول ثاني اجزاء متفرقه بي جعله در ديديلىر تفصيل قول اول
هو الموقوف على عمة اعادة المعدوم دون الثاني (كما قال فى نشر
الطوالع المعاد الجسماني يتوقف على اعادة المعدوم عند من يقول
باعدام الاجسام دون من يقول فنائها عبارة عن تفرق اجزاءها
يعنى روح بدندن موله بعد المفارقة اجزاء بدن كليا معدوم
اولدقد نصكره خلاق ازل جلت قدرته اجزاء بدنى يكيدن خلق
ايدوب ارواحى ازجاع ايتكاه ارواحك ابدانه اشبور رجوعه معاد
جسماني وحشر اجساد در ديديلىر قال شيخ زاده فى حاشية اليضاوى
اختلفوا فى كيفية الاعادة فمنهم من قال ان الله تعالى يعدم الاجسام
بالكلية ثم يعيده بعينها مرة اخرى وهو الاعادة تدل عليه قوله
تعالى (كما بدأنا اول خلق نعيده) لانه تعالى شبه الاعادة بالابتداء ولما
كان الابتداء بلس عبارة عن تركيب الاجزاء المتفرقة بل عن اليجاد
بعد العدم وجب ان يكون الاعادة كذلك قال فى نشر الطوالع
ثبتت المعاد الجسماني قول اكثر المتكلمين القاد حين للنفس
الناطقة اى النفس المدركة بدون البدن ولا يعيد ان يكون من هؤلاء
من يقول بعذاب القبر بل دخا الروح الجسد لا الروح فقط (تفصيل
قول الثاني) كما قال المعاد الجسماني يتوقف على اعادة المعدوم عند
من يقول باعدام الاجسام دون من يقول فنائها عبارة عن تفرق
اجزائها واختلاط بعضها ببعض كما دل عليه قصة ابراهيم
عليه السلام فى احياء الطير (ومن ذهب الى امتناع اعادة المعدوم

(قال ان الله تعالى يفرق اجزاء ابدانهم الاصلية ثم يؤلف بينها ويخلق فيها الحياة قال في شرح المقاصد قال امام الحرمين ان الاظهر عندنا ان الارواح اجسام لطيفة مشاكلة الاجسام المحسوسة اجزى الله تعالى عادته باستمرار حياة الانسان ما استمرت مسكنها لها فان فارقت يعقب الموت الحياة ثم الروح يعرج ويرفع في حواصل طيور الجنة ومن الكفرة الى السجين (قال عبدالله يزدي في شرح القسم الثاني من شرح المقاصد جزم المسلمون على ثبوت المعاد والجمهور انه جسماني فقط لان الروح عندهم جسم سار في البدن سر يان النار في الجسم (قال شيخ زاده في البيضاوي فنفهم من قال ان الله تعالى يفرق الاجسام ولا يعيدها بالكلية ثم انه يعيد تركيبها فهذا هو المبدأ (ايمدى مذهب اول اعاده معدومي اثبات ايله تكلفه محتاج اولمغله مذهب ثاني مرجح در ديمشك نته كيم نونيه صاحبي (خضريك عليه الرحم بيورر (بيت) بل لا احتياج الى قول ببحر ان يعاد ما عدمت في حشر ابدان (شارح نونيه مرحوم داود افندي بوجهه شرح وتفصيل ايتش كه حشر انسان ياخود حيوان اولد كد نصكره اجزاء متفرقه سني يوم قيامته الله عظيم الشان جمع ايدوب وروحلرني ادخال ايدوب انساني قبور لزندن قادرمه سي معنای حشر بودر (معلوم ارله كه حشرده متكلمين وحكما اختلاف ايتديلر جمهور متكلمين حشر اجزاء متفرقه بي جمع وارواحي اعاده ايله اوور زيرا ارواح بدنندن چيقوب روح كالايق اولان مقام عاليلرده ياسا فلارده فنايه كتمز يوم قيامته بدنلرينه اعاده اولتور يعنى اجزاء بدن موته بالكلية متفرق اولدقد نصكره يوم معادده باري تعالى اول اجزاء متفرقه بي جمع ايدر بو كا اعاده جسماني ديرلر بعض متكلمين اعاده معدومه ذاهب اولوب حشر اجزاء معدومه بي اعاده ايدوب وجمع ايدوب ارواحي اعاده ايله اولور يعنى اجزاء بدن موته بالكلية معدوم اولدقد نصكره يوم معادده باري تعالى اول اجزاء معدومه بي يكيدن خلق ايدر بو كا بدني معاد جسماني ديرلر وبعضيلر ايكي قوله هم اعاده روحاني وهم اعاده جسماني ديرلر ديمشك لمحمد كد

معادك حقيقتي كلام فحول دن نقل وتفصيل اولتور (قال في شرح الفقاييد البعث هو ان يبعث الله تعالى الموتى من القبور بان يجمع اجزاء هم الاصلية ويعيد الارواح اليها حق لقوله تعالى ثم انكم يوم النقيمة تبعثون (وقوله تعالى (قل يحييها الذي انشاها اول مرة) الى خير ذلك من النصوص القاطعة بحشر الاجساد وانكره الفلاسفة بناء على امتناع اعاده المعدوم بعينه وهو مع انه لا دليل لهم عليه يعتنيه انتهى (قال عبدالله يزدي والدليل على جواز المعاد الجسماني هو ان الامكان المصحح لاستفادة الوجود ذاتي لا ينفك عنه فيصح ان يوجد بعد الطاري كما صح ان وجد قبله في بيان الحشر الروحاني فقط قال السعد اما المعاد الروحاني المحض على ما يراه الفلاسفة معناه رجوع الارواح على ما كانت عليه من التجرد ثم قال رحمه الله قالت الفلاسفة ان المعاد روحاني فقط لان البدن بعدم صورته واعراضه فلا يعاد لان النفس جوهر مجرد لا سبيل اليه الفناء فيعود الى عالم المجردات وسعادتها وشقاوتها هناك قال في نشر الطوابع مذهب الفلاسفة في المعاد الروحاني ان الذي هو عندهم عبارة عن مفارقة النفس عن بدننها واتصالها بالعالم العقلي الذي هو عالم المجردات وسعادتها وشقاوتها هناك بغضا ثلها النفسانية ورزائلها وهم انكر واحشر الاجساد واثبتوا المعاد الروحاني وقالوا ان النفس بعد مفارقة لها عن البدن اما في سعادة او شقاوة فالعالم النقي عن الهيات الردية فهي بعد المفارقة متهيجة ابداء بعد مفارقة البدن للملاحظة كمالها العلمي وذلك كالمؤمن المتقي عندنا واما العالم الكاسية الهيات الردية فهي بعد المفارقة متألمة ابداء ومن الكفرة الى السجين كما وردت منه الآثار في بيان الحشر الروحاني والجسماني (معلوم اوله كه امام رازي معاد جسماني ومعاد روحاني به ذاهب اولمشدر لكن روح نفس ناطقة مجردة دكلدر بلكه جسم ساري في البدن در موته بدنندن بعد المفارقة قناديل عرشه كيدر يوم معادده بعينه موجود اولان ابدانه قناديل عرشدن ياخود اجواف طيور جشندن كلوب ابدانه سرايت ايتكله معاد روحاني وجسماني ايكي سي تحقيق ايدر (وفي شرح المقاصد مذهب كثير

من علماء الاسلام كالامام الغزالي والراغب والفانسي ابوزيد الى القول بالمعاد الروحاني والجسماني جميعا ذهابا الى ان النفس جوهر مجرد يعود الى البدن وهذا رأى كثير من الصوفية والشيعية وبه يقول جمهور النصاري والتناسخية (قال الامام الرازي الا ان الفرق بين المسامين يقولون يحدث الارواح وردها الى الابدان لا في هذا العالم بل في الآخرة والتناسخية بقدمها وردها اليها في هذا العالم وينكرون الآخرة والجنة والنار وقد بالغ الامام الغزالي في تحديق الروحاني ووقع في السنة العوام انه ينكر معاد الاجساد افتراء عليه (خلاصة مقال معلوم اوله كه معادده قول اول معاد جسماني فقط قول ثاني معاد روحاني فقط قول ثالث معاد روحاني مع معاد جسماني اوله اشبه اقوال ثلثه تفصيلاتي اولدن برو بو محله كلنجه نقل اولتمشدر بو محله دخی خلاصة مقال ومأل اقوال ثلثه بو وجهله نقر بر اوانور (معاد لغته دخی بر محله جيقوب حرکت ايدوب بيه او محله كلوب رجوعه عود درلر) بو مقامه شيك حال اولنه رجوعه معاد ديديلر (نته كيم سعد العلامة المعاد توجه الشئ الى ما كان عليه ديمشدر) ايمدى قول اول ابدانك اصابت موته معدوم اولدقدن صكره ياخود اجزاسي متفرق اولدقدن صكره يوم حشرده ابدانك بعينه حال اولنه توجه رجوعه وعودته معاد ديرلر (نته كيم ماسبقده تفصيلي سبقت ايلدى ابدان اجسامدن اولغه بوجه محرر عود رجوعه معاد اجسام وحشر اجسام ديديلر لكن جمهور علما بو محله ديمشدر كه بالاده تفصيل اولنديغي اوزره ارواح ابدانن مفارقت ايلد كده قنديل عرشه كيدوب يوم حشرده ابدان بعينه خلق اولنوب حال اوله رجوع وتوجه ايلد كده معاد جسماني تحقق ايدوب ارواح قنديل عرشدن كلوب عود ايدوب ابدانه حلول ودخول ايدر ديديلر ارواحك قنديل عرشه رجوعنى علماء كرام تحقيق ايتشدر (ذكر في شرح المقاصد قال اما الحرميين ان الاظهر عندنا ان الارواح اجسام لايقتضى مشاكلة الاجسام المحسوسة اجزى الله تعالى عاقبه باستمرار حياة الانسان ما استمرت مسكنها لها فاذا فارقت

يعقب الموت الحياة ثم الروح يفرج به ويرفع في خواصل طيور الجنة ومن الكفرة الى السجين كما وردت فيه الآثار (قول ثاني معاد انجى معاد روحاني در معاد جسماني بو قدرديو انكار فلاسفةنك قوليدير) كما قال السعد اما المعاد الروحاني المحض على ما يراه الفلاسفة معناه رجوع الارواح الى ما كانت عليه من التجرد ثم قال رحمه الله قالت الفلاسفة ان المعاد روحاني فقط لان البدن ينعدم بصورته واعراضه فلا يعاد والنفس جوهر مجرد لا سبيل اليه الفناء فيعود الى عالم المجردات بقطع العلاقات وسعادتها وشقاوتها هناك بفضا ثلها ورزا ثلها المكتسبة في حال كونها مقيدة بالابدان فهم انكروا حشر الاجساد واثبتوا حشر الارواح (قال في نشر الطوالع مذهب الفلاسفة في المعاد الروحاني الذي هو عندهم عبارة عن مفارقة النفس عن بدنها واتصالها بالعالم العقلي الذي هو عالم المجردات وهم انكروا حشر الاجساد واثبتوا المعاد الروحاني وقالوا للنفس بعد مفارقة البدن سعادة وشقاوة (قول ثالث معاد جسماني به وهم معاد روحاني به ذاهب اولان علما مذهبيدر كه المرروح انسانيه نك نفس ناطقه مجردة اولديغنه ذاهب اولشاردر) نته كيم سچاقلي زاده ذكرى آنى تفصيلنده ديمشدر كه ووافق الفلاسفة في ذلك من المسامين الغزالي والراغب ورجع من الصوفية المكاشفين (ايمدى انرديرلر كه روح انسانيه موته ابدانن مفارقت ايلد كده ابدان معدوم در روز معادده حال اولنه بعينه رجوع ايدوب موجوده اولوب معاد جسماني تحقق ايلد كده خراب بدن ايله فنا بولموب باقى قلان نفس ناطقة مجردة اول موجوده بعينه اولان ابدانه عودت ايتمكه معاد روحاني دخی متحقق اولور ديديلر (قال في شرح المقاصد القائلون بالمعاد الروحاني والجسماني معا هم الذين يقولون بنفوس الناطقة مجردة باقية لا تنفنى بخراب البدن ثم قال ذهب كثير من علماء الاسلام الى القول بالمعاد الروحاني والجسماني ذهابا الى ان النفس جوهر مجرد يعود الى البدن (معلوم اوله كه موته بدنن نفس ناطقه مفارقت ايلد كده مجردته عودت ايدر ديوب معاد نفسى تصریح ايلين فلاسفه در اما معاد روحاني ومعاد جسماني به

ذاهب اولان محققون نفسك عالم مجرداته عودتی تصریح
 ایتد کلامیته بناء (سجاقلی زاده مرحوم نشر طو العده لعل المعاد
 الروحانی عند هم ای عند کثیر من المحققین کالغزالی والراغب
 والصوفیة تنعیم النفس وتعذیبها بعد الموت قبل الحشر بدون
 تعلّقها بالجسد کلامیله نفس ناطقه تک بعد المفارقة عن البدن
 معادنی بیان ایله اتمام وتحقیق مقام ایشدر کذلک مرحوم سجاقلی
 زاده بحث نفوسده انسانده اولان نفس ناطقه فی فلاسفه ومتکلمین
 ذاهب اولدقلری اوزره بوجوهله تقریر ایدر که (ان النفوس الانسانی
 مجردة ای لبست مادیة جسمانیة حاة فی المادة بل هی لامکانیة
 لا یقبل اشارة حسیة وانما تعلّقها بالبدن تعلّق التدبیر والتصرف
 من غیر ان یكون داخله بالجزیة والخلول هذا مذهب الفلاسفة
 ووافقه على ذلك من المسلمین الغزالی والراغب وجع من الصوفیة
 المتکاشفین وخالفهم فیبه الجمهور بناء علی نفی المجرّدات علی
 الاطلاق عقولا کانت اوفوسا دیو تصریح ایدر کذلک مقاصدده
 سعد العلامه (ومن آراء الفلاسفة وبعض المتکلمین انها جوهر
 مجرد متصرف فی البدن دیمشدر) بونلری مؤید کبار مشایخ
 نقشبندیه دن مشهور نیجه کر اما لری منقول عصر سلطان
 محمودده دار السعادة اغاسی اولوب کبر اغاد یمکله معروف بشیر
 انما تک معتقدی وشیخی توقادی امین افندی قدس سره حضرت لری تک
 اترجیلله سی اولان رساله سنده یازلمشدر که (اعلم ان طریق القلبی
 والذکر المرادیه لاله الا الله والقلب علی نوعین المجازی والحقیقی
 اما القلب المجازی فهو قطعة لحم صنوبری معلق فی جنب الایسر
 من الصدر واما القلب الحقیقی هی النفس الناطقة وهی الروح
 الالهی الذی اخبر عنه الحق فی القرآن بقوله تعالی (وایدهم روح
 منه) فهو جوهر نورانی من جواهر اللطیفه القدسیة لبس له لون
 ولا صورة ولا کیمه ولا کیفیة ولا نهاییة فی نفس الامر حیث المتعلق
 به جعله الله تعالی مرآة لذاته وتجلی علیه بکماله الذاتیة کلها کما اخبر
 عن ذلك حبیبه محمد صلی الله علیه وسلم (ما وسعی ارضی ولا سمانی
 انما وسعی قلب عبیدی المؤمن) وانما هو متعلق فی الانسان بقلبه

المجازی من غیر کیف معلوم لغیر الحق سبحانه (امام رازی علیه
 الرحه معاد روحانی ومعاد جسمانی به ذاهب اولمشدر لکن روح
 نفس ناطقه مجردة دکلدربلنکه جسم ساری البدن در موتله ایداندن
 بعد المفارقة قنادیل عرشه رجوع ایدر یوم معادده بعینه موجود
 اولان ایدانه قنادیل عرشدن یاخود اجواف طیور جنتدن کلوب
 سریان ایتکله معاد روحانی ومعاد جسمانی بو صورتده ایکینی
 دخی تحقّق ایدر دیمش (اکر سؤال اولنورسه روح انسانی نفس
 ناطقه مجردة درقولنده قائل اولان محققین علمادن غزالی وراغب
 وصوفیه مذهبی نته کیم تقریر اولندی بو صورتده حدیث سعادتیه
 نیجه مطابق اولور که ارواح مؤمنین قنادیل عرشده اولورلر
 بیورلش بویله اولدقدده روح ذی ماده اولوب مجسماتدن اولق
 اقتضا ایدر محققینه کوره مجرد اتدن اولدقدده قنادیل عرشده
 اولق نیجه اولور (جواب نفس ناطقه دیکلری روح انسانی
 مجرد اتدن ایکن بدن انسانده نیجه اولورسه قنادیل عرشده دخی
 اویله اولور یعنی حدیث شریفده قنادیل عرشه رجوع ایدر
 معنای نفس ناطقه مجردة انسانیه تک قنادیل عرشه بدن انسانه
 تعلّق کی اولق ممکندر (پس حدیث شریفه نفس ناطقه انسانیه
 اولان روح تک مجرد اولمه سی منافی اولماز دیو خالیر فقیره اخطار
 کرم باریدر (بوندن صکره معلوم اوله که معادده قول رابع حکمادن
 طبیعیون مذهبی در که ایلر حشر ومعادی کلیا انکار ایدر بلکه
 موجوداتی طبیعتیه نسبت ایدرلر بطلانی قتی ظاهر در (خامس
 توقف در که جالینوس هله بن بله مدم حشر وار میدر یوق میدر
 دیوب حشر ونسری انکار ایتمش کد لک افراردخی ایتمش
 توقف ایلش شرح موافقه مفصلدر (ایمدی معاد واند اولان
 اقسام واقوالی تفهیم واطهار ایچون کتب متعدده دن لازم اولان
 مواضعی جمع ایله اشو تحریرات برتقصیلدر که بوجعیت
 دکه مصنفانده اولمفلر اعظم مسائل کلامیه دن اولان معادله
 فہم وتحقیقنده طالبیه تسهیل ملاحظه سبله اتمام مراد اولندی
 بحمد الله سبحانه (قوله وعن عاد عن المعاد اوزرینه (وعن ارم

عن عاد اوزرینه معطوفدر (حرف جر اولان عن کلمه سنی مکرر ذکر ایلدی مع هذا معاد اوزرینه عطف ایله وعن عاد دیمک اوور حرف جر اولان عن کلمه سنی مکرر ذکر ایتکه نه حاجت دیمشله جواب ویرمشله که بو امور ثلثه دن هر بری مستقلا قرآن کریمک معجزه کامله سی اولدیغنه اشارت ایچوند که هر بری مغیباتدن اخبار مقوله سندندر) کما قال صاحب الدرر فان اعجاز القرآن کما ذکر القاسمی عیاض فی الشفا من اربعة وجوه الاخبار عن المغیبات ما کان وما لم یکن وخسن التألیف مع البلاغة وصورة نظمه العجیب مع اسلوبه الغریب المخالف لاسالیب کلام العرب واخباره عن القرون السالفة والامم الماضية (سالف الذکر عاد وارم کله لری حلیه و عجمیه و تأنیث علتلری ایله غیر منصرف در لکن جر و تنوین دخولی ضرورت وزن ایچوند (معلوم اوله که عاد قوم نوح علیه السلام دن برقیله تک اسمیدر جدا علاری اولان عادک اسمی ایله اول قوم مشهور اولمشدر که باباری عاد بن عوض بن سام ابن نوح علیه السلامدر عادیک ایکیوز سنه معمر اولوب درت بیک عدد اولاد لری کلوب کفر اوزره آخرته انتقال ایلمشدر العباد بالله (شرح بو وجهه نقل وتفصیل ایتشله که عادک اولادندن شداد ملک اولدقده جبع دنیا به مستولی اولوب ملوک ارضه غالب و جله سنی طوق انقیاده ادخال ایدوب ممالک اقطار ارضه ممالک اولمش حتی دنیا به بالتام ممالک وحکم فرما اولان انجق اوج ذاتدر ایکیسی اهل اسلامدن سلیمان علیه السلام و ذو القرنین و کفاردن شداد در دیمشله انشاء سلطنتده جنت وصف اولمش مسموعی اولدقده اراضی یمندن عدن نام بلده تک صحرا سنده جنته مسائل اولق اوزره بر بلده عظیمه بنا سنده امر و اهتمام ایلش قبولینک هر برینک مایینی بر فرسخ بیکه عدد بابی مشتمل سور عظیم ایله محاط قصر لری زرو سیمدن طاق و استوالری یاقوت وز بر جددن منصوع نیجه انهار و طرف لرف ماء جاری بی حاوی (لم یخلق مثلها فی البلاد) آیت کریمه سی من لا یوقیجہ نظیری نایاب تمام اوچیز سنه ده بر بلده عظیمه بنا ایدوب اسمعی ارم تسمیه ایلش مزبور شداد حضرت

سلیمان علیه السلام دن اوچیز سنه مقدم کلمشدر طائفه جنة دخی مالک و جنیلر زیر حکمنده اولغله قعر در یالردن بیک عدد عمود اخراج ایتدروب (ارم ذات العماد) کریمه سی من لا یوقیجہ اول بلده تک ایند عایه سنه صرف ایلش وقتا که عمارت انجامه رسیده اولمش تختگاه سلاطنتندن اهالی مملکتی ایله حرکت و بلده مزبوره به دخوله یکر می درت ساعت مسافه فاندقده ملک الملونه اولان قهار لم یزل جلات عظمته حضرت لری طرف سعادن بر صیحه شدیدیه احداث و ایصال ایدوب جله سی هلاک و مضحک اولمش (مصراع) یاهرم صاندی یقلدی شداد) مصرعک ماصدقی اولدیلر (شارح دره المضیئة حکایت مرقومه بی بالاده نقل و تحریر اولندیغی اوزره بعد التفصیل بو روایت ایله دخی تفصیل حکایت مزبوره بی تزییل و تحقیق ایلش) کما قال روی عن عبد الله بن قلابه انه خرج فی طلب ابل له فوقع علیها وحمل منها ما قدر علیه من المسک والجواهر وجاء بها الى الیمن واخبرها وباعها فوصل الخبر الى معاوية فاستحضره فقص علیه فلم یصدق فبعث الى کعب الاخبار فسیئله فقال هی ارم ذات العماد وسیدخلها رجل من المسلمين فی زمانک اجر اشقر قصیر علی حاجیه خال یمخرج فی طلب الابل ثم التفت فابصر ابن قلابه فقال هذا والله ذلك الرجل قبل یجتمع فی تلك المدينة طائفة من الابدان فی ایصال الجمع والاعباد وفيها صنادیق من حجارة طول کل صندوق عشرة اذرع فیها قبور الانبیاء علیهم السلام واجسادهم صحیحة الى یومنا هذا وهذه المدينة محجوبة عن ابصار العباد وکان سهل بن عبد الله من مشایخ الصوفیة یزورها فی کل جمعة (وفی الیوم من البدیع احتراش فی قوله لم تقترن بزمان والجناس المطرف فی المعاد وعاد و مراعاة النظیر بین عاد وارم

* * تخمیس * *

* ورودی وقتک الحق او نظم نور هذا *

* مضی سنی دخی مستقبلک اولوب کویا *

* تمام مجزه در کیم او آیت کبری *

* لم تقترن بزمان وهی تخبرنا *

* عن المعاد وعن عاد وعن ارم *

دامت لدى مستفعلن نافعاً فاعلن قيت كل مع مستفعلن جزة فعلن
من النبي مقبلاً على بين اذ فاعلن جائت ولم مستفعلن تدم فعلن
(دامت لدينا ففافت كل هجرة) (من النبيين اذ جائت ولم تدم)
قوله دامت دوامدن فعل ماضى مؤنث در دوام من غير انقطاع استمرار
ووجود در دام الشيء اذا امتد عليه الزمان دیرل فاعلى تحتند
مستزعم آياته را جعددر جمله سى بيت سابقه اولان آياتك صفتيدر
قوله لدى ظروف مبنیه دندر سکون اوزره مبنی محلا منصوب دامت
فعلنك ظرفيدر لدى کلمه سى ابتدا ما بعدنه مضاف استعمال اولنور
بومحمله ضمير جمعه مضافدر قاعده در که لدى کلمه سى اگر ضميره
مضاف اولور سه الف يايه قلب اولور لديه ولدبکم ولدى کي
(قال مولانا جامى من الظروف المبنية لدى بالالف المقصورة وادن
بفتح اللام وضم الدال وسكون النون قال الله تعالى) (من لدن حكيم
عليم) ولد بفتح اللام وسكون الدال كلها بمعنى عند والفرق انه
يقال المال عند زيد فيما يحضر عنده وفي خزانته وان كان غائبا
عنه ولا يقال المال لدى زيد الا فيما يحضر عنده وحكمها ان يجر بها
على الاضافة نحو المال لدى زيد (قوله ففافت فاعاطفة سيبیه در
تة کيم فاسبقده) (فلانزم بالمعاصى يتنده فاکله سنك اقسامى بيان
اولنشدور که اگر معطوف عليه معطوفه سبب اولور سه ومعطوف
عليه مذکور اولور سه معطوفه داخل اولان فايه سيبیه دیرل
(ايمنى بومقامده دخي آياتك دوامى آيات کریمه ده اولان معجزاتك
سائر معجزات انبيا عليهم السلام اوزرينه فائق اولديغنه سبب اولور
يعنى قرآن کریم کندوده شفادن نقل اليه بالاده تعداد اولنسان
معجزاتى حالا اليوم زمانزده موجود اولوب اشبه دوامى قرآن
کریمك سائر معجزاته فائق اولديغنه) ناظم ففافت کلمه سنده اولان
فاء تسيب اليه اشارت ايدر زيرا سائر معجزات انبيا عليهم السلامده
دوام يوق سائر انبيا عليهم السلامك انجق کند وزمانزیده واقع
اولش وکندوزمانزینه مخصوص اولش بوزمانزیده اول معجزات
سازمندن اثر واثار يوق (اما نرم بيفميرم عليه الصلاة والسلامك

بعض معجزاتى که قرآن کریمدر کمال بلاغت وکرم رضايه شفا
اعطاسى وکرم مغيبات آتیه دن صراحة اخبارى وکرم
کار مشايخان شجرة نعمانيه کي کتب جفر به ده قاعده سى اوزره
امام على رضى الله عنه حضرت نلرندن اخذه مبنی اسرار فن ايله قوله
تعالى (وهم من بعد غابهم سيغلبون) آيت کریمه سى امثالى کابلرند
ذکر و اشارتلى يله آيات قرآنيه دن باذن الله استنباطلى قرآن
کریمدن مأخوذ معجزاتدر که علماء فن وقتا فوقتا استخراجدن خالى
اولماغله اشبه معجزات مذکوره فرقانيه ناظمك دامت لدينا ديدىکي
اوزره عند مزده دائم والى يوم القيام منظور يمن اولمقده در) ايمدى
معجزات قرآنيه نك سائر انبيا عليهم السلامه فائق اولديغنه سبب
معجزات قرآنيه نك دوامى اولش اولدى که بناء فاء سيبیه ايله دامت
ففاقت ديمشدر که معجزات قرآنيه نك سائر معجزات انبيا عليهم
السلامه فائق اولديغنه سبب دوام اولديغنه اشارت ايلدى لكن
بر واهمى کلدی که آيات قرآنيه نك مجرد دوامى سائر معجزاته فائق
اولماسنه سبب اوله من نيچون جائد ککل که سائر معجزات انبياده دخي
دوام اولسون (پس بواهمه بي دفع ايچون اذ جاءت ولم تدم
عبارتى ناظم کتورمشدر دوام قرآن کریمه مخصوص اولوب
سائر معجزات انبياده دوام اولماق سبب تفوق اولديغنى اذ جائت
ولم تدم ايله بيان ايدر) فافت فعل ماضى در تفوقنددر فاق الرجل
اقرانه اى علاهم دیرل فاعل ضميرى آينه راجعدر جمله سى دامت
اوزرينه معطوفدر) کل فافت فعلنك مفعوليدر معجزة مضاف
اليهيدر) کل کلمه سى نکره يه مضاف اولمغله عموم افراد افاده ايتکين
جميع افراد معجزه يه فائقدر ديمك اولور) قوله من النبيين جارمع
المجروردر حانت جرى يا ايله در جارمع المجروور صائرة اوکاشته محذوفنه
متعلق معجزة لفظنك صفتيدر) قوله اذ حرف علتدر جاءت فعل
ماضى مؤنثدر تحتند فاعل ضميرى معجزة کلمه سنده راجعدر جمله سى
استنباطیه تعليليه در) قوله ولم تدم واو عاطفه در لم تدم فعل مضارع
مجزومدر دوامدن مشتقدر تحتند فاعل ضميرى اولان هى معجزة
قوله راجعدر جمله سى اذ جاءت اوزرينه معطوفدر) قال دره

المضیئة ففاقت الفاء للعطف مع السببية قوله اذ جاءت كلمة اذ عللة
لفاقت وهي حرف تعليل لا محل لها من الاعراب والمعنى ان هذه
الايات القرآنية بقيت عند جماعة المسلمين ودامت لديهم وفاقت
بدوامها سائر المعجزة من الانبياء لانها لم تدم بخلاف القرآن فانها
معجزة من معجزاته عليه السلام باقية الى آخر الزمان (خلاصة
معناي بيت) حسن تأليف وسلاست وبلاغت نظم شريف ايله
معجزة كبرى كذلك دقایق معانی ومغیبات اخباری وخواص
تجربة كثره سی ايله معجزه عظمی اولان آیات قرآنیة اویله
معجزة كبرادر كه عندیمرده دائم اولدی یعنی نظاما ومعنی علی الدوام
الی یوم القیام پیشگاه نظر تلقی ومحفظه بصرو بصیرت مرده دائم
اولدی و بودوامی سیبیلہ جمیع معجزات سائر انبیاء فایق اولدی
زیرا سائر معجزات انبیادن کلدی لکن دائم اولدی خیر النعم مادام
مفاد نجه جله سنه فایق واعلی واشرف اولدی دیمك اوله
(وفي البيت من البديع التصدير ورد العجز علی الصدر والایجاب
و السلب فی دامت ولم تدم

* * * نخیس * *

* نذیر ککه اولرد زوجهی مکرمتن *

* زبالمونده بولور معجزاتی منزتن *

* کلام حقك علون ییل انله جهنن *

* دامت لدنیاففاقت صکل معجزة *

* من النبیین اذ جاءت ولم تدم *

محکما مفاعلن ت فاعلن یقین من مستعملن شبه فعلن
لذی شقا مفاعلن ق ولا فاعلن یقین من مستعملن حکم فعلن
(محکمات فایقین من شبه) (لذی شقاق ولا یقین من حکم)

بوییت آیات قرآنیة نك جهت اخرا دن دخی فضائلنی و شرافتی
بیان ایدر که عالمه نور رحمت ومحض خیر وبرکت اولان احکام
شرعیة نك آیات قرآنیة اصلی وما جذی بلکه عین هدیة
و بالذات نك علامات اولیة الی الله صلی الله علیه و آله
محکمات بیت سابقه اولان آیات حق کله سنك صفتیدر یاخود

مبتداء

مبتداء مجذوفك صفتیدر هن محکمات تقدیرنده در مبتدا مع خبره
جمله سی آیاتك كذلك صفتیدر محکمات اسم مفعولك جمع مؤنثیدر
مفردی محکمة در حانك فقی وكافك تشدید ايله اولوب محکیدن
مشتق اولغله تحکیم حاکم فلق و حاکم اتحاد ایتك معنائه اولور
(ایددی دیمك اولور که اول آیات قرآنیة حاکم قلمشدر که
بین العباد حکم وفصل خصام ایدن انردر قضاة الملک کویا
مبلغیدر) کما قال صاحب الدرة وهي من التحکیم بمعنی جعل الشئ
حاکما ای جعل الله تعالى هذه الايات حاکمة بین العباد حیث یؤخذ
منها الاحکام الشرعیة واکر محکمات حکمتدن او اورسه حکمة
معنائه اولور یعنی حکمت نظریه و حکمت عملیه نك حکمی
ودأخذی معنائه اولور (کما قال رحمه الله او من الحکمة ای هذه
حکمة شافیة للاستقام والاوجاع لما فیها من الاسرار دیو بیان
ایدر) شارح جلال علیه الرحمة دیمشکه ومن معانی فعل
بالتضعیف نسبة الشئ الی صنیع منه نحو جهلته ای نسبته الی الجهل
ایمردی بومقامده دخی حکمته بالتشدید باب تفعیلدن اولغله
محکمات بالتشدید حکمه نسبت او انانلر یعنی حکمه منسوبلر دیمك
اولور (پس حکمه نسبت اولنالمرحا کثر اولغله محکمات حاکم
معنائه او اوروا کر محکمات دیمك حکمته نسبت اولن انلر دیمك
مراد او اورسه محکمات دیمك حکم لردیمك او اور (شارح شیخ زاده
بو کونه تفصیل ایدر که والمحکمات یحتمل اربعة معان احدها
ان یكون من الحکم ای جعلت حاکمة باعتبار ان الاحکام تؤخذ
منها والثانی من الحکمة ای جعلت حکمة لاشتمالها علی الحکمة
کافی قوله تعالى (والقرآن الحکیم) (والذکر الحکیم) (والثالث
من الاحکام ای جعلت محکمة یحتمل التسخین والتبدیل
والرابع من الحکمة ای جعلت محفوظات من التحریف (قال
الشارح المصنفك او من الاحکام علی رواية تسکین الحاء وتخفیف
الکاف بمعنی انها جعلت محکمة یحتمل التفسیر والتبدیل
(معلوم اوله که محکمات حانك سکونی کافك فتحیله او اورسه
احکام دندر دیدکله بنه نظر ابحر بسیطك زحافاتله دخی او اورسه

رکا کتی طبع سلیم اجماعاً به ظاهر در (نته کیم بعض سراح
دیمش که محکمانت بفتح الحاء و تشدید الکاف من باب التفعیل وهو
لبس بسکون الحاء و فتح الکاف المخففة لان اول کل بیت من آیات
القصيدة مفاعلهن او مستعلن ولان المراد من آیات حق ههنا
لبس المحکمات التي هي ما يقابل المنشآت بل المراد من آیات
حق جميع الايات القرآنية لا بعضا (فایبقین فانتیجه لده کان قادر که
بر قیاس استثنایک نتیجه سنه داخل لو لمشدر (رتبی) لما كانت
الایات محکمات) (فایبقین الايات من شبهه لکن المقدم حق)
(نتیجه) (فایبقین الايات من شبهه یاخود فاعاطنه در محکمات
اوزینه معطوف و قدر مانافیه در یبقین فعل مضارع مؤنث در افعال
یا بندر ابقادن مشتدر تحتند فاعل ضمیری آیاته راجع در ابقا
ادامه و اثبات معناسنه در یبقین جمله سی آیاتک صفتیدر (من شبه
شیک ضمیه شبه ریب والتباس اتمک معناسنه در لکن کاهی ریب
اولنان شیده استعمال اولنور) کما قال المصنفک والشبه جمع شبهة
وهی الامر المشکل الملتبس بغیره دیمشدر (من حرف جر در
بو محله زائده در شبه من ایه مجرور در لکن حرف جر بر محله متعلق
دکدر حروف زائده دن در (قاعده بودر که حرف زائده نک عملا
اعرابدن اثری ظاهر اولوب مدخولی بحسب الاعوامل معرب
اولور حروف جاره زائده بر محله متعلق اولماز) نته کیم بو مقامده ظاهرا
شبه مجرور اولدیغی حانده یبقین فعلنک مفعولیدر نفی دنصکره من
کلمه می اکثر یا زائده اولور (قال مولانا جامی ومعنی کون الحروف الزائده
زائده ان اصل المعنی بدونها لا یختل لانها لا فائدة لها اصلا و اها فوائدها
فی کلام العرب کما کید المعنی وتزین اللفظ واستقامة وزن الشعر
وحسن السجع وغیر ذلك وهی ان وان مخففتین فان بكسر الهمزة
وسکون النون تزداد مع ما النافية ومع ما المصدرية ومع ما وان بفتح
الهمزة تزداد مع ما و بین وا والقسم ومع الکاف وتزداد مع اذا ومع می ومع
ای ومع این ومع ان نحو (انما ترین من البشر احدا) وتزداد کلمه لامع الواو
العاطفة به والنفی و بعد ان المصدرية وقبل قلت لا قسم نحو لا قسم
ومن الجار زیادتها فی النفی خلافا للکونین فانهم یجوزون زیادتها

فی الموجب ایضا و الباء الجارة تزداد فی الخبر فی الاستفهام بهل والنفی
نحو هل زید بقائم ونحو لبس زید براکب وقد تزداد الباء سماعا (نحو کفی
بالله شهیدا) و لام الجارة كذلك تکون زائده نحو (ردف لکم) می رد فکم
(قوله لندی شقاق لام حرف جر در ذی صاحب معناسنه در تقدیرا
لام ایه مجرور اولوب محذوف کائن کلمه سنه متعلق ظرف مستقر در
سینه لغظنک صفتیدر شقاق کلمه سی صاحبک مضاف الیه بدر شقاق
بکسر الشین مخالفت و خصوصت معناسنه در (قوله ولا یبقین واو
عاطفه در لام زائده در تا کید افاده ایدر فاعلی جمع ضمیری آیاته
راجع در (یبقین جمله سی مصراع اولده اولان یبقین اوزرینه
معطوف و قدر نفیده داخلدر ولا یبقین یا تختانیه نک فتنی وغین مجیه
ایله فعل مضارع جمع مؤنث در طلب معناسنه اولان بغیه دندر
لا یطلبین دیمکدر من حکم ماسبقده تفصیل اولندیغی اوزره من
زائده در حکم حانک و کافک فتحیه اولور سه حاکم معناسنه در حتی فقه
شریفده اذ انما حکم الحصان یعنی ایکی شخص رضایله بر کیمسه بی
حکم نصب اتمه دید کلری بوندندر بو تقدیر اوزره معناسی دیمکدر که
آیات کریمه حاکمدر حاکم آخر طلب ایتزل یعنی اصل حاکم اودر
حاکم آخر طلب ایتزل (یعنی لا یطلبین حاکما آخر یرجع الیه فی امر
من الامور فی دفع شبهة بل هی حاکم حاسم فی نفسهادیو دره المضیئه
شرح و بیان ایتشدر که ای هذه الايات حاکمة فی نفسها علی سائر
الاحکام من السنة والاجاع والقیاس بل کل واحد منها محتاج
الیها ایه تفصیل ایدر (شارح شیخ زاده ولا یبقین ای لا یطلبین
حاکما آخر بخلاف الحديث فانه مسند الی الکتاب و کذا الاجماع
مسند الی الکتاب و کذا القیاس مسند الی احدهما دیمش (قال الخنفي
جعلهن الله الحاکم الحکیم حاکمات بین عباده یتعرفون منهن
احکامهم دیمشدر) بعض سراح لا یبقین بغی دندر دیمش (ایمدی
حکم دن مراد حاکم اولوب من تمیزیه اولغله حیث معناسنه مفید
اولدیغنه بناء دیمک اولور که اول آیات کریمه ظلم ایتزل حاکم اولدیغی
حیثیه دن تمام حق وعدل اوزره در کیمسده ظلم ایتزل بو تقدیر چه
من زائده اولماز کائن محذوفنه متعلق آیاتدن تمیز اولور یاخود

حکم بکسر الحاء حکمتدن اولوب من زائده در لا یغین بغیدن
 مشتقدر بغی ظلمدر اصل لغتده ظلم نقض معنایسته اولمغه دیمک
 اولور که اول آیات حکمی نقض ایتمزل زیرا حکمتدن خالی دکلدر که
 هر برنده بر حکمت آتیه وارد در حکم ومصلحی نقض ایتمزل
 خلاصه احکام شرعیه بهر حال حکم ومصلحدن خالی اولمدیغنه
 بیان واشارت اولور (کما قال شیخ زاده ولو قرأ بکسر الحاء یکون
 المعنی ما یظلمن ای لم ینقضن حکما فان الاصل فی النصوص التعلیل
 فان الاحکام لابد ان یشتمل علی الحکم والمصالح وان کانت العقول
 قاصرة عن ادراکها (قال صاحب الدرر والمعنی هذه الایات
 حاكمة فاصلة بین الناس فی بیان الشبهات والاحکام والخلال
 والحرام غیر محتاجة الی شیء آخر لاستقلالها فی ذاتها فلا یبقی
 لمخالف الحق شبهة بعد التأمل فیها لکونها جامعة علی کل حکم
 وحکمة وحل وحرمة وهدایة وضلالة (محصول معنای بیت)
 اول آیات حق حاکلدر شقاق وخصومت اصحابی بیننده شبهاتی
 ازاله ایدرلر شبهه قومزل یعنی بین الناس مثلا مدعی ومدعی علیه کبی
 ینلرنده شقاق وخصومت اولان صاحب شقاقده حقله حکم
 ایدوب شبهه لری یعنی بونده امر حق بودر دیوب شبهه لری ازاله
 ایدوب شبهه قومبوب هر کس حکم شرعه راضی وملزم اولورلر
 تخوفات دوام ونشامی اول محکمت ایلده یعنی اول حاکلر ایلدر
 واول آیات اویله حاکلدر که حاکم آخر طلب ایتمزل یعنی حکملرنده
 مستقلا در عاجز اولدقلری بر حکم یوقدر که حتی حاکم آخره محتاج
 اولوب حاکم آخر ایسته یلر وطلب ایدرلر دیمک مألنده اوله (وفی البیت
 من البدیع جناس الاشتقاق مع رد العجز علی الصدر بین محکمت
 وحکم والمقابلة بین محاکمات وشبه والجناس اللاحق بین یقین ویقین

* تخفیس *

* طریق شرعه و یروب رهنمای حکم رهن *

* اراثت ایلدی بر رمها لک وشبهن *

* کیدردی نفس وضلال رهنزان روسیهن *

* محکمت غایبقتین من شبه *

* لذی شقاق ولا یغین من حکم *

ما حوربت مستفعلن قط ان فاعلن لاعاد من مستفعلن حرب فاعلن
 اعدی الاعا مستفعلن دی الی فاعلن هاملقبس مستفعلن سلم فاعلن
 (ما حوربت قط الاعاد من حرب) (اعدی الاعادی الیها ملق السلم)
 یو بیتک شرحنده شارح مستنک علیه الرحمه یو وجهله ربط
 و بیان ایدر که (حیث قال اشارة الی فضیلة اخرى من فضائل
 القرآن یرید انها منصورة علی الاعداء مؤیدة من السماء مانعرض
 لمعارضتها من شغف بعداوتها الارضی بالصلح معها لجزها
 عن المعارضة) قوله ما حوربت مانایه در حوربت فعل ماضی
 مجهولدر صکه معلومی حارب در محاربه مقابله کیدر معارضه
 معنایسته در تحنده قائم مقام فاعل ضمیری آیاته راجعدر جمله سی
 آیاتک صفتیدر (قط ینفتح القاف وسكون الطاء بلا تشدید اولورسه
 اسماء افعل لدن اولوب مبنی محلا مرفوع مبتدا اولور فاعل تحنده
 ضمیر مستتر انت محذوف مرفوع ساد مساد الخبر فاعلیدر قط کلمه سنک
 جمله سی جمله اسمیه وعلی قول جمله فعلیه محلی یوق جمله سی
 ابتدایه انت عن غیره دیمکدر یعنی انجح بودر غیر یوقدر دیمک
 اولور دیو اوائلده استادمز علیه الرحمه دن قط کلمه سنک اعرابی
 یو وجهله ضبط اولمشیدی واکر قط کلمه سی بفتح القاف وتشدید
 طاء مضمومه ایله اولورسه ظروف مبنیه دن اولوب محلا منصوب
 حوربت کلمه سنک مفعول فیهی اولور یو محله مختار اولان ظرف
 اولمقدر زیرا تشدید طاء ایله اولمازسه وزنی رکیک اولور (قال مولانا
 جامی ومن الظروف المبنية قط مفتوح القاف ومضموم الطاء
 المشددة وجاء قط ساكنة الطاء مثل قط الذي هو اسم فعل (قال
 فی المتوسط ومن الظروف المبنية قط مفتوح القاف ومضموم الطاء
 المشددة للزمان الماضي المنفي نحو ما رأيت قط وبني لتضمنه معنی
 فی نحو ما رأيت فی الزمان الماضي (ایددی) یو محله ما حوربت قط
 دیمک اول آیاته زمان ماضی نک جیعبسنده قطعا مقابله ومعارضه
 اولمندی دیمک اولور (قوله الاعاد الاحرف استنادر عاد عود دن فعل
 ماضی در عود رجوع معنایسته در) من حرب جار مجرور عاد کلمه سنه

متعلقدر (وا تقولیده حرب حانك ورائك فتحيله زياده غضبك
اولمق ديمش بومقامده زياده غضبه لزوم عادی ايله لازم اولان
مطلقا جنگ ومقابله ومعارضه معناسنه در) و بعض شراح بفتح
الراء والباء حربك جمعيدر حرب جنگ معناسنه در ديمش
(قوله اعدي بعض شراح عدوك جمعيدر اعادی جمع الجمعدر
ديمش) دره صاحبي وان كان صحيحا من حيث اللغة الا انه مناف
للمبانغة التي في اسم التفضيل وبعيد من الظاهر المتبادر ديوب اسم
تفضيل اولديغني ترجيح ايتشددر (ايمدی اعرابی اعدی اسم
تفضيل در عاد فعلنك فاعليدر تقديره مرفوعدر عاد جمله سی مع
فاعله مستثنادر مستثنا منه محذوف حال من الاحوالدر كه اعم احوالدر
استثنا اولنشددر واستثناء مفرغه ماسبقده ماسامنی الدهر ضميا
واستجرت به يثنده تفصيل اولنشددر تقديری ماحور بت قط حالا
من الاحوال الاعاد تقديرنده در بويله اعم احوالدر استثنادر مراد
اعدانك بحز ايله صلح اولغه مسارعتلرني بياندر زيرا استثناء
متصله در مستثنی اولان اعدانك مصالحيه رجوعلری اول مستثنی
منه اولان حال من الاحوالده اولغه كويا معارضه لری وصلحه
مسارعتلری بر حالده اولمش كييدر معناسی حاصل اولغه انقياد
ومصالحيه سرعت رجوعلرني بيان اولور (شارح شيخ زاده
ديمش كه والمستثنی منه محذوف ای حال من الاحوال الا في حال
عود الاعادی مستثما والمراد سرعة الانهزام كانه مقارن) دره المضينه
ديمشدر (قوله الاعاد استثناء مفرغ والمستثنی منصوب المحل علی
الحال من ضمير حور بت بتقدير قدای ماحور بت تلك الايات في حال
من الاحوال الا في حال رجوع العدو مستثما والغرض افادة
سرعة الرجوع عن المحاربة الى الانقياد والاذعان حتى كانه مقارن
في حال الرجوع للمحاربة ولولا هذا الاعتبار لما صح هذا الاستثناء
فافهم انتهى) الاعادی اعدانك جمعيدر مفردی اولان اعدی كندو
جمعنه مضاف اولمشدر افضل الافاضل كييدر اضافتي اضافت
معنويه در اعداء دشمن معناسنه اسم تفضيل در مفضل عليه مضافدر
اسم تفضيلك علم ومعرفتي فوائد جليله دن اولغه نقل وتفصيلی

مناسب کورادی (قال مولانا جامی اسم التفضيل اسم اشتق من
فعل ای حدث لموصوف قائمه ذلك الحدث او وقع عليه بزيادة
على غيره الباء متعلق بقوله لموصوف یعنی اسم تفضيل غير اوزره
زياده لك ايله موصوف ايچون اولان حدثن یعنی فعلدن مشتق
اسمدر ديوب تعريف ايتشددر (ثم قال وصيغة اسم التفضيل افعل
للمذكر وفعلی للمؤنث ويدخل فيه خير وشر لكونهما في الاصل
اخيرا وشر مخففا لكثرة الاستعمال وشرطه ان يثنى من ثلاثي مجرد
لار باعی ولا مزيد فيه فان قصد غيره ای الثلاثي المجرد بان يراد
ان يدل علی ان لاحد زيادة فيه علی غيره يوصل اليه باشد واكثر
مثل زيد هو اشد منه استخراجا والقياس اشتقاقه للفاعل وقد جاء
للمفعول علی غير القياس نحو اعدر واشغل واعرف لمن هو اشد
معذورية ومشفوعة ومعروفة ويستعمل علی احد ثلاثة اوجه وهي
استعماله بالاضافة او بمن او باللام فلا بد واحد منها لان وضعه
لتفضيل الشئ علی غيره فلا بد فيه من ذكر الغير الذي هو المفضل
عليه ولا يجوز الجمع بين اثنين منها فلا يجوز زيد افضل من عمرو
فلا يجوز خلوه عن السكل لفوات الغرض نحو زيد افضل الا ان يعلم
المفضل عليه مثل الله اكبر او يقال ان في مثله ان المضاف محذوف
ای اكبر كل شئ) ايمدی يبت مشرو حده اولان اعدی كله سی قاعده
مذكوره اوزره حدث اولان عداوتدن اول حدث ايله متصف
اولان اعدی مشتق قلمشدر ومضاف استعمال اولنشددر مضاف
اليه مفضل عليه در اضافتن مقصود مضافه اولان اول حدث كه
صفت عداوتدر مضاف اليه يده اولان صفت عداوتدن زياده
اولديغني افاده ايدر اعدی الاعادی ديمشك اعادیدن زياده
اعداديمشك یعنی زياده عداوت ايديجي ديمكدر (قوله اليها جار مجرور
عاد كله سنه متعلقدر ضمير اياته راجعدر ملقي السلم ملقي اسم فاعلدر
القادن در القاطر ح معناسنه در تقديره منصوب عاد فعلنك فاعلي
اولان اعدادن حاندر سلمه مضافدر اضافتي اضافت لفظيه در
سلم استلام وانقياد معناسنه در بومقامده القاء سلم صلحدر
كايه در قال الله تعالى (والقوا الى الله يومئذ السلم) وارد اولمشدر

اشبه ملق السلم حال واقع اولمق عاد فعلی تامه اولوب عوددن رجوع
معناسته اولورسه در کماذ کرنا اکر عاد افعال ناقصه دن اولوب
صار معناسته اولورسه اعدی کله سی صارتک اسمی اولوب (ملق
السلم خبر اولوب مفعولنه مضافدر ودخی الیه کله سی جار مجرور
ملق قوائده متعلق اولور لکن (شارح در المصیثه علیه الرحمه
ملق السلم عبارتتی بوجهله لطیف معنايله شرح ایدر) کما قاله وک
ان تجعل السلم جمع السلمه کالطلبه بمعنی الرمح المخذ من شجر السلم
ای رجوع العدو و ملق الرمح عن المحاربة والمراد به السلاح مطلقاً
فان عادة المحاربين في الحرب ان اراد احدهما الانقياد للآخر
لضعفه او لاصح التي سلاحه اولاثم يتوجه اليه فيكون كايه عن ترك
الخصومة والمعارضة واطن ان هذا هو مراد الناطم (والمعنى
ما حوربت تلك الايات القرآنية قط الاعاد المحارب اليها وانتقاد لها
لحجزة عن محاربتها ومقاومتها تارکاً اعداوتها وخصومتها
فان اقل ما وقع به التحدي هو اقصر سورة من القرآن وهي
ثلث ايات او مثلها طالب منه النبي صلى الله عليه وسلم ان يأتوا
بمثله فججزوا واطلب منهم عشر سور فججزوا والاصح انه لم يقع
العجز الا عن ثلث آيات والحق انهم عاجزون عن اتيان مثل آية
واحدة لانه كلام الله تعالى وتقديس وهو امر خارج عن
طوق البشر لما فيه من الاسرار الالهية والحكم الربانية ما لا يعد
ولا يحصى (شارح شيخ زاده خلاصة معاني بوجهله تعبیر ایدر
حيث قال والمعنى انه ما عورضت تلك الايات بشيء من كلام
انفصحاء والبلغاء من عرب العرباء الارجم من المحاربة والحرب
اعدى الاعداء تسليماً الى تلك الايات ومعرضاً عن معارضة هذه
المعجزات الظاهرات فلم يتصد واحد ومصافع الخنساء للتيان بما
يدانيها ومن مهرة البلغاء لاطهار ما يقرب من الفاظها ومعانيها
(محصول معنای عبارتت) اول آيات حق اويله آياتدر که اول
آيات معارضة ومخالفت اولعدى الامعارضة ومخالفت ايلديكي
آنده واول حائده اول دشمن جنكندن رجوع ايدوب سرعته
ملق السلم اولدى بمعنی طالب مصالحه اولوب اظهار عجز ايلدى

ديمكدر بومعنى عاد كله سي رجوع معناسته اولوب ملق السلم حال
واقع اولديغى تقدير اوزره در که عاد رجوع معناسته در ملق السلم
مصالحة به طالب اولديغى حادثة جنكندن عود ورجوع ايلدى
ديمك اولورمه صود كال سرعته عدوتك مصالحه به طالب اولديغى
حائده جنكندن رجوع ايلديكى بياندر که معنای استثناء مفرغه
و حال وقوعی افاده ایدر دیدی شراح کاسبق (واکر عاد کله سی
ضار معناسته اولورسه معنی محاربة دن ملق السلم اولدى يعنى
اعدى الاعادى جنك وحریدن مصالحه به طالب اولدى ديمك
اولور) معلوم اوله که آيات قرآنيه ايله معارضه قرينه در بويته ناظم
عليه الرحمه ك مرادى قرآن كرىمك كلام حق جل وعلی اولديغى
انكار ايدوب حاشا كلام بشر در ديونظيرنى اتيان ايجون معارضه
و صرف وسع وقدرت ايله محاربة ومخالفت ايدن جميع بلغاء عرب
العرب اقصر سورة منه تنظيردن عاجز اولوب دعوا لردن رجوع
ايدوب كلام حق اولديغى اعتراف و عجز ايله تسليم اولدق لربى بيان
مراد ایدر) ننه كيم فضلاء شراحك تفصيلارنده ذكر اولندى
وفي البيت من البديع جناس الاشتقاق بين حوربت وحرب وعاد
واعدى الاعادى والمقابلة بين الحرب والسلم والاستعارة في حوربت

* تخسيس *

بلاغتك ايدوب احراز ارفع ربى * نظيره كوالغه تحريك ايدن زبان و ابن
كال عجز ايله اولدى مؤدبى ادبى * ما حوربت قط الاعاد من حرب
* اعدى الاعادى اليها ملق السلم *

ردت بلا مستفعلن غتها فعلن دعوى معا مستفعلن رضا فعلن
رد الغيو مستفعلن ريدال فعلن جاني عن ال مستفعلن حرم فعلن
(ردت بلا غتها دعوى معارضتها) (رد الغيور يدا جاني عن الحرم)
قوله ردت فعل ماضى مؤنث در دن مستفعل در منع و صرف
معناسته در قوله بلا غتها فاعليد رضميره مضافدر جله سى بيت
اسبقده مذكور آياتك صفتيدر بلاغت بلغ يضم اللام فعل ماضيدر
يلغ بلاغة مصدر در يقان بلغ ال جل ادا صار بليغا علم معانيده
بلاغة الكلام مطابقتها لمقتضى الحال مع فصاحتها ديونعريف

اولنديغي اوزره قرآن كريمك تعقيد معنويدين ولغت غريبه دن
وتنافر حروفدن وضعف تأليفدن مبرا اولوب مع فصاحت هرايت
كريمه سي مقتضاي حاله مطابق اولنديغي ظاهر و باهر در كاذ كر
الشارح المصنفك يريد ان بلاغتها اي ما اشتمل هي عليها من المعاني
المطابقة لمقتضى الحال من مزايا الكلام والكيفيات والخصوصيات التي
بها يكون شرف الكلام صرفت معارضة المعارضين كمنع الغيور
عن حرمة ديمشدر بلاغت لفظي ضميره مضافدر ضمير آياته راجعدر
دعوى تقديره منصوب رد كلفه سنك مفعوليدر تأييد معنويديلر الف
تأنيث اليه غير منصرفدر دعوى اغتده طلب معانسته در اصطلاح
فقهاء طاب حق شرعيدر بعضيلر طلب الشيء على ظن انه حق
ديمش معارضتها دعوائك مضاف اليهيدر معارض لفظي دخی آياته
راجع اولان ضميره مضافدر معارضها ديمك مقابلها ومخالفها
ديمكدر يومقامده دعواي معارضدن مراد آيات كريمه اتيان
حنلي اليه يعني مثلني سويلرز ونظيريني يپارزد يو بلغاء عربك دعواي
مقابله ومخالفيدر قوله رد الغيور رد لفظي محذوف مفعول مطلق
اولان رد كلفه سنك صفتي اولان مثل لفظنك مضاف اليهيدر
تقديرى ردت بلاغتها رد مثل رد الغيور ديمكدر لكن رد الغيور
مفعول مطلق اردت ديديكى شارحك اختصار واكتفا مقوله سيدر
غيور ردك مضاف اليهيدر غيور صيغة مبالغه اليه فاعول وزنده
شديد الغيرة ديمكدر قوله يد الجاني كلفه سنده يد انسان تعدى وتعرضك
مظهرى وآتى اولغله علاقة مجاز اولوب يددن مراد مجازا
تعرض ومداخله در ياخود يد ذات جانبندن جزء اولغله كليت
وجزيت علاقه سي اليه جاني اولان ذات مراد در جاني تعدى
وجنايت ايديجي كيمه در (قوله عن الحرم جار مجرور رد كلفه سنه
متعلقدر) حرم بفتح الحاء والراء المهملةين كشيئك حرمي اولان
اهل وعيلا بدر يومقامده اولان تشبيه معقولى محسوسه تشبيه
مقوله سندندر وجه شبه شائى تحافظه وترز يلدن صيانتدر (نته كيم
مطوارة باب تشبيهه مذكوردر كه كمال طرفي التشبيه اعني
المشبهه والمشبه اما خسان نحو زيد كالاسد او عقليان نحو العلم

مثل الحياة او مختلفان بان يكون المشبه عقليا والمشببه حسييا
او بالعكس نحو المنية كالسبع او نحو السبع مثل الميتة (اي مدى قرآن
كريمك بلاغتي كندونك معارضتي ردى معقولاتدن اولان بلاغتك
ردى اولغله اشبو مشبه اولان رد معقولاتدن اولور اما شديد الغيرة
اولان غيورك حرمنه تعرض ايدن جانينك يد تعرضتي حرمندن
ردى محسوساتدن اولان شخص غيورك ردى اولغله اشبو مشبه به
اولان رد غيور محسوسات قيلندندر قرآن كريمك بلاغتك
كندويه اولان معارضتي ردى مشبه در (پس مشبه معقولاتدن
مشبه به محسوساتدن اولنديغي ظاهر اولور يعني مشبه اولان رد
بلاغت معقولاتدن مشبه به اولان رد غيور محسوساتدن اولور
(كما قال درة المضئيه شبه رد بلاغة الآيات دعوى المخالف برد
الغيور الجاني عن حرمة لكونه أكد وابلغ من كل رد هذا تشبيه
المعقول بالمحسوس والغرض منه بيان حال المشبه ومدحه والمعنى
ردت بلاغة الآيات القرآنية وفصاحتها دعوى المعارض المخالف
كر دارجل الغيور على اهله وعياله الجاني الخائن عن اهله ومحارمه
(شارح حنفى صورت دليلده قتي الحيف تفضيل ايتشدر كما قال يعني
قد ردت بلاغتها معارضة المعارضين لان المعارض ان كان ممن له
دراية بالساليب الكلام ونظمها علم انها بمنزلة من البلاغة مجرور
عنهما كل متكلم ومنطبق طرز بلاغة نطقه ديساجة الدهور
والاعوام وان كان ممن له دراية ودرك للحكم والاحكام العلمية (اعلم
ان ما اشتملت عليه من المعارف البقية والحكم الالهية والاحكام
الشرعية الموجبة لحياة العباد ورفاهها واخلاق الملكية ومحاسنها
واخبار الغيبية والهدايات الربانية وغيرها مما لا يحصى من الآثار
المنجية في الدارين ليس في وسع احد من الممكنات وانما هو شان
من هو موصوف باوصاف الهمال منزه عن الزوال فاطر الارض
والسموات (محصول معنای عبارت بيت) اول آيات حق اويله
آياتدر كه انك بلاغتي كه تنظير ايدرم ديومعارضه ومقابله ايدن
بلغانك معارضه ومقابله سني رد ومنع ايلدى يعني نظيريني سويلرم
ديو ميدان معارضه ومقابله خروج ايدنلر نهايت رتبة بلاغته

اولان اول معجزه کبریا که مثالی آتیانند عاجز اولغله بلاغت آیات
عظام دعوی معارضی رد و منع ایلدی (پس هر بری پشت
دست عجزی زمین معذرت نهاده ایدوب قصورلینه اعتراف
ایلدیلر) تنه کیم کمال غیرتی اولان غیور کیمسه حرمنه تعرض
وقصد ایدن جانی و اهل فسادی حرمندن رد و منع ایدر اویله رد
ایلدی دیمک اوله بوتشیمدن مراد غیرتی اولان شخص سیالنه
تعرض ایده نی بلا توقف اوآنده رد و منع ایتمکله تعرض ایدنلر
اوآنده ممنوع اولدیغی کبی آیات عظامه دخی معارضه ایدنلر قرآن
کریمک معجزه بلاغتی مشاهده ایتد کلری آنده کیندولردن قطع
ایمید قدرت ایدوب علی الفور سرعتله مردود اولدقلرینی بیاندیر
(وفی البیت من البیدیع جناس الاشتقاق بین ردت ورد و حسن الشبیه
* * * تخمیس * * *)

* معارضه ایلله اولنجه ترفع بلغا *

* اولندی حقارینه حکم عجز ایلله امضا *

* در محاکم انصافه کلدیلر خصما *

* ردت بلاغتھا دعوی معارضھا *

* ردانغورید الجانی عن الحرم *

لها معا مفاعله ن کو فاعله ج البحر فی مستعملین مدد فعلن
وفوق جو مفاعله هره فعلن فی الحسن وال مستعملین قیم فعلن
(لها معان کوج البحر فی مدد) (وفوق جوهره فی الحسن وال قیم)
(ناظم علیه الرجح قرآن کریمک معجزات نظم شریفی بعد البیان
معجزات معناسنی ذکر و مد ایخنه مبادرت ایتمشدر لکن بعضا
مدایح نظمیدن دخی خالی دکادر (قوله لهالام حرف جر در کائن
تحدو فنه متعلق بدیت اسبقده اولان آیاته راجعدر) (قوله معان تقدیرا
مرفوع مبتدا در جمله سی آیاتک صفتیدر معنی لغته قصد اولنان
شیر لغتک مد لولی لفظله قصد اولندیغنه بناء معنی دیرلر زیر
الفاظک ما وضع له سی صور ذهنیه در که وضعنی عارف اولان کیمسه
برافظی استماع ایلد که یا نقشنی کلبده منظوری اولدقده اول فظ
صور ذهنیه دن قنقی صورته وضع اولندی ایسه اول موضوع له

اولان صورتی ادرالک ایدر و یلور (ایمدی صورت ذهنیه اول لفظله
قصد اولدی یغنه بناء اول صورته معنی دیرلر کذلک مدلول دیرلر
(زیر لفظک اول صورته وضعنی عالمه نسبتله اول صورت
ذهنییه لفظ دلالت ایتمکله لفظ دال و اول صورت مدلول اولور
کذلک قرآن کریمک دخی الفاظ و نظم شریفی حقایق
و معارف آلهیه و فوائد و دقایق جلیله و غیرها لایعد و لایحصی
معانی به دلالت ایدر که اول معانی بی مهما امکن فهم مزبوره
نسبتله اول معانی صور ذهنیه مردن اولدیغنه بناءدر) (قال شیخ زاده
و المراد من المعانی المدلولات و المقاصد و الحقایق و ما تضمنه
من المعارف و الفوائد دیمشدر) (کوج البحر کاف حرف جر در مثل
معناسنه اولوب معنائک صفتیدر موجه مضافدر یا خود محذوف
کائن کلمه سنه متعلق اولوب محلا مرفوع معان لفظنک صفتیدر
بحر مشهور در موج لفظی بحره مضافدر موج بحر هبوب ریح ایلله
روی دریاده ظهور ایدن طائفه زردر ماء بحره ارتفاعات ظهور
ایدر حتی شدت روز کار ایلله بحر بی کرانده طاعن کبی سردر هوا
موجلر کلوب سفاین عظیمه بی تخته پاره سی کبی احتوا ایلدیکی
هر بار مشاهدهدر) (قوله فی مدد جار مجرور کالبحر عبارتنده اولان کافه
متعلقدر معناسی شبهه الایات الموج فی المدد دیمکدر) (شارح دره
المضبطه فی متعلق بالكاف فیکون بیانا لوجه الشبه نحو زید
کالاسر فی الشجاعة دیمشدر مدد زیاده معناسنه در) (شیخ زاده
مدد البحر زیاده دیدی حتی مد اوز انوب زیاده اولمقده جزر
چکمک معناسنه استعمال اولنور) (تنه کیم مصره قریب بحر سویس
وقت غدا ده زیاده اولوب اوز انوب ساحل بحری تجاوز ایدر
وقت عشاءه چکلوب محل اولنسه عودت ایدر بر وجه بحر زیاده
اولسنه مد دیرلر چکلوب نقصان اولسنه جزر دیرلر) (ناظم
علیه الرجح معانی قرآنیه بی من جهة العدد کثرته موج بحر تشبیه
ایتمکله زیاده لک وجه شبه اولمشدر یعنی مادامکه ریاخ هبوب
ایدر موج بحر لایعد و لایحصی زیاده و کثیر اولدیغی کبی معانی
قرآن کریم دخی مکر و توعیل ایدر کجه هوای محبت آلهید و نسایم

فيوضات بمجانته اليه الى غير النهاية زياده اولديغني بتشبيه اطبقه
اولان وجه شبه اليه ناظم عليه الرجه افاده ايدر (نته كيم ملاخسرو
رجه الله حاشيد بيضاويده فاشته شريفه تفسيرنده الحمد كله سنده
حرف تعريف اقسامى ومعاني حمله تعددى اعتبارى اليه الحمدان
معناى شريفنى اوج بيك عدد ددن زياده ارتقا ايلديكى مصر حدر
فانظر اليه خصوصاً مدد لفظى اليه مداد كله سنى مشتمل اولان (لو كان
البحر مدادا) الآية كريمه سنه دخى اشارت ايتشدر (نته كيم كلور
رجه الله) قوله وفوق واوماطفه در فوق ظرف مكان بهدر كالبحر
كله سنده اولان كاف اوزر ينه معطوف اولغله معان لفظنك
صفتى اولور تقديرى لها معان كائنه فوق جوهره ديمك اوزر
ديمشل لكن حقيقت اعرابى فوق ظرف در فتح اوزره ميسنى محلا
منصوب محذوف كانت فعلنك ظرف فيدر محذوف كانت جمله ميسنى
محلا مرفوع مصراع اولده معان كله سنك صفتى اولان كالبحر
اوزر ينه معطوف در بودخى معناده سابق الذكر معان كله سنك
صفتى در زير معطوف معطوف عليه حكمنده در (شارح شيخ زاده
بووجه هله اعرابه اشارت ايتشدر كما قال وفوق ظرف مرفوع
الحل بالعطف على الكاف اى كانت فوق جوهره فوق كله سنى
ضميره مضاف اولان جوهر لفظنه مضاف در ضمير بحره راجع در
(جوهر بحر در يادن چيقان عزيز المال ذى قيمت اشياء نفيسه در
ايتجو وشيخراغ وساثر جواهر در كه) ناظم قرآن كريمك معناسنى
نساييم ذكر اليه وفيض اكهمى اليه لايعر ولايحصي زياده لكده
بركه امواج بحره تشبيه ايدوب بر كه دخى حسن وقيمنده جواهر
بحرك ما فوقنده اولوب اول معانينك ذى قيمت جواهر بحره فائق
اولديغنى بيان ايدر (بومقامده شارح مصنفك ديمش كه يريد
الناظم ان للآيات القرآنية معان موصوفة بصفتين اوليهما انها
مثل امواج البحر في الكثرة وعدم التناهي وثانيهما انها فوق جواهر
البحر في الحسن فان قيل كما ان المعاني القرآنية فوق جواهر البحر
في الحسن والقيمة كذلك فوق امواجه في المدد والكثرة فاجهة
التشبيه في الاول في الكثرة وما وجه جعلها في الثاني فوق جواهره

في القيمة بل ما وجه العدول (قلنا لان تشبيه تلك المعاني بالجواهر
في الحسن والقيمة ظاهر في المنايعة ففيه توهم انها لا تزيد عليها
في الحسن والبهاء والقيمة والعلا وفي الاول وان كان هذا التوهم
موجودا الا ان فيه دافعا وهو قوله تعالى (قل لو كان البحر مدادا
لكلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفذ كلمات ربي ولو جئنا بحمله مدادا)
فان الآية صريحة في انها فوق اقطار البحر في الكثرة وهذا
مكشوف لاسترة فيه بقى ان ظاهر الآية يشعر بالتناهي والمقصود
عدم التناهي (وجوابه ان المقصود ان نفاد الكلمات محال) قوله
في الحسن معلوم اوله كه فوق كله سنده زياده لك معناسى متضمن
زيرا برئى آخر شيك قيمته فوقنده در ديمك قيمته اندن زياده
ديمك معناسى متضمن اولغله في الحسن لفظى جار مجرور فوق
كله سنده بملاحظة اليه متعلق در ديمشدر بعض شراح في الحسن
متعلق بالظرف ديدى (شارح شيخ زاده وفي الحسن متعلق بما تضمن
لفظ الفوق من معنى الزيادة ديمشدر) حسن جمال وملاحظه در كه
تركيبه كوزل لك تعبير ايدر (قوله والقيم كسر قاف اليه قيمتك
جوهره قيمة النى ثمنه ومبلغه وقدره ديمشدر القيم حسن اوزر ينه
معطوف اولغله حسن وقيمنده معانى آيات عظام جواهر بحرك
فوقنده در يعنى حسن وقيمنده اندن زياده در ديمك اولوز (قال
صاحب الدرة المنيرة عليه الرجه شبه الناظم القرآن بالبحر ومعانيه
بالامواج في الكثرة والعظمة وعدم التناهي والجواهر في الحسن
والقيمة والنفاسة وفي البيت اشارة الى قوله تعالى (لو كان البحر مدادا
لكلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفذ كلمات ربي ولو جئنا بحمله مدادا)
والى قوله عليه الصلاة والسلام ان القرآن ظهرا وبطنا ولبطنه
بطنا الى سبعة ابطن اوالى سبعين بطنا (وقوله ان الله تعالى انزل
القرآن على عشرة ابطن فكل ما هو له بطن فهو انفع والحق ان
معاني القرآن العظيم غير متناهية بشهادة الآية لانه كلام الله تعالى
وصفة من صفاته سبحانه وتعالى غير متناهية فكذلك القرآن وهذا
امر وراء العقل بظهور لاهل الكشف في بعض مقاماتهم ومراتبهم
(محصول معنای بیت) اول آيات قرآنيه لك معناسى زياده لكده

موج بحر کیندر یعنی موج بحر الی یوم القیام آنا فانا لا یعد
ولا یخصی زیاده و متکثر اولدینگی کبی و معانی قرآنیہ دخی
فکر فضلاء مفسرین و مطالعة علماء کبرین الیه الی یومنا
هذا زیاده و متکثر اولدیندن ماعدا فیمما بعد دخی یوما فیوما
تلاحق افکار و الهام حق و حسن اعتقاد و صلاح حال الیه نیجه معانی
جلیله نار و زقیام الی غیر النهایه ظهور اتدن خالی دکلدر خصوصاً
صاحب تصفیہ و اصل الی الله اولان ذوات کرامه حدیث سعادتده
اولان بطون سبعة بلکه رتبة سبعین و وصول الیه لا یعد و لا یخصی
معانی کشفیه ظهوری مسملدر (مصرع ثانی کذلک اول معانی
قرآنیہ حسن و قیمتده جوهر بحرك فوقنده و اتدن زیاده در یعنی
مصرع اول منظوم قبحه موج بحر دن لا یعد و لا یخصی زیاده
اولدینگی کبی مصرع ثانی منظوم قبحه جوهر بحر دن حسن
و قیمت و قدر اعتبارده دخی زیاده و جوهر بحرك مابوقنده در
دیمک اولمغله معانی قرآن کریمی کما امواج بحر دن و کیفا جوهر
در یادن زیاده لک الیه مدایح جلیله اولور (و فی البیت من البدیع
حسن التشبیه و الجمع مع التفریق فی و فوق جوهره

* * * تخفیس * *

* بطون بحرینه غوص ایلین یا و رعددن *

* رجال کشف و شهود اتدن الدیلسندن *

* غریقی بوادی در عز و دولت ابدن *

* لها معان کوج البحر فی مدد *

و ذوق جوهره فی حسن و انیم *

فاتعد مفاعیلن دولا فعلن تخصی عجا مستفغان بیها فعلن

و انسا ماعلن م علی ال فعلن اکثر بالاس مستعین سام فعان

(فاتعد و لا تخصی عجایبها) (و لا نسام علی الاکثار بالسام)

فاتعد فاشط مخطوفه جوابدر مانی ایچوندر تعد فعل مضارع

نجه و لدر عددن مشتقدر عدیر بر صایمقدر (قرله و لا تخصی دخی فعل

مضارع نجه و لدر احصادن مشتقدر احصا جلة جلة صایمقدر

به ضیلرا حصا واحدا واحدا صایمقدره دخی استعمال اولور دیمش

عجایبها رفعه لا تعد و لا تخصی کله لیک علی سبیل تنازع الفعایین
فاعلیدر (بومقامده تنازع فاعلده اولوب بصریون مذهبی اوزره
عجایب کله سی فعل ثانیست معمولی اولور فعل اول اولان تعد
کله سنده اول معموله راجع هو ضمیری تقدیر اولور (اما کوفیون
عکس مذکور اوزره ذاهب اولوب عجایب فعل اولک فاعلیدر
لا تخصی کله سنده تقدیر مقدم اولان فاعل مذکورده ضمیر تقدیر اولور
(فان ملابامی اذا تنازع الفعلان فی اسم ظاهر بعدهما اذا المتوسط
منهما و المتقدم علیهما معمول للفعل الاول قد یکون التنازع
فی الفاعل علیة مثل ضربنی و اکرمتنی زید یختار البصریون اعمال
الفعل الثانی لقربه مع تجویز اعمال الاول فاضمر الفاعل فی الفعل
الاول علی وفق الظاهر افراد او ثنیة و جمعا و ان عملت الاول
اضمرت الفاعل فی الفعل الثانی کما هو مذهب البصریین) ایمدی
مذهب مختار اوزره عجایب فعل ثانیست فاعل اول اولمغله جمله سی
عجایب کله سنه راجع هو ضمیری فاعل فعل اول اولمغله جمله سی
شرط محذوفه جوابدر تقدیری اذا کانت معانیها کوج البحر
فی المدد فانعد و لا تخصی عجایبها دیمشدر در عجایب جمعیدر
عجیب عذیم التظیر شیء غریب معنا سنه در (شارح شیخ زاده
العجیب ما یتعجب منه تعیر الیش عجایبها ضمیری آیاته یاخود معان
قوانه راجعدر دیدیلر که قرآن کریمک نظم و معناسنده نیجه معجزات
معجده و اسرار عجیبه آلهیه اولدینغه اشارت اولور (قال درة المصیته
و عجائب الآیات غرایبها الرائقة و اطرافها الفائقة و نکاتها
المکتومة و اسرارها المکتونة التي لا یزال العلماء یستنبطونها من وقت
نزولها الی آخر الزمان علی قدر علمهم و ادراکهم و لا یعرفونها حق
المعرفة الا الله تعالی فان معانیها غیر متناهیه و اسرارها غیر نافده
قال الله تعالی (قل لئن اجتمعت الانس و الجن علی ان یأتوا بمثل هذا
القرآن لا یأتون بمثله ولو کان بعضهم لبعض ظهیرا) (شارح فاضل
مصنفک دیمش که فان قیل ما المراد بالمعانی و العجایب قبلها الاوجه
ان براد بالمعانی المدلولات و المقاصد و ما یتضمنها من الحقایق
و الفوائد علی ما کفله علم اللغة و الاعراب و غیرهما و بالعجایب المزیایا

والخواص والكيفيات التي تتكفل علم البيان على ما قال الشيخ
عبد القاهر من الخصوصيات التي بها يقع انتفاضل وعليها مناط
التفاوت والتفاضل (ولا تسام بضم التاء الفوقانية وفتح السين المهملة
اي لا تترك من قولهم سامة السائمة وهي التي تركت لترعى برأسها
ديمشدر) على الاكثر جار مع المجرور تسام فعلته متعلقة در على كنه سي
مع معنائه در (نته كيم آيت كريمه) (واتى المال على حبه) وارد
اولمشدر والاكثر اذكر الشئ كثيرا ديمشدر بومقامده اكنار ايله
مراد قرآن كريمي تكرار قرائت ايله اكنار در يا خود ذاتنده طويل
ونظما ومعنا كثير بل كنه معناسي غير متناهي اولد يغندر قوله بالسام
باسيبيه در جار مجرور كذلك لا تسام فعلته متعلقدر (شارح دره
المضيه سام مصدر در كه مل ملالة معنائه اولان سام فعلتك
مصدر در سام ستم بالكسر يستم بالفتح ساما وسامة كلور ديمش
(شارح شيخ زاده والسام مصدر ستم يستم ساما وسامة اي مل مل
ملالة وملالا قولي ايله تا كيدايدر) (شارح حنفى سام موت معنائه
دخى استعمال او انور ديمش حتى عربستان حوالايلرنده مصيبة
الموت اولان سام بلى عين موت اولديغنه بناء وجه تسميه اولمق
بعيد در كادر بومقامده شراح سامت ملالت معنائه در ديمشدر
بو تقدير جه قرآن كرم نقدر تلاوت ايله اكنار اولنسه ملالت
وبرمز كه ملالتى سييله ترك اولنه ديمك مألننه اولور) (بعض شراح
ان عجائب تلك الايات لاند خل تحت الحصر والاحصاء لكثيرتها
فان لها لكثيرتها ظهرا وبطنا على ماورد فى الحديث وانها لا تترك
على كره تكراره وزيادتها بسبب السامة ديونقيرى ملالت
معنائه استعمالنى اقتضا ايدر) (لكن شراح دره المضيه لا تسام
قولي لا توصف معنائه اولمق اوزره معناسي تقرير و اختيار
ايمشدر كما قال (وقال جلال الدين المحلى فى شرحه لا تسام اي
لا توصف وهو مناسب للمقام لكنه ما جاء فى اللغة فى هذا المعنى
كانه اخذ بمعونة المقام والمعنى ان عجائب القرآن وغريبها لا تعد
ولا تحصى ولا توصف مع الاكثر بالسامة والملالة بخلاف سائر
الكلام فانه اذا كثر ذكره او كان كثيرا طويلا فى نفسه يحصل

للانسان منه الملالة والسامة بخلاف القرآن فانه كلما ذكر مع
كره معانيها يحصل منه الشوق والذوق وهو ايضا من عجائب
اسرارهِ وبدايع نكاته الدالة على كمال اعجازه وبلاغته (قال
المصنفك والعادة ان الشئ كلما كان اكثر فهو يستم الناس ولا
كذلك القرآن فانه وان كان كثيرا غير متناه لكنه لا يستم ولا يسام
ولا يترك من جهة السامة يعنى لا يترك الايات القرآنية مع تكررها
من جهة ملالتها اي الملالة منها (محصل معنى بيت) شيخ زاده
عليه الرحمة كتحقيق اوزره بوبيت دلارايت متقدمك نتيجة سي
اولوب بيت متقدمه دليل مثابه سنده اولمقدر حتى فلا تسام كله سنده
اولان فافاء نتيجة در ديمش تفصيلي بوجوهله در كه يعنى بيت اول
ديمك در كه قرآن كريمك معانيسى زياته لكده امواج بحر كيدر
وحسن وقيمتده جوهر بحرك فوقنده در (پس بويله اولنجه بوكه
لازم كلور كه قرآن كريمك معانيسى زياته لكده امواج بحر كيدر
ولا يحصى اوله زيرا محل تعجب اولان معاني قرآنيه امواج بحر كبي
متزايد وغير متناهي وحسن وقيمتده جوهر بحرك مافوقنده
اولدوقده عجائب حالات دخى اول متعجب منه حسبيجه واول متعجب
منه كقدرتده كما وكيفا زياته اولوب متعجب منه كبي عجائب معاني
قرآنيه دخى فلا يعد ولا يحصى اولمق اقتضا ايدر) ايمدى نتيجة
بودر شراح فاضل شيخ زاده كمرادى بوضورت اولمق بعيد
دكلور بوندن ماعداد اشوبيت مشر وحده اولان مصراع ثاني
ديمك در كه اويله عجائب معاني ايله متصف اولان قرآن كريم اكنار ايله
ولانت سييله ترك اولنماز واقعا انكشافات معنويه وظهورات
بطون معاني قرآنيه هر نه قدر كثير ولا يعد ولا يحصى اولنسه بنه
انسانه فنا كلزنده قالديكه ملالت واستكنار ايله ترك اولنسه بل كنه
بويله حقايق ودقايق واسرار الهييه دن اقتضا ايدن انبساط
وصفاي روحاني وفيوضات نامتناهي نيجه ترك اولنور) ناظمك
فلا تسام مع الاكثر بيورديغى تمام كلام حقدر (بعض
شراح سام كله سنك موت معنائه دخى استعمالنى تصریح
ايلديكي بالاده ذكر اولنمش ايدى) ايمدى بومعنى اوزره بيت

مشر و حك تقريرى بو حقير بر تقصير بو وجهله انطفاق
باريدركه قوله ولا تسام كلمه سنده واو حان شان معناسنه اولوب
بالسام لفظى موت معناسنه اولدوقده ديمكدر كه حال و شان ان اقر
كريم اكثاري ايله موته بله ترك اولماز يعنى لايق اولان بودركه
حياتده اولدوقه قرآن كريمه ملازم اولوب حلول موت ايله دخی
ترك اولتميه قدرت مساعده ايدرسه مثلا خيرات جاريه دن بناء
مكتب و وضع اجزاء ايدر (پس تفسير شريف اوقافي وادنى مرتبه
بر ختم شريف قرائتى وصيت ايله قرآن كريم دن هر حالده ايرليوب
يعنى حياتده اولدوقه قرآن كريمى ترك ايتديكي كې فلا تسام بالسام
اى بالموت يعنى موته بله ترك اولمبوب بعد الموت دخی صدق جاريه
مذكوره سيديه دفترى فياغيوب ينه قرآن كريم ايله حشر اولق
شرفنى احراز ايده لر سمتنه ناظم دلالت قصد ايدر (نه كيم دعاء
سلفده اللهم اجعل القرآن ايتسا فى قبرنا يور لمشدر (وفى البيت من
اليديع مراعاة النظير بين تغدو تحصى و جناس الاشتقاق فى تسام بالسام
* * * تخمه بس * * *

نسيم جانه مماثل كلام وحى خدا * اولورسه كرمتمادى و بر او دكلو بقا
اودر او مائه خوان رحمت مول * فلا تعد ولا تحصى عجايها
* فلا تسام على الاكثار بالسام *

قرت بها مستفعلن عين قا فاعلن ريهما فقل مستفعلن تله فعلن
لقد ظنر مفاعلن ت بحب فعلن ل الله فاع مستفعلن تصم فعلن
(قرت بها عين قاريها فقلت له) (لقد ظنرت بحبل الله فاعتصم)
(ناظم عليه الرحه قرآن كريمك ذاتنه متعلق اولان مدايح
جمله سنى بعد الذ كر شرف ساريه متعديه سنك دخی فضائلنى
بيانه مبادرت ايدر قوله قرت فعل ماضى مؤنث در قوله بها قرت فعلنه
متعلق در ضمير كذلك آيته را جعدر (قرت اصل لغته ثبت معناسنه در
لكن فرح و سرور و ابتهاجده ثابت اولق معناسنده كايه عرب
استعمال ايدرل مثلا بر آدمك ولدى تولد ايلسه يا خود بر مطلوبه
نائل اولسه قرت به عينه ديرل بعض شراح قرت اى نور فهو قريز
يقان قرت به عينه كذا فى الدستور ديمش بعض استعماده عينك

حقيقتده منور اولسنى مراد ايدر (قال الشيخ قرقرارا و قر به عينه
فرح به و ابتهاج و يقال حصل به قره العين اى زاد نورها قال الحنفى
قرار العين كايه عن الفرخ و السرور وفى الحديث (اتعجب ان اقر
عينك) اى ان احثك بما حصل لك البهجة و السرور و العين ههنا
قد يطلق على حاسة البصر و قد يراد به النفس و هو انبى المقام
(ايمدى بو مقامده اكر قرت بها عين قاريها عبارتنده قرت ايله
سرور و ابتهاج و عين ايله قارينك نفسى و ذاتى مراد اولورسه
معنى ذات قارى اول قرآن كريم ايله سرور و فرح و ابتهاجده
ثابت اولدى ديمك اولوب و سرور و ابتهاج حياتنه توقف ايتكله
آثار و فضائل قرآن كريم ايله قارى حياتده ثابت اولدى ديمك
اولور و اكر قرت تنورت معناسنه اولوب حقيقت باسره نك منور
اولاسنده مستعملدر دينورسه قرت بها عين قاريها ديمك قرآن
كريم نقوش كلام لفظيسى ايله تائينك عيني منوره اولدى ديمك
اولور زيرا ابيات سابقه دن آيات صدق من الرحمن الخ بيتنده
تفصيل اولمشدر كه قرآن كلام لفظى به دخی اطلاق اولور
(كما قال شيخ زاده و المناسيب الاول ان يراد من العين النفس فان
الثبوت فى الحياة الحقيقه هو الانتفاع بمقاصد القرآن و المناسيب
للتانى ان يراد منه الباصرة قوله عين قاريها عين مؤنث سماعيدر
قرت كلمه سنك فاعليدر جمله سى يت مقدمه اولان آياتك كما سبق
صفتيدر عين لفظى قارى كلمه سنه مضافدر قارينك آياته راجع ضميره
اضافتى اسم فاعلك مفعولنه اضافتى قيلندندر قارينك اعرابى
تقدير ايجر و در قارى اصلنده قارى ايدى تحفيقا همزه سى اسكان
اولندى همزه ساكن ماقبلى مكسور همزه يايه قلب اولندى قارى
تالى معناسنده در قوله فقلت له فاعاطفد سيبه در قلت فعل ماضى
متكلم در قولدن مشتق در له لام حرف جر در قلت فعلنه متعلقدر
ضمير قاريهايه راجعدر جمله سى قرت اوزرينه معطوفدر (شارخ
مصنفك قوله فقلت له يريدان صيرورة عينه قريرة كان سيبا
لهذا القول و الاعلام به ديمشدر كه معطوف عليه محذوف اوليوب
مذكور اولسه و معطوفه سبب اولسه معطوفه داخل اولان

فناء عاطفه فاء سیدیه اولد یغنه اشارت ایدر قوله لقد ظفرت لام توطئة
للتعسدر که قسم محذوفه جواب اولان جمله به داخل اولور قد
تحقیق ایچوندر (ظفرت فعل ماضی مخاطب در فاعلی ضمیر بارز
اولان تادر جمله سی جاه قسمیه محلا منصوب قلت فعلک
مفعول ایدر جواب قسمدر تقدیری والله لقد ظفرت دیمکدر ظفر
مقصوده سهولتله وصولدر غلبه معانسنده دخی استعمال اولور
بحیل الله جار مجرور ظفرت کلمه سند متعلقدر لفظة جلالة مضاندر
حیل ترکیده ایب فارسیدر سن در حیل کلمه سنده استعاره مصرحه
واردر (ناظم قرآن کریمی حبله تشبیه ایلدی مشبیه به اولان
حیل لفظی ذکر ایدوب مشبیه اولان قرآن کریمی مراد ایلدی
حبله انظية جلالة اضافتی قرینه استعاره در وجه سبب کسی بی
مصیبت ومها لکدن تخلیص و صون وسلامته ایصال در یعنی
کویادر یاه دو شوب غرق وهلا که مشرف اولان شخصه
یا بشمق واعتصام ایچون کار در یادن رمی وایصال اولان
حیل اول شخصی هلا کدن ساحل سلامته ایصال ایلدی کی
قرآن کریم دخی بر حیل الهمیدر که تسبب وتمسک ایدر لزمه ک
ومصائب داریندن سلامت ونجات ایدی به ایصال ایدر دیمک
معناسنی مفید اولور وجه شبه بوضورت ايله مرکب اولوق جازدر
(فاعتصم اعتصامدندر اعتصام یا بشمق وتمسک ایتک اولغین
مستعار منه اولان حبله ملایمی اولغله فاعتصم کلمه سی ترشح
اولور فاعتصم امر حاضر در فاعلی تاء خط ایدر که مخاطب قاریدر
فاعتصم جمله سی شرط محذوفه جوابدر فاشترطیه در تقدیری
لما ظفرت به فاستمسک تقدیرنده در دیمشلی یعنی چونکه اویله حیل
سلامته نائل وواصل اولدک پک یابش صفین الدین قویو پرده
در دمنده یوخسه هر حالده هلاک مقرر در دیمک مأثنده اولور واقعه
قرآن کریمی تصدیق و اخلاص ايله تمسک ایدوب احکامی ایلد
عامل اوللر هلاک دنیویه و اخرویهدن امین وسالم اولوب زحمت
ومشقت و ضرورت وملاتدن آسوده حال اولور (نه کیم حکما
لانتظام المعاش والمعاد واکمال النفس وضع اولسان علم حکمتی

عارف واکله عمل وحرکت ایدن ذوات زحمت چکمر کرک معاشی
امرنده و کرک امر معادده آسوده حال اولوب کند و عالمزنده
لذاذ صفای ایدی بولورلر دیدکلی کی ادله شرعیه نک اصلی
وهر حکمک مأخذی اولان قرآن عظیم الشانه دخی خلوص
قلب ايله بعد الايمان والقبول صدقله تمسک ایدوب احکامی ايله
عامل اوللر خلاف شرع حرکت ایتمه کله دنیاده هر حالده صفا
وراحت بولوب آخرتده دخی فوز ونجات وسلامت خصوصاً مقصود
اصلی به وصلت ايله ذوات وسعادت ایدی به نائل اولوق مقرر اولغین
وجوهله قرآن کریم حکمت حقیقه اولدیغنی بیان ايله شرح
مقاصده سعادت علامه دیمس که قدفسر والحکمة السامیه
تلقسم انظری ای والقسم العملی بانها خروج النفس من القوة الى
الفعل فی کمالها الممكن علما وعملا الا انه لما کثر الخلاف وفشی
انباطل والضلال فی شان الکمال وفی کون الاشياء کلامی و قیام
الامور علی ما ینبغی بحیث لا یکاد یهتدی الیه عقل بنفسه لزم
الاقتناء فی ذلك بمن ثبت بالمجرات الباهرة انهم علی هدی من الله
تعالی فکانت الحکمة الحقیقه هی الشریعة لکن لا یجوز
الاحکام الفرعیة العملية بل معرفة النفس مالها وما علیها
والعمل بها کما ذهب الیه اهل التحقيق من ان الحکمة المشار
الیها بقوله تعالی (ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا)
هو الفقه وانه اسم للعالم والعمل جیعا بوتقریر علم عقاید علم فقهده
داخل اولوق اوزره در که حکمت الهیه فقه شریف اولور اما بعض
علماء علم عقایدی علم فقهده ادخال ایتبوب هر برخی مستقل اعتبار
ایدوب حکماتک حکمت نظریه سی مقابله سنده علم عقاید اولان
علم کلامی وحکمت عملیه سی مقابله سنده علم فقهی وضع واعتبار
ایتمشدر در ثم قاز کما دونت الفلاسفة الحکمة النظریة والعملیة امانة
للعمامة علی تحصیل الکمالات دونت علماء الامة علم الکلام وعلم الفقه
ای علم السرايع والاحکام فوقع الکلام للملک بازاء الحکمة النظریة
للفلسفة وکذا قال وخصوصاً العملیات بالفقه والاعتقادات بعلم
التوحید والصفات (ایمدی هر حالده مأخذ کل قرآن کریم اولغله

ناظمك بحبل الله ديديكى بومعنااره بناء اولديغى ظاهر اولور
(نته كيم شارح حنفى نقل ايدر عن النبي صلى الله عليه وسلم) انى
تارك فيكم ما ان تمسكتم به لن تضلوا ابدا احدهما اعظم من الآخر
كتاب الله حبل ممدود من السماء الى الارض وعترتى اهل بيتى لن
يفترقا حتى يرد على الحوض فانظروا كيف تخلفوني فيهما (شارح
صاحب درة المضئيه تقرير معنى بيتده ديمش المعنى قرت بالآيات
القرآنية عين قاريها وتورث فقلت له لقد ظفرت بحبل الله المتين
وقرت به فاعتصم واستمسك به فانه هو الحبل المتين الذى لا انفصام
له من تمسك به نجى وفاز بالمقصود فى الدنيا والاخرة ببركته وكرامته
وفى الخبر من قرأ القرآن فأكفه وعمل به البس والداه تاجا يوم القيمة
ضوءه احسن من ضوء الشمس فى بيوت الدنيا (محصول معنى
بيت) اول آيات اوليه آيات كريمه در كه انى تلاوت ايدته تى ذاتى
سرور وابتهما جده ثابت اولدى يعنى سرور وابتهماج اليه حيات
ابديه ده دائم اولور ياخود تالينك عين باصره سى اول آيات اليه
منوره اولدى (ايمدى بن اكه ديدمكه طوبالك اى قارى تحببى
سن حبل الله نائل وواصل اولدك بك يابش و ين طوت حقا كه
نجات وسلامت دارين انده در ديمك مائنده اولور (وفى البيت
من البدع الجناس المضارع فى قرب وقاريها والاستعارة فى حبل
الله مع المجاز والاقتباس

تخصيس *

ايدر تلاوتى انفاست قارى خوشبو * دو چشم جانى ايدر نور حقله مملو
بلندى ظاهر و باطن انك ايله همه سو * قرت بها عين قاريها فقلت له
* لقد ظفرت بحبل الله فاعتصم *

ان تلهها مستفعلن خيفة فاعلن من حرنا مستفعلن راضى فعلن
اطقات نامستفعلن راضى فعلن من وردها الش مستفعلن شيم فعلن
(ان تلهها خيفة من حرنا راضى) (اطقات ناراضى من وردها الشيم)
(ناظم عليه الرحمة فضائل قرآنيه دن فضيلت اخراى دخی بو بيت
اليه ايراد مراد ايدوب يورر كه قوله ان تلهها ان حرف شرطدر تلى
يلاوتى قارىها تلهها فقلت له

وياعذر

وياعذر چاه سنك اعرابدن محلى يوق فعل شرطدر اصلنده
تلاوت ايدى حرف جازم كلكله واو ساقط اولمشدر ها ضمير
متصل مبنى محلا منصوب تلههاك مفعول ايدر ضمير آيته راجعدر
قوله خيفة خاف فعلنك مصدر يدر خاف يخاف خوفا وخيفة (خوف
خشيت معنائه در كه تركيده قورقق فارسيد ييم ديرل اعرابى
خيفة لفظا منصوب تلههاك مفعول له سيدر (شارح شيخ زاده
تميز اولقى ممكندر ديمش كما قال خيفة اما مفعول له ولك ان يجعل
تميزا اى من حيث الخيفة لامن حيث ارادة الوظيفة (قال مولانا
جامى والقسم الثانى من التميز وهو ما يرفع الابهام عن ذات مقدرة
فى نسبة فى جملة يعنى نسبتدن تميز اولور واقعا قرآن كريمى
تلاوت خشية اوله ايدر يوخسه مزارستانده يا سنجى افندي به
اهل ميته قرأئت ايتدر دكلرى يس شريف خشيت اكهيبدن
ثانى تلاوت اولماق كر كر لکن يوفامده خيفة مفعول له اولقى
ظاهر در ومفعول لهك قسم نايستدن اولور (قال مولانا جامى
المفعول له ما فعل لاجله اى لقصد تحصيله او بسبب وجوده فعل
اى حدث مثل ضربته تأديبا مثال لما فعل لقصد تحصيله فعل
وهو الضرب فان التأديب انما يحصل بالضرب ويترتب عليه
وقعت عن الحرب جيتا مثال لما فعل بسبب وجوده فعل وهو
انقعود فان القعود انما هو وقع بسبب الجبن (قوله من حرجار مجرور
خيفة كله سنه متعلقدر حار باردك ضددر خرافظى نارافظنه
مضافدر نار لفظى دخى اظى كله سنه مضاف اولمشدر لظى لفظى
اصلنده خاص آتش ياليكته ديرل ايدى كه فارسيد تى و تاب
ديرل بعنه مطلقا ناره علم ايتشدر (شارح شيخ زاده وفى الكشف
اظى علما للناس منقول من اللفظ يعنى الاله الخالص ديمش
بوصورته غير منصرف اولور علت منع صرف علميت وتا نيشدر
سقر كى مؤنث سماعيدر بعض سراج لظى كله سى جهنمك طبقة
ثانيه سنك علميدر ديمش بوصورته دخى غير منصرف اولور تنوين
تفخيم وتحويل ايجوندر ديمش جهنمك عظم هول ومهايته تنوين
اشارت ايجون اولغله تنوين ايله قرأئت مر جدر وغير منصرفده

تنوین ضرورت اشعارده تجویز اولدیغی مشهور در قوله اطفأت
فعل مانعی مخاطب در اطفادن مشتق اطفأ سیوند مکرر اطفأت
فعل و فاعل جمله سی محلی یوق جزاء شرط در جمله شرطیه
کذلک آیات سابقه ده اولدیغی کبی آیاتک صفت در قوله نار اطفأت
قولنک مفعولیدر (قوله اطفی تقریرا مجرور نارتک مضاف الیهیدر
من وردها جار مجرور اطفأت کلاه سنه متعلق در ورد بکسر الواو
مورد معناسنه در ضمیر آیاته راجعدر) و انقولیده ورد واولک کسر یله
صویه کلمکه دیرلر دیمشدر بمقامده ذکر حال اراده محل اولمق
اوزره مجازا مورد ماء معناسنه اولور شیم وردهانک صفتیدر شینک
فتی بانک کسر یله صفت مشبهه در (شیم بارد دیمکدر مابه الحیاة
اولان مانک موردی مورث کسب حیاة وحقا که محل ارتیاح
وصفاء وانشراح اولدیغی کبی ناظم قرآن کریمک دخی موجب
حیاة ورحمت و فیض انوار الهی ایله مملو و دوید مبالغه مورد
بارد اولدیغنه اشارت ایدر) کما قال شیخ زاده ولما کان الورد البارد
موضع الانتفاع والراحة والتطهر والتطهير والحياة كذلك للقرآن
موردا شیماعلی طریق الاستعارة التجریدیة کافی قولک رأیت
من فلان صدیقاً یرید اثبات الصداقة لفلان علی طریق المبالغة
فهنا یرید اثبات کون القرآن موردا علی الطریقة المذکورة
دیمشدر استعارة تجریدیة بیانی خانمده مذکوردر (شارح
درة المضبته خلاصة معانی بووجهله ادا ایدرکه والمعنی ای
المخاطب ان تل تلك الايات القرآنية خوفا من نار جهنم فانها
قطفیهها من صاحبها وتبعده منها لقوة خواصها وکمال نفعها
اصاحبها کالادوية النافعة المريض (قال صلی الله تعالی علیه وسلم
اقرأ القرآن فانه یأتی يوم القيمة شفیعاً لاصحابه) فائدہ) قال ابن جریج
طبقات النار سبعة اولها جهنم ثم اظی ثم الحطمة ثم السعیر ثم سقر
ثم الجحیم ثم الهاویة فعضات الموحدين یدخلون الطبقة الاولى
والنصارى یدخلون الثانية واليهود الثالثة والصابئون الرابعة
والمجوس الخامسة اهل الشرك السادسة والمنافقون السابعة
قال الله تعالی (ان المنافقين فی الدرك الاسفل من النار) محصول

معنای بیت) ای مخاطب اگر سن اول آیات کریمدی نار جهنمک
حرارتی خوفندن نانی تلاوت ایدرسک استنباه ایتمه که نار اظی فی
اول آیاتک کمال مبالغه ده اولان مورد باردندن یعنی باردی ایله اطفأ
ایلدک یعنی اطفأ ایدرسک واقعاً منبع ماء مقوله سی اولان نشین
دلکشال و رطوبت هوا و برودت و اطفأت ایله متصف اولان
جای عیاه حیات افزال وقت حرارتده اطفأ حرارت ودفع
اضطراب ایلدیکی مسلم و مجرب کائناتدر (ایمدی قرآن کریم دخی
بویله اوصاف کمال مبالغه ایله متصف مورد بارددر) پس نار جهنمی
اطفأ ایدرسک یعنی آیات کریمه نیک تلاوتندن خالی اوله دیمک
اولور یاخورد مورد لفظنک ضمیر آیاته اضافتی لجین الماء قیلندن
او اورسه معنی اوصاف مذکوره اوزره مورد باردکی اولان آیات
کریمه ایله نار جهنمی اطفأ ایدرسک صقین تلاوتندن منفک اوله
دیمک اوله بعض نسخه ده مصراع ثانیده اطفأت حراظی واقع اولمش
اشبو عبارتة نظراً بوجملده خاطر فقیرد بر دقیقه خطور ایدرکه ناظم
اطفأ اولمق حر جهنمه نسبت ایدوب نفس جهنمه نسبت ایتدی یعنی
جهنمی اطفأ ایدرسک دیمک حر جهنمی اطفأ ایدرسک دیمکدر
مرادی دیمک استرکه قرآن کریمی تلاوت ایدن کیمسه جهنمه
دخول دکل بلکه حرارتی کوره مزقنده قالدی که جهنمه کروب
سوزان اوله زیرا جهنمک حرارتی مشاهده جهنمه قریب اولمغه
توقف ایتکله جهنمه قریب دخی اولماز دیمک اولور بوتک حقیقتی
شوو جهنمه در که شی لازم ایله فی دلیل مقامنده اولمغه حرارت که
جهنمک لازمیدر لازمک فی و انتفا سندن البتده ملزومک فی
و انتفاسی لازم کلور (ایمدی حرارتک نفیندن البتده جهنمک فی
و انتفاسی لازم کلور) پس تلاوت قرآن کریم تالبسندن حرارت
جهنمی فی ودفع ایدیمسه جهنمی دخی فی ودفع لازم کلور بلکه
نار جهنمک امین اولمق اولویتده قالور بوتک مثالی ضیا لازمدر
شمس ملزومدر ضیانتک نفیندن شمسک انتفاسی لازم کلور دیکاری
اهل منطقک بومعنازده در خصوصاً نار جهنمک حرارتی بوز سنه لک
منسافه دن احساس و مشاهده او انور دیکاری اوزره قول

صحیح اوزره قرآن عظیم الشانی تلاوت ایلمن کیمسه ایله جهنمک
بعدی یوز سنه لک مسافه اولور عذاب و دخول قطعاً متصور
د کادر مائنده اولوق دخی ممکندر (وفیه من البدیع المطابقة بین
الحر والنشیم والتکریر فی ناراضی والمقابلة بین الاطفاء والنار والورد
الکابة والمجاز والاستعارة

* * تخمیس * *

* خوانسی اولدی مجرب صایلدی معجزه دن *

* که یلدی بر نیجه مرضا شفا وصحت تن *

* اودرا وحر زمان هر بلاده حتی سن *

* ان تلهها خیفه من حر ناراضی *

* اطفأت ناراضی من وردها الشیم *

کانهال مستفعلن حوض تب فاعلن یض الوجوه مستفعلن به فعلن
من العصا مفاعله وقد فعلن جاؤه کال مستفعلن حم فعلن
(کانهال الحوض تبض الوجوه) (من العصا وقد جاؤه کالحم)
قوله (کانهال کان حروف مشبهه دندر ضمیر متصل مبنی محلاً منصوب
اسمیدر آینه راجعدر الحوض لفظاً مرفوع کان کله سنک خبریدر
الف لام عهد ایچوندرد (انا اعطینک الکوثر) آیت کریمه سنده
اولان حوض کوثر در بعضی لر یغیر علیه الصلاة والسلام
موقف محشرده کندوله مخصوص اولان حوض در دیمشکرکه
(من شرب منه لا یظمأ ابداً) حدیث شریفی صفت کاشفه سیدر
لیکن قول اول مرچدر (تبض انتعال یبنددر بیاضدن مشتقدر فعل
مضارع مؤنثدر) قوله الوجوه فاعلیدر وجوه وجهک جمعیدر وجه
ترکیده یوز فارسیده روی دید کلریدر لیکن وجد لفظی سبب
وعلت معانیده دخی استعمال اولور (به جار مجرور تبض کله سنده
متعلقدر تبض جله سی حوضدن حاندر یا خود جله مستأنفه در
وجه شبهی بیاندر یا خود حوضدن صفتدر) (من العصا جار مجرور
متعلق کال کله سنده متعلق وجوهدن حاندر عصا عاصبک جمعیدر
فاعلی قضاک جمعی اولدیغی کی الف لام کذلک عهد ایچوندرد که
مراد عصا مؤنثدر قوله وقد جاؤه واحالیه در قد تحقیق ایچوندرد

جاؤا فعل ماضی مذکر در تحتند فاعل ضمیری عصاته راجعدر
جمله سی عصا ایدن حاندر جاؤه کله سنده اولان ضمیر بار زمینی
محلاً منصوب جاؤا کله سنک مفعولیدر حوضه راجعدر قوله کالحم
جار مجرور کله سنده متعلقدر جاؤا کله سنک تحتند اولان
ضمیر دن حاندر حم ضم حاقح میم ایله همزة وزننده حمه تک
جمعیدر (بعض شراح فحمدرد یو تصریح ایتمش) شیخ زاده
الحم جمع حه و می جهر انطفت نارها و یبق مسوده دیمش ترکیده
کوریدر کله سنه مناسب اولور خلاصه معناده (شارح دره المضبئه
یو کونه تقریر اختیار ایدر که والمعنی ان القرآن العظیم کله الحوض
فکما یزول بماء الحوض السواد الحسی عن ابدان العصاة
فی الآخرة کذلک یزول فی الدنیا بالقرآن السواد المعوی عن قلوب
العصاة و یحصل باتباعه نور الايمان (فائده) الحوض فی الموقف
والکوثر جار فی الجمله ماؤه اشد بیاضاً من اللبن واحلی من العسل
واطیب من المسک یمری علی جنبادل اللؤلؤ حافظه من الذهب
و یروی ان العاصی بعد ما عذب فی النار و اخرج منها را یدخل الجنة
محرقاً مسوداً یشرّب من ذلك الماء و یسبح فییه فینبت لحومه
و یستوی اعضائه و یكون وجهه کالبدر فی الحسن والضیاء
و ینشی ما جرى علیه من العذاب والالم (محصول معنای عبارت
یدت) کان قرآن کریم اول حوضدر که ا که عصاتدن کور کی
سیاه روکلر یوزلری انکله بیاض اولور یعنی روسیاه اولان مجرملر
آخرتده حوض کوثره کلوب اندن نوش ایدوب جرملری عقوا و لغله
سندید روی اواد قلری کی قرآن کریمی دخی تلاوت ایدن عصا
مسلمینک (یعرف بحر دون اسمیاهم) مفاد نیجه معصیتلری سببیه
وجوه لوندن اثار امارت معصیت اولان سواد قسوت مظهر
عفو و مغفرت اولد قله سنه بیاض کیدوب و کلیار رفع اولوب
(ان الحسنات یدهن السیئات) مفاد نیجه ثواب تلاوت شریفه سی
برکاتیه یوزلری اق و منور و بیاض الوجه اولقده یعنی اشته بویه
تبض وجوه عصاتده قرآن کریم حوض کوثر کیدر دیمک مراد
اولور زیرا الحوض قولنده حرف تعریف عهد ایچون اولوب

مراد حوض کوثر اولدیغی بیان اولمش ایدی بومعنی (شارح
درقائمضیئک بالآده ذکر اولنان تقریری اوزره لکن بعضیلردن
نقل اولنان سالف الذکر تقریری ثانی اوزره معنی دیمک اولور که
جهنمده کاهی مرتب یانوب کور کی سیاه اولدیغی حالده
عصائدن اول حوضه کلنلرک اجساد و وجوهلری اول حوضه
بیاض و بر نور اولور دیمکدر وجه بعضا ذات معنانه کلدیکنه
(وبقی وجه ربك ذوالجلال والا کرام) آیت کریمه سنده مفسرین
ذاهب اولمشلردر (شارح مرقومک یشرب منه و یسبح فیه ذیبت
لحومه و یستوی اعضائه و یكون وجهه کالبدراخ دیدیکی بومعنایه در
(و فی الیبت من البدیع النشیه فی موضعین والمقابله بین تبیض
و المحار فی بیض الوجوه

* * * تخفیس * *

* تلاوتینه توغله شسته قبل کنهی *

* غریق لجه تور اول یتر بوروسیهی *

* اوندعین عنایتدن اولمه کاسدتهی *

* کانهما الحوض تبیض الوجوه به *

* من العصاة وقد جاؤه کالحجم *

وکالصرا مفاعله ط وکال فعلان میزان مع مستفعلن دله فعلان
فالقسط من مستفعلن غیرها فاعلن فی الناس لم مستفعلن یسم فعلان
(وکالصراط وکالمیزان معدله) (فالقسط من غیرها فی الناس لم یسم)
وکالصراط و او عطف ایچوند (کالصراط جار مجرور محذوف کائن
کله سنه متعلق اولوب مبتداء محذوفک خبریدر تقدیری هی ای
الآیات کالصراط دیمکدر جمله سی بیت سابقده کانهما اوزرینه
معطوفدر صراط جهنم اوزرینه مبسوط اولان جسر مدود در که
قلدن ایجعه و قلدن کسکین دیمکله مشهور اولان صراط کیریسی
(کالمیزان صراط اوزرینه معطوفدر میزان کند وایله اشیا وزن
اولنان شیدر که ترکیده تراز و دیرلر بومقامده مراد روز جزاه اعمال
مکلفین وزن اولنان میزاندر معدله مصدر مییدر عدلدن یعنی عدل
و عدالت ایگانه و اولمشلرک بقول الله عزوجل ان الله یحب
العدل و یحب الذین یؤتوا المال

وذلك

وذلك سکونیه برنسته بی محانه وضع ایتک که ظلمک مقابلیدر
یقال عدل علیه فی انقضیه من الباب الثانی و عدل ایکی کیمسندک
بینن برابر قلمغه دخی دیرلر یقال عدلت فلانا بفلان اذا سویت
بینهما و عدل یو لدن عدول و مثل معناسته و قدیه معناسته کور
کنوله تعالی (او عدل ذلك) ای فداء ذلك المعدلة ای فتنی
وعینک سکونیه و ذلك کسریله كذلك عدل معناسته یقال بسط
الوالی عدله و معدله و فلان اهل المعدلة ای اهل العدل دیمکدر
معدله وجه شبه در کالمیزان کله سننده اولان تشبیهه ملا یمدر
لکن معدله نسبتدن تمیزدر یعنی کالصراط و المیزان تشبیهنده
اولان نسبتدن تمیز در دیمک اولور که قرآن کریم صراط
و میزانه مشابهر دیو نسبت عدل یونندن و عدل جهتنددر یعنی
قرآن کریمده اولان احکام شرعیه و سائر حکم حکمت اکیهه
جمله سی حق و عدل اوزره در کیمسویه قطعاً ظلم یوقدر مألومه
اولور لکن عدل صراطه ملایم اولمه لاله کالصراط قولنده وجه
شبه محذوفدر که کالصراط فی المحافظة عن الوقوع فی المهالك
دیمکدر یاخود کالصراط فی الاحمدیه والا دقیه دیمک ممکندر
یعنی صراط نه کونه ادق و کسکین ایسه احکام و معانیدن عبارت
اولان قرآن کریم دخی فصل خصامده سیف شریعت اولمه لاله
صراط کی قلدن کسکین حجت قاطعه و معانیسی دقیق و قلدن
ایجعه و ادق دیمک اولوب احد و ادق اولاق صفی ایله مشبه
و مشبیهه متصف اولمه لاله وجه شبه محذوف ادق واحد لفظلریک
معنا سیدر دیمک ممکندر (قال شیخ زاده وجه الشبه بالصراط
هو العصمة عن الوقوع فی المکروه و التوصل به الی المقصود
و وجه الشبه فی المیزان اقامة العدل به و تبیین الراجع من المرجوح
و معدله تمیز ای من حیث استفادة قوانین العدل و احکامه
(و کما قال درة المصیئه معدله بیان بوجه الشبه بالصراط و المیزان
ای القرآن کالصراط و المیزان فی العدل کانهما لاطهار العدل
فی الآخرة كذلك القرآن لاطهار العدل فی الدنيا فی بیان الحلال
و الحرام و قیل وجه الشبه فی الصراط محذوف وهو ان القرآن

ايضا احده من السيف حجة وادق من الشعر نكتة ويختلف
امور الناس في المرور الى مقاصده علما وعملا (معلوم اوله كه ناسم
حرف تشبيهي مكرر تصريح ايلديكي كرك صراط وكره ميزان
هر برى مستقلا مشبه به اولدوغنه اشارت ايجوندركوله بالقسط
فاشرطه در قسط لفظا مرفوع مبتدأ خبري ذكرى آتى لم يقم
جمله سيدر تقديرى اذا كان القرآن كالصراط والميزان فلا يقوم
العدل من غيرها تقدير نده در قسط بكسر القاف بدل مغناسته در
يقال اقسط الرجل فهو مقسط اذا عدل في الامر كذلك قوله تعالى
(ان الله يحب المقسطين) وارد اولمصدر قوله من غيرها مؤخر لم يقم
فعلانه متعلق من ابتدائه در غير هاده اولان ضمير آياته راجع در
قوله في الناس القسط كله سنة متعلق لم يقم فعلانه دخی متعلق اولمق
جا زدر في الناس بين امور الناس تقدير نده در ناس انيس وجنه
اطلاق اولنور ديمشك حرف لم يقم فعل مضارع معلوم مدر جازم اليه
نجز ومدر تحتده فاعل ضميرى فاقسط كله سنة راجع در لم يقم
كله سي ثبت مغناسته اولان قام دن اولور سيدر لم يثبت ديمشك اولور
واكر دام مغناسته اولان قام دن اولور سنة لم يدم ديمشكدر (قال
شيخ زاده اى العدل فيما بين الناس لم يثبت اولم يغير الايات من قام
اي ثبت اودام ويروى ان الصراط جسر محدود على متن جهنم
ادق من الشعر واحد من السيف يعبره اهل الجنة وتزل به اقدام
اهل النار ويثاواهم زبانية النار بالخطاطيف والكلايب ومن الناس
من يرمثل البرق الخطاطيف ومنهم كالريح ومنهم كالجواد المسرع
ومنهم من يخوخبوا الى غير ذلك مما ورد في الحديث عن انس
رضي الله عنه انه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (يؤتى بآدم
يوم القيمة حتى يتوقف بين كفتي الميزان وتوكل به ملك فان نفل ميزان
نادى الملاك بصوت يسمع الخلايق سعد فلان سعادة لا يشقى بعدها
ابدا وان خف ميزانه نادى بصوت يسمع الخلايق شقى فلان شقاوة
لا يسعد بعدها ابدا وعذر خف كفة الميزان اقبلت الزبانية
وبايدىهم مقامع من حديد عليهم ثياب من نار فباخذون نصيب
النار) فالميزان عبارة عما يعرف به مقادير الاعمال لحكمة يعلمها

الله سبحانه وعدم اطلا عنساعلى الحكمة لا يوجب العيب واهل
الحكمة هي ان الله تعالى لا يخفى عليه حال الذين (خلطوا علا
صالحا وآخر سيئا) ولكنها تخفى عليهم فاراد الله تعالى ان يعرفهم
حقيقة حانهم ومقادير اعمالهم لتبين فضله عند العقو وعدله
عند العقاب (شارح صاحب الدررة المضبته خلاصه مغناي
بيت ده ديمشكدر كه والمعنى ان القرآن العظيم كالصراط والميزان
في اظهار العدل وحصول الفضل به بين العباد فلم يقم العدل بين الناس
من غيره (مخصول مغناي عبارت بيت (ودخى اول قرآن كريم
صراط وميزان كيدر عدل وحقاينده ايمدى ناس يبنده عدل قرآن
كريمين غيريده قائم اولمدي يعنى ثابت وتحقق اولمدي بلكه
عدل قرآن كريمه مقصور در ديمشك اولور بوصورته سائر كتب
الهييه در عدل اولمق اقضا ايدر زيرا عدل قرآن كريمه مقصور
اولنجه غيريده بولماز ديمشك لازم كلكه جواب ويرمشكدر كه في الناس
عبارت نده ناسدن مراد امت محمد عليه السلامدر واقعه امت محمد
يبنده عدل وحقايت قرآن كريمه مقصور در ياخود بوصقاده
كمال عدل مراد در اشبو كمال عدل ايسه قرآن كريمه مقصور در
يعنى سائر كتب آلهيه ده اولان معدله نظره كمال عدل قرآن
كريمه مقصور در ديمشك اولوب قصر اضافى اولور (شارح مصنفك
المراد حصر الكمال وسائر الكتب الالهية ليست في هذه المناسبة
ويلايمه حصر المستفاد من قوله تعالى (ذلك الكتاب لا ريب فيه)
اي الكتاب الكامل الذى يستأهل ان يسمى كتابا والمراد بالناس
المعهدون وهم امت محمد صلى الله عليه وسلم ولاشك ان القسط
القائم بين الامة انما هو المستفاد من القرآن لا غير والحاصل ان
الهداية والقسط بعد النزول وبعد البعثة مقصور عليه على ما يدل
عليه الاشارة النبوية بقوله عليه السلام (ومن ابتغى الهدى بغيره
اضل الله) وقوله عليه السلام (لقد كنت فيكم ما ان تمسكتكم به ان
تضلوا بعدى كتاب الله وعترتى) وبالجملة فالحصر اضافى ديو
تفصيل ويسان ايدر (وفي البيت من البنديع مراعاة النظم بين
الصراط والميزان وبين العدل والقسط

* * تخمیس * *

* اودر موازن میزان شرع مستحسن *

* انکله طارطله مزهر کاب دین کهن *

* اورتبه کیم اکه ختم اولدی حق و صدق سخن *

* وکالصرراط وکالمیزان معدله *

* والقسط من غیرها فی الناس لم یقم *

لا تعجب من مستعملن لحسو فعلن دراح بن مستعملن کرها فعان

تجاهلا مفاعلن وهو عی فاعلن الحاذق ال مستعملن فهم فعلن

(لا تعجب لحسو دراح ینکرها) (تجاهلا وهو عین الحاذق الفهم)

(ناظم علیه الرحمه قرآن کریمک مدایحندن صکره منکر اولتکرک

حالتی بیان شروعا یتشدر) قوله لا تعجب فعل مضارع نهی

حاضر در تون خفیفه تأکید افاده ایدر معناسی البتده سن عجله

دیمکدر لا تعجب فعلتک فاعلی ضمیر مخاطبدر جمله سی سؤال مقدره

جواب اولان جمله مستأنفه در شراح تقدیرنده کانه قبل انت

مدحت القرآن بهذه الآيات فاقول فی المنکرین فاجاب بقوله

لا تعجب الخ دیمکدر لحسو جار مجرور لا تعجب کله سنه متعلقدر

حسو و فعل وزنده مبالغه ایچونددر حسد غیری کیمسه نک کرک

دنیوی و کرک اخروی نعمتک زوالی استمکدر استرسه او نعمتک

اول شخصدن کیدوب کندویه کله سنی طلب ایتسون کرک

ایتسون دیمکدر غبطه غیرده اولان نعمتک منافی استمکدر لکن اول

غیردن نعمتک زوالی طلب ایتسکله در حسود کاه کره عدو و معاند

معنا زنده دخی استعمال اولنور زراح افعال ناقصه دندر صار

معناسنه در تحتده اسمی اولان ضمیر مستتر حسوده راجعدر قوله

ینکرها انکاردن فعل مضارعدرها ضمیر منفصل مبنی محلا منصوب

ینکر فعلتک مفعولیدر فاعلی تحتده مستتر ضمیر کذلک حسوده

راجعدر جمله سی راح فعلتک خبریدر راح جمله سی حسود

کله سنک صفتیدر (تجاهلا ینکر فعلتک مفعول له سیدر قعسدت

عن الحرب جینا قیلندندر) تجاهل تفاعل بایندندر برشیئی بیلور

ایکن جهل اظهار ایدوب بملر لکدن کلمکدر فصحاء کفار کی که

قرآن کریمک طوق بشردن خارج بلاغت و فصاحتی ادراک

ایدوب معجزه کبرا اولدیغنی بیلور ایکن تجاهل ایتشدردر (وهو

واو حالیه در ضمیر منفصل مبنی محلا مرفوع مبتدادر حسبوده

راجعدر قوله عین خبریدر جمله سی حسوددن حالدر عین کله سی

الحاذق لفظنه مضافدر عین شیک ذاتی و تفسیددر دیمکدر حاذق

عاقل و ماهر دیمکدر و حذاقت مهارت معناسنه در طیب حاذق

دیرلر الفهم فتح فا و کسر ها ایله صفت مشبهه در کثیر الفهم المتفطن

دیمکدر (شارح شیخ زاده صفت مشبهه اسم فاعلدن ابلغدر دیمش

بومقامده دیمک اولور که و الحال ان ذلک الحسود هو الحاذق

فی صناعة البلاغة والفهم لخواص التراکیب و مقتضیات الاحوال

دیو تقریر ایتشدر (شارح دره المزیئه خلاصه معناده دیمشدر که

والمعنی ایها المؤمن لا تعجب لحسو ینکر القرآن مع علمیه فان

هذا الاسکار و الحسد منه حبت الطبیعة و اعدم الاتقید الحق

وانه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

* * تخمیس * *

* نه در بورتبه جسارت که ایتده اعدا *

* عناد ایلدی انکار بیلور ایکن حقا *

* اینانمه کافره کیم قصد ایدر اوحیه ربا *

* لا تعجب لحسو در اح ینکرها *

* تجاهلا وهو عین الحاذق الفهم *

و ینکر ال من عین ضو فاعلن الشمس من مستعملن رمد فعلن

و ینکر ال مفاعلن فمطع فعلن م الماء من مستعملن سقم فعلن

(و ینکر العین ضو الشمس من رمد) (و ینکر الفم طعم الماء من سقم)

و ینکر قد تعلیل ایچونددر ینکر فعل مضارعدر انکار دندر که حجب

و نفی معناسنه در (قوله ان عین فاعلیدر باسره در مؤنث سماعیدر

حرف تعریف عهد ایچونددر ضو ینکر فعلتک مفعولیدر شمس

مضاف لازمک ملزومه اضافتی قیلندندر ضو نور در ینکر جمله سی

بیت اولده اولان لا تعجب قولندن تعلیلدر من رمد جار مجرور ینکر

فعلنه متعلقدر (من تعلیلده در یعنی عینک ضوئی انکار ایلدیکنک

سببی و عاتی مرض رمدر که علت رمد سببیه کرکی کبی تشخیص
ایده مد یکندن نور شمسی عین انکار ایدر رمد و جمع فی العین
و مرض بمنعها عن رؤية الشئ كما هو حقه ايله تعريف ايتشدر
و ينكر كذلك فعل مضارع در فاعلي فم كله سيد رطم لفظي
مفعول ايدر رطم دخی مایه مضاف در ينكر جمله سی سابق تنكر اوزرینه
معطوف در (قوله طعم فتح طا و سكون عین ايله قوة ذاتقه نك
ادراك ایلدیکی شیدر) من سقم جار مجرور ينكر فعلنه متعلق در
من تعليلیه در فم مائی انكار ينك علتیدر (سقم و سقام مرضدر که
خروج طبيعة الانسان عن اعتداله الطبيعي ايله تعريف ایدر
(شارح درة المضیئه بوايکی يترك معناسی بر برینه مزج ايله خلاصه
معناده تقریر ایدر که والمعنی لا تعجب ايها السامع من انكار الحسود
الحاذق الفهم للآيات القرآنية لعله في القلب فانما هو اعلی
من ذلك واقع فان العين قد تنكر ضوء الشمس من علة الرمد والفم
ينكر لذة الماء من اجل السقم مع ان الضوء من اجلی البديهيات
والعين والفم يشاهد انهما تنكرارا ويدر كأنهما دفعات فاذا وقع
الانكار من الحاذق الخلاق في المحسوسات فلا غرو ان يقع الانكار
ايضا من الحاذق الفهم في المعقولات الغير المشاهدة ايشوايکی
يترك في الحقيقة معنای بر برینه مربوط (شارح شيخ زاده قوله
(قد تنكر العين الخ) تعليل لقوله لا تعجب واستبعادله ديدیکی اوزره
علت مقامنده اولمغله (محصول معنای عبارت بیت) بودر که
ای مخاطب قرآن کریمی تجاهلانه انکار ایدن حسوده سن صقین
تعجب ايمه یعنی انکاری تجاهلانه در حال بو که اول حسود عین
عاقل و ماهر و کثیر الفهم در زیر رمد مبتلا اولان عین رمد در
تاشی نور شمس بو قدر دیو انکار ایدر مع هذا رمد نور شمسی
ادرا کدن مانع دکادر بو که تعجب او نمانح حسود دخی بویه در
تجاهلانه انکار ایدر بوجه قوله تعالى (الذين آتينا هم الكتاب
يعرفونه كما يعرفون ابناءهم) مصداق بجه حسود عین حاذق و کثیر
الفهم در انکاری حقيقة دکادر تجاهلدر (کذلك ای مخاطب
تعجب ايمه که مريض حسود ایدن نانی آب طعم ولذتی اولدیغنی

انکار ایدر قرآن کریمی انکار ایدن حسودك حالی دخی بویه در
یعنی فم مريضك خسته لکدن قوت ذاتقه سی فاسد اولمغله الذاشیا
اولان ما نك طعم ولذتی انکار ایدر قرآن کریمی منكر اولان حسودك
دخی اسقام مهندسك ضلالت ايله ذاتقه استعدادی فاسد و ادراك
لذا نك حقدن ساقط اولمغله نعم الكهيه اولان قرآن عظیم الشانی
انکار ایلدیکی تعجب ايمه ديمك ما ننده اوله (مصراع اول تجاهلانه
انکار ایدنله نظر ادر که بیلوریده انکار ایدنلدر (مصراع ثانی فساد
عقاید و ضلالت جلیته بناء انکار ایدنله نظر ادر (وفي البيت
من البديع مراعاة النظير في كل من الشطرين والتكرير

* * * تخميس * *

* مريض كفو ضلالت طبع حسدن *

* شامیه له چکر در لودر ديه عددن *

* عمای حق ایديچك تلخ کام طبع بدن *

* قد تنكر العين ضوء الشمس من رمد *

* وينكر الفم طعم الماء من سقم *

ياخير من مستفعلن يمم ال فاعلن عافون سامستفعلن حته فعلن
سعيافو مستفعلن في متوفعلن ن الاينق الر مستفعلن رسم فعلن
(ياخير من يمم العافون ساحتنه) (سعيافو فوق متون الاينق الرسم)
اول بمدوح عالی مقام عليه الصلاة والسلام افنديمرك مجزات
كبرالندن اولان قرآن کریمك بو محله نظم فضائل جلیله سنی
تمامد نصكره حلقه ذکر و مدایح رسول الله و جد محبت ظهوری
ایله ناظم عليه الرحه كندونی حالت استغراقده حضور سلطان
كائنات عليه افضل الصلواته تخيل ايتكين غيبتدن خطابه التفات
ایله ياخير من دیو خطاب ایله اظهار اثار سوز و کداز محبت مبادرت
ایدر (نته کیم بوحانه مناسب بیضاوی عليه الرحه والفقرا
حضر تلمی فائحه شریفه نك (اياك نعبد و اياك نستعين) تفسیرنده
بیورر که ثم ذکر الحقیق بالحمد و وصف بصفات عظام تمیز بها عن
سائر الذوات و تعلق العلم بمعلوم معین خوطب بذلك ای یا من هذا
شانه نخصك بالعبادة فكان المعلوم صار عيانا والمعقول مشاهدا

وانغية حضورا (ثم قال رحمه الله بنى اول الكلام على ماهو مبادى
حال العارف من الذكر والتفكر والتأمل في اسمائه والنظر في الاية
ثم قفى بما هو منتهى امره وهو ان يخوض بجهة الوضوء ويصير
من اهل المشاهدة عيانا ويناجيه شفاها (اي مدى يعضاوينك ذكر
ايلديكي اشبو حضور ومشاهدة حالي ناظم قصيده عليه الرحمة
حضر تليينه بغمية آخر الزمان افنديمك مدايح عليه لري اثنا سنده
كمال علاقه ومحبت لري ايله ظهوري احتمال اقر بدر) ياخير من يا حريف
ندار خير من اداي مضاف اولفاله منصوب او لمشدر) تنه كيم
ملا جامي عليه الرحمة تفصيلاتن خلاصه سي بودر كه ويبنى المنادي
على الضمة او الالف او الواو اذا كان مفردا اي لا يكون مضادا ولا شبه
مضاف واعلم ان شبه مضاف كل اسم لا يتم معنادا الا بانضمام آخر
اليه معرفة اما قبل النداء نحو يا زيد ويا زيدان ويا زيدون او بعد
النداء نحو يا رجلا خطا بال رجل معين وينجز المنادي بلام الاستغاثة
نحو يا زيدا ويفتح مبنيا على الفتح بالحاق الف الاستغاثة واللام فيه
نحو زيدا بالحاق الهاء وينصب ناسواهما بالمفعولية اي ماسوي المفرد
المعرفة يعني ما لا يكون مفردا بان يكون مضافا مثل يا عبد الله او بان يكون
شبه مضاف مثل طالعا جبلا وما يكون مفردا لكن لا يكون معرفة
مثل يا رجلا خذ بيدي مقولا لرجل غير معين ان لو كان رجلا
معينا يكون من قبيل المعرفة بعد النداء كما سبق والنقسم الرابع
ما لا يكون مفردا ولا معرفة نحو يا حسنا وجهه فاعل
حسنا) وآنقولىده خير كله سي شر مقابله شريرا من لقدر ديمش
معلوم اوله كه بوند انك جوابي بيت آتیده اولان (سريت من حرم
الح عبارتيدر) من بم من اسم موصول در مفرد اللفظ مجموع المعنادر
على سبيل الاستغراق الجمعي يا خود على سبيل انفراد هر بر فرد
شامل اولور مقوله سندن اولفاله بوه قامده نون ايله اولان الذين
معناسته اولورسه (سباحته كله سنده اولان ضمير من كله سنده راجع
او اولور كن من كله سنك لفظي مفرد مجموع المعنى اولديغى
اعتباريله در واكر من لفظي بلاتون اولان الذي معناسته اولورسه
من كله سنده اولور كن من كله سنك لفظي اعتباريله

من كله سنده راجع اولور لكن كل كله سي تقدير اولنوب (ياخير الذين
بم يا خود) ياخير كل الذي بم العافون ديمك اولور (درة المضبته
اي ياخير الذين بم او ياخير الذي بم ديوتفسير ايدر قوله بم فعل
مضارع در تشديد ايله ام بم كلور ام قصد معناسته در قوله تعالى
(فتمسوا صيدا طيبا) بيور لمشد عافون اسم فاعل در عافك جعيدر
اعلامى غاز وغازون كيدر عافى سائل ديمك راصل لغته عاف
خالى معناسته در سائل تهى دست اولفاله عاف ديمشدر جمع
مذكر سالمك حالت رفعي واويله اولفاله عافون كله سي بم فعلك
فاعليدر بم جله سي من موصولك صله سيدر من مع صلته ياخير
كله سنك مضاف اليه يدر ساخته لفظا منصوب بم فعلك مفعوليدر
ضميره مضافيدر ضمير من موصوله راجعيدر شراح ساحة الدار
فتاها ديمشدر) وآنقولىده فنا لغته اونجا نينده اولان ميندانه ديرلر
ديديكي اوزه بومقامده مراد خانه نك قيو سي او كنده اولان ميندانه كه
باب كرماده سائلارك وضعفانك (ملجاء تذال وسؤل لريدر سعي بم
فعلك فاعلى اولان عافون كله سندن خالدر) سعي سر عتله
يور مكه ديرلر ساعين في المشى ديمك اولور (قال المصنفك عليه
الرحمة سعي حال من الفاعل بمعنى عدوا من قولهم سعي رجل سعي
عدا عدوا يا خود محذوف يسمون فعلك مفعول مطلقيدر يسعون
سعي تقديرينه اولوب جله سي فاعلدرن حال واقع اولور قوله وفوق
واو عاطفه در نصيله محذوف را كين يا خود كائين كله سنك
نظر فيدر كه را كين جله سي سعي اوزرينه معطوف اولدقه بم
العافون حال كونهم را كين فوق الح تقديرينه در زيرا معطوف
معطوف عليه حكمنده اولفاله معطوف دخي معناده حال اولور
متون لفظي فزوك مضاف اليه يدر (متون متك جعيدر متن
تركیده ارقه در كه عريده ظهر ديرلر) اينق بقديم الياء على النون
وبفتح الهمة وسكون الياء وضم النون ناقه نك جعيدر اينق
اصلنده انوق ايدى افعول وزنده در واو اوزره ضمه ثقبل اولفاله
قلب مكان اولنوب واو نون اوزرينه تقديم اولندن صكره انوق
اولور تخفيف ايچون واو يايه قلب اولندي اينق اولدي قوله الرسم

جرایله اینق کله سنک صفتیدر رسم عنق و زننده رسومک جمعیدر
 (نته کیم رسل رسولک جعی اولدیغی کبی) شارح شیخ زاده الرسوم
 هی الناقة التي یؤثر فوق الارض من شدة الوطی والی یبقی علی
 السیر یوما وليلة دیمش (ایمدی یوصفت ایله متصف اولان ناقیه
 قوت سیر و سرعت لازم کله اینق الرسم لفضیله اشبو معنای
 لازمی اولان قوت سیر و سرعت مشی معناسی بطریق الکنایه
 مراد در زیر کایه لفظ یراد به لازم معناه ایله تعریف اولمشدر
 (محصول معنای عبارت یت) ای اول ذواتک که انلرک سائلار
 ماشیا وکی قوی السیر و سریع المشی اولان دوه لک ارقه سنده
 راکب اولدقلری حانده بيشگاه باب دولتی قصد ایدرلر ای اول
 ذواتک خیر لوسی سیریت من حرم الخ تقد یرنده در یعنی سائلار
 کمال شوق و امید عنایت و احساندن ناشی سرعت ایله ماشیا
 ورا یکادر کاه سعادت قی قصد و ارزوا ایلدکلری ذوات کریم الشانک
 ای خیر لوسی محبوب خدا سیریت من حرم الی حرم جواب ندادر
 لکن ناظمک عافون قولیله سائلاردن مرادی جر و سؤال اربابیدن
 اولان سائلار دکلدر بلکه مغلس خیر اعمال و نیمی دستان سرمایه
 حسنات اولان بزم کبی مجرم روسپهارددر که (ملاجای قدس سیره
 السامی کز بند عزم زیارت اولدقده) بیت (بجمل رحلت یند ای
 ساریان کز شوق یار) می کشد هر دم بیوم قطره های خون قطار
 دیدیکی کخته کربیه خیزه ماصدق قافلده شوق و اشتیاق ایله زیارت
 عزیمت و عتبه علیه حرم روضه مظهره به یعنی درگاه و آلاهی
 رسول الله یوز سوروب واصل سیر منزل سعادت دارین اولغله
 پیاده و سوار سرف قدرت و استطاعت بلکه طرف طرف بذل
 تقدیمه جاله ازدحام و قصد و توجه ایدرلر کما قال الله تعالی (یا نوح
 رجلا و علی کل ضامر یا تین من کل فج عمیق) نته کیم روزنه دل
 (نورانی کیم روزنه دل) (نورانی کیم روزنه دل) (نورانی کیم روزنه دل)
 زاده علیه الرحمه مدینه منوره قضاسیله بکام و روبراه عزیمت
 * اولدقده دیمشدر شعر *

ای ساریان زما می چک سمت کوی یاره
 ویرانه دلد زیرا یر قالمدی قراره
 بیم ظلام شبیدن اوله صقین و همناک
 آه شراره بارم حاجتی قور نهاره
 آزرده پای اولور سه جازه ک ایلیم فرش
 دیباجه حبیب شوق ایله رهگذاره
 ای ساریان مشفق هیچ اولدکنی عاشق
 آهسته رولک ایتمه رحم ایلوب بوزاره
 بن دردمند عشقم بر پرده قلم آرام
 تا واصل اولنجه سرحد کوی یاره
 اول کوی جانفر اکیم اهل نفرد کشم
 بر سک ریزه سینی بیک در ساهواره
 اول کوی عزش زبنت کیم خاک عطرنا کن
 مالشکر ایلش حق پیشانی کاره
 دارالسکینه یعنی شهر مدینه کا اولدر
 عز و شرفله مأوی سلطان کامکاره
 سلطان ملک سیرد محبوب حق محمد
 کیم قولدی شرفدر شاهان تاجداره
 ای جله عالمینه محضا عطاسی حقک
 سندن اولور اولور سه عاصم فقیره چاره
 * * * * *
 جهان صفا ایله ساعی در کهک همه سو
 حریم کعبه مقصوده اولدیلر رخسو
 اوسمه قافله اهل مطلب ایتدی غلو
 یاخیر من یم العافون ساحته
 (سعی و فوق متون اینق رسم)
 و من هو ال مفاعیل آیه ال فاعیل کبری مع مستفعل تیر فاعیل
 و من هو ال مفاعیل آیه ال فاعیل کبری مع مستفعل تیر فاعیل
 (و من هو ال آیه ال کبری معتبر) (و من هو ال آیه ال کبری معتبر)

ناظم علیه الرحمه بیت سابقه ذکر اواندیخی اوزره سر مستی
 رحیق عشق محمدی علیه السلام ایله کمال سؤقندن بو بیت انشاندنه
 دخی کندویی حضور دوات سلطان رسالت پنا هده تخیل ایدوب
 غیبیدن خطایه انتقبات طریقه سیله بیت اولده اولان منادی اوزره
 عطفله و یا خود حرف ندای مقدر ایله بیورر که (قوله ومن هو الایة
 من موصوله در هو ضمیر منفصل مبنی محلامر فوع مبتدأ در الایة لفظا
 مر فوع خبر یدر جمله سی من کله سنک صله سیدر صله جمله سی
 بیت سابقه مذکور اولان منادی اوزرینه معطوفدر و یا من
 هو الایة الکبری تقدیرنده در (مبتدا ایله خبر پیونده تذکیرا و تأنینا
 مطابقت شرط ایکن خبر واقع اولان آیت مؤنثدر و من هی الایة
 الکبری دیمک استر ایدی دیو سؤال کلمز زیر قاعده در که اذواقع
 الضمیر بین المذکر والمؤنث يجوز فيه الوجهان باعتبارین دیمشدر
 (آیت لغته علامتدر دایل و معرف معناسنه دخی اطلاق اولنور
 و بو مقامده دایل معناسنه در (قوله الکبری اکبرک مؤنثدر تقدیرا
 مر فوع آیتک صفتدر (قرله لمعتبر جار مجرور آیت کله سنک معنای
 و ضمیر اعتباریه آیت کله سنه متعلقدر یا خود جار مجرور کاشا
 محذوفنه متعلق اولوب آیت لفظندن حالددر (معتبر اسم فاعلدر
 متأمل کامل معناسنه در (شارح درة المضيئه دیمش که المعتبر
 دیمک عموم اوزره هر معتبر دیمکدر زیر انکره سیاق نفیده واقع
 اولسه لار جل فی الدار کبی عموم افاده ایلدیکی کبی نکره اثباتده
 دخی عموم افاده ایدر کقوله تعالی (علمت نفس ما قدمت) ای کل
 نفس کبی که نفس نکره در بو مقامده لمعتبر مستدل دیمکدر (معلوم
 اوله که شراح بو مقامده معتبر ایله مراد مستدلدر آیت دلیل دیمکدر
 دلیل اولان آیت کبرادن مراد ذات فخر کائنات علیه الصلاة
 والسلامدر که وجود حقه دلیلدر دیمشدر لکن نه صورت ایله دلیل
 اوور کر کی کبی تفصیل ایتمشدر بو حقیر ناتوان ایکی وجهله
 عاجزانه بیانه مبادرت ایدر وجه اول حکما اثبات وجود واجبه
 دیمشدر که استدلالنا بوجود الواجب بانه لاشک فی وجود موجود
 فهذه الموجود معلوم موجود باضرورة فذلك الموجود ان قلت

انه واجب ثبت المطلوب وان قلت انه ممکن فالممكن محتاج الى العلة
 فالعلة ان قلت انها واجب ثبت المطلوب وان قلت انه ممکن يتسلسل
 وينتهي آخر الى الواجب (ایمدی وجود واجبی اثبات ایچون
 حکما ک ایراد ایلد کبری لاشک فی وجود موجود کلا ملرنده اولان
 موجودی (ناظم علیه الرحمه تبرکات ذات محمد علیه الصلاة والسلامی
 فرض ایدوب لمعتبر قوالیه معتبردن مراد وجود حقه استدلال
 مراد ایدن کیمسنه در (ایمدی اولیه مستداه وجود محمدی علیه السلام
 آیت کبری و دایل اولدیغنه ناظم هو الایة الکبری لمعتبر قوالیه
 مذهب حکما اوزره استدلاله اشارت ایدر دیمک ممکندر بوندن
 ماعددا (شارح شیخ زاده و کونه آیه الکبری یظهر للفظن مما سبق
 من بیان صفاته و مما سیأتی من شرح کالانه دیدیکی اوزره ذات
 کریم سلطان المرسلین علیه الصلاة والسلام افندیمرک (انک لعلی
 خلق عظیم) آیت کریمه سی مفاد نیجه مستجمع اولدیخی جلائل
 صفات و کمال مکارم اخلاق کریمدر یکه ناظم ماسبقده و آتیده
 خلقا و خلقتا نهایت مرتبه ده احراز ملاحت و حسن و کمالات
 بیور دقلرینی و سائر محاسن اخلاق و مدایح جلیلدرنی امکانی قدر
 انشاد ایله تعداد ایس ایدی ایمدی (بیت) صورتکر جمال تو بنهاد
 نقطه (از بهر امتحان قلم افتاب شد) مصداق نیجه اولیه اوصاف عظیمه
 و مدایح جلیله نک مظهری و سپهر حسن و جمالک شمس انوری اولان
 ذاتک لاشک بر صانع و موجدی اولدیغنه و اول موجد صانع دخی نه
 رتبه قدرت کاه صاچی اولدیغنه ذات محمدی علیه الصلاة والسلام
 کذلک دایل واضح اولور بیت نقاش صنعی نقشدن کاه اولان بیور
 قدر جمالی عارف بالله اولان بیور (ایمدی بو ایکی صورته وجود
 محمدی هم واجب تهالی نک وجودنه وهم صفات کمال ایله انصافنه
 مستدل ایچون دلیل اولور (وجه ثانی سرشته نور الهی اولان
 ذات محمدیه به تعبید قلنان علوم اولین و آخرین جامع و حکمت عقایه
 و شرعییه بی محتوی افراد بشردن بر احدک مظهر اولمسیدیخی
 فیوضات آلهیه شهادتندن غیری دعوای نبوتلرینی مصدق
 کندودن ناهور ایدن خوارق عادت مقوله سی معجزات باهرات ایله

طرف حتمی در مبعوث پیغمبر با هر اینستات اراد یغی منبت و مسلم
اولمغله فرستاده خدای متعال اولان بویله نبی عصمت قرینده
احتمال کذب و افترا محالاتدن اولغین واجب الوجود اولان معبود
بالحق جل و علی موجود در و قرآن کریم کلام حق در دیو و یرد یکی
خبرل جمله صادق و واقع مطابق اولق اقتضا ایتدیکنه بناء
ذات محمدی بوجهله دخی وجود حقه دایل بلکه دایل ناطق و
آیت کبری اولدیغی ظاهر در (کما قال الله تعالى للنبی صلی الله علیه وسلم
(وانک لتهدی الی صراط مستقیم) (پس ناظم لمعتبر دیدیکی اوزره
ذات محمدیه صوری و معنوی بصرو بصیرت ایلله نظر و فکر
و تأمل ایدن ارباب نظر و اعتبار ایچون پیغمبر آخر الزمان علیه
الصلوة والسلام حضرتلری بالآده تفصیل اولندیغی اوزره دلیل
و آیت کبری اولمش اولور (نسه کیم شارح مصنف علیه الرحه
دیمشدر که یشیر الناظم الی ان ذات الحضرة اعظم الدلائل علی
الحق سبحانه و تعالی بالنسبة الی المعتبرین ای مستبصرین الذین
انفتح ابواب بواطنهم بنور الاستدلال بالدلائل علی وجود الحق
تعالی و تقدس (قال شیخ زاده و المراد من المعتبر المستدل علی
وجود الحق تعالی و علی دینه الحق المیز بین الحق و الباطل) قوله
ومن هو النعمة و اوعاطفه در من کذلک موصوله در هو النعمة
میتدا و خبر در جمله سی من موصولک صله سیدر من مع صلته
جمله سی مصرع اولده اولان من هو اوزرینه معطوف قدر اشبو
یتده مصرع اولده مصرع ثانیه اولان ضمیر فصل ادات
قصر بندر کذلک مستند معرف اولق مستند الیه مستند قصر فی
افاده اتمکله آیت کبری اولق و نعمت عظمی اولق پیغمبر بمنز
علیه الصلوة والسلام مقصور اولدیغی مفید اولور نعمت منعمیه
معناستدر اشرح حنی و اما کرنا صلی الله علیه وسلم النعمة
العظمی فلان النعمة قد یطلق علی المنعم به ولم یعم علی عباده
بنعمة اعظم مما انعم به ای رسول الله صلی الله علیه وسلم علیهم
بارسال سید المرسلین الذی ارسل رحمة للعالمین وذلک فان عظم
النعمة بحسب عظم فائدتها و لا فائدة اتم من نعمة الاسلام الذی

بترتب علیه سعادة الدارين و من عدمه یترتب عذاب الابدی و هو
صلی الله علیه وسلم سبب لهدیه النعمة العظمی و السبب للنعمة
العظمی نعمة عظمی دیمشدر قوله عظمی اسم تفضیل در اعظمک
مؤنثیدر تقریرا مرفوع نعمتک صفتیدر (لمنتم جار مجرور نعمة
قوله متعلق در مقتسم اسم فاعل در غنیمت طو توجی و مستفیع اولیجی
معناستدر دیمشدر (صاحب الدرة الاغتنام اخذ الشئ غنمة
دیمش (شارح مصنفک و المنتم غنمته ای عده غنیمت دیومعنی و یر
مکن استعمال لآده اغتنام بر شئی غنیمت بیک یعنی آنده کند و به
منفعت و فائدة کثیره بیک معنا لینه اطلاق و استعمال اولور
(محمول معنای عبارت بت) ای وجود حقه مستدل و متادل
ایچون دلیل و آیت کبری اولان و دخی مقتسم ایچون یعنی منفعت
و کندویه فوائد کثیره بی بویجی ایچون نعمت عظمی اولان ای ذات
جلیل الشان سریت من حرم ایلا الی حرم دیمک اولور پیغمبر
آخر الزمان علیه الصلوة والسلام افندیملک وجود حقه و صفات
کالاهنه و جهله آیت کبری و دایل ناطق صحیح المقدمات اولدیغی
ونه کونه نعمت عظمی ایدوکی بالآده علی قدر الطاقة افاده و تفصیل
اولمشدری تکراره احتیاج یوقدر (وفی البیت من البدیع من النشطیر
والترصیع والاستعارة والترشیح

* * تخفیس * *

* چاقوب همان یالکر قدر تیله مقتدرن *

* چاقردی خارجد دعوی بعث مستترن *

* که ذاتی اعظمیدر معجزات مشتهرن *

* و من هو الایة الکبری لمعتبر *

* و من هو النعمة العظمی لمقتسم *

سریت من مفاععلن حرم فعلن لایلا الی مستفعلن حرم فعلن
کاسری ال مفاععلن بدر فی فاعلن داج من الظمه مستفعلن ظم فعلن
(سریت من حرم ایلا الی حرم) (کاسری البدر فی داج من الظلم)
(سریت فعل ماضی مخاطبدر بیت متقدمه منادی اولان سرور
کائنات علیه افضل التحیات بویته مخاطبدر که تاء خطاب سریت

فعلتک فاعلیدر جمله سی بیت اسبقده اولان حرف ندانک جوابیدر
سری یسری ایکنی بایدندرسری دن مشتقدرسری کیجه ایله یورمکدر
(شرح یقال سریت سری و مسری و اسریت اذا سرت لایلا
فکلهایمعی واحد دیمشله) من حرم من ابتدایه در جار مجرور سریت
فعلنه متعلقدر حرم دن مراد مسجد حرامدر که بعضی اشیاء مباحه
حرم مکة مکرمه ده حرام قلنشد در قطع شجر و کیمسه به تعرض
اولنمق کی مثلا جانی و قاتل دخی حرم شریفه داخل اولدقد
تعرض اولنماز وجه تسمیه بودر (شرح حسنی و الحرام الموضع
الذی اوجب الشارع احترامه و حرم فيه علی الناس ان یأتوا فيه
بما یدل علی هتک الحرم والمراد بالحرم مکة و بیت المقدس وان لم
یکن له حرم دیمش) قوله لایلا سریت فعلتک ظرفیدر یعنی مفعول
فیهیدر لایلا بحسب العوامل معرب اولان ظروف زمان محدوددندر
سری چونکه کیجه یورمکدر لایلا تأکید اولور سریت امر لایلا
وسقاه ماء استعمالاتی کی زیرا مطلقا سقی لغتده ماء ایله سقیه دیرلر
(ایمدی ماء لفظی تأکید اولور) الی حرم کذلک جار مجرور سریت
فعلنه متعلقدر بویتده حرم ثانی ایله مراد مسجد اقصا در زیرا
مسجد اقصا ده حرم یوقدر (ناظم رحمه الله مسجد اقصا ک عند الله
وعند الناس حرمة نظره مسجد اقصا به حرم اطلاق ایش
ونکره بعینه اعاده اولنشد ثانی اولک غیری اولور بو قاعده به
بناء حرم لفظی ایکی محاسده نکره کتوروب حرم ثانی حرم اوله
مغایر اولد یغنه اشارت مراد ایشدر دیمشله) شرح بو مصراع
دلاراده (سبحان الذی اسری بعبدہ لایلا من المسجد الحرام
الی المسجد الاقصی) آیت کریمه سندن اقتباسدن خالی دکلدر
دیدیلر (کاسری کاف مثل معنایه در ما مصدریه درسری رمی
کی فعل ماضی در) قوله البدر فاعلیدر جمله سی تاویل مصدرده
مثل کلاه سنک مضاف الیهیدر مثل کلاه سی سریت فعلتک مفعول
مطلق اولان محذوف سیرا کلاه سنک صفیدر قره اون دردنجی
کیجه سنده بدر دیرلر (بعضی شرح سبی القمر بدر التمامه و کمال
نوره دیمش) فی داج جار مجرور سریت فعلنه متعلقدر داج اسم

فاعلدر اصلنده داجی ایدی قاض اعلالی کی اعلال اولنور (قال
المصنفک قوله داج ای ظلمة من الدجیة وهی الظلمة دجی قراکلی
معنایه در یقال داج الیل اذا اظلم دیمش) قوله من الظلم ضم ظا و فتح
لام ایله ظلمتک جمیدر محذوف کائن کلاه سنه متعلق اولوب داجک
صفیدر (شرح مشار الیه قوله من الظلم تأکید داج ای فی ظلمة
معند وده من جملة الظلم و الظلمة خلاف النور و نسبة سراه
علیه الصلاة والسلام بسری البدر یتضمن سرعة السیر و قطع
المازل علی الکيفية المخصوصة و الانارة دیمش لکن اشبو تشبیهده
اولان وجه شبه که انوار در مشبه اولان صاحب سعادت افندی مزده
زیاده واقوادر لکن قاعده بودر که وجه شبه مشبه بهده زیاده
اولنقدر دیوسؤال کلز زیرا قلب تشبیه مقوله سندندر که بلاغتن
معدود در آیات قصیده دن ماسبقده) کالدهر فی ترف و البدر فی شرف
ییتده تفصیل اولنشد (شرح شیخ زاده بو مقامده دیمشدر که
یشیر الناظم الی اعجب امر فی الامور جری بین الله و بین افضل
خلقه و اخص عباده و احبهم الیه و اعظمهم قدرا و اعلاهم رتبة
وهو قوله سبحانه و تعالی (سبحان الذی اسری بعبدہ لایلا) و اشار
الی حرية نبينا صلى الله تعالى علیه وسلم عن عبودية الموجودات
بوساطة فیض التجليات و خروجه عن قید رق وجوده بجذبات
جناب الاحدية حيث اضاف سبحانه تعالی الفعل الی ذاته عز وجل
وقال (اسری) ولم یقل سری فلم یضيف الفعل الیه علیه الصلاة
و السلام بخلاف ما قال فی معراج موسی علیه السلام حيث اضاف
المجئ الیه وقال عز وجل (فلما جاء موسی لمیقاتنا) اشعارا ببقاء اسمه
ورسمه انتهى (محصول معنای عبارت بیت) ای متأمل و مستدل
ایچون دلیل اکبر و آیت کبری اولان ذات جلیل الشان کیجهده
حرم مکة دن مسجد اقصا به سیر ایلد ک بدرك ظلمدن اولان
قراکلهده سیر ایلدیک کی یعنی یارسول الله سن بودعوت حقک
و سعادت عظمتک مظهری سین بو توقیر و تشریف سا که مخصوص
اولدی انیسادن برینه مبسر اولدی دیمک ایله مدایح مراد ایدر

* عن يمين طويحي احدى باب مفتحن *

* يرتدي مقصدا قصى حريم محترمن *

* بولوب او برج شرف سعد اكبر عظمى *

* سریت من حرم ایلا الی حرم *

* کاسری البدر فی داج من الظلم *

وبت تر مفاعله فی الی فاعله ان نلت من مستفعلن زلة فعلین
من قاب قوسین لم فاعله تدرک ولم مستفعلن ترم فعلین
(وبت ترقی الی ان نلت منزلة) (من قاب قوسین لم تدرک ولم ترم)
قوله وبت واوعاطفه در بت افعال ناقصه دندر که لتقریر الفاعل علی
وصف ایله تحت تعریف ایتشدر بت بانک کسریله فعل ماضی
مخاطبدر بعت وزنده در اصلی بدیت در بعت فعلنک اعلالی کی
اعلال اولور بات بدیت پیوتا کلور که کیچه اشکه دیرر فلان بات
افعل کذا اذا فعله لیل و فلان یظل یفعل کذا اذا فعله نهارا دیو
معنی ویررر (نته کیم تعب و محنت روز کار ایله جائندن اوصانمش
بردر دمنند دیمشدر (بیت) اطل ارعی وایت اطمحن (والموت من بعض
الحیاء اهون) عز بستانده طمحن ال د کر منی ایله اکثریا کیچه لده
اولور اطل کا معنی صار معناسنده دخی استعمال اولور (بت فعلنده
ضمیر مخاطب اسمیدر جمله سی حرف ندانک خبری اولان بیت اولده
مذکور سریت کلمه سی اوزرینه معطوفدر (ترقی ترقی برقی رقیدن رضی
رضی رضی کی فعل مضارع مخاطبدر ترقی صعود معناسنده اولان
رقیدن ترقی کلمه سی جیفدک صعود ایتدک دیمکدر ترقی فعل و فاعل
جمله سی محلا منصوب بت فعلنک خبریدر بوضوئده بت افعال
ناقصه دن اولوب صار معناسنده در افعال ناقصه نک معناسی فاعلی ایله
تمام اولدیغندن ناقصه تسمیه اویشدر مثلا کان زید دیمک زید
اولدی دیمکدر معنی تام اولماز که زید نه اولدی غنی می اولدی
یوخسه عالم می یاخود منصبی اولدی معلوم دکلدر تا که مفعولی
کلورسه معنی تام اولوب منفهم اولور (بعض شراح بت نامه در
بوضوئده ترقی جمله سی بت فعلنک فاعله در خال اولور زیر افعال
اولدیغندن ناقصه تسمیه اویشدر مثلا کان زید دیمک زید

یوقدر مثلا کان کله سی ثبت ووقع معناسنده اولور دیمش قوله الی ان نلت
حرف جز انتهاء غایت ایچوندر ان مصدریه در نلت ایکنجی بایدن
نال ینال کلور اصلی نلت در خاف اصلی خوفت کی اعلال اولور
معناسی سن نائل اولدک یعنی واصل اولدک و بولدک دیمکدر نلت
فعل ماضی مخاطبدر مع فاعله جمله سی تأویل مفروده ترقی فعلنه
متعلقدر منزلة نلت فعلنک مفعولیدر منزلة مرتبة عظيمة دیمکدر
قوله من قاب قوسین جار مجرور ظرف مستقدر یعنی محذوف کاش
کلمه سنه متعلقدر قاب مقدار معناسنده در قوسین لفظنه مضافدر
قوسین قوسک تشبیه سیدر ناظمک من قاب قوسین کلامنک معناسی
انلرک بینی ایکی قوس مقدار دندر دیمکدر یعنی بدینلری غایت
قریبدر دیمک اولور واکر قاب لفظی نصبه اوقورسه ناظمک من
قاب قوسین کلامنده لفظی مراد اولوب قرآن کریمده اولان قاب
قوسین آیتدن دیمک اولور (نته کیم تفصیلی کلور قاب قوسین
عند العرب غایت قربدن عبارت اولدیغنی) شارح درة المصنعه
وهذا عبارة عن غاية القرب عند العرب وكانت العرب يعبر عن
قرب المسافة بالقوس والقوسین وهذا اشارة الى الآية الکريمة
(فکان قاب قوسین او ادنی) واهذا قبل یقرأ قاب بالنصب
علی الحکایة ای انه علیه السلام کان فی قربه الی الله تعالی مقدار
قوسین اواقل من ذلك دیمش (شارح مصنفک علیه الرحه قاب
قوسین کلامنک بومعنا ده عربک استعمالنک اصلنی و مبناسنی
بوجهله تفصیل ایدر که قوله منزلة منزلة المرتبة من قاب قوسین
بیان نلتک المنزلة والقاب القدر (والقوس معروف مذکر و مؤنث
فالیه من قاب مفتوحة علی انه حکایة عما وقع فی التنزیل و اشارة الی
قوله تعالی (فکان قاب قوسین او ادنی) قال صاحب الکشاف
التقدير فکان مقدار مساوة قربه قدر قوسین هذه الاضافات
محذوف ثم قال القاب المقدار فاختلف المفسرون فی القوسین
فجهور ائمة التفسیر علی ان المراد بالقوس ماهو المعروف وهوما
یرمی به ثم اشتغلوا بیدان وجه التقدير بقوسین قانوا ان الخلیفتین
کانا اذا اراد اعقدا لصفا بین قوسیهما یشیران الی تظاہرهما

فذلك مبنى على عادة العرب وذهب بعضهم الى ان المراد بالقوس الذراع اذ القوس ما يقاس به ثم اختلفوا في مرجع ضمير قوله تعالى (فكان منهم من يقول هو جبريل عليه السلام اي كان مقدار مسافة قرب جبريل من محمد عليه الصلاة والسلام والا كثرون على ان المعنى كان مسافة قرب محمد عليه الصلاة والسلام من ربه تعالى عز وجل ومبنى كلام الناظم على هذا فعلى هذا فعنى الدنو دنو الالفة لادنو الذاتية ودنو الاكرام لادنو الاجسام ودنو الوصال لادنو الاتصال ديمش (ايمدى بفتح براتدن منهم اولديكه ناظمك من قاب قوسين كلامنده اولان قاب لفظي من ايله مجرور قرائت اولنورسه ديمك اولور كه اول رتبة ومنزله قاب قوسين دن ايدى يعنى حقه مقدار قوسين ايدى (خلاصه يعنى حقه غايت قريب ايدى اول منزله ديمك اولور اكر سالف الذكر قاب كلمه سى فتح بايله قرائت اولنورسه قرآن كرىمده اولان (قاب قوسين) آيت كرىم سى مراد اولور كه قاب فتحله اولوب آيت كرىمك نظم ومعناسى مراد اوله يعنى اول رتبة ومنزله قرآنده اولان (قاب قوسين) دن ايدى ديمك اولور قرآن كرىمده اولان (قاب قوسين) آيت كرىمك نه ديمكدر معناسى (كشافدن نقل ايله شراحك تفصيلندن بالآده معلوم اولمش اولدى فارجع اليه) قوله لم تدرك مجهول صيغه سى اوزره فعل مضارعدر تحتسده قائم مقام فاعلى ضمير منزلة لفظنه راجعدر تدرك جملة سى منزلة كلمه سنك صفتيدر (تدرك ادراكندردراك برشيته وصول واوشيتى احرازدر حتى عقلك بر معلومه وصول واستحضار ينه ادراك ديرل لم تدرك ديمك اول رتبة جليله بر منزله در كه براحد انى ادراك ايتمشدر ديمك اولور يعنى وصول واكه نازل اولوب اول رتبة كيميه احراز ايتمشدر يا خود بر منزلة جليله در كه تصور دن خارج اولغله ادراك اولماز (ايمدى بوصورت ثابته ده اول رتبة جليله طلب اولنمق دخی لازم كلور زيرا بر رتبة طلب بهر حال قبل الطلب تصويره وادراكه توقف ايدر زيرا مجهول مطلق طلب محالدر ديرل (نسه كيم منطقده ميپندر كه برشيته شروع اوشيتى وجهه مايله تصويره توقف ايدر

زيرا مجهول مطلق طلب وتصوير محالدر ديديرل (قوله ولم ترم رام يروم دندر ترم فعلى نقام كيدر لم جازم كله لم ترم اولدى لم ررم اصلنده تروم ايدى تقوم كى اعلال اولنمشدر لم ترم لم تطلب معناسنده يعنى اول منزلة عاليه بر رتبة ساميه در كه هر كس اكه وصول واحراز حدى اولديغنى يلوب انى طلب قيدنده اولمغله اول منزله طلب اولنمشدر مثلا سرير سلطنتى پادشاهدن غيرى كيم طلبده اولور كيميه طلب غايله سنده اولماز (شارح درة المضبته خلاصه معناده ديمش كه والمعنى صرت راقيا الى المنازل العلية والمقامات السنية حتى وصلت الى (قاب قوسين) فى القرب من الحق سبحانه وتعالى وهذه المنزلة لم تكن مدركة ولا مطلوبة لغيرك لغزتها وشرافتها ايها النبي العربي صلى الله تعالى عليك وعلى جميع المرسلين بعض شراح بووجهله معنى ويرمش كه كما قال (والمعنى و كنت فى ايلة المعراج تصعد فى المصاعد العلية وتخرق السموات السبع الى ان وصلت منزلة جليله هي قدر قرب قوسين لم تدرك المنزلة بالمكاسب الاجتهادية من الفضائل العلمية بل المواهب اللدنية ولم تطلب تلك المرتبة لغيره صلى الله عليه وسلم من الانبياء عليهم السلام والمراد من قاب النسي عليه الصلاة والسلام الى الله تعالى بقدر القوسين قرب المرتبة والكرامة لا قرب المكان والمسافة لانه تعالى منزله عنه وقد رأيت فى بعض الحواشى التعبير عن القرب بقدر القوسين على عادة العرب يعنى اذا ارادوا حد منهم ان يحقق المحبة مع الآخر يضع قوسه عند قوس الآخر ليعلم كمال المحبة بينهما (شارح حنفى بووجهله مأل معنابى اختيار ايلش) كما قال انت صرت تترقى من درجة الى درجة من درجات الكمال وتقطع حجابا بعد حجاب من حجب الكبرياء والجلال حتى انتهت الى مقام تقصر عنها الهمة العوالى وصرت من القرب فى المقام القدسى بعد التجرد عن المنزل الانسى الى المرتبة اللاهوتية والحضرة الجبروتية وذلك هو المنزل الاسنى الذى لم يسعه فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل وهو مقام الفناء الذى اختص به من سائر الانبياء انتهى (محضول معنابى بيت) يا رسول الله سن قاب

قوسیندن منزله عالیة ورتبة جلیله یه نائل اوانجه ترقی ایلدک که
براحد اول منزلی نه ادراک ایتدی ونه طلب ایتشد زرا اول رتبة
جلیله برمنزله در که هرکس حدیثی ییلوب اول رتبة طالب اولان
دیمک مألنده اوله بومعنی بت کلمه سی ناقصه اولوب صرت معنائه
اولدیغنه اعتبار ایله در (امابت فعلی تامه او لورسه ترقی جله سی
فعلنک فاعلندن حال اولدیغنه نظرا کما سبق بیانه معنی دیمک
اولور که یا رسول الله دخی سن قاب قوسیندن منزله سامیه یه
نائل اوانجه یه دک ترقی ایلدی بک حالد کیمجه لدک یعنی لیلته معراجده
اولدک اویله برمنزله ورتبة جلیله یه که اول منزله یی نه کیمسه احراز
وادراک ایلش ونه براحد طلب ایتشد زرا هرکس کند و حدیث
ییلوب اول رتبة نک لایق اولدیغنی فهم ایتکله براحد طالب اولمشدر
واقعا جناب کبریاه غایت قرب اولان مقام قاب قوسینی حبیب
خدا پیغمبریمز علیه الصلاة والسلامدن غیری کیم ادراک و احراز
ایدر و کیم طلب ایدر بهر حال ادب مانع جرئت طلبدر غایت
قرب حق نه دیمکدر برکزه ملاحظه اولنسه حیثیته مخصوصه
برمقام قریدر که اندن مقدار قوسین ایله تعیر اولمش یعنی هو مقدار
مسافة قرب محمد من ربه ایله مفسرین عظام معنای جلیلی تفسیر
ایدر (شارح درة المصیته علیه الرحه فائده جلیله اواق اوزره
ذکر ایدر که اختلف العلماء علیهم الرحه فی رؤیته صلی الله علیه وسلم
ربه تبارک و تعالی لیلته المعراج فانکرت العایشه رضی الله عنهما
وروی عن عباس رضی الله عنه انه رأه بعینه وعن ابی ذر رضی الله
عنه قال سئلت رسول الله صلی الله علیه وسلم هل رأیت ربک قال
نورانی اراه فله نور بالتوین وانی بفتح الهمزة وتشدید النون
المفتوحة) واره بفتح الهمزة هکذا رواه جیع الرواة ومعناه حجاب
نور فکیف اراه ای النور منعی من الرؤیة کما جرت العادة باغشاء
الانوار الابصار و فی رواية اخرى رأیت نورا

نخبس

* تجلیات ایله نور مجسم اولدک سن *
* بعید اولور می کج رسک نوله فلکدر دن *

* چونور درک عقول منزلتک اولوب روشن *

* وبت ترقی الی ان نلت منزله *

* من قاب قوسین لم تدرک ولم ترم *

وقدمت مفاعلنک جمی فعلن ع الانبیاء مستفعلن بها فعلن
والرسل نق مستفعلن دیم مخ فاعلن دوم علی مستفعلن خدم فعلن
(وقدمتک جمیع الانبیاء بها) (والرسل تقدیم مخدوم علی خدم)

قوله و قدمنتک و او عاطفه در قدمت فعل ماضی مؤنثدر کاف خطاب
مبنی محلا منصوب قدمت فعلنک مفعولیدر خطاب سرور کائنات
علیه الصلاة والسلام افندیمزه در قدم فعلی کاهنی لازم استعمال
اولور تقدیم معنائه اولور (شارح شیخ زاده ومنه مقدمة الكتاب
دیمش و کاهنی متعدی استعمال اولور بومقامده اولدیغنی کبی قوله
جمیع قدمت فعلنک فاعلیدر جمیع جماعت معنائه اولغله فعل
مؤنث اولان قدمت کلمه سنه فاعل اولمشدر (یا خود انبیاء جمیع اولغله
کل جمع مؤنث قاعده سنه بناء مضاف الیه اعتبار یله جمع کلمه سنه
تأیث معاملة سی اولمشدر (شارح شیخ زاده وتأیث الفاعل
باعتبار المضاف الیه کافی سقطت بعض انامله دیمش یعنی سقطت
فعلنک بعض کلمه سی مضاف الیه اولان اناملدن تأیث کسب
ایتمکله سقطت فعلنه فاعل اولمشدر یعنی فعل مؤنثه مذکر اولان
بعض کلمه سی فاعل اولدی (بها جار مجرور قدمت فعلنه متعلقدر
بافی معنائه در صلیت بالمسجد کبی ضمیر تأیث منزله کلمه سنه بقعه
اعتبار یله یا خود مضمون بیت مقدمه راجعدر مقتدای هداة دین
مبین و قبله العارفین اولان سلطان المرسلین علیه الصلاة والسلامک
لیلته معراجده مسجد اقصاده ارواح انبیاء کرامه علیهم السلام امام
اولدقرینه ایما اولور (شارح مشار الیه علیه الرحه والضمیر فی بها
راجع الی منزله والباء للسبب والمعنی قدمتک الانبیاء علی انفسهم
بتلك المنزلة دیمک اولور دیمش قوله والرسل رفعه قرائت اولورسه
جمیع کلمه سنه معطوف اولور (واکر جرایله اولورسه انبیاء لفظی
اوزرینه عطف اولوب عطف الخاص علی العام قیلندن
اولور زرا رسول خاصدر نبی عامدر کل رسول نبی وبعض النبی

لبس رسول صادق در رسل رسولك جعیدر رسول ايله نینسك
 تعزیزی سبقت ایشدر تقدیم مخدوم تقدیم نزع حافظیت اوزره
 منصوبدر کتقدیم مخدوم دیمکدر دیمشار تقدیم مصدر مجهولدر
 قائم مقام فاعلی اولان مخدوم لفظنه مضافدر (قوله علی خدم تقدیم
 کلمه سنه متعلقدر خادمك جعیدر) مخدوم کلمه سی اول مصدر
 مجهولك قائم مقام فاعلی اولوب مصدر قائم مقام فاعلنه مضاف
 اولمش اولور بوصورته معنی مخدومك خادم اوزرینه تقدیم
 اولندیخی کی تقدیم اولور دیمک اولور ومصدرك اصل فاعلی اولان
 تقدیم ایلین ذات یاخود قوم یاخود ناس مقوله سی متروکدر (بعض
 شراح دیمشدر که تقدیم کلمه سی قدمتك فعلنك مفعول مطلق
 اولق جائز دکلدر) زیرا معنی بوصورته سنی تقدیم ایتدیلر تقدیم
 ایتک ايله دیمک اولور بوتک معنای یوقدر مناسب اولان تقدیم
 کلمه سی قدمتك فعلنك بر محذوف مفعول مطلقنك مثل لفظنی
 تقدیر ايله صفتی اولمقدر تقدیری قدمتك الانبیاء تقدیم مثل تقدیم
 مخدوم الخ) دیمک اولور (کما قال درة المضيئه قوله تقدیم مخدوم
 مفعول مطلق لقدمت وفي الاصل صفة لمفعول مطلق ای قدمتك
 تقدیم کتقدیم المخدوم والمصدر مجهول مضاف الی مفعوله القائم
 مقام الفاعل ولبس مصدرا للفعل المذكور بل ذکر للتشبيه به
 اذ التقديم بمعنى التقدم (والمعنى قدمتك جميع الانبياء والرسول
 لئلا المعراج في سيرك مقام قوسين او ادنى كتقدیم المخدوم علی الخدم
 خلاصه تقدیم کلمه سی مصدر در ایکی احتمال وارا کر مصدر
 مجهول اولور سه معنی دیمک اولور که جمیع انبیاء سنی تقدیم ایتدیلر
 مخدوم خادم اوزرینه تقدیم اولندیخی کی وا کر تقدیم کلمه سی
 مصدر معلوم اولور سه معنی دیمک اولور که جمیع انبیاء سنی تقدیم
 ایتدیلر مخدومی خادم اوزرینه تقدیم ایلد کلری کی (وفي البيت
 من البديع مراعات النظير بين الانبياء والرسول وجناس الاشتقاق
 بين قدمتك وتقدیم مخدوم وخدم

*** تخمیس ***

* ایدنبه رتبه معراجی ذاتکده اعطا *

* جبابك ایلدی سیدنبه لره مولا *

* علوجاهکی فهم ایلد کده سرتابا *

* وقدمنتك جميع الانبياء بها *

* والرسول تقدیم مخدوم علی خدم *

وانت تخ مفاعلن ترق الس فعلن سبع الطبيا مستفعلن ق بهم فعلن
 فی موکب مستفعلن کنت فی فاعلن ها صاحب ال مستفعلن علم فعلن
 (وانت تخ ترق السبع الطباق بهم) (فی موکب کنت فیه صاحب العلم)
 قوله وانت واو حالیه در (انت ضمیر منفصل مبنی محلا مرفوع مبتدا
 تخ ترق فعل مضارع مخاطب فعل و فاعلدر جمله سی مبتداتک خیریدر
 مبتداع خبریه بیت سابقده اولان قدمتك کلمه سنده کی کاف خطایدن
 حاددر یاخود واو عطفه ايله قدمت فعلنه معطوفدر جمله اسمیه بی
 جمله فعلیه اوزرینه عطفتدن احتراز ایچون حان اولق مر جدر
 دیمشدر) بو محله ده بعض شراح اعرایده تکلف ایدوب قوله تعالی
 (وان احد من المشركين استجارك) اعرانی قبیلندن اضمار
 علی شرطه التفسیر دیمشدر (لکن شیخ زاده ودرة المضيئه
 مختار لری اول اعراب اولنان وجه مذکوردر) شارح درة المضيئه
 تخ ترق مضارع صیغه سیله تاظمك كتور مسنك سینی بو وجهله
 بیان ایدر که اثر المضارع لاحضار صورة تلك الحالة الماضية
 العجيبة الشأن لان يرى السامعين تلك الحالة مع ما فيه من الایماء
 الی ان الناظم يخبر عنها عن المشاهدة تنبيهها علی قوة البقین فی ذلك
 (وکما قال مصنفك وآثر المضارع علی الماضي مع انه خلاف الظاهر
 استحضارا لتلك الصورة البدیعة الدالة علی قطع البشر طباق
 السموات المشتملة علی المسافة البعيدة فی المدة القليلة فان هذا
 هو الذي يدل علی كونه رسولا والا فالشعر عاجز عن مثله دیمشدر
 (مخترق خرقنددر خرق یرتمق وقطع ایتک معنای سنه در
 (وآنقوله خرق خاتک فخی ورائک سکونیه بری یرتمق التخریق
 علی وزن التکریم والانحراف یرتمق در دیمش (السبع تخترق فعلنك
 مفعولیدر) قوله الطباق نصبه سبعك صفتیدر طباق طبق لفظنك

جمیدر جبل ایلہ جبہال کبی یاخود طبقہ کلمہ سنک نجمیدر رجبہ
ورحبات کبی السبع کلمہ سنده اولان الف لام عهد خار جمیدر قوله
تعالی (سبع سموات طباقا) آیت کریمہ سنده اولان معهود سبع
طباقہ اشارتدر یعنی سبع طبقات اولان سماواتی صاحب المعراج
سرور کائنات علیہ الصلاة والسلام ایلہ معراجہ دعوت کبرایہ
عزیزترندہ خرق بیور دقلربی ذکر اولور (ناظم علیہ الرحمہ
تخرق لفظیلہ فلاسفہ بی ردوانکارا یتشدر زیر حکمتہ مصلدر کہ
فلاسفہ افلاک خرق والتیام قبول یتزدیمشدر انلہ تبعیت ایدنلر
معراج سعادت انکار ایتدیلر زیر وراى افلاک عروج ودخول
افلاکی خرقہ توقف ایدر افلاکی خرق ایسہ محالدر دیدیلر
متکلمین علیہم الرحمہ افلاک خرق والتیام قبول ایتدیکنی بوجہلہ
بیان واثبات ایتشدر کہ اولافلاک متجانسہ اولغلہ متمالہ اولدیغنه
بنسأ متحد الحقیقہ در کہ ہر برینہ عارض اولق ممکن اولان
صفت بلاشک آخرہ دخی عارض اولق ممکندر دیوب اجسامک
تمائلی ایلہ افلاک قابل خرق ودخول اولدیغنی اثبات ایتشدر
(نتہ یکم شرح مقاصدہ سعدالدین العلامہ التماثل هو الاشتراك
فی صفات النفس ومراد ہم بصفات النفس ثبوتیہ يدل علی
الوصف بها علی نفس الذات دون معنی زائد علیہا ککون
الجوهر جوہرا وذاتا وشئاً موجودا ويقابله المعنوی وهی صفة
ثبوتیہ دالہ علی معنی زائد علی الذات ککون الجوهر حادثا ومتحيزا
ومن لوازم الاشتراك فی الصفات النفسیة الاشتراك فیما یجب ویمنع
ویجوز ویمنع دیو تفصیل ایتشدر یعنی صفات نفس کہ جوہریہ
ذات وجسمیہ وغیرہا کبی بصفاتہ ایکی شئ مشترک اولسہ
اکہ متمالین دیر کہ حقیقتلری متحد اولور مثلاً افلاک ایلہ شجر
کذلک ورق صفات نفسدن اولان جسمیتہ مشترک اولغلہ متحد
بالحقیقتدر ینہ سادہ تماثل واردر ہر برینہ عارض اولان صفات
آخرہ دخی عارض اولق ممکن وجا زدر کہ مثلاً شجرہ وورقہ عارض
اولان خرق افلاک دخی عارض اولق ممکندر (پس افلاک

خرق عارض اولق ممکن اولغلہ قابل خرق ودخول اولور) کذلک
شرح مقاصدہ سعد العلامہ دیمش کہ ان الاجسام متمالہ ای
متحدہ بالحقیقہ وانما الاختلاف بالعوارض فان اختصاص کل
جسم بصفاته المعینہ لابد ان یکون بمرجع مختار اذنسبہ الموجب
الی التکل علی السواء ولما جاز علی کل جسم ما یجوز علی الآخر
کانبرد علی النار والخرق علی السماء ثبت جواز ما نقل من المعجزات
قوله بهم حرف جر مع معنا سنددر (کما قال بعض الشراح وضمیر
بهم للانبیاء والرسل علیہم الصلاة والسلام ای فہم اومعہم
دیمش ہم ضمیری جار ایلہ محلاً مجرور مقدر کائنات کلمہ سنہ متعلقدر
تخرق ناعلندن حالدر یاخود مصاحبیت ایچونددر مقدر مارا
یاخود مصاحباً کلمہ سنہ متعلق اولوب کذلک تخرق فعلنک فاعلی
اولان ضمیر خطابدن حالدر ہم ضمیری انبیایہ راجعدر ای تخرق
وتقطع السموات السبع مارا او مجاوزا بهم اومصاحباً بهم
تقدیرندہ در دیمشدر واقعاً مدعود رکاء احدیت اولان حبیب کبریا
اثناء راہدہ منزل بمنزل طبقات سماواتہ وصولندہ ہر طبقہ سعادہ نبی
مکرمہ مصادفت ایتکامہ (پیت) رسالک جملہ سن او ذات شریف
ایلدی انتفات ایلہ تشریف) مصادقہ مظهر تکریم یوردقلری
انبیای عظام بونلردر (شارح درہ المضیئہ ذکر ایتشدر کما قال
ورد فی حدیث مسلم انه علیہ الصلاة والسلام مر فی السماء الدنیا
بآدم وبالناتیة بعیسی وبالناتیة یوسف وبالرابعة بادریس
وبالخامسة بهارون وبالسادسة بموسی وبالسابعة بإبراهیم
علیہم السلام) قوله فی موب (صاحب درہ المضیئہ الموب
والکوکبة جماعة من الفرسان دیمش) فی موب جار مجرور کذلک
مارا اومصاحباً کلمہ سنہ متعلق اولوب تخرق فعلنک فاعلندن
کذلک حاندر (قوله کنت افعال ناقصدن فعل وفاعلدر فیہ جار
مجرور ضمیر موبکہ راجعدر) صاحب العلم خبریدر کنت جملہ سی
موبک صفتیدر علم الوادر ترکیبہ سنجاً قدر لواء سعادت تعبیری
بومعناہدر (صاحب العلم جمع اولان عسکرک رئیس وسر عسکری
اولان ذات عالیدر) شارح مہنفک والموب کسر الکاف القوم

الركبان على الابل للزينة ويقال الجماعة الفرسان فاراد بالموكب
ههنا جماعة الملكة و ارواح الانبياء ديمش (ايمدى بهم لفظنده
بامع معانسته اولوب جابر مجرور مقدر كاشا كله سنه متعلق كنت
فعلتك ضمير خطا بندين حال اولوب هم ضميرى انبياء عظامه
راجع اولدقده معنى ديمك اولور كه يارسول الله سن ارواح انبياء
عظام ايله معا اولديغك حالده سبع سماواتى خرق ايلدك برموكبك
ايجنده اولديغك حالده خرق ايلدك كه سن اول موكب ومعسكرده
سر عسكرو صاحب علم ايدك ديمك خلاصة مال معنى اولور في موكب
لفظنده اولان تنوين تعظيم ايجون اولمغله ركان و خدمه سوارى
مقامنده كروه ملكه كرام و ارواح انبياء عظام ايله مرتب كوكبه
تعظيم ايله اول صاحب علم سعاد و عالمينه محض رحمت اولان
سلطان كائنات عليه الصلاة والسلامك سماوات سبعى خرق
ايدوب دعوت نعم قرب محبت عزيمتلىنى افاده ايجون اولمش اولور
اما بامصاحبت ايجون اولوب محذوف مصاحبا يا خود مارا
كله سنه متعلق اولور سه معنى انبياء مصاحب اولديغك حالده
سبع سماواتى خرق ايلدك برموكب عظيمده صاحب جيش اولديغك
حالده يعنى معراج سعاده بوديدبة عظيمه ايله مرور وعزيمت ايلدك
ديمك مراد ايدر في موكب كله سنه تنوين تعظيم ايجون اولمغله
موكب عظيم ايله صاحب الدرة تعبيرا يتشدر (كما قال والمعنى
تخرق وتقطع السموات السبع مارا بالانبياء فيها مع جماعة عظيمة
من الملائكة وانت رئيسهم فيهم الى ان وصلت المأمول (محصول
عبارة بيت) يارسول الله انبياءى كرامه مقارن وملاقى اولديغك
حالده سبع سماواتى خرق ايلدك يعنى مرور ايلدك برموكبده يعنى
برمعسكر عظيمده سيد سالار صاحب العلم اولديغك حالده ديمك
مراد اوله سماوات سبعى مرور وعبور خرقة توقف ايمكله مرور
ايله خرق يينده ملازمة عابيه اولوب مرور سماواته خرق لازم
كلكه بيلر بقى الكناية خرق ايله مرور معناسى مراد اولور يعنى
يارسول الله جناب دولتك اول الامر صاحب الجيش اولديغك
حالده سيد كرام الله عز وجل سبع سماواتى خرق ايلدك دعوت

خاص كبريايه عروج وعزم ايلدك ديمك مألنده اولور

* * * تخيس * *

* عروج دعوتيه اى يادشاه ملك حلم *

* امين و خى ايدى دعوتى بنده مكرم *

* او كوكبه جيش سرورش انبيا خدم سكا كيم *

* وانت تخرق السبع الطباق بهم *

* فى موكب كنت فيه صاحب العلم *

حتى اذا مستفعلن لم تدع ماعلن شأ والمس مستفعلن تبق فعلم
من الدنو مفاعلن وولا فعلمن مرفى لمس مستفعلن تتم فعلمن
(حتى اذا لم تدع شأ والمستبق) (من الدنو ولا مرفى مستم)

حتى الى معانسته حرف جر در الى كى انتهائ غايه ايجون در بيت اولده
اولان تخرق فعلتك غايته بياندر (قوله اذا كله سنه احتماله ذاهب
اولمش لدر راولا اذا شرط ايجون اولمغله ذاهب اولمش لركن (صاحب
درة المضيئه ظرف مكان در ديمش (كما قال واذا ههنا لمجرد الظرفية
فلا يفتضى جوابا مثل اذا الشرطية اى الى وقت كذا (شارح
مصنفك تقدير معناده يريد الناظم ان اختراقه الى حيث لم يترك محل
سبق لسابق اشبه تقدير معناده منقهم اولان كذلك اذا ظرف ايجون
اولمقدر كى بيت اولده اولان تخرق فعلتك ظرفى اولور لكن
(شارح مصنفك مر حوم كلام من بوردن صكره واذا المحض
الظرفية والعامل خفضت ديوب ثابده اولان خفضت فعلته
ظرف اولمق احتمالى دنى تصریح ايشدر لكن اذا ده خفضت
كله سى عامل اولمق مناسب اولمغله فينبغى ان يجعل اذا زائدة
ديمشدر واقعا بى محله اذا زائدة در (لم تدع فعل مضارع مخاطب
مجرور مدر فعل وفاعل ذر ماضى سى اولمى ان افعا لندر خطاب
سرور كائنات عليه الصلاة والسلامه راجع در سن ترك ايتدك
ديمكدر (قوله شأ والم تدع فعلتك مفعول بىدر شأ ومسافه وخطوه
معنا سنه در ديمش لم تدع جله سى مقدر ان مصدر به ايله تأويل
مصدرده جار ايله مجرور اولوب بيت اولده اولان تخرق فعلته
متعلق بدر كه معناسى يارسول الله سابقه قرب اكهيدين برمسافه

یا خود برخطوه ترك ایتنججه یعنی براقاینججه سبع سماواتی خرق و عروج
ایلدك ديمك او اور (لمستيق لام حرف جر در مستيق اسم فاعل در
سابق ديمك در جار مجرور لم تدع كله سنه متعلق در سابق در مراد
قرب الهی به وصوله سبقت قصد ایدندر (شارح دره المضیئه
قوله لمستيق ای السابق ممن يطلب السابق من الانبياء والملائكة
دیمش (من الدنودنو بضم الدال والنون قرب معنای سنه در من الدنو
جار مجرور كان محذوفه متعلق اولوب شأوا كله سنك بیانی و صفتیدر
یعنی سابقه مسافه قریبدر یا خود سابقه قریبدر برخطوه براقادك كه
سابق ای سبق و احراز ایله ديمك اولور قوله ولا مرقی و او عاطفه در
لارائه در لم تدع فعلنده اولان نفی تا كیدا یچونددر مرقی فتح ميم ایله
حقیقه جق و صعود ایده جك مكاندر ای محل عروج و مكان صعود
دیمكدر فهو اسم مكان من رقية السلم دیمش شارح در مرقی تقدیرا
منصوب شأوا و اوزینه معطوف در دیمش (لمستيم جار مجرور لم تدع
كله سنه متعلق در مستيم اسم فاعل در طالب ارتفاع دیمكدر (بعض
شرح لمستيم ای لمعال دیمش (صاحب دره المضیئه وهو اسم فاعل
من الاستنام وهو فی الاصل التعلی علی سنام البعیر ثم استعمل فی كل تعل
ای مرقی اطالب رفعة دیمش در (معلوم اوله كه یوینك معنای كركی
كبی ظاهر اولق یو تفصیله محتاج در خلاصه سی یو در كیدیت
من بورده اولان شأوا و الفظندن مراد قریبدر مسافه یا خود قریبدر
برخطوه دیمكدر ز براقوله من الدنو كله سی شأوا و الفظنك صفت
میدیدر و دخی مستیق لفظی اول مسافه قریبی سابق اولاندر ظاهر
عبارت یو در لكن ناظمك مرادی اول مسافه قریبی قصد ایدندر
جمله سنك سابق دیمكدر الی انبیای عظام و ملائكة مقربین در كه
مقام قرب حق قصد ایدندر جمله سنك مستیق یعنی سابق اولاندر
(محصول معنی ديمك اولور كه یارسول الله سن سماوات سبعی
برغایتك ذك خرق و عروج ایتك كه مسافه قریبی قصد ایدندر
جمله سنك سابقه مسافه قریبدر بر مسافه یا خود برخطوه یا ترك
ایتك یعنی ا كه سن واصل اولك مسافه قریبی قصد ایدندر
جمله سنك سابق اول مسافه قریبه واصل اوله مدی انجق واصل

سنك ديمك اولور ز براقول مسافه قریبه واصل اولسد
یتنجیمز علیه الصلاة والسلام اول قریبی سابقه ترك ایتش او اور
كلام ایسه اول مسافه قریبی سابقه ترك ایتك معنای سنه در
(شارح مصنفك الحاصل انه وصل الی مرتبة لم یكن الانبياء والرسل
و الملائكة المقربون ان یصلوا الیه دیمش ناظم من الدنو عبارتیه
یو یحیاه اولان مسافه قریبدر مراد مقام او ادنی او ادیفه
بجاست حروف كله ایله نازكانه اشارت ایدر واقعده قرب معنای سنه
اولان دنو ایله او ادنی یدنده جناس وارد اول مقام قرب كه لیله
معراجده سلطان رسالت پناه علیه صلوات الاله افندی عروج
ایدوب واصل اولشدر اول سدره المنتهی اولدیغنی بعض شرح
یازمشدر (خلاصه معناده صاحب دره المضیئه دیمشدر كه والمعنی
انت تخرق السماوات السبع وترقی الیها حتی ما تركت مسبقا لسابق
ولا مرقی اراق فتجاوزت من (قاب قوسین) و وصلت الی مقام (او ادنی
فی البيت اشاره الی الترقی من (قاب قوسین) الی مقام (او ادنی)
(خلاصه معنای مصراع ثانی) ديمكدر كه ودخی رتبة عالیده طالب
اولانه محل عروج و مكان صعود و ارتفاع ترك ایتنججه به دنك سبع
سماواتی خرق و عروج ایلدك سندن غیرى احراز و واصل اولش
اعلا یی سن احراز ایلدك سندن غیرى احراز و واصل اولش
یو قدر معنای سنه در ز براقول واصل اولسه طالب ارتفاع اولان
مستیمه یعنی طالب ارتفاع اولان ذاته اول رتبة عالیه ترك اولش
اولور كلام ایسه مستیمه یعنی طالب ارتفاع اولان ذاته مرقی یعنی
رتبه والا ترك اولنمقده در

* * * تخمیس * *

* سپهر عزت قریبك طباق منطبقن *

* یچوردی دعوت حق اجدی وصلتک طرقن *

* کیم اوله در كنه قادر یورفتك افقن *

* حتی ادا لم تدع شأوا لمستيق *

* من الدنو ولا مرقی لمستيم *

خففت كل مفاعلن ل مفاعلن م بالاضا مستفعلن فة اذ فعلن

نودیت بال مستفعلن رفع مث فاعلن ل المفرد ال مستفعلن علم وعان
(خففت كل مقام بالاضافة اذ) (نودیت بالرفع مثل المفرد العلم)
قوله خففت فعل ماضی مخاطب در تا فاعل در خطاب سرور کائنات
عليه الصلاة والسلامه در (خففت رفعك ضدیدر انخفاض
انخطا طدر بعض شراح الخفض جعل شئ تحت شئ دیمش كل
خففت فعلنك مفعولیدر (قوله مقام مضاف الیهیدر) مقام موضع
قیامدر (قوله بالاضافة جار مجرور خففت فعلنه متعلقدر اضافت
نسبت معنائه در مثلا رتبة وزارت رتبة خواجكانه نسبت اعلادر
دیمك اولور بو محله مقدر تقدیر اوانور مثلا الى مقامك عبارتتی تقدیر
ایتمش یعنی بالاضافة كلمه سی قید احترازیدر که مقامات سائر
منخفضه واسفلدر دیمكدر احتراز ایچوندر زیرا مقامدن مراد
مقامات انبیاء عظام علیهم السلام ومقام ملائكة مقریندر (قال
الشیخ والمراد من المقام نهاية سیر الکامل الى الله تعالى واکمل
سائر الیه تعالى مقام معلوم) ایدمی دیمك اولور که مقامات سائر
کندو ذاتنده عالیدر لکن یارسول الله سنك مقامکه نسبتله منخط
واسفلدر دیمك مراددر مثلا سماء اول تاسعه نسبتله اسفل
والقدر مع هذا سماء اول کندو ذاتنده نه رتبة عالی اولدیغی
ظاهر در بو منال تحسوسات خارجیه در اما علو رتبة معنویة
اعتباریه ده صاحب مهر اولان وزیر اعظمك مقام صدر وزارت
نه مرتبه عالی ایکن سلطنت و تخت خلافت نسبت الیه بین الزی
والثیانه مرتبه دون اولدیغی محتاج تعریف دکلددر بو بیت مبارکده
هر مقامی خفض و منخط ایلدک دیمك معنایی (شارح مصنفك
بو وجهله شرح و بیان ایتمش که فخفض المقام عبارة عن وصوله
الى مرتبة عليية تصير المقامات بالنسبة اليها كأنها اسافل كذلك
(قال الخفي والمعنى جعلت كل مقام من مقامات الكمال تحت
مقامك تجاوزك عنه) قاضی عضد بو به تفصیل ایدر که (اعلم
ان لكل من السائرین الى الله تعالى مقاما معینا لا یمکسه التجاوز منه
واذا وصل الیه صاحبه صار صاحب کمال ولا شک ان بعض المقامات
ارفع من بعض المقامات فیکون خفض المقام هو الترقی والتجاوز عنه

واذا تجاوزه واستعلی علیه فقد خفضه وخفض المقام يستلزم
خفض صاحبه ای صیرت كل مقام بالنسبة الى مقامك مخفوضا
وجعلت سائر المقامات بالقیاس الى مرتبتك مخفوضا وان كان ذلك
المقام عاليا فی نفسه دیمشدر (اذ كلمه سی محضا ظرف اوراق یاخود
تعلیل ایچون اولق وار) کما قال المصنفك اذهذه تعلیلیة او تمحضة
للظرفیة اکر تعلیل ایچون اولور سه نودیت جله سی خفضت
فعلنك علی اوددیغی مقید اولور (صاحب درة المضیئة اذ علیه
الخفض لا محل لها من الاعراب دیمش تعلیلک معنایی زیرا سن
رفعله ندا اولندک دیمكدر واکر اذ ظرف ایچون اولور سه سکون
اوزره مبنی محلا منصوب خفضت فعلنك ظرفی اولوب نودیت
جمله سنه مضاف اولور معنی سن رفعله ندا اولندیغک وقتده مقامکه
نسبتله هر مقامی خفض و منخط ایلدک دیمك اولور (نودیت صیغة
مجهول اوزره فعل و فاعلدر ندا منادانك اقبالنی یعنی توجهنی
طلبدر قوله بالرفع جار مجرور نودیت کلمه سنه متعلقدر (معلوم اوله که
اشبور رفع کلمه سی مصدر مجهول اولق احتمالی وار یاخود مصدر معلوم
اولق احتمالی وار صاحب درة المضیئة ابتدا مصدر مجهول اولدیغنه
اشارت ایچون نودیت بالرفع الى مقام (قاب قوسین او ادنی) یعنی
یارسول الله مقام قاب قوسینه رفعله ندا اولندک دیمك مصدر مجهول
معنایییدر کذلک (شارح مشار الیه بالرفع کلمه سی مصدر معلوم
اولدیغی احتماله اشارت ایچون اونودیت برفع الحجب بینك و بین
ربك سبحانه وتعالى دیمشدر) یعنی حجاب الیه موانعی باری تعالی رفع
ایتمکله ندا اولندک دیمكدر دیوب فالصدر علی الاول مجهول و علی
الثانی معلوم دیو تصریح ایدر (نته کیم شارح مصنفك والرفع
مصدر معلوم ای رفع الله ایاك علیه السلام والاوجه ان يجعل مصدر
المجهول ای یرتفعك دیمشدر) قال بعض الشراح ای نودیت رفع
المزلة ای جعلك رفیع المزلة مثل المفرد العلم (شارح شیخ زاده واذ
ظرف تخصصت والنداء طلب الاقبال بالرفع ای ملتبساً برفع الله
تعالی ایاك مصدر معلوم او مجهول ای یرتفعك دیمشدر (بو حقیر
ملات سیمر بو وجهله تقریر وملاحظه ایلدک کتب مخویه ده

النداء هو طلب الاقبال اليه تعريف ايدرلر (ايمدى بومحمد نوديت
كلمه سنك معناسى اقبالك طلب اولندى ديمك اولدقده يا محمد عليه
السلام اقبال وتوجهك طلب اولندى ديمك دعوت اولندك ديمكدر
زيرا خارجه بين الناس برناتك توجه واقبالى طلب اولداتى دعوت
ايمكدر بومعنازلك بينلرنده لزوم واردر خصوصاً نحوه منبادارده
ادعو كلمه سنى تقدير ايدرلر نوديت كلمه سنى بومعنازه استعمال ممكن
اولمغه ديمك اولور كه يارسول الله سن رفعه ندا اولندك يعنى سن
رفعت وتعظيم وتكريم ايله ضيافتخانه نعم عظماى قرب حقه دعوت
اولندك ديمك ما لنده اولوب سريت من حرم الى حرم نظمنه
واندن صكره ايسات سابقه نك مضمونه مناسب دعوت اكرام
تعبرى ايله (ناظم معراج سعادتى بركونه دخی ذكر و بيان ايتش
اولوركار اعبانندن بر ذاتى خانه سنه بر كيمسه چاغرسه دعوت ايتدى
تعبرى اكرام وتوقيره مستعملدر (قوله مثل المفرد مثل كلمه سنى لفظاً
منصوب نوديت فعلانك مقدر مفعول مطلق اولان نداء لفظنك
صفتيدر لكن مثل كلمه سندن صكره بر مضاف اليه تقدير ايدوب
شرح اى نوديت نداء مثل نداء المفرد العلم ديمكدر (المفرد مثلك
مضاف اليه يدر العلم مفردك صفتيدر مفرد ايله مراد امثالى بيتده
فضائل وكمالات ايله متفرد اولان ذاتدر العلم كمالات علمه علم اولان
ذات ديمكدر (شارح مصنفك اراد الناظم بالعلم العلامة المشهور
الذى امتاز بعلو القدر وسمو المرتبة الى حيث صار علما بانقضاء
والكمالات بشار اليه بالبيان ديمش (سعد العلامة حاشية كشافه
يقال علم الكرام اوفى انكرم اى مشهور به اذ ذكر الكرم لم يتبادر
الفهم الى غيره يور مشدر (ناظم رحمه الله نوديت مثل مفرد العلم
عبارتيله مناسبات ذكرى مراد ايدوب قواعد نحويه دن منادى
اكر مفرد معرفه اولسه مرفوع اولقى قاعده سنى كمالات ديدان عدد
ايدوب تمام ذكر دن صكره قواعد نحويه دن خفض ورفع و اضافت
ومفرد وعلم جمله اصل احاط نحويه دن بوجبعيت و ذكر
متناسباندر كه مخبر عقولدر مع هذا معنای مقصوده قطعا محل
دكدر (معلوم اوله كه كلامه بومقوله مناسبات ذكر اولقى

بين البلغا والشعرا ثابت معتبردر كه علم بديعده محسنات معنويه دن
تعداد ايدوب مراعات النظر وتناسب تسميه ايتشدر (قال
العلامة السعد فى المطول ومن المحسنات المعنوية مراعات النظر
ويسمى التناسب ايضا وهو جمع امر وما يناسبه وقد يكون الجمع
بين امرين وقد يكون بين ثلاثة امور وازيد نحو قول الشاعر فى صفة
الابل فى التحافة والهزال (بيت عربيه) كالنفسى المعطفات بل
الاسهم مبرية بل الاوتار (جمع الشاعر بين القوس والسهم والوتر
اتمنى اشبو مراعات النظر اشعار تركيده دخی مقبول ومعتبر اولوب
شعراء روم بويكه جمعيت ديرلر بوييت كبي كه جمعيت واردر بيت
(مقيم زيراواى توكلزناى قراء مرزعه غيدير زعامتزن) ايمدى مانحن
فيهمز اولان سالف الذكر بيت مبار كه خلاصه معناسنده
(شارح درة المضيه ديمش والمعنى ان خفض جميع المقامات
بالنسبة الى مقامك حين اختارك الله بالرفع اليه مثل رفع المفرد العلم
فى النداء فيكون التشبيه لطيفا غريبا ولا ينجى ما فى جمع الخفض
والاضافة والندا والرفع والمفرد والعلم من الحسن والمقابله (قال
شيخ زاده يعنى طلب الله اقبالك بفضله وعنايته مثل فى ما يطلب
فيما بين الناس مثل ما هذا الرجل يل اتعظيم والاكرام فانه روى ان
جبرئيل عليه السلام جاء بالبراق ودعا بغاية التعظيم والاحترام
(محول معنای بيت) بوجه اوزره در كه با لاده تفصيل اولنديغى
اوزره نوديت ما لده دعوت معناسنه اولدقده ديمك اولور كه
يا محمد سن فضائل وكمالاته منفرد وعلم كبي طرف حقه رفعه دعوت
اولمغه يعنى دعوت اولنديغه بناء بر مقام كچوب اعتلا ايلوب
واصل اولديغك مقامك جمله مقامات وراسنده واسفنده قالمغه جمله
مقاماتى منخفض ومنحط ايلدك ديمك اولور يا خود نوديت دعوت
معناسنه اولوب (شارح مصنفك يقال ناداه مناد اى صاحبه
ديديكى اوزره ندا اولندك معناسنه اولور سد ديمكدر كه مفرد معرفه نك
رفعله ندا اولنديغى كبي ندا اولمغه خفضت كل مقام الخ يعنى مثلا
مفرد معرفه اولان زيد مثلا يازيد ديوندا اولنديغى كبي سندنخى
يا محمد ديوندا اولندك لكن ندا مطلقا دكل بلكه رفعه ندا اولندك

یعنی یا محمد مرتفع اول عروج ایله مقام قریبه مرفوع اول اعتلا ایله
دیوندا اولندك ديمك اولوب سبقت ایدن سریت من حرم الی الی
حرم بیتنی معنا تا کید اولور لکن ندانک متوقف اولدیغی حرف
ندا ادعوی مقامنده درید کیری اوزره بوسورتده دخی ندا اولندك ديمك
دعوت اولندك ديمك نذر زیرا یا محمد دیو حقیقه ندا اولندیغی نه دن
معلوم خصوصاً جناب کبریا اصواتدن عبارت اولان ندان مرتهدر
بهر حال مراد نداء معنویدر (پس ندا اولندك ديمك بو تقدیرده
دخی دعوت اولندك ديمك معناسنه اولغله بیت آتی بی علیت ایله
ربط دخی مناسب اولور) لما سیجی تفصیله و فی البیت من البدیع
الاقتباس التحوی و مرعات النظیر الخفض والاضافة والندا
والمفرد والعلم والمقابلة بین الاضافة والمفرد والطباق بین الخفض
والرفع وحسن التعلیل والنشیه و تمکن القافية

* * تخمیس * *

* اولوب نهایت قرب محبته نافذ *

* یدار آتله سن سن او حبله آخذ *

* اورتبد اولدك انكله نیدلره فاند *

* خفضت كل مقام بالاضافة اذ *

* نودیت بالرفع مثل مفرد العلم

کیاتفو مستفعلین زیوص فعلن ل ای مس مستفعلین تتر فعلن
عن العیون مفاعیلن و سر فعلن رای من مستفعلین کتم فعلن
(کیاتفوز بوصول ای مستتر) (عن العیون و سرای منکتم)

کیا تنوز کی فعل مضارع ناصب اولان حروف دندر تعلیل
ایچوندر مازانده در تفوز فعل مضارع مخاطبدر کی ایله منصوبدر
فاعلی تحننه انت ضمیری فخر عالم علیه الصلاة والسلامدن
عبارتدر جمله سی بیت سابقده خفضت کل مقام قولنک علت نماید
مقامنده علتیدر (نه کیم بعض شراح انک خفضت انک ظفرت
بوصول الخ دیمکدر دیمش تفوز ظفر و نجة معناسنه اولان فوز دندر
مقصودنه فائز اولدی یعنی مقصودنه ظفر بولدی واصل اولدی
دیرل بو محله تفوز فعلی فزت معناسنه در یعنی ناظم شمیدیکی

حانده رأی العین منساهده به دلالات ایلین فعل مضارع
کتور دیکی کمال تحقق فوز و وصله اشارت ایچوندر (شارح
مصنفک تفوز یعنی فزت عدل عن الماضي استحضار تلك الصورة
الغریبة المطلوبة دیمشدر) قوله بوصل جار مجرور تفوز فعلنه
متعلقدر و وصل هجره ضدیدر تنوین تعظیم ایچوندر و صل
عظیم اولدیغی ظاهر در که غایت مطلوب اولان وصول الی اللهدر
قوله ای مستتر ای کلمه سی بلا تشدید حرف تفسیردر جائی زید ای
ابولک کی تشدید ایله اولور سه کاهی استفهامیه اولور نحو ای وقت
بحیث و کاهی صفت اولور بو مقامده اولدیغی کی زیرا صفت
الیه مشتقاتدن اولق لازم دکلدر بلکه موصوفده بر معنایه دلالت
ایلین کلمه صفت واقع اولق جائدر ای کلمه سی دخی استفهام
معناسندن غیری بعضی استعمالندن موصوفده واقع معنایه دلالت
ایتمکله صفت وقوعی جائدر (قال مولانا جامی ولا فرق بین ان یکون
النعت مشتقا او غیر مشتق فی صحت وقوعه نعتا اذا کلن وضع
غیر المشتق لغرض الدلالة علی المعنی الواقع فی المنبوع بان یدل علی
حصول معنی لذات مادم یجوز ان یقع نعتا علی ذلك مثل مررت
برجل ای رجل ای کامل فی الرجولية فای رجل باعتبار دلالتیه فی
مثل هذا التركيب علی کمال الرجولية یصح ان یقع نعتا و فی مثل ای
رجل عندک لا یصح ان یقع نعتا بل هو استفهام) ایمدی بو محله
ای لفظی بوصل قولنک صفتی اولغله وصل کامل فی الاستتار
دیمک اولور و اگر مستتر قولنک صفتی اولور سه ای مستتر کامل
معناسندهدر (قال الشیخ ای ظفر بوصل ای مستتر ای بوصل
مقول قبه ای مستتر ای کامل فی الاستتار لا یطلع علیه احد ولا یکنه
کنهه کما یقال هو رجل ای رجل کامل فی الرجولية
(شارح درة المضبته وای مستتر بالجر صفت وصل مضاف الی
مستتر و فی الکلام قلب ای بوصل مستتر کامل فی الاستتار عن
غیرک بحیث لا یکنه کنهه دیمشدر) (عن العیون جار مجرور مستتر
کلمه سنه متعلقدر عیون ایله مراد حواس ظاهره دن اولان ابصار
اولق جار کمالک بصائر اولق دخی جائر دیمشدر) و سر بالجر

وصل اوزرینه معطوف بر سر امر مستور معنایند در قوله ای کلمه سی
مصراع اولده سبقت ایلدیکی اوزره سر کلمه سنک صفتیدر منکم
لفظنه مضافدر (منکتم) کتماندن اسم مفعولدر کتم واخفا ستردر
یومحاده دخی قلب وارد رای سر منکتم کامل الاکتام عن الخلق
دیمکدر (شراح مصنفک ظفرت بوصل کامل الاستتار بحیث
لا یطلع علیه احد من الانبیاء والملئکة المقرین علیهم السلام وقوله
وسر ای منکتم من قولهم کنت الشیء سترته وانکتم استتردیمش
(بعنی شراح کما تفوز عبارتی بیت سابقده اولان خفصت فعلیه
علت غایه اولدوغنی بوجوهله تقریر ایتشدر ای خفصت لان
تفوز اوحی تفوز بوصل مستتر ای مستتر عن عبون اذلا یمكن ان یطلع
علیه نبی ولاملاک مقرب علیهم السلام ولان تفوز بسر منکتم ای
منکتم ای لا یحیط به احد علما الا انت وربک دیمش

* * تخمیس * *

* عطار ایتدی سکا حق خزائن برن *

* عقول درک ایده مز ذات واجبک سرن *

* اوشام دعوتی اولدی خدای مقتدرن *

* کیمیا تفوز بوصل ای مستتر *

* عن العیون و سر ای منکتم *

حزرت کل مفاعیل فحنا فعلین ر غیر ممش مستفعلین ترک فعلین
وجزت کل مفاعیل ل مفا فعلین م غیر م من مستفعلین دحم فعلین
(حزرت کل فخر غیر مشترک) (وجزت کل مقام غیر مزدحم)
فحزت فافعال سابقده نفر یعیه در حزت حاء مهمله وزاء معجه ایله
فعل ماضی مخاطبدر تاء خطاب باعلیدر مخاطب سرور کائنات جلایه
الصلوة والسلام افندیمر در حزت حوز دندر جعت وحویت
دیمکدر یقال حازه ای حواء وجمعه دیرلر کل فخر مفعولیدر فخر
مضاف الیه بدر فخر واقفخار وفخر مصدر در یومحاده مراد ما
یفتخر به در مثلاً کلمات الهیه وسائر انکله فخر اولنه جی اوصاف
وفضائلدر قوله غیر جر ایله فخرک صفتیدر یا خود نصیله فخر درن
حاندر قوله مشترک غیر کلمه سنک مضاف الیه بدر مشترک فید

دیمکدر زیرا اسم مفعولک صله سی ظاهر اولان محله حذف
اولمقی قاعده در المساک مشترک دیرلر یعنی مشترک فیه دیمک معنای
مراد اولدیغی ظاهر اولمقله فیه حذف اولمشدر فخر ایله مراد
اخردات ایله مشترک اولیوب انجیق پیغمبریمز علیه الصلوة والسلام
افندیمره مخصوص مابه الافتخار اولان مفتخراندر که من جلتهها
خلاق عالم جل سانه زعالی حضرتلرینک حبیب اکرمی اولدقلری
وقاب قوسین او ادنی رتبه سی قرب حقه وصوللری ومقام مجود
ولواء الحمد ایله مکرم اولدقلری ورفعتک آیه کریمه سی منظومفجه
مدار ایمان اولان (لا اله الا الله محمد رسول الله) کلین شها دیننده
وآذان شریفده اسم ذاته اسم محمدی معاذ کراولوب اشبوز کرده
اسم ذاته مقارنت ایله ترفیع کندولره مخصوص اولان مابه الفخر
والمباهاتدر که غیر مشترک فیه در یعنی بونلرده مشترک اولمش یوقدر
(نته کیم قطب العارفین مقتدای واصلین حضرت شیخ
عبد القادر کیلانی قدس الله سره السامی صلوات مشهوره سنده
اول مفتخرات مخصوصه دن بعضی اثناء صلوات ودعاده
بوجوهله ذکر ایتش

اللهم صل علی حبیبک محمد الذی هو فلق صبح الانوار الی وحدانیة
وطلعة شمس الاسرار الی بانیة قره عین الیقین مرآة اولی العزم
من المرسلین نور انوار بصائر الانبیاء المکرمین محل نظرک وسعة
رحمتک من العوالم الاولین والآخرین اشرف الحقایق
الانسانیة الذی خلقته من نور ذاتک وخلقته من نور الانبیاء
والمرسلین رحمة للعالمین المؤید بالروح الامین

وخاتم النبیین

وسائر کلمات کرامت اتقار ایله کشف حقایق محمدیه دن لمعه نثار
بصائر معرفت اولشلردر (ایمندی انبیاء عظامک مابه الافتخار لری
اولان رؤیت و خلعت و تکلم وسائر جمیع مفتخراتلرنده بمدوح خدا
علیه الصلوة والسلام افندیمر سائر انبیائک جمله سیله مشارکت کلیه لری
اولدیغندن ماعدا سالف الذکر مفتخرات که حبیبیت ومقام قاب
قوسین مرتبه معراج قر بیت کندولره مخصوص اولوب هر بری

خصیصة ذات عالی لری اولان او مقوله مقتضای آنکه کله سنی جمع
بیوردقلری (ناظم علیه الرحمه) فحزرت کل فتوح غیر مشترک قولیه
اداو بیان ایتشد (وجزت جیم وزاء منقوطه ایله فعل ماغنی مخاطبدر
فعل و فاعلد رجه سنی مصراع اولده فحزرت اوزرینه معطوفدر
جایجوز جوازا اذا تبحر اوزه و تعداه دیشلمر معنای سنی بکدک
و تجاوز ایلدک دیمکدر (کل لفظی جزت فعلنک مفعولیدر مقام
مضاف الیه در قوله غیر لفظا مجرد و مقامک صفتیدر یا خود منصوب
اولوب حال اولور مصراع اولده اولدیغی کبی (شارح دره المضیبه
مقامی بیسانده دیمش که المراد من المقامات المزدحمه فيه مقامات
الانبياء من الرؤية والمحبة والخلة والتكلم وغيرها من مقامات
العارفين الواضحين السمات عندهم بدرجة السلوك في الحال والتعبير
عنها غیر ممکن (قوله مزدحم غیر لفظنک مضاف الیهیدر) مزدحم
فيه دیمکدر بومقوله اسم مفعولک صله سنی ظاهر اولغله اکثر یا
حذف اولدیغی مصراع اولده بیان اولمشدی (بعض شراح
مزدحم مصدر مییدر ازدحام معنای سنی در ازدحام کثرتدن حاصل
اولان زجنه و تعب دیرل دیدی (شارح مصنفک بقال و ازدحم
القوم علی کذا ترا حوا علیه و تنازعوا فيه دیمش من غیر مزدحم دیمک
او مقاملر مزاحم فيه اولدیغی خالده او مقاملری تجاوز ایلدک بکدک
دیمکدر غیر کله سنی مقام لفظندن حال اولدیغنه کوره معنادر اما
صفت اولدیغنه کوره معنی کل مقامی تجاوز ایلدک و اصل اولوب
تجاوز ایلدک دیمکدر کل لفظی جمیع مقاماتی حاوی اولغله دیمک
اولور که بلا تعب بر مقامه و اصل اولدک بعده اتی بکوب بر مقامه
دخی و اصل اولدک بعده اتی دخی بکوب کذا و کذا کل مقاماتی
یعنی مقامات انبیاء که دره المضیبه نکه با آله تنهیل ایلدیکی
مقامانه و اصل اولدک اتی دخی تجاوز ایلدک اندن بر مقامه واردک
اتی دخی بکوب کذا و کذا مقاماتی تجاوز ایلدک دیمک اولور
(ناظم علیه الرحمه) نهایت و وصول یعنی تجاوز نه محله منتهی اتی
ذکر اینه کله بوعید فقیرک ملاحظه مده بر معنای مقصوده اشارت
مراد ایدر دیمک ممکن در کذا یعنی یا رسول الله کل مقام انبیاء عظام

علیهم السلامه من غیر ازدحام و تعب و اصل و تجاوز ایلدک دیوب
نهایت و وصول ذکر ایتدیکی صاحب سعادت علیه الصلاة والسلام
افندیمزک سیر فی الالهده ترقی دائمی والی غیر النهایه مقامات
احراز لینه اشارت ایدر (نته کیم مقامات سیر الی الله تعالی غیر
متناهی اولدیغی حاشیه بیضاویده سورة فاتحه شریفه تفسیرنده
(شیخ زاده علیه الرحمه) تحقیق مقام ایدر که فان السائر الی الله تعالی
یتجرد عن التعلقات الکونیة الی ان یترقی مقام المشاهدة ثم الی مراتب
اخری من الاتصال والانفصال والفناء والبقاء و یتنهی عنده السیر
الی الله تعالی و عند انقطاعه یتبدی السیر فی الله تعالی و هو لا ینقطع
ولا یتناهی و الیه اشار من قال شربت الحب کأ سا بعد کأ ش ذانقد
لشراب ولا رویت بوقریر ضعیفانه من مقتضا سنج سلیطان انبیا
علیه الصلاة والسلام افندیمزک سیر فی الالهده ترقیلری الی غیر النهایه
اولوب بر مقامده منتهی اولما غله شراح قصیده نک و جزت کل مقام
نظمنده ای کل مقام سوی مقامک تقدیر ایلدک لری تکلفاته دخی
احتیاج قالماز (کما قالوا فان قلت اذا تعدی صلی الله علیه وسلم کل
مقام فقد تعدی مقامه و منزله بحکم العموم قلنا المقصود کل مقام
غیر مقامک و المخصص العقل کافی قوله تعالی خالق کل شیء یعنی سؤال
ایراد ایتشد که و جزت کل مقام دیمک هر مقامی تجاوز ایلدک بکدک
دیمکدر پس کل کلام سنک تحتده سید الانبیاء علیه الصلاة والسلام
دخی مقامی داخل اولوب مشمولاتندن اولغله کند و مقاملری
دخی تجاوز ایلدک لازم کلد و مقصود اینه جمیع مقاماتی بکوب
اعلی الاعالی اولان کند و مقامکه و اصل اولدک دیمکدر دیو ناظمه
اعتراض ایدوب بعده بوجوهله جواب و یرمشلر کل کله سنی فی
الحقیقه مقامات انبیاء و مقام نبیا علیهم السلامه شاملدر لکن عقل
بو مقامده کل کله سنی مشمولاتندن بعض افراد نه تخصیص
ایتشد که اول بعض افراد مقامات سائر در بوضوئده کل
کله سنی ایله مراد انجق مقامات سائرده اولوب مقام سلطان انبیاء
علیه الصلاة والسلام انده داخل اولما غله و جزت کل مقام سوی
مقامک دیمک اولور (نته کیم) الله خالق کل شیء آیت کریمه سنده

شیء لفظی ذات حق و سائر ممکناته شاملدر لکن عقل مخصوصدر که
 کل شیء سوی ذاته دیمکدر زیرا عقل جزم ایدر که حق سبحانه
 و تعالی کند و ذاتی خالق اولمق محالدر ایدمدی خالق کل شیء سوی
 ذاته دیمکه خلق ایتدی عقل ماسوایه تخصیص ایدر (اما بوحقیقت
 یا لاده تقرر ایدمیکم معنی اوزره سؤل من بور توجه ایتز زیرا جزت
 کل مقام عبارتق کل مقامی تجاوز ایلدک دیمک غیر انتهاییه مقاماتی
 تجاوز و سبقت ایلدک معنایه اولغله ترقی و تجاوز ایلدک دیمک
 بر محله و بر مقامده توقف ایدوب منتهی اولماز که حتی کند و مقامکی
 دخی تجاوز ایلدک دیمک لازم کلمک محذوری ایله سؤل من بور
 توجه ایلله خلاصه معنای پنده بعض شراح دیمش که فاصل
 المعنی جمعت کل فضائل التي لا اشتراك للغير فيها و تجاوزت کل
 مقامات المحبة التي لا ازدحام للغير فيها لكونك مخصوصا بها
 وبعض شراح یعنی لبلة المعراج کل فخر لم یکن یصلح الا لک
 و جزت کل مقام من المقامات حال کونک و حیندا فریدا من غیر
 مزاجم یزاجک اذ لا یصلح لتلك المقامات الا انت دیمشدر (معلوم
 اوله که فجزت عبارتده فاء تفریعیه و فاء نتیجه در دیدیلر (ایمدی
 سبقت ایدن ایکی عدد بینک نتیجه سی وائلره منفرع اولدقد
 (محصل معنای بیت) بو وجهله ربط اولور که یارسول الله
 فضائل و کالاتده مفرد و علم مرفوع اولدیغی کبی طرف حق
 دعوت اولندک که حتی بر احد مطلع اولمق ممکن اولمیان وصل
 کامل مستر و اسرار منکته اکهمیه یه فائز اوله سن دیو (پس چونکه
 بویه در اول رفعله دعوت و معراج سعادتده جمیع مقتضاتی کند که
 جمع ایلدک و سیر الی اللهیه اولان کل مقاماتی بلا تعب بکدک
 تجاوز ایلدک دیمکدر یا لاده تفصیل اولندیغی اوزره چونکه سیر
 الی اللهیه اولان مقامات غیر انتهاییه اولغله الی غیر انتهاییه تجاوز
 و سبقت ایلدیکم مقامات غیر منتهایی در دیمک اولور (وفی البیت
 من البديع الجناس المطلق بین جزت و جزت لا لاحق ولا المحرف كما ظن

* تخیس *

* خروش بحر محبت چواولدی ساکن *

* چیقردی ساحله نیجه لالی پاکن *

* خصوص ذالته هب اولدی زیب اذراک *

* فجزت کل فخر غیر مشترک *

* و جزت کل مقام غیر مزدحم *

وجل مقی مفاعیلن دارما فاعیلن وایت من مستفعلن رتب فعلین
 و عزاد مفاعیلن را کما فاعیلن اولیت من مستفعلن نعم فعلین
 (وجل مقدار ما وایت من رتب) (و عزاد را کما اولیت من نعم)
 قوله وجل و او عاطفه در فعل ماضی در جل یجل بالکسر اذا عظم فهو
 جلیل وجل بجلاله ای عظم عظمت و کبریاه دیمشدر بمقامده جل
 عظیم دیمکدر مقدار فاعیلدر جمله سی بیت سابقده اولان احد فعیلن
 اوزرینه معطوفدر شیئک مقداری قدری و مبلغدر که المقدار
 مایتعرف به الشیء ایله تعریف ایتملر مقدار کلمه سی ماء موصوله
 مضافدر مصدرک مفعولانه اضافتی قیلندندر (قوله ما وایت نسید لایم
 ایله فعل ماضی مخاطبدر مجهول صیغه سی اوزره در ولایتدن مشتقدر
 سن والی و ریدس قلندک دیمکدر فعل و فاعیلدر جمله سی ماء موصولک
 صایه سیدر مایه عائد غیر متخدد و در ماء موصول مع صلتده مقدار لفظنک
 مضاف الیهیدر ای جل مقدار الشیء الذی وایتده او وایت علیه دیمکدر
 (سارح مصنفک وایت بر شخصی والی و حاکم قلمغه دیرلر دیمش (شارح
 شیخ زاده و لایه العمل او البلده قلده و رأسه فیه دیمشدر (و آنشولیده
 انوائیه علی وزن التریبه بر کیمسیدی بر ایه والی قلمق یقال و لایه الامیر
 عمل کذا یعنی امیر فلان عمله انی عامل قلدی و لایه بیع الشیء یعنی فلان
 کیمسه بر شیئک یعنی اکانفویض ایتدی سبویه ولایه فتحله مصدر
 کمرله اسمدر امارت و نقابت کبی زیرا ولایت اسمدر والی اولوب
 اوزرینه طور دیغک نستهک (پس بجن مصدر دیسدر واری
 مفتوح قلرل دیدی بو مقاصده فتحله مصدر و آلی و حاکم قلندیغک
 شیئک قدری و اعتباری جلیلدر دیمک اولور من رتب من بیانه در
 مای بیاندر (شارح کافیه مولانا جامی یحیی لفظه من للتبیین ای
 لاطهار المقصود من امر مهم و علامته صحة وضع الموصول

فی موضعه مثل قوله تعالى (فاجتنبوا الرجس من الاوثان) فانه اوقلت
من الرجس الذي هو الوثن استقام المعنى ديمشدر (رتب جار ايله
مجرور اولوب مقدر كائنا كنه سنه متعلق مادن حالدر رتب بضم
الراء المهملة وفتح التاء (رتبه نك جعیدر رتبة جلیله ومنزلة عالىه
معناسنه در) قوله وعز فعل ماضی در قلت معناسنه در (شارح
مصنفك وعز الشئ قل ما يوجد ديمش قليل اولان شئ رغبت
واعتبار بولديغی ظاهرا در عرف ناسده دخی فلان شئ بك
عزیز اولدی دیرل یعنی قلتي وار بو انما یور معناسنده مستعملدر
(شارح حنفی عز جاء لمعان عز یعنی قل وعز یعنی غلب وعز
الشئ ای تعسر وامتنع ومنه قوله تعالى (وما ذلك علی الله بعزیز)
بومقامده عز امتنع معناسنه اولمق ظاهر در (قوله ادراك
عز فعلنك فاعلیدر (ادراك علم ومعرفت معناسنه در
(قوله ما اولیت ما موصوله در اولیت صیغه مجهول اوزره فعل
ماضی مخاطبدر فاعل ضمیری تاء خطابدر ایلادن مشتقدر
ایلا اعطى معناسنه در اولیت کله سی اعطیت بابتدن اولوب
ایکی مفعوله تعدی ایتکله مفعول اولی ماء موصوله راجع ضمیر
مخذوفدر اولیته تقدیرنده در اولیت جمله سی ماء موصولک صله سیدر
ماء موصول مع صلته جمله سی ادراك لفظنك صفتیدر (قوله
من نعم من بیانیسه در جار مجرور مقدر كائنا كنه سنه متعلقدر ماء
موصولن حاندر یاخود اولیت فعلنك مفعول ثانیه سیدر (نعم
نعمتك جمیدر بو محمله انعام اولان شیئك اسمیدر که منعم به
معناسنه در (درة المضيئه صاحبی فاضل ینکا کردی دانا
خلاصه معناده دیمش که (المعنی جل وعظم مقدار ما اولیت علیه
من المراتب العلیه والمناصب الرفیعه وعز ادراك ما اعطيته من النعم
الفضلی والرتب العلیا قیل النعمة التامة ما یحمد عاقبته واهذا
یقال الکافرون غیر منعم علیه واعظم الرتب رتبة التقرب الی جنابه
المتعال واعز النعمة الوصال اللهم ارزقنا نعمة الوصل والتلاقی
وبعدادن ذلة البعد والفراق (بعض شراح مال معناده دیمشدر که
وحاصل المعنی وجل مقدار ما جعلت والیاله من المراتب العظیمة

منها مقام (فاوحی الی عبده ما اوحی) وعز ادراك ما اعطیت من النعم
الکثیرة الجلیة منها مقام (لقد رأى من آیات ربه الکبری)
(محصول معنای عبارت بیت) ودخی یا رسول الله سنسک والی
قلند یغک یعنی والی وحاکم نصب اولدیغک رتب سامیه نك قدری
جلیل وعظیم اولدی وسکا اعطى اولان نعمتک علم وادراکی
عزیز اولدی یعنی ادراکی محال ومنتع اولدی (یاخود قبل وفهم
وادراك ایدن قتی ازونادر در دیمك اولور واقعا صاحب سعادت
علیه الصلاة والسلام افتدیمزه تقلید وتفویض اولان رتب
سامیه از جمله حبیبیت رتبة جلیله سی نه مرتبه عظیم القسدر
وجلجل اولدیغی بیاندن مستغیدر كذلك ليله معراج سعادته
اعطى اولان خزائن اسرار ونیجه نیجه نعم جزیه دوسرا
علی الخصوص مملوب اقصى واصل مقصود اولان فناء فی الله
ووصول الی اللهک فهم وادراکی نه مرتبه عزیز اولدیغی ظاهر در
(وفی البیت من البدیع مراعاة النظیر بین جل وعز والجناس
المطرف بین اولیت وولیت لا الناقص

* * تخمیس * *

* فراز صدر حبیبیت ارفعی رتب * *

* که ویردی ذاتکه حق اول مقام محترم * *

* عقول ایشمزا کاصرف ایدرسنه روزوشن * *

* وجل مقدار ما اولیت من رتب * *

* وعز ادراك ما اولیت من نعم * *

لطیفه (معلوم اوله که ناظم علیه الرحمة والغفران اول سرور
کائنات محبوب خدا علیه افضل التحیات حضر تارینك معراج
سعادت منها جلری بیاننده اولان مدایح جلیله بی بو محمله اتمام
ایدوب بوند نصکره شاهد معنای اوصاف علیه بی لباس دیکرده
وصورت اخراجه جلوه کرساحه ذکر وانشاد ایتشدر (شراح
علیهم الرحه معراج شریفی بتمامه علی التفصیل نقل بیورمشدر
انلک تحریر اترینی بیان و تسطیر ثابت مرحومک ادهم نامه سی
دیباچه سنسده اولان معراجیه منظومه بی ذکر و تحریر ترجیع

واختیار اولتغه بعینه بوکونه نقل بالمسطر ايله صفای بخش ارباب
طبیعت اولق انسب کورلدی

برشبانه که نو عروس سپهر * پرده شامی ایتدی پرده مهر
اول کیجه سر شریف کعبه دین * خانه امهانده ایدی مکی
خادم در سخنان تزیل * موصل وحی حضرت جبریل
نازل اولوب حبیب معبوده * کادی دعوتی خوان مقصوده
بر براق خجسته بی در دست * همچو طاوس خلد زیب پرست
پایه جهره سای اولوب صد بار * دست اطفای ایلدی بیدار
دید ای شاه مستند تجلیل * چوق سلام ایلدی خدای جلیل
سزای دعوت ایلدی تنها * بیورک منظر در اهل سما
لطف واحسان کبریای کورک * بی تکلف کلک خدای کورک
کعبه انبیا طی زائر اولک * بو کیجه حضرت مسافر اولک
صحن جنت یول اوزره باغکدر * روضه لامکان قوناغکدر
سکا ای ناز پرور لولاک * بریم کلک خیامیدر افلاک
ماه بر قرص سفره هاله سیدر * جل چرخ یول نواله سیدر
ظاهر جبریل اولوب بنک طاشی * بند ای اول پادشاهلرک باشی
نه در اول حاجی حرم جلیل * کاوله عکای حضرت جبریل
بندی چون که خواجده ابرار * یوکنی طوتدی اول خجسته مهار
نوله طار طایه انده اول در ناب * ایکی التون تراز و سیدی رکاب
شوقدن دست اولوب علی الاطلاق * باسدیغی بیری بلزایدی براق
اولدی نقش نعلانی فرخ قال * سمت محراب قدس دولته دال
برجسته اول امام وری * قلدی چون عزم مسجد اقصی
انبیا ايله مرسلین تمام * اولدی بر مقتضای وقت امام
چون که انشاء راه ایدی اما * سفری ایکی رکعت ایتدی ادا
رساک جمله سن اوذات شریف * ایلدی اتفاقه تشریف
کور دی بر زرد بان بی مانند * درجات بهشت کعبی بلند
جامع آسمانه منبر ایدی * نامه دعوتیه یا مسطر ایدی
روح و شکریم بدندن ایتدی خروج * چیقدی دنیادن ایتدی اکه خروج
مفخر انس و جنی و صنف ملک * آسمانه چیقردیلر او که رک

مزل ماهه واردی ضیف عزیز * ایتدی بر تن رکاب دست اویر
باقیدی اول خدیو نالیشان * رخس عزمه اوزنکی ایتدی همان
مجلس ثالث اولدی چون مسکن * و بر دی ناهید ساز شوقه دوزن
نه نگاه ونه التفات ایتدی * دوزن بوزمدی کچوب کندی
نوله آرتسه شانی کویوانک * قره آغا سیدر سلیمانک
غرفه عرش کیم مقرر نس ایدی * پرده بارگاه اطلس ایدی
باصیحق اوستنه براق ايله پا * اولدی اطلس قبرجی پیدا
کلیمک سدره به حبیب جلیل * قالدی پرواز دن پر جبریل
جای دیرینه ده کچوب یرینه * قالدی یازلدی مآئنه دیرینه
فرقتدن دو کوندی یاندی براق * جسمه نعل یاقدی داغ فراق
کاردن چونکه قالدی اول ایکی یار * یناشوب رفرق اولدی خدمتکار
حاصلی رفته رفته رفرقده * قالدی یولده چوماه یک هفته
برمقامه ایرشدی اول سلطان * نه زمین وارنه آسمان نه مکان
رنیک و بودن منز و طاهر * عالم نور و عشق و عالم سیر
ایتدی نا که صفار سان سماع * ادن منی کرامتن اسماع
او کرامته جهم اولوب سوزن * کجادی بیک پرده نور و ظلمتن
بی تکلف اوضیف خوان قبول * مجلس خواص قریبه بوالدی وصول
برق اوروب شش جهاتدن انوار * لامکان اولدی هب تجلی زار
نه دهن و ارایدی نه سمع و زبان * هو دیو هوا بشیدر ایدی همان
جانی محو و ایلوب تجلیار * ینه اثبات ایدر تسلیمار
گاه نابود ایدی کاه بدید * دل مشتاق سر خلق جدید
فانیات اولدی کائنات همان * نور ذات ایدی ایلین لمعان
کجادی تاز کلک ايله نیجه سخن * قصه عشق ایدی محبتدن
کرمندن مهین غفار * مصطفایه خزان ایتدی نثار
عقابه صغیر عطیه لر و یردی * وصفه کلز هدیه لر و یردی
یوکنی طوتدی خواجده عالم * انصرافه اجازت اولدی اودم
سرعت مرده ایچون امتنه * طرفه العین ایچنده کلدی ینه
کرم بوالدی فراش فاخرینی * کرم اسی صوغه دی یرینی
یک نیک ایلدی رسول کریم * اول هدا یابی امتنه تقسیم

ظرفی مقدار الدی هر کس فیض * استرم بنده ثابت اور کس فیض
یا آلهی عنایت ایله بکا * جام عشقی کرامت ایله بکا
بنی رآه رضاده قوللندر * خدمت مصطفاده قوللندر
با بلندی جاه سرور دین * بکمال چهار یار کزین
بشری لنا مستفعلن معشرال فاعلن اسلام ان مستفعلن لنا فعلن
من العنا مفاعلن یقرک فعلن ناغیر من مستفعلن هدم فعلن
(بشری لنا معشر الاسلام ان لنا) (من العنا رکا غیر منهدم)
(قوله بشری ثلاثی مصدر یدر بشارت معنانه در بشارت مسرت
وفرح وانبساط و یرن خبره دیر لر مرده خبری بومقوله دندر) بشری
تقدیرا مرفوع مبتدا در نکره موصوفه مبتدا اولق جائزدر) ته کیم
شراهر ذاناب عبارتند شر کلمه سی نکره موصوفه یا خود
مخصوصه بالتقدیم اولغله مبتدا وقوعی جائزدر دیدیلر) بومقاده
دخی صفت محذوفه اولان عظمی کلمه سی ایله موصوفه اولغله
مبتدا اولشدر قوله لنا جار مجرور کائن محذوفه متعلق اولوب
مبتدائک خبر یدر تقدیری بشارت عظمی لنا یعنی بزم ایچوندر
دیمک اولور یا خود بشری مبتداء محذوفک خبر یدر تقدیری هذه
المناقب المذكورة بشری لنا) یعنی پیغمبر یمز صلی الله علیه وسلم
افتدیمزک مظهر اولدیغی سابق الذکر اکرام دعوت آلهی
وضیافت نعم لاتناهی ایله کمال تقرب الی الله تعالی و غیرها بونلر
بزره بشارت و تبشیر و مرده حظیه در که بوقدر التفات و تقرب
ونظر محبت مظهر) بوله بر حبیب خدا پیغمبر ذیشان علیه الصلاة
والسلامک امتندن بولندق دیمک مالنده اولور بوضوئته لنا قولی
جار مجرور بشری کلمه سنه متعلق اولور (معشر جماعت معنانه در
لفظ منصوب مناد در حرف ندا محذوفدر الاسلام مضاف الیه یدر
اضافت بمعنی الالام اولغله اسلام ایچون اولان جماعت دیمک
اولور یا خود اهل لفظی محذوفدر جماعة اهل الاسلام دیمکدر
اسلام و ایمان معرفتی واجب اقدم امور دینیة دن اولغله تعریف
و بیان عاجزانه مبادرت و اقدام اولندی بحث تصدیق خاتمده
مفصلدر (معلوم اوله که ایمان لغته ایتمقدد اصطلاحده رسوله

و منزل الی الرسوله اینانوب و تصدیق و قبول ایدوب رسوله متابعتی
الترامدر شرعده بوندن صکره دل ایله اقرار دخی ایتمکدر) ایمدی
ایمان تفصیل ایلدی کمز اوزره ماجاء به النبی علیه الصلاة والسلامی
اذعان و تصدیق و قبول و متابعتی التزام اولغله تصدیق منطقیدن
بر نوعدر دیمش لر زیرا تصدیق منطقی دخی بویه حکمی اذعان
و تصدیق و قبولدر لکن متابعتی التزام ایله مشروط و مفید دکلدر
اشبو فصل میمر ایله جنس اولان تصدیق منطقیدن خاص اولغله
اندن نوع اولور (سید شریف حاشیه بیضاویده دیمشدر که
التصدیق المنطقی قبول لوقوع النسبة اولو وقوعها والتصدیق
المعتبر فی الایمان قبول نبوة محمد صلی الله تعالی علیه وسلم والتزامه
علی نفسه متابعتی فی جمیع ماجاء به محمد علیه الصلاة والسلام
کذلك زنجانی حاشیه تلویحده الایمان هو التصدیق المنطقی الا
انه مشروط بشرائط کالاختیار وترك الجور والاستکبار وعدم
ظهور ما هو من علامات الانکار کشد الزنار واستعمال قلنسوة
اليهود والقاء المصحف فی القازورات دیمش) اسلام ایمان تحقق
ایلدیکی محله بهر حال متحقق اولور کذلک اسلام تحقق ایلدیکی
یرده ایمان دخی متحقق و صادق اولوب بونلرند بحسب الصدق
بو وجهله تغایر اولغله ایمان و اسلام متحددر یعنی ایکبسی دخی
بردر دیمشدر) قال السعد العلامة فی شرح المقاصد الجمهور علی
ان الاسلام والایمان واحدان معنی آمنت بما جاء به النبی صدقته ومعنی
اسلمت به سلمته ولا یظاهر بینهما کثیر فرق رجوعهما الی معنی
الاعتراف والانقياد والاذعان والقبول وبالجملة لا یعقل بحسب
الشرع مؤمن لبس بمسلم او مسلم لبس بمؤمن وهذا مراد القوم
ترادف الاسمین واتحاد المعنی وعدم التغایر کذلک علامة السعد
متن قسم ثانیده ان حکم الایمان والاسلام واحد و مرجعها الی
القبول والاذعان لکن لتغایر مفهوما قديتعاطفان مثل) ان
المسلمین والمسلمات والمؤمنین والمؤمنات) ولاطلاق الاسم علی
الاسنسلام والانقياد الظواهر قد ثبت مع نفي الایمان مثل) قل
لم تؤمنوا ولكن قولوا اسلمنا) دیمشدر بونلردن معلوم اولدی که

ایمان و اسلام بعضا مفهومی مغایر ایستاده هر بزی بدو را اخر
تصور اولمغله و هر بزی آخرک صادق اولدیغی محله صادق
اولمغله ایکسی دخی بر در دیدیلر قوله ان لنا ان کسر ایله حروف
مشبه دندر لنا جار مجرور کانه کلمه محذوفه متعلق اولوب ان
لفظنک اسمی اوزره مقدم خبر بدر (قوله کانه کلمه سنک اسمیدران مع
اسمه و خبره جمله سی بشارتک لشیاه اختصاصنک علیدر) یعنی
بشارتک بزره حصول بولدیغنک علنی و سبی اول رکن رکن
عنایت اولان پیغمبریمز علیه الصلاة والسلام اولدیغنی بیان اولور
(مصنفک ان لنا بکسر الهمزة تعلیل لحصول البشری و شبهه
لنا دیمش لکن ان کلمه سی فتحه اولور سه ان ایله ان دن حرف جرک
حذفی قیاسی اولمغله لان لنا تقدیرنده كذلك بشرانک حصولنک
علیدر (رکن شیتک هو ما یقوم بهی سیدر که اول شی امله قائم
اولور یعنی شیتک رکنی اودر که اوشی ا که طیانوب قیام و وجودی
امله اوله مثلا محسوساتده ابنه لده اولان تمل دیواری و خانه نک
تحتنده اولان عمود اساس کی (قال الشیخ رکن الشیء ما یعمد علیه
ذلك الشیء كذلك) صاحب درة المضيئه الرکن ما حصل به ذلك
الشیء دیمش (نته کیم حکمتده علت ماده دید کلری جزء مرکب که
رکنیدر کاجزاء السریر دیمش من العناية من بیانه در بار مجرور
محذوف کائنا کلمه سنه متعلق اولوب رکن لفظندن حالدر و رکنی
بیاندر رکن عنایتدن مراد حقا که عین رحمت و عنایت ازلی
اولان پیغمبریمز علیه الصلاة والسلام افندیمر در قوله غیر منهدم غیر
کلمه می رکنک صفتیدر منهدم مضاف الیهیدر انهدام یعلق
واندراس و سقوط و خراب اولتی معناسته در غیر منهدم اصلا
یقلز و مندرس اولماز دیمکدر (صاحب درة المضيئه بوجهله بیان
ایدر که قال الشارحون المراد بالرکن الشریعة الباقیة الی آخر الزمان
وقیل المراد بالرکن الغیر المنهدم ذاته الشریفة صلی الله علیه وسلم
فانه فی الحقیقة هو الرکن الغیر المنهدم والمعنی البشارة لنا یامعشر
المسلمین لاننا من العناية الازلیة الالهیة رکنک لاینهدم بمرور الزمان
و مراد من الانهدام و غیره انما علی افضل الصلوات و السلام

(شارح فاضل مصنفک علیه الرحمه مال معناده دیمش که ومعنی
الیت اذا کان لنبینا علیه الصلاة والسلام هذه القریة و لرسولنا
هذه الریة والرقة فالبشارة حاصلة لنا (مصراع) چه غم دیوار امت را
که باشد چون تو پشیمان) (فان اسوة القوم اذا کان مقربا الی
سلطان نایبة التقرب كان هؤلاء القوم اکرم الاقوام واقرب
الطوائف الی هذا السلطان فالعنی علی النسب والتفرع کما سبق
الا انه ترك الفاء تنبیها علی انه لظهوره غیر محتاج الی ان یستفاد من
لفظه (محصول معنای عبارت یت) ای جماعت اهل اسلام بزره
بشارت و مرده عظیمه در که انهدام و سقوطدن مصون عنایت
از ایدن بزم ایچون بر رکن سدید واردر یعنی (چه شمع جالت
چراغم بود) (مراد دو عالم چراغم بود) مفاد نجه ای جماعت
اهل اسلام بویله بر رکن عظمت پناه پیغمبر سالی المکانک صلی الله
علیه وسلم شرف اسلام ایله امتندن بولندق بزره حقا که بشارت
عظما و مرده کبرادر یعنی مهالك داریندن امان و دخول
جنان و نیل مطلوب اصلی ایله مقضی المرام اولتی بزم ایچوندر

دیمک اولور

* * تخمیس * *

* بنیاه بجاه امت او ملجا ضعفه *

* کنجهر رحمت مولی جهانه سرتابا *

* ملکرا ولدی منادی ایدردی بویله ندا *

* بشری لنا معشر الاسلام ان لنا *

* من العناية رکنک غیر منهدم *

لما دعی ال مستفعلن لاه دا فاعلن عینا لطا مستفعلن عنه فعلن
با کرم ال مفاعلن رسل کن فاعلن ناا کرم ال مستفعلن امم فعلن
(لما دعی الله داعینا لطاعته) (با کرم الرسل کنا اکرم الامم)
قوله لما حین معناسته ظرفدر ماضی به داخل اولسه ظرف اولور
کذلك الادء شرطیه معناسته اولتی ممکندر ما بعدینه مضافدر
مدخولی اولان فعل ماضی فعل شرطدر لما خافض لشروطه اولمغله
مخفوضندر مصراع آتیده جواب شرط منصوبدر لما مضارعه

داخل اولسه جروف جوازندن اولور مستقبلي ماضی به قلب ايدر
لما تضرب اضرب کي (شارح شيخ زاده لما لنفي في المستقبل
وفي الماضي للظرف والشرط وغيرهما بمعنى الانحو) ان كل نفس
لما عليها حافظ) ديمشدر (قوله دعي فعل ماخوذ من معنائه
(قال درة المضيئه ودعي من دعوت زيدا بكذا اي سميت به) قال
شيخ زاده دعاه يريد سماه ودعاه طلبه فالدعاء الاول من الاول
والثاني من الثاني (شارح مصنفك قوله دعي الله سماه فالدعاء
الاول بمعنى التسمية وداعينا من دعاك اوعليه وهداه اليه
ديمشدر دعي فعلك فاعلى لفظه جلاله در جمله سي محلا مجرور
لما كلمه سنك مضاف اليه يدر (داعينا تقديرا منصوب دعي فعلك
مفعول يدر ناغميرينه مضافدر) بومقوله كلمه لك اعرابي تقديري
اولور لكن حالت نصيبه اعرابي لفظي اولوب داعينا يانك نصيبه
اوقمق اقتضا ايدر كن سكون يايله ضبط اولديغي اعط القوس
باريها بسكون الياء من اللويه قياسادر) نه كيم شيخ زاده وسكون
الياء في داعينا كافي اعط القوس بار يهاديدي (داعي كلمه سي
دعوتندر دعاه طلبه ديرل داعي ايله مراد پيغمبر يمن عليه الصلاة
و السلام در اسم فاعل ناغميرينه مضاف اولمشدر اسم فاعلك
مفعولنه اضافتي قبيلندندر (لطاعته لام الى معنائه حرف جر در
داعينا كلمه سنه متعلقدر ضميره مضافدر ضمير لفظه جلاله راجعدر
(شارح مصنفك دعي الله اي دعي الى الله على نحو قوله تعالى
(والله يدعو الى دار السلام) ديمشدر درود اعيدين مراد هادي
امت پيغمبر يمن عليه الصلاة والسلام در كه بزري طاعت حقه
دعوت ايتشدر (با كرم الرسل با حرف جر در دعي فعلنه متعلقدر
معنائه الله اكرم از رسل تسميه ايلدي يمن طاعت مولايه داعيمري
ديمش اولور اوزات سكرم جليل الشاه عليه الصلاة والسلامك
اكرم الرسل اولديغي (اناسيد ولد آدم يوم القيمة وانا اكرم الخلق
على انه وانا اكرم الاولين والاخرين) حديث شريفندن
ماخوذدر كه (وما ينطق عن الهوى ان هو الاوحى بوحى)
آيتي كرم الله وجهه في سورة النحل

رسل رسولك جمعيدر اكرمك مضاف اليه يدر (قوله كما فعل ماضى
نفس متكلم مع الغير در كوندن مشتق در افعال ناقصه دندر ضمير
متكلم اسم يدر (قوله اكرم الامم خير يدر امم اممك جمعيدر كما
جمله سي لما شرطيهك جواييدر ديمك اولور كه بزم پيغمبر يمن
عليه الصلاة والسلام اكرم الرسل اولمغه بزدي اكرم الامم
اولدق زير امتبوع نه قدر عالي ومعتبر اولور سه توابعي دمي اويله
مكرم اولور خدام سلطاني اولان قرنا يله سائر ينك اتباعي برابر اولديغي
ظاهر در (صاحب درة المضيئه خلاصه معنى تنصيصه يوم مقامه
ديمش كه قيل استدلال في كتب الكلامية على افضلية رسول الله
صلى الله عليه وسلم بقوله تعالى (كنتم خير امة اخرجت للناس) الآية
بكمال دينهم وكان التابع بكمال المتبوع والناظم عكس الامر هنالك
واجيب بان خيرية المتبوع سبب واقعي لخيرية التابع والعلم بخيرية
الامة يوجب العلم بخيرية المتبوع جواز الامران على ان طرق
الاستدلال غير منحصر فيهما (والمعنى على هذا كما اكرم الامم
حين سمى الله تعالى داعينا محمد صلى الله عليه وسلم باكرم الرسل
ديمش (معلوم اوله كه اهل كلام سرور كائنات صلى الله عليه وسلمك
خير الرسل اولديغي امتك خير الامم اولديغي ايله استدلال ايتشدر در
(ناظم عليه الرحمة بودايلي عكس ايدوب پيغمبر عليه الصلاة
و السلامك خير الرسل اولمسي ايله امتك خير الامم اولديغي اثباتي
اختيار ايتشدر در تقريرى بوجهله در (لما كان نبينا اكرم الرسل
كما اكرم الامم لكن كان نبينا اكرم الرسل فكنا اكرم الامم بوقياسك
حقيقت مقدمي بالآية ذكر اولنان (انا اكرم الخلق على الله) الحديث
حديث شريفى ايله ثابت اولديغندن ماعد ايات سابقه دن
(خفضت كل مقام الى آخره يدي ايله كذلك (وجل مقدار ما اوليت)
الخ بيتلري ايله دخی ثابتدر زير اكل مقام انبياي مقامنه نسبت خفض
ايدوب انله ارتقا واعتلا ايلين ذات شريف النور دن اكرم واعلى اوراق
بهر حال لازم كلمه اكرم الانبيا اولديغي بيتين مزبور تين ايله
دخی متعين اولمغه قياس مر قومك حقيقت مقدمي يعنى لما كان
نبينا اكرم الرسل مقدمه سنك حقيقتي وجوهله ظاهر اولمش اولور

(معلوم ارله عكه صاحب نزه المضيئه) شارح فاضل كردى
 عليه الرحمه آخر بر معنای لطيفه ذاهب اولمشدر بو وجهه
 بيان ايدر (دعى فعل ماضى من الدعوة لاي معنى التسمية لان الكلام
 فى الاسرى والله فاعله داعينا مفعوله ولطاعته متعلق بدعى لا الى
 قوله بداعينا كما فى التقرير الاول ديمش بو صورتده (دعى فعلتك
 مفعول ثانيسى اولان الى حضرتده ياخود الى طرفه ياخود الى
 الاسرى مثله مفعول مخذوف اولدو غنه (اشبو فصل معراج
 قرينه در ياخود لطاعته عبارتندن مراد ليله اسراده بغير مدعو
 عليه الصلاة والسلام طاعت وعبوديت حقه اولان قيامدر
 يومى مراد اولدوقده دعى كلمه سيله دعوتدن مراد بغير
 عليه الصلاة والسلامى ليله اسراده اللهك كند وطاعته اولان
 دعوت اولغه ذاهب اولمش اولور (بس سالف الذكر) باكرم
 الرسل كما اكرم الامم) مصراعى ايله تقرير اولنان قياس استثنائيك
 حقيقت مقدمى بيت مر قومك مصراع اولى ايله دخى ثابت اوله جفى
 شارح مرحوم بيان مراد ايدر زير دعوت اسرى بغير عليه الصلاة
 والسلامه مخصوص اولوب بغيره واقع اولمغله بو دعوت
 واکرام مخصوص ايله مدعو ومكرم اولان اكرم الرسل اولمق
 لازم كلورننه كيم مشارايله (شارح كردى محصول معنای بيتى
 بو وجهه تفصيل ايتش كما قال قوله كما جواب لما وباكرم الرسل
 متعلق بكننا وانباء لاسيية (والمعنى كما اكرم الامم بسبب اكرم الرسل
 وقت دعوة الله تعالى داعينا اليه لاجل طاعته اى انه عليه السلام
 لما صار اكرم الرسل بالدعوة كما اكرم الامم باكرامه لان اكرمية
 المتبوع سبب لاكرمية التابع (محصول معنای عبارت بيت) وقتا كه
 انه عظيم الشأن بزرى طاعت حقه دعوت ايدن داعيمزى يعنى بزرى
 ايمانه دعوت ايدن بغير يمزى اكرم الرسل تسميه ايلديسه يعنى
 اكرم الرسل ايدوب اكرم الرسل تسميه سيله موسوم ايلديس
 يزدخى اكرم الامم اولدق زيرا بغير يمزى ساثر رسلك اكرمى اولدوقده
 يزدخى اول رسلك املزندن اكرم اولمز اقتضا ايدر ديمك اولور

تفسير *

* خدامكرم ايدوب اول شه ملك سپهى *

* انكله امتيده بولدى نيجه عزو بهى *

* عز يزايدرخدى انساب باب شهمى *

* لما دعى الله داعينا لطاعته *

* باكرم الرسل كما اكرم الامم *

* فصل فى غزوات النبي صلى الله عليه وسلم *

راعت قلوب مستفعلن ب العدى فاعلن انباء مع مستفعلن شه فعلن
 كناية مقاعلن اجفلت فاعلن غفلا من ال مستفعلن غم فعلن
 (راعت قلوب العدى انباء بعثته) (كناية اجفلت غفلا من الغم)
 (ناظم عليه الرحمه اشبو فصل بيان غزواته اول عالمينه رحمت
 وهدايت ودارينده باعث امن وسلامت اولان بغير آخر الزمان
 عليه الصلاة والسلام افنديمك بعثت رسال لى و غزوات
 ظفر غايات اليه مرحانه مؤيد من طرف الله اولدق لى انشاد
 وبيانه بو محلدن ابتدا ايله ركوبه دخى مدايح جليله مبادرت ايدوب
 بيوررل كه (راعت عينك فمخيلة روعند روع قورق معنائه در
 راعت فعل ماغى مؤنث در راعه ير وعه روعا كلوب خوفت
 معنائه در (قوله قلوب نصيله مفعوليد قلبك جعيدر عدى كلمه سنه
 مضى فدر شيتك حقيقتى مهما اسكن بملك على البصيرة شروعك
 موقوف عليهمى اولمغله قلبك تشرى بخرده كتب اطبايت بعض
 خرياقى نقل و بيان مناسب كورلدى (تنه كيم ديمش لى قلب
 اعنه ريبه بى اشرفيت در بدنه ابتدا حر كى ايدن قلبدر
 مؤتده آخر ساكن اولان دخى قلبدر روع حيوانيتك محليدر
 و حرارت غريزه نك متعيدر صنوبرى الشكدر على كوكس
 اور تاسنده در لى اشاعى ايتجه اوجى صول جانبه مائلدر واق
 جكر قلبى قبلامشدر و قلبك يلبازه سيدر و دوشكى شكلنده در هر نه
 جانبه ياتسه اكا طيانورا يكو كوكلرينه طوفمقدن حفظ ايدر كذلك
 (ابن سينا قانونه القلب مخلوق من لحم قوى يكون ابعده من الافات
 متعجب فيه اصناف من اليف قوية شديدة الاختلاف الطويل
 الجذاب العريض الدفاع والمورب المسك ليكون له اصناف

مشار اليه درة المضيق خلاصة معاني يتنده ديمش (والمعنى
افترعت قلوب الاعداء انباء بعنة النبي عليه السلام وخوفتهم اخبار
الرسالة كما يخوف الغنم الغفل الصوت بفتة ويفزعها فجاءة
(محصول معاني عسارت بيت) يغير آخر الزمان عليه الصلاة
والسلامك بو بعثت سر اى عالمه بعث و سعادته تشرى فلى
خبرى غافل اولان قيون سوريسى پريشان وسرعتله فرار
ايتدين صحيحه كى يعنى قلوب اعداي اويله تخويف ايلدى
ديمك اولور ياخود يغير عليه الصلاة والسلامك بعثتلى خبرى
قلوب اعداي تخويف ايلدى ياخود غافل طوران غنى فرار
ايتدين صحيحه كى تخويف ايلدى ديمكدر يعنى غافل طوران
قيون سوريسى خوف وسرعتله فرار و پريشان ايدن صحيحه كى
ديمكدر (وفيه من البديع التشبيه وجناس الاشتقاق ودرعات النظر

* * تخميس * *

* ظهور دولت اسلام عدوى روسيهى *

* اسير خشيت ايدوب و برذى حيرت و ولهى *

* صدای هائل و دهشتله طولدى خوابكهى *

* راعت قلوب العدى انباء بعنة *

* كناية اجفنت غفلا من الغنم *

ما زال بل مستعجل قاهم و فاعلن فى كل مع مستعجلن ترك فعلن
حتى حكوا مستعجلن بالقنا فاعلن لجماعلى مستعجلن وضم فعلن
(ما زال يلقيهم فى كل معترك) (حتى حكوا بالقنا لجماعلى وضم)

قوله ما زال افعال ناقصه دندرا استمرار نفيه دلالت ايدركما قال مولانا
جائى اما دلالتها على الاستمرار فلان الذى مأخوذ من معناه فاذا
دخلت ادوات النفي عليها كانت معناه نفي النفي ونفي النفي استمرار
الوجود واعتبار انصلا حية والقابلية معلوم عقلا (ايمدى ما زال
دام وثبت ديمك اولور) شارح مصنفك ما زال ذلك الحضرة يقال
ما زال يفعل كذا اى كان يستمر على فعله ديمشدر ما زال فعلك
اسمى تحتند مستر ضمير سرور كائنات عليه الصلاة والسلام
راجعدر قوله يلقيهم فاعل ضميرى سيد كائنات

عليه الصلاة والسلامه راجعدر يلقي لقادن مشتقد (بعض
شراح مصادفه ومقابله معنا سنه در ديمش) قال درة المضيق
يلقيهم من لقيه كرضيه يقال يلقيه لقاء اذ ارأه وغلبة استعماله
فى الاجتماع والملاقات (ايمدى اخلاق فاضله دن اولان شجاعت
سيد الانبياء عليه الصلاة والسلامى بيان اولور كه هر محاربده
بنفسه دشمن ايله ملاقات واجتمعا عدن خالى و زائل اولدقلىرى
افاده در (قوله هم ضمير منفصل مبنى محلا منصوب يلقيهم مفعوليدن
كفار راجعدر يلقيهم سى مازال فعلك خبريدر) مازال مع
اسمه وخبره جمله سى ابتدائيه در ياخود جمله مستأنفة در (ما حاله
صل الله عليه وسلم مع العدو ديو سؤاله جوابيدر) (قوله فى كل جار
مجرور يلقيهم فعلند متعلقدر) قوله معترك رانك فتحيله افتعال
بان ذن مصدر ميميدر بو محله اسم مكان معنا سنه استعمال
اولمندر (شراح والمعترك موضع الحرب من اعترك اى از دحم معترك
كل لفظنك مضاف اليهيدر) قوله حتى الى معانسنه در حكوا
كلام سندن ان مصدر به محذوفدر (يلقيهم الى ان حكوا ديمكدر) قوله
حكوا فعل ماضى جمع مذ كر در بكر ديلر ديمكدر مشا بهت
معانسنه اولان محاكندن در حكوا اصلنده حكوا در بعد الاعلال
حكوا قالور كاف فتحيله در زير كاف اصلنده دخی مفتوح حدر
(قوله بالقنا باسيديه در جار مجرور حكوا فعلند متعلقدر حكوا
فعلنك تحتند فاعلى اولان جمع ضميرى كنهاره راجعدر جمله سى
تاويل مصدر دره حتى ايله مجرور او اوب يلقي فعلند متعلقدر
(درة المضيق حتى ابتدائيه وما بعده كلام مستأنفة ديمشدر قنا
فارسيده نيره تركيده مزراق ديد كلريدر) لجا لفظا منصوب
حكوا فعلنك مفعوليدر (على وضم جار مجرور محذوف كائنا كلسنه
متعلق اولوب لجا لفظندن حالدر ياخود صفتيدر) وضم وارك
وضادك فتحه ليله قصاب دك كابرند قصابلك او زنده آت
قر دقلى اغاجه ديرل ديمشدر فضلاء شراحندن (شيخ زاده
ودرة المضيق الوضم حسب يتطاع القصاب عليه اللحم ويترك
معدى لكل من عمل اليه والغالب فى لحم الغنم ان يكون حلى وضم

شبه الاجسام المنقطعة الممزوجة بضرب القنابة لحوم مقطعة مطروحة
على الخشب والغرض من التشبيه بيان كمال ضعف العدو وغاية
عجزهم وذلتهم وهلاکهم دیدیلر (شیراحک اشبو تقریری اوزره
خشب مزبور قصاص ایلرک دکالرنده اوزرنده ات قطع ایدوب لحم
وضع ایلد کلری خشب اولور لکن وضع ایله مراد شول خشب مراد
اولسه که قصاص دکالرنده بالاده عرضا ممدود اولان اغا جلددر که
اوزرینه بیع وراثت ایچون بعضی دکالرنده چنکالار ایله ات اصارلر
وبالقنا قولنده باقی معنایه اولمغله مرز اقدده اولان لحم عدوی
خشب مزبوره معلق لحم تشبیه دخی زیاده مشابهت اقتضایدر
نه مانع خشب قصاص ایله مراد بالاده ات اصدقلری خشب اولسون
یا خود شیراحک تعریف ایتد کلری خشب اولسون احتماله
متافاة یوقدر مقصود اشبهنی بیاندر (شارح درة المضيئه خلاصة
معناده دیمش که والمعنی جاهد النبی علیه الصلاة والسلام الکفار
وما زال یلقاهم ویقتلهم فی کل حرب حتی ترکهم قتلاء معدین
لا کل السباع وانوحوش من شوم کفرهم وفی الیبت اشارة الی کمال
شجاعته وعظم همته والی کونه مبعونا بالسیف والجهاد
(معلوم اوله که ظاهر معنای بیبت شارح مشار الیه ک تقریری
اوزره در لکن ناظم علیه الرحه بوندن معانی لطیفه اخری
مراد ایلرک احتماله دن حتی دکالدر تفصیلی بو کونه عاجزانه املا
وتقریر اولسونر که (اولا بیبت مزبورک مصراع اولنده سلطان
انبیا علیه الصلاة والسلام کمال شجاعت وقوت قلب وجلاد تیری
بیان ایچون مقابله کفارده طور وب وراء عسکرده اختفا ایتوب
کنار ایله ملاقات ومقابله ومقاتله دن کیرو طور ماد قلری (مازال
یلتهم عسکر ایل ناظم ذکر وتصریح ایتد در انبیا مصراع
نایدن قالقظنی که نیره معنایه در ناظم مفرد صیغه سیله کتوروب
والف لام مضانی الیه دن عوض اولمغله قنابة تقدیرنده اولوب
اشبو مقدر اولان ضمیر فخر کائنات علیه افضل الصلاة افندیمر
راجع اولدیغنه بناء نیره دن مراد انجق الملک نیره عالیری اولمق
اقتضا ایدر (کذلک یلقاهم فلی مفرد صیغه سیله کلوب تختنده

ضمیر مفرد انجق پیغمبر علیه الصلاة والسلامه راجع اولوب
بوندن ذکره حکوا کلمه سی دخی جمع صیغه سیله کفارده راجع
ضمیر جمله کفار دن عبارت اولدوقده کفاری نیره سی ایله خشب
قصاص ایلد مقطوع ومترک اولان لحم کبی ایلین انجق صاحب
سعادت افندیمر حضرت نلری اولدوغنی مفید اولور لکن او مرتبه قطع
کفار جمعیت عسکر اسلام ایله اوزر سلطان ممدود اولور افندیمر
اول عسکر اسلامده داخل واجزا سندن ایکن اول قهر وغلبه
ناظم پیغمبر جلیل الشان افندیمره نسبت ایلدیکی بحازا در که
عسکر اسلام اول جزء اعظم اولان صاحب سعادت پیغمبر آخر الزمان
افندیمر دن عبارت اولوب نصرت وقوت وغلبه لری بالجملة علیه
الصلاة والسلام دن اقتضا ایتدیکنه اشارت اولور (نه کیم بحاز
عقلی بختنده (صاحب مفتاح سکاکی رحمه الله دیمشدر که المجاز
العقلی هو الکلام المفادیه خلاف ما عند المتکلم من الحکمة فیه
بضرب من ابتأ ویل اعادة للخلاف لابواسطة وضع نحو هزم الامیر
الجند (ایندی بو مقامده دخی نسبتده بحاز اولمق اوزره جمع
نصرت وفتوحات سلطان الانبیاء علیه الصلاة والسلام ک آثار
توجه عالیریدر دیمک مألنده (ناظم علیه الرحه یلقی فعلنی دخی
کاذ کرنا مفرد صیغه سیله کتوروب تختنده مفرد فاعل ضمیرینی
فخر عالم علیه الصلاة والسلامه ارجاع ایله بویه بر معنای لطیف
دخی قصد ایتک احتماله دن بعید دکالدر بو مقوله اسناد بحازی
اسان ترکیده دخی کنیر الاستعمال در مثلاً فاح مرحوم سلطان
محمد قسطنطینییه فی فلج ایله قبح ایلدی دید کلری کبی (ناظم دخی
بیبت مرقومنده سرور کائنات علیه افضل التحیات افندیمر
حضرت نلری نیره عالیری ایله کفاری لحم مقطعهیه مشابه ایلدی
یعنی قهر واهلاک ایلدی دیوب اول فعل قطع واهلاک عساکر
اصحاب کزینه اسناد ایتدی بلکه نیره عالیرینه اسناد ایلدی
مقصودی اول نصرت عظیمه وغلبه کلیم لده قهر واهلاک
اعداده رکن اعظم بلکه علت مستقله پیغمبر جلیل الشان علیه
الصلاة والسلام اولدیغنه اشبو اسناد بحازی ایله ناظم اشارت

مراد ایدر (نته کیم قاهره مصری سلطان سلیم فتح ایلدی دیرل
مع هذا اول فتح جلیل سلطان سلیم معیننده اولان عسکر ایلله
وجوده کلمه ندر حتی سلطان مشارالیه مصری فتح ایلدکده مقیاس
نیل مبارکده برقصه عالی انشاد ایدوب قصیر مزبورده بررخام
مصری اوسبتنه کندودست مبارکری ایلله (بیت) لوکانلی
اواغیری قدرانمعه فوق الزاب لکان الامر مشترکا) بیتنی تحریر
ایدوب مشترکا قوالله فتح و تسخیرده علت مستقلة مشابه سنده
ایکن اوله بر فوحت نادره الزمانده هضم نفس بیوردق لرینی
مصر تاریخی ناطق و انده مصر حذر

* * تخفیس * *

* محیط آتش ایدوب هر هجوم بی باکن *

* اراثت ایلدی دورک وجود اشراکن *

* چو یردی سیخ غزاده عدوی ناپاکن *

* مازال یلقاهم فی کل معترک *

* حتی حکوا بالقنا لهما علی وضم *

ودوا الفراء مستعملین روکا فعلین دوا یغبطو مستعملین نه فعلین
اشلاء شاه مستعملین لت مع ال فاعلین عقبان وال مستعملین رخم فاعلین
(ودوا الفرار وکادرا یغبطون به) (اشلاء شانت مع العقبان وال رخم)
قوله ودوا فعل ماضی جمع مذکر در و دیود ودا وموده کلور ودوا
احبوا دیمکدر (شارح حنفی و دیود احب یحب اوتنی یقنی والموده
اسم منها تطلق علی مایقه ضیه الحب من الاحسان وغیره ومنه
قوله تعالی قل لا اسئلكم علیه اجرا الا الموده فی القرین) كذلك
(شیخ زاده یشال وده احبه ودا ووده تمناء ودا دایمشلر ودوا فعلک
فاعلی تحتده جمع ضمیری کفارہ راجعدر جمله سی سؤال مقدره
جواب اولان جمله مستأنفه در کویا سائلک ماحال الکفار مع
دوا ومنه علی القتال حتی حکوا علی وضم دیو سؤالنه ودوا الفرار الخ
جواب اولور یا خود ودوا جمله سی حکوا فعلک فاعلی اولان کفاردرن
حاند (قوله الفرار لفظ منصوب ودواک مفعولیدر وکادوا کادک
جمله سی کاد اولان مقاربه دندار قرب معانستند و فاعلی تحتده

جمع ضمیری کفارہ راجعدر (ملا جامی زجه الله بوجاهله بیان
یدر که فیکاد فی قولک کاد زید ان یخرج یدل علی قرب حصول
الخروج لیزید یجزه ک لقرب حصوله دیمشدر) صاحب متوسط
کاد وضع لمقاربه حصول الخبر لا علی مقاربه رجائه وکاد خبر
محض فذلک تصرف ای یأتی منه مضارع واسم فاعل و امر
دیددی (شارح مصنفک یقال کاد یفعل کذا ای قارب وام یفعل
دیومعنی ویرمش یغبطون یضرب یضرب یبندن فعل مضارع
جمع مذکر در تمی ایدر دیمک ما لنده در غبطه یغبطو غبطا و غبطه
کلور) غبطه آخرد اولان شیک کندوده اولاسنی تمی ایتکدر
ایکن اول شیک آخردن زوالنی استه مک ایلله تمیدر زیرا یوقید
ایلله مقید اولسه حسد اولور یعنی آخرد اولان شیک تمیسی
آخردن اوشیک زوالنی استه مک ایلله اولور سه حسد در مذمومدر اما
غبطه مذموم دکندر (قوله به جار مجرور مقدر ملتبسین قولنه متعلق
اولوب یغبطون فعلک تحتده اولان فاعلن حاند به قوانده
اولان ضمیر فراره راجعدر تقدیری یغبطون ملتبسین بالفرار
دیمکدر) یعنی شراح باسیبیه در دیمش لکن قول اول تختاردر
اشلاء اشیا و زنده شلوك جمعیدر (شلو شیک کسریله ولانک
سکریله عضو معناسنه در یغبطون فعلک مفعولیدر یغبطون
جمله سی کادوا فعلک خبریدر کادوا جمله سی ودوا فعلک خبریدر
اشلاء اصلنده و او ایلله اشلا و ایدی کساء کله سی کبی و او الف
زنده دینصره طرفده واقع اولغله یایه قلب اولوب بعده یاذخی
همزه به بعد القلب تنوین ایلله اشلاء اولدی غیر منصرف اولغله
تنوین حذف اولمشدر (قوله شالت) شارح دره المضیئه شال لازم
یعنی ارتفع و متعدد یعنی رفعه دیمشدر بومقامده لازمدر و ارتفعت
معناسنه در که ارتفاع معناسنه اولان شلودندر مع العقبان کله سنک
اعرابده (شارح حنفی جار مجرور مقدر ملتبسین کله سنه متعلق
اولوب اشلاء کله سندن حاند دیدی اما صاحب دره المضیئه
بوجاهله تفصیله ذاهب اولدی کما قال (قوله مع العقبان ان لفظه
مع یدل علی الصحبة واستحدثها وهو ظرف معرب لازم للنصب

ويلزم اضافته الى احد المتصاحبين ان ذكر بعده نحو كنت مع
زيد وان ذكر المتصاحبان قبله فهو منصوب متون على الظرفية
نحو جئنا معا اي في زمان واحد وكما معا اي في مكان واحد وقد
يكون بمعنى عنه ونصب آخره على الحكاية غالباً وهو هنا كلمة
دالة على الصحبة منصوب بشارت ظرف له مجازاً مضاف الى
العقبان بكسر العين جمع عقاب بضمها وهو طير عظيم يصيد
الطيور وبعض الوحوش كالارنب والثعلب ونحوها ولا يقع على
الميتات غالباً ويقال انه سلطان الطيور كما ان الاسد سلطان الوحوش
ويجمع على الاعقاب ايضاً ديمشدر (وانقوايده العقاب عينك
ضيله يرنجى قوشردن طوشنجيل ديد كلري قوشدر ديدى لكن
مشهور اولان تركيده قره قوش ديد كلريد ركه شاهين
اسميه مسمى اولان طائر خرقا جواه طوره خرق واهلا كده
غالب ايكن قره قوشدن خوف وهراس اوزره در ديرل حتى عريده
ارنب تركيده طوشان ديد كلري حيواني قره قوش روى ارضدن
الكوب چنكالى الله هوايه پرواز ايلديكنى نقل ايدرل بلكه تركيده
بعضيلر طوشنجيل ديد كلري بوكه بناء وجه تسميه در (قوله والرخم
عقبان اوزرينه معطوف در رخم طلبة وزنده اولان رجة كلمة سنك
جمعيدر (وانقوايده الرجة فتحتين ايله شويله قوشدر كه ابلقدر
خلقتده كركسه بكرز الرخم كذلك فتحتهله جمعيدر ديدى (صاحب
درة المضيه بوجهله تفصيل ايدر كه الرخم جمع رجة وهو طير
عظيم الخلقة اعظم من العقاب يسكن في الجبال العالية ولا يؤذى
شيئاً من الحيوانات مادام حياً وانما يقع الميتات والناس يزعمون انه
يرى الميتات في منامه اذامات حيوان في الليل يقع عليه في اول الصبح
وهذا التي ذكرناه من شانها هو ما شاهدنا من حالهما ومن لم يعرف
شانها تكلم باشياء لا ينبغي ذكرها ديوب عن مشاهدة نقل تجليات
ايمشدر رحمه الله شارح مشار اليه خلاصة معنى بيانته بوجهله
تقرر ايدر كه قبل الغبطة ارادة نعمة الغير والنعمة ما يستلذه به
والاشلاء المذكورة لبس فيها الا الهلاك باشنع الوجوه فاعني
الاشلاء التي لا تملكها من المتصاحبين والاشلاء في

في الحرب انسابهم لذة الحياة وصار طعم الممات الذي عندهم وان كان
اشنع الحالات فعدوها نعمة وغبطة والمعنى احب الكفار الفرار
الذي هو اجمع الاشياء عند العرب فان افخارهم بثلاثة اشياء
الشجاعة والافصاح والسخاوة وكادوا يتمنون الموت بان يكون قطعاً
وياكلهم الطيور حتى يتخلصوا مما اصابهم من المحن والشدائد
الحائلة من المؤمنين بشوم كفرهم (شيارح مصنفك ديمشدر كه
ومعنى البيت كان هؤلاء الاعداء يتمنون كونهم امواتاً كالأعضاء
التي كسرهما العقاب والرجة وشالت معها في الهواء من جهة
ان ليس لهم طاقة لمخاربة ذلك الحشرة (محول معنای عبارت
بيت) كفاز قزاره ودو محبت ايتديلر برتبدده كه ايلر عقبان ورخم
ايله جو هوايه مرتفع اولان عضوه غبطة ايمكه قريب اولديلر
يعني غبطة ايتديلر ديمكدر زيرا كادوا وهو خبر محض ديدىكي تحاكك
يو معنياه در (تمه كيم بيان وتعريفى سبقت ايلدى (ايمدى ناليم
عليه الرجة مراد ايدر كه كفاز اثناء جنكده فراره بر كونه مينل
ومحبت ايتديلر كه قره قوش وكر كس ديد كلري خرق واهلا كه
معتاد اولان ايكى دانه طير جكر شكافك صيدى اولوب پاره پاره
ايتديكى عضولى چنكانه طقوب هوايه پرواز وارتفاع ايلد كده
مخيلنده برهوا اول عضوى كوروب كفره اول عضوه غبطة ايدرل
ايديكه معر كه دن بعيد دست نازسا (يعني بويله ال اير من محله
امين ومجاهدين اسلاك نعرش وتعقيبندن اول عضول ازاد
اولاشرلر كاشكه بزدي شويله معر كده دن بعيد اولوب پنجه
طيرده جو هوايه مجاهدين اسلاك نعرشندن آسوده اوليدق
ديو اول عضوله غبطة ورشن ايدرل ايدى ديمك قصد ايدر

* * * تخميس * *

* فراره پنجه بازالريته كيرسه كهى *

* طيور جانه ايدرل دى ايشان بهى *

* اوحاه قويدى شدائد عدوى روسيهى *

* ودوا الفرار وكدادوا يغبطون به *

* اشلاء شالت مع العقبان والرخم *

تمضي الليالي مستفعلن لي ولا فاعلن يديرون عند مستفعلن ذاتها فاعلن
 ما لم تكن مستفعلن من ليالي فاعلن لي الاشهر الاله مستفعلن حرم فعلن
 (تمضي الليالي ولا يديرون عدتها) (ما لم تكن من ليالي الاشهر الحرم)
 (تمضي فعل مضارع مؤنث مروي ايدر كير ديمكدر) (الليالي تقديرا
 مرفوع فاعل يدير ليالي ايلك جمع يدير ليل اسم جنس واحد
 ليلة در عمر و عمره كيدر ليل غروب شمس دن طلوع شمس و ارنجه
 اولان زماندرو بمقامده ليدن مراد مطلقا وقت وزماندري
 مقصود كفارك جله اوقات كرك يوم وكرك ليال مشرف هلاك
 اولوب شدت واضطراب جان ايله كجدي كني بياندر) صاحب
 درة المضئية من قبيل الاكتفا بذكر احد المتقابلين كقوله تعالى
 (سرايسل نقيكم الحر) اي الحر والبرد يعني سرييل بالكز جردن
 حفظ ايجون دكل درهم جردن وهم بردن حفظ ايجوندر لكن
 حر ذكر اولمغله مقابلي دني معلوم اولديغه بناء مقابليدن
 برني ذكر ايله اكتفا قيلند ندر ياخود ليالي فراغ و استراحت
 وفهم و مسازان يكن ليالي تحت و حيرت اضطراب يله كدران
 ايدنجه اوقات قتال و محاربه اولان اياملك كمال حيرت واضطراب
 يله كجه كي او اويشده قاور (سارح مصنفك قوله تمضي الليالي
 من باب انتغليب اعني تغليب المؤنث وهو الليل على المذكر
 وهو اليوم ديمش) (شارح شيخ زاده وكثيرا ما يستعمل الليالي ويراد بها
 الايام والليالي وقد غلب ذلك عند ذكر الشدائد ديدى) ولا يديرون
 و او حاله در ياخود عطفه در يديرون فعل مضارع جمع مذكر
 در ايند ندر) در ايت تعقل و ادراكدن لا يديرون لا يعلمون معنا سنه
 او اور تحتده فاعل ضميري كفاره راجعدر جله سي تمضي فعلنك
 فاعلندن عابر (ياخود تمضي او سنه معطوفدر) عدتها لفظا
 منصوب لا يديرون فعلنك مفعول يديرها ضمير مبني محلا مجرور
 مضاف اليه يدير عدتها ديمك عددها ديمكدر) كما قال الله تعالى
 (ان عدة الشهور عند الله اثني عشر شهرا) بيور لمشدر) (ما لم تكن
 ما مصدرية در لم تكن افعال ناقصة دندر تحتده اسمي اولان
 ضمير ليالي راجعدر من اساني جاري در لم تكن فعلنك جاري

لم تكن جله سي تا ويل مصدره لا يديرون فعلنك ظرفيدر ماددت
 معنا سنه در يعني اول ليالي مذكوره ليالي اشهر حرم دن اولديغي
 مدته اول ليالينك عد دن بلزل ايدى يعني ليالي اشهر حرم دن
 اولدقه عدد دن اولان بيلور ايدى ديمك ما لنده در) (ته كيم
 صاحب درة المضئية قوله ما لم تكن ما مصدرية ظرفية واسم
 لم تكن ضمير الليالي الاشهر الحرم خبره والجملة في تاويل المصدر
 ظرف لا يديرون اي لا يديرون عدد الليالي مدة عدم كون الليالي
 كاشنة من ليالي الاشهر الحرم فانهم حينئذ يديرون عدد هادي مشدر
 (شارح حنفى وما فى قوله ما لم تكن بمعنى غير ومعناها على الاستثناء
 والنفي اذا دخل النفي افاد الاثبات والتقدير انهم لم يعرفوا عدد تلك
 الليالي الا ان تكون تلك الليالي الاشهر الحرم بين انناظم شده بلائهم
 وغايت حيرتهم وكيفية دهشتهم بان الليالي تمر بهم ولا يديرون
 عدتها فلا يميزون بين الاسابيع والايام ولا يفرقون بين الاشهر
 والاعوام الا ان تكون تلك الليالي ليالي اشهر الحرم وذلك من شده
 ما لحقهم سلب الخواص بسبب صوارم اصحاب النبي عليه الصلاة
 والسلام) (قوله اشهر طه سي ليالينك مضاف اليه يدير اشهر شهرلك
 جمع يدير الحرم اشهرلك صفتيدر) حرم ضمته حرامك جمع يدير اشهر
 حرم ذى القعدة ذى الحجة محرم رجب در كه عرب اشهر مشهور
 اربعة ده قتالي بالاتفاق كندوله حرام ايتشدر در شهر قره نك
 سبب تسميه سنه) (صاحب درة المضئية ديمش كه قال بعض
 الافاضل الوجه في تسميه كل شهر ان العرب اذا رثت السادات
 قدر كوا انسادات و حرموا الغارات قالوا المحرم واذا ضعفت
 و مرضت ابدانهم واصفرت الوانهم قالوا صفر واذا زهرت
 البساتين و ظهرت الرياحين و ارتفعت المساكن قالوا ريعان
 واذا قل انماء وامسك السماء وانجمد الماء قالوا اجاديان واذا ماجت
 البحار واجرت الانهار و ترجبت الاشجار قالوا رجب واذا تفرقت
 الوضائل وتباينت الحلائل وتشعبت القبائل قالوا شعبان واذا
 اشتد الحار وانقطع الانهار ومكث الامطار قالوا رمضان واذا
 شالت الاموال وحصل الانتقال وكثر الارتحال قالوا شوال واذا

تركوا الاربحان ومانوا الى الاشتغال وقعدوا عن الانتقال قالوا
 ذى النعمه واذا كانت زياره مكة واجتمعوا في مكة قالوا ذى النعمه
 (كما كان في القاموس انهم لما نقلوا اسماء الشهور عن اللغة القديمة
 سموها بالازمنة التي وقعت فيها (محمول معنى عبارت بيت)
 بوجهه در كه بيت سابقه تفصيل اولنديغي اوزره برهوا مرتفع
 اولان اول عضوه كفار غبطه ايدرل ايدى برحانده كه ايام وليالى
 كچم دي مقدار وعددينى بلزل ايدى يعنى كال خوف واضطراب
 محتدن تقدر ليالى واياهم كتران ايلديكنى اون ليالى بي اشهر
 حرامدن اولديغي بلزل ايدى ليالى اشهر حرم كلوب مجاهدين
 اسلام محاربه دن فراغت ايلدكلرنده كذران ايلين ليالى ليرينك
 عدينى اول زمان يلمورل ايدى كه حيرت واضطرابلى تا اشهر
 حرمه كلنجه نمدادى اولوب كفار غريق درياى دهشت وحيرت
 واضطراب ايدى ديمك مانند در

* * * تخميس * *

* جيقوب قرانله تقويم سال اهل شقا *

* حباب لجه خرن اولدى چوق سراعدا *

* زمان بيضة سرخ ايردى صانديلر كويا *

* تمضى الليالى ولايدرون عدتها *

* ما لم تكن من ليالى الاشهر الحرم *

(فصل في مدائح مجاهدى الاحباب الكرام الحجاب النبى عليه السلام)
 كانا الد مفاعلين دين معنى فاعلين فحل سا مستفعلن حتم فعلين
 بكل قرم مفاعلين م الى فاعلين لحم العدى مستفعلن قرم فعلين
 (كانا الدين ضيف حل ساحتهم) (بكل قرم الى لحم العدى قرم)
 (ناظم عايه الرحه اشبو باب سابعه مدائح الاحباب كزين رضوان الله
 عليهم اجمعين حضراتى اليه آ كتاب شرف وسعادته مبادرت
 ايتشدر (قوله كانما ما كافه در كان كله سنى عملدن كف ومنع ايدر
 لكن) (كان لفظنك معناسى اولان تشبيهه معناسى باقيدر) (قوله
 الدين مبتدادر الف لام عهد خارچيدر معلوم ومعهود اولان
 دين اسلام مراددر) (شارح جننى الدين فى اللغة الاطاعة والجزاء

وفى الاصطلاح قوانين آلهية موضوعه لاصلاح امر العباد
 حياة ومما ديمشدر (يومقامده مراد معنى اصطلاحيدر كذلك
 ابن دلك اصولده دينك تغريفده) (الدين وضع الهى سائق
 لذوى العقول باختيارهم المحمود الى الخير احترز بقوله سائق
 عن الاوضاع الالهية الغير الساقطة كانبات الارض وبقوله
 المحمود عن الكفر وقوله بالذات متعلق بسائق يعنى الوضع
 الالهى بذاته سائق لانه ماوضع الا لذلك ديمشدر (ضيف مسافر
 معناسنه در) (قوله حل فعل ماضى در تحننه فاعل ضميرى ضيفه
 راجع در حلول زول معناسنه در ولايتلرزه اولان محله اشبو حملوا بندن
 حل زول ايلدى ديمكبر) (قوله ساحتهم حل فعلنه مفعول فيه در جمع
 ضميرينه مضاف در جمع ضميرى سكون اوزره مبنى محلا بحرور مضاف
 اليه يدر كفاره راجع در ديمشدر تفصيلى آخر بمجده ذكر اولنور
 ساحه كلمه سنى شارح مشار اليه دارل فاسيدر ديو تفسير ايلديكى
 ايات سابقه دن (ياخير من عم العافون ساحتهم) بيتى شرحنده
 سبقت ايلدى يومقامده (الساحه هى المكان الذى عند باب اندار
 المحاط بالخيطان دون الصحن ينزل اليه الضيف اولان ثم يدخل
 فى الصحن ديو) (شارح موى اليهك يماندن مستفاد در كه دارك
 ابنه سندن خارج ديوار اليه محاط اولان ميدانكه تركيده حولي ديور
 خدم وحشم وخيام وباركاهى اليه اعانظم كارقبايل قونوب مسافرت
 ايدرل ساحه اليه مراد اولكان اولمق اقتضا ايدر) (بكل جار مجرور
 حل فعلنه متعلقدر) (يا مصاحبت ايجوندر يا خود مع معناسنه در
) (تبه كيم مع معناسنه اولمق ظاهر در) (وبعض شراجه مختاريدن
) (قوله قرم مضاف اليه يدر فتح قاف وسكون رايله قرم سيد مظيم
 معناسنه در) (قوله الى لحم جار مجرور مؤخر قرم كله سنى متعلقدر
) (قوله العدى تقدير مجرور لحم كله سنى مضاف اليه يدر قرم قافك
 فتحى ورائك كسر يله صفت مشبهة در كل قرم كله سنى صفتيدر
 قرم ثاقى لغته لحم اكل ايتكه شديد الاشتها اولان كيمسديه ديور
) (بعض شراح يقال قرمت اللحم بالكسر اذا اشتتهيه ديمشدر
) (صا جيب دره المضيه بو يديك خلاصة معناسنى بوجهه

ناقدان که قال عصام الدین فی شرحه بالفارسی (قبل اهل الاسلام
اعداء لاعداء الله لاعلاء كلمة الله حتى كانوا الدين ضيف عزيز
حل بساحة اهل الاسلام وصفة الاسلام وصفة ذلك الضيف انه
قرم الى لحم اعداء اهل الاسلام من العرب كل منهم يسعى ويجهد
في مرغوبه ومحبوبه سيما اذا كان ذلك المحبوب عدوا والمضيف
في التصريح بالعدى وان المقام مقام الضمير مبالغة لا يخفى وقال
جمهور الشارحين المعنى كان الدين ضيف حل ساحة العدى مع
كل سيد وكل واحد من الضيف والسيد قرم الى لحم العدى وهذه
كناية عن سرعة كونهم مقتولين كانهم بالطوع والرغبة يقتلون
انفسهم لاجل مطلوب الضيف و مرغوبه على ما هو وظيفة
العرب هكذا قالوا في معنى هذا البيت) ديوب فاضل علامه عصامك
وجهور شراحت مختار لرینی بیان ایلد کد نصکره (صاحب
درة المضیئه کندونک تختاری اولان معنای بوجھله تقریرایتش
کافان والذی لاح علی صحیفة خاطری معنی البيت ان الدين الحق
ضيف لطيف ومسافر شريف له اعوان وانصار من اهل الاسلام
ذو شوكة مدید و بطش شدید کل واحد منهم قرم الى لحوم عدائهم
وقاهر لخصالهم دخل فی دار الکفار بالسکينة والوقار مع هؤلاء
الاقرام فلم یضیفوه ولم یقبلوه ولم یعظموه حق التعظیم باتباعهم له
وتوقیرهم اياه فسلط علیهم اعوانه واقرامه فاما التبریل والاتباع
او السیف والانقطاع وما احسن تشبیه الدین بالضیف علی هذا
الوجه الذی ذکرناه فانظر فیه واقسط فی نظرك (ان الله
یحب المقنطين) انتهى (شارح فاضل شیخ زاده علیه الرحه
دیمش که ضمیر ساحتهم للعدی القرم بسکون الراء السید و یکسر ها
شديد الشهوة الى اللحم وبكل قرم حال ای ملتبساً و صحوبا
والمراد من کل قرم صحابة رسول الله صلى الله علیه وسلم وهم جند الله
والسادات الکرام بوصورته معنی دیمک اولور که کان یعنی کویا
دین مبین لحم عدویه شدید الشهوة اولان انتخاب کزینه مقارن
اولد یعنی حامد ساحة کفاره حلول وزول ایلان مسافر در دیمک اولور
یعنی اویله ضیف کیدر معنای مراد اوله (ایمدی مانی بوجھله

در که خون اعدایه دنتشه واتلرینی بیه که شدید الشهوة حرایص
قتل واستیصال لری اولان انتخاب کرام ایله دین قویم دیار کفاره
نزول ایلان ضیف کیدر یعنی کانه اودردیمکدر (معلوم اوله که کفار
ایله مقابلده ابتدا قبول دین واسلام عرض اولنق شعار اسلامیه دن
اولمغله) (کانما الین ضیف حل ساحتهم قوی ایله دین اسلامی
ساحة کفاره نازل اولان ضیفه تشبیه ن ناظمک مرادی دین
اسلامک به طریق ایله ساحة کفاره حلولی اولنق بهیحد د کدر
بویت دلارانک معنای کرکی کبی اظهار ونفهم ایچون شراحت
اقوالی ومختاری ذکر اولندی الطبايع مختلفة فاختر بما شئت وکل
وجهه وفيه من البدع التشبيه والجناس الممزق بین قرم و قرم
* * * تخسب * *

* صحابه عظماء اول اکابر مردم *

* طریق حق اولدر هدایه انجم *

* قروم قوم هدی عین نصرته مردم *

* کانما الدین ضیف حل ساحتهم *

* به کل قرم الى لحم العدی قرم *

یجر یج مفاعل رخى فعلن س نون سا مستفعلن بحجة فاعل
ترى بمو مستفعلن ج من ال فاعلن ابطامل مستفعلن تعلم فعلن
(یجر یجر نخس فوق ساجحه) (ترى بمو ج من ال ابطال مله تعلم)

یجر فعل مضارع در تحتده هو ضمیری فاعلیدر مقام قرینه سیله
فخر کائنات علیه الصلاة والسلامه راجع در بعضی لرییت
اولده مذکور دین کله سنه بعضی لقرم لفظنه راجع در دیمش
یجر جله سی جله استبنا فیه که پیغمبر افندیملک جهاد
وغزالده اولان ترتیب جیوش وسایر حالتلرینی بیاندر (یاخود یجر
جمله سی دین لفظنک یاقرم لفظنک صفتیدر یجر فعل مضارع
صیغه سیله مداید یعنی چکر دیمکدر لکن مقصود دشمن
اوزرینه عسکر اسلامی چکدیکنی بیان اولمغله ماضی
صیغه سیله اقتضا ایدر کن ناظم صیغه مضارع عدولی اول صورت
پدیهمی حالده اولمش کبی استحضار وتجدد واستمرارینی بیان

وافاده قضه دایدر دیمشدر (بحر لفظاً منصوب بحرف فعلتک مفعولیدر
 خجیس لفظنه مضافدر خجیس عسکر معناسنه در عسکر مرکب
 اعتباریدر یعنی بر مقدار آحاد و اشیا جمع اولسه عقل اتی امر
 واحد اعتبار ایتدیده اول امر واحدی مرکب اعتبار ایدر) کا
 قال فی شرح المقاصد التركيب قد يكون حقيقة بان يجعل من
 اجتماع عدة اشياء حقيقة واحدة بالذات مختصة بالوازم والآثار
 وقد يكون اعتبارا بان يكون هناك عدة امور يعتبرها العقل امرا
 واحدا وان لم يكن واحدا في الحقيقة ربما يضع بازائه اسما كاسم
 العشرة المركبة من الافراد (ایمدی اشبو و امر واحد اعتباری
 اولان مرکب اعتباری که عسکر در خجیس اطلاق اولند یغنه ک
 وجه تسمیه سی عسکری وقت محاربه بش قسمه تقسیم ایلد کارندندر
 دیمشدر) قسم اول قدام جیشه تعیین اولتان عسکر در که مقدمه
 دیرل دولت اسلام اولان آل عثمان ایده الله تعالی بالنصر الی یوم
 القيام محاربه نصرت قرینده ا که چرخه جی تعمیر ایدرلر) قسم
 ثانی به مینه دیرل یمین عسکرده قائم اولور ا که صاغ قول دیرلر) قسم
 ثالثه میسر دیمشدر طرف یساره تعیین اولنمشدر که صول قول
 دیرلر) قسم رابعه قلب دیرلر اورتی قول دید کلریدر) قسم خامسه
 سافه دیرلر کرودن بغته دشمن ظاهر ورنده محافظه ایچون تعیین
 اولنسان عسکر در ا که دیدار دیرلر (ایمدی هیئات مجموعه عسکر
 بر مرکبدر که اشبو و بش قسمه منقسم اولدیغه بناء فعلیل بمعنی
 مفعول اولق اوزره جیش یعنی عسکره خجیس اطلاق اولنمشدر
 (پس خجیس لفظی وصفیت معناسنی اعتبار ایلد وصفیتدن اسمیه
 نقل اولنغله جیش اطلاق اولنمش اولور) اما من غیر اعتبار نقل
 اولنمشدر دینورسه جیش ایلد لفظان مترادفان اولور (بحرک خجیس
 لفظنه اضافتی بلین الماء کی مشبه بهک مشبهه اضافتی قبیلندندر
 جیش کا بحر دیمکدر) قوله فوق سابعه فوق ظروف مکان
 میمندندر که ظروف زمان میهم بافاده یا معنای فعله متعلق اولق
 شرطدر بومقامده فوق کلمه سی فتح اوزره معنی محلا منصوب بحر
 قوامت بحر میمندندر لکن معنی است اولان مقدمه کانی بحر

راکب کلمه سنه متعلق اولوب خجیس لفظتک صفتی اولمقددر
 تقدیری خجیس کائن فوق سابعه دیمکدر یا خود خجیس کلمه سندن
 حال اولور لکن حقیقه خجیس لفظنه صفت واقع اولان مقدر
 کائن کلمه سیدر کذلک حال اولان مقدر کائنا کلمه سیدر یو خسه
 فوق لفظی محذوف معنای فعل اولان کائن یا خود کائنا کلمه لکن
 ظرفیدر واکر ظرف زمان میهم ظرف اولق اوزره استعمال اولماز
 ایسه بحسب العوامل معرب اولور (من فوقهم) (تجری من تحتها
 الانهار) (من بعد الذکر) و غیرها کی کافان فی کباب ضوء النجوم وبعض
 الظروف يستعمل اسما وظرفا نحو الجهات الست من المکان يقول
 امامک خیر من ورائک والیوم والوقت ونحوهما من الزمان نحو طاب
 الیوم واطم المیل وکاشهر وانهار والحول من الزمان (سابعه کلمه سی
 مضاف الیهیدر) و انقولی السابح سکر دیمی آت السابعه صوده
 یوزمک دیمش بومجمله سابعه لفظی ایلد معنای اول اوزره سکر دیمی
 خیل مراد اولنورسه خیل تقدیرینه حاجت قالماز واکر سابع که یوزوجی
 ونا رسیده شناور معناسنی مراد ایدر لسه خیل تقدیرینه محتاج اولور
 (شارح شیخ زاده دیمش که سابعه صفة موصوف محذوف ای
 خجیس کائن او کائنا فوق خیل سابعه والسبوح الفرس الحسن
 الجری لایتمب راکیها کانهما تجری فی البحر ای من سبج فی البحر
 ای جری بومجمله تنصیله محتاجدر که) ناظم علیه الرجه سابعه
 لفظی تا ایلد کتورمکدن مرادی جمعیت عسکره مناسب اولان جمع
 صیغه سبله خیل لفظی محذوف اولدیغه اشارتدر زیرا عسکر
 بر خیل اوزرنده دیمک مناسب اولمازا که بناء ناظم سابعه کلمه سی
 تاء تأنیت ایلد کتوردی که کل جمع مؤنث قاعده سی اوزره محذوف
 خیل کلمه سک سابعه صفتی اولوب واول خیل صوده شناور لک
 ایدر کی یعنی صوده یوزر کی جاری و لطیف المشی والحركة
 اولدیغنی دخی اشعار ایش اولور (ایمدی سابعه لفظی شناور که
 صوده یوزمک معناسنه اولان سچندندر دیمک زیاده انسب اولور
 زیرا سابعه مجرد خیل معناسنه اولدقده خیل مفرد صیغه سبله
 اولوب و تانث ثمره سی معلوم اولماز (یا خود سابعه اسم جنس اولغله

اسم جنسك مذكر وتأنيثي ومفرد وجمع مساويدر دیدکاری
 قاعده او زره مراد اوله قوله یرمی یا تختانیه ایله فعل مضارعدر تختنده
 فاعل ضمیری بحره راجعدر واکر تاء فوقانیه ایله اولورسه تختنده
 فاعل ضمیری مؤنث اولوب خجس لفظنه راجع اولور خجس اسم
 جنس اولغله مؤنث حکمندهدر دیمش یرمی جمله سی بحر لفظندن
 یاخود خجس لفظندن خاندنر (قوله موج جار مجرور یرمی کلمه سنه
 متعلقدر موجی رمی ایدر دیمکدر شارح حنفی دیمشدر که الموج یطلق
 علی ما ارتفع من البحر) موج بحر روز کار ایله بحره تلاطم اولوب
 قاربان طالعاره دیرلر کیده قوم دیرلر حنی انکیلرده شدت روز کار ایله
 طاغیر کنی قوملرک ارتفاعنی نقل ایدرلر قوله من الابطال جار مجرور
 کائن محذوفنه متعلق اولوب موجک صفتیدر من بیانیهدر الموج
 الذی هو الابطال دیمکدر دیمشدر یعنی شجعان اولان موج ملتظم
 دیمک یرمی برینه لطم ایدن اورن موج که شجعاندر اول بحر
 خجس اتی رمی ایدر یعنی اعدانک ارزرنه آتی آت ردفق ورمی
 ایدر دیمکدر واقعا هیئت مجموعه عسکری بحره تشبیه وایچیزندن
 اعدایه الای الای هجوم ایدن ابطال شجعانی تلاطم ایله آتلوب
 حرکت ایدن موج بحره تشبیهدر وعسکری بومقوله بحره تشبیه
 کلام شعراده کثیر الوقوعدر حتی قهرمان زمان مرحوم سلطان
 سلیم قاهره مصری فتح و تسخیرنده چرا کسه مصر سرگذشتی
 تذکر ضمیمه انشاد ایلد کلری قصیده ده (وقد جائت علینا الروم
 حقاً) (بکبر ما یج فی الاند فاق) بیاتی ایله غازیان رومک هجوم
 واندفاق غضنر انه لرینه اعتراف ایتشدر (شارح مصنفک
 قوله من الابطال من جهة تکثیر الابطال یعلق یرمی او بالموج
 من جهة کثرة هم وجعله بیانا للموج لبس بشی دیمشدر) ابطال
 ابطال جمیدر بطل بانک و طانک فتحه لری ایله شجاع
 معنانهدر یعنی شجیع و بهادر کیمسه لری دیمکدر (ملتظم النظامدن
 اسم فاعلدر بودخی موجک صفتیدر النظام امواج بحرک بعضی
 به عن آخریه اورما سیدر لکن مراد سابق البیان تشبیه اعتباری
 الی شجعان و ابطال دشمنه بر ضربات و انتظام و تسامد ایدر

(کما قال الشارح شیخ زاده قوله ملتظم صفة موج یعنی بضرب
 بعضهم علی بعض من شدة الهيجان وقوته وههنا عبارة عن اتباع
 بعضهم لبعض ومساوقة الابطال وانصباب البعض علی بعض
 واصطفاك اسلحتهم) شارح مصنفک یقال التلطم الامواج
 ضرب بعضها بعضاً) دیمش واقعا امواج بحر یرمی ایدر نجه
 متعا قبالوب و بر برینه لطم وضربدن خالی اولمیدغندن ماعدا
 ساحل بحره یاخود سفینهیه توجه و انتهای و ضرباتی مقرر اولغله
 عرف ناسده تلاطم امواج بومعنا لرده استعمال اولنور (لکن موجدن
 مراد تشبیه علاقه سیله ابطال عسکر اولغله اوصاف مذکوره
 ابطالده ملاحظه اولنور حق بوکیم بونظم مخیل و دانکشا بریت
 معجزاد اولدیغنی ظاهر در (نته کیم صاحب درة المبدئه بوججهله
 تقریر و بیان ایدر) قوله من الابطال بیان للموج صفة و ملتظم
 صفة الموج ایضا وهو اسم فاعل من الانتظام وهو ضرب الامواج
 بعضها بعضاً والمراد به ههنا اتباع بعض الفرسان لبعض بحيث
 یصدمون من كثرة الجيوش وازدحام الخيول شبه اضطرام
 الفرسان بین الصفین فی الاقبال والادبار بامواج البحار وهذا
 التشبیه ضمنی لازم الاول فتأمل) ولا یخفی حسن الیب لفظاً ومعنی
 وسبکاً والله در الناظم فیما نظمہ والمعنی یرمی الی علیه الصلاة
 والسلام الجيش العظيم الذی کالبحر فی الکثرة فوق الخيول
 السرايع یرمی ذلک الجيش امواج الابطال متلاطمة یعقب
 بعضها بعضاً فی ایصال الحملة والطعن الی الکفار (محصول
 معنای عبارتیت) اول سپهسالار ملائک جیوش صلی الله تعالی
 علیه وسلم شاور کی یعنی صوده یوزر کی جاری لطیف السیر
 آتلاوزرنده اولان عسکر در یاسنی اعدای دینک اوزرنده چکر
 ایدی یعنی عسکری یوزر ویش ایتدر ایدی او یله دریای عسکر که
 شجعان و بهادرلر دن اولان امواج متلاطمی رمی ایدر
 یعنی کروه اعدا اوزرنه الای الای بر برینی متعاقب
 ومتلاطم امواج بحر لشکر اولان بهادرلری اول دریای عسکر
 آتوب رمی ایدر) خلاصه اول پیغمبر آخر الزمان علیه الصلاة

والسلام عظمت نبوت وقوة قاهرة رب العزت ايله دريا کي عسکر
مجاهدين دشمن دين مبینك اوزرينه چکوب يورويش ايتمه کله اول
دريا کي عسکرک امواجي منابه سنده اولان بهادران اسلام بلا توقف
همان کروه کفاره آيتلوب ايجلرينه دخول و خله يکپاره ايله
قتل واستيصالرينه مشغول اولور ايدی ديمک مائنده او ايله
(ناظم عليه الرحمة صاحب سعادت عليه افضل التحية افنديمک
غز الزده اولان قاهرانه عظمت توجهلرين اشعار و بو فصلده
مدايحي مقصود اولان اصحاب کزينک فدای جان ايله اعلاء
کلمة اللهده اولان جان سپارقلريني وصف و بيان مراد ايدر
(وفي البيت من البديع مراعاة النظير بين البحر والسابحة والموج
وملتطم و بين الخميس والابطال والاغراق في جعل البحر فوق

سابحة والاستعارة المرسحة

* * تخميس * *

* اوشهسوار رسالت او نور معد لت *

* ايدردي عسکر در يا عدويه هر جهن *

* ويروب او مجمع فرسان دينه تقوين *

* يجر بحر خميس فوق سابحة *

* ترمي موج من الابطال ملتطم *

من كل من مستفعلن تدب فعلمن لله يح مستفعلن تسب فعلمن
يسطو بمس مستفعلن تأصل فاعلمن للكفر مص مستفعلن بلم فعلمن
(من كل متدب لله محتسب) (يسطو بمس تأصل للكفر مصطلم)

ز من كل من حرف جريانيه دريت اولده اولان ابطالی بياندر
جار مع انجور و کاز کلمه سنده متعلق اولوب ابطالک صفتيدر متدب
اجابت و اطاعت معناسنه اولان انتدابدن اسم فاعلدر لله جار مجرور
متدب کلمه سنده متعلقدر لام اختصاص ايجو نذر اللهک امرينه
ودعوتنه هر بر مجيب اولانلردن اولان ابطالک ديمک اولور (شارح
مصنفک يخال نديه لکذا فانتدب دعا ايله فاجاب قوله من كل متدب
بيان للابطال) محتسب مخلص تخلص الامر لله من الاحتساب وهو
ان يكون الامر لله خالصا (صاحب درة المضيئه المتدب من الانتداب

بمعنى الاجابة يقال نديه الامر فانتدب اى دعاه فاجابه ديمشدر
(محتسب احتسابدن كذلك اسم فاعلدر متدب کلمه سنک صفتيدر
اويله ابطال وشجعان که دعوت حق و امر خدايه مجيب اولنلردن
اويله کل مجيب که جهاد و اعمالدری خالصا لوجه الله انجح تحصيل
رضادر مراددری ديمک اوله (شارح فاضل قاضى عضد محتسب
صدقة متدب اى عامل لوجه الله تعالى فان الاحتساب ان يكون
صدور الفعل منه خالصا لله تعالى واصله الرقب والرجاء لفضل الله
تعالى (شارح شيخ زاده يقال احتسب عليه حسبة من الله اى ترقب
ورجاء لفضله کافي قيام رمضان ايمانا واحتسابا ديمشدر) قوله يسطو
فعل مضارعدر حله معناسنه اولان يسطو سطا و دندر حله
ايدر ديمکدر يسطو فعلک تحتد فاعل ضميرى متدب کلمه سنده
راجع اولوب حله سى متدب کلمه سنک صفتيدر (قاموس من سطا
عليه يسطويه سطا و سطوة صال عليه اوقهره بالبطش
ديمش (صاحب درة المضيئه والتدبير بالمضارع الحكاية حال
الماضى و افادة الاستمرار والتجدد ديمش (بمستأصل اسم فاعلدر
باستعانت ايجوندر) يسطو کلمه سنده متعلقدر مستأصل قهرله مهلك
ديمکدر شراح يقال استأصله اى قاعه من اصله ديمکدر ترکی
تعبيرده کوکيله چيقردي کليامحو و افنا ايتدی کوکنى قازیدی
ديد کلری قلع من اصله معنا سنى مفیددر بو مقامده مستأصل ايله
مراد قرآن کریمدر (وقائلوا المشركين) آيت کریمه سى و امثال آيات
بينات حقا که قتل و استيصال کفارده مستأصل اولديغی
ظاهردر (ايمدی مجاهدین اصحاب کزين رضوان الله عليهم
اجمعين حکم قرآنيه به امثال و انندن استعانت ايله فى سبيل الله
کفاره قهر و بطش ايله حمله و هجوم ايدن متدبلردن ديمک
مائنده اولور (بو صورتده للكفر کلمه سنده محذوف (اهل لفظی
تقديرينه محتاجدر (لاهل الکفر ديمک تقديرنده واکر للكفر لفظی
ايله عين کفر اولان کفار مراد اولور سه رجل عدل کي يعنى مصدر
کاهى مبالغه ايجون اسم فاعل معناسنه استعمال اولنديغی کي
اولور سه کفارى ازاله ايلين قرآن کریم ايله استعانت ايدن متدبلردن

دینک مآئنده در بوضوح کفر لفظی لا کفر از معنای کفر لفظی
 دینک رجل عادل دینکدر دیدکاری کبی اولور واکر لا کفر لفظی ایله
 اصل کفر مراد اولور سه قرآن کریم کفری از له ایلین مستأصل
 دینک اولمغه بوضوح کفر لفظی کفر افظنده رجل عدل کبی تاویل وتصرفه
 حاجت قالماز (کما قال درة المضیئة قبل المراد بالمستأصل القرآن
 لانه هو الرفع للكفر حقيقة وعلى هذا الكفر لا يؤول (بشيء) بعض
 شراح مستأصلدن مراد سيفدر دینکدر یعنی سيف ایله کفراره
 هجوم وجهه ایدن متدبلردن اولان ابطال دینک اولور واقعا
 سيف حقيقة وفعلا مستأصل اولدیغی ظاهر در (قوله مصطلح اسم
 فاعلدر مهلك وقطع ایدیغی معنای کفر در مستأصل کله سنک صفت
 مؤکده سیدر) بعض شراح مصطلح لفظی مستأصل کله سنک
 معنای کفر اولمغه مستأصل کله سنک صفت کاشفه سیدر (وفي القاموس
 الاصطلاح الامتصاص دینکدر) درة المضیئة وفي شرح العصام
 الفارسی المصطلح تاکید مستأصل ان کان قوله لا کفر متعلقا
 بمستأصل وان کان متعلقا بمصطلح فهو تفسیر بعد الابهام دیو
 نقل ایدر (بعض شراح خلاصة معنای بوضوح کفر تفسیر ایتش
 وحاصل المعنی هؤلاء الابطال الذين يقتلون الكفار هم من كل
 تجيب لدعوة الحق بالرغبة الكاملة محتسب عند الله تعالى اجره
 وثوابه يحمل على الكفار بقالع اصل الكفار مهلك لهم من آلات
 قتل الكفار مثل السيف والرمح وغيرها محصول معنای عبارت بیت)
 بودر که نانظم علیه الرحیبت سابقده امواج بحر عسکر تعبیر ایدر کبی
 اول ابطال متدبلردندر یعنی اللهک امر وجهاده دعوتی قبول
 ایدوب هر بری مجیب اولدندندر اولیه متدبلر که محتسبدر یعنی
 خالصا لوجه الله عمل ایدر کبی در کذلك اول متدبلر اولیه
 متدبلردر که بسطوجه له وهجوم ایدر مستأصل هلاك وافنا
 ایدر کبی دن استعانت ایله اولیه مستأصل که لا کفر مصطلح کفراری
 کوکبه فالدروب هلاك ایدر در یعنی قرآن کریم دن استعانت ایله
 کفراری مضحک ایدر در مآئنده اولور (مقصود اصحاب کزین
 رضوان الله تعالى عليهم اجمعین حضراتک اعمالاری وجهاداری

انجیق الله اولوب هر برینک فرمان الهی به سر داده اطاعت وتسليم
 اولدقلرینی وقرآن کریمک برکت انواری دائما اوزرلندن زائل اولوب
 علی الدوام اندن استعانت ایله هجوم وحلات وشجاعترینی بیاندز

* * تخمبس * *

* اولر که امر غزا ایتدی وقت متخین *

* صفای قلبه فرمان بر ایدی هر تعین *

* او صرف ایدن ره دین قویمه روزوشین *

* من صکل متدب لله محتسب *

* بسطو بمستأصل لا کفر مصطلح *

حتی غدت مستغفر مله ل فاعلن اسلام وه مستغفرن ی بهم فعلن
 من بعد غر مستغفرن بها فعلن موصولة مستغفرن رحم فعلن
 (حتی غدت مله ل اسلام وهی بهم) (من بعد غر بها موصولة الرحم)
 (قوله حتی غدت حتی ابتدائه در غدت فعل ماضی مؤنث در افعال
 ناقصه دندر صارت معنای کفر در (قوله مله ل اسلام اسمی در خبری
 مصرع ثانیده اولان موصولة کله سیدر غدت جمله سی استیغافیه در
 افعال ناقصه مبتدا وخبره داخل اولد یغی بیاندن مستغفر
 حتی ک مدخولی بومقامده غدت فعلی باخود جمله اسمیه اولمغه
 (شارح کردی حتی ابتدائه در دیمش) کما قال حتی حرف ابتدائية
 والجمله بعدها مستأنفة مسببة عما قبلها كالفاء الفصيحة (ایمدی
 حتی کله سی اوج وجهه له استعمال اولنور) (اولکی جاره اولور ای
 معنای کفر اولور) (قوله تعالی (حتی مطلع الفجر) ای ای طارعه
 کاهی کی معنای کفر اولور) (اسلم حتی ادخل الجنة) ای کی ادخل
 الجنة کبی (وجه ثانی حتی عاطفه اولور واو عطف کبی مطلقا
 جمع ایچون اولور) (وجه ثالث حتی ابتدائية اولور اوج شینه
 داخل اولور اولکی فعل ماضی به داخل اولور نحو قوله تعالی
 (حتی عفوا) ای کبی مضارعه داخل اولور (حتی يقول الرسول
 کبی که ان مصدریه ایله منصوب اولور اندن احتراز ایچوندر
 بوضوح کفر حتی کله سی ای معنای کفر اولوب جاره اولور کفره تعالی
 (حتی تفی) ای ای ان تفی مثالی ایله بالاده بیانی سبقت ایلدی (اوجنچی

جمله اسمیه به داخل اولور قواعد اعراب شارحی بوجوه تفصیل
ایدر که حتی الابتدائیة تدخل علی الجملة الاسمية فیکون ما قبلها
سببا لما بعدها من جنس ما قبلها سواء کان حقيقة او حکما بان یکون
بینهما ملائمة يقال (ضربت القوم حتی زید غضبان لان بین
الضرب والغضب ملائمة فکانه کأن من جنس الضرب وخبر
تلك الجملة تارة یکون موجودا كما فی المثال المذكور وتارة یکون
مقدرا كما فی اكلت السمكة حتی رأسها برفع رأسها لان تقدیره حتی
الرأس مأکول ویدخل ایضا علی الفعل سواء کان ماضیا ومضارعا
ولا یلزم کون ما بعدها من جنس ما قبلها بل یکفی سببا لما قبلها
كما فی المثالین اللذین ذکرهما المصنف انتهى بومقامه حتی جمله
اسمیه به داخل اولشدر زیرا افعال ناقصه تک اسمی مع خبره جمله
اسمیه در ککذلك کاهی کره مدخولی فعلدر ودرخی حتی تک
ما قبلی که ابطالک کفاره جمله واسنیصاللری مابعد حتی اولان
ملت اسلامک (موصولة الرحم اولوب مؤید وعلو الشان اولدیفنه
سیدر واول ابطال اصحاب کرامک کفره به حلات واسنیصاللری
ملت اسلامک موصولة الرحم مؤید ومعزز اولسنی نتیجه ویرمشدر
بوصورنده حتی کلمه سنک ما قبلی مابعدینه سبب اولق شرطی بولنش
اولور ایمدی حتی کلمه سی بومقامه ابتدائیة اولمش اولوب مابعدی
جمله ابتدائیة در یعنی استثنایه در ملت ودين واسلام بحسب
التحقیق جمله سی بر معنایه اولوب آیات سابقه دن کائما الدین ضیف
بنتی شرحنده (وضع آلهی سائق الی الخیر ایلہ تعریفی وتفصیلی
سبقت ایشدر ملتک اسلامه اضافتی بیانیه در دیمشدر (وهی بهم
واحوالیه در هی ضمیر منفصل مبنی محلا مرفوع مبتدادر (مصرع
اولده اولان ملت لفظنه راجعدر (بهم کلمه سنده با حرف جر در (هم
ضمیر منفصل مبنی محلا مجرور مقدر کائما کلمه سنه متعلق اولوب
جمله سی مبتدایک خبریدر مبتدایه خبره جمله سی (ملتدن حالدر (هم
ضمیری بیت اسبقده اولان (ابطاله راجعدر یا خود کل متدب
عبارتی معنای جمعی متضمن اولفله (کل فی فلک یسبحون) آیت
کریمه می کی جمع ضمیری متدب کلمه سنه رجوعی دخی جائزدر

(من بعد من حرف جر در بعد حرف جر ایلہ معمول اولوب مؤخر
موصولة کلمه سنه متعلقدر (غربتها مضاف الیهیدر غربت دخی
ضمیره مضافدر (غربت لسان ترکیده بردیاردنه یار وارنه یاور
بی انیس ومعین کیمدسنز قالمغه دیرلر (وبو حال ایلہ متصف اولان
شخص غریبه ذلیل اولق وضعیف بی اعتبار اولق لزوم مادی ایلہ
لازم کلمه بوشماره غربتها لفظی اشبو معنای لازمیده مستعملدر
ایمدی ملت اسلامک غربتدن مراد اوائل ظهورنده تکه وتنها
احباب وانصاردن خالی غریب ومبتلای غربت اولدینگی (ان
الدین بدی غریبا وسعود غریبا) حدیث شریفندن ظاهردر
(شارح قاضی عضد) الغریبة مفارقة الاهل والوطن والمراد ههنا
لازمها وهو الذل والهوان وسقوطها عن مرتبة الاعتبار وامثال
ذلك دیمش (شارح مذهبک قوله من بعد غربتها ای من بعد
کون ملت الاسلام غریبه ای ضعیفه لامؤید ولا معزز دیمشدر
(قوله موصولة الرحم موصول اسم مفعولدر لفظا منصوب مصرع
اولده اولان (غدث کلمه سنک خبریدر موصولة مفصول منقطعک
ضدیدر (رحم بفتح الراء وکسر الحاء محال جنین در که فارسیده
مشبه در اصطلاحده قرابت معنایه در فقهه اقربایه (بذی رحم
دیرلر بالذات وبالواسطه اقربا رحم واحدی مکان قلمفله قرابتلرینه
بناء در حتی ذوی الارحام آنه طرفندن قرابتی اولان اقربایه دیرلر که
تورینده بیت المساله تقدیم اولنور (مسئله رحم اقربای حجابیت
وهطلوبلرنده اعانت وکاهی زیارت وحرمت واعانت ایشکدر
نه کیم (صاحب درة المصیبه وصلة الرحم عبارة عن کل ما یستحسن
اعانته شرعا بالنسبة الی الاقارب کالزبارة والتفقد ونحوهما مما یلتصون
منه والمراد من صلة الرحم ملت الاسلام علوشانها فی الاقطار بسبب
کثرة الانیاع وغلبة عزتها وغایة اعتبارها دیمشدر ایمدی بومقامه
مراد موصولة الرحم اولان شخصک حالیدر که اقربا وانصار ایلہ
منصور اولدینگی حانده بری الساحة اعدا تعرضندن وتعدیانندن
امین اولوب ککثرت اعوان ایلہ معزز ومأمون الغالیه اولور کذلك
ملت اسلام دخی کفاره جمله ر و هجو ملرایله استیصال ایدن اول

ابطال اصحاب کرام ايله موصوله الرحم اولمدر يعني مجاهدین
وانصار رضوان الله تعالى عليهم اجمعين حضراتی فدای جانله
اعوان وانصار اولوب ملت اسلام یومافیوما کمال قوت واستحکام
بولغین علوشانی برزوالی آخر الزمان احکام وتابعینی افزونتر
اولدیغی مراد اولور (ایمدی ملت اسلامک موصوله الرحم
اولسی ايله) ناظم اشبومعنا بی اراده ایتشدردیمک بعید دکلدر اما
خلاصه معناده شراحت تقریری بودرر کما قال مصنفک وحاصل
معنی الکلام صارت ملت الاسلام حال کونها منصوره بهؤلاء المتدین
قویه بعد ما كانت ضعیفة (قال صاحب درة المضیئة والمعنی
ان دین الاسلام صار بسبب الال اکرام والاصحاب العظام موصولا
الی اهله ووطنه بعد ما کان غریبا ومفارقا عنهم) محصول معنای
عبارت یت (ملت اسلام متدینک یاخود اول بحر عبس ک
امواجی اولان ابطال وشجعانک سبیلله من بعد غربتها موصولة
الرحم اولدی یعنی صله سنه واصل اولوب صله رحم ایلدی دیمکر
صله رحمدن مراد ملت اسلام غریب و بیکس وضعیف ایکن اول
ابطال وشجعان اولان اصحاب کرام ايله اعوان وانصارینه ومتعلقاته
واصل اولوب قوی ومستحکم ومعزز ومحترم اولدی دیمک اولور

* * * تخمیس * *

* اولوب اعانت مولای قادر ملهم *

* عدودن ایتدیلر کترتیه خوف ووهیم *

* علودین ایدی انجق اولاره امر مهم *

* حتی غدت ملت الاسلام وهی بهم *

* من بعد غربتها موصوله الرحم *

مکفولة مستعلن ابدأ فاعان منهم نجي مستعلن راب فعلن
وخیر مع مفاعیل فل فعلن یتیم ولم مستعلن یتیم فعلن
(مکفولة ابدأ منهم بخیر اب) (وخیر بعل ولم یتیم ولم یتیم)
(مکفولة رفعله مبتدأ محذوف خبر بیدر ای هی مکفولة تقدیرنده در
یاخود مکفولة نصبه یت اوانه اولار غدت فعلنک خبر ثانی بیدر
مکفولة کفل یکفل کفلا کفالة صیغه سندن اسم مفعولدر

(شارح کردی یقال کفلت به وعنه بالمال اذا جعلته فی ضمانک دیمش
مکفولة لفظی بوصورته مکفلة معنایه در لکن مکفولة تحفوفة
معنایه اولوق دخی احتمادر حتی بعضیلر کفیل بالشئ حافظه
دیمش بوصورته مکفولة متکفلة معنایه اولمغله دین مینه کفالتک
معنایه ملت اسلامک تقویت والی یوم القیام بقاسنه وهر حالده
غالب ومصون اولوب حاشا منطقی اولمستند ضامن ومتکفل
ودر عمده والتزام معنایه در (قوله ابدأ مکفولة کلمه سنک ظرفیدر
(وان قولیده الا بید فتحته دهر معنایه در که زمان طولیادن
عبارتدر واید دیم معنایه دخی کلور دیمش مکفولة دائما دیمکدر
واقعه برماله کفیل اولسه مان تحفوظ وضیاع وتلفدن بعید
اولور کفیل اولان ذات اتی ضیاعدن محافظه ایدر ضامن اولوب
ضایع ایتز اول مال هر حالده موجود اولور کذلک ملت اسلام دخی
بویله کفیلر ايله مکفولة ومحفوظه در بعض نسخده منه عبارت
واقع اولمش (شارح کردی قوله منه الضمیر راجع الی انبی صلی الله
علیه وسلم لکنه رکیک دیمش اکثر نسخده منهم عبارتیه در
(بعض شراح قوله مکفولة ای محفوظه علی انصب خبر ثانی لغدت
وعلی الرفع خبر مبتدأ محذوف منهم متعلق بمکفولة وضمیر الجمع
للاکفار اذا كانت المكفولة بمعنى محفوظة اوللا ابطال اذا كانت
بمعنی متکفلة) بخیر متعلق بمکفولة والباء لاسبیبه وحاصل المعنی
صارت ملت الاسلام محفوظه من الکفار دائما بخیر مررب وخیر محافظ
وهو انبی علیه الصلوة والسلام واعجابه واولی الامر من العلماء
والامرون بعدهم فل یکن ملت الاسلام یتیم من جهة الاب
وغیر منقطع من جهة النسل دیمش لکن ظاهر ومعنای مناسب
بوجوده در که منهم کلمه سنده جار محرور مکفولة لغتیه متعلقدر بهم
ضمیری معنای جمعی متضمن اولار کل متدین کلمه سنه راجعدر (من
بیانه در مکفولة کلمه سنی بیانه بونده حذف وایصال واردر مکفولة لها
دیمکدر دیمش مرجع ضمیر اولان متدین ايله مراد بیت اسبقده
بیان اولدیغی اوزره داعی الی الله اولوب امر واطاعت حتی قبول
ومحبب اولان اصحاب کرامدر (ایمدی مکفولة منهم دیمک ملت اسلام

اول متد بیندن مکفوله در یعنی انزل کفیل و ملت اسلام مکفوله له در
 دیمکدر (شارح کردی قاضی عضدودن نقل ایدر که ای بقضاء الدین
 واعزازة وحفظه مضمون من جانب الصحابة وهم صائون بسبب
 النبی صلی الله علیه وسلم دیمشدر (فی الواقع ملت اسلام اوائل
 ظهورنده قوت واستحکام بولماسنه والی یوم القیام دوام وهرحانده
 مصون وحمی اوالماسنه متکفل وضامن ودرعهده والتزام ایلین
 اول متد بین کرام ایدیکه انزل جهاد و جان فداقلری
 وحقافظه لری ایلله یوما فیوما ملت اسلام قوت بواوب الی ساعة
 القیام بقاسنه اقدام واهتم ایلد کلری معلوم کائناتدر لکن اول
 متد بین اولان اصحاب کرامک دخی بومرتبه درعهده والتزام ایلله
 تکفله جسارت ایلد کلری و دین اسلامک بویله مکفوله یاخود
 محفوظه اولسی (بخیراب یعنی ملت اسلامک خیر محض اولان پدری
 سببیه در دیمکدر که پیغمبر علیه الصلاة والسلام قوت نبوتی
 برکاتیلله در دیمک اوور یعنی بالکرم مجرد کندی و هم تملری ایلله اولمق
 اوزره دگدر زیر قول بخیراب جار مجرور مکفوله لفظنه متعلقدر
 اب مضاف الیه در تنوین مضاف الیه در عوض در اب ملت اسلامدر
 دیمکدر بخیر لفظنده حرف جر اولان با سببیه اولمقله فشد بین
 اولان اصحاب کرامک اول التزام و تکفل و بیضة اسلامی حیایت
 واعلاء کلمة الله در مصداق اولد قلری خدمات ملائک پسند جمله
 قوت قلبلری وظاهر و پناهلری اولان پیغمبر آخر الزمان علیه
 الصلاة والسلامک ملت اسلامه صاحب وعلاقة ابوت ایلله محب
 صادق و پدر مشفق اولدیغی سببیه در دیمک اوور بوضورته
 منهم کلمه سنده اولان من و بخیر کلمه سنده کی بامکفوله لفظنه
 متعلقدر حرف جارده دن ایکی حرف جارده بر معناده اولسه مثلا ایکی
 عدد من جارده یاخود ایکی عدد بیه جارده بر متعلقه متعلق اولمق جائز
 دگدر بو محمله ایسه ایکی حرف جارده هزبری باشقه باشقه
 معنایه در که من بیانیه در با سببیه در (پس متعلق واحده تعقی
 جائز اوور) معلوم اوله که خیر اب کلمه سیله بوقسامده صاحب
 الصلاة والسلام افندیغی مراد اولدیغی اب کلمه سنده

استعاره مصرحه طریقده سیله در بیانی بوجوهله در که قبل
 البعثة زمان فترته قبول واعتباردن ساقط خصما بیننده ضعیف
 وکیمسه سر قالان دین مبینک قوت واستحکام بواوب شانی عالی
 اولماسنده معین ویاوری وصاحبی اولان پیغمبر آخر الزمان علیه
 الصلاة والسلامی (ناظم علیه الرحمه بیکس و ناتوان یتیم مددرس
 اولوب حیایت وصیانت ایلین بابایه تشبیه ایلدی مشبه به اب در
 مشبه پیغمبر علیه الصلاة والسلامدر (وجه شبه ابتدای ظهورندن
 هر حالده حیایت وحقافظه وتقویت و بر مکه یوما فیوما تمام قوت
 واستحکام بواوب حد کماله ایصالده تشبیه اولمشدر که اشبو
 وجه شبه طرفین تشبیه اولان مشبه بهده کذلک مشبهده بولمشدر
 (نته کیم تشبیهده قاعده در وجه شبه طرفین تشبیهده
 قدر مشترک اولمق شرطدر قرینه استعاره منهم لفظیدر آخر
 قرینه دخی بولمق ممکن در (معلوم اوله که ناظم علیه الرحمه ایدا
 لفظی ایلله اصحاب کرامک علی الدوام الی یوم القیام حیایت
 وکفالتلری مراد ایلدی سؤال اولنورسه اول کفیل و حامی دین
 مبین اولان اصحاب کزین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین جوار
 رحمت حقه انتقال پیوردیلر ایدا حیاتلری دیمک نیجه صحیح اوور
 جواب ویریلور که مراد اصحاب کزین حضراتنک وکرمک
 کندوردن صکره الی یوم القیام مقاملرینه قائم اولان سلاطین
 عظام و امراء کرام و مجاهدین اسلام و علما و سائر تقویت و محافظه
 دولت اسلامده قادر اولدیغی قدرمدخلی واعانتی اولان مسلمیندر
 و اشبوتکفل واعانتیه وقادر اولدقلری قدر تقویت وحیایته و محافظه
 بیضة اسلامه مکنت و اقتدارلری جمله سرور کائنات علیه افضل
 التحیات افندیغی صورتی و معنوی امداد و سر نبوتلری سببیه در که
 برکات انوار روحانیلری ملت اسلام اوزرندن زائل اولوب الی
 یوم النقیام دائم و مبسوط اولدیغنه اشارتدر (ایمندی بوضورته
 ناظمک مکفوله ایدا تعبیری قتی معنیدار اولدیغی ظاهر اوور
 (قوله خیر بعمل و او عاطفه در خیر بعمل مصرع اولده اولان
 خیر اب اوزرینه معطوفدر بعمل زوج معناستدر مشبه به در

فخر عالم صلی الله علیه وسلم مشبه اولی اوزره در بو محله نسوانک
 خصوصاً عاجز و ناتوان و بی کس فلان ترکیده طول فارسیده بیوه
 دیدکری نسوانک امورنده قائم و معین اولان زوجه تشبیه ایله بعل
 لفظنده اولان استعاره مصرحه و وجه شبه ما تقدمه تفصیل
 اولسان بخیر اب لفظنده اولان استعاره به قیاس اولنه (فلم یتیم
) شارح خالد رحمه الله بتأین مشاتین من فوق مفتوحین بینهما
 یاء مشاة تحیت ساکنه دیمش فاتفیر یعبه در یتیم فعل مضارع
 مؤنث در یتیم یتیم دن درد پی بادن و کاهی بشیخی بادن استعمال
 اوانور تحته فاعل ضمیری ملت اسلامه کیدر جمله سی شرط
 محذوفك جوابی در معنای (پس اول ملت اسلام یتیم اولدی
 دیمکدر مضارع 'واده اولان خراب کله سنه نالیر و آ که تفریعدر
 تقدیری اذا کان ملت الاسلام مکفولة والتی صاحبه مقام الاب
 فلم یتیم دیمک اولور زیرا فاء تفریعیه تک مدخولتک ماقبلی مابعدینه
 سبب اولان برلرده استعمال اوانور واقعه پیغمبریمز علیه الصلاة
 والسلامک اب ملت الاسلام اولاسی ملت اسلامک یتیم اولما مسنک
 سببی اولدیغی ظاهر در بر ذلک باباسی سرور کائنات اوله اول یتیم
 اولیق احتمال دکر (ولم تسم و او عاطفه در لم یتیم اوزرینه معطوفدر
 تسم فعل مضارع مؤنث در توم توم دن ایکجی بادنر تحته فاعل
 ضمیری کذلک ملت اسلامه راجعدر اول ملت اسلام زوجسر قائمدر
 یعنی کیمسه سز عاجز قائمدر دیمکدر (شارح مصنفک قوله لم تسم
 علی وان لم تبع من امة المرأة کباع بیع صارت بلا زوج دیمش
 مکفولة کله سنده اولان کفالت کتب شرعیده ضم ذمة الی ذمة
 فی الدین لا فی العین ایله تعریف اولنان کفالت شرعیده دکلدر
 زیرا طر قینده عین ردین ذمت تصویری امکانه اولدیغی ظاهر در
 بلکه تکفل ایله مراد در عهده والتزام معنایدر (نه کیم ماسبقده
 اولان تفصیل لادن و کلام شراحدن معلوم و آشکاردر (شارح
 کردی یتیم خلاصه معنایده دیمش که والمعنی ان ملت الاسلام
 صارت تحته کفالة الله تعالی اها من جهة تشبیه علیه السلام
 ان یجعلها دائماً فی حضانه مرب مشفق و حسانه قیم یقوم بها

بل می ایدامنصورة باولی الامر و العالم مصونة بصيانة الملك الجلیل
 فتم الکفیل ونعم الوکیل (شارح حنفی سابق الذکر بش عدد
 یتیم معنای من ج ایله اختیار ایلدیکی تقریراتنک خلاصه سی
 بودر که (کما قال ان الناطم لما شبه الدین بالضعیف والابطال ببحر
 زخار یحیر عسکر جرار لکفار فوق کل جواد یرمی بامواج الابطال
 من کل مجیب لدعوة الحق من غیر اهمال قد احتسب فی اجابته
 القرية لمولاه یسطو اعلی الاعداء حتی صارت ملة الاسلام وهی
 ملتبه بهم ذات اقارب واعوان وانصار من بعد ما كانت مبلو
 بکرية القرية وغدت مکفولة ایداً ایداً بالادب بخیر الابرار مضمونة
 باشراف البعول وهو الذی المختار وآله واصحابه الابرار صلی الله علیه
 وسلم (محصل معنای عبارت یتیم) ملت اسلام خیر محض اولان
 ابی و بعلی اولیق سببی ایله متد بین اولان ابطال اصحاب کرامدن
 ایداً مکفولة اولدی یعنی الملک حفظ و حراسته تجمع و اتف اقلریله
 ملت اسلام تقویت و استحکام یو اوب الی یوم القیام اعزاز
 و تکریم ایله مصون و محفوظ اولما سنه انلر کفیل وضامن اولملریله
 مکفولة اولدی (ایمدی خراب و بعل سببیله ملت اسلام الملک تکفل
 و تکریم لملر چون بولر مکفولة اولدیسه ایس ملت اسلام نه یتیم
 اولدی ونه ارسز و کیمسه سز قائمدر بلکه معین و یاور بوقدر دیندار
 و متدین حامی ایمان فردا و حارس صحیح الاعتقاد اتباع و متعلقات ایله
 مصون و محفوظ و ایداً قائم و استوار اولدی دیمک مألوسه اوله

* * * تخمیس * *

* * * مقیم سایه صونی او اوب او ذوالحسبک *

* * * محافظت ایلدی هرگز شجاع متخین *

* * * جای حب ابوتدر اکله هم سین *

* * * مکفولة ایداً منهم بخیر اب *

* * * و خیر بعل ولم یتیم ولم تسم *

هم الجبا مفاعیلن لفسل فعلن عنهم مصا مستفعان دهم فعلن
 ماذارأوا مستفعان منهم و فاعلن فی کل مص مستفعان طدم فعلن
 (هم الجبال فسل عنهم مصادمهم) (ماذارأوا منهم فی کل مصطدم)

(هم الجبال هم ضمير منفصل مبنى محلا من فروع مبتدا (الجبال
 خيریدر ضمیر آیات سابقه دن مکفولة ابدایتشده اولان منهم
 ضمیر ینک مرجعی اولان بیت اسبقده واقع متدب کله سنه
 راجعدر که کل متدب ایله مراد (ناظمک بحر خبیس تعبیر ایلدیکی
 عسکر صحابه کرام اولدیغک تفصیلی سبقت ایلدی هم الجبال
 جمله سی جمله ابتدائیه در یاخود جمله مستأنفه در که سؤال مقدره
 جواب اولان جمله در تقدیری کویا سؤال اولمش که کیف حالهم
 فی الحروب والوقایع فاجاب هم الجبال یعنی الثریات قدم واستقرار
 وتمکین ومانندہ طاغیر صکبیدر دیمک اولور زیرا جبال جبالک
 جمعیدر ترکیده طاغ وفارسیده کوه دیرل ادا تشبیه کذلک وجه
 تشبیه کندودن حذف اولسان تشبیه با یغ قیلندندر زیاده
 مشابیهتی مفید اولور (قال السعد فی المطول واعلی مراتب التشبیه
 فی قوة المبالغة باعتبار ذکر ارکانه وحذف وجهه واداته فقط ثم
 الاعلی بعده هذه المرتبة حذف احدهما ای وجهه واداته (ایمدی
 ادات تشبیه محذوف اولدیغی کبی وجه شبه دخی محذوفدر که ناظم
 ابطال مجاهدین اسلامی ارتفاع ومانندہ وقوت ووزانت وصلابتده
 وثبات وتمکین ویرلنده استقرار ومانندہ جباله تشبیه ایشدر
 وجه شبه بودر کذلک خبر معرفه اواسمه مبتدایه مقصور اولور
 (نه کیم جبال کله سی معرفه در که خبر واقع اولمشدر مبتدایه
 جمع ضمیری اولان هم کله سیدر که ابطاله راجع اولمغله ابطال
 مجاهدین عبارتدر (پس جبال انحق مجاهدیتدر دیمک اولوب
 قصر الصفة علی الموصوف قیلندندر وقصر افرادیدر کویا
 مخاطب جبال ایله مرادهم ابطال مجاهدین وهم عسکر کفاردر
 اعتقاد ایدرمش هم الجبال دیمک یعنی جبال وجباله مشابه اولان
 انحق ابطال مجاهدین اسلامدر یوخده عسکر کفار دکادر دیمک
 اولور یوه قوله قصر حقیق اولوب قصر ادعائی اولدیغی وقصرک
 قواعدی وتفصیلی آیات فصیده دن (کانه شمس فضل هم کواکبا
 یتنده میور ایشدر و یوه مقامده قصر قلب اولمق دخی ممکندر که
 سامع مثلا جباله مشابه عسکر کفاردر اعتقاد ایش بواعتقادی

متکلم قلب ایدوب یوق اولیه دکادر جباله مشبه بو محله عسکر
 مجاهدین اسلامدر یوخسه ای سامع سنک اعتقاد ایلدیکنک
 اوزره عسکر کفار دکادر دیمک اولور لکن قصر افرادی مناسبدر
 (فصل کله سنده فاء شرطیه در که شرط محذوفه جواب اولان
 جمله به داخل اولور فاء شرطیه ایله تقدیری ان تصدقنی فصل عنهم
 دیمکدر (عنهم کله سنده جمع ضمیری کفاره راجعدر (سل لفظنک
 احد حروف اصلیدسی همزه اولمغله مهموز اولان امر حاضر در
 اسئل کلدیکی کبی سل دخی کلور شرح عزیزه تقول سئل یسئل
 سل بقلب الهمزة الثانية الفا ولما فعل ذلك فی الامر استغنی عن همزة
 الوصل وحذفت الالف لالتقاء الساکنین فقبل سل دیمشدر
 (شراح مصنفک یقال سألته الشیء وقد یخفف الهمزة یقال سال
 یسئل والامر منه سل ومن المهموز اسئل دیمشدر ایشو سل کله سی
 فعل وفاعل در ایکی مفعوله تعدی ایدر (عنهم جار مجرور سل لفظنه
 متعلق اولوب محلا منصوب مفعول ثانیدر قصر ایچون ریخود
 اهتمام بالذکر ایچون مفعول اول اوزرینه تقدیم اولمشدر عنهم
 کله سنده اولان جمع ضمیری کفاره راجعدر عنهم کله سنده
 هم ضمیرینه مضاف اولان بقیه لفظی محذوفدر تقدیری فصل
 عن بقیه الکفار ای من بقیه السیف مصاد هم دیمک اولور
 مصادهمهم ضمیری بیت اسبقده من کل متدب کله سنه راجعدر که
 مراد عسکر اسلام اولدیغی ذکر ری سبقت ایلدی مصادم
 دیمک ضمی ودالک کسر یله اسم فاعلدر سل کله سنک مفعول
 نایدیدر تصادم ترکیذه طوقه مقدر مصادم اسم فاعل
 اولدیغی تقدیر اوزره دیمکدر که عسکر اسلامک مصادم ومحاربه لرینی
 سن وار بقیه السیوف اولان کفار دن سؤال ایله مجاهدین اسلامنه
 کونه هجوم و قتال ومحاربه لر ایلدیلدیمک مألوده در (بعض شراح
 والمصادم ای للمعارض والمحارب من صدمه صدمای ضرب به
 یجسده (شیخ زاده واصطدام الفارسیین صطاکا کهمادیمشدر (شراح
 کردی والمصادم بضم المیم اسم فاعل من المصادمة وهی مضاربة
 الفرسان فی المبدان قصدا اوبلا قصد مضاف الی مفعوله وروی

مصادمهم جمع مصدم اسم مكان من صدم يصدم صدمة من باب
ضرب فهو من ذكر المحل واردة الحال ديمش (سل جمله سی شرط
مخذوفه جواب در تقدیری فان لم تصدقني فسل مصادمهم تقدیرند در
(قوله ماذا استفهامیه در تقدیرا مرفوع مبتدأ در ذا الذي
معتاسبه اسم موصول در (قوله رأوا فعل ماضی جمع مذکر در تحتند
فاعل ضمیری كفاره راجع در مایه راجع ضمیر مخذوف در (ماذا رأوه
تقدیرند در جمله سی اسم موصول صله سیدر اسم موصول مع صله
خبر دانت خبریدر مآ استفهامیه ذك جوابی اولان والمصائب
مخذوف در مثل عنهم ما الذي رأوه من الشدة والمهالك والمصائب
تقدیرند در مبتدأ مع خبره جمله سی فسل عنهم جمله سنی یساندر
بم محله ماذا لك سنك اعرابك تفصیلی نحاك ماذا صنعت تركبند
یازد قتری اوزره ایکی وجهه در (شارح حنی کوزل بیان ایدر
(كما قال وفي ماذا صنعت وجهان احدهما ان ذامعنی الذي فيكون
ما حينئذ استفهامیه مرفوعة المحل على الابتداء والموصول مع
صلته خبره والعايد مخذوف ای شئ الذي صنعتته والمختار في الجواب
حينئذ الرفع المطابقة بين السؤال والجواب وثانيهما ان ماذا بمعنى
ای شئ فيكون ما ذام منصوب المحل مفعول صنعت قدم عليه لتضمنه
معنى الاستفهام فالمختار حينئذ في الجواب النصب للمطابقة المذكورة
ای رأوا الشدة ديمكدر منهم جار مجرور رأوا كنهه متعلقدرهم ضمیری
مصراخ اولده اولان هم كنهه سنك مرفوعی اولان عكركر مجاهدین
اسلامدر فی كل جار مجرور كذلك رأوا كنهه سنه متعلقدر (قوله مصطدم
اصطدامند ر بفتح الضاء اسم مكان الاصطدام هو تضارب
الفرسان في الميدان ديمش (نه کیم ذکر بی سبقت ایلدی (شارح
مصنفك المصطدم بضم الميم وفتح الضاء بحذف المصدر و يصلح ان
يكون اسم مكان واسم زمان واسم مفعول من غير الثلاثی يصلح ان بعد
معان والمراد هو الثالث ای في مكان الاصطدام والتمال ديمشدر
مصطدم اسم مكان اولديفته نظره (شارح کردی خلاصه معناده
بوجهله تقریر ایدر که وفي ذكر الاما كن وسؤال المصادم اشعار بان
اهلها من الكفار لم يبق منهم احد فبطل عنه الاستيصال المسكين

ایهم و بیان الجمادات شاهدت فضيحتهم (والمعنى اصحاب النبي عليه
السلام وانصاره كالجبال الشامخة الراسخة في الثبات في الحروب
والوقائع وعلو الشان فان لم تصدقني في هذه المقالة فسل عنهم
مصادمهم قائلا ما الذي رأى منهم من الشدة في المعارك والحرب
(مخصول معنای عبارت بیت) اول مجاهدین اسلام ملا غلر کبیر
یعنی انلرده تزلزل وتخلف وانحراف اولماز ثبات قدم وتمکین
ومهابته طاغیر کبیر را کر شبهه ایدر سن وار بقیة لسیوف
کفاردن اول عسکر مجاهدین اسلامک مصادم ومحاربه لرینی یعنی
طوتشوب جمله وهجوم ایدلرینی سؤال ایلله اول مجاهدین اسلامدن
هر معر که ده یا خود هر اصطدام ومحاربه ده نه کور دیلر یعنی وار
صور بر کر نه از کور دیلرونه کونه مصیبت و بلاءهم لك مشاهده ایندیلر
دیمک مأثده اوله یا خود وار معر که اولان مکان جنکه سؤال ایلله
کفاردنه هر مصادمه ومحاربه ده نه مقهوریت ونه مصیبت لک کوردی
دیمکدر بصورتده مصادمهم فتح ميم ایلله اسم مکان اولمله کفاردن
سؤال ایده جنک کیمسه قالمیوب جمله طعمه شمیر اولمله وار معر که دن
وتحمل جنکدن سؤال ایلله بر کر نه را وادی دیمکه اشارت اوور

* * تخمبس * *

* قورردی دشمنی قهر آقاظم مر دم *

* دوشاندی باشلری خا که دو کولدی جوز قم قم *

* عدودن ایته لعجب ثبات اولدینی کم *

* هم الجبال فسل عنهم مصادمهم *

* ماذا رأوا منهم في كل مصدم *

وسل حنی مفاعلین تاوسل فاعلین بدر اوسل مستفعلن احدا فعلین
فصول حت مفاعلین فلههم فاعلین ادهی من ال مستفعلن وخم فاعلین
(وسل حنیناوسل بدر اوسل احدا) فصول حتف لهم ادهی من الوخم)
(قوله وسل واو عطفه در سل امر حاضر در فاعلی ضمیر خطاب حنینا
مفعول ایدر جمله سی بیت سابقده اولان سل فعلی اوزر بنه معطوفدر
عطف الخاص علی العام قیلندندر دیمش (یعنی بیت سابقده
مسؤل عنه اولان مصادمهم فتح ميم وفتح دال ایلله اسم مکان

اولدینقی تقدیر اوزره مصادم کانه سی طوق شقی و جنک و محاربه
مکانی معناسنده اولمغله فصل مصادمهم عبارتی مطلقا مکان
محاربه دن سوآلدرا ایدی بویتده و سل حنبنا الح مکان جنکی
تخصیص و مواضع ثلثه مذکور بی تعیین ایله سوآل اولمغله عطف
الخاص علی العام بو طریق ایله اولمق کرکدر زیر مصادم منطلقا
مکان محاربه ایدی (شارح مصنفک قوله فصل حنبنا الح تفصیل
بمواقع الاصطدام و کرر السؤال باعادة فعله لانه ادل علی المرام
دیمش (حنبنا تصغیر صیغه سیله (سل فعلنک مفعولیدر مکة مکرمه
ایله طائف یبشنده بر واد بنک اسمیدر (بدره مدینه منوره یه درت
کونلک مسافه اولان بدر حنین در احد مدینه منوره قرینده بر جبل
مبارکک اسمیدر بونلرک وجد تسمیه لری و بونلرده وقوع بولان
جنک و محاربه و تأییدات الهیمنک و معجزات نبویهنک تفصیلی عالمک
مسلمدر لطافت انشا و حسن ادا صاحبی (و یسی و نابی علیهما الرحه
ایکی دانه منشی لانتظیرک سیر نبی نام تألیف جلیلربی مطالعه به
حواله مناسب کورلدی (شعرا ی فصیح البیانده بر ذات مکرم معرکه
بدری بو وجهله نقل و انشاد ایلمش حق بوکیم قتی دلنشین و مؤثر
و لطیف ادا ایتشددر رحه الله تعالی

دکله بدریه خوش الحانی * نوآدا تحفه سخندان
نه ل اولدی بو جنک رعنا ده * نه اثرل کور لدی دنیا ده
بوخر اولدی اشرف الغزوات * اقدم فتح سید السادات
اهل نفسیر ایدی اتی بیان * دخی اهل حدیث قیلدی عیان
سرور عالم اول پلنکانه * باشلدی خطبه در افشانه
ایتدی رکب قریشی انده بیان * ایتدی انلرله جنکی استحسان
ظاهر اولدی نشان شدت حال * باهر اولدی بیان مافی البال
دیدیلر اول حبیب ذیشان * جان فدا بو نجسته فرمانه
نه بیورسک مطیع فرمان * دین عالی بولنده قریب باز
اولحق تجتمع جوعقد عظیم * اولدی هر بری بر پلنک عظیم
ایتدی اول حضرت جلیل الشان * اول کرامه دعا و استحسان
ایمده و اوج اوب اوجه بار شیر مولی علی ده سنجقدار

دخی مصعب ایله بر انصاری * اولدیلر عسکرک علمداری
چیقدی عزتله اول عظیم الشان * اولدی اول سروران ایله روان
اولدی چون مقدم جلیل الشان * تاج عنصوان منزل زفر آن
ظاهر اولدی قریشک اخباری * بدره سرعته لرینک آثاری
دیددی اول شاه ایها الاصحاب * کلیدر اول قریش ایتدی شتاب
رأی و تدبیر لریسان اولسون * سعی و افاضل لریسان اولسون
اول کرم کانی حضرت صدیق * حضرت فخر انبیایه رفیق
اولدی جوهر نثار نادیده * سرور عالمه پسندیده
باشلادی حضرت جناب عمر * بولدی مجلس صفایله زیور
ایتدی آغاز حضرت مقصداد * ایلدی خوش سخنلری ایراد
دیدیلر عزیم ایت ای شفیع انام * ذات پاکله در بوجند عظام
ایتدیلر چون مهاجرین کبار * بویله خیرت اداری اظهار
دوندی انصاریه اول جناب کریم * دیدی سزلده نیچه در تصمیم
دوندی سعد معاذ و سرور دین * دیدی ای نور پاک عرش برین
یوری عزتله جیش اشراره * سیف اسلامی جنک بو کفاره
یولکه جانلر نثار اید رز * ترک دنیا بی اختیار اید رز
چکلوب اول اواء فتح مبین * وار دیلر عزت ایله بدره یقین
اولدی صحرای عدوة الدنیا * مقدم ذات پاکله احیا
کجی صدر عریشه صدر کزین * قوندی اطرافه چند دین مبین
یوریدی صف صف اولمش اهل قریش اول بوجمل اولوب رئیس الجیش
اول کروهی کورنجه صدر کریم * ایتدی مولایه التجای عظیم
چیقدی فخر کزین او ما وادن * لیدی برقبضه حصی بردن
فتح ایدوب شاهة الوجوه زبان * روی اعدایه آتدی اتی همان
ظاهر اولوب اورمینک اثار * ایتدی مشغول چشم اشراری
دیددی اصحابه در عقب اول شاه * یورویک جنکه یا عباد الله
کیم اولور سه بورا هده مقتول * ایدر اول در عقب جنانه وصول
اول شه عزتک پلنکانی * ایشیدوب بو نجسته فرمانی
کیز دیلر اول کروه دشمنانه * ایتدیلر حمله اهل طغیان
الیدی صحرای جنک آشبار * چیقدی عیوقه نغمه اوتار

دتره دی نعره لاله روی زمین * تیغ لیر اولدی خونله رنگین
 طاغیر اکندی بو حالتدن * برکون اولدی اوکون قیامتدن
 ایردی اعدایه چون بو آفتلر * قوبدی اول دشمنه قیامت لیر
 کیمی مایوس جریحه غده * کیمی سیران ایدر جهنمده
 ایردی کلزار دینه باد ظفر * بوالدی ازهار فتحله زیور
 سرور عالمک پلنکافی * اصیلر عرشه تیغ براتی
 رضی الله عنهم اولدی همان * انلره زیب دفتر خفیران
 (قوله سل جنبنا عبارتند مجاز حذفی وارد) (سل اهل حنین دیمکدر
 ندکیم) (واسئل القریده) آیت کریمه سنده مفسرین اهل القریه ایله
 تفسیر ایشلر یاخود تقدیری (وسل وقعة الحنین در دیمش لیر
 کذلک باقیلرند دخی حال بوموال اوزره در) (بعضیلر تقدیر
 حاجت یوق عین مواضع مذکوره دن سوال در دیمش) (شارح شیخ
 زاده والاولی ان یکون المراد من هذه المواضع نفسها ولا یکون
 المقصد الی حقيقة الامر بالسؤال بل المقصود بیان التحقیق والتقدیر
 انتهى) (شارح مصنفک وفی قوله فصل جنبنا و بدرا الخ تنبیه الی انه
 لشدة انهزام هؤلاء و وضوح الخوف بهم اوسئل الجاهات عن
 مثل هذه الحالات لسمع فیها الجواب والاصوات دیمشدر) (قوله وسئل
 بدراسل جنبنا اوزر زینه معطوف قدر کذلک) (وسل احدا قریب وبعیدنه
 معطوف اولور) (فصول حتف فصول فصلاک جیدر فصل دیو
 مبدأواتهاسی معین زماندن بر طائفه دیرلر دیمشدر) (ندکیم فصول
 اربعه بر سندن درت عدد معین معلوم طائفه در که هر طائفه به
 بر اسم وضع ایشلر در) (فصل بهار و فصل صیف و فصل خریف
 و فصل شادیرلر بومقامده فصول کله سیله طائفه من الزمان اولان
 اوج عدد فصول مراد اولدیغنه کوره اعرابی بو وجهله در که
 فصول لفظیاً مرفوع مبتداً مخذوفک خبریدر تقدیری) (زمان
 المحاربة معهم فی تلك المواضع الثلاث فصول حتف لهم) (دیمک
 اولور یعنی مواضع مذکوره ده وقوع بولان محاربة زمانلری کفار
 مثلا فصل وبا و طاعون کبی فصول موت و مصائبدر دیمکدر مبتداً
 مخذوف مع خبره جمله سی افعال ثلثه مذکور دنک مضمونی یا اولور

ایندی بوصورت فصول کله سی رفعله اولدیغی تقدیرده در) (اما اگر
 فصول نصیبه اولور سه نزع خفصت اوزره منصوب اوسل عن
 فصول حتف لهم تقدیرده در) (واختار موسی قومه) ای من قومه
 قیلندن اولور) (یاخود کذلک فصول کله سی نصیبه مواضع ثلثه دن
 بدل اولمق اوزره قاضی غصه ذاهب اولمش) (كما قال الفصول جمع
 فاعلة و الاضافة بیانیة وهی منصوب بدل اشتمال من المواضع
 المذكورة ای ختونا فاعلة بین الازواح و لا جساد دیمشدر
 حتف بالآله سبقت ایلدیگی اوزره فوت بلا سبب معناستند در
 موت بینه در دیمش) (قوله لهم کائن محذوفه متعلق اولوب) (حتف
 کله سنک صفتدر) (قوله ادهی اسم تفضیلدر آفت عظیمه شدید
 دیمکدر حتی) (شارح شیخ زاده دواهی الدهر ما یصیب الناس
 من عظیم بهیسه دیمشدر) (ادهی تقدیرا مرفوع فصول کله سنک
 ضغیتدر) (قوله من الوخم جار مجرور ادهایه متعلق قدر) (وخم
 خاء معجمه ایله مصائب عظیمه دن داهییه دهیا در مثلا عیاذا بالله
 علت طاعون و وبا که این جنبنا قانونده) (فقدهشت الاطباء فی امرها
 دیوب مداواة دکل اطبا به حیرت و دهشت و بر دیکنی اعتراف ایدر
 ایندی اولاذکر اولدیغی اوزره فصول کله سی رفعله مبتداً مخذوفک
 خبری اولدیغی تقدیر اوزره) (ناظم علیه الرحه معر که کاه اولان اول
 مواضع ثلثه ده کذران ایدن زمان غزوات ثلثه بی کفاره نظر اکنندوده
 موت عام وقوع بولمقد فصول سنه دن زمان طاعون و وبا اولان
 فصوله تشبیه ایدوب دیمک مراد ایدر که اول مقبلة کفار اولان
 مواضع ثلثه ده بی زمان جهاد و غزوات یعنی اوزمانلر کفار خاکساره
 طاعون و وبا دن ادهی موت بینه فصللر بدر سن اول مواضع ثلثه دن
 یاخود اول مواضع ثلثه ک اهل بسندن بقیه لسیف اولان کفار دن
 سوال ایله یعنی طاغیر کبی اولان مجاهدین اسلامی وار انلردن دخی
 سوال ایله شبهه ایدر سن دیمک مألنده در) (زیرا قوله وسل جنبنا
 عبارتی و او عطفه ایله بیانات سابقه دن هم الجیال وسل عنهم یشنده
 اولان وسل عنهم اوزرینه معطوف اولدیغی مقدا بیان
 اولمش ایدی) (شارح کردی خلاصه معناده بو وجهله تقریر

ایدرکه (والمعنى ايها المخاطب ارا لم تصدقنى فيما قلت لك فسل عن هذه المواضع الثلاثة التى هى ازمته هـ لا كهم كالطاعون والوباء فى الضرر لهم وايصال الالم اليهم

* * * تخميس * *

* راولدى خون عدوايله عرصه كاه و غا *

* كسلدى نيستر سيقبله عرق جان عدا *

* زمان فصل ايدى فصل حزاندن كويا *

* وسل حنينسا وسل بدرا وسل احيدا *

* فصول حتف اهر ادهى من الوخم *

المصدرى مستعملن ي ايمن جم مستعملن را بعد ما مستعملن وردت فعان من العدى مفاعلن ي كل مس فاعلن ودمن ال مستعملن لم فعان (المصدرى ليمن ج را بعد ما وردت) (من العدى كل مسود من الميم) (ناظم عليه ال حه ابيات سابقه ده مجاهد بن اسحاب كرامك حاللر يني و معركه و مكان محاربه لر يني و جيلادت و مهاسنلر يني بيان و مدحد نصكره اول ابطال شجاعك قلع قوللنمقلر يني و مصيقل و پاك اسلمه استعماللر يني وصف و مدايح و ثنلر يني فراد ايمكله بيورركه المصدرى آخرنده ياء ساكنه ايله اصداردن اسم فاعل جمع مذكردر اصلي مصدرين در اضافت ايله جمع نوني ساقط اولمشدر صدور معناسنه اولان رجوعنددر المصدرين ارجاع ايديجيلر ديمكدر (شارح شيخ زاده يقال ورد المنهل دخل فيه و صدر عنه خرج منه اورد جوهله واردا و اصدره جوهله صادرا ديمشدر) (شارح حنفى الصدور و هو الخرج من المنهل بعد قضاء الوطر من الشرب والغسل من الماء و الورد الدخول فيه ديمشدر) (المصدرى جرايله ماسبقده مذكور مجاهد بن اسلام اولان ابطالك صفتيدر يا خود ابطالدن بدل در يا خود منصوب بالمد حدر امدح المصدرين تقديرنده در حالت بجرى و نصي يايله در) (شارح مصنفك قوله المصدرى البيض من قبيل الفشارب الرجل نصب على المدح او بدل منهم ديمش يهنى ماسبقده هم الجبال الخ بيتنده اولان هم ضميرندن بدل در المصدرين كلاه سى البيض قوله مضافدر اسم

فاعل مفعولنه مضاف اولمشدر قرآن كريمه * والمعنى الصلوة * آيت كريمه سنده الصلوة منصوب اولمق قرائتنه بناء مثال او اور (بيض بانك كسر يله ايضك جعيدر ايض صفت مشبهه در) (شارح كردى ابيض بكسر الباء الموحدة جمع الايض اصله بيض بضم الباء و سكون الباء مثل خر جمع اجر كسرت الباء بحافظة على الباء بعد هاء يمشدر بو محمله مضاف تحذوفدر السيوف الابيض ديمكدر واقعه سيوف مسبقل و لامع اولدوده بياض او اور بيض سيفه اطلاق اولنورختى بيض سيف معناسنده استعمال اولدو ر يني بو بيتنده ظاهر در) (شعر وايض مصقول كاه فرنده دموع حشنة فوق خد مورد فرنده لغته قلع جوهر يته دبرل بو مقامده مصدرين جعيدر ايض كلاه سى دخی جمع اولوب جمع جوهله مقابله ده انقسام الاحاد بالا حاد اولمق اوزره هر بزم صدرلر سيني اولد يني مفيد اولوزنه كيم تقلد القوم سيوفهم تركيبي هر بر آحاد قومك سيني اولوب تقلد لر يني افاده ايدر) (قرله جرا لفظى بيض قولندن حاندر جر ضمه و سكون ايله اجر ك جعيدر بعضيلر بيضك صفتيدر ديمش بو صورتده اجر قرمزى فارسيدى كلكون معناسنه اولمغه بيض سيف معناسنده استعمال اولند يفته بناء بياضى اجر ايله توصيف لطف مجييه دن او اور) (بعد مصدرى كلاه سنك ظرفيدر) (ماوردت ما مصدرية در وردت وقوع و دخول معناسنه اولان وردنددر فعل ماضى مؤنثدر تختنده فاعل ضميرى بيضه راجعدر وردت جوهله سى ماء موصولك سله سيدر ماء موصول مع صلته ظرفك مضاف ليهيدر) (من العدى من بيانيه در عدى جار مجرور مقدر كائنا كلاه سنه متعلق اولوب مؤخر كل مسود كلاه سندن حاندر حال عدويه اهتمام ايچون ذى الحال اوزرينه حال تقديم اولمشدر ديمشدر بعضيلر من الى معناسنده در جار مجرور وردت فعلنه متعلقدر ديمش) (العدى كلاه سنده حرف تعريف استفراق عرفيدر جمع الامير الصايغ اى صايغ بلده قيبلىندندر يا خود عهد خار جيدر بالندفعات ذكرى مرور ايدن معهود كفسار بحار بين مراد او اور) (عدى عدونك جعيدر عدو صديق مقابليدر) (كل مسود وردت فعلنك مفعوليدر كل لازم الاضافه در) (مسود بتشديد الدال اسود

فعلندن یا خود سود فعلندن اسم مقولدر سیاه اولمش دیمکدر
 بومحمله مسود موصوف محذوفك صفتیدر عنق مسود من الملم
 دیمکدر دیمشله بوتقدیرجه ذکری آتی تفصیلاته حاجت قالماس
 لیکن عنق تقدیرینه قرینه اولماغله تفصیلات آتیله ایله معنی دخی
 اعلی اولور (لم صاحبدر سیاه ایله ناظم قیدایمکدر مرادی لاسکر
 عدونك شایرینك حالی بودرقنده قالدیکه صاحبی صغالی آغرمش
 اختیارلری ضعیفادن اولماغله اول حالده اولق اوایته قالدیفنه
 ایشارتدر) قوله من الملم جار مجرور مسود کلمه سنه متعلقدر (لم بکسر
 اللام وفتح المیم له تک جمعیدر حکم حکمتک جمعی اولدیغی کی
 (وآن قولیده له بکسر اللام شول باشند اینن صاحبدر که
 شحمة الاذن یعنی قولقده اولان کوه برندن تجاوز قبيله فین
 اوموزله اینسه اکاجه دیرلر دیمش بومعناجه باشک اکسه سنه
 قالوب اوموزه منتهی اولیوب اکسه یه دوکولوب اینن صاحبدر که
 سیوف مجاهدین اسلامک تمام جلوه کاهنده اولمش اولور
 (معلوم ایه که قریش واکبر قبائل صاحبترین باسلردن اکسدرینه
 ایندروب ارسال ایتک واکسدری اوزرینه دیرکولوب یا بلق عادت
 عرب اولدیغی کی کذلک اعناققرینه ایندروب کردنلرینه
 صارلق دخی عادتلی ایش (ایمدی بالاده سبقت ایدن وآن قولیده
 (وبعض شراح لم کلمه سنه ذاهب اولدقاری ایکی عدد معنای
 مذکور متیقن اولدیسه (معلوم اوله که مسود من الملم عبارتنده
 من بیایه اولماغله صاحبدرن سیاه اولمش دیمک اولور که صاحبدرن
 سیاه اولمش کفارک اکسدری وکردنلریدر یعنی اول سیاه صاحبدر
 اکسه وکردنلری اوزرینه اینوب دوکولمکله سیاه اولمشلردر
 (ایمدی مجاهدین اسلام بیاض سیفایین کفارک اکسه وکردنلرینه
 بعد ما وردت یعنی ورود ودخول ایلد کد نصرکه قرمزی اولدیغی
 حالده ارجاع واخلراج ایدیمیلردر یعنی کفارک باشلری کسوب
 بویونلری اوردقاری (ناظم شاعرانه ادا ایدر) شارح کردی دخی
 بومعنازه ایشارت ایش (کما قال والمعنی بحر حبشه علیه السلام یرمی
 من الابطال الذین یصدرون السیوف البیض الحمره بدم الاعداء

من الکفار بعد ورودها منهم کل عنق مسود بالشعر (قال المصنفک
 یریدان هؤلاء الاولیاء اشداء علی الکفار یرجعون السیوف الملونة
 بلون الحمره من جهته دماء الاعداء رؤسهم مرة بعد اخرى
 (بعض شراح ای امدح الذین اصدروا السیوف البیض حال کونها
 حرا ماوردت کل مسود من الملم من العدی دیمش (مخصول معنای
 عبارت یت) اول ابطال مجاهدین اسلام اولیه مجاهدین در که
 بیاض ومصبقل سیفایین اعدای دینک اکسدرنده وکردنلرنده
 مرسل ومبسوط اولان سیاه صاحبدریله مسود اولنرینه یعنی سیاه
 اولنرینه خلاصه اکسدرینه واعناققرینه که سیاه صاحبدر اوزرینه
 یا بلوب دوکولمکله بانفرض نظرده سیاه اولمشلر ایدی اشته اول کل
 مسود من الملم بعد الدخول قزل اولدیغی حالده اصدار واخلراج
 ایدیمیلردر دیمک اولماغله سیوف مجاهدین کرام دماء اعدا ایه قزل
 قان کی قرمزی حقیقیدیغی حالت موحشه بی کذلک کفارک وبال
 کردنلری اولان صاحبدری ایله سیاه اولان اکسه زیننه واعناققرینه
 سیفک ورود وخرابی هیئتنی تصویر وارانت ایه صورت قهر
 وجلادت ابطال مجاهدینی تصویر بیان ایتک مراد ایدر رجه الله

* * تخمیس * *

* قزل یمرطه سیدر کافرک سری قفت *

* کلوب سیوفده اودمده دما یله حرت *

* چیقردیلر قزلن کفرک ایلوب همت *

* المصدری البیض حرا بعد ما وردت *

* من العدی کل مسود من الملم *

والکاتبی مستفعان ن بسم فعلان رالخط ماستفعلان ترکت فعلان

اقلامهم مستفعان حرف جس فاعلن م غیر من مستفعان محجم فعلان

(والکاتبین بسم الخط ما ترکت) (اقلامهم حرف جسم غیر محجم)

(والکاتبین جمع مذکر سالمدر اعرابی حالت رفعنده واو ونصبنده

وجرنده یا ایلدن بومخلده مجرور اولوب واو عاطفه ایله ابطال

صفتی اولان المصدربن اوزرینه معطوفدر کاتب قلم ایله اشکال

حروفی تصویره دیرلر کاتبین دیمک اول ابطال مجاهدین کاتب

ایند بیلدر دیمکدر (قوله بسم یا حرف جر در کتبت بالقلم کبی استعانه
ایچوندر جار مجرور کاتبینه متعلقدر بسم الخط بمنده خط دیدکری
بلدک رما حلیله دیمکدر (بعض شراح السمر جمع اسم و هو الراجح
دیمشدر سمر کله سنک خطه اضافتی لامیه در تخصیص افاده
ایتمشدر سمر سنک ضمی میم سکونیه اسمک جمعیدر حرا حرك
جمعی اولدیغی کیدر اسم لغتده بغدادی اکلودیدکری قاره به
مائل اولان لونه دیرلر (و آن قولیده قره یاغز اولان کیمسه دیمش
(ایمندی خط مملکتده حیقان رما حلیر کلی رنک اولغله اول
ولایتک رما حنه سمر علم اولمش بعض صفات بردانده ککرت
استعمال ایله اعلام غالبه دن اولدیغی کبی سمر دیمک رما ح دیمکدر
(شارح کردی السمر جمع اسم و هو المتلون بلون الخط من الصفات
الغالبه علی الرماح حتی صارت اسما له دیمشدر (الخط مضاف الیهدر
خط لفظی بمنده بر بلده نک اسمیدر انده معمول اولان رما ح غایت
اعلا و معتبردر سمر کله سنده استعاره بالکنایه واردر (ما ترک
ما نافیله در ترک فعل ماضی مؤنثدر ترک ایتمشدر دیمکدر یعنی
قومدیلر یا قیدیلر تعبیری ایله ترکیده تعبیر ایدرلر (اقلامهم قلمک
جهیدر لفظا مرفوع ترک فعلک فاعلیدر ضمیر جمعه مضافدر
ضمیر کاتبین کله سنه راجعدر اقلام معروفدر ما ترکت جمله سی
کاتبین کله سندن حاندر اطریق الاستعاره اقلام ایله رما ح مجاهدین
مراددر نه کیم تفصیلی کلور (حرف لفظی ترک فعلک مفعولیدر
جمعه مضافدر جسم جسددر جسمده اولان تنوین مضاف الیهدر
عوض اولغله جسم الکفار دیمکدر حرف لغتده جانب و طرف
معنا سندر وفي التزیل (ومن الناس من یعبده الله علی حرف ای
علی ط ف وارد اولمشدر طرف جسم ایله مراد کفارک جسدینک
اطراف و جوانیدر رما ح مجاهدینک جسد کفارک هر جا بنده
اصابتی یساندر حتی اصطلاح فقها ده اطراف جسم ایله مراد
ال وایقدر (نه کیم دینه الاطراف و قوده کذا دیرلر (غیر لفظا
منصوب حرف کله سندن حاندر یا خود صفتدر (منجم
مضاف الیهدر منجم منقوط معنا سندر در زیر حروف مجمه

نقطه لی حرفله دیرلر (شارح مصنفک الهم النقطة بالسواد یقال
انجمت الحرف اذا نقطته و الهم المنقوط دیمش مجم صیغه
مفعول ایله حرف منقوط دیمکدر منجم انجامدن اسم فاعلدر
حرف منجم حرف منقوط دیمک اولور زیرا افتعال بابنک بنیاسی
مطاوعت ایچوندر (شارح کردی و الحرف المنجم المنقوط اسم
فاعل من الانجم مطاوع حجه و عجمه و عجمه اذا نقط الحرف
و الهم علی صیغه المفعول الحرف المنقوط دیمشدر حرف اجسام
کفاردن یعنی اطراف جسد کفاردن نقطه لشمش یعنی اقلام
سنان کاتبیندن انده اثر جرح اولمش قومه دیلر یا قیدیلر دیمک
اولور (بعض شراح خلاصه معناده دیمش که یعنی ان الکاتبین
باستعانة الرماح السمر الخطیة حال کون اقلامهم خبر تارکة اطراف
اجسام العدی غیر منجم بل هو منقوطة بتلك الاسنة (شارح کردی
بویله تقریر ایدر وجه تشبیه الصحابة بالکاتبین هو ان الکاتبین
یکتب بفراغ البال و الطمانینة حیث اراد من القرطاس کذا الکتابه
ممکنون فی هذه الطمان علی الاجسام من الکفار حیث اراد من غیر
تشویش و ترعزع خاطر فلزم تشبیه الاجسام بالقرطاس و اطرافها
بالحروف و المعنی ان الصحابة الطمانین رضوان الله علیهم اجمعین
ما ترکوا بالرماح السمر من اجسام الکفار طرفا غیر مجروح و حرفا غیر
منجم دیمشدر (محمول معنی عبارت بیت نیرة دیار خطایله
کاتبین اولان مجاهدین اسلامک اقلامی یعنی رما حی حرف جسم
کفاردن نقطه لشمش یعنی زخم و جرحه اصابت ایتمش طرف
قومه دیلر اجسام کفارک هر طرفه وضع جرحیه و زخم ایدیلر
نه کیم اقلام حروفه نقطه لقیوب نقطه سز حرف قومادنی
کبی دیمک اولور حق بودر که بوجعبت اعرانه تشبیهات و دقایق
قواعد علمیه یاه بویله نشم بلاغت سیر محضا کرامت و انطاق حق
اولدیغی ظاهر در حق بر برینی متعاقب اشوایکی بیت معجزاتک
مدح و ثناء سنده فضلاء شراحندن محبتی بیضاوی شیخ زاده
عابیه الرحمة و هذان البیتان مما یشبهی الانفس و یفلق الاسماع
و یهز الفراع و یسط الاذنان دیمش فی الواقع هر بری شایسته

مدح وثنا خصوصا اشبهت اخير سیر لوحه ديوان ادبا اولمغه
سزا برنظم دلارادر (اولا والكاتبين كنه سنده استعاره تبعيه اولوب
(سمر كنه سي تفصيلي سبقت ايلديكي اوزره رماحه علم اولوب
رماح طاعتينك ملايمات واوازمندن اولديغنه بناء استعاره تبعيه
مذكوره نك قرينه سي اولور (مصرع ثابته اولان اقلام وحرف
ومنجم كنه لرندن هر برى استعاره تبعيه مرقومه ده مشبه به اولان
كاتبينك ملايمي اولمغه ترشح اولور و بونلردن ماعدا) اقلام كنه سنده
استعاره مصرحه ومنجم كنه سي دخي استعاره تبعيه اولوب بوقدر
تشبيهات واستعارات ايله رتبه ايجازده الفاظ حسن ادبي ومعنائى
دلگشايى حاوى اولمغن غرائب اعجازندن ارباب طبيعتي ذهولدن
صياقت ايجون اطرائفى بو وجهله تفصيل اولنور ومنه العون
وانتوفيق اولاسم كنه سنده اولان استعاره تبعيه نك واقلام كنه سنده
اولان استعاره مصرحه نك بيان وتعرى لرى بو وجهله تفصيل
اولور كه اول (قلام كنه سنده استعاره مصرحه واردر كه مجاهدين
اسلامك نيره لرني كاتبلك قلم لرينه تشبيه ايدوب مشبه به اولان
اقلامى ذكر ايدوب مجاهدين اسلامك نيره لرني مراد ايدر
مشبه به و مشبه بر كلامده ايكنسي دخي ذكر اولمق جائز
دكدر ديور ايسه مشبه اولان سمر مصرع اولسده مذكوردر
مشبه به اولان اقلام مصرع ثابته مذكور اولمغه ايكنسي معا
كلام واحده ذكر اولنماشدر ديمك ايله جواب ممكندر لكن
نيره مجاهدين اقلام كاتبينه تشبيه ايله اكتفا استعاره تكلفندن
عاري ومناسبدر ايمدى بو پايد قواعديتبه بو كونه تفصيل
اولور كه (قال السعد الملامه عليه الرحه الاستعاره باعتبار لفظ
المستعار ان كان اسم جنس فالاستعاره اصلية كاسد في نحو رأيت
اسدافى الحمام وان لم يكن اسم جنس فالاستعاره تبعيه كالف وما
يشق منه من اسم الفاعل واسم المفعول وغيرهما من المشتقات
فالتشبيه في الفعل وما يشق منه معنى المصدر نحو الحال ناطقة بكذا
فيقدر تشبيه دلالة الحال ينطق الناطق في ايضاح المعنى وايصاله
الى الذهن ثم يدخل الدلالة في جنس النطق بالتبأويل المذكور

فيستعار لها لفظ النطق ثم يشق منه الناطق فيكون الاستعاره
في المصدر اصلية وفي اسم الفاعل تبعيه انتهى يعني استعاره تبعيه ده
تشبيه استعاره تبعيه اعتبار اولنما مشتقك اولا مصدرنده جارى
اولور بعده اول مصدردن معنای مستعارده استعاره تبعيه اولماسنى
مراد ايلديكمز لفظ اشتقاق قلنور (ننه كيم بو مقامده اسم فاعل
اولان كاتبين كنه سنك مصدرى اولان كنه ثابت افظنده تشبيه
واستعاره بو وجهله تقرير واجرا اولنور كه طاعتين اولان مجاهدينك
جسم كفاره طعن و جرحى فراغ بال ايله بي پروا بلا تكلف
اولمغه كاتبلك كاتنه تشبيه اولنوب تشبيه مذبور سبيله جنس
كاتبه طعن ادخال اولندقد نصكره اشبو طعن معناسنه اولان كاتب
مصدرندن كاتبين كنه سي مشتق قلنوب طاعتين معناسنده كاتبين
كنه سي استعاره تبعيه اولور بو استعاره نك قرينه سنى سمر كنه سيدر
زيرارماح معناسنده در كه رماح استعاره تبعيه مذكورده اولان طاعتينك
لازمي وملايميدر مشبهك لازمي وملايمي اولان اشبور رماح مشبه به اولان
كاتبه نسبت اولمق كاتبندن مراد طاعتين اولديغنه قرينه در رماح
كاتبك ملايمي دكدر (كذلك مصرع ثابته اولان اقلام وحرف
ومنجم كنه لرنيك هر برى سالف الذكر استعاره تبعيه ده مشبه به
اولان كاتبينك مناسي وملايمي اولمغه استعاره تبعيه مذكورده
ترشح اولور (پس ييت مزبورده اولان استعاره تبعيه بو صورت اوزره
متحقق اولور كذلك بيت مرقومه استعاره مكينه سمر كنه سنده در
ايمدى استعاره مكينه بي اولا تعريفه محتاج اولمغه استعاره
مكينه ده اولان مذاهب ثلثه دن صاحب تلخيص خطيب عليه
الرحمه نك ذاهب اولديغنى اوزره استعاره مكينه فهم واجراسى آسان
وظاهر اولمغن اجرا ده اختيار اولندي (وفي البيت من البديع
مرعاة النظر بين العين والخاصب والتكرير فيهما واياهام الطباق
بين النمر والبيض

* * * تخميس * *

صحيقه سبق كفره ايتديلردقت * كلوب مقابله ده بر خطا اوجفت
چقردي كركل شمشيري باشه ذوالهمت * والكاتبين سمر الخط ما تركت

* اقلامهم حرف جسم غیر منجم *

شاکى السلا مستفعلن ح لهم فعلن سیمای مستفعلن یرهم فعلن
والوردیم مستفعلن تاز بالس فاعلن سیمای من السن مستفعلن سلم فعلن
شاکى السلا ح لهم سیمای تمیزهم * والورد یمتاز بالسیمای من السلم
(شاکى اسم فاعلدر السلاح مضاف الیه در تازی السلاح دیمکدر
اصلی جمع صیغه سیله شاکین در اضافت الیه نون ساقط اولمشدر
اسم فاعل اولان اشبوشاکى کلمه سیمای فاعلنه مضافدر اعرابی سابق
الذکر مصدری کلمه سنک اعرابی کیدر که ابطال مجاهدیندن صفندر
یاخود حالدر کاسبق سلاح آلت حریدرهم لام حرف جریدر هم ضمیر
منفصل مبنی جار مجرور کائن کلمه سنه متعلق محلا مرفوع مقدم
خبر در (سیمای تدبر امر فوع مؤخر مبتدادر جمله سیمای لفظنک
صفندر یاخود حالدر سیمای علامت معناسنه در سومه لفظنکندر
اصلی سونادر واولک ماغلی مکسور اولمغه یایه قلب اولمشدر
مد وقصری جازدرتر کیده لفظ سیمای انسانک وجهنه و بشره سنه
اطلاق اولنور یاخود منورتنده و بشره سنده اولان بعضی حالت
مخصوصه یه اطلاق اولنور فلان کیمسه نک بشره سنده سیمای صلاح
وارددر یعنی علامت صلاح وار مراد ایدرل خصوصاً اطبا تشخیص
علنده سیمای علیل تعبیر اینه کلمی سیمای علیل نبضدن زیاده دلیل
وعلامندر علی الخصوص استسقاءه سیمای علیلدن علت ظاهر در
دیمشدر در یاخود سیمای سنده بشاشت وارددر کذلک مجاهدین
اسلامک دخی بشره لرنده بر سیمای نور اسلام وارددر که غیر یدر
یوقدر المر بوسیمای الیه آخردن یمتاز در دیمک مراددر (شارح کر دی
وفیه اشاره الی قوله تعالی (سیمای فی وجوههم من اثر السجود
ووصفهم الناطم بعد ان وصفهم بکمال الشجاعة لکثرة امثالهم
لاوامر الله تهالی ونواهی باتواع العبادات والبطاعات من بذل الروح
فی سبیل الله واعلاء کلمه الله ونبصرة النبی صلی الله علیه وسلم
فحصل لهم هذا السیمای فی وجوههم بحسب تلات اوانوار العبودیه
دیمش (تمیزهم تمیز فعل مضارع مفرد مؤنثدر تحتند فاعل ضمیری
سیمای سنه راجعدر سیمای تا الیه اولان علامت معناسنه اولمغه تمیز

فعلی مؤنث کلشدر (هم ضمیر منفصل مبنی محلا منصوب تمیز فعلنک
مفعولیدر جمع ضمیری شاکى لفظنه راجعدر جمله سیمای لفظنک
صفندر) والورد مبتدادر یمتاز فعل مضارعدر تحتند فاعل ضمیری
ورده راجعدر جمله سیمای جیتداتک خبریدر مبتدا مع خبره جمله سیمای
ابتدایه در یاخود حالیه در ورد قرمزی کلدر دیمشدر (بالسیمای جار
مجرور یمتاز فعلنه متعلقدر کلمه مخصوص اولان سیمای الیه یعنی علامت
الیه دیمکدر (من السلم کذلک جار مجرور یمتاز فعلنه متعلقدر سلم
بر کذلک شجرک اسمیدر صاری چیچکری اوادر (شارح خالد السلم
شجره شولک یشبه شجر الورد نوره اصفر دیمش بومه قامده سلم الیه
مقصود شجر مرز بور در یو خسه شکوفه سلم دکلدر زیر ناظمک
مرادی ورد الیه شجری مقابل طو تمقدر یو خسه اول صاری
شکوفه لری الیه مقابله دکلدر بلکه مقصود کفاری خاره تشبیه ضمیدر
و مجاهدین اسلامی سلطان ازهار اولان ورده تشبیهدر بعضی شراح
سلم الیه مراد چیچکریدر دیمش اواده ده تکلف اولور وهم کفاری
از هاره تشبیهی دخی طبیعت تجویز ایتز تنه کیم (شارح کر دی
خلاصه معنادر دیمشدر که شبه الناطم الصحابه بالورد فی المطافه
وطیب الرائحه وحسن المنظر وطلاقة الوجه والغرة والاقبال الیه
وشبه الکفار بالسلم فی الاذی لمن قرب منهم والخبائثه والانساب
ان لا یقدر شیء لیکون تشبیه الصحابه بالورد وانکفار یهذ الشجر
کثیره الشولک و هذا التشبیه ضمینی (والله فی صحابه علیه السلام
نام السلاح فی الحروب * اشداء علی الکفار) فی الحروب (رحما بینهم *
لهم سیمای تمیزهم من غیرهم کامتاز الورد من السلم بالسیمای والیطوب
(محصول معنای عبارت بیت اویله مجاهدین اسلام یاخود اول
مجاهدین اسلام که آنلرک سیف و سنان و زرخ و بکان و سائر آلات
حر بلری تمام و مکملدر بومعنی شاکى السلاح جمله سیمای صفت اولدیغی
تقدیر جسددر لهم سیمای تمیزهم یعنی اویله مجاهدین اسلام که آنلرده
اولان سیمای نور ایمان آنلری فیبح المنظر کفار بد لفسادن
(تمیز ایدر تنه کیم قرمزی کل شجر پر خار اولان سلمدن یمتاز
ومعین اولدیغی کبی دیمک مألنده اولور

* * نخمیس * *

* بساط جنك يقشوب اول اعظم مردم *

* سماء احسن تقويمه اولديار انجم *

* قالوردی کافری بد یانلرنده چون کزدم *

* شاکی السلاح لهم سبیا تمیز هم *

* والوردیمناز بالسبیا من السلم *

(تهدی الی مستفعلن ک ریافعلن ح النصر نش مستفعلن رهم وفععلن

فتمحسب الزمفاععلن زهرقی ال فاععلن اکام کل مستفعلن لکی فعلن

(تهدی الیک ریاح النصر نشرهم) فتمحسب الزهرقی الاکام کل کی

(تهدی تانک ضمیمه و دالک کسر یله فعل مضارع مؤنث در

اهدیت دن اولور ایسه تهدی ارسال ایدر دیمکدر که اهدیت الیه

ای ارسالت الیه هدیه دیرل واکر هدایتدن اولور ایسه ارشاد

معناسته در یقال هداه الطریق اوهداه الی الطریق اذا ارشده

الیه دیمشدر (قوله الیک الی حرف جر در کاف ضمیر مبنی محلا

مجرور در جار مع المجرور) تهدی کله سنه متعلقدر (شارح کردی

والخطاب عام لکل من يتوجه الیه دیمش (ریاح ریمک جعیدر

تهدیت فاعلیدر النصر کله سنه مضافدر (نصر افتده غلبه

وعون معناسته در ریاح کله سنه اخبارات معناسته استعاره

مصرحه واردر زیر تهدی کله سی قرینه اولدیغی کی ریاحی

نصره اضافت دخی قرینه در دیمک ممکندر (ریاح الیه مراد

نصرت خبر لیدر که اطرافه ارسال اولانان خبر نصرتدر یوخرسه

ریاح نصرت ارسال واهداسنک معناسی یوقدر (ریاحده استعاره

مصرحه شو وجهله در که (ناظم اخباری یعنی پیام و خبر لری هر نه

طرفه واصل اولوب یانلر قده ریاحه تشبیه ایلدی مشبه به اولان

ریاحی ذکر ایدوب مشبه اولان اخباری مراد ایلدی قرینه استعاره

تفصیلی سبقت ایلدیکی اوزره ریاحی نصره اضافت و تهدی

کله سیدر (نشر هم تهدی فعلنک فاعلیدر نشر مضدر در قاعانه

مضافدر انتشار و ارتحال معناسته در زیر نشر بلا غلوب منتشر

اولوب یانلره دیرل (هم ضمیر بارز منفصل مبنی محلا مجرور مضاف

الیهیدر اشبوجع ضمیری بیت سابقده مجاهدین اسلام مراد اولان

(شاکی السلاح قولنه راجعدر دیمک اولور که انلرک غزایه عزیم

وتوجه و دیار کفار طاعلوب وانتشاری نصرت و فتوحات

خبر لینی سا که ارسال واهدا ایدر یعنی شاکی السلاح اولان اول

مجاهدین اسلام دیار کفار توجه ایدوب ومنتشر اولدقلرنده منصور

ومظفر اوللریله اول نشر وانتشاری سا که اخبار نصرتی بادوزان

کی ارسال وایصال واهدا ایدر (خلاصه غایبه ونصرت الیه

انرا یله معادرنه طرفه توجه اینسه لفتح ونصرت ملازم عزیم

وتوجه لیریدر دیمک معناسی مراد ایدر فقیر بر تقصیرک ملحوظه

بومعنا مرجعدر (نته کیم شارح شیخ زاده والمراد من النشر

اخبارهم الطیبه وانباءهم المحببه دیمشدر (کردی دخی بومعنا

ذاهب اولمش لکن ریاح النصر کله سنه نصرتی ریاحده شبه بهک

مشبهه اضافت یله تشبیهدر دیمش فقیرک ملاحظه م اوزره

بطریق الاستعاره اخبار معناسته اولدیغنه ذاهب اولمش

(کما قال ان یكون النشر مصدرا بمعنى الانتشار والارتحال

والاضافه فی ریاح النصر من قبیل اضافه المشبه به الی المشبه

کما سببی تفصیله (بعض شراح نشر رایحه طیبه معناسته در

دیمش نته کیم نقل و بیان اولور (قوله فتمحسب کله سنه قاسیبه در

ما قبل کله معطوف علیهدر فانک مابعدینه سبب اولان

استعمال اولور (بومقامده بیت سابقده اولان شاکی السلاح

تمحسب فعلنک سیدر یعنی مجاهدین اسلام الات حرب ایچنده

مستغرق تام اسلاح اولدقلری عجبا غلاف ایچنده مسترر زهرمی

اوله دیوظن اولمغه سبب اولمغه قابلدر تحسب افعال قلوبنددر

(فان ملاجی حسب للظن یدخل علی الجملة الاسمية فنصب

الجزئین علی انهما مفعولان لها دیمش تحسب فعل وفاعله مفعول

اولی (الزهره کله سی اولوب مفعول ثانسی (کل کی لفظی اولوب

تکلفه محتاج تشبیه مقلوب اولق اقتضا ایدر (بومقامده مناسب

اولان تحسب فعلنک کل لفظی مفعول اولی اولوب الزهره کله سی مفعول

ثانیسی اولمغه در بر صورتده اناری جیمک در نان ایدرک دیمک

اولور تشبيهه مقلوب ديمكه حاجت قالم از تشبيه مقلوب يهاني
 كالزهر في شرف بيتنه مفصلدر (تجسس جله سي بيت سابقه
 اولان) اليهم اوزرينه معطوفدر يا خود تهدي اوزرينه معطوفدر
 زهر فتح زاليه چيچن معنا سنه در (في الاكام مقدره متعلق اولوب
 زهر ك صغيتدر يا خود حالدر اكام لفظي كسر كاف ايله مك
 جوي در كم تشديد ميم ايله كسر كاف غلاف نوردر يعني چيچك
 كركي كي كساده اولم زدن مقدم غلاف ايچنده بعضا مستور
 (وبعض محلي ظاهرا اولور غلافه كم ديرل) بعض شراح تركيده
 چيچك طوب جفته ديرل كه ايچنده چيچك اورتمش اوله ديدى
 (كل ليله مي محسب نعتك مفعول اولي اولوب كي لفظنه مضافدر
 كي باك تشديدي ايله در لکن بو محله تخفيف وزن ايچون ياك
 بريسي حذف اولمشدر كه كي سكون يا ايله قالمشدر كي فاعيل
 بمعنى فاعلدر) درع واسلحه ايله جسدني مستور ايدن رجل شجاع
 مراد در چيچك بعض محلي ظاهرا اووب وبعضي محلي مستور
 اولوب غلاي ايچنده اولديغي عاده غايت حسن المظرو لظا فني
 فون لغاية اولغنه مستغرق درع واسلحه اولان اصحاب كزيني
 غلاب ايچنده كي زهره تشبيه اوور اشبو كي لفظنك جعي قضاة
 وزنده كاهدر يند نصكره (معلوم اوله كه الاكام كله سنه حروف
 تعريف جنس ايچوندر اكام جعفر جعه اف لام داخل اولوب
 معنای جمعيت محصل اولمق قاعده سنه بناء اكام ديمك مفردى
 اولان كم معاننده اولغله (خلاصة معنى تام السلاح اولان يعنى
 سلاح ولايت حرب ايچنده هر بر رجل شجاعى غلاف ايچنده بعضا
 مستور چيچكدر ملن ايدرسك ديمك اولور) شراح بومصراع
 ماينك بيانه مقابلة الجمع بالجمع وبه ضيلر مقابلة الافراد ديوب انواع
 تكلفات ايله معنار ور شرعبارته نلام اولمديغي ظاهر اولغله
 رشارح مصنفك عليه الرحمة نك تقرير وبياني اختيار اولوب
 بالاده تفصيل اولنديغندن ماعدا بعبارة نقل ونحرر اولندي
 كافا وجهه الشارحون بانه من قبيل انقسام الاحاد ونداء
 طاهر اقا ورشد اليه لفظنك كل نالوجه ان نلام في الزهر للجنس

اي تجسس كل كي زهرا في كه وامر الاكام سهل اذا نلام مبطل
 الجمعية على ماذهب اليه الاصوليون فيعود الى معنى المفرد فصار
 معناه في كه فتأمل (بعض شراح خلاصة معناه ذكرى سبت
 ايلديكي اوزره نشر كله سني رايحة طيبة معانسه در ديوب والمعنى
 تهدي اليك رياح النصره على الاعداء هدية اخباراتهم التي
 كالرايحة) (وبعض يرسل اليك الرياح التي تهب لنصر عسكر
 النبي صلى الله عليه وسلم رايحتهم الطيبة فتحسب زهر الورود
 في الاكام كل شجاع من جيش النبي صلى الله عليه وسلم ديمس
 (وبعض مي تهدي من الاهداء والنشر الرايحة الطيبة والاكام
 جمع كم بكسر الكاف وهو غلاف الزهر) والكمي الشجاع من كي
 جسده بالسلاح ستره (رياح فاعل تهدي نشر مفعوله الثاني
 في الاكام حال من الزهر وحاصل المعنى تهدي رياح نصرتهم
 اليك رايحتهم الطيبة تنظن كل شجاع منهم مستورا بالسلاح
 والدرع الزهر حال كونه في غلافه ديمشدر) اما شراح كردى نشر
 لفظي رايحة طيبة معانسه مبني تقريراتي استحسان ايتيوب نشر
 انتشار دندر ديوب آخر شارحك اوله كلامي بيان ونقل ايدوب
 بعده بخبري اولان معنى كه نشر كله سي انتشاردن يا بلق وطخايق
 معانسه اولمق مرجع ومختارى اولديغي بو وجهله تقرير ايدركه
 والمعنى يهدي اليك رياح النصره على الاعداء هدية اخباراتهم
 التي كالرايحة الطيبة في انبساط النفس بها فتحسب ان الشجعان
 ازهار في اكام من اذرع التي تضحك في بستان الحاربه هذا ما قبل
 في معنى هذا البيت لكن المناسب ان يكون النشر مصدرا بمعنى
 الانتشار وارتمال الى الغزوات ومحاصرة البلدان مضافا الى التبادل
 واسر مردوع على ته فاعل يهدي وزياح النصره معوله
 والمراد برياح انصر اخبار الغزوات واحوال النصره التي كالرياح
 في سرعة الوصول فيكون الانفاضة في رياح انصر من قبيل
 انفاضة المشبه به الى المشبه (والمعنى على هذا يهدي اليك ايها المخاطب
 انتشار الصحابة في الغزوات وتفرقهم على البلدان اخبار النصره
 على الاعداء وقوة الدين في الاعلاء كالريح السريعة في الوصول

والانتهاء فتظن كل شجاع زهرا في الغلاف النكم احاط به من الاسلحة
والبيضاء انتهى (محصول معنای عبارت بیت) مجاهدین
اصحاب کزینک دیار کفساره طاغلوب توجه وانتشار لری نصرت
وقتوحات خبر لری سا که ارسال واهدا ایدرسن اول درع
واسلحه به غرق اولوب کندولری مستور ایدن هر بر شجاع اسلامی
کریاغلاف ایچنده مستور چیچک ظن ایدرسن اویله لطیف
ومتشظم ومستور وحسن المظردر لر دیمک اولور مصراع ثانیه
اولان تشبیه توصیف ایله ناطیک مرادی اول غزا وجهاده
منش را اولان غزاة مجاهدین لآت حرب وسلاح ایچنده اولدقلری
اول هیئت ایله وزن وحسن منظر واطاقلری بیان واعلامدر
(تمه کیم بیت سابقه شاکی السلاح بله لری دخی بومعناره داردر
(و فی آیت من البدیع الاستعارة والجناس اللاحق فی نشر ونصر
وجناس الاشتقاق فی الاکام وکی

* * تخمیس * *

* او انجاء منشیرین بلاد سوی عدو *

* طاغندی صمانکه صبا کل وزقلرین همه سو *

* تخمیم کلشن نصرتدن الدیلر چون بو *

* تهدی ایلک ریاح النصر نشرهم *

* قتحسب الزهر فی الاکام کل کی *

کانههم دفاعین فی ظهو فاعلین را الخیل نب مستفعلین تریا فاعلین
من شده ال مستفعلین حزم لافاعلین من شده ال مستفعلین حزم فاعلین
(کانههم فی ظهور الخیل نب تریا) (من شده الحزم لافاعلین من شده الحزم)
بوییت دلارانک ایکی عدد بیت سابقه مناسبت وربطی شو
همه در که (ناظم بیت سابقه مجاهدین اسلام اولان اصحاب
کری تراکت واطافات وحسن منظرده ورد وازهاره تشبیه
ایلدی مشدیه لرقت وضعف وذبول وفنادن خالی اولمغله
مجاهدین اسلامده دخی فی الجملة ضعف واثار تخافت توهم اونمق
احتمالی بوییت ایله دفع ایتک مراد ایدر یعنی مجاهدین اسلام
حسن واطافت و تراکنده واقعا ورد وازهار کییدر لکن قوه

بدن ونبات و جسامنده خصوصاً آتیه سوار اولدقنده آتیه
اوطور مقنده کوهی اشجار قدیمه نک مکان مر تفعده اطرافه
باقعر زمینه کولک صالوب سقوط وتزلزل مسلوب الاحتمالی دین
ومتشکم قیامی کییدر دیمک مراد ایدر حتی بلغراد قدیمه حاضر
اولان پرذات نقل ایدر که فرسان غزائده وفور شجاعت ایله مشهور
یوسنه سرحدی اهالی سندن براختیار آدم جنکدن کیر و قالمیوب
زانولنده فی الجملة علت اولمغله ایکی آدم اعانیه آتیه سوار
اولوردی فقیره تعجب کلوب بویله ایکی آدم همبیله آتیه سوار اولان
کیمه نیه قادر اولوردیو لطیفه صورتنده اعتراض ایلدم جوابنده
بلی آتیه اوج آدم بندر لکن یکرمی آدم آتدن اندوره نیدکده
حاضرون غزائدن عن مشاهده نقل ایله قتی چوق آدم تصدیق
ایلدیلر دیو حکایتی مایخن فیه ده کویا مثال صورتنده اولمغله نقل
وتحریری مناسب کورلدی (قوله کانههم مکان کله سی حروف
مشبهه دندزهم ضمیر منفصل مبنی محلا منصوب اسمیدر ضمیر
مجاهدین اسلام اولان اصحاب کزینه راجعدر) (فی ظهور جبار
مجرور مقدر کاشا کله سنه متعلق اولوب جمع ضمیرندن حاندر
امکن حال وقوعی کان کله سنه معنای تشبیه اولدیغنه بناءدر
زیرا حالده عامله محتاجدر حالده عامل فعلدر یاخود معنای فعلدر
تشبیه معنای فعلده در دیمشلا کما قال مولانا جنمی العامل فی الحال
اما الفعل او معناه المستنبط من خوی الکلام کالاشارة والتمنی
والترجی والتشبهه نحو کان زید الاسد صائلا انتهى (ظهور ظهورک
جمعیدر بطنک مقابل اولان ارقدر الخیل ظهورک مضاف
الیهدر) بعضی شراح خیل اسم جنسدر (وآنقولیده الخیل
خالت قتی ویا ناک سکو نیله آتلور کذلک آتلمعنا سنه دخی کاور
الخیلو ضمینه جمیدر دیمشلا هم ضمیر جمع اولوب (ظهور دخی
جمع اولمغله مقابله الاحاد بالاحاد اولوب مجاهدین اسلامدن
هر برینک بر عدد ظاهر فرسده اولدیغنی مفید او اور) ونبت رفعله
(نان کله سنک خبریدر) نبت ونبات روی ارضده نابت اولوب
بنن شیدر (ربی ضم راو فتح یا ایله ربوة کله سنک جمیدر) بعض

شراح وهي المكان المرتفع من الارض ونبته ثابتة واكبر من غيرها
لطول عروقه حتى يصل الى الماء ومنه قوله تعالى (واويناهما الى
ريوة ذات قرار ومعين) بيورلدي (پس ريوة يوكسك ومرتفع
اولان يردر) بومقامده مشبه به اولان ثبت ايله مراد روي ارضه
مطلقا ثابت اولان شي اولغله اشجاره دخی شاملدر (ناظم نبتی
مكان مرتفعك نبتی اولمق ايله قيد ايمككك ظاهر بودر که مراد
افلاکه سرچمکش منها کبير کوهی اشجار مراد اوله زير ايو کسک
يرلده تراب بهر حال زياده وکثير اولغله اشجارک کوکلری تحت
الارض نايه منتهی اولنجيه اوزايوب هر طرفه کولک صالمغله اشجار
دخی اولرتبه قوی وکبير ومنتها اولور) ايمدی مشبه اولان مجاهدین
اسلامی آت اوستنده اولدقلری حالده قوة وثبات اوزره تقرر
وتکونده يوکسک يرلده ثابت وقائم اولان منها وکوهی شجره
تشبيه اولور) من شدة الحزم شدة فتح شين ايله زياده متانت
معنا سنده در حزم کله سنده مضاددر) وانقوايسته الحزم بفتح الحاء
المهملة وسكون الزی برکيمسه کندوا حوالن ضبط ايتک وندارک
ايتککه دیرلديدي (شارح مصنفک الحزم ضبط الرجل امره وجعله
وثقا وشمکسا ديمش (يعني کسی کند و امورنده بنفسه قائم غيرک
اعانته محتاج دکل تمام امورنده شکر اولمق معانسته اولور) من شدة
من لام معنائه حرف جر جار مجرور کان کله سنده معنای فعل
اولغله) کان لفظنه متعلق ديمش بضمير جار مجرور مقدر کائن
لفظنه متعلق اولوب مبتداء محذوفک خبر يدر ديمش تقديری ذلك
من شدة الحزم ديمکدر يعنى مجاهدین اسلامک آت اوزرنده اوله
جلادت واستوار وثبات اوزره محکم ومتين اوطور ملری کندولر محکم
ومتين وزياده اومورلنده قائم اولدقلرننددر لامن شدة الحزم بوجه
آتی قولانی صتی چککديکندن ومتين اولديکندن دکدر) ته کيم
(شارح مصنفک وذلك من شدة ضبطهم الامور لامن شدة الحزم
يريدان التمكن والاستحكام خلق لاجملي ديمشدر) لا حرف
عاطفه در (من شدة الحزم ما قبله اولان من شدة الحزم اوزرینه
معطوفه بوجه اولان شدة فتح شين ايله ککک وککک باق

معنائه در الحزم حاه مهملة ذک وزانک ضميلة ظهور فرسده سرجی
بند ايتد کلری حزامدر يعنى اکری باغلد قلری قولاً کدر (شارح
درة المضيئه کردی عليه الرجه خلاصة معنائه ديمش که قال القاضي
عنه الدين شبه هم حال کونهم علی ظهور الخيل بالثبت الثابت
على الربا وخبولهم بالربى ووجه الشبه الثابت التام والارتفاع وحسن
المنظر والنضارة وجعل المشبه به نبتا مضافا الى الربى لان الثبت في
النبت له قوة واشتداد وحضرة ونماء وكال وایس له في غير الربى
والشجر فيها الرکی واحسن ورقا وثمر او من تعليلية والجار والمجرور
بيان لبعض وجه الشبه الكائن في جانب المشبه به الى هذا كلامه
والمعنى ان الصحابة رضی الله عنهم في ظهور وخبولهم کثبت علی الربى
والاما کن المرتفعة من شدة ثباتهم علی ظهورها وزياده خيالتهم
وفراستهم باحوالهم وكال مناسبتهم لها لامن شدة الآلات وقوة
الاسباب اللازمة في الخيول (مخصول معنای عبارت بیت) مجاهدین
اسلام آت اوستنده کویا اما کن مرتفعه ده بئن کوهی قدیم منها
شجر ککبی در کمال استقرار وثبات ومتانت ايله محکم طور مقده
واوطور مقده لکن المړک اول متانت واستحكام اوزره آتده میخیلی کبی
اوطور ملری امورلنده زياده صاحب تصرف اولوب ذاتنده قوی
ومتين اولدقلرننددر بوجه اکر قولانک پک چککديکندن دکدر
وفي البيت من البديع جناس التحريف بين الشدة والشدة الحزم والحزم

* * * شمس *

* ریاض نشوه لری عون خائق ذی المن *

* نظر لری سرکوه وقارهیتدن *

* عمان کورنجه نیجه خشبت ایتسون دشمن *

* کانهم فی ظهور الخیل ثبت ربا *

* من شدة الحزم لامن شدة الحزم *

طارت قلوبهم مستفعلين ب العدى فاعل من بأسهم مستفعلين فرقا فعلم
خاتفر مفاعلم رقی فی فعلن ن الیهم وال مستفعلم بهم فعلن
(طارت قلوب العدى من بأسهم فرقا) (خاتفرق بین الیهم والیهم)
(قوله طارت فعل ماضی مؤنثدر) وانقولی طیران او جتقدر یقال

طار بطیر طیرانا دیمش بو مقامده حرکت قلب و خفقان و شدت
اضطراب مراد در (بعض شراح طیران القلب عبارة من اضطرابه
و از عاوجه دیمش) شارح کردی و المراد بطیران القلب کمال
الاضطراب و زوال القرار دیمش لکن (طارت کلمه سندن معانی
من پوره مراد اولمق استعاره تبعیه قاعده سیله شو و جهله در که
ما سبقده تفصیل اولندیغی اوزره استعاره تبعیه فعلده اولدقد
استعاره ابتدا اول فعلک مصدر زنده جاری اولوب اول معنای
مستعارده مستعمل اولان مصدر دن فعلی مشتق قلمق قاعده سی
اوزره (ناظم مجاهدین اسلامک خوف و خشیت لرندن و مهابت لرندن
ناشی قلوب اعدانک حرکت خفقانیه و اضطرابی طیران شدت ایل
طیرانه تشبیه ایلدی بعده طیران ایل حرکت مراد ایلد کد نصکره
حرکت معناسنده اولان طیرانده طارت فعلی مشتق قلدی (ایدری
طارت قلوب العدی عبارت زده طارت ایل قلوب اعدانک حرکت
واضطرابی بلکه خفقانی بو طریق ایل مراد اولمق ممکندر
(قلوب قلبک جمیدر) طارت فعلنک فاعلیدر العدی تقدیرا
مجرور مضائی الیهیدر عدی عدونک جمیدر (من بأسهم
من اجلیه در تعلیل ایچوندر) بأس من جاره ایل مجرور جار مجروردر
(طارت کلمه سنه متعلقدر جمع ضمیرنه مضافدر) هم ضمیری
(شاکی السلاح تعبیر ایلدیکی مجاهدین اسلامه راجعدر) و اتقوا
بأس بانک فتی و همزه ن سکونیه عذاب معناسنده در بأس شده
حربه دخی اطلاق ایدر دیمش (فرقا فانک و رانک فتحه لریله
مصدر در خوف معناسنده در فرقا لفظا منصوب طارت فعلنک
منعول له سیدر لکن مفعول له ایکی نوعدر بو مقامده نوع نایمی
مراددر) کما قال جامی المفعول له هو ماده عمل لاجله ای قصد تحصیل
او بسبب وجوده (قال المحشی اعلم ان المفعول له نوعان الاول
عله غایة للفعول نحو ان ادیب فی قوله ضربت زیدا تأدیبا مقدم
فی التصور و آخر فی الوجود ای معلول الفعل و الثانی سبب
باعث ای جامل للفعل نحو وقعت عن الحرب جیسا فانه مقدم
فی الوجود و ان تصوران الجین موجود قبل القعود (بعظیلر

طارت فعلنک فاعلنک نسبتندن تمیزدر دیمش مراد اصحاب کزینک
جنک و محاربه ده مهابت و شجاعت لرینی و کفارتک ضعف قلوب و
خشیت لرینی و اضطراب لرینی بیاندر طارت جمله سی استینافیه در یا خود
بیت سابقده اولان شاکی السلاحک صفتیدر (فاتفرق فانا طفلة
سیددر مسیبه داخل اولمشدر قلوب اعدانک حرکت و اضطرابی
انلرک عدم فرق و تمیز لرینک سبی اولدیغی فاء سببیه افاده ایدر
ما نافییه در) تفرق فعل مضارع مؤنثدر تحت زده فاعل ضمیری قلوب
اعرابیه راجعدر بفرق است در یعنی ط غلق معناسنده در تمیز ایده من
یعنی فرق ایده من دیمکدر (بین تفرق کلمه سنک ظرفیدر) البهم کلمه سنه
مضافدر بهم بانک و هانک فتحه لریله بهم لفظنک جمیدر
(و اتقوا) و مؤنثه اطلاق اولنور دیمش عمر و نمره کی اسم جنسدر البهم
ما قبلنه معطوفدر بانک ضمی و هانک فتحه لریله در بهمة کلمه سنک
جمیدر که بهمة بانک ضمی و هانک سکونیه شول آتلودر که
قندن کلدیکی بلندیه زیاده شوکنی وصولتی اولدیغنه بناء البهم
بانک ضمیله و هانک فتحه لریله ذکر اولنان آتلور دیمکدر دیمش (نتدکیم
شراح رجل شجاع لایدری من این بأتی فی الحرب من شدة بأسه
دیمش) شارح مصنفک البهم بضم الباء و فتح الهاء جمع بهمة
بضم الباء و هی جماعة الشجاع و الجیش دیدی (شارح
ککردی خلاصة مألده دیمش که و المعنی ان قلوب العبدی
قد حارت من شدتهم و بأسهم خوفا و فرعا منهم فصارت بحال
لا تفرق بین البهائم والانام (شارح مصنفک بو وجهله تقریر ایدر
یریدان الصحابة شدید الصلابة حتی اذا التقی الجمع ان تطیر قلوب
العدی من جهة کمال خوفهم من هؤلاء حتی ما یمیزون من الدهشة
و کمال الخشیتنه بین الرجل الشجاع و اولاد الضمان و حاصله
ما فرقوا الانسان من البهائم (محمصول معنای عبارت بیت) او یله
شاکی السلاح مجاهدین اسلامکه انلرک شدت جنک و محاربه لرندن
ناشی خوف سببیه قلوب اعدانک حرکت ایل حرکت ایلدی
و ورکلری اوینامق سببیه شجاعان جیش اسلام ایل قوزیلرک بدینی

اعدا فرق و تمیز ایده مدیر یعنی اعدا تمیز اولوب قرزی کبی
ضعیف و عاجز حیوان ایله شجعه اتی فرق ایده مدیر و قوز و وردخی
کوزلینه عسکر اسلام کورندی دیمک مراد ایدر (وفی البیت
من البدیع استعارة وحسن التعلیل و جناس الاشتقاق و تفرق

التحریف بین الیهیم و الیهیم

* * * تخمیس * *

* چوسیل نصرت اولرد همیشه چنکه اقن *

* جریق قهرله بنیاد کفر و شرکی یاقن *

* که قوشجه جان عدو در اودم فراره یاقن *

* طارت قلوب العدی من بأسهم فرقا *

* فافترق بین الیهیم و الیهیم *

ومن یکن مفاعلین برسو فعلین ل الله نص مستفعلن رته فعلین
ان تلقه مال مستفعلن اسد فی فاعلین اجامها مستفعلن تجم فعلین
(ومن یکن رسول الله نصرته) (ان تلقه الاسد فی آجامها تجم)

(شارح مصنفک علیه الرحه بویتک ماقبلنه ربطنی برتوهمان
دفعنی بیان ضمنده بووجهله تنصیل ایدر که هذا البیت دفع لما عسی
یخطر بالبال من الاستبعاد بغلبة الاعداء و قوة الاحباء الی هذه
الغایة و حاصل الدفع لا یتبع غلبتهم و قوتهم الی هذه الغایة فان
نصرتهم من قبل رسول الله صلی الله علیه وسلم و من کان نصرته
من قبله فهو الغالب علی کل غالب و من یکن و او ابتدائه درمن شرط
معناسنی متضمن اسم دو صولدر یکن یا ایله فعل مضارع درمن الله
بجز و مدر اصلی بکون ایدی حرف جازم ایله و او ساقط اولمشدر یکن
افعال ناقصه دندر رسول الله جار مجرور یکن کلمه سنه متعلق اولوب
یکن کلمه سنک اسمی اوزرینه مقدم خبریدر (لفظة جلال مضاف
الیهدر نصرته یکن فعلک اسمیدر ضمیره مضافدر ضمیر من کلمه سنه
واجقدر یکن کلمه سنک خبرینی اسمیه تقدیم حصر ایچوندر یعنی
بواجکام الخلق نصرت رسول الله مخصوصدر یوخسه غیر ایله
اولان نصرتله اولان دیمکه اشارتدر یکن جمله سی فعل شرطدر
(معلوم اوله که مصدر اولان نصرت کلمه سی ضمیره مضاف اولمشدر

نصرت فعل معلومک مصدری اولدیغی تقدیر اوزره مصدر
فاعله مضاف او اولوب معنی اول ذاتک یار دم ایدیغی اولدیغی
یعنی ناسر اولدیغی دیمک اولور (وا کر نصرت مجهولک مصدری
اولوب مصدر مفعول مایم یسم فاعله یه مضافدر دینور سه معنی
اول ذاتک که منصور و مؤید اولسی رسول الله ایله اوله ان تلقه
دیمک اولوب بو بیتک ماقبلنه مناسبت معنویه ایله ربطنی بوایکی
وجهله نصرت کلمه سنک معناسنی ملاحظه ایله او اور یعنی اصحاب
کرامک اوصاف علیه سنده اولان آیات سابقه ده ذکر اولنان
حالات کو یونجه او اور دیو ربطنی اوهیم خاطره کلان استعادی
اشو بیت ایله دفع ضمنده ماقبلنه بیت مرقوم کوزل ربط اولمغه
دیمک اولور که اصحاب کزیندن اعلاء کلمه الهمده وقوع یولان
نصرت عظیمه و غلبه کلیه و بومرتبه اشکراعدای قهر و استیصال
نیجه استبعاد اولور اول ذاتک که ناصر اولسی رسول الله ایله اوله
یعنی رسول الله سببی ایله اوله یا خود منصور و مؤید اولسی رسول
کبری سببی ایله اوله اول ذاتی ارساللر کند و مسکنده کورسه
تعرض ایتمک دکل خودنندن تمیز صامت و ساکت قاور اسکر
کفار ایسه برسوری ضعف قدر ازلره نسبت حالات مذکور نیجه
استبعاد اولور حاشا بر وجهله مستبعد دکادر دیمک مألیده اوله
(ایمدی نصرت کلمه سی مفعولیه مضاف اولوق دخی انصبدر
(ان تلقه ان حرف شرطدر تلق اصلنده تلقی در ان جازم ایله یا ساقط
اولمشدر لقی یلوق لقاء رضی رضی کیدر لفار فویت و مصادفت
معناسنه در (شارح بقال یلقاه ای راه و لقیته ای رأیته دیمشدر
(الاسد سینک ضمیه اسدک جمیدر و تلقه فعلک فاعلیدر اسد
سلطان سبعاع اولان ارسلاندر تلقی جمله سی فعل شرطدر
(فی الآجام جار مجرور تلقی کلمه سنه متعلقدر اجام لفظی طلبه رزنده
اولان اجیه کلمه سنک جمیدر (شارح شیخ زاده الاجه غایه الاسد
وجهها الآجام دیمش (قاموسده الاجه بحر که الالف و الجیم
الشجر الکثیر المتنف و الجمع اجام و الاجم دیمش ارسلان یتساغی
صیق مبدئه لک اولوق اوزره نقل ایلمک لاری کلام قاموسی تأیید ایدر

نه خلقدن حذر ايله نه قلبه خشيتي قو* ومن يك برسول الله نصرته
* ان تلقاه الاسد في آجا مه ساجم *

ولن ترى مفاعلين من ولي فاعلين غير من مستفعلن قصر فعلن
به ولا مفاعلين من عدو فاعلين وغير من مستفعلن قصم فعلن
(ولن ترى من ولي غير متصرف) (به ولا من عدو غير منقسم)
(ولن واو عاطفه در) (لن فعل مضارع ناصب اولان حر وقد ندر
تأکید بنی استقبال ایچوندر کشاف استقبالده نفی تأیید ایچوندر
دیمش ملاجی تأیید ایچون استعمال اولنماز زیرا قوله تعالى
(لن ابرح الارض حتى يأذن لي ابي آيت كريمه سنده ناقض لازم كلور که
حتى انتهائ غایت ایچوندر انتها تأیید منافی دریدی صاحب
کشافك قول مذکور بنك بضلاتی شارح کردی بو وجهله تفصیل
ایدر که (ولن عند صاحب الکشاف لتأیید النفي وجعله وسيلة الى
مذهبه الباطل في حق الرؤية في حق الله تعالى في دار الآخرة في قوله
تعالى (لن تراني قال القاسموس ولادليل لذلك الدعوى اذ لو كانت
للتأیید لم تقبل التقييد بعدها في قوله تعالى (فلن اكلم اليوم انسيا
ويكون ذكر الابد في قوله تعالى (ولن يتمونه ابدًا) تکرار اقله تری فعل
مضارع مخاطبدر رأی برأی براه دن كلور افعال قلوبندر كتب)
نحوه ده الافعال القلوب تسمى افعال الظن واليقين وانما سميت
افعال القلوب لان الظن واليقين يحصلان من القلب لامن الجوارح
والاعضاء دیمش ار بومقامده افعال قلوبدن اولیوب رؤیت عین
معنائه اولور ایسه بر مفعوله تعدی ایدر افعال قلوبدن اولور ایسه
ایکی مفعوله تعدی ایدر زمان مستقبلده البته بلزسن دیمکدر
بلك که عملدر افعال قلبیه دن اولدیغی ظاهر در (من ولی جار مجرور
تری کله سنه متعلقدر تحلا منصوب) تری فعلنك مفعول اولیدر
(غير لفظی مفعول تأییددر) واکر تری کله سی افعال قلوبدن
اولیوب رؤیت حاسه بصیر معنائه اولور ایسه سن کور مزین
دیمک اولور (غير کله سی جار مجرور مفعول اولوب غير کله سی ولی
لفظنك صفتی اولور ولی بر قاج معناده استعمال اولور) شارح
کردی الولی فی الملة المحب والنصیر والصديق وفي العرف هو

العارف بالله تعالى وصفاته الموانب على الطاعة المعرض عن
المعاصي والانهمالك في لذات والشهوات وكرامته ظهور امر خارق
للعادة غير مقارن للتحدى وفي الاصطلاح الصوفية هو من تولى
الحق حفظه وحراسته على الدوام دیمش (شارح حنفی الولی فاعيل
من الولی بمعنى القرب وقيل معناه يتعدد باعتبار تعدد المتعلق يقال
وليه بمعنا قرب منه والمصدر منه الولی يقال ولی یلی ولیا وولیه
احبه ومصدره الولاء قال الشاعر (ولائي لكم يا آل احمد جنة تقيني
يوم الحشر من نيران) وولی امره ای قام به مصدره الولایة بالكسر
وسنه ولی الییم ووالی البلد والولایة بالقح النصره والولی من اسماء
الله تعالى بمعنى القرب الودود الذی ولی او ولی امر کل شیء دیونام
تفصیل ایتمل در (شارح شیخ زاده الولی القرب من ولیه ویطلق
على صاحب الصديق دیمش بومقامده مراد محب صادق
وصاحب معنائه اولمق ظاهر در (متصرف تری فعلنك مفعول
تأیید اولان غير کله سنك مضاف الیه بدر (متصرف صادق فتحیه
انتصار دن اسم مفعولدر) (به ضمیری متصرف کله سنه متعلقدر
باسببیه در ضمیر سرور کائنات علیه الصلاة والسلامه راجعدر اکر
(متصرف صادق کسر یله اولور ایسه اسم فاعل اولور متقم
معنائه در) (نه کیم شارح مصنفك قوله وغير متصرف ای متقم
من أعدائه به ای برسول الله دیمشدر معلوم اوله که لن تری کله سنه
اولان نفی قیده راجعدر یوخسه مقیده راجع دکلدر دیمشدر یعنی
منفی اولان مطلقا ولی دکلدر بلکه ولی غیر متصرفدر که فن
منطقده رفع ایجاب کلیده اولان نفی قاعده در قیده رفع ایدر
موجبه جزیئه به صادق اولور (تدو لیس کل حیوان انسان رفع
ایجاب کلیدر بعض حیوان انسان صادق اولور) اما سالبه
کلیه ده که (لاشیء من الانسان بحجر مثالیده اولان نفی مقیده
نفی ایتمکله افراد موضوعدن هر فرد دن منفی اولور دیکلرینی
ملاحظه ایله بومحله اولان نفیک قیده رجوعی واضح وظاهر
اولور (ولا من عدو ما قبلنده من ولی اوزرینه معطوفدر) (لا زنده در
(لن تری ده اولان نفی تأکید ایچوندر (غير منقسم غیر لفظی عدو

کلمه سنک صفتیدر منقصم غیر لغظنک مضاف الیهیدر (شارح مشار الیه
کردی المنقصم بالقاف المثناة والصاد المهملة ای منکسر و منهزم
وفی کلامهم قصم الفقر ظهره والفقر قاصمات الظاهر دیمش
وانقولیده الا نقصام همزه نك وقافك كسر یله اوقانوب ابرلق دیمش
شارح کردی) خلاصه معناده دیمش که (والمعنی لن ترى ایها المخاطب
وليامن اولیائه ولا صدیقان اصدقائه صلی الله علیه وسلم غیر متصمر
منصور علی الاعداء ولا ترى عدوا من اعدائه صلی الله علیه وسلم
غیر منقصم منقطع هالك بسبب عداوته له علیه السلام وقد جرى
عادة الله تعالى على نصره اولیائه وقهر اعدائه واول بعد حين واولیائه
تعالى امانه تحت حفظه وحجابه (بعض شراح وحاصل المعنی
لن ترى وایامن اهل الايمان الامنصورا به صلی الله علیه وسلم ولا ترى
عدوا الا مكسورا ومهورا به صلی الله علیه وسلم دیدی (شارح
مصنفك بوجهه له تقریر ایدر که ولا كان ههنا مخافون لمخبرون
فی دین الله تعالى وطعمهم انه سيكون الامر فی الازمنة الآتیة علی
عکس الماضي والخل فالناظم قصم دالزة طعمهم ههنا بقوله
(وان ترى اى لانفسهم وایها الضماع فی ضعف الاحباء وقرة الاعداء
انه سيكون الحال علی خلاف الماضي والحال فالك) لن ترى فی الاستقبال
ما املته وان تیسر مارجوته وانه وان مات محمد صلی الله علیه وسلم
فان رب محمد علیه الصلاة والسلام حی لا يموت وامر الدین والملة
لا یفوت وقد جرت سنة لله تعالى علی انتصار احبائه وانكسار اعدائه
ناباد اچنین بادا (معلوم اوله که من ولی قولنده مضاف الیه مخذوف
اولد یغنی ظاهر در زیر ا ولی لفظی محب صادق وناصر و صاحب
معنائه ا واریغی مقدما بیان اولمش ایدی البتہ محبوه و محبوه
محتاج اولفله من ولی الاسلام والدین تقدیرنددر یعنی دین محمدینک
محبی وصادقی دیمک مراد ایدر) ایددی بومقامده تفصیل و بیان
بوجهه در که پیغمبر آخر الزمان علیه الصلاة والسلام افندیمرک
لترکتکم الخفیة البیضاء ابله تعبیر پیوردیغی دین اسلام اوزرندن
حجابت مغنویه و امداد روحانیه سی الی یوم القیام زائل اولمبوب
منوی حفظ وتصرفی دیمش و برقرار اولدیغنی (ناظم علیه الرح

افاده مراد ایدر لکن شریعة مطهره و دین مبینک ظاهر المحافظه سی
اسباب یوزندن اوله جغنی ظاهر در که بوعالم کون و فسادى جناب
حق جل شانہ و تعالی عالم اسباب قبلوب کون و فسادده جله مقدرات
وتصرفاتی اسباب یوزندن کوسستروب پردہ غیبدن بالذات
بوجهه تصرف و اظهار قدرت ایدہ کلمشدر (کذلك دین محمدینک
دخی الی یوم القیام دوام و بقا سی ظاهر احایه بیضة اسلام ابله
مؤید اولان سلاطین عظام و وکلاء دول و سائر اسباب عادیه
بقوله سی نیجه ولی و ناصر و لاة عباد مؤمنین مباشرتیه اوله کلمکله
صاحب الشریعه پیغمبر علیه الصلوة والسلام افندیمرک نصرت
ایله امداد روحانیه لینی (ناظم من ولی دیوب اسبابه نسبت ایلدی
نته کیم) ان ترى من ولی غیر متصمر دیوب نصره پیغمبری بی دین
مبینک ولی و صاحبیه نسبت ایتشدر یعنی پیغمبر علیه السلام
نصرتی دین مبینه در بونده شبهه یوق لکن پیغمبرک اول نصره
وامداد روحانیه سنی (ناظم بومقامده دین مبینک ناصر اولان
عباد مؤمنینه اولمق اوزره ذکر ایلدی بوندن مرادی طرف رسالت
بناهدن منصور و مؤید او مقوله ولی و صاحبدن دین مبین خالی
اولیه جغنی و دین مبینک و لیسى و صاحبی اولنر البتہ پیغمبر
افندیمر طرفندن متصمر و مؤید اوله جغنی) بونظم دلپذیر ابله افاده
و بیان ایتشدر و فی البیت من البدیع الجناس المشتق فی اجامها و مراعات
النظیر بین الاسد و الاجام (محمصول معنای عبارت (بیت) ای ذوات
مخاطبین البتہ زمان مستقبلده سن دین مبینک محب صادق و صاحبی
اولنردن پیغمبریمز علیه الصلوة والسلام ابله متصمر و مؤید
و منصور اولماش کورمز سکنه قدر ولی و ناصر دین مبین و ارایسه
جمله سی اول طرف سعادتن متصمر در یعنی منصور و مؤید
برسول الله بدر (کذلك اطفاء دین اسلام قصسدنده اولان
اعدادن دخی قوه ظهری منقطع و منکسر و منهزم مدن غیری
کورمز سین یعنی جمله سی منقطع و منهزم مدردیمک او اور

* محبتك نبيجه در اكله سر مستترن *

* رعایت ايله خلوص اوزره رسم مشهرن *

* محب صادق اول سن حبيب مقتدرن *

* ولن تری من ولی غیر متعصر *

* به ولاعدو غیر منقصم *

احل ام مفاعلن منه فعلن فی حرز مل مستفعلن لسته فعلن
کاللیث حل مستفعلن ل مع ال فعلن اشبال فی مستفعلن اجم فعلن
(احل امته فی حرز ملته) (کاللیث حل مع الاشبال فی اجم)

الباب التاسع فی عرض الحاجات علی الممدوح والمناجات من المولى
(ناظم علیه الرحه اصحاب کرین رضوان الله علیهم اجمعین
حضراتک مدایح او صاف جلیله سنی بومحمد بعد الانعام ایسات
قصیده دن ذکرى آتی خدمته بمدیح استقبال به پیشدن بدآیله الی
آخر القصیده عبیه سلطان کائنات علیه افضل الصلوات افتدیمزه
ترتیب ایلدیکی عرضحالنه دیباجه عنوان مقامنده اشبوحلماده دخی
جندییت ینه مدایح سلطان انبیاء علیه الصلاة والسلامه شروع
ومبادرت ایدوب پیورر که (احل امته احل اصلی احل در افعال
بایندن فعل ماضیدر ایندردی ونازل قیلدی یعنی قوندردی دیمک
او اور تحتده فاعل ضمیری صاحب سعادت علیه الصلاة والسلامه
راجمدر) امت لغتده بجاعت وطائفة مجتمعه در دیمش (شارح
مصنفک الامة الجماعة وقال الاخفش هو فی اللفظ واحد وفى المعنى
جمع واراد الناظم بالامة امة الاجابة وهى من بلغه الدعوة الى
الاسلام فامن بالنبي عليه السلام لامة الدعوة وهى من بلغه الدعوة
ولم يؤمن فلا اشكال دیمشدر) فی حرز جار مجرور حل فعلنه متعلقدر
حرز بکسر الحاء وسكون الراء المهملة مع الزای اموضع حصین
معنایسته در درون حصار کبی مصون اولان مکان محفوظه دیرلر
(شارح کردی الحرز الموضع الحصین الذى يحفظ فيه الامنة
دیمش) ملته حرز کلمه جنک مضاف الیهیدر ضمیر ملاذ ضعفاسرور
انبیاء علیه الصلاة والسلامه راجعدر حرزک ملته اضافتی مشبه
بهمک مشبهه اضافتی قیلندندر ملت لفظی دین وشریعت معنایسته

اولغله حصنه تشبیه اولنوب داخل حصن اولان مصون ومحفوظ
اولدقلری کبی کلمتین شهادتینی تتریر وتصدیق ايله دین اسلامه
داخل اولوب امة اجابتدن اولانلر دنیا و آخرتده بجیع آفاندن کھف
الامان صون وسلامتده مصون اوله جغنه اشارت اولور (نته کیم
حدیث قدسیده (لا اله الا الله حصنی من دخل فی حصنی امن من
عذابى واردا و لمشدر) کاللیث جار مجرور مقدر کائنا کلمه سنه متعلق
اولوب احل فعلنک فاعلندن خالد (یا خود جار مجرور مقدر کائن
کلمه سنه متعلق اولوب مبتداء محذوفک خبریدر مثاله کاللیث
تقدیرنده در لیث ارسلاندر الف لام عهد ذهنیدر بعضیلمر جنس
ایچوندر دیمش (حل کما سبق فعل ماضیدر حاول ونزول معنایسته در
تحتده فاعل ضمیری لیته راجعدر جمله سی لیثک صفتیدر (مع الاشبال
شبلک جمعیدر شبل شینک کسری و بانک سکونیه ارسلان یاور سیدر
(فی اجم جار مجرور حل کلمه سنه متعلقدر اجمه نک جمعیدر اجمه
فتحتین ايله غایه الاسد که ترکیده این دید کلری ارسلان یتساغیدر
درة المضیئه صاحبی لطائف علم بیاندن اولان تمثیل دید کلری
تشبیه مرکب ملاحظه سیله بوییتک مال ومعنایستی قنی اعلا
بیان وتفصیل ایتمش انک فوقنده بیان وتعبیردن خامه شکسته زیان
اظهار بجز ایتمکین (شارح مشار الیهک کلامنی نقل ايله اکتفا مناسب
کورلدی) کما قال شبه النبي صلى الله عليه وسلم بالاسد والامة بالاشبال
فی غایته وعریته مع اولاده فی قوة الهيبة وکمال الشجاعة ورفعة
الهمة وشدة البطش وغاية الحماية للاشبال وفى ذكره مع اشبال مباغته
فوق الحد اذا لاسد فی مسکنه امتع وادفع واشجع منه فی غیره
فاذا انضم الیه الاشبال فیه تضاعفت شجاعة عتد وحایته بحیث
لا یتصور المزید علیه وبمحتمل التشبیه التمثیل بان شبه حاله صلی
الله علیه وسلم مع ازال امته فی حرز ملته التی هی الحرز المنیع
بحال لایث الذی حل مع اولاده فی عریته ووجه الشبه علی هذا
انزال جمع فی شئی حصین بسبب جبابه صاحب کمال فی غایه
الشجاعة وقوة السلطنة وفى ضمن هذا التشبیه تشبیه الامة
بالاشبال فی شمول التریسة وکمال المرحه وفى کونهم الوارثین

منه العلوم وفي تشبيه الامة بالاشبال ايدان بشجا عنهم وشوكتهم لانهم اولاد الاسد وجملة البيت مستأنفة للانتقال من اسلوب الى اسلوب آخر والمعنى ازل النبي صلى الله عليه وسلم امته في حرز دينه وملته الذي هو الحصن الحصين كالاسد الذي حل مع اشباله واولاده في غابته واجتهه (وفي البيت من البديع التشبيه ومراعات النظم والاستعارة)

* * تخميس * *

* شريعتيدر انك نختكاه پاد شهی *

* کيروب او حصنه کيدر خوف و خشيت و ولهي *

* قايرمه دشمن ابليس و نفس و سبيهي *

* احل امتد في حرز ملته *

* کاليت حل مع الاشبال في اجم *

کم جدلت مستعلن کما فعلت الله من مستعلن جدل فعلن فيه وکم مفتعلن خصم ال فاعلن برهان من مستعلن خصم فعلن * کم جدلات کلمات الله من جدل * فيه وکم خصم البرهان من خصم * (معلوم اوله که بسیط و زنده فعلن ضر بنده جزء اول مفتعلن که مطوی کلمات قاعده رخا فاندن او لمغله مصراع ثانینک جزء اول اولان فيه وکم عسارتی مفتعلن کلسدر (قوله کم استفهامیه اولور (کم رجل ضربت دیمک قاج آدم دو کدک دیمکدر و کاهی کم خبریه اولور کم غلام اشتریت دیمک چوق غلام اشترایتدم یا خود بو قدر غلام اشترایتدم (فلما اجده صادقاً انزلت بر صادق بوله مدم دیمک اولور کم استفهامیه اولور سه میزنی منصوب اولور اگر کم خبریه اولور سه بویتده اولدیخی کی میزنی مجرور اولور اشبو کم کلمه سی کشیر الاستعمال اولمغله خانمه ده قواعد تحویه سی مفصلاً ذکر اولمشدر لکن خانمه ده تفصیل اولسان صوردن صورة اولی اوزره بو محله بو وجهله اعراب اولور که کم استفهامیه اولور سه میزنی منصوب اولور و اگر کم خبریه اولور سه میزنی مجرور اولور (کما قال مولانا جامی علیه الرحه کم الاستفهامیه میزها الذي رفع الابهام عن جنس المسئول عنه منصوب علی التمییز مفرداً و کم خبریه میزها مجرور بالاضافه

مفرد تارة و مجموع اخرى و بدخل علی میزها لفظه من والهما صدر الکلام و کلاهما يقع مر فوعاً و منصوباً و مجروراً یعنی اشبو کم لفظنک اعرابی اوج وجه اوزره دریا منصوب اولور و یا مجرور و یا خود مر فوع اولور و بو کم کلمه سنک بر وجه محرر منصوب اولور اوزره اعرابی میزته تابعدر (قوله کم جدلات عسارتده کم محلا منصوب جدلت فعلنک مفعول بهیدر زیرا میزنی مقدر مره کلمه سیدر جدلت فعلته مفعول به اولور اقتضایدر و کم دنعکره مذکور اولان فعل که جدلت در که غیر مشتغل عنه بضمیره در یعنی میزته راجع ضمیری مشتمل د کلددر جدلت فعل ماضی مفرد مؤنثدر اوقعت معنایده در یقال جدلته ای رمیتده علی الارض فانجدل ای سقط شارح کردی و هو فعل ماضی من جدله تجدیلا اذا وقعده علی الجدالة و هی وجه الارض دیمش بومعنا اوزره جدلات دیمک ترکیبده بره اوردی دید کلددر یعنی کمال مرتبه خصمنده غالب اولدی حریفی بره اوردی دیرل بو تعبیری اکثریا بهلوانلر مصارعه سنده غالب اولنلرک غلبه سنی بیان ضمنیده استعمال ایدرلر (و آن قولیده الانجدال همزه نک و جیمک کسر یله بره دوشورمک یقال جدله فانجدل ای رماه بالارض دیمش (ایمدی کم جدلت کلمات الالهک معنایسی کلمه الله چوق منازع و مجادلی بره اوردی غالب اولدی دیمک اولور کلمات جدلات فعلنک فاعلیدر کلمات کلمه نک جمعی در کلمه ما بتکلم باللسان قلبلا او کثیرا معنایسنده استعمال اولنور الله اسم ذاتدر کلمات لفظه جلاله مضافدر اضافت ابله تخصیص کسب ایتکله کلمات ابله کلام الله اولان قرآن کریم مراددر جدلات جمله سی جمله ابتداییه در (من جدل لفظاً مجرور کم خبریه نک میزیدر من زانده در (شارح مصنفک قوله من جدل بکسر الدال یعنی کثیر الجدال میز کم زیاده من و کذا قوله من خصم بکسر الصاد یعنی کثیر الخصومة و زاد من هر باعلی مانقر عند النجاة اذا وقع الفصل بین کم و بین میزته بفعل متعد و جب زیاده من کفوله تعالی (کم ترکوا من جنات) دیمش جدل جیمک فنی و دالک کسر یله جدالنددر جدال شقاق و مجادله و تراعددر

جدل كثير المنازعة والمجادلة اولان شخصه ديرل (شارح حنفی)
(والجدل صفة مشبهة من الجدال ديمش) فيه جار مجرور جدل
كله سنه متعلقه ضمير بو اياته متعود بالمدح اولان سرور
كائنات عليه الصلاة والسلامه راجع مدر (وكم خصم كم خبريه در
خصم بتشديد الصاد تفصيل بابتدن فعل ماضيدر بناسي
تكثير ايجو ندر طو فت البيت ديمك جوق طواف ايتدم ديمك
اولديغي كبي خصم جوق خصومت ايتدي ديمكدر البرهان
خصم فعلنك فاعليدر (شارح مصنفك خصم البرهان قام واشتغل
بمعارضته ديمشدر) من خصم جار مجرور خصم فعلنه متعلقدر
من زائده در خصم خاك فخي وصادك كسريله شديد الخصام
ديمكدر خصم لفظي خصومتدن صفة مشبهة در خصم جمله سي
ما قبله معطوفدر (شارح حنفی بيان معناده ديمشدر كه فكهم جدلت
كلمات الله جدلا قد كثر جداله وكم خصم البرهان خصما قد برع
في الخصومات) (شارح مصنفك والبرهان الحجية برهن عليه اقام
الحجة عليه واراد بالبرهان ما يعم العقلي والنقلي والمعجزة الباهرة
والبراهن الساطعة ديمش) ايتدي برهان يجتدر يومقاده برهان ايله
مراد پيغمبر يمين عليه الصلاة والسلامك ماسبقه تعداد اولتان
خوارق عادات اولان معجزات باهيه ليدركه نبوتني انكار ومجادله
ايدن خصمايه قتي جوق خصومت ايدوب معارضه به قيام ايتشددر
(نته كيم مصراع اولده بيان اولنديغي اوزره كلمات كه قرآن كريم
شفاق ومنازعه ايدن كثير المنازعة مجادلري جوق كره يره
اوروب مغلوب وخاك ارايلدي ديمك اولور (شارح فخرالدين
قوله خصم بفتح الصاد اي غالب والبرهان الحجية وقد برهن عليه
اي اقام الحجية والخصم بكسر الصاد شديد الخصومة اي كم من
جدل جدلت كلمات الله وكم من خصم خصمه البرهان ديمشدر
(معلوم اوله كه قصيده مبار كه نك ابيات سابقه سندن) (محكمات
فايقين من شبه لذي شفاق ولا ييقين من شبه واول فصلده
ايات ساره دن قرآن كريمك نه كونه معجزة كبرى اولوب بلغا
بخصم اي مغلوب وخاك مان ايلديكنت تفصيل معلوم اولور

ايدى خصوصا بو بيتك خلاصة معناسي شرح وتقرير اولسان
تفصيلاتدن ظاهر اولغله (شارح كردينك وغيرك خلاصة معنای
يتي تقريرى ايله اكتفا اولندي) كما قال والمعنى كثيرا من المرات
جدلت كلمات الله جدلا مجادلا فيها وكثيرا ما غلب البرهان الذي
هو الحجية النفاطة القرآنية خصما مخاصما شديد الخصومة
(بعض شراح بو بيتك كرك اعرابي وكرك خلاصة معناسي قتي
اعلا تقرير ايتشددر) كما قال جدلت اي قطعت والجدل بكسر
الداال شديد الجدال وخصم بمعنى غلب والخصم بكسر الصاد
شديد الخصومة (جدلت فعل ماض كلمات فاعله من جدل مفعوله
من زائدة في الموضهين) وخصم فعل ماض البرهان فاعله من خصم
مفعوله وكم خبرية في الموضهين والظاهر ان المجرورين بمن
تميز ان لكم لكونهما في الحقيقة مفعولان اذا تأملت بالاذعان
(وحاصل المعنى كثيرا المرات قطعت الآيات القرآنية شديد
المجادلة في النبي عليه الصلاة والسلام بانكار نبوته وكثير مرات
غلب الدليل القاطع شديد الخصومة في النبي عليه الصلاة والسلام
بمعارضته في بلاغة القرآن) ومن البديع جناس الاشتقاق في المصرعين

* * * تخميس * *

* كلام معجز حق و بردي حجت ازلن *

* كسلدي عجزاه دعواسي خصم بر حبلك *

* معارضني اويحق اول رسول بيدان *

* كم جدلت كلمات الله من جدل *

* فيه وكم خصم البرهان من خصم *

كفاك بال مفاعلين علم في ال فاعلين امي مع مستفعلن جزة فعلن
في الجاهلي مستفعلن ية والت فعلن تأديب في ال مستفعلن يتم فعلن
(كفاك بالعلم في الامي معجزة) (في الجاهلية والتأديب في اليم)

يومقاده ناظم مراد ايدر كه اول خواجة كائنات پيغمبر
آخر الزمان عليه افضل الصلاة حضر تلبينك صدق نبوتنه
دلالت ايلين سابق الذكر معجزة كبرى اولان قرآن كريم وكرك
كندولردن صدور ايدن خوارق عادات ومعجزات باهرات ايله حق

پیغمبر ایشان اولدینگی ظاهر و مثبت و مبیندر استدلال آخره حاجت
یوقدر آنلردن قطع نظر کیمسه دن تعلمه تنزل ایتمش امی ایکن زمان
جهالتده علوم اولین و آخرین علم و معرفتی سکا معجزه یتر یوسکا
کافیدر غیر یلری شویله طورسون معناسنی افاده ایچون یورور که
(کفالك فعل ماضی در کفی یکنی اعلالی رمی برمی کیدر کاف
ضمیر خطاب محلا منصوب مفعولیدر خطاب عامدر بالعلم
بازانده در (کقوله تعالی و کفی بالله شهیدا) وارد اولمشدر العلم
بالله مجرور غیر متعلق بشی محلا مرفوع کفی فعلنک فاعلیدر
(شارح کردی والمراد بالعلم ههنا وهو العلم الكامل الشامل
للمعقول والمنقول والظاهر والباطن وهو العلم اللدنی والسر الالهی
الذی ینتهی الیه کل علم وهو ینتهی الی علم الحق سبحانه وتعالی
الذی لانها یقله دیمش (فی الامی مقدر ککاشا کلمه سنه متعلق
اولوب علمدن حاندر امی لغتده شول کیمسه یه دیرل که استاد اوکنه
اوطوریمش اوقیوب یازیمش اوله (پس امی دیمک خلقت اصلیه سی
اوزرینه اولوب کیمسه دن تعلم ایتمش ایکن دیمکدر (خاقانی مرحوم
حلیه شریفه منظومه سنده (بیت) اکه امی لقب اولمق محضا
اولدیفنددر رام الاشبادیدیکی انطاق حقدر که ام لغتده اصل معناسنه
معدن و مأخذ علوم و باعث خلقت عالم اولد قلمینه اشارت
اولور (شارح مصنفک قوله فی الامی ینبغی ان یجعل صفة لاعلم رقیه
اشعارانه معدن لاعلوم و محل للاسرار و ذلك شاهد نبوته
حیث احاط بالمعارف الالهیه والاسرار السجانیة وعلم الشرایع
والاحکام مع انه لم یکن یعلم من استاد ولا یأخذ من کتاب (شارح
کردی قبل نسبتہ الی ام القری وهو الکعبة الشریفه سمیت به لانهم
یزعمون انها وسط الدنیا والام فی اللغة اصل کل شیء دیمش
معجزه کفی فعلنک مفعولیدر یاخود کفی فعلنک فاعلنک نسبتندر
نمیزدر (معجزه امر جارق للعبادة الیه تفصیلی سبقت ایلدی
(فی الجاهلیة جار مجرور مقدر ککاشا کلمه سنه متعلق اولوب
علمدن حاندر زمان محذوفدر فی زمان الجاهلیة تقدیرنده در
(شارح مصنفک وزمن الجاهلیة عبارة عن الزمان الذی

اضمحل الشرع السابق ولم یلحق به الشرع اللاحق فانقسم الناس
الی اقسام شتی فی ادیانهم ولا مرشد ولا هادی دیمش (ناظم
فی الجاهلیة دیمکله لطف مقابله قصد ایلدیکندن ماعدا زمان
جهلده حصول علم انجق تعلیم الهی اولدیفنه اشارتد زریرا
زمان جاهلیتده استاد یوق عالم یوق مع علم یوق (والتأدیب جرایله
العلم اوزرینه معطوفدر یاخود رفعه العلم کلمه سنک محکمه عطفدر
کفالك کونه مؤذبا دیمکدر زریرا تأدیب لفظی مجهولک مصدر یدر
تأدیبدن مراد تریه و تأدیب ربانیدر (کما قال صلی الله علیه وسلم
ان الله ادینی فاحسن تأدیبی رواه ابن السمعانی فی کتاب ادب الاملاء
دیونقل اولتمش (فی الیتم جار مجرور تأدیبیه متعلقدر مضاف محذوفدر
ای فی زمن الیتم تقدیرنده در یتیم بضم الباء والتاء در یتیم فعلنک
مصدر یدر یتیم یتیم علم یه و زنده در مصدری یما کلمشدر بعض شراح
الیتیم بضم التاء الفوقیة لغة دیمشدر (شارح کردی خلاصة معنای
بووجهه تقریر ایدر) کما قال والمعنی کفالك العلم والتأدیب الحاصلین
لک من جناب الحق سبحانه وتعالی معجزة لک فی دعوی رسالتک
فی وقت الامی والمدة الجاهلیة وزمان الیتیم ای ان لم یکن لک معجزة
غیرهما فهما ککافیان معجزة لک فی دعوی رسالتک ونبوتک
ونسبة الوقت الی الامیة کایة عن اهله محازا مرسله والامیة صفة
مدح فی حق النبی صلی الله علیه وسلم کایة عن کون علمه من عند الله
تعالی وهو العلم اللدنی (کما قال الله سبحانه (وعلمناه من ادنا علما)
ومن اسمائه صلی الله علیه وسلم النبی الامی انتهى (محصول معنای
عبارت بیت ای بحسب الکیف ایماننده قوت و زیاده لک استه بن
مخاطب بالاعتقاد اول پیغمبر آخر الزمان علیه الصلاة والسلام
طرف حقندن مبعوث نبی حق و رسول کبریا اولدیفنه علوم اولین
وآخرینی زمان جهل و جهالتده امی اولدینگی حالده علم و کمالی و اول
در یتیم درج نبوتک مرتبی و مؤدب ظاهر یسی اولان ایدن خالی یتیم ایکن
تریه معنویة الهیه الیه مؤدب اولدینگی سکا معجزه یتر غیر معجزه
ظلمتده اوله اول معجزه کافیدر دیمک مراد اوله (وفی البیت من البدیع
الطابق بین الیتیم والجاهلیة والمقابلة بین التأدیب والیتیم و بین الامی والعلم

* * تخميس * *

اودراوخواجه عالم علم سر وعلن * ادیب مکتب ارخی محیط جله فن
تفحص ایله سار دلایل و معجزه دن * کفالك بالعلم فی الامی معجزة
* فی الجاهلیة والتأدیب فی الیم *

خدمته مفاعله بمدی فعلن ح استقی مستفعلن لیه فعلن
ذنوب عم مفاعله رمضی فاعله فی الشعر وال مستفعلن خدم فعلن
(خدمته بمدیح استقیل به) (ذنوب عمره مدح فی الشعر والخدم)
ناظم علیه الرجه قصیده مبارکه به یوم محلدن ذیل ایلدیکی اشبو
عرض خالنده ابتدا کذران ایدن ایام عمر عزیز مدایح سلطان انیا
علیه الصلاة والسلامه حصص ایتموب کبار دولتدن ککندو کی
عاجز بو قدر عبد تاجارک خدمت ومدایحی الیه اضاعت واتلاف
سببیه صدور ایدن جرم ونقص سیراتی اعتراف واستغفار دنصکره
ثابت افندی حر حرمک معراجیه مشهوره سنده بیت (قصیده ویرسه
برسلطانه شاعر لطف امید ایلر) (سوندر بنده کی نقد شفاعة
خداوندا) مصداق فخر اول سلطان سریر رسالت علیه افضل
التحیه اقدیمک هم طاق عرش برین اولان عبده علیدلینه تقدیمه
کرم وشفاعت سؤالی الیه عرض خالده ابتدا ایتمشدر (قوله خدمته
فعل وفاعله مفعول ضمیری شهیدیت قصیده رسالت علیه
الصلاة والسلامه راجعدر) خدمت لفظی بذل المجهود بطریق
المحبوب لیتقرب الیه الیه تعریف اولتمش خدمت جله سی ابتدایه درکه
بومحلدن تحریر عرض خالده ابتادار بمدیح باحرف جر در (خدمته به
مطلقدر) مدیح مایمدح به من کلام الموزون المقتی الیه مفسردر
(شارح مصنفک اسم لما یمدح به لکن غلب فی العرف علی الممدوح
به الموزون المقتی دیمشدر) بعض شراح مدیح مصدر در مدیح
معنانه باخود مدیح فمیل یمنی فاعله در مادح معنانه در تقدیر
کلام خدمته به هذه القصیده المادحة دیمش (مدح ثناء حسندر
ما سبقه) فانطاول امال المدیح الی آخره یتشبه مدحک تعریفی وجر
ایله ینهاجه اولان نسبت علی التفصیل بیان اولتمشدر (معلوم
اوله که مصراع اولده اولان) خدمته بمدیح اشعار مادحه الیه

خدمت ایلدم دیمک اشعار مادحه افشاندنه بذل مجهود ایلدم
دیمکدر بو تعریف لطیف استعمالات شعراده بیت (خدمتکم بدعاء
لانفادله) (فی کل وقت من الاصال والسمو) یتشبه اولدیغی کبی کثیر
الاستعمالدر اما مصراع ثانیه اولان (والخدم لفظی الیه مراد
آخرک مصلحتی اتمامه بذل مجهود معنانه اولان خدمتدر که
خدمات اهل دنیا مضاعفت وقته تأسف اولدیغی بیان وتفصیلی
مرور ایلدی (شارح کردی نعمت نبی ومدایح پیغمبرینک وسیله
قرب اکهی اولدیغی بیان ضمننده بو وجهله تفصیل ایدر که
(حیث قال والمدح لله تعالی ورسوله من افضل القرب واعلی الرتب
وفی شرح الحمزیه مدح النبی علیه السلام بانشاد الشعر والصوت
الحسن من اقوی الاسباب الباعثة علی محبته علیه السلام فانه یحدث
للسامع سکرا ولباربا ویحدث من ذلك احضار المحبوب فی الذهن
وبحصول من هذه اللذة ما یعمر القلب والروح مما هو عذب من
سکر الشراب وهذه اللذة تغنی من الجنة ونعيمها لا تدرکه العبادة
ایله تفصیل اولتمشدر) استقیل استفعال بایندن فعل مضارع نفس
متکلم در (به جار مجرور) استقیل فعلنه متعلقدر وضمیر (مدیح
کلمه سنه راجعدر) استقیل استعفا معنانه اولان استقالنددر
(اقاله اصل لغته یبعده فسخ ویمعی اعدامدر) به لفظنده
(باسببیه در یعنی اول مدح سببیه ذنوب ماضیاتک عقو واعدائی
طلب ایدرم دیمک اولور ذنوب جرم معنانه اولان ذنبک جعدر
(استقیل فعلنک مفعولدر) استقیل جله سی مدیحک صفتیدر
(شارح مصنفک استقیل به اطلب العفو بذل المدیح من الاقله
فی البیع وهو اعدامه بالکلیه) شارح کردی من الاستغفاره وهی
الاستعفا او من اقاله البیع لار الاستغفاره طالب الاقاله والرجوع
فی البیع فان صرف الوقت فی الشعر والمدح للملوك وارباب المناصب
واهل الدنیا من بیع الدین بالدنیا فکانه یرید اقاله هذا البیع ای
طلب اعفو هذا الجرم بسبب هذا المدیح دیمشدر (شارح حنفی
ومنه ما جاء فی الدعاء اللهم اقل عثرتی فالمراد بالاستغفاره ههنا طلب
دیدی) ذنوب عمر لفظنه مضاعفدر (مضی فعل ماضیدر فاعل

ضميرى عمره راجع در جملہ سی عمرک صفتیدر عمر عینک قبحیله
قسمده استعمال اولور لعمرك كذا دیرل یعنی سنک حیاتک
حقیقون دیمکدر بومقامده قسم اولمغله عینک ضمیمه له در یوم
ولادندن موته رسیده اولنجه اولان مدت حیاتدر (عمرکله سنده اولان
تنوین تعظیم ایچونددر یعنی عظیم القدر اولان عمر عزیزى
بو وجهله حیفایضاعت ایلدم دیمک اولور (عمر دن بعض مراد در
زیرا جمیع ایام عمرى خدم وشعره حصر متعذر اولدیغی ظاهر در
(پس ناظم اشارت مراد ایدر که عمر دخی زمان شبیدن عبارتدر
ماعداسی عمر دن عد اولنماز مضی اولان بعض عمر ایکن زمان
شیاب اولمغله مراد اولان اول زمان شبیه جمیع مدت حیات اولان
عمر اطلاق اولنمغه سزادر دیمک مراد ایدر ذکر کل زاده جزء
قاعددر (فی الشعر جار مجرور معنی کله سنه متعلقدر شعر ایله معنای
مصدری اولان شعر یا معنی معنای مراد اولدیغی کبی شعر ایله نظم
دخی تعبیر ایلدکری کلام مورون مراد اولمق احتمالدر شعر
علم معنایسته بعضا استعمال اولنور (یا بلیت شعرى من المكلف
بوقیاستدر (شرح کردی انشاء الشعر وانشاده کسائر الکلام
مباحه مباح و حرامه حرام والغناء لرفع الوحشة جائز ولا یكون
لهوا ولا یکره ان یتغنى الانسان لنفسه ولان یسمع غناء جار یتدکذا
فی کتاب الامتاع دیمش (والخدم کلامی شعر اوزرینه معطوفدر
(خدم خدمت چویدر حکم حکمتک جمعی اولدیغی کبی (بعض
شرح والخدم جمع الخدمه والمعنی خدمه حضرة الرسول بهذه
انقصیده الماد حله اطلب المقوم ذوی لى مضت فی مدایح الملوك
وخدمتهم وذلك لان الناطم كال شاعر او فی عنفوان عمره مادم
الامراء والسلاطين دیمش (خلاصة معناه شرح کردی والمعنی
خدمه انبی صلی الله علیه وسلم بهذه القصیده اطلب بها العفو
من الله تعالى من ذنوب صدرت منی فی مدة عمر مضی بعضه
فی الشعر وبعضه فی الخدم لاهل الدنیا واریاب المناصب بشفاعه
النبي صلی الله علیه وسلم دیمشدر (وبعض شرح دیمش که تشرفت
بخدمته صلی الله علیه وسلم بالثناء الحسن حال کونی طالبان الله

تعالی العفو بسببه من ذنوب مدة عمر مضی فی الاشتغال بالشعر
فی مدح الناس وضاع فی خدمات اریاب الدنیا للاغراض الفاسدة
(محصول معنای عبارت بیت) اول شاه بیت دیوان رسالت علیه
الصلاة والسلام حضرت تیرینی بذل بجهود ایدوب برمدیحه ایله
خدمت ایتدم که یعنی قصیده مادمه ایله مدح ایلدم که (اول
مدیحه سبیلله شعر وخدماتده بکن ذنوب عمرى عفو ومغفرت طلب
ایدهرم یعنی کار اهل دنیاتک خدمت لرند و باید یغم اشعار و مدایح لرند
گذران ایدن عمر عزیزک ذنب ومعصیتنه عفو واقاله ومغفرت
استرم دیمکدر (وقی الیبت من البدیع رد العجز علی الصدر مع
جناس الاشتقاق فی خدمته والخدم ومرعاة النظیر فی خدمته
بمدح و بین المديح والشعر

* * * تخمیس * *

* کار دوانی چوقدر ستایشم کنهی *

* خطامت عفو قیلدم پناه او پادشهی *

* قصیده خوانی بنم در کهنده کاسه نهی *

* خدمته بمدیح استقبل به *

* ذنوب عمر مضی فی الشعر والخدم *

اذ قلدا مستعملان فی ما فعلن یخشی عوا مستعملن قبه فعان
کائی مفاعلن بهما فعلن هدی من ان مستعملن نعم فعان
(اذ قلدا انی ما یخشی عوا قبه) (کائی بهما هدی من النعم)
(اذ قلدا انی) (اذ کلامی تعلیل ایچون اولور (ظرف اولور (مفاجاه
اولور تفصیله محتاج اولمغله قواعد اعراب شرحندن وغیریدن
نقل ایله بو کونه تقریر اولنور که (کا قال اذ تارة یقال فیها ظرف لما
مضی من الزمان ویدخل علی الجملتين الفعلية والاسمية لانعدام
تضمن معنی الشرط الذی یقتضی الفعل بعده قوله تعالی (واذکروا
اذ کتم قلیلا) فاذکروا عامل فی اذ وهو ظرف داخل علی الجملة
الاسمية وهی کتم قلیلا والجملة مضاف الیه لاذ و اعرابه ان اذ ظرف
مضاف الی الجملة الاسمية وهی کتم (فکان من الافعال الناقصة اسمها
ضمیر الخطاب وخبرها قلیلا وتارة تكون حرف مفاجاة وتارة حرف

تعلیل کتوله تعالی (ولن ینفعکم الیوم اذ ظلمتم) ای لاجل ظلمکم
والاولی فیکون للتعلیل حرفینها اذ لامعنی لتا ویلها بالوقت حتی
تدخل فی حد الاسم ویکون ظرفا (قال ملاجمی ومن الظروف
المبنیة اذ الکائنات للماضی وتقع بعدها الجملتان الاسمية والفعلية
مثل کان ذلك اذ قام زید ونحو کان ذلك اذ زید قائم وقد یجی
للمفاجأة انتهى) خلاصة ضبط بوجهله در که اذ کلمه سی
زمان ماضی ایچوندر جمله فعلیه به داخل اولدیغی کی جمله اسمیه به
دخی داخل اولور زیرا معنای شرطی متضمن دکلدر که
کندود نسکره انجق جمله فعلیه اولسون بوصورته اذ تقدیرا
منصوب کندودن مقدم یاخود مؤخر ذکر اولسان فعلک ظرفی
اولور اگر فعل مقدمک ظرفی اولور سه فعل مؤخرک جمله سنه مضاف
اولور صورت اولی بودر صویرة ثانیة مفجأة ایچون اولور خرجت
فاذا السبع واقف کی بوصورته اذ حرفدر لاحتظ لها من الاعراب
والمحل صورة ثالثة حرف تعلیل اولور كذلك لاحتظ لها من الاعراب
والعمل (ایمدی اذ کلمه سی بومقدمه) حرف تعلیل در بیت اولده
ولان استقبال فعلک علیدر قلدانی تفعلیل بایندن فعل ماضی
تثنیة مذکر در فاعلی تشبیه ضمیری اولان الف حرفی شعر وخدمدن
عبارتدر جمله سی ابتدایه در یاخود صورت اولی اوزره اذ کلمه سی
سکون اوزره مبنی محلا منصوب بیت اولده مذکور اولان استقبال
فعلک ظرفیدر مایه دنده مذکور قلدانی جمله سنه مضافدر
شه کیم (شارح کردی اذ تعلیل کتوله استقبال لاجل ایها من الاعراب
اوفی محل النصب ظرف له وفيه معنی التمايل علی ما فيه من القولین
فیضیاف علی هذا الی جمله قلدانی دیمشدر قلدتقلید دندر تقلید
بر کیمسه به بر امری تفویضدر شه کیم فلان شخصه تقلید قضا
صحیحدر دیمک امر قضا اول ذاته تفویض صحیحدر معناسنده
استعمال اولور (شارح کردی قلدانی من قلدته الامر جملة
کالقلادة فی عنقه يقال اذ وایته علیه لکن اقلده قلادة کرده اصلان
شیدر که ترکیده دخی قلاده دیرلر (وان قوايسده القلادة شول
نسنه در که یونلرینه باغلرلر انتقلید علی وزن الکریم قلادة طاقه

ونقلید دینده تابع اولمق وتقلید بدنه حج قربانی معلوم اولسون
ایچون قربانک بویونه برنسنه باغلرلر دیمش (ایمدی بومعنای لغوی
اوزره یومحلهده قلدانی کلمه سنک معناسی اول شعر وخدم می
قلاده لیدیلر یعنی کردنه قلاده تعلیق ابتدا یلر دیمکدر معنای
اصطلاحیسی دخی بومعناسدن خالی دکلدر که بر کیمسه به بر امری
تفویض ایتمک اول شخصک کردنه تعلیق قلاده مثابه سننده اولغله
تقلیدک معنای لغویسی اشو معنای اصطلاحیده ملحوظ و آندن
ماخود اولدیغی ظاهر در لکن بومقامده مراد معنای لغوی اولدیغنه
ذاهب اولشلر زیرا تفویض امر معناسی بوجهله ملایم اولان
دیمشدر لکن ناظمک کردنه قلاده تعلیق اولندیغی یوقدر که
معنای لغوی حقیقت مراد اوله بطریق المجاز اولدیغی ظاهر در
(شارح شیخ زاده قلده الشی ای جمعه قلادة وتقلید انهدی
ان یجعل فی رقبة شیء یعرف به فی العادة هو هدی والهدی
مایهدی الی سكة علی قمصدان تقرب دیدی (معلوم اوله که حقیرک
ملاحظه مده قلدانی لفظننده استعاره تبعیه اولسه معنای مراد
واضح اولور ایمدی استعاره تبعیه تک تفصیلی ماسبقده (غموا وصموا
فاعلان البشارة الخ پیئنده کذرا یلمشدر بومقامده اجزاسی و بیانی
بوجهله در که قلدانی مایخشی عواقبه دیمک جعلانی مهیئة
مایخشی عواقبه دیمکدر که قلدانی هیثانی معناسنده استعاره تبعیه
طریقه سبیل مستعملدر یعنی استعاره تبعیه قاعده سی اوزره اولان
استعاره قلدانی فعلک مصدرنده جاری اولمق شرط اولدیغنه
پناه (ناظم کندوسنی خدم وشعرك عاقبتنده قورقلور وخیم العاقبة
شیئه تهیئه ومنستعد ایلدیکنی عاقبتی ذبح وهلاك اولان تقلید قلادة
هدیه تشبیه ایدوب تقلید مصدری ایله تهیئه معناسنی بعد الاراده
تهیئه معناسنده اولان تقلیددن قلدانی فعلی مشتق قیلوب قلدانی
کلمه سبیل هیثانی معناسنی مراد ایتمکله بوجهله قلدانی فعلنده
استعاره تبعیه اولمق اوزره هیثانی معناسنی مراد ایلدی دیمک ممکندر
قرینه استعاره بودر که قلدانی فعلی ناظم شعرا یله خدمدن عبارت اولان
تشبیه ضمیرینه نسبت ایلدی لکن شعر وانشا حقیقتنده قلاده

اولیه جغی ظاهر در بوقریشه در که قلدانی کلمه سی معنای
حقیقتیسته مستعمل دکل ایش بلکه بطریق الاستعاره معنای
بحارزیده مستعمل ایش (ایمدی اشبو استعاره طریقه سبله دیمک
اولور که شعر و خدم بنی عاقبتی ذبح و هلاک اولان شبته حاضر
ومهیا قلدیلر شو یله که کویا بن غمیدن هدی اولدم یعنی بیت
الاهمه ذبح اولنان قربان اولدم لیکن قلدانی تلفظتک استعاره دن
قطع نظر ایله لفظنه نظرا کویا ذبح و هلاک ایچون نشان قونیلوب
بویته قلاده علامت تعلیق اولنان هدیم دیمکه دخی دلالت ایدر
عزیده هدیک بویته علامت ذبح ایچون قلاده طابق عادتلی
اولدیفنی شارح **ک**ردی تصریح ایدر (پس حرم شریفده
ذبح ایچون اهدا اولنان دوه قربانه تشبیه اولور استعاره تبعیه تک
تعریفی وتفصیلی ایسات سابقه مذکور در (قوله قلدانی فعلنده
اولان متکلم ضمیری محلا منصوب قلدانی فعلتک مفعول اولیدر
فاعلی علامت تنبیه اولان القدر قلدانی جمله سی **ا**کر اذ
کلمه سی تعلیلیه اولورسه ابتداییه اولور واکر فعل مقدمه ظرف
اولورسه قلدانی جمله سی مضاف الیه اولور (ما یخشى ما موصولدر
یخشى فعل مضارع مجهولدر خشبتدن مشتقدر (عواقبه قائم مقام
فاعلیدر ضمیره مضافدر ضمیر مایه راجعدر یخشى جمله سی مایه
صله سیدر ماء موصول مع صلته قلدانی فعلتک مفعول ثانیه سیدر
عواقب عاقبه تک جمعیدر عاقبه شبته آخریدر النظر فی العواقب
دیدکری بومعنایه در (کاتی کان حروف مشبه دندر فی کلمه سی
تقدیرا منصوب اسمیدر (بها باحرف جر درهما ضمیر تنبیه محلا
مجرور کان کلمه سند متعلق اولوب کان لفظتک خبریدر کان کلمه سنده
معنای فعل اولغله جار مجروره متعلق اولق جازدر یاخود سابق
الذکر بهما کلمه سی جار مجرور مقدره متعلق اولوب کان کلمه سنک
اسمندن خالدر ضمیر تنبیه شعر ایله خدمه راجعدر هدی کان کلمه سنک
خبریدر (شارح کردی الهدی مایه هدی الی الحرم للذبح من شاة
او بعر و غیرهما و تقایید الهدی ان یجعل فی عنقه شیء ایعلم انه
هدی دیمشدر (من النعم نونک وعینک فیکم سبله در من ایله جار

مجرور اولوب کائن مقدره متعلق هدی کلمه سنک صفتیدر نعم
شاة ایله ایله دیرل بعضیلر انجیق ایله اطلاق اولنور دیمش جغی
انعام جغی انا عیدر بویکی یتک خلاصه معناسنده (شارح فاضل
شیخ زاده فائناظم رحمه الله بقول خدمت رسول الله صلی الله
علیه وسلم یمدیح اطلب به العفو واستقبل ذنوب ايام مضت
فی الشعر والخدمات لانی رأیت ان خدمة المخلوق والكون الیه
ونظم الاشعار فی مدایح کل احد وعرضها علیه مما قلدانی عملا
یخشى عواقبه دیمش (بعض شراح وحاصل المعنی اطلب من
الله تعالی ان یقبلنی بسبب مدحی حبیه صلی الله علیه وسلم
وان یغفر لی ذنوبی مدة حیاتی حصلت من الشعر والخدمة فانها
جمعلا قلاده فی عنقی من الاثم التي یخشى عاقبها العذاب بالنار
کاتی مصاحبا بهما عینت الهلاک کانی الهدی عین للذبح لاجل
الجنایات دیمشدر (صاحب الدرة شارح کردی شیء الناظم نفسه
باعتبار تقلیده الامور التي یخشى عواقبها بالهدی المعلق فی عنقه
ما یدل علی العقوبة فان عاقبة الهدی الذبح والهلاک فکانه
رحمه الله علق فی عنقه ما یدل علی هلاک فی آخر الامر والمعنی ان
الشعر والخدم لارباب المناصب قلدانی الامور المخوفة من عواقبها
وجعلها كالقلادة فی عنقی کالهدی الذی یهدی الی بیت الله الحرام
للذبح دیوتفصیل ایدر (وفی البیت من البدیع التشبیه ومراعاة النظیر
* * * تخمیس * *

* رومی خدمت مخلوقه جلاله تک وپو *

* قویوب خدایی در اهل جاهه ناصیه سو *

* بویکی معصیت اولدی بکانشان دورو *

* اذ قلدانی ما یخشى عواقبه *

* کاتی بهما هدی من النعم *

اطعت غی مفاعلی الصبا فاعلن فی الحالی مستفعلن ن وما فعلن

حصلت ال مستفعلن لاعلی ال فاعلن آثم والن مستفعلن ندم فعلن

(اطعت غی الضیاقی الحالین وما) (حصلت الاعلی الانام والتدم)

(بویکتک لفظی خبردر معنای ومقادیر اظهار حزن وتحصن در) قوله

تعلی (انی وضعته اثنی) آیت کریمه سنده اولدیغی کبیر کذلک (یت
 هوای مع الרכب الیمین مصعد) (جنب و جسمان بمکه موثق)
 دخی بوقبیلنددر حتی تری اشمارده دخی وقوعی کنبردر (انظم)
 (حدن زیاد اولدی کاه) (دستم تپی رویم سیاه) بیتی اظهار
 انکسار درون و حسرت و خزن محله اولمغله شاعرک مرادی
 ایتدیکی معاصی به ندامت کلوب متأثر و ملول و محزون و نادم
 اولدیغی اظهار در (قوله اطعت اطاعتدن فعل و فاعلدر اطاعت
 امره امثالدر قوله غی نصبه مفعولیدر صباه مضافدر) شارح کردی
 الاضافة بمعنی اللام ای الغی اللزم لاصبا غالبا او بمعنی فی ای الغی
 الذی فی حالة لصبی دیدی یعنی اضافت بمعنی اللامدر صباه ملازم
 اولان غی یا خود صباه اولان غی دیمکدر (بعض شارح الغی
 الضلالة والصبأ اما من الصبوة بمعنی الميل الی الجهل واما من
 الصبا بفتح الصاد يقال صبی صباء مثل سمع سماعا ای لعب مع
 الصبیان دیمش) شارح کردی دخی الغی الضلال وهو مصدر
 غوی یقال یغوی غیا اذا ضل والصبأ بکسر الصاد مصدر
 یصبو صبا ای مال الی الجهل دیدی بومعنی اوزره دیمک اولور که
 حیفا و دردا که میل جهالت ضلالته اطاعت ایلدم یا خود
 میل جهالتده ضلالته اطاعت و اتباع ایلدم دیمک اولور اما
 صبا کاه سنک معنای تائبی اوزره معنی بر وجهله در که لاطائل
 تحت اولان ملاعبه صبیان ضلالته اطاعت و میل و اتباع ایلدم
 دیمکدر (شیخ هدایی عزیز قدس سره حضر تکرینک نطق
 یا کبر تری اولان) قطعه (کالدکی ربکی هی کنندوزن بلمز کشی)
 (حاضر ایکن خالقک اطرافه باقی یولیدر) (قوسوایی صدقله
 کل حقه ایله اعتذار) (هر مرادی حق و بر سر غیره باقی
 یولیدر) مفهوم مجسمه واقعا در والای حقندن انحراف ایدوب
 ارباب جاه و اهل دنیا دن امید لطف مرحمت ایله انلرک مدایج
 و ناسنده و خدمتزنده اولوق میل جهالتده ضلالته اطاعت و عبثه
 اشتغال ایله ارتکاب درد و مشقت و مؤدی حرمان و ملالت
 اولمغله حقا که کذران ایدن عمر عزیزه جای تأسف و محل حزن

و تحسیردر (فی الحالتین تشبه در حالت جری یا ایله در جار مجرور
 اطعت فعلنه متعلقدر اطعت جمله سی استنباطیه در یا خود بیت
 سابقده اولان قلداقی فعلنک مفعول اولندن جالدر قدلفظی مقدردر
 حالتیندن مراد حال اشتغال بالاشعار ایله حال اشتغال بالحد متدر
 (قوله و ما حصلت و احوالیه در ما نافیله در حصلت فعل و فاعلدر
 جمله سی اطعت فعلنک فاعلندن جالدر) (و ما حصلت دیمک یعنی
 برشی تحصیل ایتدم و بر شئه نائل اوله مدم دیمکدر) (نته کیم
 بعض شارح یعنی ما حصلت شئیا من جهتها دیمش بومعنای
 مناسب حصلت فعلی صادق تشبیدی ایله اولورسه در واکر
 صادق تخفیفی ایله اولورسه ما حصلت علی شئی دیمکدر) (نته کیم
 شارح شیخ زاده و ما حصلت اما عطف احوال یقال حصل
 علی کذا اذا بقی علیه و صار غایة امره ذلک فامعنی ما بقیت منها
 علی شئی الاعلی الاثم دیمش) (شارح حنی یقال و ما حصلت الا
 علی هذا ای لم یبق فی یدی من حاصل علی الا هذا الامر الحقیر
 دیمکدر) (قوله الاعلی الاثم الا حرف استنادر استثناء مفرغه ده
 مستثناء منه محذوف اولوب مستثنی علی حسب العوامل معرب
 اولدیغی قواعدی ماسبقده بالدفعات مرور ایلدی بومحمله دخی
 مستثنی منه محذوف شئیا لفظیدر) (علی الاثم جار مجرور حصلت
 فعلنه متعلقدر) (شارح الاستثناء مفرغ ای ما حصلت علی شئی
 الاعلی الاثم دیمکدر) (آثم اثمک جمیدر اثم کاه معنای سنه در
 (قوله والنیم اثم اوزرینه معطوفدر) (شارح حنی والنیم مصدر ندیم
 والاسم منه الندامة وهی شدة الاسف علی اصدار الفعل والتنبی
 انه لم یفعله ابدا والمعنی اظهار التحسر والندامة علی ما فاته من فوائد
 العمر العزیز الذی لاعطیة اشرف منه فانه مناط ما یتعلق بسعادة
 الدارین و الناظم رحمه الله لما کان فی عنوان شبابه مشغولا بهذین
 العملین اعنی عمل الدیوانی المشتمل لهما فی آخر العمر انبه من الغفلة
 اظهار التحزن والندامة علی ماضیه من رأس ماله عبارتیه خلاصة
 معنای بیتی تقریر اتمش) (صاحب دره المضیبه کردی و المعنی انی
 اطعت الضلالة والغواية فی حال الصبا و الفتوه فاشتغلت بالشعر

والخدم لاهل الدنيا فاحصلت على شئ الاعلى الاثم والندامة على
الفعل والامر الذي كنت عليه ديمش (بعض شراح وحاصل المعنى
اطعت الضلالة من الميل الى الجهل واتباع الهوى في حالتي
اشتغال الخدمة لارباب الدنيا والحال اني ما حصلت شيئا من
جهتها الا الوقوع على المعاصي وعن الندامة والتحسر على
ما وقعت فيه من المناهي ديمشدر) وفي البيت من البديع المقابلة
بين الطاعة والغنى وبين الانام والندم ومراعات النظير بين الغنى

والصبا والانام

* * * تخميس * *

* يازق كه قيمت انفاسي بلمدم حيفا *

* كه مدح وخدمت آخره عمر اولدي هيا *

* بو آتش ايله يا نوب ايمه يمني واويلا *

* اطعت غي الصبا في الحالتين وما *

* حصلت الاعلى الاثم والندم *

فيا خسا مفا علن رة نف فعلن س في تجا مستفعلن زنها فعلن
لم تشترا لمستفعلن دين بالد فاعلن دنيا ولم مستفعلن تسلم فعلن
(فيا خسارة نفس في تجارتها) (لم تشترا الدين بالدنيا ولم تسلم)
قوله فيا فافتقر يعيه در يا حرف نداد راكر منادي مضاف اولسه منصوب
اولمق قاعده سنه بناء خسارت لفظي منادي منصوب بدز نفسه
مضاف در خسارت اصل سرمايه دن ضرر زايد وب خسارت
كورم كدر كه عند التجار مصيبت عظيمه در اكر سوال اولور سه خسارت
مدعوا ولوب نيجه منادي اولور (شارح كوردي مقام جوابده
بو وجهله بيان و تقرير ايدر كه فالنداء ههنا المنجب لان العرب
اذا استعظموا شيئا ايدونه على سبيل المنجب اي ايها الخسارة تعال
ليظرك اليك اهل البصار فهذا او آتاك ليقتضي منك المنجب ديمشدر
ياخودندا كذلك المنجب ايجوند منادي محذوف در قوم لفظي در خسارة
لفظا منصوب محذوف انظروا فملنك مفعول ايدر تقدير كلام يا قوم
انظروا خسارة نفسي ونهجو امنه ديمك اوله (شارح مومي اليه
وحاصله المنجب من خسارة النفس اي ما خسرها في تجارتها

ديمش بو مقامده اولان فافتقر يعيه اولديغي ذكرى سبقث ايلدي
ننه كيم (شارح مبشار اليه بو كونه تقرير وتفصيل ايدر كه) كما قال الفاء
تفريع على اطعت جواب لشرط مقدر اي اذا كان هذا حالي
وسوالي فليمنجب ارباب البصيرة من تجارة نفسي الخسارة ديمشدر
واكر يديت سابقده اولان اطعت فعلنه تفريع اولدقه تقدري
اطعت ضلالة الصبا في خسارة نفسي تعال حتى يتعجبوا الناس بحالك
ديمك اولسه بو صورتده حرف شرط وفعل شرط تقديرى اليه تكلفاته
حاجت قلما زنه كيم (شارح مصنفك بومعنايه ايميا ايدر) حيث
قال زاده في حديث التحسر فنادى الخسارة تعجا وتأسفا قائلا
يا خسارة نفسي تعمال فهذا او آتاك لينجب منك المنجبون (قوله
نفس ما سبقده دخی تفصيل اولمشدر كه نفس اوج معناده استعمال
اولور بومقامده روح معناسنه در نفسه اولان تنوين مضاف
اليه در عوض در نفسي ديمكدر ياخود تحقير ايجوند (ننه كيم شارح
مصنفك و لتوين للتحقير اوله كثير اي كل نفس فيدخل فيه نفسه
ديمشدر قوله في تجارتها جار مجرور خسارة كله سنه متعلق در هاضمير
مبنى محلا مجرور مضاف اليه در ضمير تفيد راجع در تجارة لفظنك
معنا سني تبديل المال بالمال طلبا للربح والزيادة اليه بيسان ايمشدر
في تجارتها كله سي قرينه در كه (ناظم بومقامده نفسي تاجزه
كند و ملا حظم سنه تشبيه ايمكله نفس كله سنه استعاره مكنيه
قصد ايمشدر شري وسوم وخسارة كله لري مشبه اولان تاجر ك
ملايما نندن اولمغه استعاره بالكايه ترشح اولور ننه كيم (شارح
كر دينك تفصيلي كلور) لم تشترا الدين لم تشترا مز يدادن فعل
مضارع در اصلي تشترو در واويايه قلب اولنوب تشتري اولور حرف
جازم كلكه علامة الجزم ياست اقط اولمشدر تحننه فاعل ضميري
نفسه راجع در اشترا دندر كه اشترا ثمن ايله برشي المقدر الدين نصبله
تشتري فعلنك مفعول در جله سي محلا مجرور نفس لفظنك صفت در
دين اسلام ما جاء به النبي عليه الصلاة والسلام من طرف الله ايله
تعريف وتفصيلي بالدفعات مرور ايلدي (بالدنيا جار مجرور تشتري
فعلنه متعلق در بماقوله ايجوند را كتر يا متروكه داخل اولور ديمشدر) كافي

قوله تعالى (اشترُوا الضلالة بالهدى والعذاب بالمغفرة) مآلى ضلالتى
اشترى ايلديلىر هدايتى ترك ايلديلىر ديمك اولور يا متروك اولان هدايته
داخل اوله لكن بومقامده عكسى واقع اولمشدر يعنى مقابله ايجون
اولان (با نفسك ترك ايتديكى دنيا لفظنه داخل اولمشدر بودخى
جائزدر) دنيا ايله مراد جاه و مال و بيوت و عقار و سائر زخارف
دنياه در كه پيا تندن مستغندر (شارح شيخ زاده عليه الرحمه
طريقه عليه صوفيه مسلكينه ذاهب اولوب شيخانه بو وجهله
نطق ايدر كه والدنيا مايشه خاك عن الحق) ففوله لم تشتريه
انقطعت بالكلية عما يشغلها عن المطلوب والسالك ما بقى شئ
من وجوده الموهوم فهو بمن ابتلى باعظم الجرائم واكبر الذنوب
(كما قيل وجودك ذنب لا يقاس عليه ذنب اللهم خلصنا بحدود
وجودك عن توهم وجودنا) شارح مصنفك قوله لم تشتريه الدين بالدنيا
اي لم تشتبدل ولم تؤخذ الدين على عوض الدنيا ولم تسم ديمشدر
(ولم تسم قولى لم تشتريه اوزرينه معطوفدر) لم تسم اصلنده
تسومدر و اوساكن ميم دخی حرف جازم ايله ساكن اولمغه اجتماع
ساكنين او اور اجتماع ساكنين دفع ايجون و اوحذف او انوب
لم تسم قالور سام يسوم سوما دندر سوم تركيده ميبعى شراء المغه
طالب اولمغه ديرل (لم تسم فعلتك تحتد فاعل ضميرى نفسه
راجعدر لم تسم فعلتك مفعولى محذوفدر لم تسمه تقديرند در مفعول
ضميرى دين كله سنه راجعدر) ناظم عليه الرحمه لم تسم عبارتيه
نفسك كمال خباثتد اشرف ايدر كه دنيايى ويروب دين ميبى اشترى
ايتك دكل شرايه طالب دخی اولدى مناسبيله نفسك دنياه زباده
ميل و افراط محبتي بيان مراد او اور (شارح كردى بويتك تمام
معناستى و مآلى بيان و تفضيله ديمش كه) قوله ولم تسم اي لم تسمه
ولم يتعرض لآخذة بل اخذت الدنيا وتركت الدين الذى تجوبه
فى الآخرة فهى خاسرة فى ذلك خسرانا ميبنا مع كونه ممكننا بوجود
القدرة عليه والمراد بشراء الدين بالدنيا التقيده والتعرض
بطريق الخيرات و احياء السنة و ابقاء الشريعة شبه النفس بتاجر
خسر فى تجارته و وقع النقصان فى رأس ماله حيث لم يشتريه ما هو

انفع له ولم يتعرض لشرايه بل اخذ ما فيه الخسران والنقصان
فذكر النفس استعاره بالكنية وذكر التجارة تخيل المكنية وذكر
الشراء والسوم والخسارة ترشيح لها (بعض شراح خلاصة معناده
ديمش اي يا قوم انظروا الى خسارة نفسى الفاسدة فى معاملتها
الكاسدة من اختيارها الدنيا الفانية على الدين القويم لم تشتريه
الملاك الباقى بالثمن الغالى ولم تقصد الدين بترك الدنيا (محصل
معناى بيت) اي عبرت بين اولان عقلا كسب و تجارتد خسارت
نفسه بر كره بافكده تعجب ايدك كه نفس دار محنت و دست فنا
در كرىبان اولان دنيايى دنى بي ويروب مقابله سننده موجب
سعادت ابدى اولان دين ميبى اشترى ايتدى بلكه اشترى دخی
طالب اولدى زهى خذلان وزهى خسارت ديمك اوله (وفى البيت
من البديع الاستعارة المرشحة ومراعاة النظير والمقابلة بين الدين والدنيا

* * * تذهبس * *

* بو كار كاه فنا ده متاع خير بقا *

* آوور مزاده ويروب نقه وقتنى عقلا *

* شراسى ممكن ايكن يوق بهاسنه حيفا *

* فيا خسارة نفس فى تجارتها *

* لم تشتريه الدين بالدنيا ولم تسم *

ومن بيع مفاعلين آجلا فاعلين منه بعا مستفعلن جله فعلن
بين له ال مفاعلين غبن فى فاعلين بيع وفى مستفعلن سلم فعلن
(ومن بيع آجلا منه بعا جله) (بين له الغبن فى بيع وفى سلم)

(ومن بيع و اوعاطفه در جله شرطيه بيت سابق اوزرينه عطف
ايجوندر) ياخود و اوحاليه در فعل محذوفك نفسه راجع فاعلندن
حالدر) كما قال شارح كردى ومن مبتداء وما بعده من الشرط
والجزاء خبره والجملة عطف على الجملة الاول والجمال من فاعل الفعل
المحذوف بقرينة البيت الاول والجملة حال منه اي باعث النفس الدين
بالدنيا ومن بيع يحصل كيت وكيت ان يحصل له الغبن فى الخ (معلوم
اوله كه من وما كله لرى اقسام كثيره اولوب كتب تحويه ده جله سى
بر محله مذكور اولمغه جله اقسامنى احاطه وضبط متعسر اولمغين

کتاب متعدده در جمع ايله بگونه رسم و بيان عاجزانه مبادرت
 مناسب کورادی (اولا من کلمه سنی اسم موصول اولور کذلک اسم
 موصوف اولور کذلک استفهامیه اولور کذلک شرطیه اولور کلم
 مجازاتدن اولور بوصول کرده من لفظی سکون اوزره مبنی اولوب
 اعتبار محله در (کافال مولانا جامی من یکون موصولة نحو اکرم
 من جاءک وموصوفة اما بمفرد نحو قال الشاعر) وکفی بنا فضلا علی
 من غیرنا (حب النبي محمد ايانا) او موصوفة بمجمله نحو من جاءک
 اکرمته ویکون استفهامیه نحو من غلامک وشرطیه نحو من تضرب
 اضرب (قال فی المتوسط وانما یمنی من وما شرطیتین واستفهامیتین
 لضمیمهما معنی الحرف وبنیا موصولتین وموصوفتین لاحتیاجهما
 الی الصلة والصفة بواقایمی کمال ایضاح وبيان ایچون وبرت دخی
 تفصیله اهتمام ومبادرت اولندی فاعلم ان کلمه من اربعة اقسام
 الاول موصولة وهی اسم نحو قوله تعالى (ومن الناس من يقول)
 فن فی قوله من يقول موصولة والعائد الضمیر المستتر (الثانی
 موصوفة بصفة تلحقها نحو مررت بمن محجب لك فن موصوفة
 ومعجب بالكسر صفتها او موصوفة بمجمله (الثالث استفهامیه
 معلوم اوله که اگر استفهامیه اولور سه اعرابی بو وجهله در یعنی
 ان کان بعد من الاستفهامیه فعل غیر مشغول عنه بضمیره یعنی
 کندویه راجع ضمیردن خالی فعل اولور سه فهو منصوب
 بذلك الفعل نحو من ضربت وان کان قبله حرف جر فهو مجرور
 محلا ویکون قبله مضاف فهو کذلک مجرور محلا مضاف الیه نحو
 بمن مررت ونحو غلام من ضربت واما ان لم یکن کذلک ای ان لم
 یکن بعده فعل غیر مشغول عنه بضمیره ولا حرف جر ولا مضاف
 فهو مرفوع محلا مبتدأ نحو من ضربته (الرابع شرطیه فاعرابه
 ان کان بعده فعل غیر مشغول عنه فهو منصوب بذلك الفعل
 کافی الاستفهامیه فان کان قبله حرف جر او مضاف فهو مجرور
 بحرف الجر والاضافة نحو بمن تمرر امرر وغلام من تضرب اضربه
 واما ان لم یکن کذلک ای ان لم یکن بعده فعل غیر مشغول بضمیره
 ولا قبله حرف جر ولا مضاف فهو مرفوع محلا مبتدأ نحو من یأتی

فهو مکرم قال فی شرح قواعد الاعراب من یکون شرطیه نحو
 قوله تعالى (من یعمل سوء یجزیه) من حرف شرط یعمل فعل شرط
 ویجزیه جزء شرط وهما مجزومان بمن اعلم ان من فی المجازات
 لا یکون الامتداء غیر واقع علیها العامل قبلها من غیر ما ذکرنا
 بطلمات المجازات وصارت بمعنى الذی ویکون موصولة نحو (من الناس
 من يقول) فن موصولة والمجمله الفعلیه (وهی قوله تعالى يقول صلاته
 والعائد الضمیر المستتر) یمدی بواقسام اربعة دن بومقامده اولان
 من کلمه سنی شرطیه در سکون اوزره مبنی محلا مرفوع مبتدأ در
 (یبع فعل مضارع من کلمه سنی داخل اولسه جزم ایدر یبع فعلک
 تحتده فاعل ضمیری من کلمه سنه راجع در جمله سنی اعرابدن شلی
 بوق فعل شرط در جزء شرط مصراع نایده اولان ین جمله سیدر
 فعل شرط جزء شرط جمله سنی جمله شرطیه اعرابدن محلا
 مرفوع مبتدأ اولان من کلمه سنک خبریدر مبتدأ مع خبره جمله سنی
 یدت اول اوزرینه معطوف در یاخود واوله در محذوف دن حال
 اولور) تنه کیم شارح کردیدن نقل ايله تفصیلی آنفاذ کراولنشدیدی
 یبع مبادله مال بمان ايله تعریف اولنشددر بومقامده یبع ايله مراد
 اقسام یبع دن اولان سملدر آخر یتنده مصرحدر (آجلا یبع فعلک
 مفعولیه در اجل ايله مراد آخرتدر) زیرا تا اجل تأخیر در آخرت
 دخی مؤخر اولدیغندن اجل ايله تعریف اولنشددر (شارح مصنفک
 سمي الآخرة اجلا لکونه من اتا جیل وهو اتا أخیر والآخرة
 مؤخرة من الدنيا دیمش) منه جار مجرور اسم فاعل اولان آجلا
 کلمه سنه متعلقدر من لام معنای سنه در ضمیر من کلمه سنه راجعدر (کما قال
 مصنفک یرید من یزک الآجل الذی له بالعاجل دیمش اجل کلمه سنه
 اولان تنوین مضاف الیه دن عوضدر آجلا دیمکدر) بعاجله
 باحرف جر در یرید سنه داخل اولور بعث هذا بعشره در اهم دیرل
 بو محله دخی باقمن مقاسده اولوب کندودن دنیا مراد اولان عاجل
 لفظیه داخل اولنشددر جار مجرور یبع کلمه سنه متعلقدر (عاجل ايله
 مراد دنیا در زرا عاجل اسم فاعل در جمله دن سنه یبع معنای سنه در
 دنیا کلمه مرتبه سنیع الزوال اولدیغنی بحرب کائناتدر) شارح

کردی دنیا به عاجل آخرت اجل اطلاق کثرت استعمال ایلله اسماء
غایبه دن اولمشدر دیمش (عاجله کلمه سنده اولان ضمیر دخی من
لفظنه راجعدر مقصود آخرتی دنیا مقابله سنده بیع ایدوب یعنی
کیدوب دنیا بی قبض ایدوب الان کیمسه نك حالي بیاندر) بین
فعل مضارعدر (له لام حرف جر درها ضمیر مبنی محلا بحر ورین
کلمه سنده متعلقدر ضمیر کذلک من لفظنه راجعدر ظاهر معناسنه
اولان بان بیان دندر اصلی بیندر بانک کسره سنی ماقبلنده ساکن
اولان بایه ویرمکه بین اولمشدر بو مقامده من جازمه نك جزاسی
اولفله علامه الجزم یا ساقط اولوب بین قالمشدر بیع فعلنك
دخی اعلالی بو وجه اوزره در (الفین بین کلمه سنك فاعلیدر غین
فتح غین معجزه و کسر یا و سکون نون ایلله پیونده الدائم معناسنه در
یا حود مالمه خسارت و ضرر در که الدائم لازم کلور (ناظم علیه
الرحه) (الفین لفظی ایلله یوم انتغابن تعبیر اولشان روز قیامت اشارت
ایدر (فی بیع جار مجرور بین کلمه سنده متعلقدر) (وفی سلم سینك ولادل
فتحیه و میك سکونی ایلدر واو عطفه ایلله فی بیع بفضلك عطف
بیانیدر (نحوه العطف البیان تابع توضیح متبوعده ایلله تعریف
ایتمشدر) (سلم اقسام بیعدندر زیرایع درت قسمدر) (اولکی بیع العین
بالعین در که مقایضه دیرل) (ایکنجی بیع الدین بالعین در که سلم دیرل
(او چنجی بیع العین بالدین در مداینه دیرل) (دردنجی بیع الثمن
بالثمن در صرف دیرل) (سلم شو وجهله در که بر کیمسه باعجه سنده
حاصل اوله جیق شو قدر وقیه فلان نوع میوه معینه سنی
بر وقت معهودده تسلیم ایتک اوزره مثلا یوز غروشه زیده بیع
و ثمنی قبض ایلله بو صورتده بیعه سلم دیرل وقت معهود کلد که
اولمقدار میوه مدینه بی زیده بیع مرقوم سیبله تسایه اول کیمسه به
شرعاجبر اولنور اول میوه معینه مرقوم بی اول کیمسه دن شرعا
اکور باع اول میوه دن خائب و خاسر قانون کذلک اقسام بیعدن
اولان سابق الذکر بیع وسلم نسبیله یعنی اجل نعم آخرتدر
عاجل که بخارف دنیوه در اشوبن اجل مذابه سنده اولان بخارف
دنیوه مقابله سنده زمان آتیده ملاقی اولند جق فضائل و نعم آخرتی

بیع ایدوب کیدرمکده غین فاحش و خسران و خذلان اولدیغی
ظاهر و محققدر (یت بقاسی اولیجی نائل بومر حمله ده)
(سه روزه دولت یادرر کابی نیلرسن) مفاد بجه مالا عین رأت ولا اذن
سمعت بو قدر عطایای اکهمیه و سعادت ابدیه بی دست فنادر کر بیان
اولان صور تاذوق و صفا حقیقتده عین محنت و حفا دنیا بی
دنی مقابله سنده بیع واضاعتده غین فاحش و خسارات ابدیه اولدیغی
(ناظم علیه الرجد کوزل افاده و ضمنا نصح و پند قصدینه اشارت
ایدر سلمده مبیع حالا حاضرده موجود اولیوب زمان آتیده
استصحاب و نائل اوله جق شی اولدیغی کبی نعم آخرت دخی زمان
آتیده ملاقی اولنه جق شی اولمغه قتی نازکانه تشبیه لطیفدر
(شارح شیخ زاده ای یعرزالعاجل الفانی بترك الباقي و هذا من غایه
سحقه العقل و نه ایه خسارة النفس دیمشدر) (شارح مصنفك
ای یاخذ العاجل وهو الدنيا و یترك الاجل وهو الاخر فبیعه هذا
مغبون و صفة خاسرة دیدی) (بو بیت معجزه اذک لظا نفندندر که
بیت اولبه استعاره بالکنایه طریقه سیله مشبه اولان نفسك
مشبه بهی قلنان تاجرك بو بیتده مذکور بیع و غین وسلم لفظلری
ملا یاتندن اولمغه استعاره بالکنایه به ترشیخ اولمشدر) (شارح
کردی رحمه الله خلاصه معناده دیمش که واعلم ان هذا البیت
من لوازم البیت السابق وهو ترشیخ للاستعارة المکنیة التي فی الاول
کما ذکرنا والمعنی ومن بیع ثواب الاخرة الباقية المحققة بمنافع الدنيا
العاجلة الفانیة المزخرفة السريعة الزوال سیظهرله الخسارة
والندامة فی ذلك البیع یوم انتغابن قوله تعالى (یوم لا ینفع مال ولا بنون
الا من اتى الله بقلب سلیم) قال صلی الله علیه وسلم من احب دنیا
اضر باخرته (محصول معنای عبارت بیت) اول کیمسه که آخرتی
دنیا سی مقابله سنده بیع ایدوب کیدرزه اول کیمسه به پیونده و سلمنده
غین و ضرر و خسران ظاهر و متبیین اولور (یعنی اول کیمسه که
عمل و خیر و ثواب آخرتین اعراض ایدوب حطام دنیایی ترجیح
ولذا تذخارف فانیوه عمرنا زینتی قصر و اتلاف ایلله روز جزاوه
خسران و ندامت اول کیمسه به ظاهر اولور دیمشدر) (وفی البیت

من البدیع الطباق بین لآجل والعاجل ورد العجز علی الصدر
فی بیع و بیع و مراعاة النظیر بین البیع والسلم والغبن

* * * تشبیه *

* متاع ملک بقصد باقلمه تاج شهی *

* صاوب زخارف فانی بی کورمه روسیهی *

* کوزل نصیحت ایدردکلا کل بوییتی بهی *

* ومن بیع آجلا منه بعاجله *

* بین له الغبن فی بیع وفی سلم *

ان آت ذن مستفعلن باقا فاعلن عهدي بمن مستفعلن تقض فعان
من النبي مفاعلن ی ولا فعلن حبلی بمن مستفعلن ممرم فعلن
(ان آت ذنبا فاعل عهدي بمن تقض) (من النبي ولا حبلی بمنصرم)
(ناظم علیه الرحه ذنوب عمر مضی فی الشعراخ یبتندن بو محله کلکجه
کذران ایدن ایات سابقه کندو حال زار بی بیان ضمنده خسارت
نفسله ارتکاب ایلدی کی معاصی واثمی ذکر ایدوب (قطعه)

حددن فزون اولدی کاه * دستم تهی روی سیاه

بجدی عمر بوق بر عمل * کارم بنه طول اصل

منظوفتجه زمین ندامت و معذرته روی ضراعت و ابتهاالی وضع
ایدوب اساس عهد ایمانه معصیتله خلل کلیه حکمه اعتد ادا
توسل ایلدی کی دامن شفاعتدن امیدوار عفو و سلامت اولدیغنی
یومقامده افاده مراد ایدوب پیورر که (ان آت ذنبا ان حرف
شرطدر) آت فعل مضارع نفس متکلمدر ایتدن اتیان کتور من
وایشله مک معناسته در (شراح) من آیت کذا اذا فعلته دیمشدر
آت اصلنده اتی ایدی کلمده همزه نان جمع اولغله همزه ثانیه جنس
حرکه ماقبله ای قلب اولغنی قاعده سنه بناء همزه ثانیه الفه قلب
اولغله آتی اولدی بمسد الالف بعده حرف جازم کلکله آخرندن
یاساقلا اولدی (ان قانیدی فعل و فاعلدر) ذنبا مفعولدر
الذی عجز علی بیع و سلم و مراعاة النظیر بین البیع والسلم والغبن
ذنوب عظیم دیمکدر (شراح حنفی وقوع النکرة فی سباق الشرط
کذا فی عجز علی بیع و سلم و مراعاة النظیر بین البیع والسلم والغبن)

دیمکدر دیمش (ما فاجزائی در (زیرا شرطک جزاسی جمله اسمیه
اولورسه فالیه اولق واجبدر) مانافیه در) عهدي تقدير منصوب
ماک اسمی در) بمن تقض بازائده در) منتقض بحر و در) بازائده
بر محله متعلق اولماز (منتقض محلا مرفوع ماک خبریدر) ما
جمله سی جزاء شرطدر حرف شرط جمله سی ابتدائی در) بعض
شراح والجمله الشرطیه مستأنفة استدر الی لدفع توهم الیأس
بسبب الذنوب دیمش عهدي کلمه سی مصدر در بو محله فاعلنه
مضاف اولق احتمالی وار کذلک مصدر مفعولنه مضاف اولق
احتمالی وارا کر مصدر فاعلنه مضاف اولور سه بنم عهد ایمانم
والتزام ملت اسلام ایلدی کم دیمکدر (کما قال شیخ راده المراد من العهد
التزامه التوحید والدين والعقاید الحققة و تبعيته واکر مصدر
مفعولنه مضاف اولورسه بیغیر علیه الصلاة والسلام با که
عهدي ووعدی دیمک اولور) وکافان ویموزان یكون المراده من قوله
عهدي النبي بی وهو الوعد الذی جاء فی التسمیة بمحمد (ایمدی بیت
آیهیه مقدمه و توطئه در) قال شارح کردی والعهد مصدر مضاف الی
الفاعل ای عهدي النبي او مضاف الی المفعول ای عهدي النبي علیه
السلام ای والمراد بالعهد الايمان به علیه السلام و بما جاء به من عند
الله من التوحید والشرايع و تصدیقه بها (شارح مضافک برید الناظم
ان الذنوب وان كانت کبيرة و الاثام وان كانت عظيمة الا انی لا اكون
منقطع لرجاء ولان العهد الذی جرى بینی و بین ذک الحضرة هو
عهد الدين و الاسلام و التزام الملة و التوحید علی التمام و يجوز
ان يراد بالعهد العهد النبي علیه السلام مع امته المسماة باسمه ای
وعده الذی وعده لامته علی ما نقل عن ابن عباس رضی الله عنهما
من انه اذا کان يوم القيمة نادى مناد الا یقم من اسم محمد لیدخل الجنة
کرامة لمحمد صلی الله علیه و سلم برشدک الیه الیت الاخیر دیمشدر
(معلوم اوله که اشبو عهد کلمه سنده استعاره بانکنایه وار در که
مهالك ظاهریه دن تخلیص و سلامته اخراج ایتکده و منفرفاتی
بر برینه ربط ایتکده نالحم کندو نفسنده عهدي جمله تشبیه
ایلدی عهد مذکر حمل مسند به اولدی مسند به اولان حبلاک لازمی

وملايى اولان نقضى مشبه اولان عهده اثبات ايلدى قرينه
استعاره اولدى زيرا نقض اصل لغته بوزمق وحبلى چوزمك
معناسنه اولغله قرينه در كه عهد حبله تشبيه اولمشدر (ايمدى
تشبيه مضمر فى النفس تحقق ايدوب خطيب مذهبي اوزره استعاره
بالكنايه اولور منتقض كلمه سى تخيل اولورنه كيم استعاره عصامنده
كشافدن نقل ايله مثال (لا تنقضوا بعهد الله آيت كريمه بنيدر) من
النبى جار مجروره منتقض كلمه سنه متعلقدر (ولا حبلى واوعاطفه در
لاننى جنس ايجون اولان لادر حبلى تقدير امة صوب ايميدر) بمنصرم
جار مجرور در كذلك بازائده در منصرم محلا مرفوع لانك خبريدر
جمله سى فاعله اوزر نه معطوف قدر ياخود لا كلمه سى نفي سابق
تا كيد ايجوندر زائده اولغله حبلى مبتدا منصرم خبر او اوب جمله سى
كذلك ماقبلنه معطوف او اور منصرم منقطع معناسنه در حبل
لفظنده استعاره مصرحه واردر يعنى ناظم (بيت) مراده قصد عالم
اميد كاه ام) (ملاذرو زنده ملتجى يوم خلود) وسيله عظمى
سلطان الانبياء عليه افضل التحيات افنديزه اولان نسبت وارتباط
قلبيه سنى عيق مهالك ظاهر به به دوشنره وسيله اخراج وسلامت
اولان حبله تشبيه ايلدى لفظه مشبه به اولان حبلى ذكر ايلدى
صاحب سعادت افنديزه اولان ارتباط قلبنى مراد ايلدى مقام
قرينه سندن ماعدا من النبى لفظى قرينه در كه حبلدن مراد
ارتباط قلب و تعلق مغريدر زيرا حقيقتده حبلك پيغمبر
عليه الصلاة والسلامه تعلق و انطباقى مراد اولدى بى ظاهر در
انصرام وانقطاع حبلك ملايى ولازمى اولغله ترشح او اور زيرا
مشبه بهك ملاييدر بو مصرعه اولان استعاره مصرحه ده
ناظم) حبل كله سنى مشبه ايدوب مصراع اولده اولان استعاره
بالكنايه ده عهد كلمه سنى نفسنده حبله تشبيه ايدوب كذلك حبلى
مشبه به ملاحظه سوله حقا كه اظهار فلرافت املائف ايتمشدر
اشبو مصراع اولده و مصراع نائنده اولان استعاره لرى (شارح
كردى بوجهاله تفصيل ايدر كه شبه الناظم فى المصراع الاول
العهد اى الايمان بالحبلى المنفصل بالنبى استعاره بالكنايه واثبت اها

الاتفاض تخيلا ثم صرح بالمشبه به فى قوله ولا حبلى بمنصرم
استعاره مصرحه واثبت لها الانصرام ترشحا والمعنى ان فعلت
ذنبنا عظيما فاعهدى بمنقض من النبى عليه السلام ولا رجائى
بمنقطع منه عليه الصلاة والسلام فارجو شفاعته يوم القيامة
وعفو خلق تعالى بالندامة (محصول معنى عبارت بيت) اكر بن
ذنب عظيمه ايله مذهب ايسم دخى يعنى تقدر جرايم بيشمار ايله
بجرم ايسم دخى نبى محترم افنديمزدن اولان عهده يعنى عرض
اولنان ايمان و تصديق نه منتقض ونه منكسر در ونه طرف رسالت
بناعه اولان علاقه استمداد ونسبت محتم منقطعدر ديمك اوله
* * * تخميس عرييه * * *
* رؤيت رابى فامرى بمعرض *
* على المضيق ولا بسطى بمنقبض *
* احزرت منه الحى من غير منتهض *
* ان آت ذنبا فاعهدى بمنقض *
* من ائى ولا حبلى بمنصرم *
فان لى مفعلا اعلن ذمة فاعلن منه بنس مفعلان ميقى فاعلان
مجررا مفاعلس وهو او فاعلن فى الخلق بالذ مستفعلن ذمم فاعلن
(فان لى ذمة منه بتسميتى) (محمدا وهو او فى الخلق بالذمم)
(فان لى فاعاطفه زميليه در ياخود مجرد عطف ايجوندر تفصيلى
بوجهاله در كه بيت سابقده اولان عهده كدامى فاعلنه مضاف
اولوب بنم عهد ايمان و تصديق ديمك مراد اولور سه بومحله اولان
فاجرد عطف ايجون اولور اكر عهده كدامى مفعولنه مضاف
اولوب پيغمبر عليه الصلاة والسلامك محمد اسميله تسميد اولنانلرك
دخول جنت اوللر بى عهد والتزاملى معناسى مراد اولور سه
فا تفسيريه اولور (شارح شيخ زاده دخى فا تفسير به در ديمش ظاهر
ولان تفسيريه اولمقدر (كما قال والمراد من العهد التزامه التوحيد
ويجوز ان يكون المراد عهد النبى بى وهو الوعد الذى جاء
فى التسمية بمحمد فيكون الفاء فى قوله فان للتفسير وعلى الاول بمجرد
العطف) قوله ان حروف مشهده ندر (لى لام حرف جر در باء منكلم

محرور کائنات کلمه سنده متعلق اولوب ان لفظنک اسمی اوزرینه
مقدم خبریدر (ذمه نصبله ان نک اسمیدر جمله سی بیت سابق
علتیدر یا خود مجرد بیت مشروح بلا تعلیل بیت سابقه معطوفدر
یا جمله تفسیری در ذمت عهد معناسنده در (ننه کیم اهل جزیه
اولان کفره به اهل ذمت دیرل زیرا انرا اطاعتسه و جزیه لرینی
ادایه دهد ایتمسلر بومقامده عهد لفظی امان معناسنده در دیمش
(کا قال شیخ زاده الذمه الامان ومنه اهل الذمه ای اهل الامان
يقول الجزية والذمة وقد يطلق على العهد) منه جار مجرور کائن
کلمه سنده متعلق اولوب ذمت لفظنک صفتیدر ضمیر سرور کائنات
علیه الصلاة والسلامه راجعدر (بسمیتی باحرف جر در تسمیه
مجرور در ذمت کلمه سنده متعلق در تسمیه مصدر در مفعول اوله
مضافدر فاعلی متركدر تقدیری بتسمیه الله ایای یا خود بتسمیتی
الایقین تقدیرنده در (محمد مفعول ثانیدر لفظ محمد صیغه
مبالغه دندر (شارح فخرالدین محمد اسم مفعول من الحمد ای محمود
مرة بعد اخرى فان صیغته المبالغة دیدی (وان قولی الحمد ميم
ضمی ونحاک فنی ویم ثانیك فنی وتسدیدی ايله خصال حیدره سی
چوق اولان کیمسه دیمش (وهو واو حالیه در هو ضمیر منفصل
مبنی محلا مرفوع مبتدأ در (اوفی تقدیرا مرفوع مبتدأ نک خبریدر
جمله سی منه کلمه سنده اولان ضمیر درن حالددر اوفی وفادن اسم
تفضیلدر (شارح کردی و فی بالعهد واوفی به ای قضی حقه
(شارح مصنفک یقال و فی بعهد راعی مقتضاه و فی بعهد انجز
دیمش (الخلق مضاف الیه در خلق اصل لغته مصدر در عود
مخبروق معاینده مستعملدر (بالذم جار مجرور اوفی کلمه سنده متعلقدر
یعنی حال بوکه اول پیغمبر ایشان خلقک عهدنده و فایده لایزینک
اوفاسی واکتیدر دیمک اولور (کا قال شارح کوردی ای لای
اوفی الخلق بالعهود وقضاء الحقوق فن توسل الیه بعهد من
العهود او بذمة من الذم بطریق صحیح ففقدنی من الغذاب
بشناعته صلی الله علیه وسلم دیمش (شارح حقی بیت اول
مخرج و یساندن صکره یویشک خلاصه معناسنده دیمش که

ثم الناظم رحمه الله أكد قواعد رجائه وشيد بنیان اماله بماشيد
ذلك الرجاء والامل ولوتعرت من مصالح العمل وهو انه ساعده
التوفيق الازلي والعناية الرباني بانه وافق اسمه عليه الصلاة والسلام
فانه بذلك حل في جوار لا يصل اليه يد الخذلان كما نطقته به
الاحاديث الحكيمة فمنها ما روى عنه صلى الله عليه وسلم انه قال
(اتيني جبريل عليه السلام فقال يا محمد ان الله يقرأ عليك السلام
ويقول لك عزتي وجلالي لا اعذب من سمي باسمك بالذات) خلاصة
معناه شارح کردی دیمش در که (ومعنى البيت فاني وان فعلت الذنوب
لكن لا اقطع رجائي من رحمة الرحان لانلى ذمة وعهدا من نبيه
محمد عليه الصلاة والسلام وهو كوني سميا له وسمي باسمه
الشریف محمد وهذه التسمية عهد وامان لى من جانبه وهو
اوفى الخلق بالعهد والامانات ورد في الحديث انى شفيع لكل محمد
يوم القيمة (محصول معنای عبارت بیت) محمد عر بی یعنی سید الثقلین
خدیوهر دوسرا فخر نوع انسانی اول ملاذمت علیه اكل التحيت
افندیمزه اولان حبل تعلق و نسبت و امید دم منقطع د کلد
(زیرا محمد اسمیه تسمیه اولندیم سیبيله دخول جنت ايله بنم ایچون
پیغمبر علیه الصلاة والسلامدن عهد وامان وارد حال بوکه
اول پیغمبر صادق الوعد الامین علیه الصلاة والسلام وفاء عهد
وامانده خلقک اوفی واکتیدر دیمک اوله

* تخمیس *

* کاهم ایلدی سداننسابه هر جهتی *

* نه اکلک بوفقیه مدار مرحتی *

* آرسن ای دل مجرم اگر مناسبتی *

* فان لی ذمة منه بتسمیتی *

* محمد او هو اوفی الخلق بالذم *

ان لم یکن مستفعلین فی معای فاعلن دی اخذ امستفعلین یدى فعلن
فضلا وال مستفعلین لافقل فاعلن یازله ال مستفعلین قدم فعلن
(ان لم یکن فی معادی آخذاییدی) (فضلا والافقل یازله القسدم)
(قوله ان لم یکن ان حرف شرط لم یکن فعل مضارع مخاطبدر

مجزو و بدر افعال ناقضه دندر يصير معنا سنه در تحتند فستبر ضمير
اسم بدر سرور کائنات عليه الصلاة والسلامه راجع در جمله سی
فعل شرط در (فی معاد جار مجرور لم یکن فعلنه متعلق در یاء متکلمه
مضاف در معاد اسم زمان واسم مکان اولی احتمال در مراد يوم
قیامت در یا خود عرصه کاه حشر در که جمله نك عود و رجوعی
اول دیوان کبریا در (معادك تفصیلی ابیات سابقه دن (من المعاد
وعن عاد وعن ارم) مصرعنده گذار ایشدر (آخذ اللفظ منصوب
لم یکن فعلنك خبرید را خذدن اسم فاعل در (با ایله تعدی
ایشدر که پیدی کلمه سنه اولان (بدر حرف جر در جار مجرور آخذ
کلمه سنه متعلق در (ید لفظی یاء متکلمه مضاف در (بومقامه آخذ
ید عبارتی (بیت) گروه مجزوه قصورک شفیع و سلطانی (عصا
امتک داور جهانبانی (یعنی اول مدرس افتاد کان امت علیه
اشرف الخبیت افتدیمزک امداد شفاعتدن کایه در دیمشدر (قره
فضلا لفظی اخذ کلمه سننك (ید لفظنه نسبتدن تمیز در یعنی
اول سلطان ذیشان علیه الصلاة والسلام الم المق و امداد شفاعت
ایمک بنم استحقاق و لیاقت ایله دکدر بلکه فضلا و کرمادر دیمک
مراد ایدر (قوله والا فقل الا اصلنده ان لادران کلمه سی لاء نافییه ده
ادغام اولشدر (ان کلمه سی یو خله مجرد شرط سابق تا کید
ایچوند (فقل کلمه سنه فاجزاید در قل فعل امر در مع فاعله
جمله سی یتنک او انده اولان حرف شرطک جزا سیدر جمله
شرطیه بیت سابق بیان و تفسیر در (والا کلمه سنه تنصیل
بوجوه در ~~ک~~ و او عاظمه در الاصلنده ان لا اولغه حرف
شرط در یتنک او انده اولان ان لم یکن فعلی مجرد تا کید
ایچون ~~ک~~ در یو خله فعل شرط و جزایی مقتضی اولان حرف
شرط دکدر دیمشدر (پس مجرد شرط مقدمی تا کید ایچون
اولغه شرط مقدمی مجرد تا کید او اور شرط مقدمک فعل شرطی
معنا سیه تقدیر اولوب (والای وان لم یکن آخذ ایدی دیمک
ایله معنی و بریلور شرط مقدمی تا کید اولدیغی طاهر ر جزیه دخی
تحتاج الیه و قل کلمه سی بیان اولدیغی اوزره شرط اولک

جزا سیدر ظاهر اولان بوجوه اولشدر (شارح شیخ زاده دخی
بو معنای تا کیدی ترجیح ایشدر (بعض شراح تکلف ایدوب
الا کلمه سنه مقدر فعل شرط و جزاء شرط تقدیراتی ایله معنای
ذاهب اولشدر (لکن سهولت واختصار مطلوب اولغه والا
بجرد شرط سابق تا کید اولق اوزره اعرابنده تکلفات ایله
تعبیردن اهون و مختار در (شارح فاضل شیخ زاده نك مختاری دخی
بودر (کما قال یحتمل وجهها آخر وهو ان یکون قوله والا تکرار
للشرط السابق و یکون لمجرد تا کید الشرط فقط لمزید تقرر
الغرض المذکور بکلمه ان لان هذا الغرض مستبعد عنه لبقوة
حسن ظنه بالنبي الشفیع الرحیم صلی الله علیه وسلم فعلی هذا
لا یحتاج الی الجوابین لکون الشرط واحدا وهذا الوجه اللطیف
من الوجوه (اکثر شراح والا فقل عبارتند الا کلمه سی مصرع
اولده اولان ان لم یکن شرطی انجق تا کید ایچون کیشدر
کند و معنایه دکدر دید کل یتنک سببی بودر که نفیدن استثنای
ایسانی مفید اولور ابانندن استثنای مقید در دید تباری قاعده
مقرر اوزره بومقامه والا فقل نفیدن استثنای اولغه ایسانی مفید
اولدقه مصرع اولده ای استثنای بومصورته ان لم یکن نفیدن
استثنای اولوب ان تکن فی معادی اخذ ایدی دیمک معنایه ایسانی
مفید اولغه فقل یا زلة القدم کلامی خطاء فاحش اولور زیرا
پیغمبر علیه الصلاة والسلام افتدیمزیدی اخذ ایلدیکی یعنی
شفاعت ایلدیکی کیمسه نك آیی سورجک حاشا متصور دکدر
(قوله یا زلة القدم نداء تعجید در ناظم کندونک سوء حاله واحوال
دکر کوننه تعجب ایچون زلة القدم کلمه سنی منادی ایلدی تقدیری
یا زلة القدم تعال یتعجب منک المتعجبون دیمکدر یا خود منادی
مخدوف در زله کلمه سی مخدوف انظروا فعلنك مفعولیدر تقدیری
یا قوم انظروا زلة القدم دیمک اولور زله ترکیبده سورجک در
فارسیده افزیدن معنایه در زلة القدم ایق سورجک دیمکدر
لکن عر فده مهالکه وقوع معنایه مستعملدر حتی بعض تلف
وهلا که مؤدی اوله حتی امر مخاطره به مزالق اقدام دیر (قاموس

الزلة بفتح الزاء المعجمة اسم من زل يزل زلا وزلة من باب ضرب وعلم
 اي زلق في الطين ديمشدر زله كنه سى القدم لفظاته مضافدر
 قدم رجلدر جمله نداءيه اولان يازلة القدم جمله سى محلا منصوب
 فقل قولك مفعولدر قل فعلى جمله سى حرف شرط اولك
 جزاسى اولديغى سابقا بيان اولتمشيدى (شارح فاضل قاضى عضد
 عليه الرحمة ابتداء يبتده مذكور اولان ان كنه سنده اولان معنای
 لطيفى بوجهه ملا حظة يورمش كه) كما قال اتى النساظم بان
 فى الشرط الاول ايدانا بان الكلام جار على سبيل الفرض كما
 يفرض المحالات فان بحر كرمه وسحاب جوده صلى الله عليه وسلم
 اوفى واكمل امطارا من ان يتوهم فيه مثل هذه التوهمات الا على
 سبيل الفرض والتقدير وفى الثانى للمشاكله والا فحسن الظن بالنبى
 الكريم يقتضى الايمان باذا (شارح كردى معنای يبتده ديمشدر كه
 والمعنى ان لم يكن صلى الله عليه وسلم اخذا بيدى يوم القيمة بسبب
 هذه الذمة الكائنة لى عنده فقل يازلة القدم عن الصراط المستقيم
 فى نار الجحيم وان كان اخذا بيدى بسببها فبا سرور البال وحسن
 المال (شارح جنى والمعنى انه لما اظهر انه لا وسيلة فى النجاة من
 مهاوى الهلاك الاشفاعة النبى عليه السلام حقق حصول ما
 اسله واستدل على وقوع ما رجاه بانه ان لم تأخذ يد عنايته
 التى قد شملت جميع من استعان به كان جدرا ان يتعجب
 من شانه قائلا يا قوم انظروا الى زلة القدم ديمش

* * * * *

* جميع امك اولك معين ومعدى *

* فتاد كان مهالك اميد ايدردى *

* حايث ايله يوافر يده باى جرم بدى *

* ان لم يكن فى معادى آخذا بيدى *

* فضلا والا فقل يازلة القدم *

حاشاه ان مستفعلن محرم الفاعل راجى مكا مستفعلن رده فعلن

او يرجع ال مستفعلن جار من فاعلن غمير مع فاعلن ترم فعلن

* حاشاه ان يجرى راجى مكارم * او يرجع الجار من غمير معتم

قوله حاشاه اشبو حاشا كنه سنده ايكى احتمال وارددر (اولكى حرف
 جرا اولوب مابعدى مستثنى اولمق اوزره مجرور اولمق نحو جاني
 القوم حاشا زيد (احتمال ثانى فعل اولوب مابعدنده مذكور اولان
 منصوب مفعول اولمقدر) كما قال ملا جامى حاشا لاستثناء مابعداها
 عما قبلها فاذا جررت به مابعداها يكون حرفا جارة نحو جاني القوم
 حاشا زيد واذا نصبت يكون فعلا ديمش كذا استثناء بحشده
 والمستثنى مجرور بعد حاشا لكونها حرف جر واجاز بعض النحاة
 على ان حاشا فعل متعد فاعله مضمر ومعناه تبرئة المستثنى عما نسبت
 الى المستثنى منه نحو ضربت القوم عمروا حاشا زيدا اي برأه وزهه عن
 ضرب عمرو ديمشدر (معلوم اوله كه حاشا حرف اولدقده البتة
 مابعدنى جرايدرو وبهر حال حرف اولدقده استثنا ايچون او اور
 اكر مابعدنى اضرفت ايله جرايدرسه حاشا يمحله متعلق اولماز واكر
 حرف جارة اولمق اوزره جرايدرسه جاز مجرور او اوب برفعله
 متعلق اولور يا خود فعل او اور (نته كيم تفصيلى كلور خلاصة
 اعراب بودر) بو مقامده حرف جرا اولمق احتمالى (شارح كردى بو
 وجهه بيان ايتمه كه حاشا اما حرف جرا وفعل ماضى وعلى كلا
 التقديرين معنا التنزيه والتبرئة والاستثناء فان كان حرفا فالضمير
 مجرور بها متعلق بقوله لم يكن او غير متعلق بشئ كما قالوا والضمير
 عائد الى النبى صلى الله عليه وسلم لكن بو مقامده حرف جرا اولمق
 ملايم دكلدر بلكه فعل اولمق انسيدر حاشا تبرئة معنای سنده در
 (شارح مصنفك عليه الرحمة حاشا كلمة تنزيه وهو ههنا فعل
 كضربه والضمير مفعوله راجع الى النبى عليه الصلاة والسلام ديمش
 يعنى ضرب فعانده ضمير مستتر كه فاعل ضمير يدر مقامه مناسب
 ملاحظه اولان ذننه راجعدر كذلك ضربه ده اولان ضمير بارز ضرب
 فعلنك مفعول ايدرد مضروب اولان شخصه راجعدر (ايمدى بو مثال
 اوزره بو مقامده دخى حاشا فعلنك فاعل ضميرى بو مقامه مناسب
 اولان لفظه جلاله راجه در ضمير بارز كه مفعول ضمير يدر سرور
 كائنات عليه الصلاة والسلامه راجعدر معناسى بارى تعالى اول
 بضمير ذى شانى مزه ومبرا ايدرجارنى مجرور ايتكدن (نته كيم شراح

تقدیری بره الله الرسول عن ان یحرم الخ دیمک اولور (شراح والضمیر
فی حاشا علی الدوام ان یکون مستترا دیمشدر) (اشب و فاعل ضمیر یتک
مر جعده) (شارح کردی بر قاج احتمالی دخی تجویز ایتمشددر کما قال
و فاعله راجع الی الناظم علی طریق الانتفات ای انا حاشا صلی الله
علیه وسلم عن حرمانی مکارمه اوالی کل یتأنی منه التزیه الجمله
مستأنفة لدفع توهم البأس مما مضی من الاشیات دیمش حاشا یتک
مال معنایه) (شارح شیخ زاده فرض الناظم اولا بکلمه ان ثم
قال حاشا مبالغه فی تنزه ذاته عن الحرمان دیمشدر) (بعض شراح
حاشا معا ذال الله معنایه در دیمش) (قوله ان یحرم ان مصدریه در
یحرم فعل مضارع در حرم حرمانا کما در ضرب و علم باینددر
حرم منع معنایه در ایکی مفعوله تعدی ایدر تحتده فاعل ضمیری
سلطان انبیاء علیه الصلاة والسلام راجعدر) (الراجی سکون یا ایله در
قاعدہ نصب یا ایله اولی ایدی رأیت القاضی کی لکن اعط القوس
باریم ساقبلنددر محلا منصوب یحرم فعلتک مفعول اولی در جمله سی
تأویل مصدرده منصوب بذر حاشا فعلتک مفعول ایدر حاشا ان یحرم
الجار تقدیرنده در) (قوله مکارمه یحرم فعلتک مفعول ثانی یحرم ضمیره
مضافدر مکارم نصب بمیم ایله در ضمه اولان مکارمه افطنک جمیدر
(شراح المکرمة الصفة المرضیة الفائض نفعها علی غیر ایله
تعریف ایتمشدر) (شارح حتی بی وجهله تفصیل ایدر که ان حاشا اسم
منتهی انتصاب المصدر الواقع بدلا من الفعل وهو مثل سقیا ورعا
وحاشا الله بالاضافة فهو مثل سبحان الله هذا والظاهر ان الناظم
انما استعمله فسلالانه جعل ان یحرم فی محل الرفع علی انه فاعله و یحرم
بفتح الیاء معلوما من حرمة مثل ضربه بضربه من احرم یحرمه فالراجی
مفعول اول و مکارمه مفعوله الثانی و یحرم الیاء مبنی المفعول فالراجی
علی انه قائم مقام الفاعل) (قوله او یرجع او حرف عاطفه در یرجع فعل
مضارع منصوب بذر الجار فاعله در جمله سی یحرم اوزرینه معطوفدر
شارح شیخ زاده الجار الملاصق او القریب یتک الی یتک ویطلق علی
من استجار بواحد بقال انه جاز دیمشدر) (قوله منه من حرف جر) (ها
ضمیر مبنی محلا مجرور من ایله جار مجرور یرجع کلمه سنده متعلقدر

ضمیره مضافدر غیر نصبه در فاعل اولان الجار کلمه سندن حالدر
(محترم مضاف الیه در محترم اسم مفعولدر احترامندرت توقیر
واکرام معنایه در) (شارح کردی خلاصه معنایه دیمش والمعنی
حاشا من قدرة الجلیل ان یحرم الراجی الذلیل کرمه الجزیل او یرجع
الجار من جواره المنیع وجنابه الرفیع محروما من نواله الوسیع بعض
شراح ای اثره رسول الله من ان یجعل من یرجو لطفه و کرمه
محروما عن ملاطفته دیمشدر) (وبعض شراح حاصل المعنی اثره
النبی صلی الله علیه وسلم من ان یمنع الراجی شفاعته او یرد المستجیر
منه بغیر احترام لانه معدن الکرامات ومنع الاحترامات دیدی
(محصول معنای عبارت یت) اول سلطان الانبیاء پیغمبر کریم
الشان علی الصلاة والسلام الطاف جزیه و مکارم جلیله سی
درگاه رحمت پناهندن رجاءند اولان ضعفای حاشا که محروم ایدر
(یا خود جوار سعادتند النجا ایدوب استنجاره ایدنلری بلا حرمت
ولا اعتبار خائب وخامر رجوع ایدوره یعنی رجاءندانی محروم
ایتمک واستنجاره ایدنلری خائب وخامر در کهنه در رجوع
ایتدر مکدن جناب حق انی منزله و تبره ایلدی اویله پیغمبر
عالمقامدر دیمک اوله) (وفی البیت من البدیع جناس الاشتقاق بین
یحرم ومحترم و جناس القلب بین الراجی والجار

- * * * تنجیس * *
- * کشاده در که لطف و شفاعتی همه سو *
- * ید نیازیمی کسمم او بادن سسردو *
- * جهانه رحمت ایکن اول حبیب مجزه کو *
- * حاشا ان یحرم الراجی مکارمه *
- * او یرجع الجار منه دیمشدر محترم *

ومثال مفاعیلن زمت اف فاعیلن کاری مدا مستغیلن یحه فعلن
وجدته مفاعیلن خلا فعلن صی خبر مل مستغیلن تزم فعلن
(ومند الزمت افکاری مدا یحه) (وجدته خلاصی خبر ملا تزم)
(ومند الزمت) (واو اسم تینافیه در) (مذ ومند زمان ماضی ده ابتداء
زمان یچوندرا نته کیم من مکانه ابتداء غایت یچونددر مذ حرف جر

اسم فاعل در التزام در التزام تکفل معانسه در (شارح کردی
 يقال التزمته الشيء فالتزمه اي جعلته كفيله واوجب على نفسه
 ديمش (شارح شيخ زاده التزام تکفل واوجب على نفسه ديدى
 بمحلده ملتزم خير لوسى ديمش مراد لوعده الملتزمون واحدا
 فواحدا فهو خير منهم ديمش (شارح کردى منذ كلمه سنك
 ابتداء غايه في الزمان اي چون اولد يغني اراده ايله بوكونه تقرير ايدركه
 وفي البيت نوع من المبالغة لانه يفيد انه صلى الله عليه وسلم تكفل
 بخلاصه في اول المدة قبل اتمام المدح واوجب على نفسه خلاصه
 من الوقوع في المهالك وهذا غاية في كرم الخلق ونهاية الزأفة
 على الخلق والمعنى وجدت النبي صلى الله عليه وسلم وصادفته
 خير ملتزم لخلاصى من المهالك من الوقت الذي الزمت افكارى
 مدايحه في ذلك الوقت ديمش (بعض شراح خلاصه معانده
 ديمش وتعلق هذا البيت بما قبله انه اذا مدحه النبي صلى الله عليه وسلم
 والمدح يرجو الجائزة فحين الزم افكار مدايحه وجده خلاصه
 من النيران خير ملتزم لانه حاشاه ان يحرم الراجى مكارمه (وبعض
 شراح وحاصل المعنى حين توجهت الى النبي صلى الله عليه وسلم
 بصرف افكارى في انشاد مدايحه باخلاص النية تكفل لى وقام
 بتخليصى من كل شدة وبلية ديمش (محول معنای عبارت
 بيت) مدايح سلطان انبيا عليه الصلاة والسلام افكارى امتناع
 انفكك ايله لازم قل لا يغم زماندن برويعنى مدح رسول الله به بمقوله
 نظم قصائد و اشعار انشادينه مباشرت ايدوب ذكر وفكر يمدى مدايح
 عليه سنده امتناع انفكك ايله حصر ايدلن بروهر حال اضطرابه
 وهرمه الكمد اول يغمير ذيشانى خلاص ونجاتم اي چون خير ملتزم
 بولدم خلاصه افكار يمدى مدايحه بن التزام ايلدم انى دخی جميع
 نقلت واضطر بدمه خلاصى التزام ايلش بولدم يعنى بنى خلاص
 وتخليص آتاك التزامنده بولدم ديمك او اور

*** تخميس ***

* نه دم كه تخت دنيا فقيره ايتدى غلو *

* نه دم كه تخت دنيا فقيره ايتدى غلو *

* نیمه اولام اوشهك مدحتده غفايخو *

* ومنذا زمت افكارى مد ايحه *

و جوده خلاص خير ملتزم

ولن يفو مفاعلن ت الغنى فاعلن منهيدا مفعلان تربت فغان
 ان الحيا مستفعلن يثبت ال فاعلن ازهار فى ال مستفعلن اكم فعلن
 (ولن يغوت الغنى منهيدا تربت) (ان الحيا يثبت الازهار فى الاكم)

المعلوم انه كه بحر الحيات حسوده سغوى مفعلان كمال فاعل در
 اكبناء مصراع اولاده منه يد اعبارنى مفعلان وزنه كمشدر
 (قوله ولن يغوت واو عاطفه در لن ناصب فعل مضارع اولان
 نفي استقبال ايچوندر) يغوت فعل مضارع منصوب بزوال وضياح
 معانسه اولان فوتنددر انغنى تقديرا مرفوع فاعلدر البتده غنى
 فوت ونازل اولان ديمكدر (منه بكار مجرور مقدر كائن كلمه سنه متعلق
 اولوب غنى سنك صفتدر) ضمير فخر عالم صلى الله عليه وسلم
 راجعدر غنى غنىك كسر به فقره سنه ديدركث مال وسروت
 و... (بعض شراح مدح او ايددر ديدى اشارح
 کردى والمراد بالغنى ههنا الغنى بالمتقصد والخلع من المكروه
 فى الدارين بشفاعته عليه السلام فيم الدينوى والاخروى
 ديمشدر (شارح شيخ زاده المراد من الغنى العناية منه والشفاعة
 التى يغنى من الاعمال ديدى) يدا ترع خافضت اوزره منصوبدر
 عن بد ديمكدر ديمشدر (ناضل شيخ زاده و بكار شراح ذكر جزء
 اراده كل قيلندندريد ايله مراد اجزاء متصله سندن اولد يغنى
 ذات انساندر ديمشدر) شراح مصنفك زيدك عمامه وسائر اجزاء
 غير متصله سنه قياس ايدوب بن وجه اعتراض ايلش (تربت فعل
 ماضى در تحننه فاعل ضميرى يده راجعدر تربت جمله سى يدك
 صفتدر) تربت فقير اولدى ديمكدر (قاموسده ترب ككفر
 يتررب يفرح تر باكثر ترابه و صمى فى يده التراب وخسر وافقر
 ديمشدر آيت كريمده (او مسكين اذا متربه) وارد اولمشدر خلاصه
 فقير ومحتاج ومفلس اعمال حسنة او انلردن غناى صورى ومعنوى
 طرف رسالت پناهدن منقطع وزائل دكلدر دائما واصلدر ديمك

مألننده در) قوله ان الحيا ان حروف مشبهة نذر حيا تقدير منصوب
اسميدر حيا مطر معنسانه در (باران رحمت احيای ارض ايتديکنه
بناء حيا ديمشدر) يثبت فعل مضارع در تحتند فاعل ضمير حيا
کلمه سته راجع در جمله سي ان لفظنک خبريدر (يثبت انبساننددر
انبات بتورمکدر يعنى ارضان نباتاتى اخراجدر) الازهار يثبت فعلنک
مفعوليدر زهرک جمعيدر چېمکدر معنسانه در انباتى مطره نسبت مجاز
عقيددر که حقيقتده انبات خلاق ذوالجلاله اسناد اولور (مطولده
مذکور انبت الربيع البقل قيلنددر اسنادده مجازدر يعنى فعلى ماهو
له سندن غيره اسناددر زير انبات فعلنک ماهو له سي باري تعالى در
مطرا مباب عايدندر (قوله فى الاكم جار مجرور يثبت فعلنه متعلقدر
اکم لفظى طلبه وزنده اولان اکمة کلمه سنک جمعيدر) اکدي شراح
وهى ما ارتفع من الارض وغلظ ديوتفسير ايتشدر (يعنى يوکسک
برده ثابت اولان ازهارى دخی مطرا انبات ايدر ديمک اولور (نظم
رحمه الله ازهارى بوقيدايه تقييد ايلديکنک وجهى (شارح کردى
بووجهله بيان ايتش که الاکم جمع اکمة ويجمع على الاکم وخص
الاکم بالذکر عموم المطر مع انها اعلوها مفضلة عدم انبات لعدم
ثبات الماء عليها فکما لم يفت المطر الانبات فى الاکم لم يفت الغنى
من النبی علیه السلام بدا لافظن غناءها ولا يستحق له فكيف هو
اهل له (شارح فخر الدين مال معنای يتده ديمشکد يعنى من تشبث
بازيال مدائح النبي صلى الله عليه وسلم عاد فقره الى الغنى وعسره
الى البسر الم تر ان المطر يثبت الازهار فى الاکم (وبعض شراح
حاصل المعنى لا يفوت غنى النبي صلى الله عليه وسلم ونفعه من يد
احد من المحتاجين بل يصل الى جميع الايدي المفترقة كما ان المطر
يثبت الازهار فى الارض المرتفعة والجبال العالية مع بعدها من الماء
كذلك النبي صلى الله عليه وسلم يصل نفعه الى جميع المحتاجين
لانه ارسل رحمة لاهل المين ديمش (شارح کردى فى هذا البيت اثبت له
صلى الله عليه وسلم وصف جاب النفع كما اثبت له فى البيت الاول
دفع الضرر عن يتجاء اليه والمعنى عم غنى شفاعته ورحمة زأفته
كل احد فى الدنيا والآخرة كما المطر المنبت لانواع النباتات فى الاراضى

المختلفة والا ما كن المرتفعة ديمشدر (محصول معنای عبارت بات)
صفراليد يعنى فقير اولوردن اول پيغمبر کريم الشان عليه السلام
والسلامدن ظهورات اسداد سبيله غنا اصلا زائل ومنفک اولماز
(تته کيم مطر يوکسک برلرده اولان ازهارى دخی انبات ايدر)
يعنى کسک فقر واحتياج دنيويه ايله معسر ونهى دست اولان
ضعفادن وکسک مفلس اعمال حسنات اولان اهل معصيتدن
اول خازن کچينه رحمت الهى حبيب محترم طرفندن ظهورات
جمله غنای دنيويه واخرويه زائل ومنفک ديمشدر (تته کيم
مطرک فيض احسانى جمله به سارى اولمغه يوکسک برلرده
ثابت اولوب ميساهک قلت سر يا تته بناء قبول نمادن ظاهرا
نقصانى اولان ازهارى دخی انبات ايدر ديمکدر (وفى البيت
من البديع انطباق بين الغنى وتربت والمجاز ومراعات انتظير
والتيذيل فان المصراع الثاني دليل وذيل للاول

* * * * *

* قدومى اتمه غيث عنايت رحمت *

* انکله نشو ونما بولدى کلشن ثروت *

* انکله ايلدى تحصيل برك بارامت *

* ولن يفوت الغنى منه يدا تربت *

* ان الحيا يثبت الازهار فى الاکم *

ولم ارد مقامان زهرة الد فاعلن دنيا الى مستعملن قطفت فعلن
يدا زهى مفاعلن ربما فاعلن اثنى على مستعملن هرم فعلن
(ولم ارد زهرة لدنيا الى قطفت) (يدا زهى بماء اثنى على هرم)

(بيت سابقده غنى مطلق ذکر اولنوب زخارف فانيه اولان غنای
دنيويه مراد اولمق احتمالى اولمغه بويت ايله اول احتمالى کندودن
دفع ايچون نظم عليه الرحه (ولم ارد زهرة الخ) ديمشدر ولم اردواو
حاليه در (لم ارد فعل مضارع مجزوم نفس متكلمدر فعل وفاعلدر
اراده دندر که اراده قصد وميل وطلب معنسانه در جمله سي جمله
حاليه در ارد فعلنک فاعلندن حال اوور يا خود واو عاطفه در
زهرة زانک قننى وهانک سکونى ايله در (شارح کردى وهى نور

الشجر وزهرة الدنيا حسنهما وبهجتها ديمش (زهرة ارد فعلنك
مفعول بتر دنیا تقدیرا مجرور مضاف اليه در ای الزهرة
التي هي الدنيا ديمشدر ديمشراكن ظاهر اولان اضافت بمقامه لاديه
اولمقدر (زهره چونكه چيچك معناسنه در زهره دنیا ايله مراد
دينار و درم مقوله سي مشتبهات ولذا نذ فائده در كه ظاهر ده چيچك كبي
لطيف لكن حقيقة ده مورث در دسر و سريعا مشرف زبول
وفنا در زهره لفظي مشابه به اولوب مشابه اولان مشتبهات فائده ده
استعاره مصرحه اولديغنه (قطفت يدا زهير الى آخره مصرع
ثاني قرينه در) التي اسم موصول در (قطفت فعل ماضى مادني مؤنث در
(يدا اصلنده يدا ن ايدى زهره لفظنه اضافت ايله نون ساقط
اولمقدر (يدا دست معناسنه اولان يدك تشبيه سيدر حالت رفعي
الف ايله در مؤنث سماعيدر (قطفت فعلنك فاعليدر (قطفت
جمله سي اسم موصولك صله سيدر موصوله عائذ ضمير محذوف در
(قطفتها تقديره در اسم موصول مع صلاته (زهره كلمه سنك
صفتيدر (يدان مراد زهيرك شخصي وذاتيدر يعني كندودر
بوخسه (يداني دكلدر مجاز عقليدر يعني قطفت فعلني فاعل
حقيقه سنك غيري به اسناد در كه اصل زهره دنیا اولان صله دينار
وعطيه بي دوشوروب اخذ ايدن زهير در اقتطافي ذاته نسبت
يتموب يدينه نسبت فعلني سيبينه اسناد قبيلندن مجاز عقلي اولور
ومجاز عقليكن قسم نايستندن اولور زبرامجاز عقلي درت قسمدر
(كما قال الله الفتازاني في المطول واقسام المجاز العقلي اربعة
لان طرفيه وهما المسند اليه والمسند اما حقيقان نحو ائت الربيع
البقل او مجازيان نحو احب الارض شباب الزمان فان المراد باحياء
الارض تهيج القوى النامية فيها ونضارتها بانواع النباتات والاحياء
في الحقيقة عطاء الحياة وهي صفة تقتضي الحس والحركة والبدن
والروح وكذا المراد بشباب الزمان ازدياد قوتها النامية وهي في الحقيقة
عبارة عن كون الانسان في زمان تكون حرارته الغريزية قوية
مشتعلة واعلم ان الاسناد المجازي لا يخرج الطرف عما هو عليه بل حاله
كحال سائر الافاظ المستعملة في انه اما حقيقة او مجاز ايمدى

بومقامده (يدا زهير قطفت عيارتنده مسند اليه اولان يدا لفظنك
معناي حقيقه سي جارحه معروف در اكن مجازا انسان مشخص
اولان زهيرده استعمال اولمقدر كذلك مسند اولان (قطفت
كلمه سنك معناي حقيقه سي ميوه وازهارى دوشورمكدر بومحله
معناي مجازي اولان مشتبهات دنوبه دن دينار و درم مقوله سي
اخذ ايتكمده يعني المقده استعمال اولمقدر قطفت كلمه سي دخی معنای
مجازيسته استعمال اولمقدر كذلك (قطفت فعلي ماهوله سي
اولان ذات زهير اسناد اولمبوب ماهوله سنك غيري اولان (يدا
لفظنه اسنادده مجاز اولان مجاز عقلي دخی تحقق ايدر پس بصورتده
مجاز عقليكن طرفيني مجاز اولمش اولور زهير لفظي صيغه تصغير
ايله زمان جاهليت شعر اسندن باب كعبه مكرمه به تعاليق اشعار ايدن
اصحاب سبعة معلقه دندر كه محضامعجزه باهره اولان ايات يندادن
قوله تعالى * وقيل يا ارض اباي ماءك ويا سماء اباي كريمة سي
نازل اولدقده نهايت رتبة بلاغته شعرای مسفورون انكشت بردهان
حيرت اولوب جمله سي پشت دست مجزي زمين اعتراف ومعدرة
وضع ايتكمده باب كعبه مكرمه دن اشعار معلقه بي رفع واسقاط ايدوب
ورای جدار چايدده هر برى متواري وكنام اولديلا قوله بما اثني باحرف
جر در سيبينه در يا استعانت ايجوندر (ما موصوله در) اثني افعال
بايندن فعل ماضى در تحتده فاعل ضميرى زهيره راجع در جمله سي
ماء موصولك صله سيدر ماء موصوله عائذ ضمير محذوف در (اثني به
تقديره در ماء موصول مع صلاته باء جاره ايله محلا مجرور قطفت
فعلنه متعلقدر) اثني ثنائى در مدح معناسنه در (قوله على هرم جار مجرور
(اثني فعلنه متعلقدر (هرم بكسر الراء بذل وسخا ايله معروف
بلكه اجود ملوك عربدن هرم بن سناندر (شارح شيخ زاده
هرم بفتح الهاء هو هرم بن سنان كان من اجود ملوك العرب وازهير
مدائح واشعار في حقه ووصل منه اليه صلوات وخلق كثيرة
خارجة عن العادة ديمشدر حتى (شارح كردى ومن مدائح
له (شعر) قف بالديار التي لم يعفها القدم (بلى وغيرها الارياح
والديم) (ان البخل ملوم حيث كان ولا) (كن الجواد على علاته

الهرم) قوله على علانه معناه على كل حال ديمش (شارح مصنفك
معناى بدنى يريد الناظم رحمه الله انى وان كنت طالبا من ذلك
الخطبة صلة المدايح الا انى لم اطلب ما يتعلق بالمقاصد الدنيوية
كما طلب زهير تلك عن هرم بن سنان حين يأتى بمدائح اله ديو
تقرير ايدر (قال الشارح فتح الدين يعنى لا اريد بمدائح النبى
صلى الله عليه وسلم زينة الدنيا التى كانت مطمح نظر زهير
بمدائح الهرم بل اريد بها مريضات الرب المتعال والوصول الى
مقام الاخيار الابرار) وقان بعض شراح وحاصل المعنى لم ارد من
النبى صلى الله عليه وسلم مستلذات الدنيا ومنافعها التى اخذها
زهير من هرم عوضا عن مدحه له انما اردت بمدائحى للنبى صلى الله
عليه وسلم شفاعته فى الآخرة (محصل معنى عبارت بدت) شاعر
زهيرك ملوك عرب يدن هرمى كه ابن سنانى مدح وثنا به نائل
ولديغى يعنى صله زخارف دنيائى قصد وطلب اتمم يعنى مدح
سلطان ككأمله بوقصيده بى انشاء دم مال وجاه وسائر منافع
دنيوية اميد به دكادر بلكه (شعر) چوسن سن درمندان مددكار
(قومه بى درمند زارى ناجار) سزاي لطفتك اولسون ناظم زار
(شفاعت بارسول الله شفاعت) منظوق بجه اميد شفاعت ايله
نياز نامه عاجزانه در ديمك مراد ايدر (ومن البدع جناس الاستقاف
بين زهر وزهير ومرامات النظير بين زهرة وقطفت

* * تخميس * *

* اوبادشاه نه حدم هديه مدحت *

* يورك سيرة بن يتدم حجاب به جرأت *

* اولور سه متمرا كرا انتسايدردوات *

* ولم ارد زهرة الدنيا التى قطفت *

(يدا زهير بما اتى على هرم)

يا اكرم ال مستفعلن خلق ما فاعلن لى من الود مستفعلن ذبه فاعلن
سواك عن مفاعلن دحلوفه من الحادث ل مستفعلن عم فاعلن
(يا اكرم الحق مالى من الودبه) سواك عند حلول الحادث العم
ناظم عايله الرحم بوقصيده غيبتدن خطابه التفات ايتمه درالود

التفاتك وجهنى يابنده (شارح شيخ زاده ديمش كه التفات من الغيبة
انى الخطاب كما فى اياك نعيد لان السؤال فى الخطاب ادعى الى
الاجابة من الغيبة) (شارح مصنفك رحمه الله ييضاً وينك فأنحة
شريفه تفسيرنده اولان تحقيقات معنوية سنه قياسا بكونه
تفصيل ايدر كه هذا التفات من الغيبة المسلوكة اسابقة الى الخطاب
له والاقبال اليه ووجه ذلك انه لما ذكر الحقيق بالثناء وتقرب
اليه بانواع الخسوء والدعاء عن قلب حاضر ووجد من نفسه محركا
للاقبال عليه والتكلم لديه وكلما اجرى عليه صفة من تلك الصفات
الغظام قوى ذلك التحرك الى ان يؤل الامر الى خاتمة الصفات وهى
انه من تشبث بازيال مدحه عاد فقره الى الغنا وانقلب عسره الى
البسر لان نفعه عام كالخيسافم صار ذلك التحرك الكمال قوته سببه
للاقبال على ذلك الحقيق بالثناء والحمدان لديه وانداء كما فى قوله
تعالى (اياك نعبد واياك نستعين) قوله يا اكرم يا حروف ندادر
اكرم منادى مضاف اولمغله منصوب بدر اكرم كرمدين اسم تفضيل
كرم صفة المرضية افاترة نفعها على غير بيله تعريف اولتمشدر
(خلق مصدر در مخلوق معناسنده مستعملدر) (حرف تعريف
استغراق ايجون اولمغله جميع مخلوقات ديمك اولور) (مالى مالمس
معناسنه تقى ايجوندر مذهب مختارده مبتدا وخبره داخل اولور
(لى ده لام حرف جر در ياسكون اوزره معنى خلا مجرور در جار مع
المجرور ككاش تحذوفنه متعلق محلا مرفوع مقدم خبر در
(من موصوله در) (الوذ فعل مضارع نفس متكلمدر لاذ بلوذدن
مستفقد صغيق معناسنده فعل وفاعلدر جمله سى من موصولاك
صله سببدر) (به جار مجرور الوذ فعلته متعلقدر ضمير من موصوله
راجعدر من موصول مع صلته جمله سى مؤخر مبتدا در مبتدا
مع خبره جمله سى جواب ندادر جمله نديده استينافيد دعايه در
ديديلر (سوى اسميدر غير معناسنه در تقدير مرفوع من موصولدن
بدارر) (كاف خطابه مضافدر) (عند الوذ فعلتك ظرفيدر حملول
افظنه مضافدر حملول نزول معناسنده در يعنى بر محله كارب انبوب
نزول ايتكدر) (حملول اعطى الحادث كله سنده مضافدر مصدر

فاعلمه اضافتی قبیلندندر (الحادث دن مراد معدوم ایکن وجوده
 کلوب ظهور ایدن شیدر) انعم حادثک صفتیدر عینک ومیم
 اولانک فتحه سیاه شمول نام معناسنه در (شراح یقال نعم ای شمس
 والحادث انعام انعام هو الموت دیمشدر واقعا موتک عموم وشمزلی
 قوله تعالی (کل نفس ذائقة الموت) آیت ~~مکرر~~ یمه سندن مستفاددر
 وحادث عالم اولان موتک انسان صغیره نزول وورودنده پیغمبر علیه
 الصلاة والسلامه التجا واستمداد دن غیریدن چاره جوی سلامت
 اولق محال اولدیفنه ایما ایدر (شارح دره لمضینه کردی رحمه الله
 خلاصه معناده بوکونه تقریر ایدر که والمعنی یا اکرم الاولین
 والآخرین علی الله تعالی مالی احدا التجا الیه والوذیه غیرک عند
 حلول الموت ونزول الشدايد فانه محل الخوف والفرع لانه آخر
 منازل الدنيا واول منازل الاخرة شارح فخر الدین دیمش که یعنی
 التجا اليک یا اکرم الخلق علی الخلق عند حلول الموت وآخر
 المهاجرة عن الدنيا واول النزول الى منازل الاخرة والعقبی
 فانه مظنة انتزاع الايمان من ~~ککید~~ الشيطان (محصول
 معنای عبارت یت) ای جمیع مخلوقاتک اکرم کریمی اولان پیغمبر
 جلیل الشان حادث عام الشمول اولان موت کلوب نزول وحلول
 ایلدیکی وقتده بنم ایچون سندن غیری ملاذ وملجأ یوقدر یعنی
 مخاطره هلاک ابدیه ومملکه عظیمه اولان بوم انتقال مظنه نزع
 ایمان اولمه له تسلط شیطان لعیندن پناهم وصفنه حق یرم
 انجی سنک دیمک مراد در

* * * خمس *

* نساء ولباس اولدی تعب وراهی *

* قیو کدن ایلده رد بو کینه روسی *

* کوکل قیوب کیمه کسون بو باب پادشهی *

* یا اکرم الخلق مالی من الودیه *

(سوالک عند حلول الحادث العمیم)

ولن یضی مفاعله رسو فاعلم ان الله جاء مستفعلن هک فی فعلین
 ان الکرمی مفاعله م فیل فاعلم ان لا یاسم من مستفعلن تقم فاعلم

(ولن یضیق رسول الله جاهک فی) (اذ الکرم تجلی باسم منتقم)
 (واو بیت اولده اولان) مالی من الودیه اوزرینه یضیق جمله سنی
 عطف ایچوندن (ان یضیق ن کلمه سنی تأکید فی استعجال
 یچوندن) (یضیق فعل مضارعدر لن ایلده منصوبدر ضیق وسعتک
 خلافدر مضایقه ویرزیدیمکر) (رسول الله ندای مضافدر حرز
 نداسی حذف اولمشدر یار رسول الله دیمکر جمله ندایه یضیق
 فعلی ایلده یضیق تک فاعلی اولان) جاء لفظی یننده دخول ایتشددر جاء
 منصب رفیع وقدر ومنزلت عالی معناسنه در (کاف خطابه
 مضافدر تفسیر خطاب سید کائنات علیه الصلاة والسلامدر بیت
 اولده صاحب سعادت علیه الصلاة والسلامه (یا اکرم الخلق
 عنونی ایلده ندا ویتهمان ایلدی بو یتهمه ندای تکرار ایدوب
 (یار رسول الله وصفیه ندا وتضرعک لطافتی) (شارح کردی
 بو وجهله بیان ایدر که ~~ککر~~ ندایه علیه السلام بصفه غیرالاول
 تأکیدالرجاء واستلذاذا بذكر اسمائه دیمشدر رسول کلمه سنی لفظه
 جلاله مضافدر کلمه بی بنم ایلده دیمکر باحرف جر در یاه متکلم یعنی
 محلا مجروردر) (شارح کردی یضیق فعلنه متعلقدر تقدیری ان یضیق
 بسبب شفاعتی بوم الفیمة دیمکر دیمش اکن جار مجرور مقدر شفاعتی
 کلمه سنه متعلق اولق ربط معناده دخی مناسب او اورا کر جد جار
 مجرورک متعلق مقدر او اورسه افعال عامه دن اولق شرطدر
 زیرا مقدر اولان معین ومعلوم اولفه محتاجدر پس معلوم اولق
 افعال عامه دن او اورا یسه در دیمشدر لکن ~~ککرت~~ قرآن سبیل
 بو محمله شفاعتی کلمه سنی افعال عامه حکمنده در که قرائتدن
 معلوم وظاهر در تقدیری (یار رسول الله بکا شفاعتک ایلده قدر وجاه
 منزلتک مضایقه کز دیمک اولور) (اذ الکرم اذ کلمه سنک تفسیری
 آیات سابقه دن) (اذ قلدانی ما یخشی عواقبه) یننده کذر ایتشددر
 بو خله اذ سکون اوزره مبنی محلا منصوب یضیق فعلتک ظرفیدر
 باخود مقدر شفاعتی کلمه سنک ظرفیدر (الکرم لفظا مرفوع
 مبتدأ در صفت مشبهه دندر موصوفی محذوف) (الله الکرم
 دیمکر لفظ کریم اسماء الالهه دندر بعضیله معناه المفضل الذی یعطى

بغير وسيلة ولا مسئلة ايله تعريف ايتمش (تجلی تفعل بابدن فعل
ماضي در ای ظاهر وانكشاف ايله تفسير ايتمش تجلی فعلك فاعلی
نحوه ضمیر کریمه راجع در جمله سی مبتدأك خبریدر مبتدا
مع خبره جمله سی محلا بحرور اذ كلمه سنك مضاف الیهیدر (باسم جار
بحرور تجلی فعلك متعلقدر اسمدن مراد اسماء اللهدن اولان اسم
منتقمدر که صفات فعلیه دندر اسم كلمه سنك مضاف الیهیدر اسمك
منتقمه اضافتی بیانییه در منتقم اولان اسم ايله دیمكدر (نه کیم
بسم الله اولان اضافته بیانییه دیمشدر (منتقم انتقامدن اسم
فاعلدن (شارح کردی والمنتقم من الانتقام بمعنی المذهب والمعاقب
اسم من اسماء الله تعالی والمراد بتجلی الکریم باسم المنتقم ظهور آثار
الانتقام من ذات موصوفة بالکرم (کتبر بکم علی نفسه الرحمة
فیتجلی الحق فی المحشر افضل العباد والانتقام من الاعداء تجلیا تاما
وظهور اکاملا بحیث لا یبقی لاحد شک ولا شبهة من اهل المحشر
دیمشدر معلوم اوله که یومقامده (تجلی باسم منتقم عبارتنده اولان
تجلی کلمه سنك لغت معنایی جناب حق انتقام صفتی ايله ظهور
ایلدیکی وقتنده دیمكدر انکشاف وظهور جهت ونحوه اقتضا
ایتمکله بحسامنده ملاحظه اولنور یاری تعالی حقنده جهت
وتحیر متصور دکلر متزهدر (ایمدی یومقامده یاری تعالیك
اسم منتقم ايله تجلیسند دیمك یعنی روز جزا جناب حقك
تکوین صفتك انتقام وتغذیه تعلقنده دیمكدر اول تعلیق که
صفات افعالدن صفت فعلیه در اول صفت فعلیهك اسمی منتقمدر
(نه کیم مذهب حنفیه مآثریدیه اوزره صفات ذاتیه دن اولان
تکوین صفتی ايله حق تعالیك انصافی ازلا وابدادر لکن
وتکوین صفتك وجود ممکناته تعاقباتی یعنی هر بر تعلیق
صفات افعالدن بر صفندر دیدیلر عارف افندی مرحوم مناهجده
ووجهله بیان ایدر که صفات افعالی جیمه اسم تکوین جامع
یعنی جمله سنه صابق اولوب مجموع صفات افعال معنای تکوین
نحوه مندر جه در وصفات افعالدن هر صفت اثرینك اسمی
اعتباریه تسمیه اولمشدر مثلا تکوین صفتك اثری خلق

اولدیغی صورتده اول صفته دلالت ایلین اسم اسم خالق وصفه
صفت تخایقدر و اثری حیثات اولدقنده اسم اسم محبی وصفه
احیاددر وقس علی ذلك (محققین حنفیه مسلکی بودر که صفت
تکوین صفت ذاتیه ازلیه در تخایق و تزریق واحیا واماته مثللو
سائر صفات افعالك مجموعی تکوینك مکنونانه تعلقندن عبارتدر
اسور اضافیه اعتباریه دندر دیمشدر کذلك مثلا تکوین
صفتی تزریقته تعلیق ایدر ایسه صفت تزریق اولور اسم زقاق
اولور انتهی کذلك یومقامده دخی حقك صفت ذاتیه سندن
اولان تکوین روز جزا عبك انتقامنه یعنی تغذینه وعقابنه
تعلق ایلدکه اول تعلیق صفات افعالدن صفت فعلیه در
اول صفت فعلیهك اسمی منتقمدر (ایمدی اسم منتقم ايله
ظاهرک معنایی بوتقریر و بیان اوزره دیمكدر که کریمك
صفت ذاتیه سندن اولان تکوین صفتك تغذیب وانتقامه
تعلق وقتنده بکا شفاعتکله قدر وجاه منزلتک یارسول الله
ضبط اولماز معناسنده اولور (اکر اشاعره مذهبی
اوزره تقریر اوورسه ارادت وقدرت صفتلرینك روز جزا عبك
تغذیب وانتقامنه تعلیق ایلدیکی وقتنده یارسول الله بکا شفاعتکله
قدر جاهکله مضایقه کلز دیمك اولور زیرا اشاعره صفت تکوین
صفة ذاتیه دن دکلدر بلکه اراده وقدرتك مقدوره تعلقندن
عبارت صفت اعتداریه در دیوب حقك اراده وقدرتی ایجاد
رکننده کایدن تکوین صفتیه حاجت قلماز دیمشدر در هیچ
صوفیه قدس الله اسرارهم کلاملرنده اولان تجلی وظهور حق
عبارتلی کشف وکرامته متوقف بر معنی اولفاله علوم ظاهره ايله
بر وجهله معلوم اولیه جفی ظاهر در (بمضایر یویتده نظم
جناب حق کریم صفتی ايله متصف قیلدی بعدده منتقم صفتی ايله
وصیف نیجه مناسب اوور دیمشدر (کما قال المصنف فان قبل
ذکر الکریم ههنا لایلایم المقام اذ المقام مقام الفهر والانتقام قلما نیه
بذلك علی شدة الانتقام اذ العقوبة من الکریم الحلیم اشد نعوذ
بالله من غضب الحلیم (شارح فخر الدین معنای بیتده دیمش یعنی

لا يطوف النقصان حول عزتك وعظمتك يا رسول الله تبنى بك
والنجاشي اليك ان كنت شفيعي حين كان الله الكريم منتقما
من العصاة (شارح كردی والمعنى يا رسول الله لا يضيق جاهك
الواسع ومنصبك الساطع بشفاعتي وقت تجلى الحق الرحيم باسم
المنتقم الكريم ديمشدر) بعض شراح اذا الكريم عبارتند اولان
اذ كلمه سني علت معنسانه در ديوب وحاصل المعنى ان يضيق جاهك
ووسعة مرتبتك بسبب شفاعتك لي يا رسول الله لان الكريم
متصف باسم المنتقم بالفعل من المذنبين وانا منهم فنجود على
شفاعتك او حين تجلى الكريم باسم المنتقم ديو معنى ويرمش
(محصول معنای عبارت پیت) روز جزا ده عباد مذنبينه جناب
رب كريم اسم منتقم ايله تجلى و ظهور ايلديكي وقتده يعنى (قطعه)
اى شافع بكار عصيان اوكونده كيم * ورد زبان امت امان الامان
او اور * لطفايت شفاعت ايله مدد يوخسه دوزخك * واديلري
قرار كه عاصيان اولور * منطوقچه رب منتقم اراده و قدرتي
تعذيب وانتقامه تعلق ايلدكده وسعتكده رحمة لاهالين
اولان جاه عالى وقدر ومزلتك يا رسول الله با كه شفاعت ايله
ضيق اولماز ديمك مألنده در

* * تخميس * *

* اوكونكه ظاهر اوله يوم محشر ك تعبي *

* شفاعتك و بيلور سا كه اوسع ربي *

* او ذات پاك ايك كن ومع رحمتك سببي *

* ولن يضيق رسول الله جاهك بي *

* اذا الكريم تجلى باسم منتقم *

فان من مستغفرين جودك اند فاعلن دنيا وضرر مستغفرين رتھا فاعلن
ومن علو مغاغلن مك عل فعلن م الاوح وال مستغفرين قلم فعلن
(فان من جودك الدنيا وضررها) (ومن علو مك علم اللوح والقلم)
قوله (فان فاعلن دنيا وضررها) (ومن علو مك علم اللوح والقلم)
الله بك شفاعت ايله سنك رتبة عالى وقدر مزلتك نيجسه ضيق
او اور كه دنيا و آخرت سنك جود احسانك در كرم وجودك

اورتبه ده ايك بكا كرم شفاعتك علو منزلتك مضايقه و يرمز كه
حتى در يغ بيور يله ديمك مألنده در (شارح مصنفك هذا البيت
تعليل لقوله وان يضيق يريد ان من كان الدنيا والآخرة من آثار
جوده وسخائه والمخلوقات فيضا من فيوض كرمه وعطائه كيف
ينقص من جاهه شئ اذا سعى في دفع البلاء اذا نزل به داء وعناء
ديمش (ان حروف مشبه دندر (من جودك جار مجرور مقدر كائن
كلمه سنه متعلق بخلاف رفوع ان كلمه سنك اسمى اوزر ينه مقدم
خبر يدر) جود لفظي كاف خطاب مضاف در خطاب سرور كائنات
عليه الصلاة والسلامه در جود سخا واحساندر لكن بعضا لرجود
اعطاء ما ينبغي لمن ينبغي ايله تفسير ايتشله جود جاد يچوددن
مصدر در (الدنيا تقديرا منصوب ان كلمه سنك اسم يدر) وضررتها
نصبله دنيا اوزر ينه معطوف در ضميره مضاف در ضمير دنيا به
راجع در ضمه تركيده اور تاق تعبير ايتسد كلري در كه ايكى عدد
زوجه سى اولان رجلك اول زوجتيني بر برينه ضمه در اضرار دندر
ديمشله (بعض شراح وانما سميت الدنيا والآخرة ضمه من لامتناع
اجتماعهما وكون الاشتغال بكل منهما مضر باحول الاخرى ديمش
دنياك دخي آخرت ضمه سى اولمغه ايكى عدد ضمه بي ارضايله
احدهما آخرة بلا اضرار جمع ايتك متعسر بلكه متعذر اولديغي كبي
دودولت وصفای دنيا ايله نعم آخرتي جمع ايتك اكثر يا متعذر ومتعسر
اولديغنه اشارت اولور (شارح شيخ زاده وضررة الدنيا هي الآخرة
وانما سماها ضرة لها لان الجمع بينهما متعذر في الارضاء الا ان
يوفق الله تعالى ديمش) (نته كيم حديث شريفده) (مثل الدنيا والآخرة
كضرتين ان ارضيت احدهما استخطت الاخرى) بيور لمش خلاصة
كلام دنيا و آخرت يا رسول الله سنك جود و كرمك دندر ديمك اولور
بومقامده جود كلمه سنك بياننده شراح عليهم الرحمة نيجه
احتمالات ذكر ايتشله از جمله (شارح شيخ زاده ولما كان النبي صلى الله
عليه وسلم هو المقصود الاصل من الجود كما ينبغي عنه خطاب اولاك
اولاك لما خلقت الافلاك فكانه سبب الجود لما سواه فكان الكون
من جوده مجازا ديمش) (معلوم اوله كه قوله من جودك عبارتند جود

مصدر در مفعول نه مضاف در دینور سه یا رسول الله دنیا و سعادت
آخرت جناب حق سکا اولان جود و کرم و احسان در دین
اولور یعنی سنک ایچون خلق اولمشدر که سکا ویرلک ایچون یعنی
سکا جود و احسان ایچون خلق اولندی دینک اولور و اگر مصدر
اولان جود کلمه سی فاعله مضاف در دینور سه انلر یا رسول الله سنک
جود و احسان نکر دینکدر یعنی سبب خلقت و ایجاد لری اولدیفک
حسبیه انلر سنک جود و احسان نکر دینک صحیح اولور لکن دنیا
و آخرت که مراد نعم و سعادت آخرتدر انلرک وجودی محصا جود
و کرم حق ایکن (ناظم من جودک دیوب پیغمبر علیه الصلاة
والسلامه نسبت ایلدیکی سینه اسناد قبیلندن مجاز عقلی اولور
زیرا پیغمبر علیه الصلاة والسلام افتدیمز باعث ایجاد دو جهان
و سبب خلقت اولدیغی مسأله (نابی علیه الرحه زیارت روضه
مطهره ده انشاد ایلدیکی قصیده مدحیه سنده بی معالیه کوزل
تلمیح ایدر کما قال (شعر) هب سنک آب رخک حرمتنه کلمه در *
* بوجهان خلق ولی سن سین اولان اصل مراد * هب سنک ریخت
سفره انعام کدر * عالمه جود وجود ایلسون الله زیاد * بعض
اهل تحقیق * خلقتی مبدأ ظهور جهان * یعنی باعث هدایت عام *
دیش حق بودر که ذات محمدی باعث هدایت و دلیل صراط
مستقیم اولدیغی حسبیه اهل ایمانه وعد و عنایت الهی اولان نعم
جنات عانیاتک خصوصا مقصود اصلی تجلیات لقاء اناهک دخی
سبی اولغله ضررتها کلمه سیه مراد اولان امر آخرت دخی جود
پیغمبریدن اولمش اولور (و من علومک و او عطفه در من جودک
اوزرینه معطوف اولدیغی کی علم للوح و اقل دخی مصرع اولده
الدنیا و ضررتها اوزرینه معطوف در دینلر (علوم علمک جمعیدر
علم مصدر در مصدر جمع صیغه سیله کلمه بی معالیه انواع مراد
اولدیغندن ما عدا (علمک مالم تکن تعلیم) آیت کریمه سنده عام الشمول
اولان ماء موصولک تحننده علم محمدی تعلیق ایمین جمیع مجرود لایک
تعلیم ارنک یغنه تاویل و اشارت مالمجه علو ذات و صفات الهیه
و معارف اسرار قدسیه و سایر جمیع علوم اولین و آخرین ذات

محمدی حاوی اولغله لوح و قلمده اولان علوم معلومات دخی انک
مشعولا تندن اولدیغنه بناء (ناظم من تبعیضیه ایل علم لوح و قلمک
علم محمدیدن بعضی اولدیغنی افاده قصد ایشدر (شارح حقی
بوجهه نه تفصیل ایدر که ولایعه نه سبحانه و تعالی قدر اطلع
حیبه علی جمیع ماعو مسطور فی لوح و قد جرى به القلم و لا شک
انه صلی الله علیه وسلم قد تجلی بالمعارف الالهیه من الصفات
الربانیة و احوال القدسیة لا یحیط به لوح و لا یجرب به قلم و لم یعلمه
ملك و لم یخطر بقلب احد فیکون علم للوح و القلم بعضا من علومه
صلی الله علیه وسلم فانه اذا انضم الی لوح و مافی القلم الی غیره
کان مافی للوح و مافی القلم بعضا من المجموع (لکن شارح شیخ زاده
علیه الرحه فاضلانه و شیخانه علم حقیقتدن افاضه ایله بوکونه
تعبیر و درمش که اعل الله تعالی اطلعه صلی الله علیه وسلم علی جمیع
مافی للوح و زده ایضا لان للوح و القلم متاهیان خافیهما مناه
و یجوز احاطة المتاهی بالمتاهی هذا التقرير علی قدر فهمک اما
من اکملت عین بصیرته بانور الالهی فیناخذ بالذوق ان علوم
للوح و القلم جزء من علومه کما می جزء من علم الله سبحانه لانه
علیه الصلاة والسلام عند الانسلاخ من البشریة کما لا یسمع
ولا یبصر و لا یطش و لا ینطق الا به جلت قدرته و عمت نعمته
کذلک لا یعلمه الا بعلمه الذی لا یحیطون بشیء منه الا بما شاء کما اشار
ایه بقوله (و علمک مالم تکن تعلم) (شارح کوردی خلاصه
معناده دیش که) و المعنی یا رسول الله لا یضیق جاعک الجلیل
بشفاعة العبد الذلیل لان من وجودک و فیضان جودک وجود
لدارین و من علومک علم القامین (محصل معنای عبارت بیت)
یا رسول الله بکا لطف شفاعتک علو قدر و منزلتک اصلا مضایقه
کلمزیرا سنک و نعمت آباد عشق و محبت الهی اولان قدر و منزلتک
اول رتبه در که بالجمله ممکنات سنک ایچون خلق اولغله سبب
وجود اولدیفک حسبیه دنیا و آخرت اثار جود و کرمک و علم ذات
و صفات و علوم اولین و آخرین حاوی اولان علوم کدن علم ح و قلم
مصدر بورتبه ده جود و کرمک نسبتله و علم عالم شمولک عالم

معلومك اولديغنه نظرله بكا لطف شفاعتله قدر ومتر لتكه
مضايقه احتمال محالدر ديمك ما ننده اولور

* * نخميس * *

* ايدوب وجودك ايله خلق عالمي احيا *

* جهانه ذاتكي چون رحمت ايلدي مولی *

* جيع امتي اعفا بعيد اولورمي سكا *

* فان من جودك الدنيا وضرتها *

* ومن علومك علم اللوح والقلم *

يا نفس لا مستفعلن تقنطی فاعلن من ذلة مستفعلن عظمت فعلن
ان الکبا مستفعلن ر في ال فعلن غفران کال مستفعلن لم فعلن
* يا نفس لا تقنطی من ذلة عظمت * ان الکبار في الغفران کاللم *
(يا نفس يا حرف ندادر نفس منادای معرفه در ومضاف يا خود شبه
مضاف اولمغله ضم اوزره مبنيدر) قال مولانا جامی و بنی المنادی
على الضم والالف والواو ان كان المنادی معرفة مفردا ای لا يكون
مضافا ولا شبه مضاف نحو يا طالعا جبلا وهو كل اسم لا يتم معناه
الا بانضمام امر آخر اليه مثل يا زيد ويا رجلا مثالان لما هو مبني
على الضمة اولهما معرفة قبل النداء وثانيهما معرفة بعد النداء
ومثل يا زيدان مثال المبني على الالف ومثل يا زيدون مثال المبني
على الواو و بوقاعده اوزره يا نفس كلمه سنده ايكي احتمال وارد در
اكر مرفوع او قنورسه مفرد معرفة اولمغله ضم اوزره مبني اولور
واكر يا نفس كسر سين ايله قرأت او انورسه يا نفسی تقدير نده اولمغله
منادای مضاف اولوب اكتفاء بالكسره يا حذف اولمشدر دها لده
اولان يارب دخی بومقوله دندر وينصب المنادی ما سوى المفرد
المعرفة قاعده سنه داخل اولور يعني نفس منصوب اولور لكن
اكتفاء بالكسره يا حذف اولمغله نفس مكسور اولمشدر لا تقنطی
لانتهی ایچوندر انکچون آخرنندن نون ساقط اولمشدر اصلي تقنطین در
نهی حاضر مفرد مؤنثدر ایکنچی بادن قنط بقنط قنوطا کاور
فاعلی تحت نده انت ضمیری نفسه خط ايدر (قنوط یاأس معنانه در
ای نفس امیدك کسمه مأیوس اوله دیمکدر لا تقنطی جمله سی

اعرابدن محلی یوق جواب ندادر (من ذلة شارح شیخ زاده من
لا بداء الغاية اولالسيبة ديمش من ذلة كلمه سنده جار مجرور
لا تقنطی كلمه سنه) متعلقدر ذله جرم و كاه معنانه در كاه کبريه به
وصفيره به شامل اولمغله عظمت فاعلی ايله تخصیص اولمشدر که
عظمت مفرد مؤنثدر تحت نده فاعل ضمیری ذله كلمه سنه
راجعه در جمله سی ذلة لفظنك صفتدر عظمت کبرت معنانه در
يعني کبريه اولان كاه ديمکدر (ان الکبار ان حرف
مشبهه دندر) الکبار اسميدر (کاللم خبريدر جمله سی لا تقنطونك
علتي در لان الکبار ديمکدر کبار کبريه نك جمعيدر كاه کبريه
(شارح کردی بوجهله تفصيل ايتشددر ان الذنوب ثلاثة اقسام
کبار و صغیر و ذلالت الکبريه ماجاء عليه الوعيد و بولغ و اکتمیر به
في القرآن اوفی الحديث الصحيح او اجتمعت الامة على حرمة
(والذلة ما قصد به المعروف فافضى الى المخطو من غير قصد
اليه ولا يكون الا نضاء اليه غائبا او اکتر يا والصغار غيرهما وقيل
الکبريه سبعة الشرك والفرار من الزحف وعقوق الوالدين
وتل النفس ونهب مال المسلم والزنا وشرب الخمر وقيل اكل الربوا
(قوله في الغفران جار مجرور) کاللم قولنده اولان جار مجرور
متعلق اولديغی مقدر کائن كلمه سنه متعلقدر (بومحمله جواز لفظی
يا خود رجا لفظی محذوفدر تقديری ان انکبار في رجا الغفران
دیمکدر ديمشدر) شارح کردی قوله وفي الغفران متعلق بالكاف
او بما تعلق به الکاف في الغفران ديمش (شراحندن حنیفی
وفي الغفران متعلق بالكاف لما فيه من راحة الفعل وهو في محل
النصب على الحال والتقدير ان الکبار تشابه اللهم في الغفران دیدی
(شارح مصنفك فن تعليلية لاصلة لتقنطی وصلته محذوفة ای
من ربك وجعله صلية غلط قوله ان الکبار تعليل للنهي عن القنوط
من جهة الذنوب الکثيرة ديمشدر) غفران غفر دندر ستر در
بومقسانده مراد عفو الهی معنانه اولمقدر (کاللم جار مجرور
سابق الذکر مقدر کائن كلمه سنه متعلقدر ان لفظنك خبری
اولديغی و جمله تعليلية ايدو کنك ذکرى بالاده سبقت ايلدي

احساندراهل کلام جناب حقل صفات فعلیه لری ایله مراد غایاتدر
دید کوری بو معنایه در (نته کیم شارح فخر الدین بووجهله بیان
ایتمش والرحمة والرافة والمرحمة واسماء الله تعالى باعتبار الغایات التي
هي افعال دون المبادئ التي هي انفعالات مثلا اذا انعطف ومال خاطر
شخص الى شخص آخر واحسنه فبدأ الاحسان الانعطاف والميل وغاية
الانعطاف الاحسان دیمش (ر بی رب مصدر در مررب معنایه در
یاخورد صفت مشبهه در بو مناسبتله صفت مشبهه نك بیانته مبادرت
اولندی (قال مولانا جامی الصفة المشبهة ما اشتق من فعل لازم احتراز
عن اسم الفاعل واسم المفعول المتعديين لمن قاده اي صفة اشتق
لمن قام ذلك الصفة على معنى الثبوت لا بمعنى الحدوث احتراز
عن تحرقاقم وذهاب مما اشتق من فعل لازم لمن قاده الحدوث فانه
اسم فاعل لا صفة مشبهة دیمشدر ملا فاری اسم الفاعل ما اشتق
لمن قام به الفعل حدوثا والصفة المشبهة لمن قام به ثبوتا دیمش
وبعضیلر الصفة المشبهة تدل على الثبوت وصيغة اسم الفاعل
تدل على الحدوث دیدی (معلوم اوله که اسم ایکی قسمدر بری اسم
شجر کی وجر کی بری اسم معنادر ضارب کی اجر کی یعنی ذات مع
المعنی دیمکدر اکر او معنی ذاته یعنی الحدوث قائم اولورسه اسم فاعل
اولوروا کر بمعنی الثبوت قائم اولورسه صفت مشبهه در حسن کی
واجر کی نتیجدر صفت مشبهه ذات مع الصفة در بمعنی الثبوت مثلا
حسن دیمک صفت حسن صاحبی دیمکدر اجر دیمک حرت صاحبی
دیمکدر کذا وکذا ذوو صاحب معنایه متضمندر اسم فاعل فعل
متعیدین مشتقدر کذلک اسم مفعول دخی فعل متعیدین مشتقدر اما
صفة مشبهه دائما فعل لازمدر مشتقدر (ملا فاری اساس انصرفنده
الصفة المشبهة سماعية مخصوصة باللازم من الثلاثی دیمشدر واقعا
صیغه لری سماعی در وغایت چوقدر (ابن حاجب رحمه الله بیانیه دره
الثلاثی مجردک عین الفاعل حرکت سی اعتبار ایله تقسیم ویسان
ایتمشدر یعنی ثلاثی مجردک ماضیسنک عین الفعلی مکسور اولورسه
صفة مشبهه یعنی کذاوا کر مضموم اولورسه یعنی کذا واکرمفتوح
اولورسه یعنی کذاوا کر مفتوح اولورسه

ایندی بو مقامدر رب کلمه سی صفت مشبهه اولورسه ربوبیت ایله
متصف اولان ذات دیمکدر یعنی فعل ربوبیت کنسده ویه ثابت
اولوب تربیه صاحبی اولان ذات دیمک اولور (شارح صکر دی
ولرب مصدر یعنی الرب اوصفة المشبهة ورب العالمین مالکهم
ومریهم والربانی العالم بالله وصفاته ولا یطلق المعرف باللام منه
على غیر الله تعالی والجمع الارباب والربوب دیمش (حین ظرف زمان
مبهمدر ظرف زمان کرم مبهم اولسون حین ودهر وزمان کی
وکرک محدود اولسون سنه وشهر ویوم کی بحسب العوامل
معربدر کذلک ظرف مکان محدود دخی مسجدر کی بحسب
العوامل اعراب اولنور بو محملده حین لفظا منصوب مؤخر تأتی
فعلنک ظرفیدر (یقسمها افعال یابندن فعل مضارعدر تحتند
فاعل ضمیری رب کلمه سنه راجعدر یقسم جمله سی حین لفظنک
مضاف الیهیدر تأتی فعل مضارع مؤنثدر تحتند فاعل ضمیری
رحمة کلمه سنه راجعدر تأتی جمله سی لعل لفظنک خبریدر اعل
مع خبره جمله سی اسئینافیه در بیت اولده لاتقنطی فعلنک علیدر
(نته کیم بیت اولده اولان ان الکبائر جمله سی دخی کذلک اسئینافیه در
وعدم قنوطک علتی ایدی علت ایله مراد بو مقامدر سیدر
زیرا مثبک وجودینک علتی متعدد اولماز اما اسبابی متعدد اولمق
جائزدر (نته کیم ضیانتک سببی شمس اولور وکاهی شمع ونار اولمق
ممکندر (علی حسب جار مجرور تأتی فعلنه متعلقدر حسب سببک
حرکه سی ایله فخر وشرف ومقدار وقدر ووفق معنایه استعمال
اولنور بو محملده وفق معنایه در دیمشدر حتی قضاتک امضاء تحتند
یازدقلری حسبما حرر قیه وفق معنایه اولمق مناسب کورینور
(شارح حنی بووجهله تفصیل ایدر که حسب بالفح والسکون
المقدار ومنه قولهم احسنت الى فلان حسب الطائفة واصله
من حسب المال عده وحسب الرجل مأز آباءه لانه یحسب به من
الناقب (وقوله صلی الله علیه وسلم (الحسب المال والکرم التقوی)
معنایه ان الفنی یعظم کما یعظم الحسب وان التقی هو الکرم لا من
یحود بما له ویبذره ویخاطر بنفسه لبعده جودا (قوله العصاب

معصية تدرك طاعتك ضد يدور وهي ارتكاب ما لا اذن لك شرع فيه اليه
تعريف ايتش لير صغار وكباره شاملدر (في القسم جار مجرور تأتي
كلمة سنة متعلقدر قسم قاذك كسرى وسببك فتحه سبيله قسمتك
جعيدر قسمت نصيب معناه سنة در حتى تركه بده قسمتم بوايمش
ديرل (شارح كرى والقسم بكسر القاف وفتح السين جمع القسمة
بمعنى القسم والنصيب الحاصل من الشيء بالقسمة فالمراد ههنا
هو الحاصل بالمصدر وهو ما قسمه الله تعالى خلقه وانذا جمعه
او المراد معناه المصدرى والجمع باعتبار المعنى المختلفة واللام فيه
عوض عن المضاف اليه اى في قسمه الله تعالى الرحمة بين الخلايق
يوم القيمة فان ذنب كبير فارجو نصيبه من الرحمة بقدره وطبقه
ووفقه ليطهرنى منه والمعنى بالنفس لا تقنطى من رحمة الله وغفرانه
لاجل ذنب عظيم لان القنوط من الرحمة والياس من الرأفة كفر
فان الكبار والصغار في غفران الله تعالى سواء وانى لارجوا تيان
الرحمة على قدر المعصية في وقت القسمة يوم القيمة ديمش
(بعض شراح وحاصل المعنى ارجو رحمة ربي حين يقسمها
ويظهرها يوم القيمة بان تأتى على مقدار المعصية الكثيرة
والقليلة في القسمة ديمش (محصل معنى عبارات بيت) او ماركه
ريم رحمتى تقسيم ايلديكى وقتده رحمت حق هر كك سك قسمت
ونصيبده عصيانى مقدارى كله ياخود ريم رحمتى تقسيم ايلديكه
او ماركه رحمت حق تقسيم لوده هر كك سك عصيانى مقدار نجه ووفقجه
كله يعنى كاه تقدر كيره ايسه رحمت حق دخى اكافى واول
وفق اوزره كلك مامول ايدهرم ومأمول اودر ذات ومعصيتك عظيم
وكبرى سبيله اى نفس رحمت حقدرن مأبوس ولىه ديمك مألنده اوله

* انجمنس *

* سبول ايدر شجر وخارى جلة اجرا *

* كاهه نسبتله بوبله در او فضل خدا *

* عظيم ايسه قدر سيات وجرم وخطا *

* رحمتى تقسيم ايلديكه *

* رحمتى تقسيم ايلديكه *

يارب واج مستفعلين عل رجا فاعلان في غير من مستفعلين عكس فعلين
لديك واج مفاعلين عل حسابا لم بي غير من مستفعلين خرم فعلين
* يارب واجعل رجائي غير منعكس * لديك واجعل حسابى غير مخرم *
شارح كرى بوبيتك باقبلته ريطنى ومناسبى درة المضيقه سنده
بوجهه تحرير وتفصيل ايتش (كما قال فلما توسل الناظم بالنبي
عليه الصلاة والسلام واوصى نفسه وتسلية باعدم القنوط من الرحمة
وامنها رحمة المغفرة تكون غفران معلقا بكبر والضعف بر مع
تيان الرحمة على قدر المعصية نادى ربه سبحانه وتعالى وسأله عدم
عكس هذا رجا معصية يارب واجعل رجائي غير يارب يا حرق زادر
تفصيلى بيت سابقه ضرور ايتش در رب منادى مضافدر مضاف
اليه اولان ياء متكلم اكتفاء بانكسره حذف او انغمله رب كسره
منادى راشوندا اليه مخطوب او لان رب تعالى هر حاله حاضر
واقرب من حبل الوريد ايكى بعيد خطابه مومنون اولان حرف
ندا اليه خطاب اولديغلك لطف تقنى يسانده (شارح شيخ زاده قد
ينادى القريب بما نادى به الاميد لمصرص المادى على اقبال المدعو
عليه لما يدعوه له ولجملة نفسه في عداد من لا يستأجل القرب
لحقارة المنادى او اعظمة المنادى ديمش (بعض لراسله ادا بنفسه
عن درجة القرب منه سبحانه وتعالى لاقارره بالمعصية (وبعض لير
هضمها للنفس واداءا عن ساحة عن الحضور ديمش (جمله نداء ايسه
استينافيه در واجعل واوماطفه در بعض نعمته فاء عاطفه اليه در
اجعل فعل امر در فاعل ضميرى انت در جملة سى محذوف ارحمتى
اوزرينه معطوفدر (شارح شيخ زاده وجلة واجعل معطوف
على محذوف اى حقق رجائى او نحوه ومنه هذا اللباغة في اظهار
اطلب ديمش در (درة المصيبة والظاهر ان الواو زائدة لتأكيد
الطلب والرجاء والجملة جواب النداء اى يارب اجعل كذا وكذا
رجائى تقديرا منصوب واجعل فعلتك مفعول اوليد ياء متكلمه
مضافدر غير افظا منصوب واجعلك مفعول ثانى در (غير انظى
منعكس كلمة سنة مضافدر منعكس اسم فاعلدر انعكاسه سندن
مشتقدر شيك عكسى خلا فيدر (شارح حنى والعكس في اللغة

اضد فعكس الرجاء خيبة وعكس السعادة الشقاء وقد يطلق
على القلب ويراد به جعل الفوق تحا وال تحت فوقا ديمش (يوم مقامه
رجا كلمه سي مصدر او اورسه اميد واصل ويازمعناسته اولور يومعنايه
اولان رجائك عكسي خيب وياس وحرماندر واكر رجاء لفظي اسم
مفعول معناسته اولورسه مرجو معناسته در يوم مقامه مرجو اولان
مفقرت ونجات وسعادت اولعله بونك عكسي جزاء معصيت وعذاب
وخذلا ندر (نسه كيم بعض شراح يارب لا تبدل المغفرة بالتعذيب
ديومعني ويرمشر ليدك عندك ديمكدر ليد بقصر الالف ظر وف
مبنيه ندر عند معناسته در اكن عند عامدر مثلا المال عند زيد
كلامي مال زيدك ذولا بنده وخزينه سنده موجود اولسه ده
اولمسه ده صادق او اور اما المال ليد زيد كلامي مال ال اوزرنده
ياخود ديار آخرده اولسه صادق اولماز بهر حال يانده موجود
اولمعه توقف ايدر (كما قال جامي ليد بالالف المقصورة من الظروف
المبنية من عند وحكمها ان يجزها شحرا لال ليد ديمدر يومخلده
ليدي سكون اوزره مني محلا منصوب واجعل كلمه سنك ظرفيدر
ياخود رجائي كلمه سنك ظرفيدر ديمش لير كاف خطابه مضافدر
خطاب حق سبحانه وتعالى جات عظمته حضر ترينه تضرع
واستهالدر واجعل حسابي واو عاطفه در اجعل كذلك امردر
نياز وتضرعدر فعل و فاعلدر جله سي مصرع اولده اولان
واجعل اوزرينه معطوفدر حسابي ياه متكلمه مضافدر تقدير
منصوب واجعل فعلك مفعول او ايدر مصرع اولده اولان ليد
قرينه سياه يومخلده دخي ليدك كلمه سي محذوفدر (حساب مصدر در
مضاف او اديني ياه منك كالم فاعليدر مفعول محذوفدر رجائك
وعفوك ياخود حسن كلمه سي تقدير ياه حسن ظني بك تقدير
اولنور (درة المنهيه والحساب مصدر حسب مضاف الى فاعله
ومفعوله محذوف اي ظني رجائك وعفوك يتعدى الى واحد تضمينه
معنى الرجاء والمفعول الثاني محذوف اي ظني رجائك كانه في دو
تفصيل ايمكدر (قوله غير واجعل كلمه سنك مفعول ثانيدر (مخبر
مفعول محذوف من غير منقطع معناه اولان اخر المدينه منقطع

غير مخبر ديمك غير منقطع ديمكدر (شارح شيخ زاده والحساب
يطلق على ثلثة معان العبد والتقرب والظن وتقديره واجعل
عدي نعمت المتصلة المتوالية غير منقطع اوزرقي مزيد انعامك
او حسن ظني بك وقد قلت (انا عند ظن عدي بي) غير مخبر اي
غير منقطع ديمكدر (كما قال الحنفى والحساب بمعنى العدل وجاء
بمعنى المحاسبة وهي عدافرا مال الرجل وما عليه ومنه جاء في ادعا
وحاسني اللهم اجعل حسابي يسيرا وبمعنى التقرب اي الاحتساب
ومنه قوله تعالى (ويرزقه من حيث لا يحتسب) مأمولى او محبوب
مترقب او لم يفي يردن ديمكدر وبمعنى الظن كقول الشاعر (شعر)
ظنيت بك الحسنى فافسدك العدى (واو يثني مالم يكن في حسابنا
ربعض شراح وحاصل المعنى يارب ارحني واجعل رجائي رجائك
غير معكس عندك واجعل حسابي وحسن ظني به فوقك عن ذنوبي
غير منقطع قولك في الحديث اقدسي (انا عند ظن عدي بي) ديمش
(وحنفي عقب الايات السابقة بالبداء والاستغاثه بان لا يرد خائبا
غير مقضى المرام وان لا يعكس رجاءه في اقتحام المضايق وازدحام
الاقدام في يوم القيام يارب وسيدى استجب دعائي ولا تجعل
رجائي عفوك معكوسا ولا تمنائي رجائك منكوسا واجعل ظني
الحسن في جناب رجائك وعفوك غير منقطع ديمكدر (شارح
فتح الراين بوجهه له تقر بر ايدر اي اني ارجوك يارب ان تغفر لي
ذنوبي فلا تبدل المغفرة بالتعذيب واجعل حساب ثواني غير
منقطع (بمحصل معنای عبارت ييت) يارب بنم سنده اولان اميد
ورجائي منكس ايمد يعني منكس اميد ورجا اولان خيب وخسر الله
بنى خائب وخاسر ايمه وسنده كي حسن ظني منقطع قلمه يعني
انا عند ظن عدي بي) يور ديمك اوزره سنده اولان حسن ظني
منقطع ايمه حسن ظنم اوزره نى منظر رجائك وكرم
ومغفرت ايله ديمك اولور

* * * تخميس * *

* كيدر فقيرك الهى جميع ملتمس *

* كه حبذ نكه قصر ايله قلب پر هوسن *

* مقرر مظهر توحيدك ايله صون نفسن *

* يارب واجعل رجائي خير منعكس *

* لديك واجعل حسابي غير مخرم *

واللطف بعبد مستفعلن ذلك في الدفعلن دارين ان مستفعلن ناله فعلن
صبرامتي مستفعلن تدعه ال فاعلن احوال بن مستفعلن هزم فعلن
* واللطف بعبدك في الدارين ان له * صبرامتي تدعه الاحوال ينهزم *
واللطف واوعا طفه در اللطف امر حاضر در فعلن و فاعلن
جمله سي بيت اولده اولان واجعل اوزرينه معطوف قدر نصر
بايندندر يقال لطف اي رفق به ود في ايله ايله بيان ايتشله (شارح
فخر الدين اللطف في العمل ارفق فيه اللطف من الله تعالى
التوفيق والعصمة والطفه بكذا اي بره والاسم اللطف (شارح
حنفي واللطف فعل الاصلح والاطافة ضد الكثافة (شارح دره
المضيه واللطف من لطف من باب نصر اي رفق به ودني اليه
واوصل مراده اليه برفق وانخف فاللطف من الله تعالى التوفيق
والهداية والاحسان والعفو واللطيف من اسماء الله تعالى
ومعناه البر المحسن الى خلقه بايصال المنافع لهم برفق واطف
ومن خواصه من اشتغل به ساعة يدفع الغم العاجل والبلاء
الباري وبورث السرور والتيسير في الامور ديمشدر (بعض شارح
للهك نطق عبده الله تعالى دن توفيق وعصمت در ديدى
قوله بعبدك جار مجرور لطفه متعلق در (شارح كردى العبد هو
الانسان حرا اورقيا والملوك ايضا وهو صفة مشبهة من العبادة
وهو من اشرف اسماء المؤمنين ديمشدر (ناظم بيت مقدمه ياربى
ورجائي كماله كنده كندون ياء متكلم ايله تعبير ايدوب بو محمله دخي
عبدك ديمبوب في افظى ايله تعبير ايتك كرك ايدى ناظمك وضع
الظاهر موضع الضمير ايلديكك وجهنى واطفتى (شارح مصنفك
بو وجهه بيان ايتش كما قال وفي ايتار الظاهر وهو عبدك على
الضمير وهو بى مع اقتضاء المقام تنبيه على تخشعه اشعارا
بالاستعفاف لئلا لفظ عبدك على الدانة والمسكنة واستحقاق
الرحمة وتزقي النفقة (كقوله الهى عبدك العاصى انا كما) بخلاف

الضمير قانه بمعزل عن ذلك بو تعبيري اسرار تركينه واردر
كه بكار دولندر شي طلب ايدن طرفا قوا كنه شونى احسان ايله
ديرلر في الدارين جار مجرور اللطف فعلنه متعلق در داريندن مراد
دنيا واخرتدر انسان هر جانده لطف حقه محتاج اولديغنى بيان
ايچون طلب لطف حتى آخرته حصر ايتي وب دنياده دخي لزوم
لطف حقه اسارتدر فاضل مصنفك بقية امده فتمه مؤ حده
صورتنده سؤال وجواب ايدر كما قال فان قبل فقد زاده الناظم
في طلب السؤال عن جانب الحق تعالى وتقديس على المسؤل
من النبي عليه السلام ونفى ذلك فيما سبق بقوله (ولم ارد زهرة
الدنيا الخ) ففيه لزوم الزيادة على جهة القرينة بل اثبات لما نفه
وسيلة الرفقة فكيف وجهه (فما اراد بطلب الملاطفة في الدنيا
ما يتعلق بمصالح الدين ويرجع الى منافع الآخرة كتوفيق انقيام
بالطاعات والاشتغال بالخيرات والمبرات ليستفيد سعادة الدارين
انتهى) قوله ان له ان حروف مشبهة دندر له جار مجرور و كائن
كلمه شبه متعلق او اوب مقدم خبر در (قوله صبر ان لفظك مؤخر
اسم در جمله سي استنباط فيه در (رجا لفظك عليدر) الصبر
هو حبس النفس عن الجزع عند اصابته المكروه ايله تعريف
ايتشله متى ظرف زمان در شرط معناسنى متضمندر اسماء جازمه دندر
ينهزم قولك ظرفي در (كما قال مولانا جامي ابن ومتى من كلم
المجازات اي كلمات الشرط والجزاء يجزم المضارع بهما) قوله تدعه
دعوتدن فعل مضارع اصله تدعو ايدى علامة جزم ايچون
واوساقط اولمشدر (ها ضمير مبنى محلا منصوب مفعول بيدر ضمير
عبد راجع در (بعضل صبره راجع در ديمش (قوله الاحوال تدعه
كلمه سنك فاعليدر جمله سي فعل شرط در (اهوال هولك جيمدر
هول خوف معناسندر لكن بو محمله امور هالكه مخوفه مراد در
مصائب و بليات كبي تدعه ديمك مصائب ومهالك عبدك اوزرينه
هجوم ايدوب طلب وتوجه ايلديكى زمانده ديمكدر (شارح
مصنفك تدعه اى تطلبه لتصبيه ديمشدر (ينهزم فعل مضارع در
آخري مكسور اولديغى ضرورت شعر ايچوندر بو خسه فعل

فعل مضارعك آخرى مضوم او اور ينهزم فعنده اولان فاعل
ضميري صبره راجع در ينهزم جمله سي جزاء شرط در فعل شرط
جمله سي جمله شرطيه محلا مرفوع صبر كنه سنك صفتيدر
(شارح معصنك عليه الرحمة ناظم تدعه كنه سبله تعبير ايلديكيه
فتي ادلي وجهه ذكر ايتش (كايقان يريدان له صبرا متى اخذته
الاهوال والامور الهائلة المنزعة بفرصته وينعدم بالكلية
وفي الكلام رمز خفي الى تنامي صبره في الضعف حيث ينهزم عند
مجرد طلب الامور قبل الوصول لما طنك به الوصول ديمش
(شارح درة المضبته صبر كنه سنده ودخى اهوال كنه سنده استعاره
بالكناية واردر ديمش ينياني بوجهه در كه (نته كيم استعاره
بالكناية ده مشبه مذکور او اور مشبه به ذكر اول نماز بوجهه دخي
ذكر اولسان صبره شير در كوي ناظم صبري برانسان ضعيف محاربه
كند و تنفسه تشبيه ايلدي انسان محارب ضعيفك لازمي ولا يمي
اولان ينهز امي صبره نسبت ايدوب قرينة استعاره قلمشدر (كافال
شبه الناطم الصبر بشخص ضعيف لا يقدر على الحرب استعاره
بالكناية وذكر لانهم تخيل اهاديمشدر كذلك اهوال كنه سنده دخي
استعاره بالكناية بوجهه ممكن در كه اول صبرك اوزر ينه توجه
ايلان اهولي ناظم بر قوي محارب شخص مقابله كند و تنفسه
تشبيه ايلدي مشبه اولان اهولي ذكر ايدوب مشبه به اولان
شخص محاربي مراد ايلدي و اول مشبه بهك ملا يمي كه تدعه
كنه سندر مشبه اولان اهواله اثبات اتمكله خطيب مذهبي اوزره
تنبيه مضمر في النفس اولان استعاره مكنيه اهوال كنه سنده دخي
تحقيق او اور (كافال وشبه الاهوال بشخص قوي على المحاربة
استعاره بالكناية وذكر الدعوة تخيل اهادي (والمعنى يارب العطف
بعبدك الضعيف في الدنيا والاخرة لان له صبرا ضعيفا قليلا متى
تدعه الاهوال وتوجه اليه العبد ينهزم ويتركه وحيدا فريدا
فيهاك وبلاطف منك يدفع عن نفسه الهلاك (شارح خفي
خلاصة معناه ديمش در كه والمعنى يارب العطف بي في الدنيا
والاخرة فاني انا الذي لا اقدر على الصبر الاهوال ولا اقدر

قدحه عند توجه الاهوال فالك عالم لضعف صبره عند قوة
الشدة ما تد ويانهزمه اذا دعت اهوال (وبعض شراح وحاصل
المعنى يارب العطف بعبدك بتوفيق الطاعة في الدنيا ونيل الشفاعة
في اهلقي لان له صبرا ضعيفا متى تطلب الامور المحوفة ينهزم صبره
ولا يثبت فيهلك واذا لطفت به يثبت كالجبال ولا ينهزم من الاهوال
ديمشدر (محصل معنى عبارت يدي) ودخى عبدك دنيا و آخرته
لطف ايله زيرا اول عبيدك بر صبري واردر كه اهوال ومصائب
آكه نه زمان توجه ايله منهزم وكليا مضمول اولور كيدر يعنى يارب
بوعبيد ضعيفه مرحمت ولطفكله معاملة بيور زيرا كمال ضعف
ويجزندن اهوال و بليات دينويه واخرويه دن برينه صبر و طاقتي
يوقدر توجه اهوال ومصائبه صبر و طاقتي كيدر بوجهه بحال
وتحملي بوقدر مرحمت ولطفكله معاملة ايله خلاصة مقتضاي جرم
ومعصيتي ايله مواخذة ايله صبر و طاقتي بوقدر يار بي: يمك مألنده اوله

* * * تخميس * *

* مكدرات دو عالم اودمكه ايله غلو *

* ضعيف مكى ناجاره قيل مدده سو *

* بحال وصبري كني بوق تحملي سرمو *

* والطف بعبدك في الدارين ان له *

* صبرا متى تدعه الاهوال ينهزم *

وأذن لسمع منفعان بصلاح فلان فمك دا مستفعلن ثمة فعلمن
على النبي معاعلني ي بمن فعلمن هل ومن مستفعلن سجع فعلمن
(وأذن لسمع صلاحك دا ثمة) (على النبي بمهيل ومنسجم)
نظم عليه الرحمة قصيدة مبار كه بي يدي باب اوزر ينه ترتيت
ايمكله اشبو باب ساعده اول سلطان كائنات عليه افضل الصلوات
افنديمزه واصحاب كرام رضوان الله عليهم اجمعين حضراته صلاة
وسلام ايله قصيدة غزالي حسن ختامه موفق ارمشدر (قوله وأذن
واو عاطفه در اذن امر حاضر در نأذن كنه سندر حرف مضارعت
حذف اولندي ساكن ايله ابتداء متعذر اولمفله اولته همزة وصل
كتور بلوب لام الفعلي اسكان اولندي اذن له في شيء اجازة ايله

تفسیر ایتشدر در خطاب باری تعالی به دعا در (شارح حقیق الاذن
فی اللفظة الايدان وهو الاعلام ومنه قوله تعالى (واذان من الله
ورسوله الى الناس يوم الحج الاكبر) وقد يستعمل بمعنى الاجازة عند
طالب الاذن ومنه قولهم اذن له بالدخول ومنه قوله تعالى (فأذن
لن شئت منهم) يوم مقامه وأذن اجازة وأذن معناه سندسندر که
اذن ویرباری دیمکدر وأذن جله سی بیت سابقه اولان الطف
جمله سی اوزرینه معطوفدر (لستج جبار مجرور اذن فعلیه
متعلقدر مستحب سبک ضمیمه حاک سکونیه سخاک جعیدر سخاک
ترکیده بولود فارسیده ابر دیدکدریدر (شارح کردی فی ذکر الاذن
ایذان بان مستحب الرحمة لا يزال يتوجه الى النبي عليه السلام ويتنظر
الاذن من الله في النزول عليه دیمشدر (صلاة اغتده دعا در شرعه
ارکان مخصوصه معموده به دیرلر (شارح حقیق وقد يطلق الصلاة
فی الشرع علی الدعاء الخاص وهو طلب مزيد الكرامة للابداء عليهم
السلام غایب عند الله وقيل انها من الله الرحمة ومن الملائكة الاستغفار
ومن البشر والجن الدعاء الخاص دیمش (فأذنه يوم مقامه تفصيل
تحقیق بوجهه له در که صلوات لفظی اصکر چه اغتده دعایه
موضوعدر لکن باری تعالی به نسبت اولنورسه صلاة الله کبی
الله تعالی دن دعا اولماز (پس رحمت معناه سندسندر دیدکدرندن مراد
پیغمبر علیه السلام افندیمزه عطایای ربانی ونجلیات سبحانیدر زیرا
رحمت سر جدر که رقت قلبه دیرلر حق تعالی قلبدن منزه در مراد
رقت قلبک و مر جتک غایتی وثمره سی اولان عطایای ربانی در
(ایمدی علما صلوات مناسی الله دن رحمت دیدکدری بومعنایه در
ملائکه لردن استغفار یعنی صلاتی ملائکه لره نسبت ایدوب
وصلوات ملائکه دیدکدرنده استغفاردن مقصودینه دعا در زیرا
استغفار مغفرت طلب در اولدخی پیغمبر علیه السلام افندیمزه عطایای
جليلة خدایی قوت قوت زاید ایلده دیودعا در مؤمنلر دعا در دیدکدرینک
معناسی یعنی صلاتی مؤمنلره نسبت ایدوب وصلوات المؤمنین
دیدکدرنده صلواتدن مراد مؤمنینک پیغمبر افندیمزه تفصیل اولدایخی
اوزه دعا دریدر (ایمدی صلوات لفظی باری تعالی به اضافت ایلده

رحمت وملائکه لره ومؤمنینه اضافت ایلده دعا معناسنه اولمش
اولورفاضل روم عبد الخلیم افندی مر جومک کند وخط دستندن
نقل وتسطیر اولمشدر صکه الصلاة من الله تعالی الرحمة
ومن غیره طلبها فی الثلاثة المشهورة ناشیة فی الحقیقة دیمشدر
واکر صلاة لفظی بر جانیه نسبت اولنویوب مطلق ذکر اولنورسه
(نته کیم مصنفک دیباجه مؤلفاتلرنده بعد الحمد له ذکر ایلد کدری
والصلاة علی نبینا محمد کبی صلاة لفظنک معنای حقیقیسی دعا
معناسیدر معنای مجازیسی رحمت حقدر شافعیه معنای حقیقی ایلده معنای
مجازی بی جمع جازدر دیدکدرینه اعتبار اولنورسه صلاة لفظی ایلده
رحمت حق ودعاء ملائکه ومؤمنین معنای مجازا اراده جاز اولوب
معنای حقیقی ایلده معنای مجازی بی اراده واحدهده مجازا جمع اولور
اما حقیقه عدم جوازنه ذاهب اولدقلرینه بناء بومقوله صلواته
یارحمت حق مراددر یاخود دعاء ملائکه ومؤمنین مراد اولور
(ایمدی بوضوئده دعا معنای اراده اولنورسه صلاة لفظی معنای
حقیقی سندسند استعمال اولمش اولور زیرا صلاة لغتده دعایه موضوعدر
اکر رحمت حق معناسی مراد اولنورسه معنای مجازیده استعمال
اولمش اولور لکن صلاة اصطلاحده رحمت حق معناسنه وضع
اولمشدر دینورسه رحمت حقده استعمالی اصطلاحه نظرله دخی
معنای حقیقی سندسند استعمال اولمش اولور بومقوله تفصیل بر محلهده
بوانمغله کتب متعددهدن جمع و بعضا خدایله عاجزانه تحریر
ویانه مبادرت اولندی (قوله منك من ابتدایه در کاف خطاب
مبنی محلا مجرور کائن کلمه سنه متعلق اوارب صلاة لفظنک صفتیدر
ای صلاة ناشیة منك دیمک اولور (دائمة جرایله صلاة کلمه سنک
صفتیدر یاخود نصبه حاندر (علی النبي جار مجرور صلاة کلمه سنه
متعلقدر (نته کیم اللهم صل علی محمد عبارتنده اولدایخی کبی (قوله
بمنهل معان اوله که یومقامده شراح اهتمام وتفصیل ایتشدر لردر
(کما قال الشارح مصنفک (قوله بمنهل معناه بافاضة مضر منهل
شدید الانصباب الیه حال من مستحب ای مصاحبة ملتبسة به کذلک
شارح شیخ زاده بمنهل متعلق بآء ذن ای آء ذن بافاضة مضر

منصب مسائل بلا انقطاع من انزلت السماء صبت وانزل المطر
سال وسجيم الدمع والنجيم سال ديمش (وقال بعض الشراح
والمراد بالصلاة زيادة التعظيم والاکرام وانزل السحاب بالمطر
اي اشتد انصبابه والمنسجم بكسر الجيم اي السائلة واذن امر
حاضر لسحب متعلق به صلاة مضاف اليه منك صفة صلاة
دائمة صفة اخرى على النبي متعلق بدائمة وصلاة بمنهل باذن
ومنسجم عطف على منهل وقد اتى الناظم بالصلاة على سيد
المرسلين صلى الله عليه وسلم بابلغ الوجه واحسن الاکرام حيث جمع
في هذه البيت ذكر الصلاة ودوامها وتزولها ومبدأها ومبدأ
التزول ومنتهاه وكثرتهما في ضمن الانصباب وعمومها في ضمن
السيلان ومحلها وتشبيهها بالامطار واثبات السحب لها فهذه
عشرة اشياء يستفاد بعضها بالدلالة وبعضها بالاشارة وحاصل
المعنى يارب واذن لسحب صلاة نازلة منك دائمة على النبي صلى
الله عليه وسلم بافاضة المطر شديد الانصباب والسيلان عليه
(وقان فخر الدين من في منك الابداء وهو صفة الصلاة اي
ناشئة منك) وقوله دائمة صفة لقوله صلاة بمنهل في محل النصب
بانه حال من سحب اي اذن لسحب صلاتك حال كونها متصفة
بالانهلال والانسجام تشبيه الصلاة بالمطر استعارة بالكناية
واثبات السحب قريبتها (شارح كردى بوجهله بيان اختيار
ايمش) قوله بمنهل صفة سحب وهو اسم فاعل من انزل المطر
انهلالا اي سال بشدة ومنسجم عطف عليه من نسجم الماء والدمع
ينسجم سجومما اي سال من باب نصر وموصوفهما محذوف اي بمطر
منهل ومنسجم والذي ظهر لي في هذا البيت ان المنهل والمنسجم بفتح
الجيم مصدران مميان (قوله على النبي متعلق بهما على السبيل التنازع
اي واذن لسحب صلاتك بالانهلال والانسجام على النبي عليه الصلاة
والسلام والمعنى اللهم اذن لسحب صلاتك بالانهلال والانسجام على
نبيك باندوام انتهى (محصل معنى عبارت بيت) شديد الفيضان
والانصباب وسائل وجارى اولان مطرايله دائما محباب صلاتي
نبي اکرم صلى الله عليه وسلم افادته افاضته اذن وير بارى ديمش

اوله بوتقير منهل كله سي صلاتك صفى اولديغى تقدير اوزره
معادر فاما اسکر منهل صلاة لغظندن حال اولورسه ديمش
اولور که صلاة دائمه تک سخا بلرينه شديد الفيضان وسائل
اولديغى حاله نبي محترمه افاضه به اذن وير يارب معنا سنه در

* * * تخميس * *

* رياضه وضه سنک اول بلند منزلتن *

* کل صلاتيله يارب پر ايله هر جهنن *

* ويروب تجلي ذاتکده نور تسليمين *

* واذن لسحب صلاة منك دائمة *

* على النبي بمنهل ومنسجم *

والال والاص مستفعلن صحف ثم فاعلنم التابعي مستفعلن ناهم فاعلن
اهل التقي مستفعلن والتقى فاعلن والجود وال مستفعلن کرم فاعلن
(والاک والصحب ثم التابعين ايمش) (اهل التقي والتقى والجود والاکرم)
(شارح مصنفک بوتقير ديمش که قد فرغت سمعک ان حصول
القربة الى الله تعالى لما توقف على التوسل بحضرة النبي صلى الله
عليه وسلم كذلك الرقة لدى هذه الحاضرة متوقف على التوسل
باله واصحابه الکرام فلذا عطف الصلاة عليه بالصلاة عليهم تحصيل
للقربة وارشادا الامة وتكميلا للامة انتهى (قوله والال واو
عاطفه دريت سابقه اولان النبي اوزرينه معطوفدر (آل اصلنده
اهل ايدى الک تصغيري اهيل کلشدر همزه به هلاک قرب مخرجي
اولمغله ها همزه به قلب اولندي اهل اولدي همزه ساکن ما قبل
مفتوح الفه قلب اولندي ال اولدي ديمش آل كله سي شان عظيم
صاحبى اشرافه اطلاق اولنور حتى بهض شراح خص استعماله
في الاشراف ديو تخصيص ايدر آل فرعون ايله رتبة ديو به
اعتبار ايله فرعونک اعيان مقربلى مراد در ديدلر بوقامده
آل ايله مراد اهل بيت اشرف الانبياء عليه الصلاة والسلامدر
(والصحب بالفتح والسكون صاحبک جمعيدر) انته کيم اصحاب دخی
صحبک جمعيدر (شارح کردى من صحبه بصحب صحبة وصحابه
اي باشره وقارنه من باب علم ديمشدر والصحب واو عاطفه ايله

آل اوزرینه معطوفدر صحب ايله مراد اصحاب كزین رضوان
الله تعالى عليهم اجمعین حضرت ایدر که اصطلاحده اصحاب
پیغمبر عز علیه الصلاة والسلام افندی میزی کوروب و ایمان کوروب
و ایمان اوزره وفات ایدن ذوات کرامدر (ثم التابعین ثم عاطفه در
صحب اوزرینه معطوفدر تابعین تابعک جمیدر تابعیندن مراد
اصحاب کرام وقشه ایریشوب وانلرک طریق وسیرتی اوزره
اولنردر که هر حالده انلر تابع واقفدا ایدنلردر حتی امام اعظم
رضی الله عنه تابعیندنر * بیت * یوامت افضل بعد الصحابه *
محقق تابعیندر دوشمه تابه * منظوم فیه ثم کلمه سی تراخی ایچون اولغله
تابعینک رتبه سی اصحاب کرامک رتبه جلبله سندن دون اولدیغند ناظم
اشارت قصد ایدر (شارح کردی و اتا تابعین مأخوذ من تبع کفرج تبعاً
ای مشی خلفه عطف الناظم الصحب علی الاکل بالواو المفیده للجمع
المطلق لان التابعین بتم المفیده للتراخی والتأخیر لانهم فی اریة دونهم
دیمشدر (لهم ضمیری صحب کلمه یاخود آل کلمه سنه راجعدر جار
ومجور و تابعین کلمه متعلقدر لکن تابعین لفظنک معنای اصلی اغویسی
تبعیت و مناسی ملاحظه سیاه تابعیند متعلقدر یعنی اصحاب کرامه تابع
اولنردیمکدر زیرا تابعین اسمیدر جار مجرور اسمه متعلق اولمز متعلق
یا فعل اولور یاخود معنای فعل اولور (اهل التقی اهل رفعه میتدا
مخذوفک خبریدرهم اهل التقی تقد برنده در یوم مقامده سزا
و مستحق معنانه در (شارح کردی اهل الرجل عشیرته و اقربائه
والجمع الاهالی و هو اعم من الاکل استعمالاً مضاف الی التقی و الاهل
همنا بمعنی المستوجب او المستحق کقوله تعالى (هو اهل التقوی
واهل المغفرة) ای مستحق التقوی و مستوجبیه فالاضافه علی هذا
بمعنی اللام الاختصاصی دیمشدر (والتقی ضم ايله مصدر در هدی
وزنده در وقی بقی و قایه دن کلور تقی اصلنده وقی ایدی و او یایه
قلب اولمشدر نجاه و تراث کیدر مناسی منیهاتدن پرهیز و احتراز
ایدوب کندوبی صیانت اوزره اولمقدر (بعض شراح التقی بالضم
مصدر تقیه انقیه تقی حذرته و التقوی اسم منه و اصل التقی
الاولاه من الوقایه من الحفظ و الصیانة دیمشدر (شارح فتح الدین

والتقی والتقوی واحدا لانهما من وقی بقی نقایه و تقاوة و نقاوة کل
شیء خیاره دیمش والتقی و او عاطفه ايله و التقی اوزرینه معطوفدر
نقایه پاکک و مختار اولمق لازم کلور حتی اطبا اجزاء متقی دیرلر
ایقلمش پاک اولمش كذلك تنقیة دماغ دیرلر یعنی دماغده اولان
ماده بی ازاله ایدوب دماغی پاکک مک معنای سنی مراد ایدرلر بویله
متقی اولان شیء مختار اولمق دخی لازم کلور بو مقصدا مده اهل التقی
دیمک یعنی انلر پاک طاهر انذیل جلیه سنک مختاری و مقبولیدر
دیمک اولور (شارح مصنفک و التقی الخیار و نقاوة کل شیء خیاره
دیمشدر (شارح کردی و التقی بضم الثون مصدر تقیه کر ضیه نقاء
ای اختاره فهو نقی ای مختار و القصر للضرورة دیمش (مهمه
صلاة و سلام انبیای عظامه مخصوص ایکن (ناظم بویتی بیت
سابقده اولان نبی کلمه سنه عطف ایتکله اصحاب کرامه و تابعینه
صلاة و سلامی نیجه تجویز ایدر دیو بر سوال استفساری کلور
(شارح شیخ زاده علیه الرحمه مقام جوابده بو وجهله بیان و تفصیل
ایدر کما قال پریدالناظم ان هو لاء باجمهم جامعون لهذه الصفات
کاملون من جمیع الجهات بشرف المصادفة الصحابة اشرف
المخلوقات فاستحقوا ذلك السلام و الصلاة لکن لا علی طریق
الاستقلال والاستبدال بل بطریق التبعية لا کمال العبادة وهذه
مسئلة مهمة یشتد الاحتیاج الیه فلنصرف عنان العناية الی بیانها
فنقول قد انعقد الاجماع علی جواز الصلاة والسلام علی جمیع
الانبياء علیهم السلام استقلاً لا بلا شبهة (واما غیر الانبياء کلا کابر
من الصحابة و الاولیاء و الصالحاء فکذلك انعقد الاجماع لکن علی المنع
فیهما ثم اختلفوا فی طریق المنع انه مکروه او حرام فالجمهور علی انه
حرام مطلقاً لانه من شعارالر و افض و اهل البدع و قد نهینا عن
شعارهم فلا ینال مثلاً ابو بکر علیه الصلاة والسلام لکن المنوع هو
الصلاة والسلام علیهم بطریق الاستقلال و اما بطریق التبعية
بان یكون ذکرهم بعد ذکر النبی علیه السلام قد وقع الاتفاق علی
جواز ذلك فطریق الصحابة و غیرهم من الاولیاء هی الترضیة و الترخیم
اتهی (قوله و الخلی و او عاطفه ايله تقی کلمه سنه معطوفدر كذلك و الکرم دخی

محل مزبوره عطقدر مشار اليهم حضراتك اهل حلم واهل كرم
وسمعا اولد قلري بيان اولوب وحليم سليم وسمحي وكرم ايديلر
ديمك مر ايدلر

* * * تخميس * * *

* دخی سلام اوله هم چون تعداد انجم *

* ذوات اكرمه كيم ايتديلر ضلالتی كم *

* كه يعنى يار چهار اول اعظم مردم *

* والا كره والصحب ثم التابعين لهم *

* اهل التقي والتقى والحلم والكرم *

مار نحت مستفعلن عذبا فعلن ت البان ري مستفعلن ح صبا فعان
واطرب ال مفاعلن عبس حا فاعلن دي العبس بالن مستفعلن نغم فعلن
(مار نحت عذبات البان ريح صبا) (واطرب العبس حادي العبس بالنغم)
(قوله مار نحت ما مصدر بد طرفيه در مدة معناسنه در) نند كيم فواعل
اعرابده ما مصدرية طرفيه بمعنى المدة نحو مادمت حيا اي مدة
دوامي حيا ديمش بيت سابقده اولان واذن فعلنك ظرفيدر
(رنحت تفعليل بابتدن فعل ماضيدر رنحتدن مشتقدر رنح حرکت
وميل ايتكدر تركيده صالمنق معناسنه در) عذبات عذبهك جمعيدر
عذبة الشجر اغاجك اغصا نيدر كه تركيده دالليديدر في الواقع
روزكارده ميل وحرکت ابدن اغاجك دالليديدر) عذبات جمع مؤنث
سالم در حانة نصبي جرنه محمولدر (رنحت فعلنك مفعوليدر) (البان
مضافدر) بان بریده ثابت برنوع اغاجدر كه غایت موزون ولطيف
اولغله شعرا محبوبك قدر وقتني اكه تشبيه ايدلر اغصاني دخی
نضارنده وميل وحر كنده اطاشدن اولديغنه بناء ناظم اختيار
ايلدي (بعض شراح) بان بلاد مزده معروف اولان سكوت
اغاجيدر كه عريده خلاف ديدكلري در ديمش (ريح مؤنث
سما عيدر مفرد ومؤنث اولان رنحت كله سنك فاعليدر رنحت
جمله سي تاويل مصدرده بيت سابقده اولان اذن فعلنك ظرفيدر
(شراح كردي الماء مصدرية طرفية وجمله رنحت في تاويل
المصدر ظرف لما قبلها اي واذن لسحب صلاتك على النبي والا ك

مدة ترنج الصبا اغصان البان والمراد به بناء الدنيا ديمش (شارح حفي
مابمعني مادام وهي ظرفية فيها معنى التعليق والشرط ومن ثم
احتاجت الى كلام ديمشدر) صبا تقديرا مجرور رنحت مضاف
اليهيدر عامك خاصه اضافتي قبيلندندر) صبا وقت استواء ليل
ونهارده مطلع شمسدن وزان اولان روزكاردر) ناظم انواع ر يا حدن
صبا بي تخصيص بالذكر ايلديكي بيمبر عليه الصلاة والسلامك
(نصرت بالصبا) حديث شريف ايله صبايه التفات عليه سند بناءدر
(واطرب واوعاطفه ايلدر نحت اوزرينه معطوفدر) اطرب اطرب ايدندر
افعال بابتندر طرب اضداد دن اولغله سرور وحرزنده استعمال
اولانور) شراح هو خفة يعترى الانسان من السرور والحزن
ديمشدر در يومقامده نشاط وشوق وسرور معناسنه اولان طربدن در
خوانندهيه مطرب ديدكلري ارباب مجلسه نشاط وانيساط ايراث
ايتديكنه بناء در) العبس نصيله اطرب فعلنك مفعوليدر عبس
ياض ايله مخلوط لوني اولان دويه ديرلر) بعض شراح وهومن كرايم
الابل ديمش (حادي تقديرا مرفوع اطرب فعلنك فاعليدر) حادي
لفظي اكر حدودن مشتقدر اعتبار اولنور سه حدى سوق معناسنه در
حادي سائق ايل ديمك اولور تركيده دويه جي كه دويي سوريجي
وچكيجي اولان ساريان معناسنه در واكر حدامصدرندن مشتق
اولور سه حد اكله سي تغني معناسنه اولغله) حادي دويه تغني
ايديجي ديمك اولور بدوي عرب قافله سنده سائق ايل اولان
عربانك كيجه رده تغيلر ايله دوهله شوق وطرب وانيساط كلوب
برحالة زائده ايله توجه وسرعت مشي وحركتلري بالدفعات منظور
ومشاهد وركب قافله حجازي بنده مشهور ومتعارف در) حادي
لفظي عيسد مضافدر) (شارح مصنفك والعبس جمع عبس
كبيض جمع ابيض وعدل عن الضمير بتكرير العبس لقصد
الاستلذاذ كقول الشاعر (بيت) بالله يا طبيبات القاع قان انا
(ايلاي منكن ام ليلي من البشر) ديمش باتغم باسبيه در اطرب فعلنه
متعلقدر) نغم نونك وغينك قنجه ليله نغمهك جمعيدر وزنده
اغنده حسن صوته ديرلر عرفده طرب ونشاط وسرور واهنك ورن

صوت حسنه نيز که نعمات شعباتند در (شارح کردی و النعمة
فی العرف صوت يقصده الاطراب) والمعنى اللهم صلى على محمد
وعلى آله واهله مادامت الدنيا باقية وعذبات البان ماثلة والابل
طاربه واغش ياربى بناظمها وقاربها واسمع لسامعها وشراحها
بالعفو والكرم ايله ختم كلام ايلش رحمه الله (محصل معنى
عبارة یدت) بان دید کلى شجرک اغصاتی روز کار صبا میل و حرکت
ابتدر دیکه (و سار بان جال کر ایم اول نعمات معهوده ليله جاله طرب
وسرور شوق و یردیکه دیمکدر) یعنی بومدته امطاره متصله صلاة
ایده سحاب لرینه نبی محترم صلی الله علیه وسلم اوزرینه افاضه و آل
واصحاب و تابعینه ایضاله اذن و فرمان ايله یاربى دیمک اولور
(بعض شراح مادامت الدین ايله تعبیر ایلش یعنی بآنک ریاحله حرکتی
وسائق ابلک اطرابی وقتا فوقة الی یوم القيمة متمادی اولمغله و مدة
قیام دنیا دخی الی یوم القيمة اولدیغنه بناء ایکی مدت واحده
اولمغین مادامت الدین ايله تفسیر ایلد کلى بو اعتبار ايله در
* * * تخمیس * * *

بولوب رواج روح محبتکله بقا * نبی محترمه یارب ايله سن اهدا
صلاة بی عدد و هم سلام لایحصى * مارنحت عذبات البان ریح صبا
* و اطرب العیس حادی العیس بالنعم *

قد کل طبع هذا الشرح الشریف * بعون الله الملك اللطیف *
فی عهد سلطان العرب والعجم * وخليفة صاحب البردة والعلم *
السلطان ابن السلطان السلطان الغازی محمود خان عدلی ابن
السلطان الغازی عبد الحمید خان ابن السلطان احمد خان * دام
فی سریر الشوكة والاجلال * ما حرك السن الصلوات کل نال *
بمعرفة العبد الفقیر الی آلاء ربه الصمد * صحافر شیحی زاده السید
محمد امجد * القاضي بدار الخليفة العلية مؤشرفا برتبة

اناطولی و الناظر لتقویم الوقایع السنیه اوائل
جمادی الاخرة لسنة احدى وخمسين

و مائین و الف

* تاریخ ختام الطبع لاسعد الفقیر *

صاحب البردة نبی مدنی خدشتی
شاه محمود شیم قلمده هر دم ایضا
اشته بو شرح شریف الرقم مکی نک
نشرینه باعث اولوب ایندی کرامت اجرا

نیجه شرح اولکیم انک متن لطیفی برده
نیجه بر برده کاودر نعت شه هر دوسرا
اولدی بکد بکد ايله شیر و شکر معناده
نوله دلنشنه عرفانی ایدرسه اروا

شویله حل ایلش اول نظم جواهر قدری
ماخذ جمله فنون ایدسه سزادر علما
اسم ساه بسی نوسلدر اولورای تالی
اکساب امل خیره وسیله حقا

شارحه رحمت ایده حضرت حق کیم خانق
طبعنه اولدی مرخص ایدیچک استدعا
یعنی مفتی زمان عاصم افندی کیم اودر
داعی مومن پادشاه داد آرا

بو اثر حاصلی با همت شیخ الاسلام
سایه شاه کرمورده جوغالیدی حالا
اسعد انخرج تاریخی دل پاکسدر
اولدی مطبوع سانبولده توسل زیا
۱۲۵۱

